
COLL. REG. MED. LOND.
MDXVIII
Ο ΒΙΟϹ
ΤΕΧΝΗ
ΒΡΑΧΥϹ Η
ΔΕ
ΜΑΚΡΗ

PRAXEOS MEDICAE VNIVERSAE PRAECEPTA

AVCTORE

IOSEPHO FRANK

IOANNIS PETRI FILIO, AVGVSTISSIMO IMPERATORI ET TOTIVS ROSSIAE AVTOCRATORI A CONSILIIS STATVS, EQVITE ORD. ST. ANNAE II. CLASSIS, ST. WLODIMIR IV. CLASSIS, THERAPIAE SPECIALIS ET CLINICES IN CAESAREA VNIVERSITATE VILNENSI PROFESSORE, AC SEMINARII MEDICI IMPERATORIS MVNIFICENTIA CONDITI PRAEFECTO, CONSILII MEDICI PETROPOLITANI ET CAESAREAE ACADEMIAE MEDICO-CHIRVRGICAE, SOCIETATVM PHILANTHROPICAE ET PHARMACEVTICAE PETROPOLITANAE, NATVRAE SCRVTATORVM MOSQVENSIS, CAESAREAE MEDICORVM ET BENEFICORVM VILNENSIS, ACADEMIAE MEDICORVM VENETAE, SOCIETATIS AGRICVLTVRAE STVDIOSORVM FLORENTINAE, SCIENTIARVM ET ARTIVM ARGENTORATENSIS, ACADEMIAE MEDICAE, SOCIETATVM GALVANICAE ET MEDICAE PARISIN. R. JENNERIANAE, MEDICORVM ET NOSOCOMII A GVYO LONDINI DENOMINATAE, ORDINIS MEDICO-CHIRVRGORVM LVCCENSIS, SOCIETATIS PHYSICO-MEDICAE ERLANGENSIS, MEDICAE MARSILIANAE, MEDICO-PRACTICAE MONTISPESSVLANAE, LITERARIAE CVM VNIVERSITATE STVDIORVM CRACOVIENSI CONIVNCTAE, R. VARSOVIENSIS ETC. ETC. SODALI.

PARTIS SECVNDAE VOLVMEN SECVNDVM, SECTIO PRIMA,

CONTINENS

DOCTRINAM DE MORBIS LARYNGIS, TRACHEAE ET CORPORIS THYREOIDEI, THECAE THORACICAE, PLEVRAE, MEDIASTINI, THYMI ET PVLMONVM.

LIPSIAE

SVMPTIBVS BIBLIOPOLII KUEHNIANI

CIƆIƆCCCXXIII.

In bibliopolio Kuehniano prodierunt:

Kramp, K., Kritik d. pract. Arzneik. gr. 8. 2 Rthlr.

Kühn, C. G., de exanthemate, vulgo variol. vaccin. nomine insignito, comm. I. 4. 12 gr.

— — Briefe üb. die Mittel, die atmosph. Luft bei ansteck. Krankh. zu verbessern. 8. 12 gr.

Marum, Mart. v., Beob. u. Vers. üb. die Rettungsmittel Ertrunkner. A. d. Holl. m. e. Vorr. v. Ernst Hebenstreit. M. 1 Kupf. 8. 12 gr.

Renard, J. Claud., Versuch, d. Entsteh. u. Ernährung, d. Wachsth. u. alle übr. Veränder. d. Knochen im gesund. u. krank. Zustande zu erklär. gr. 8. 18 gr.

Römer, J. J., Annal. d. Arzneimittellehre. 8. 1r Bd. in 3 Hftn. 1 Rthlr. 20 gr. 2r Bd. 1s Hft. 16 gr.

— — Archiv f. d. Botanik. M. sehr viel. schwarz. u. illum. Kupf. gr. 4. 3 Bde à 3 Stck. à 8 Rthlr. 24 Rthlr.

Roy, Alph. le, Vorlesungen üb. d. Gebährmutter-Blutflüsse während d. Schwangerschaft etc. 8. 18 gr.

Schröter, J. Fr., d. menschl. Gefühl od. Organ d. Getastes, nach d. Abbild. mehrer. berühmt. Anatomen. M. 1 illum. Kupf. gr. Fol. brochirt. 1 Rthlr. 6 gr.

— — d. menschl. Nase od. d. Geruchsorgan, nach d. Abbildungen d. Hrn. G. R. Sömmerring, neu dargestellt. M. 1 illum. Kupf. gr. Fol. brochirt. 1 Rthlr. 6 gr.

— — d. menschl. Zunge od. d. Geschmacksorgan, nach d. Abbildungen d. Hrn. G. R. Sömmerring, neu dargestellt. M. 1 illum. Kupf. gr. Fol. brochirt. 1 Rthlr. 6 gr.

Wirkungen d. Electrizität auf d. krank. Organism. Aus d. Engl. M. e. Vorrede von Dr. K. G. Kühn. 8. 16 gr.

Acta nova soc. Jablonovianae. 4. Vol. II. cum tab. aen. 2. 3 Rthlr. — Vol. III. 2 Rthlr.

Beiträge z. Naturgesch. d. Wallfischarten. 1r Thl. Joh. Hunters Bemerkung. üb. d. Bau u. d. Oeconomie d. Wallfische. A. d. Engl. M. Anmerk. u. Zusätzen von J. G. Schneider. 8. 16 gr.

Brisson, üb. d specif. Gewichte d. Körper. A. d. Fr. M. Anmerk. von J. A. G. Blumhof. M. Zusätz. von Hofr. Kästner. M. Kupf. gr. 8. 1 Rthlr. 6 gr.

Fischer, Gotthf., üb. d. versch. Form d. Intermaxillarknochens in versch. Thierart. M. 3 Kupf. 8. 18 gr.

Freiesleben, J. C., bergmann. mineral. Beschreib. d. grösst. Theils d. Harzes. M. 3 Kupf. 2 Thle. gr. 8. 2 Rthlr. 12 gr.

Gesellschafter, der angenehme, in Engl. Gartenanlag. f. alle, die mit d. Angenehm. d. Spaziergangs in ihnen auch d. Nützliche verbinden wollen, ein Anhang zu d. botan. Taschenb. f. wissbegierige Spaziergänger. 12. 6 gr.

Hedwig, Jo., filicum genera et spec. recent. method. accommodatae, icon. ad nat. pict. illustratae a Rom. Hedwig. Fol. maj. IV Fasc. à 3 Rthlr. 12 Rthlr.

— Rom., Aphorismen über d. Pflanzenkunde, z. Gebrauch seiner Vorles. 8. 12 gr.

— — observationum botan. Fasc. I. c. tab. XI color. 4 maj. 3 Rthlr.

Ingenhouss, Joh., üb. Ernähr. d. Pflanzen u. Fruchtbarkeit d. Bodens. A. d. Engl. M. Anmerk. v Gotth. Fischer. Nebst e. Einleit. üb. einige Gegenstände d. Pflanzenphysiologie von F. A. v. Humboldt. 8. 18 gr.

Sammlung anat. Aufsätze u. Bemerk. z. Aufklärung d. Fischkunde. 1r Thl. Vicq d'Azyrs anat. Kennz. d. Fische, u. Lorenzinis Beschr. u. Zergliederung d. Krampfrochens. A. d. Ital. u. Franz. von J. G. Schneider. Mit 7 Kupf. 8. 16 gr.

Schmiedlein, Gfr. Ben., vollst. Lehrbegriff d. Entomologie. 1r Bd. Mit 4 Kupf. gr. 8. 1 Rthlr. 16 gr.

Taschenbuch f. Liebhaber Engl. Anlagen, mit besondrer Hinsicht auf die um Leipzig befindl. 12. 16 gr.

Vorbereitung zu Gall's Vorlesungen über d. Cranioscopie, von e. seiner Schüler. Mit Kupf. 8. brochirt. 8 gr.

Weber, Dr. Fr., u. Dr. D. M. H. Mohr's Archiv f. d. systemat. Naturgeschichte. 1n Bds 1s St. m. schwarz. u. illum. Kupf. gr. 8. brochirt. 1 Rthlr.

Wulfen, Xav., plantarum rarior. descript. 4 maj. 1 Rthlr.

— — — cryptogama aquat. cum tab. aen. 4 maj. 16 gr.

DE MORBIS
LARYNGIS, TRACHEAE
ET
CORPORIS THYREOIDEI.

Caput I.

De morbis laryngis, tracheae, et corporis thyreoïdei generatim.

§. I.

Ordo rerum. Literatura.

1. Doctrinae morborum cavitatum nasalium, quâ praecedenti hujus operis volumini finem imposuimus, illam *partium respirationi* propius *inservientium* annectimus. Ordimur a *larynge* et *trachea*, non excluso *corpore thyreoïdeo.* Quaestio fiet: 1. de *vitiis vocis* et *loquelae;* 2. de *Croup*; 3. de *phthisi laryngea* et *tracheali;* 4. de *thyreoitide* et 5. de *struma.*

Ordo rerum.

2. Monographias, quae morbos laryngis et tracheae amplecterentur, nisi opus Cheynii [1]), ac respectu morborum corporis thyreoidei, dissertationes Tardiveani [2]) et Maasii [3]) atque tracta-

Literatura.

A 2 tus

1) *The Pathology of the Membrane of the Larynx and Bronchia. Edinb.* 1809.

2) Diss. inaug. *sur les maladies de la glande thyroïde. Coll. in* 8. *des thèses de la Faculté de Méd. de Paris.* 1803.

3) De glandula thyreoidea tam sana, quam morbosa, eademque inprimis strumosa. Wirceb. 1810.

tus Hedeni *) illis adnumerare placeat, incassum quaesivimus.

§. II.

Consideratio laryngis, tracheae, corporis thyreoïdei, et vitiorum formae.

Consideratio laryngis, tracheae, corporisque thyreoidei.

1. Morbi quotquot cartilaginibus, ligamentis, fibris muscularibus, telae cellulosae, membranis mucosis, arteriis, venis, nervis, glandulis et vasis lymphaticis infensi evadunt, amplum in larynge et trachea nidos fingendi et construendi campum inveniunt. Docet nimirum anatomia, laryngem et tracheam cunctis hujusmodi partibus, mirabili et delicatissimo nexu junctis, abundare. Docet physiologia laryngem tribus inservire functionibus, respirationi scilicet, voci et partim deglutitioni. Praeterea *larynx*, ope nervi accessorii Willisii, cum medulla spinali et oblongata; ope paris nervi vagi, praecipue ramo recurrente, cum plexu cardiaco, cum arteria subclavia et cum arcu aortae; et ope nervi sympathici magni, parte cervicali, cum universo fere corpore, commercium alit. Trachea per bronchia pulmoni alligatur, nexumque init cum carotidibus, oesophago et arcu aortae. Elucet hinc momentum morborum laryngis et tracheae. Ac re quidem vera,

*) Tractatus de glandula thyreoïdea tam sana quam morbosa, inprimis de struma ejusque causis atque medela. Lips. 1822. 8.

vera, si laesiones, quibus hae partes saepe mirifice resistere valent [4]), quodammodo excipiantur, morbos, illis laryngis et tracheae deteriores, vix invenies. Nec etiam parvi momenti sunt morbi, quibus incomprehensibile subjicitur *corpus thyreoïdeum;* incomprehensibile, inquam, nam quoad structuram glandula est, glandula non est quatenus ductu excretorio destituitur *). Et nisi corpus thyreoïdeum glandula sit, cur tot tantisque gaudet arteriis, venis, nervis?

Vitia formae.

2. Ipsa natura construendo laryngem et tracheam partes istas venerari videtur; saltem *vitia formae* rarius hìc quam alibi obveniunt. Attamen visa sunt monstra sine *trachea* [5]), cum tra-

4) De maximis tracheae saepe ad oesophagum usque penetrantibus vulneribus sanatis legatur TULPIUS L. I. C. 50. RIVERIUS Obs. com. p. 441. 686. HEISTER *Wahrnehm.* 1. *B.* p. 147. GARENGEOT op. de chir. T. II. p. 486. ADAMS in philos. Transact. Vol. LII. 2. v. LESKE *auserles. Abhandl.* 5. *B.* p. 198. MUSGRAVE ib. I. B. p. 51. ROCHE in *med. and phys. Journ.* 1804. *Jan.* v. SIEBOLD *Chiron* 2. *B. p.* 456. FINE in *Journ. de méd. T. LXXXIII.* p. 64. JAEGER *chir. Cautelen* 2. *B. N.* 6. KLEIN *chir. Bemerk.* p. 201. 206. KURZWIG in LODER's *Journ. f. d. Chir.* J. GRINDNER in *the Edinb. med. and surg. Journ. N. LXIV. July* 1820.

*) Aliter BORDEU (*Recherches anat. sur les glandes* §. 13.) et S. WHITE (in *the Lond. med. and phys. Journ. by* FOTHERGILL. Vol. XLV. 1821.), sentiunt.

5) GILIBERT *Samml. prakt. Beobacht.* p. 97. DANIEL

trachea duplici [6]), obliterata [7]), minimaque [8]). Fasti medici quoque de *larynge* in tres canales diviso [9]), excrescentia notato [10]), oblique posito ac incur-

Samml. med. Gutacht. p. 275. Tab. I. v. Collomb *Oeuv. méd. chir. Paris* 1798. v. Harles in Reil's *Archiv f. Physiol.* 4. *B.* p. 218. Blanchot Acta N. Cur. An. IX. p. 350. Klein monstr. quorundam descript. Stutg. p. 23 (Pulmones laryngi annectebantur).

6) Non solum in *gemellis coalitis* (Buchwald in prodr. praev. cont. Acta med. Havn. 1753. p. 18. *Samml. auserl. Abh. aus der A. W. Aus d. Fr. Frankf.* 1757. 1. *B.* p. 457. Waldschmidt Diss. de sororib. gemell. ab osse sacro monstr. sibi invicem cohaerentib. Kil. 1709. Phil. Transact. 1781. I. N. 2. Albrecht *in d. Fränk. Samml.* 2. *B.* p. 182. *Die Geburt zweyer an d. Bäuchen ganz zusamm. gewachs. Kinder. v.* I. Fr. Mayer. *Frkf.* 1772. Richter's *chir. Bibl.* 2. *B.* 1. *St.* p. 165) sed et in *bicephalis* cum *trunco communi* (Duvernoy in Comment. Soc. Petrop. Vol. III. p. 188. *Hist. de l'Ac. R. de sc. de Paris* 1748. p. 59. Bordenave in *Journ. de méd. T. XV.* 1761. *Août übers. in d. N. Samml. auserl. Wahrnehm.* 5. *B.* p. 419. Evers *kurze Gesch. d. Geburt e. Kindes mit zwey Köpfen. Schwerin* 1795. *s. Salzb. med. chir. Zeit.* 1796. *No.* 15.).

7) Otto *Handbuch der pathol. Anatomie d. Menschen und d. Thiere. Breslau* 1814. p. 225. Et Monstr. sex anat. et physiol. disquisitio p. 10. 11.

8) Dupuytren *Bulletin de la Soc. philomat.* T. II. p. 195 (in spadone).

9) Sandifort Exercit. Ac. L. II. C. 7. p. 65.

10) Hofer Herculis med. Lib. 1. Cap. XII.

incurvato [11]); de defectu *epiglottidis* [12]), quam musculi arytaenoidei supplebant, de illius fissura [13]), de defectu cartilaginis arytaenoideae et crioideae [14]), testantur *). Monstra trachea orbata et defectum *corporis thyreoïdei* [15]) vel saltem lobi sinistri [16]) exhibent. Forma corporis thyreoïdei saepe abnormis invenitur. Deficit aliquando isthmus ita, ut lobi separati maneant [17]), aut isthmus admodum tenuis est [18]), vel ex duobus lobis compositus [19]). Cornu medium interdum plane desideratur [20]), vel per se existit [21]). Magnitudo corporis thyreoïdei varia; modo lobus alteruter, modo uterque parvitate peccant [22]), aut

11) Eph. N. Cur. Cent. III. IV. Obs. 112. *Atti dell' Acad. delle Scienze di Sienna.* Vol. 3. p. 232.

12) Targioni Tozetti *raccolta di osserv. med. Firenz.* 1752. Morgagni de sedibus et caussis morb. L. I. Ep. XXVIII. §. 13.

13) Meckel *Handb. d. path. Anatomie.* 1. *Th.* p. 482.

14) Roederer Comment. Soc. Goett. T. V. p. 136.

*) Cfr. Fleischmann de chondrogenesi asperáe arter. et de situ oesophagi abnormi nonnulla. Erlang. 1820.

15) Otto l. c. p. 235.

16) Roederer l. c. T. IV. p. 137.

17) Ritter Act. phys. med. 1. Ann. VI. p. 43. Haller Elem. physiol. T. III. p. 394.

18) Haller l. c. Meckel l. c. T. I. p. 283.

19) Günz *Obs. anat.* in *Mém. présentés.* T. I. p. 283.

20) Otto l. c.

21) Haller l. c. p. 395.

22) Otto l. c.

aut totum corpus corrugatur [23]. De volumine aucto infra [24].

Caput II.

De vitiis vocis et loquelae.

§. III.

De argumento generatim.

Vagitus recens natorum.

1. Foetus sanus ortum suum *vagitu* annuntiat [25]; qui vagitus quo clarior, quo altior, magisque

23) Bell's *System d. Wundarzneykunst.* 2. *B.* Richter *Anfangsgründe der Wundarzneyk.* 4. *B.* p. 289.

24) Caput V.

25) Ad historiam absurdam spectant opiniones, quondam de caussa vagitus infantum sub partu jactatae, quatenus scilicet repetebantur a motu corporum coelestium, ab adspectu diaboli, a praesensione miseriarum futurarum (Caspar a Rejes qu. 5. p. 684). Contendebant quoque masculos exclamare ô A! (*O Adam* cur peccasti?) puellulas ô E! (*O Eva!*) (Scotus in Phys. C. XI.). Cum ratione magis consentiunt, quae Alberti in disp. de ploratu infant. sanor. sub partu Hal. 1783. exposuit. Multum praeterea de *vagitu foetus in utero* disceptatum est (Schurig Embryol. p. 161. Deusing tr. de foetu Mussipontano. Büchnerische *Miscel.* 1729. *Aug.* p. 150. à Bergen diss. de vagitu uterino Frcf. 1774.); rumorem enim a flatibus

gisque penetrans, prolem eo alacriorem, eo fortiorem magisque vegetam designat. Vagitus enim flebilis, querulus, raucus, aut nullus de infante languido, debili, aegrotante, asphyctico, vel demortuo [26]) testatur.

Loquelae initia.

2. Infantes potestatem *vocem articulandi*, verba scilicet proferendi, inter secundum et quartum aetatis annum, aliquando tardius [14]), aut nunquam, adipiscuntur. Maxima enim hìc diversitas in variis familiis observatur.

Vocis et loquelae consideratio.

3. Ipsa *vocis* conditio saepe haereditagium sistit [15]). Pendet ea porro a corporis constitutione, temperamento, et maxime ab organorum ad

per gravidarum intestina vagantibus, pro foetus voce habuerant. Caeterum OSIANDER vagitum foetus, inter vaginae confinia adhuc reclusi, confirmat (*Gött. gelehrt. Anzeig.* 1820. 7. *Dec.* p. 196).

26) Docte hoc argumentum scriptores de medicina forensi a temporibus ALBERTI (in Jurispr. med. P. I. p. 161.) ad hodiernum diem tractarunt.

14) e. c. anno septimo (STORCH *Kinderkrankh.* 3. *B.* p. 334.), duodecimo (ETTMÜLLER T. II. p. 218. ex AMATO LUSITANO).

15) Testante PORTAL (*Considérat. sur la nat. et le traitem. de quelques mal. hérédit. Paris* 1809) familia GARAT vocis suavitate excellit. Idem phaenomenon familia SESSI exhibet; duorum enim fratrum, filiae sex vel septem, voce stupendâ excellunt. Mirabilis erat vox Cantoris italici DAVIDE, mirabilior est illa filii ejus. Contra familias noscimus e. c. illam comitum K—r, voce rauca stridulaque insignitas.

ad vocis formationem concurrentium structurâ [16]). „*Loquela* si perfecta et concinna sit, est species cantus submissioris, lenioris nec ab eo differt nisi quod cum minori labore, minorique laryngis conatu exerceatur quam cantus [17]).“ Ut vero cantus jucundus sit, debent *tria* concurrere; scilicet *melodia*, seu sonorum jucundorum series, — *harmonia*, seu concursus sonorum simultaneorum (ex reflexu sonorum a cavo narium) et *rhythmus*, seu notarum brevium et longiorum recta combinatio.

16) Cantores utriusque sexus saepe laryngem magis evolutam exhibent. Caeterum nil peculiare in vocis organis ipsius celebris cantatricis CATALANI extus reperii. Fertur quod non minus celebris seculi vix elapsi cantatrix BANTI, cartilagines costarum ossificatas habuerit. Generatim minus in partium structura, quam in arte rite spiritum trahendi et expellendi, cantoris consistit meritum. Unde HIPPOCRATES: „Citharoedi, quum ipsos vocem intendere oportuerit, spiritum quamplurimum intro trahentes pronunciationem extendunt et vociferantur ac vocem magnam edunt, prout spiritus duraverit, ubi vero spiritus defecerit, desinunt.“ Lib. de carnib.

17) SAUVAGESIUS nosol. method. T. II. P. II. morb. class. VI. (Vice versa cantus nil est nisi loquela alta et exacta. Sciant hinc musicae vocalis compositores se incassum amoenas quaerere cantilenas, nisi idioma, quo utuntur, harmonicum sit: Sic Itali, ob proprium incomparabile idioma, in cantu inter omnes nationes excellunt; nec unquam extraneus eos attingat, nisi lingua Italica (aut Graeca vel Latina) eaque probe intellecta, ad amoenas cantilenas inveniendas utatur).

natio. En transitum a *cantu* per *versus* ad *prosam.*

4. Ex dictis apparet *vocem* a *loquela* probe distinguendam esse et quidem respectu non solum physiologico, sed et pathologico. Vitia enim vocis (*Dysphoniae* [18]), a vitiis loquelae (*Dyslaliae* [19]), ob id distingui debent; quod ibi vitium in vocis *tono*, hìc in sola *pronunciatione* haeret.

Vitia vocis ab illis loquelae distinguuntur.

5. Ambo autem vitiorum genera magni pro medico sunt momenti. Enimvero non solum mutitate mulctati ad illius forum spectant, sed et illi, qui ob vocis aut loquelae vitia auditorum aures offendunt, risum illorum extorquent, aut officio concionatoris, causidici, phonasci, praeconis, citharoedi, tragoedi, histrionis (quo semet ipsos ac numerosam quandoque familiam sustentabant) valedicere coguntur.

Doctrinae momentum.

6. Grato hinc animo opera eorum, qui de doctrina vitiorum vocis et loquelae bene meruere, pervolvimus. Spectant huc: Galenus [20]), Aëtius [21]), Avicenna [22]), Mercurialis [23]), Codron-

Literatura.

18) a Gr. Δὺς vitiose, Φωνὴ vox. Swediauer Nosol. meth. syst. T. II. p. 329.

19) a Gr. Δὺς vitiose, Λαλιὰ loquela. Swediauer l. c.

20) De locis affectis L. IV. C. 6.

21) Tetrab. II. Serm. 2. C. 32.

22) Canon. L. III. Fen 10. Tract. 2. Cap. I.

23) De puer. morb. L. II. p. 242 — 67. Frcf. 1584.

DRONCHIUS [24]), MENJOTIUS [25]), WEDELIUS [26]), SCHACHERUS [27]), PAZZIUS [28]), PORTALIUS [29]), SAUVAGESIUS [30]), REILIUS [31]), LISCOVIUS [32]), WELLERIUS *) aliique successive commendandi.

Ordo rerum.

7. Duas paragraphos doctrinae *dysphoniae*, totidemque *dyslaliae* dicamus. *Dysphoniae* comprehendunt: 1. *Paraphoniam* [33]), seu *vocis sonum depravatum aut vitiatum*; et 2. *Aphoniam* [34]), seu *vocis sonorae privationem* aut *suppressionem completam*. *Dyslaliae* amplectuntur 1. *Alaliam* [35]), seu

24) De vitiis loquelae L. II. Fr. 1597.

25) De voce depravata. Paris 1662.

26) De voce ejusque effectibus. Ien. 1677.

27) Diss. de laesa hominis loquela. Lips. 1696.

28) De voce humana ejusque vitiis. Basil. 1704.

29) *Mém. de la Soc. méd. d'émul. T. I.* p. 80. et *Mém. sur la nat. et le traitem. de plus. mal. T. II. N.* 8. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 17. *B.* p. 421.

30) l. c.

31) De vocis et loquelae vitiis. Halae 1795.

32) *Theorie der Stimme. Leipzig* (Praesertim de cura vocis pulchre loquitur).

*) Diss. de eloquio ejusdemque vitiis. Erlang. 1792.

33) a GR. παρὰ vitiose et φωνὴ vox. SYN. *Cacophonia.* SAUVAG. *Truchophonia.* MENJ. GALL. *vice de voix.* GERM. *Fehler der Stimme.* ANGL. *depraved voice.* RUSS. Пороки голоса. POL. *Wady głosu.*

34) GR. ab α negat., et φωνὴ, vox. GERM. *Stummheit.*

35) GR. ab α negat. et λαλιὰ loquela. SYN. 'Αναυδία (anaudia) HIPP. LAT. Mutitas. Loquelae defectus. GERM. *Sprachlosigkeit.* GALL. *la mutité.* ANGL. *Dumbness.*

seu *verba articulandi impotentiam*, et 2. *Mogilaliam* 36), seu *difficultatem* aut *impotentiam quasdam syllabas* aut *litteras recte pronunciandi.*

§. IV.

De Paraphonia.

Notio.

1. „*Paraphonia* seu vocis sonus vitiatus aut depravatus, cognoscitur ex impotentia vocem suavem tum in cantu, tum in loquela edendi, ita ut vox sono suo aures laedat aut defatiget 37).“

Caussae generales.

2. Impotentia vocem suavem edendi in motu musculorum laryngis vitiato, in ligamentorum glottidis vibrationibus enormibus, in oscillo glottidis praeter modum arctato aut laxato, nec non in vitiis narium, linguae, uvulae tonsillarum, oesophagi, tracheae, pulmonum, cordis, aortae viscerumque abdominalium quaerenda est, ut ex *specierum* enumeratione patebit.

Specierum enumeratio.

3. Paraphoniae sequentes statuimus *species*: *p. puberum*, *p. nasalis*, — *p. gutturalis*, — *p. sibi-*

Russ. Безсловесность, нѣмость. Pol. *Niemota.*— Germanus, linguâ Slavonicâ, *Niemiec* dicitur; qui Slavonico idiomate destituuntur, hinc *mutis* aequiparantur! non mirum, nam nomen *Slavonicum*, a *Słowo* (*verbo*) derivàri videtur (*Hist. de l'Emp. de Russie p.* Karamzin *trad. p.* M. M. Et. Thomas a Jauffret).

36) a Μόγις difficulter, Λαλέω loquor.

37) Sauvagesius l. c.

sibilans, *stridula*, — *p. stertens*, — *p. latrans*, *singultans*, — *p. tremula* et *p. rauca*.

Paraphonia puberum.

4. Decimum quartum inter et decimum octavum annum, quo tempore testiculi semen fertile secernere et lanugo in barbam mutari solet; vox puerorum ex acuta et dulcisona evadit scabra et discors. Conditionem istam vocis utpote normalem, vix ad morbos revocandam, nosologi *paraphoniam puberum* salutant *). Latini pueros tunc *hirquitallire* dicunt, aut ipsos *hirquitallos* vocant, *tragizontes* ARISTOTELI. Caussa mutationis vocis in evolutione glottidis quaerenda [38]). Impeditur evolutio ista, eviratione [39]); quâ scilicet operatione vox puerilis non solum conservari, sed et ita omnibus suis partibus expleri solet, ut omnem aliam suavitate agilitate et vi antecellat [40]). Vocem puerilem salva virilitate et integritate conservari posse, pueros impuberes, quo primum mutationem incurrunt, saepius per diem ad cantandum exci-

*) GALL. *Mue de la voix.*

38) „*Son ouverture* (*de la glotte*) *reste en général très petite jusqu' à l'age de la puberté*, *mais à cette époque elle acquièrt en très peu de tems une amplitude remarquable.*" PORTAL *Cours d'anat. med.* T. 4. p. 550.

39) „*On assure* (RICHERAND in *Mém. de la Soc. méd. d'émul. T. III.* p. 336.) *que ceux qui ont été mutilés dans l'enfance par la castration ont toujours la glotte retrecie.*" PORTAL l. c.

40) Cito testes, qui eximios cantatores MARCHESI, CRESCENTINI, SENESINO, VELUTI audiverunt.

excitando, vir clarus contendit [41]); sed nostra, forte hac in re major experientia, docet: per cantandi nisum, non solum hirquitallorum sed et puerorum vocem in posterum tempus extingui [42]).

5. *Vox nasalis* [43]) dicitur praecise ea, ad quam minime concurrit nasus, quaeque ex gutture et ore editur. Est ea minus plena et harmonica, magis rudis et ingrata [44]). „Efformatur, si nares anticae digitis, vel posticae velo pendulo obturentur, ut penes nos est, et ut quidam Religiosi

P. nasalis.

41) SAUVAGES l. c. „quippe hoc exercitio magis ac magis tenduntur chordae vocales in majori ratione, quam si quiescerent, adeoque ratione tensionis plus servant de tono suo, quam ratione crassitiei aut longitudinis amittunt."

42) Chorus puerorum canentium in posterum tempus vix unquam cantorem exquisitum largitur. Caveant hinc parentes, ne filios filiasve ante absolutam plane pubertatis epocham ad cantum adigant. De quo argumento aureas regulas tradidit AMBROS. MINOJA: *über d. Gesang. Leipz.* Cfr. *Méthode de chant du conservatoire de musique. Paris.*

43) Paraphonia resonans, Rhinophonia, Mycterophonia, Nasitas LATINE, GALL. *Parler du nez;* qui hoc vitio laborant, dicuntur *Nazillards.*

44) Debitos inter limites admitti tamen potest, et in cantu praesertim theatrali, scopo summum motuum animi affectum exprimendi, exemplo eximii cantoris PACCHIEROTTI.

ligiosi humilitatis gratiâ affectant [45]);" itidem in coryza, polypo narium et ozaena. Ideo enim vox jucunda esse solet, „quia pars aëris per nares posticas, sinus frontales, sphenoidales, et antrum Hyghmori repercussus sonum harmonicum edit cum glottide [46])." Ad vocem igitur nasalem emendandam, libertati narium studendum.

P. gutturalis.

6. „*Vox gutturalis* [47]) est rauca et perficitur cum distorsionibus faciei, quales ad nares obturandas requiruntur." „Procedit a foramine palati, vel adventitio e. c. a lue venerea, vel connato. Cognoscitur autopsiâ, potus ciborumve in nares regurgitatione. Vitium illud insanabile est, nisi possit laminâ argenteâ soleter apposita foramen illud obturari [48])."

P. sibilans, stridula.

7. *Paraphonia sibilans* [49]), *stridula* [50]), species sunt vocis *acutae*. Oriuntur a vehementi glot-

45) Sauvages l. c.

46) Idem ibidem.

47) Gall. *parler du gosier.*

48) Sauvages l. c. Minor vocis gutturalis gradus, qualem bonae cantus scholae ignari nec non surdi et muti artificiali sermone edocti, edunt, culpam in defectu debitae oris aperitionis agnoscit. Ne enim cantus gutturalis evadat, oportet ut os multum, non secundum longitudinem, sed transversim, veluti ridendo, aperiatur.

49) Gr. *Syrigma.* Gall. *Sifflement.*

50) Gall. *voix glapissante.*

glottidis coarctatione et contentione nimia chordarum vocalium [51]. Vocis haec vitia febrium, exanthematum, inflammationum, ulcerum laryngis, tracheae, bronchiorum, spasmorum etc. sistunt symptomata, summum plerumque periculum indicantia. Unde HIPPOCRATES „vox acuta clangosa mala est;“ — „Ex vomitu gravi fastidiosoque vox clangosa, oculique concretum pulviculosum habentes insaniam ostendunt, ut HERMOZYGAE uxori, quae vehementer furens muta obiit [52].“

8. Idem de *Paraphonia stertente* [53] valet, de strepitu scilicet rauco, asperrimo, qui inter inspirandum et etiam expirandum editur a dormientibus [54], apoplecticis [55], dyspnoea laborantibus, agonizantibus [56], infantibus et pueris. De *rhoncho* isto *infantum* et *puerorum* speciatim, praeeunte

P. stertens.

51) C. SPRENGEL Inst. med. T. III. p. 485.

52) Prorrh. De *Semiotica vocis* magni momenti objecto legatur SCHROEDER diss. de vocis signo in morb. charact. Rintel. 1778. Et DOUBLE in SÉDILLOT *Journ. de méd. T.* 28. p. 137. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 24. *B.* p. 354.

53) Rhonchos GR. Stertor vulgo.

54) GALL. *Ronflement.* GERM. *Schnarchen.* Cfr. P. II. Vol. I. Sect. I. C. VIII. §. XXXVII. de Rhoncho dormientium.

55) l. c. Cap. V. §. XXV. 2. p. 315.

56) GALL. *Rallement.* GERM. *Das Röcheln.*

eunte STORCHIO [57]), dicendum est. Nasci ii aliquando tali cum rhoncho solent; alias is repetendus vel a meconio et flatibus intestina distendentibus, vel ab atonia pulmonum a muco sese liberandi imparium, vel a glandula indurata sub clavicula latente et tracheam comprimente [58]) vel a metastasi quadam [59]), vel denique a morbis cordis et pericardii cum plethora encephali [60]). Exempla plurima rhonchi infantum a nobis observata, primas duas caussas agnoscere videbantur, saltem malum aut mitioribus *evacuantibus* et

57) *Theoretische u. praktische Abhandl. von Kinderkrankh.* 2. *B.* p. 338. *Eisenach* 1750.

58) PLATERUS Obs. L. I. p. 175. (Infans quinque mensium. Parentes jam duo infantes ex eodem malo amiserunt. Similes quodammodo observationes in alio STORCHII seu PELARGI opere, *IV. Jahrgang* p. 506. lego).

59) SLEVOGT ex ulcerum paroticorum intempest. sanatione. 1699.

60) Sic casus memorabilis infantis Principis prolis testatur, quem Dr. LUCAS SCHROECK in M. N. C. Dec. III. A. 9 et 10. Obs. 156. p. 284 narrat. Pericardium erat spissum, lympha coagulabili repletum, cordis ventriculi et auriculae concretiones polyposas continebant sese ad pulmones (extus ex nigro bruneas, intus vero muco non redundantes) extendentes. Maxime vasa cerebri cruore turgebant. (Ex compressione originis paris vagi quatenus pulmonibus et cordi providet, torpor pulmonis et impedimentum in circulo sanguinis per pulmonem, explicari posset.).

et *carminativis* *) aut *becchicis* et *antimonio* [61]) debellare licuit. STORCHIUS granum unum *radicis scillae praeparatae* cum syrupo purgante suadet [62]). Quodsi *febris* rhonchum comitaretur, ad *nitratem potassae* [63]) atque ad *hirudinem* unam alteramve, pro re nata retro aures aut ad sternum applicandam, deveniendum foret, non neglectis *sinapismis* cruribus aut brachiis imponendis. In *pueris* rhonchus seu stertor, difficultatem spirandi sociam agnoscere solet. Rebellem hunc morbum FR. HOFFMANNUS infuso herbae *veronicae officinalis* [64]) et STORCHIUS illo herbae *hysopi officinalis* [65]) debellarunt. Saepe juvat *sperma ceti* cum oleo amygdalarum dulcium aut jusculo carneo **). In *adultis*, praesertim *senibus*, obstru-

 ctiones

*) e. c. syrupo rhei cum aqua destillata anethi foeniculi.

61) R. Sulphuris aurati antimonii gran. un. Mucilaginis gummi arab. drachm. duas. Terantur invicem. Adde syrupi althaeae unicam unam. M. Cap. agitato probe vase, omni secunda hora cochleare coffeanum.

62) l. c p. 343.

63) Cum Syrupo althaeae et mucilagine gummi arabici.

64) Disp. de infusi veronicae efficacia praeferenda herb. theae. recus. in opusc. med. p. 378. (Puer decem annorum, malum jam per plures annos duraverat.).

65) l. c. p. 342. concludens: „*So thun zuweilen einfache Kräuter, wenn sie mit Göttlichem Segen begleitet werden, mehr, als die aufs künstlichste ausgedachte und bereitete Arzneyen.*"

**) Tim. Ep. et cons. ETTMUELLERI in diss. de sperm.

ctiones viscerum abdominalium, potissimum hepatis, diaphragma sursum indeque pulmones in angustum spatium pellentes, respirationi stertenti cum peculiari sibilo ansam praebent.

P. latrans, singultans.

9. Vox humana aliquando ita a tonis altissimis ad infimos rapide transit, ut cum canis latratu similitudinem alat (*Paraphonia latrans*). Memorabile hujus generis exemplum PORTAL enarrat [66]), convulsionem musculorum laryngis accusans. Revera pars ista tam rapide sursum et deorsum movebatur, ut motus illius oculis prosequi arduum fuerit. Morbus ad hysteriam spectabat, ac potionibus refrigerantibus, relaxantibus, balneis nec non bolis antispasmodicis non calefacientibus sanatum est. Forte paraphonia latrans quandoque Lycanthropiae symptoma sistit [67]). Vocem veluti a singultu intersectam observavimus [68]) (*Paraphonia singultans*). Caussa erat verminosa, morbusque anthelminthicis sanatus. In utraque paraphonia, *diaphragma*, magnam scenam ludere videtur.

P. tremula, intersecta.

10. *Vox tremula*, *intersecta*, convalescentiae, morbis spasmodicis aliisque, evacuationibus colliquativis

cet. §. 9. BORELLUS hist. et observ. var. medico-phys. cent. 4. obs. 46.

66) *Mémoires de la Soc. d'émulation* l. c. v. *Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 17. *B.* 2. *St.* p. 421.

67) PORTAL *Cours d'anat. méd.* l. c. p. 361. Cfr. P. II. Vol. I. Sect. I. C. XXV. §. CVI. N. 5.

68) In puella judaea Vilnensi.

quativis stipatis, familiaris est atque mali ominis [69]. Tremit quoque vox et intersecta evadit, a timore, aliisque animi pathematibus.

P. rauca.

11. *Paraphonia rauca*, seu *raucedo* [70]) omnium vocis vitiorum communissimum est. Definitur, quod sit *depravatio vocis ex clara in obtusam, aequali in asperam;* uti videre est apud scriptores de raucedine CODRONCHIUM [71]), WEDELIUM [72]), VESTIUM [73]), PAULUM [74]), RIVINUM [75]), SCHULZIUM [76]), ROEDERERUM [77]), BAKKERUM [78]) et MUDRANYUM [79]). GALENUS [80]) tres raucedinis gradus statuerat, utpote quae ab initio vocem saltem asperam reddit, progressu temporis parvam, sin vero longius procedat malum, adimit totam. Iure

69) „Cum voce tremula alvi praeter modum solutio, in iis longiore tempore corpus male habentibus, letale." HIPPOCRATIS coacae praenot.

70) GR. *branchos*. LAT. ravis. GERM. *Heiserkeit*. GALL. *Enrouement*. ANGL. *Hoarsness*. ROSS. Осиплость, охриплость, сипота. POL. *Chrzypka, ochrzypienie*.

71) Consil. de raucedine App. lib. cit. de vit. vocis.

72) Diss. de raucedine. Ien. 1683.

73) Diss. de raucedine. Erf. 1699.

74) Diss. de raucitate. Lips. 1709.

75) Diss. de raucedine in Coll. diss. Lips. 1710.

76) Diss. de raucitate. Hal. 1740.

77) Diss. de raucitate. Goett. 1759.

78) Diss. de raucedine. Harderovici 1764.

79) Diss. de raucitate. Budae 1778.

80) Cap. VI. de sanitate tuenda.

Iure tamen monet VESTI [81]), nil obstare, quo minus et recens raucedo illico summum attingat gradum [82]). Quocunque in casu vocis sonus inter loquendum ita mutatur, ut neque clarus, neque purus reddi queat, sed obtusus et asper plus minus, unde sermo aegrotanti non minus ipsi difficultatem creat, quam audientibus molestiam et taedium, siquidem prolata verba ob sibilum strideremve admodum ingrata, partim obscura, propter nimiam submissionem vocis vix satis intelligibilia sunt. Raucedini quaevis aetas [83]), sexus quivis, praesertim genus masculinum [84]), magisque

81) l. c. §. III. p. 5.

82) Sic RIVERIUS Cent. II. obs. 80. de puella narrat, quae cum se aëri exposuisset frigido, *statim* in tam gravem incidit raucedinem, ut nullam fere vocem edere posset, frustra quam plurimis per sex menses adhibitis remediis. Sic celebris musices director PAËR cum Viennae in mea domo ab aura frigida allideretur, *extemplo* in summum raucedinis gradum incidit, ita ut inceptam cum voce sonora ariam terminare amplius minime potuerit. Cfr. §. V. N. 12. (54).

83) Sunt qui infantes eximant ob lactis quod sugunt demulcentem naturam. Tamen contrarium satis clamore rauco exprimunt.

84) Num ob laryngem femineum minus evolutum et rimam glottidis minorem? (PORTAL *Mémoire sur les maladies de la voix* in *Mém. de la soc. méd. d'émul. T. I.*) num ob id, quod feminae minus vicissitudinibus aëris, communissimae raucedinis caussae, exponuntur? Interim feminas cognovimus, quae, vigente

que surdastri [85]), subjiciuntur. Disponunt ad raucedinem venae sectio [86]), applicatio hirudinum ad anum [87]). Favent illi: inaequalitas aëris et subitae mutationes frigidioris in calidiorem aut fervidi in frigidum. Hinc hyemi raucedo familiaris est [88]), hinc et veri [89]). Nec autumnus excludi debet, inprimis si aestas sicca et aquilonia,

quavis menstruatione, raucae fiebant. Immo, excepta Dna. CATALANI, utpote quae mihi narravit, se sub menstruatione voce admodum sonora pollere, compertum est, menstruantium vocem saepe velatam et constanter raucam esse (quod Itali sermone technico *calare* designant et vix vitio vertunt). De raucitate graviditatis socia narrant STORCH *med. Jahrg.* 2. *B.* p. 57. 3. *B.* p. 41. et DOUBLE l. c. A. 1821. mense Novembr. adivit Clinicum institutum med. quaedam femina gravida, rauca voce, pro suo infante, diarrhoeâ laborante, auxilium rogans. Interrogata, quae caussa hujus raucitatis sit, retulit, se id vitium semper habere dum utero gestet, idque mox post partum evanescere.

85) MOEB. in Inst. med. Cap. 4. p. 16.

86) Antiqua opinio, venae sectionem in catarrho adhibitam raucedinem gignere, quam SCHNEIDER (l. IV. C. 3. p. 350. de catarrhis) refutat, inter Lituanos adhuc valet. Certe in climate frigido, si homo venae sectione debilior redditus sit et aëri humido sese exponat, raucedo facile invadit.

87) Pluries vidi eos, qui illico post aperitionem haemorrhoidum foras exibant, in raucedinem incidisse.

88) HIPP. 3. Aph. 23.

89) 3. Aph. 20.

nia, autumnus autem pluviosus et australis [90]); nec fervidissima aestas. Ipse cubiculorum nimius calor raucedinem gignit, item vagitus sub rixis [91]); oratio vehemens et alta, inprimis cum fervore animi [92]); cantus nimius [93]); omnia oleosa, quae acredinem quamdam habent, inprimis rancida facta, e. c. nuces juglandis, amygdalae aliaque, sed tantum transitorie [94]); vini, alcohol et mercurii abusus; debilitas [95]), potus gelidus [96]), balneum frigidum [97]), evacuationes habituales suppressae [98]), aestus venereus [99]), venus nimia [100]), vermes intesti-

90) 3. Aph. 13. et de aëre, aqu. et loc. C. 28. L. IV et V.

91) Frequenter ex hac caussa inter judaeos Lituanos raucedines, imo et graviores laryngis morbi oriuntur, quod d. 13. Iul. 1818 iterum confirmatum habui.

92) Wedel l. c. Cap. III. p. 11.

93) Cantatrices celeberrimae, inter quas Catalaniam commemorasse sufficiat, valde raucedini obnoxiae sunt.

94) Cantores italos celeberrimos nuces et amygdalas, dummodo non eo ipso tempore, quo illis cantandum erat, audacter comedisse vidi.

95) Senes debilesque homines vocem habent raucam, ac haud raro raucedo jejuni cibo assumpto evanescit.

96) Plater Prax. T. I. p. 467. Schneider de catarrhis Lib. V. Cap. 3. p. 208. Enguehand ergo ab aquae glacialis potu raucedo. Paris 1692.

97) Trampel *Beobacht. und Erfahr.* 2. *B.* p. 191.

98) Dürr in Hufeland's *Journ.* 9. *B.* 3. *St.* p. 182.

99) Vox velata evadit, accedente veluti screandi desiderio inani (Germ. *das Räuspern*).

100) Meretrices consummatae plerumque vocem raucam habent.

testinales [1]), bilis [2]), morbi oesophagi [3]), concretiones calculosae in larynge [4]), cartilagines laryngis ossificatae [5]), glottidis a primo ortu conformatio vitiosa, aliquando haereditaria etc. Pro *caussa* proxima raucedinis admitti solent scissio aëris in rimula laryngis inaequali [6]); affectio glandularum asperitudinem tracheae gignens; turgor textus cellularis musculos laryngis cingentis [7]) et inaequales chordarum vocalium vibrationes [8]). Casus raucedinis, quam cum *voce duplici* observavimus [9]), primam et ultimam illorum opinionum

1) Double l. c.

2) Fink *Gallenkrankheiten.* p. 236.

3) e. c. abscessus inter laryngem et pharyngem ex osse quondam deglutito. Fiske *in the London med. and physical Journal. By Fothergill. Vol.* 35. 1816. *May.*

4) Eph. Nat. Cur. Dec. II. An. 8. p. 328. Obs. Garmanni.

5) Baillie *Neue Bemerk.* p. 364.

6) Wedel l. c. Cap. I. p. 5.

7) Sauvages l. c. p. 352.

8) Ferrein *in Mém. de l'académie R. des sciences a.* 1707. Sprengel l. c. p. 484.

9) Die 11. Novembr. 1817. virum 23. annorum in Clinicum Vilnense suscepi, cum raucedine chronica e vitio syphilitico et catarrhali pullulante, forte jam phthiseos trachealis effecto. Vox erat simul humilis et, quod vehementer mirabar, *duplex.* Tonus inferior obscurior fuit superiori, ac illi, quem sic dicti *ventriloqui* edunt, similis. Similes quoque erat duplici illi sono, quem musici in arte tubam venatoriam (*corno da caccia*) tractandi excellentes, inde elicere sciunt.

num confirmare videtur. Sunt porro qui *vitia uvulae* ut raucedinis caussam incusent [10]), quod alii, quibus assentimur, negant *). Vocem raucam, a *voce clangosa* differre, quod illa *gravis*, haec *acuta* sit, contenditur [11]). Nos è contrario cum SPRENGELIO [12]) per vocem clangosam *sonum profundum*, quasi e fictili vase prodeuntem, intelligimus; illamque pro majori raucedinis gradu habemus [13]). *Dividi* solet raucedo in *continuam* [14]) *habitualem recentem*, *inveteratam* [15]), *solitariam* seu *primariam* et *comitatam* seu *symptomaticam*. Raucedo ut symptoma occurrit in febribus catarrhalibus [16]), exanthematibus, inprimis

10) CODRONCHIUS l. c. L. I. C. 16. p. 72. SENNERT L. II. prax. C. 21. P. I. p. 77. LENTILIUS misc. L. I. p. 180. Eph. nat. cur. Dec. II. An. 8. Obs. 151.

*) BAUHINUS in suo theatro anatomico, item HILDANUS. Pluries erosâ uvulâ, nisi simul vitium laryngis latuerit, vocem claram percepi.

11) SAUVAGESIUS l. c.

12) l. c. p. 485.

13) Sic vox incipiente *croup* rauca, eo invalescente clangosa fit, et vice versa.

14) Ipse omni anno bis, vere et autumno scilicet, raucedine laboro.

15) LOTICH in Obs. L. II. FORESTUS l. 14. obs. 32. BORELLI Cent. 4. Obs. 21. CODRONCHIUS p. 139. HORSTIUS L. III. 3. Obs. 21. At vero in maxima harum observationum parte, raucedo potius symptoma erat, quam morbus per se.

mis morbillis[17]) in lepra[18]), morbis cerebri[19]), laesionibus colli[20]), laryngitide, tracheitide, phthisi tracheali, struma[21]), in morbis pulmonum, inprimis phthisi *), in morbis cordis et aortae[22]), oesophagi[23]), colica[24]) et syphilide. Raucedo primaria ut plurimum *indolis* est *catarrhalis*. Quodsi ea sensu ardoris vel titillationis in larynge, siccitate faucium et stertore insolito sub somno stipetur, ac in longum trahatur, ad *inflammationem chronicam laryngis* vel *tracheae*, interdum indolis *arthriticae*, concludere licet[25]). Ne hinc raucedo rebellis flocci pendatur! Quae ultra annum extenditur[26]), inque senibus contingit[27]), aut

16) P. I. Vol. I. Cap. VI. §. LXV. 3.

17) P. I. Vol. II. Cap. XII. §. LV. 1.

18) Ib. Cap. XXXIV. §. CXXXIII. 5.

19) P. II. Vol. I. Sect. II. Cap. I. §. II. N. 4.

20) Thom *Erfahr. und Bemerk.* p. 88.

21) Cfr. Capita tria sequentia.

*) Portal *mém. de l'ac. R. d. sc. Paris* 1780. p. 315.

22) Morgagni l. c. Epist. XVIII. 25. p. 147.

23) *Mém. de l'acad. de chir. T. I.* p. 452.

24) Bartholinus Anat. reform. L. III. C. II. p. 680. Hösteri Hercul. med. L. III. C. 5. p. 226.

25) Cfr. Cap. III et IV.

26) Gordonii prognosticon v. Foresti Lib. XV. Obs. 32. Sennert Lib. II. Prax. Cap. 4. part. 3. Iure hanc sententiam restrinxit Wedel l. c. Cap. VII.

27) Wedel l. c. ex Savanarola addit et exemplum contrarium, aiens: „cum Nicolaus Leonicerus aetatis anno nonagesimo sexto tentaretur raucedine et

aut a mercurio excitatur [28]), pro insanabili haberi solet. Gravidarum raucedo absoluto partu sponte evanescit [29]). Ex vociferatione raucedo fugax [30]). Raucedo, ultimae phthiscos periodo superveniens, signum sistit mortis appropinquantis. Solvitur aliquando raucedo per haemorrhoidum fluxum [*]), aut ipsa veluti critica est [31]). *Cura raucedinis primariae*, indoli, caussae et vehementiae mali accomodanda. Vigente chronicae inflammationis in larynge suspicione, si aeger plethoricus, vino copiosius usus, suppressae fuerint evacuationes consuetae, ut menstrua, haemorrhoides, *venae sectio* e mediana [32]) instituenda. Generatim tot *hirudines* ad laryngis latera applicandae quot in adulto sufficiant ad quatuor cruoris uncias educendas. *Cucurbitulae scarificantes* ad scapulas commendantur apud Horstium [33]). Quocunque autem ex istis

gravedine, recitanti citatum aphorismum Savanarolae, respondit verum esse, sed non de medicis, quod et eventus testatus est, referente Rolfinckio. epit. aff. part. L. I. P. I. C. 19. p. 87.

28) Double l. c.

29) Idem ib.

30) Sauvages l. c.

*) Double l. c. ex Kleinio. Influxum diathesis haemorrhoidalis in tracheam confirmatum habeo ex propriis observationibus.

31) Hippocrates ait: „ex insania in raucedinem cum tussi fit secessus."

32) Forestus Lib. X. Obs. 134.

33) Lib. II. Obs. 12.

istis auxiliis utaris, simul *alvinae libertati* studendum est [34]). Muco multo glottidem obruente *emeticum* [35]). In raucedine periodica aut habituali, si arthritici quid lateret, *vesicatorio* [36]) et *fonticulis* [37]), vix *setaceo* [38]), locus foret. Tantum enim abest, ut in raucedine irritantia semper indicata viderentur, ut saepius contraria auxilia, refrigerantibus non exceptis [39]). Praeter auxilia diaetetica et pharmaceutica, quae jam in cura febris catarrhalis proposuimus [40]), *raucedini* opponimus *oleum amygdalarum dulcium*, *saccharum*,

34) Commendant eadem Codronchius Consil. l. c. p. 140. Hildan. Cent. IV. Obs. p. 524. Mercurialis T. I. Consil. 12. p. 65. Lotichius L. II. Obs. C. 6. p. 228. additque Wedel l. c. C. X.: „Imo vix successum felicem sibi quis citra haec (purgantia) sub morbi gravioris morâ promittere poterit.“

35) Plurimae cantatrices Italicae ad vocem clariorem reddendam emetico utuntur.

36) Ad cervicem suadet Mercurialis Cons. 90. Saepe cum fructu adhibui.

37) Ad internam partem poplitis dextri laudat Hildanus Cent. IV. Obs. 24. — in brachio Scholtz Lib. VII. Cons. 80.

38) Hildanus Cent. VI. Obs. 24. quidem ait: „post Deum nihil praestantius esse setaceo ad debellandam raucedinem.“ Quis vero suas aegras ob meram raucedinem sic excruciaret?

39) Ipsa glacies condita (*Sorbetto*) raucedinem aliquando pro tempore saltem fugat, quod in Italia vidi.

40) P. I. Lib. I. Cap. VI. §. LXVI. 2.

rum, *mannam*, *pastam althaeae* vel *liquiritiae*, *trochiscos bechicos* vulgo *cachoù*, *sperma ceti* [41]), *loch commune* [42]), *de farfara*, *de papavere*, *loch* LANGII [45]), *sapa* seu *mustum* [46]) et maxime *syrupum erysimi officinalis* LOBELII [47]) et *herbam hyssopi* [48]). Quae si omnia incassum adhiberentur et ad fortiora confugere liceret, e. c. ad *radicem ari maculati* cum *saccharo cando* mixtam et ope syrupi cujusdam in linctum redactam [49]), ad *syrupum e succo raphani confectum* [50]) et ad *acetum scillae* [51]). *Subcarbonatem ammoniae* [52]), teste HANNAEO, a SYLVIO in rebelli raucedine com-

41) ETTMÜLLER diss. de spermate ceti Cap. 2. §. 11. SCHOLTZ Lib. VII. Cons. 81.

42) R. Olei amygdalarum rec. Syrupi althaeae ââ unciam unam. Sacchari albi dr. duas. M.

45) LANG epist. L. III. p. 934.

46) AËTIUS Tetr. II. Serm. 4. Cap. 51. (ad tertiam partem *sapa* coquitur).

47) Pharm. Danica p. 254. Cfr. Eph. Nat. Cur. Dec. I. Ann. 3. Obs. 153. PLENK in MOHRENHEIM *Wiener Beyträge* 2. *B* *N*. 5. THILENIUS in HUFELAND's *Journal* 17. *B*. 1. *St*. p. 94.

48) VESTI l. c. §. XXVIII. observante RIVINO.

49) HORSTIUS lib. III. Obs. 24. op. II. p. 156.

50) Eph. N. C. Dec. III. An. I. Obs. 36. p. 56. (Veterem raucedinem caeteris frustra adhibitis syrupus iste sanavit).

51) EBN SINA Lib. V. Fen. I. Tract. 12.

52) Spiritus salis ammoniaci.

commendatam, pluries frustra adhibuimus [53]. Contra vero *vapores aqueos* tum *simplices*, tum cum *aceti* pauxillo, tum ex *infuso florum sambuci* elicitos, perutiles invenimus, invenerunt alii [54]. *Errhina* [55] et *masticatoria* [56] adversus raucedinem non tentavimus. *Myrrham electam* in ore contentam, usque dum sponte dissolvatur, magnum adjumentum in raucedine afferre statuit Plater [57]. Ita *piper* sub lingua detentus [58], semina *sinapis* in pulverem redacta et cum syrupo quodam pectorali mixta [59], *haleces* *). In raucedine a frigore contracta Borellus [60] fumum

53) Possunt guttae nonnullae aquae instillari. Sic praescribit Hannaeus (Eph. N. C. Dec. II. An. 8. p. 243.) R. Sacchari candi albissimi uncias tres. Spermatis ceti drachm. un. et semis. Aquae vitae anis. g. r. Spirit. sal. amm. drachm. semis M. f. pulvis saepe lambendus.

54) Hilscher Progr. de insigni quodam raucedinis remedio. Ien. 1747. Haller. diss. Pract. T. I. N. 37.

55) Codronchius Consil. l. c. p. 142.

56) Wedel l. c. Cap. X.

57) T. I. prax. p. 492. v. Horst. Lib. II. de sanitate tuenda Cap. V. p. 210.

58) Marcellus Lib. de medicina C. 14.

59) Vesti l. c. §. XXIX.

*) In antiqua raucedine esus halecum interdum conducere, jam dudum notum est; illas vero phthisin trachealem sanare (Hufeland's *Sam.* 1821. 9. *St.* p. 115.) non solum novum, sed et fabula est.

60) Cent. IV. Obs. 27. p. 299.

mum *florum sulphuris* per os exceptum cum *salviae* foliis, certe valde audacter, commendat. Postremo *balneum tepidum* [61]) et *thermae* [62]) in usum ducendae sunt.

§. V.

De Aphonia.

Literatura.

1. *Aphoniae*, seu vocis sonorae privationis aut suppressionis completae, doctrinam tradiderunt: SCHENK [63]), MENJOTIUS [64]), BARTHOLINUS [65]), CRAUSIUS [66]) et BURCHARD [67]).

Distinctio aphoniae a mussitatione.

2. Aphonia a *mussitatione* eo differt, quod hic verba cum motibus oris et linguae, sine voce, fere ita exprimuntur, ut, si quis idiomate familiari loquitur, ea divinari possint.

3. Di-

61) „Iuvat enim omnes magnopere phonascos, qui vocis exercitio utuntur, citharoedos, praecones, tragoedos, quum contendendo laeserint vocem, teste AËTIO l. c." VESTI l. c. §. XXXIII.

62) De thermis ZELLENSIBUS prostant experimenta in Eph. germ. Dec. II. An. IX. Obs. 34. De potu fontis Bollensis raucedinis auxilio lege BAUHINUM hist. nov. et adm. font. Bollens. L. I. p. 82. et L. III. Cap. 27. p. 209.

63) Diss. de aphonia. Ien. 1658.

64) Diss. de aphonia v. diss. path. Paris 1662.

65) Aphonologia seu de aphonia. Havn. 1654.

66) Diss. de aphonia. Ien. 1702.

67) Diss. casum aphoniae chronicae cum epicrisi exhibens. Argent. 1773.

Divisio.

3. Dividitur *aphonia* in *primariam* et *symptomaticam. Aphonia primaria* nisi plane morbum per se, saltem reconditae plus minus aegritudinis potissimum sistit effectum. *Aphonia symptomatica* aliorum morborum constituit symptoma.

Aph. symptomatica.

4. *Aphoniae symptomaticae* mentionem injecimus in tractatu febrium [68]), exanthematum primariorum [69]), hydrocephali [70]), apoplexiae [71]), catalepseos [72]), irae [73]), maniae [74]), rhachialgitidis [75]), epilepsiae [76]), paralyseos [77]), hysteriae [78]). Saepius adhuc de illa in posterum quaestio erit. Quocunque autem in morbo *vocis defectus* contingat, semper malum indicium est. Unde HIPPOCRATES: „quibus vox intercepta in febre sine indicatione, in tremore moriuntur [79]); — aphoniae

68) P. I. Vol. I. Cap. II. §. XXIV. p. 16.

69) P. I. Vol. II. Cap. XII. §. LV. 4. p. 238. Cap. XVI. §. LXVIII. 2. (23.) p. 286.

70) P. II. Vol. I. Sect. I. Cap. IV. §. XXI. 3. p. 264 (74). §. XXII. 4. p. 289.

71) Cap. V. §. XXV. 2. p. 317.

72) Cap. XIV. §. LX. I. p. 484.

73) Cap. XX. §. LXXXVI. p. 623. (97).

74) Cap. XXV. §. CVI. 8. p. 707. (47).

75) P. II. Vol. I. Sect. II. Cap. III. §. XII. 1.

76) ibidem Cap. XI. §. LIII. 4.

77) ibid. Cap. XII. §. LX. 4.

78) ib. Cap. XIV. §. LXX. 3. p. 554 (84).

79) Prorrhet.

niae, quae convulsivo modo fiunt, perniciosae [80]; — insaniae vehementes cum vocis interceptione letales [81]; — quae cum exsolutione aphoniae fiunt, pessimae [82]; — quibus ex dolore aphoniae, moriuntur [83]; — qui ex dolore muti fiunt aegri, moriuntur [84]; — in vocis interceptione spiritus sublimis, sicut iis qui suffocantur, malum [85]; — si quis ebrius ex improviso mutus fiat, convulsus moritur, nisi febris corripuerit, aut, ubi ad horam, qua crapulae solvuntur, pervenit, locutus fuerit [86].

Aph. primaria.

5. *Aphonia primaria* modo in homine caeterum sano, modo cum aliis symptomatibus obvenit. Ad haec spectant, oris impedita aperitio, effluxus salivae ex ore, linguae retractio, tumor radicis illius, constrictio faucium, dysphagia, nausea, vomitus, anxietas, difficultas spirandi, pulsus lentus, rubor, livor faciei, aliquando oedematosae, conatus sonum edendi, ac si plane inanes fuerint, cum desperatione, socio fletu. Symptomata istiusmodi nunc continuo, nunc periodice

80) Coac. Cap. 2.
81) ibid.
82) Prorrhet.
83) ibid.
84) Coac. praen.
85) ib.
86) Aphor. V. 5. p. 90. Cfr. DOUBLE l. c. qui huic aphorismo jure non assentitur et MORGAGNI Lib. I. Epist. anat. med. XIV. Art. 35.

riodice urgent. Divisio aphoniae primariae in *varias species* indagationem naturae morbi faciliorem reddit.

A. traumatica.

6. *Aphonia traumatica* a violentiis externis, e. c. a lapsu [87]), a laesionibus faciei [88]), musculi temporalis [89]), capitis [90]), cerebri [91]), venarum sublingualium [92]), colli [93]), tracheae [94]), nervorum recurrentium [95]) et spinae [96]), originem nanciscitur

C 2

87) Eph. nat. cur. Dec. I. An. 2. Obs. 120. Cent. X. Obs. 44. HOECHSTETTER Obs. Dec. 17. N. 5. SCHELHAMMER Diss. de voce p. 33. PANAROLUS Pentac. II. Obs. 20. CORNAR. hist. rar. C. 15. et quotidiana experientia.

88) SMETIUS Miscellanea p. 560.

89) GLANDORP Spec. Chir. C. 23. Obs. 11.

90) BENEVIENIUS de abd. morb. causs. C. 91. Eph. nat. cur. Dec. I. An. 2. Obs. 91. 119. Dec. II. An. 8. Obs. 15.

91) Jam HIPPOCRATES ait: (L. VII. Aph. 58.) „quibus ex quacunque caussa cerebrum vehementer concussum fuerit, necesse est statim muti fiant." Cui assertioni favent HILDANI (Cent. IV. Obs. 5.), DODONAEI (Obs. med. Cap. 91. p. 235) et TINELLI (med. cons. p. 46.) observationes.

92) Eph. nat. cur. Dec. II. An. V. Obs. 145.

93) PARAEUS Lib. IX. Cap. 29.

94) HEISTER *Wahrnehm. I. B. N.* 147. (Vulnus et abscissio partis tracheae).

95) GALENUS scripsit (Lib. de dissect. nerv. item de praecogn. ad Posthum. C. 6.), se Romae coram philosophis medicisque demonstrasse in haedis ac porcis semimutum reddi animal, si alteruter nervorum e pari

ciscitur. Spargit ea maximam lucem super totius aphoniae doctrinam [97]). Nisi aphonia traumatica recens sit, parum sperandum est. Debellatur interdum fortuito e. c. per capitis concussionem [98]), risum [99]), tussim [100]), iram [1]), terrorem [2]), displosionem in collo [3]), febrem

vago recurrentium, quos ideo *vocales* nominavimus, ligetur aut praescindatur; si uterque resecetur, plane obmutescere. Experimenta hujusmodi a BAGLIVIO (Obs. varii arg. anat. et pract:), HAIGHTONIO (*memoirs of the med. Soc. of Lond. Vol. III. No. 24.*), KRIMERO (*Physiol. Unters. Leipz.* 1820) aliisque verificata sunt. De aphonia ex strumae operatione narrat ZACUTUS LUSITANUS (Med. pract. Hist. L. II. hist. 14). Aphoniam gignit ipsa nervorum recurrentium *ligatura* (SCHRADER Obs. rar. Fasc. I. N. 7. et SPROEGEL Diss. sistens exper. circa varia venena. Goett. 1752.) vel *erosio*. AMATUS LUSITANUS (Cent. II. Cur. 70.) narrat nempe de quadam foemina, quae, cum strumae mercurium sublimatum superimposuisset, vocem intotum pene amisit, quod nervus illius lateris recurrens ex pectore erosus esset.

96) GALENUS de loc. affect. L. I. C. 6. MARC. DONATUS L. III. C. 2. Explicatur ex nervi accessorii Willisii ramo interno in nervum laryngeum superiorem desinente.

97) Cfr. P. II. Vol. I. Sect. II. C. I. §. 1. N. 1. p. 6.

98) Eph. nat. cur. Dec. III. An. V et VI. Obs. 236.

99) IPEREN in *Abh. aus holl. Schriften I. B.* p. 356.

100) Idem l. c. MORGAGNI op. c. Epist. LXIII. Art. 15.

1) BARTHOLINI acta Hafn. Vol. I. Obs. 71.

2) MARTINI *zwey Dutzend Beobacht.* p. 16.

3) Eph. nat. cur. Dec. III. An. III. obs. 112.

brem [4]). Medendi ratio aphoniae ex caussis traumaticis chirurgiae objectum sistit.

7. *Aphoniis inflammatoriis* illa jacturae vocis exempla verisimiliter adscribenda sunt, quae ex suppressione epistaxeos [5]), haemorrhoidum [6]), catameniorum [7]) contigisse legimus. Nec mirum plethoram glottidi (quatuor iisque magnis arteriis totidemque venis instructae) et nervis recurrentibus (arteriam subclaviam dextrorsum [8]) et arcum aortae sinistrorsum cingentibus) infensam esse. Si malum non fuerit multum vetustum, opem ferre solent *venae sectio* [9]), *hirudines* pro re nata circa laryngem, nares [10]), anum, vulvam, appositae; *eccoprotica*, *pediluvia* et *diaeta severa*.

A. inflammatoria.

8. *Apho-*

4) Eph. nat. cur. Dec. II. An. V. App. p. 31. Ann. IX. Obs. 179.

5) Medic. Siles. Satyr. Spec. VIII. Obs. 6. a.

6) Morgagni de sed. et caus. morb. Epist. XIV. 37

7) Salmuth Cent. III. Obs. 28. Levrand in *recueil période. de la Soc. de med. à Paris N.* 51. p. 278. *Bresl. Samml.* 1725. *Nov.* p. 564.

8) Magistri cantus discipulis vix permittunt, ut ipsi vocem, inter ludendum strenue in cymbalo, sustineant (*accompagnarsi da se*). Nonne id ob brachii motum, arteriae subclaviae et inde nervo recurrenti infensum?

9) Hoechstetter Dec. IV. Obs. 12. Eph. nat. cur. Dec. I. An. III. Obs. 251.

10) Spontaneam epistaxin aphoniam profligasse legitur in Actis nat. cur. Vol. III. Obs. 113.

Aph. rheumatica, catarrhalis et arthritica.

8. *Aphonia rheumatica, catarrhalis et arthritica* refrigerio [11]), raucedini neglectae [12]), podagrae retropulsae [13]) ortum debet. Caussa rheumatica, catarrhalis, arthritica, aut laryngem ipsum *), aut involucra nervorum vagorum, praeprimis recurrentium [13]), forteque accessorium Willisii aggredi potest. Malo recenti *methodus antiphlogistica* opponenda, serius *vesicatoria* [14]), *moxa* [15]), *fonticuli, masticatoria* [16]), *linimentum vola-*

11) Act. nat. cur. Vol. VIII. Obs. 94. (Aphonia ex lotione capitis, subsecuto refrigerio). Item ex potu gelido in Eph. N. Cur. Dec. I. An. III. Obs. 60. Dec. III. An. VII et VIII. App. p. 74. Ex balneo frigido apud Hartleben *Deutsche Justiz- u. Polizeyfama* 1803. 1. *B. N.* 212.

12) Burchard l. c.

13) Act. Nat. Cur. Vol. II. Obs. 59.

*) Vitia laryngis et tracheae, quae aphoniam concitant, potius pro symptomate aliorum morborum habenda sunt. Sic aphonia observata est ut effectus tracheae inflammationis (Bonet Sepulchr. L. I. Sect. XXII. Obs. I.), tumoris illius (Obs. 2.), calculi (Obs. 3.), ulceris laryngis (Thomann *Annal.* 1. *B.* p. 166).

13) Zacutus Lusitanus. Prax. admir. Lib. I. Obs. 98.

14) Panarolus Pentecost. IV. Vol. 30. Obs. (in sutura coronali) Ranoë in act. Reg. Soc. med. Havn. Vol. I. p. 459. (ad collum) Willich in Baldinger's *N. Magaz.* 7. *B.* p. 116. (per tincturam cantharid. spinae illinitam).

15) Ad curriculum nervorum recurrentium prope laryngem (Dubois ?).

16) Eph. Nat. Cur. Dec. III. An. II. Obs. 54.

volatile[18]) non neglectis *aconito* et *antimonio*[19]) ac *hydrargyro*.

A. gastrica.

9. *Gastricam* eam nuncupamus *aphoniam*, quae a saburris [20]), ab esu fungorum [21]), et a vermibus [22]) gignitur. Et aphoniae, a dysenteria [23]), cholera [24]), colica saturnina [25]) relictae, huc spectare videntur. Cum plexus, quotquot sunt abdominales, cum plexu coeliaco commercium alant cumque ad plexum coeliacum formandum par vagum, laryngi imperans, concurrat, aphoniae origo abdominalis facile explicatur. *Aphonia gastrica* derepente et gravibus symptomatibus stipata [26]) oriri solet. Methodus medendi

18) De Man in *Abh. f. pr. Aerzte*. 10. *B*. 1. *St*. p. 17.

19) Osiander *Denkwürdigkeiten*. 2. *B*. p. 174.

20) Lupin Hist. morb. diffic. p. 18.

21) Paullini Cent. II. Obs. 77.

22) Ziegler de aphonia period. ex vermib. orta. Basil. 1724. Zac. Lusitanus Prax. admirab. L. II. Obs. 36. *Bresl. Samml*. 1724. *Octbr*. p. 423. Benedictus L. V. C. 15. Baldinger *N. Magaz*. 10. *B*. p. 41. Duo aphoniae verminosae exempla ipse vidi.

23) Moseder Diss. de dysenteria, quam excepit aphonia. Argent. 1775.

24) Eph. Nat. Cur. Cent. III. Obs. 3.

25) Portal *Cours d'anat. méd. T. IV*. p. 361. De plumbo (saccharo scilicet saturni) aphoniae caussa. Cfr. Knight in *Lond. med. Journ*. Vol. IV. p. 286. et *Abh. f. pr. Aerzte*. 15. *B*. 1. *St*. p. 34.

26) Legi meretur historia ancillae, de qua narrat Dr. Henschel in Hufeland's *Journ*. 8. *B*. 1. *St*. p. 149.

dendi *evacuans* [27]) est uti in aliis morbis gastricis. Aphoniam verminosam *oleo ricini* debellavimus.

A. spasmodica.

10. *Aphoniae spasmodicae* ansam porrigunt: terror [28]), indignatio [29]), dolor [30]), amor [31]), antipathia [32]), impulsus aëris [33]) et narcotica [34]); subjiciuntur illi hystericae [35]) et homines spasmis

27) Aphoniae purgantibus sanatae exemplum R. Jones (in *the Edinb. med. and surg. Journ.* 1809. Vol. V.) describit.

28) Bartholinus Act. Havn. Vol. I. Obs. 101. Eph. Nat. Cur. Dec. I. An. III. Obs. 121. Dec. II. Ann. IV. Obs. 27. Cent. X. Obs. 47.

29) Van der Hont. v. *Abh. f. pr. Aerzte. IX. B.* p. 387 (uxor dum maritum in adulterii flagranti delicto invenerit).

30) Ex tortura v. Boneti sepulchr. L. I. §. XXII. Obs, 18. App. 2. ex Fabricio Hildano. „Vidi miserum, ait Sauvages (l. c.), ex duriori tortura non solum obmutuisse, sed etiam omnem sensum amisisse." l. c.

31) Eph. nat. Cur. Dec. I. An. VI et VII. Obs. 136.

32) Paulini Cent. IV. Obs. 8., — Eph. nat. Cur. Dec. I. Ann. II. Obs. 145.

33) A globulo tormenti prope dejecto v. *Bibl. universelle* 1816. *Juin* p. 160. et Larrey *mém. de chir. milit.*

34) Ex atropa belladonna, aegro caeterum mente compote, aphoniam conspexi in nosocomio Vindobonensi.

35) Zacutus Lusitanus Prax. hist. L. VIII. Obs. 18. Eph. nat. cur. Dec. II. Ann. VII. Obs. 133. Berdot in Act. Helvet. Vol. VIII. p. 196.

mis [36]), melancholiae [37]) obnoxii, item ebriosi [38]). Caussa saepe in compressione cerebri ad originem paris vagi quaerenda; quo in casu pulsuum peculiaris lentor observari solet. Ne tunc methodum apoplexiae accommodatam [39]) negligas. Alias aphoniae spasmodicae praeter electricitatem [40]), sic dicta *nervina* opponi solent, inter quae, praeter *crocum* in lacte infusum, folia *atropae belladonnae*, quatenus specifice in nervum vagum agunt, tentari merentur. Tentandae forent et parvae radicis *cephaëlidis ipecacuanhae* aliorumque emeticorum doses, utpote quae nervos ventriculi, maxime ex pari vago pullulantes, speciatim afficiunt. Suspicamur quoque corpora principium saccharinum continentia

36) Smith in med. commun. Vol. 2. N. 33. Ranoë in Act. Reg. Soc. med. Havn. I. B. p. 459.

37) Eph. nat. cur. Dec. I. An. IX et X. Obs. 283. Dec. II. An. I. Obs. 97. An. III. Obs. 40. Cent. III. Obs. 81. Sproegel in miscell. Berol. T. VI. p. 25. Cfr. P. II. Vol. I. Sect. I. C. XXV. §. CVI. 8 (47).

38) Hippocrates l. c. Act. nat. cur. Vol. VI. Obs. I. Hoechstetter Dec. III. Obs. 9. Comm. Nor. 1743. p. 7. Morgagni l. c. Epist. XIV. Art. 35: 36.

39) P. II. Vol. I. Sect. I. C. V. §. XXIX. N. 1.

40) Lamb in Bradley's *med. and phys. Journ.* 1801. *Apr.* Hufeland, Schreger u. Harless *Journ. d. ausl. med. Lit.* 1802. 2. *B.* Parker Cleveland in *med. and. phys. Journ. conduct. by* Fothergill. *Lond.* 1814. *Jan.*

tinentia peculiare imperium in par vagum exercere [41]).

A. metastatica.

11. A cerebri vitiis utplurimum et *aphonia metastatica* pendet, cui febris [42]), variolae [43]), ulcera suppressa [44]) aliaeque depositiones morbosae [45]), (neque pari vago, inprimis nervis recurrentibus parcentes), ansam praebent. Cura, ut in aphonia rheumatica et arthritica [46]).

A. consensualis.

12. Observata quoque est *aphonia* ut effectus vitiorum reconditorum pericardii [47]), pulmonum [48]), graviditatis [49]), partus [50]) et puerperii [51]),

41) P. II. Vol. I. Sect. I. Append. ad C. XIV. p. 508.

42) TULPIUS L. I. C. 39. LENTILIUS Eteodrom. p. 1041. Act. nat. cur. Vol. II. Obs. 114. Commerc. Lit. Norimb. 1741. p. 86. SCHEIDEMANTEL *Fränk. Beytr. N.* 16. HORN *Arch. f. d. pr. Med.* 1809. *Jul.* p. 311.

43) FABR. HILDANUS Cent. VI. Obs. 14. RIEDLIN Cent. II. Obs. 85. AASKOW in Act. R. Soc. Med. Havn. Vol. I, p. 373. Eph. nat. cur. Dec. I. An. II. Obs. 201. Dec. II. An. I. Obs. 38. Dec. III. An. I. Obs. 55.

44) Eph. nat. cur. Dec. II. Ann. VI. Obs. 25.

45) BARTHOLINUS Act. Havn. I. Vol. Obs. 7.

46) Memorabilis est casus ZACUTI LUSITANI (Prax. admir. L. I. Obs. 97), qui fonticulo in inguine excitato, aphoniam ex phallorrhoea suppressa, sanavit.

47) PORTAL *von der Lungenschwindsucht* 2. *B.* p. 70. (utpote ramis nervi recurrentis instructi).

48) PORTAL l. c. p. 69. BONET sepulchr. L. I. §. XXII. Obs. 13.

49) Commerc. Lit. Norimb. 1736. p. 363.

50) Eph. nat. cur. Dec. III. An. III. Obs. 113.

perii [51]), *consensualis* dicenda; quae caeterum denominatio et aphoniae gastricae aliisque originis encephalicae adaptari posset.

Observatio.

13. Ad aphóniam quoque pertinet *jactura vocis respectu ad extensionem.* Vix quidem ea imperium in sermonem, at permultum in cantum exercet. Cantores enim utriusque sexus aliquando extensionem vocis ita amittunt, ut ex duobus et quod excurrit *octavis*, de quibus antea gloriari potuerant, vix quatuor amplius retineant tonos. Status iste revera morbosus, probe ab illo normali distingui debet, ubi cantores progrediente aetate tot tonos altos amittunt, quot inferiores acquirunt [52]). In aphonia, de qua agitur, motus laryngis, si vox in alto deficiat, sursum, alias deorsum, impeditus est, oritur hoc malum, a plethora [53]), ab infarctu glandularum, ab obstructionibus viscerum abdominalium, a syphilide, a mercurio, saepissime vero ab abusu cantus, atque a nisu obstaculum a raucedine emergens voce vi elicita vincendi. Jactura vocis ex utraque vix enumeratâ caussâ orta, irremediabilis est [54]). Medici

51) Eph. nat. cur. Cent. I et II. Obs. 127.

52) Sic inter feminas, *soprani* evadunt *alti* et inter mares *tenori* fiunt *bassi.*

53) Portal in *mém. de la soc. méd. d'émul. T. I. Paris* 1798. p. 80. *troisième obs.*

54) Urbe austriacâ *Baden*, An. 1812. incendio fere deletâ, societas cultorum artis musicae incolis miseris, proventu spectaculi theatralis (*Le nozze di Figaro*)

dici theatrales hinc cauti sunto, ne coram directione spectaculorum, cantores, ob id, quod miti tantum raucedine laborent, partes, magnam vocis intensionem exposcentes, agere posse, praepostere affirment. Reliquis aphoniae, de qua agitur, caussis, pro re nata, hirudines circa laryngem, vesicatorium perpetuum inter scapulas, victum blandum, lenia emetica, aquas soterias salinas, aethiopem antimonialem, frictiones mercuriales[55]) in minimis diu continuatis dosibus, balneaque sulphurica opponimus. Quandoque iter regiones meridionales versus, rusticatio, abstinentia a cantu (exercitio *la scala* excepto) vita casta, usus vini dulcis, potus *cacao*, pharmacis palmam eripiunt.

§. VI.

De Alalia.

De loquela.

1. „*Loquela* est vox articulata, seu ope cavi

succurrere statuit. Primae cantus pars (*Susanna*) ad uxorem meam collata est. Ipsa voce clarâ, ampla et agili (pro qua HAYDN partem supremam (*soprano*) oratorii sui (creationis mundi) scripserat) in tentamine ultimo (*prova generale*) adhuc cantaverat, cum incipiente jam spectaculo ab aura frigidiuscula allideretur; quo facto extemplo fere aphona reddita est. Desperabunda (spectaculo enim Imperator, Imperatrix, magnates etc. intervenire haud dedignati fuerant) cum aphoniam quibuscunque modis vincere voluisset, non solum magis magisque malum increvit, sed et in posterum tempus, tertiam vocis partem amisit.

55) PORTAL l. c. *observation quatrième.*

cavi narium et oris uvulae linguae, labiorum et dentium modificata, ita ut non solum ideis confusis referendis par sit, cui scopo sufficiunt clamor, suspirium, risus, fletus, aliaeque voces bruto et homini communes; sed ut ad ideas distinctas et syllabarum seriem his ideis respondentem significandas sufficiat [56]." *Requisita loquelae* sunt status congruus 1° instrumentorum ad vocem articulandam necessariorum; 2° sensorii communis et 3° auditûs.

Alaliae species.

2. *Tres* hinc alaliae seu mutitatis stabiliemus *species*, scilicet *alaliam* 1° a *vitiis instrumentorum vocis;* 2° ab *hebetatione sensorii communis;* et 3° a *cophosi.* Addi possent illarum specierum *complicationes.*

Alalia a vitiis instrumentorum vocis.

3. Primum inter loquelae instrumenta locum occupat *lingua* *): enim vero non solum *litteras linguales* dictas proprie effingit, ut *L. R.*, sed cum dentibus *dentales*, ut *D. T. S. Z.* efformat, dorso suo sursum flexo *gutturales* producit, aërem retrorsum repellendo, ut *G. K.* Quodsi objiciatur dari *elingues* loquendi facultate praeditos [57]), in illis carunculam quandam vel

56) Sauvages l. c.

*) Descriptionem linguae fusam latamque invenies in Breidenstein diss. de morb. linguae. Erl. 1791.

57) Roland de Belebad aglossostomolalographia. Salmur 1630. v. Eph. N. Cur. Dec. I. An. 3. App. 559. Ibid. Dec. I. An. I. Obs. 35. Schol. An. III. p. 559. Tulpius L. I. c. 44. Bartholinus Hist. anat. Cent.

vel ex oris basi, vel e lateribus ortam, linguae vices agere respondendum. Sic altera ex parte *lingua praemagna*, cujus plura exstant exempla [58]), quorum unum stupendum ipsi describendum curavimus [59]), loquelae eousque non obstat, quo-

II. Hist. 22. SCHENK L. I. Obs. 371. PARAEUS Chir. L. XXII. C. V. p. 489. AURRAN diss. elinguis fem. loquela. Arg. 1766. v. LESKE *auserl. Abh.* 3. *B.* p. 15. PARSON in *Philos. Trans. N.* 484. BLANKARD Collect. med. phys. Cent. VI. N. 5. Acta Helvet. Vol. VIII. *Journ. de méd.* T. XX. p. 37. XXIII. p. 348. *Breslauer Samml.* 1723. p. 449. *Mém. de l'Ac. de Paris.* T. V. N. 13.

58) TRINCAVELLA de rat. cur. par. hom. corp. L. V. p. 10. SCALIGER exercit. 199. 2. SCHENK obs. med. L. I. Obs. 356. p. 401. BARTHOLIN hist. anat. rara. Cent. II. hist. XXII. T. I. p. 208. HANNEMANN Miscel. nat. cur. Dec. II. An. 2. Obs. 51. BIERKANDER *neue Schwed. Abh. übers. v.* KÄSTNER *u.* BRANDIS. 1791. 10. *B.* p. 142. FICKER *Beitr. z. Arzneiwiss. Münst.* 1796. *N.* 8. p. 107. TRIOËN Obs. med. chir. Fasc. p. 142.

59) NIECHWIEDOWICZ diss. de rar. linguae vitio organ. Viln. 1811. cum tab. aenea. „Puella decem annorum, dum duorum annorum infans erat, sub lapsu linguam inmomorderat subsequente copioso sanguinis fluxu. Increvit ab eo tempore linguae volumen, ita ut post annum et quod excurrit eam amplius ore retinere nequiverit. Extrorsum tamen pendens lingua tunc adhuc in oris cavitatem retrahi potuerat. Serius et hac potestate destituebatur, ita enim increvit hoc viscus ut *ultra* mentum tribus pollicibus penderet. Substantia linguae erat normalis. Dentes magna ex parte con-

quousque motus illius conceditur [60]). Enimvero tunc solum mutitas expectanda, dum linguae motus omnino deletus est. Hinc a) a *linguae siccitate*, ut in febribus praesertim apud senes, in coryza, morbis hepatis, vesicae urinariae, maxime sub somno, in nutricibus [61]) et convalescentibus. Mutitas a siccitate linguae ut plurimum fugax, sed ipso primario morbo aliquando intolerabilior, lotione oris, haustibus repetitis potus, lamellis pomi aurantiaci aut citri, syrupo mororum, vel alio acidulo, cum borace si placeat [62]), suctione uvarum aliorumqúe fructuum, pro tempore saltem mitigatur. b) a *frenuli brevitate et longitudine*. Haec vitia autopsia cognoscuntur. Si *frenulum* fuerit *breve*, lingua in medio fissa, ad apicem larga, ita a frenulo sulcum ad extremitatem externam exhibente, retinetur,

sumti ac continuum fere osseum corpus formantes. Pars linguae extra os pendens sicca gustu orbata, nisi prius humectaretur. Masticatio laboriosa, deglutitio expedita. Vox naturalis et *loquela*, excepta pronunciatione litterarum C. Q. W. Z., *distincta*.

60) Sic fari non potuerant aegri lingua praemagna praediti, de quibus narrant Vogel prael. acad. p. 6. Ehrlich *chir. auf Reisen gem. Beobacht.* 1. *B.* p. 66 seq.

61) Sauvages l. c. „visa est lactans mulier a longiori lactatione hunc morbum traxisse et ablactato alumno loquelam recuperasse.“

62) e. c. ad scrupulum, ad semidrachmam cum uncia syrupi rubi idaei.

netur, ut ultra gingivas extendi nequeat. Praeterea infantes difficulter ubera sugunt, quin aliud impedimentum, aut aphthae accusari possint. Eadem sugendi difficultas contingit dum *frenulum longitudine* peccat [63]; utroque in casu auxilium in sectione frenuli quaerendum, cavendo ne culter, aut forfex venas raninas, ductum salivalem Warthonianum, aut nervos laedat [64]. c) a *linguae adhaesione morbosa* [65], a *calculis sublingualibus* [66], ab *atheromate sub lingua* [67], a *globo plumbeo linguae inhaerente* [68], quo-

63) Fallop. instit. anat. p. 457. Bacheracht Diss. de morb. ligamentor. Lugd. Bat. 1750. §. 11. in Halleri coll. disp. ad morb. hist. et cur. fac. T. VI. p. 401. Weitbrecht Syndesmolog. Sect. VI. 6.

64) Franck de incis. freni sub lingua Heidelb. 1682. Heister Inst. Chir. Loder diss. de frenulo linguae ejusque incis.. Ien. 1785. Bell *anat. of the hum. body*. T. II. Saure Diss. de sect. frenuli linguae. Paris 1755. Oehme de morb. recens nator. chir. Lips. 1773.

65) Hoffmann Consult. Cent. I. N. 94. Cfr. P. III. Vol. I. Cap. de glossitide Capdeville in *mém. de l'ac. R. de chir.* T. II. Acta mea cl. inst. Viln. T. II. p. 51.

66) Eph. nat. cur. Dec. I. An. 3. p. 585. Plater obs. med. L. II. p. 395. Zethermann *in* Hufeland's *u.* Himly's *Journ.* 1811. *Jul.* p. 119. Th. Roder. a Veiga de loc. affect. L. I. Sect. VI. p. 225.

67) Marchettis obs. p. 72. Plater obs. L. III. p. 896.

68) Meekren Obs. med. chir. C. 8.

quorum vitiorum curam chirurgia tradit; d) ab *induratione epiglottidis* 69) a *prava figura ossis hyoidei* 70). Et e) a *linguae inflammatione* et *paralysi* 71). Haec apoplexiam aliquando annuntiat 72), saepe eam, aliosque cerebri morbos sequitur, et hemiplegiam plenariam comitatur 73). Patet hinc caussam paralyseos linguae et alaliae inde pendentis in encephalo, praecipue circa medullam oblongatam, utpote nervis glossopharyngeo et hypoglosso ortum praebentem, quaerendam esse. Quae nervorum linguae motoriorum origo, cum ab illa nervi acustici, ventriculo scilicet quarto, distet, cur mutitas perstante auditu, ut observavimus 74), obvenire possit, intelligitur.

Porro

69) BONET Sepulchr. L. I. Sect. XXII. Obs. 22. ex BARBETTE.

70) HAHN Commerc. Litter. a. 1736. hebd. 31. N. 1. ad §. 25. Ac re quidem vera a gravibus vitiis ossis hyoidei mutitatem aliquando esse credibile est. Quodsi KERCKRINGIUS Osteogen. C. II. verum scripsisset de osse hyoide, cum in foetibus, ait, ne quidem cartilaginem ejus apparere, hinc quoque esse non dubitandum, quod parvuli serius post ortum loqui incipiant et cum incipiunt, adhuc dimidiata verba tentent. Id etiam confirmat ALBINUS (Icon. oss. foet. ad Fig. 152.). Cfr. MORGAGNI l. c. Epist. XIV. Art. 38.

71) *Mutitas a glossolysi.* GALL. *Paralysie de la langue.*

72) Part. II. Vol. I. Sect. I. C. V. §. XXV. 1.

73) P. II. Vol. I. Sect. II. C. XII. §. LX. 4.

74) Puer sex annorum, mutus a nativitate, ingenio non

Porro cum nervus lingualis (verisimile gustus instrumentum) a ramo tertio paris quinti suam quoque peculiarem originem circa pontem Varolii agnoscat, cur paralysis linguae saepissime *salvo gustu* locum habeat, intelligi posset. Ex eo vero, quod nervi, quorum ope lingua motum adipiscitur, originis sint encephalici, haud concludi potest, omnem illius paralysin necessario esse originis encephalicae. Posset enim rheuma, violentia externa, vel alia demum caussa, nervos illos extra encephalum, aut in ipso linguae contextu, laedere sicque paralysin ac alaliam gignere. Rem ita aliquando se habere suspicamur, propterea quod viri experti adversus mutitatem e linguae paralysi ortam, *sialagoga* et *masticatoria* ut *radicem pyrethri*, *hellebori*, *folia nicotianae* [75]) *oleum cinamomi* [76]), *spiritum serpilli* [77]) commendant; quorum sane auxiliorum applicatio

destitutus, ante biennium ad me auxilii gratia ducebatur. Contenderam eum esse simul surdum, quod parentes negarunt. Ac re quidem vera scrupuloso instituto examine de perfecto illius auditu dubitare haud potui. In morbos praegressos tunc inquirendo, apparuit, puerum, cum adhuc infans fuerat, encephalitide convulsiva laborasse. Mutitatem ex reliquiis hujus morbi repeterem.

75) SAUVAGES l. c. HAUTESIERK *Recueil. Vol.* 2. p. 286

76) LANG Miscel. verit. Vol. I. p. 8.

77) LANG l. c. v. RICHTER's *Chir. Bibl.* 8. *B.* p. 508.

plicatio in alalia, et paralysi linguae originis encephalicae, nil plane praestare posset [78]).

Al. a hebetatione.

4. Stupidi et hebetes, attentione, perceptione, memoria, judicio, imaginatione, affectibus et voluntate plus minus destituti, ut fatui [79]) idiotae, maxime cretini [80]), loqui vix aut ne vix queunt (*alalia a hebetatione*). Ad loquelam enim tyrocinium requiritur, — „opus est, ut infans, imitator nutricis sedulus, pronunciandis diversis, quas audit, syllabis assuescat, illasque syllabas laboriose combinando, quae sibi necessaria sunt, jam puer petere addiscat [81]).“ Cum venena narcotica facultates animi, pro tempore saltem, suspendant, mirum non est, et illa alaliam [82]) saepe transitoriam gignere posse.

Al. a cophosi.

5. *Alaliae a cophosi* seu *mutitatis surdorum* [83]) jam alibi mentionem injecimus [84]). Filum

D 2

78) P. II. Vol. I. Sect. II. Cap. I. §. II. et Cap. XII. §. LX. 4.

79) P. II. Vol. I. Sect. I. Cap. XXV. 12.

80) Ibid. 13.

81) SAUVAGES l. c.

82) Mutitas a narcoticis MANGETI v. SAUVAGES l. c.

83) GALL. *Mutité des sourds de naissance. Sourds-muets.* GERM. *Taubstummheit. Taubstumme* ROSS. Глухо-нѣмость. Глухо-нѣмые. POL. *Głucho-niemota. Głucho-niemi.*

84) P. II. Vol. I. Sect. II. C. XXIII. §. CXX. 3. Adde sequentem observationem, a Dr. LUDOVICO FRANK Patri meo a. 1814 communicatam: *Madame* ROLAND

lum abruptum reassumendo, antecessorum exemplo, de surdo-mutorum qualitatibus physicis et moralibus, ordiendum foret. At vero procul id esto a nobis. In ea enim versamur opinione, surdo-mutos nequaquam classem peculiarem generis humani, de qua principia generalia statui possent, constituere. Inter surdos enim et mutos tot rerum discrimina, sicuti inter homines in genere intercedunt. Miramur hinc expertissimum surdo-mutorum institutorem [85]), miseros pro mendacibus, vanis, superbis, malitiosis, aggressoribus, adeo pro *garrulis* [86]) declarasse. Equidem nos scelera a nonnullis surdo-mutis peracta [87]) minime latent, — verum, quid inde con-

de Marseille est mère de 14 enfans, dont deux alternativement parloient et deux étoient sourds et muets. Ayant perdu 3 de ses enfans, il lui en restent aujourd'hui 5 qui parlent, et 6, dont 4 demoiselles, qui sont sourds et muets. Trois individus étoient affectés de la même infirmité dans la famille du grand père de Mr. Roland. Le mal a donc sauté une génération."

85) Eschke *von der besten Methode, die Taubstummen zu unterrichten*, v. Hufeland's *und* Himly's *Journal der pr. Heilk.* 1810. *Aug.* p. 1. et *Sept.* p. 1.

86) „*Sehr gerne mischen sich Taubstumme in fremde Angelegenheiten, suchen Uneinigkeiten und Klatschereien zu erwecken, Hetzereien anzustiften, zu unterhalten und mit beiden Parteien gemeinschaftliche Sache zu machen.*" p. 14.

87) Surdo-mutus conspecto actu porcum mactandi, proprium dein interfecit fratrem (Sack *vertheid. Glaube*

concludendum nisi quod surdo-muti crimina cum reliquis hominibus communia habeant? Quod illis plus quam aliis condonandum. Enimvero haud raro mutitas a cophosi, cum hebetatione, criminum multorum fonte, societatem inire solet. Praeterea socii surdo-mutos saepe ludibrio habent eosque irritant exasperantque. Porro cum sensationes commiserationem excitantes aurium facilius quam oculorum ope ad animum perveniant [88]) (quod ESCHKE ipse jam dudum animadverterat [89])); haud mirandum foret, si surdo-muti aliorum non commiserescerent. Quid praeterea boni ab homine expectandum, qui facultate sese ipsum, saltem per commercium cum similibus, educandi destituitur, nisi pecularis educationis suae habeatur cura? Multum hinc viris, qui praecepta ad surdo-mutos instituendos tradiderunt, debetur, ut PETRO PONTIO [90]), WAL-

d. Christ. Facta similia inveniuntur: in HYMNEN *Beitr. zu d. jurist. Lit.* — in KLEIN'S *Annal. d. Gesetzgeb. u. Rechtsgelahrtheit*, — in MORITZ *Mag. z. Erfahrungsheilkunde*, — in KRESS *jurist. Betracht. v. Recht d. Taubstumm gebornen. Leipz.* 1765). Alter surdo-mutus hominem interemit, observando milites tale ob opus remunerari (WOLFF *vernünftige Gedank. v. d. gesellschaftlichen Leben d. Mensch.* 3. *Aufl. Leipz.* 1732. p. 72.).

88) ZEUNE *Ueb. d. Unterricht d. Blind. Berl.* 1808.

89) *Kleine Beob. üb. Taubstumme. I. B. Berl.* 1799.

90) Monachus Hispanus versus finem seculi XVI. vivens.

WALLIS [91]), VAN HELMONT [92]), PAULO BONNET [93]), EM. RAMIREZ DE CARRION [94]), HOLDER [95]), SIBSCOT [96]), SCHEUCHZER [97]), AMMANN [98]), PEREIRA [99]), KERGER [100]), L'EPÉE [*]), DESCHAMPS [1]), CAESARI [2]), PETRO A CASTRO [3]), ESCH-

Cfr. VALESII sacra philosophia. C. 3. p. 78. et *Breslauer Samml. XI. Versuch.* p. 343.

91) Praefat. ad gramm. linguae gallicae. Oxon. 1654. Eph. Nat. Cur. Dec. I. An. I.

92) Alphabeti vere natural. Hebraici delineatio, quae methodum suppeditat, juxta quam surdi nati sic informari possunt, ut ad sermon. us. perveniant. Sulzbach. 1657. HALLER Bibl. med. Vol. III. p. 58.

93) *Reduction de las letteras y arte para ensennar a hablar los mutos. Madr* 1620.

94) *Maravillas de Natureleça qua se contienta los mil secretos da causas naturales. Madr.* 1629.

95) *Elements of Speech. Lond.* 1669. *Suppl. to the phil. Trans.* T. IV. N. XLVIII. p. 958. Jul. 1670.

96) *Deaf and dumb man's discourse or concerning these who are born deaf and dumb. Lond.* 1670.

97) Diss. surdus loquens. Traject. 1694.

98) Surd. loqu. Amst. 1702. HALLER op. c. Vol. IV. p. 14.

99) in *Mém. mathem. présentées.* Vol. V. p. 233.

100) De surdo-mutor. cura. Epist. ad ETTMÜLLERUM a. 1704 in Eph. N. Cur. Cent. II. App. p. 233.

*) *Institutions des sourds et muets. Paris* 1776.

1) *Lettre sur l'institution des sourds et muets. Paris* 1777. v. *Journ. de méd.* T. 49. p. 472.

2) *Ueber Taubstumme, ihren Unterricht und die Nothwendigkeit sie sprechen zu lernen (lehren) in der Deutschen Monatsschrift. Nov.* 1799. p. 253.

ESCHKE [4]), HEINECKE [5]), LE BOUVIER DESMORTIERS [6]), HASSENKAMP [7]), RAPHEL [8]), WOLK [9]), ASSAROTTI [10]), AHLEMANN [11]), TABIET [12]). Non minus debetur institutoribus, qui, licet per scripta non inclaruerint, attamen in surdo-mutis instruendis toti fuere [13]). Nec *Principibus*, quorum

3) De loquela mutis et auditu surdis reddito in Misc. Nat. Cur. Dec. I. An. I. Obs. 35.

4) l. c.

5) *Beobacht. üb. Stumme u. d. menschl. Sprache. I. Th.* p. 104.

6) *Mémoires sur les sourds et muets de naissance et de donner la parole et l'ouie à ceux qui en sont susceptibles. Paris an. VIII.*

7) *Ueber den Unterricht, welcher drey Taubstummen ertheilt worden ist. Offenbach* 1800.

8) *Ueb. d. Kunst, Taubstumme red. zu lernen. Leipz.* 1801.

9) *Anweisung, wie Kinder u. Stumme ohne Zeitverlust u. auf naturgemäße Weise zum Verstehen u. Sprechen, zum Lesen u. Schreib. zu bring. sind. Leipz.* 1804.

10) Esperimento degli sordi e muti. Geneva 1804.

11) *Beschr. d. Taubstummen-Instituts in Berlin.* 1804.

12) *Mém. sur l'institution des sourds muets. Paris* 1821.

13) v. Op meum *Reise nach Paris, Lond. u. e. groſs. Theil d. übr. Englands u. Schottlands, in Bezieh. auf Spitäler, Versorgungshäuser, übrige Armen-Institute, medicin. Lehranstalten. Wien* 1804. *Th. I.* p. 66. De institutore surdo-mutorum nomine FR. SUPF mentionem injicit *Hanauer Zeitung.* 1738 *d.* 9. *Jan.* De quodam ERNAULTIO legi in TOUSSAINT Obs. de Phys. 1757. Sept. De alio vero nomine IOACH. PASCH, contemporaneo Mart. Lutheri, loquitur PFINGSTEN in suo

rum munificentia instituta pro surdo-mutis stabilita sunt, debitum grati animi tributum recusandum est [14]). — Methodus surdo-mutos instruendi triplex, per *mimesin* scilicet, *graphen* et *glossam*. De illarum reciproca praestantia multum disceptatum est. *Mimesis* sane maxime naturae consona est. Stabilito enim determinatoque pro omni objecto peculiari gestu, surdomutus idioma veluti universale [15]) acquirit. Socii surdo-muti et alii, qui cum illis conversantur, levi opera illud addiscunt [16]). Quodsi praeterea *alphabetum digitorum* accedat illudque cum *graphe* jungatur, ad notiones etiam metaphysicas acquirendas via patet. Immo, surdo-mutorum attentio, utpote quae a sonis minime divertitur, sensus

opere, cujus versio exstat in Журналъ ИМПЕРАТОРСКАГО человѣколюбиваго Общества 1821. N. IX. С. Петербургъ. Cfr. Kopp *Jahrbüch. d. Staatsarzneyk. I. Jahrg.* p. 354. et Colland *üb. d. Ursprung d. Universität Wien.* p. 376.

14) Sic Rossia primum Institutum pro surdo-mutis *MARIAE FEDOROWNAE Summi Rossiae Imperatoris* genitrici debet. — Antiquissimus protector surdi et muti fuit imperator Julianus, v. Ammian. Marcellin, *übersetzt v.* Wagner. 24. *B.* 4 *Kap.*

15) Putarem, quodsi idioma gesticulatum, idque eleganter, communi sensu stabiliretur, choreae theatrales (*Ballet*) emolumentum inde haberent.

16) Perbelle de hoc disserit auctor operis *Lettres sur les sourds et muets.* Amstelod. 1772. editi.

sensus reliqui saepe acutiores et methodus analytica, quâ edoceri debent, illorum instructionem adjuvant. Excellere inprimis solent in grammatica, et in arte, quae tradit exitus in versibus componendis similitudinem spectare *). Quae singula eo minori studio obtinentur si et *glossa* in auxilium ducetur. „Litterae enim et verba solum gestuose cum ideis juncta, saepe pro surdomutis vana sunt signa [17]." Contra si surdomuti ad verba pronuncianda adigantur, excitato sic motu tracheae, linguae, palati, dentium etc., concussio, veluti per tactum internum orta, in formandis ideis, illos adjuvat. Modus surdomutos ad verba articulanda adigendi, sequens est. Componat institutor manu sua vocis instrumenta tyronis, ut requiritur ad litteram e. gr. *A* pronunciandam jubeatque, ut sonum edat, toties repetendum, quoties requiritur, ut pronunciatio litterae *A* sit distincta. Migret sic a vocalibus incipiendo sensim sensimque per totum alphabetum. Doctrina, quae modum, instrumenta vocis pro unaquaque littera componendi indicat, in opere classico Kempele [18]) nec non in operibus indicatis de surdo-mutorum institutione reperitur. Singulas litteras, quas tyro recte pronunciare didicit,

*) Eschke *über den Hang der Taubstummen zum Reimen*, v. *Eunomia. Berlin* 1805.

17) Eschke l. c.

18) *Vom Mechanism. d. menschl. Sprache. Wien.*

dicit, delineet et delineare ab ipso jubeat institutor, ut ideam delineatae litterae, cum idea motus organorum ipsam comitantis, connectere discat; imo objectum delineatum coloribus expressum, vel praesens ipsi ostendatur, cum fieri potest. Porro attente, dum indicata profert verba, observet discipulus praeceptoris labia, dentes, linguam, palatum [19]), non solum ut motus harum partium imitari discat, sed ut ex iis motibus ab aliis peractis, quae verba proferuntur, intelligat. Sic enim surdo-muto, cum quocunque homine, qui suum loquitur idioma, in loco saltem lucido, conversari licet. Quam longa autem et taediosa haec via sit, sponte elucet; nec facile quis expertus a singulari institutore ut cohortem surdomutorum in glossâ instruat, expectet. Neque expectet sermonem surdo-muti unquam fore melodum. Est enim ille constanter monotonus [20]) et plus minus gutturalis. Hoc autem non impedit, quo minus sermo tam ingratus auditui, loquenti sit admodum salutaris. Surdo-mutus enim *beneficia*

19) Praeter haec AMMANNUS (l. c. p. 81.) jubebat etiam digitis discipulum tremorem laryngis percipere, dum ipse loquebatur, et eum tremorem in proprio gutture imitari.

20) „Muti ex nativitate disserere non possunt, *sed unam tantum vocem sonant*, etsi quis spiritum efflans sermonem proferre conetur." HIPPOCRATES L. de carnibus.

ficia loquelae cum audientibus communia agnoscit.

6. Sunt autem hujusmodi beneficia respectu sanitatis admodum conspicua [21]). Exercitio enim vocis, sermocinando, declamando, alte legendo, cantando, dummodo debitos inter limites [22]), corroborantur pulmones [23]), ventriculus [24]), exhilaraturque animus [25]).

Loquelae beneficia.

§. VII.

21) Alberti diss. de loquelae usu med. Hal. 1737.

22) „Acutae voces capitis distensiones, temporum palpitationes, cerebri pulsationes, aurium tinnitus efficiunt.“ Aretaeus de cur. morb. diuturn. L. I. c. 3.

23) Cum Celebr. Gall officio medici ordinarii instituti surdo-mutorum Vindobonens. fungeretur, videbatur illi, quod ab eo tempore, a quo tyrones in arte loquendi exercitabantur, morbi pulmonis rarius quam ante obvenerint. (Castberg *Bemerk. üb. die Krankh. d. Taubstumm. v. Leipz. Lit. Zeit.* 1816. *N.* 298. *Intelligenzbl.*).

24) Ait Aetius: „vox egregie convenit stomacho laborantibus et acidum eructantibus.“ Et Baglivius: „Podagrici si aliter exerceri non possint, exerceantur voce, vel libros alta voce legendo, vel cum amicis colloquendo, vel canendo. Assidua nempe lectio et cantus recensentur a Plutarcho inter genera exercitii.“ (L. I. C. 9. T. I. p. 160).

25) Quanta voluptas in sermone inveniatur, garritorum docent exempla. Ast serio, — dicant concionatores, causidici, professores, aliique sermoni publico adsueti, num diebus ab officio liberis, nisi id exercitio alterius generis suppleant, non languescant? Novi plurimos, qui dum officio oratoris valedicunt, aliter

§. VII.

De Mogilalia.

Definitio. 1. Difficultas aut impotentia quasdam litteras, aut syllabas, recte pronunciandi, *Mogilalia* [26]) dicitur.

Literatura. 2. Mogilalia medicorum, institutorum, et oratorum attentionem ad se traxit, ut opera testantur: RIEDLINI [27]), LAVAUSI [28]), WEILERI [29]), FRIEDLÄNDERI [30]) aliorumque [31]).

Divisio. 3. *Tres* mogilaliae sufficiat [32]) stabilire *species*, scilicet: *Mogilaliam ischnophoniam*, *M. traulismum* et *M. psellismum*.

4. *Mo-*

vivere nequeunt, nisi quotidie per unam alteramve horam alta voce legant.

26) §. III. N. 7. (36).

27) Diss. loquelae symptomata. Argent. 1652.

28) *Traité de la mauvaise articulat. de la parole.* 1697.

29) Diss. de eloquio ejusque vitiis. Erlang. 1792.

30) *De l'éducation phys. de l'homme. Paris* 1815.

31) I. N. SHERIDAN et R. I. LOEBEL *üb. d. Deklamation. Leipz.* 1743. *Chironomia or treatise on rhetorical delivery, comprehend. many precepts, both ancient and modern, for the propre regulat. of the voice. Lond.* 18.

32) Octo species mogilaliae stabilivit SAUVAGES (l. c.) totidemque retinuit SWEDIAUER (l. c.). Praetermisi illarum quinque propterea quod ad paraphoniam pertinent; e. c. psellismus gutturalis, nasalis etc. Si enim vox gutturalis aut nasalis sit, litterae, quae gutturales aut nasales dicuntur, peccare quoque debent.

M.ischnophonia.

4. *Mogilalia ischnophonia* 33) est loquelae vitium, quo verba aut syllabae initiales, veluti prius inhibitae, per repetita solum et celerrime sibi succedentia conamina tandem proferuntur. Doctrinam specialem istiusmodi loquelae vitii BERGEN 34) et VOISIN 35) tradiderunt. Maxime haesitatio in litteris gutturalibus ut *K. G.* pronunciandis urget, quas litteras et bambaliones proferre possint, singultiunt, faciem, caput collumque, variis modis loquendi desiderium indicantibus, veluti suffocaturi, contorquent, donec tandem optati verbi partum, subsequente satisfactione, quod indicat suspirium, absolvant *). „Videtur aër in illis litteris proferendis explodi et ad os mitti, cum a velo palatino, uvula et basi

33) a GR. Ἴσχνω reprimo, et φωνή vox. LAT. haesitatio, linguae haesitantia, battarismus, balbuties. GALL. *Bégayement.* GERM. *Stottern, Stammeln.* ITAL. *Tartagliare, balbettare.* ROSS. заикиванïе, лепетанïе, гугнивость. POL. *iąkanie, iąkliwość, zaiąkliwość.*

34) Diss. de balbutientibus. Francf. 1756.

35) *Du bégaiement, ses causes, ses différens degrés, influence des passions, des sexes, des ages etc. sur ce vice de prononciation; moyens thérapeutiques etc. Paris* 1821.

*) Miseriis aliorum irridere sane malum, — at interdum risum coram balbis tenere vix possibile. Scena Italica meo adhuc tempore, peculiarem actorem partes bambalionum (*il tartaglia*) in comoediis cum larvis (*le maschere*) ludentem possidebat.

basi linguae paululum fuit cohibitus [36]).“ Balbuties, majori in gradu post somnum, sub temperiei mutatione et coelo frigido [37]), obvenire solet [38]). Mares prae foeminis illi subjici [39]) non observavimus. Ad caussas balbutiei spectant: mala educatio, prava consuetudo, violentiae cerebro illatae [40]), praegressae affectiones cerebri in infantia, ingruens apoplexia, ebrietas [41]), timor

36) Sauvagesius l. c.

37) Mercurialis l. c. p. 254. „Sic regio frigida potest populos impedire quominus recte loquantur; qua etiam ratione fit ut in quibusdam locis veluti haereditaria quadam affectione in hominibus locutio vitietur.“ Idem Aristoteles II. problematum sect. et 2. de part. anim. 17.

38) Voisin l. c.

39) Voisin l. c.

40) Sic balbutiei ex lapsu in caput habetur exemplum in Eph. N. Cur. Dec. I. A. II. Obs. 120. Addam proprium. Monachus Vilnens. Ord. St. Francisci, vir mediae aetatis, secunda valetudine semper gavisus a. 1814. super mensam saltando, verticem contra clavem trabalem superiori cubiculi parieti (laqueari) affixum, summa vi allidit. Vulnus sic inflictum, relicta parva in ipsa sutura coronali fovea, ac pertinaci cephalaea, sanatum est. A. 1816. invalescente capitis dolore aeger saepius voce haesitare incipit. Fluente sermone aeger inopinate ad verbum aliquod pervenit, quod irritis quibuscunque conaminibus, nisi phrasin denuo inceptam immutet, pronunciare nequit.

41) Aristoteles 3. sect. problematum. Galenus 6. Aphor. 32. Et quotidiana experientia.

mor et ira [42]), profundae cogitationes, nimiae vigiliae, desiderata venus [43]) et menstruatio imminens [44]). Sunt denique homines, quorum vox tunc solum haesitat, dum extraneo idiomate [45]), aut coram testibus, aut oscitanter [46]) loquuntur. *Caussa proxima* balbutiei potissimum ex impedito imperio cerebri in nervos instrumentorum vocis, derivatur [47]). Verum nec vitia mechanica istiusmodi instrumentorum, inprimis ossis hyoidei [48]), plane excludenda sunt. Balbuties progrediente aetate imminui solet, ac interdum plane cessat.

42) Mercurialis l. c. „Multos videre licet, qui dum prae ira nimis excandescunt, interdum non solum balbutiunt, verum etiam mutire coguntur."

43) Mercurialis l. c.

44) Matrona Vilnensis Z—a, toties loquendo haesitat, quoties catamenia imminent.

45) Professor aliquis Polonus suo idiomate fluenter loquitur, quo primum vero notissima quoque ei lingua gallica loqui initiatur, statim balbutit.

46) Foemina nobilitate aeque ac formositate inter nos celebris, at linguâ haesitans, mihi quondam desiderium primam partem in Tragoedia, quae a Societate cultorum artis theatralis pro emolumento Societatis beneficentiae Vilnens. agebatur, ludendi manifestaverat. Vitii loquelae memor, ipse respondendo haesitavi. Intelligo, ait, times balbutiem meam, sed sine ratione, nam coram publico ea me neutiquam angit. Ac re quidem vera nec semel spectaculi tempore illi haesitare contigit.

47) Voisin l. c.

48) Hahn l. c.

cessat. Generatim tamen, si illa inveterata fuerit, vitium sistit incurabile. Cura caussis accommodanda. Opus est inprimis, ut institutor (in arte surdo-mutos instruendi versatus) difficultatem, quam balbus in litteris gutturalibus, aut determinatis syllabis pronunciandis experitur, repetitis conaminibus modo blandiendo, modo verberando *) vincere satagat [49]. Multos juvat cantare [50], aut DEMOSTHENIS sequi exemplum [51].

M. traulismus.

5. *Mogilalia traulismus* [52], de qua graphice FOURNIER [53], quem sequimur, disseruit, in depravata pronunciatione litterae *R*, debito vigore destituta, haud satis sonora, nimisque in longum protracta, consistit. Littera enim *R* tunc solum rite pronunciatur, dum maxillae appropinquantur, dentes incisivi sese fere tangunt, lingua oblongata est lateribusque suis, intra oris cavi-

*) RIEDLIN Lin. med. An. 1695. p. 341.

49) Jam in Eph. N. Cur. Dec. I. An. I. Obs. XXXV. p. 119. exemplum adducitur per hunc modum curati pueri.

50) TISSOT *Gymnast. méd.* p. 307. VOISIN l. c.

51) Dedit decem millia drachmarum Neoptolemo Histrioni, qui illum docuit, versus plures uno spiritu proferre; scilicet ut injectis in os calculis, ascendens et currens versus continuo proferret (PLUTARCHUS in lib. de decem orat.).

52) a GR. Τραυλισμὸς, Τραύλωσις. Psellismus Rottacismus SAUVAGESII. GALL. *Grasseyement; parler gras.*

53) *Dictionaire des sc. méd.* T. XIX. p. 310.

cavitatem dentes molares, apicis vero elevati parte superiore, palatum, inferiore autem, dentes incisivos superiores attingit. Sic aëris columna vi e faucibus propulsa, linguae extremitatem, utpote sese exitui aëris ex oris cavo opponentem, vibrat. Quo fortior haec vibratio, eo clarior sonus litterae *R*. Quodsi vero apex linguae versus basin maxillae inferioris reprimitur, lingua immobilis fit, ac vibratio aëris illam inter et palati fornicem contingit, aërque per fossas nasales effugere tentat, littera *R*. per sonum multiplicem efformata, debito vigore destituitur, comitaturque murmure protracto, a quo et reliquarum litterarum perceptio quodammodo impeditur. En *primam* traulismi *speciem*, quae in minori gradu multis adeo placet ut consulto vitium imitentur. Si vero hoc vitium ita urgeat, ut nullus plane aër ex ore exeat, id valde ingratum evadit, cum littera *R* tunc sonum *gue* induat, e. c. *amogue* (amor), *guaguo* (raro), *Figaguo* (Figaro). *Secunda* traulismi *species* ea est, ubi nec lingua, nec oris cavum, nec dentes ad litterae *R* articulationem concurrunt, sed totum hocce opus a labiis absolvitur. Auditur tunc littera *R* instar *V*, quo fit, ut vocabulum murmur pronuncietur *muvmuv*, rubor, *vubov*. *Tertia species* ex defectu energiae linguae pullulat, quae scilicet columnae aëris, ex faucibus protrusae, debitam resistentiam denegans, extra dentium confinia propulsa, labium superius attingit.

tingit. Hac sub rerum conditione litterae *R* littera una auxiliaris, vocabulo extranea, veluti fulcrum additur e. c. *zratio* (ratîo), *tedres* (tres), *materze* (mater). Summa vero linguae inertia sonum litterae *R* omnino supprimit e. c. *hetorica* (rhetorica), *Bodeaux* (Bordeaux). Generatim littera *R* pronunciatu difficillima est, unde infantes illi libenter litteram *L* substituunt. Perstante hocce vitio (exemplo *Alcibiadis*) et provectiori in aetate, illud jam non spectat ad traulismum, qui, ut monuimus, in pronunciatione depravata litterae *R* (quae hìc plane non pronunciatur) consistit. Caussae, traulismo, variis nationibus plus minusve familiari *), ansam prae-

*) Nescio, quo pacto cl. FOURNIER (l. c. p. 316) asserere potuerit: „*Parmi les nations modernes il en est plusieurs, chez les quelles le grasseyement est sans exemple: telles sont en Europe celles d'Italie et d'Espagne;*" — haud pauci enim Itali vitio, de quo agitur, detenti mihi obvenerunt. Nec mala instrumentorum vocis structura semper accusari potuerat, cum nonnulli cantando litteram *R* rite pronunciaverint. A veritate quoque alienum est, ubi ait: „*Si nous examinons maintenant quelles sont les langues où le grasseyement est habituel ..... nous verrons que se sont celles ..... qui ont des consonnes multipliées et redoublées;*" — nam vix idioma invenitur ita consonantibus abundans ut Polonicum, et tamen Poloni rarissime traulismo laborant. Facile id intelligitur, nam qui idiomate Polonico loquitur, longe majores difficultates quam pronunciationem litterae *R*. vincere debet. Difficultas

praebentes, sunt *imitatio* [54]), *consuetudo* [55]) et *vitia instrumentorum loquelae interdum haereditaria* [56]). Spectant huc brevitas, crassitudo linguae, inprimis illius apicis [57]); lingua nimis adstricta frenulo arctiori [58]), flaccida [59]); debilitas

E 2 lin-

haec proprii idiomatis efficit, ut Poloni sine magna difficultate aliena idiomata loqui addiscant. Et si quis illorum hic peccet, id plerumque ob *nimiam* energiam, quâ *R.* pronunciat (e. c. *mon cherr*), contingit.

54) Marsiliae, Lutetiae Parisiorum, traulismi species prima, minori in gradu, popularis est. Item testante Storch (*Kinderkrankh.* 3. *B.* p. 338.) in pagis Ruhl et Steinbach prope Eisenach (num ad nostrum usque aevum?).

55) Ex. gr. si parentes suos infantes litteram *R.* male pronunciantes, non corrigant; immo illis applaudant, vel vitium per jocum imitentur.

56) Postet quidem hic imitatio accusari, at vero Storch (l. c. p. 337.) exempla refert, ubi infantes, qui, quamvis proprios parentes vitiis loquelae affectos nunquam loqui audiverant, tamen iisdem plane vitiis laborarunt.

57) Sane tanta iu linguarum structura varietas (a medico inprimis tot linguas quotidie inspiciente) animadvertitur ut varia inde loquendi ratio, facile repeti possit. Lingua e physiognomiae studio non excludenda foret.

58) Ammann l. c. p. 113. Brouzet *éducat. des enfans. T. II.* p. 112.

59) Ammann l. c. p. 112.

linguae et stiloglossi musculi [60]), meatus in palato et juxta dentes ampliores [61]), uvula deficiens [62]), palatum male formatum [63]), velum pendulum fissum [64]). Traulismus ex istis vitiis pullulans, difficulter si unquam corrigitur, secus autem, si imitationis et consuetudinis fuerit effectus, sique cura mature incipiatur, et pueri sint dociles. Tota cura in eo consistit, ut littera *R* cum studio pronuncietur, vocis instrumentis prius debito modo compositis, unde semper ad speciem traulismi respiciendum. Juvat ab initio studii litteram *R*, etiamsi simplex obveniat, ac si duplex esset pronunciare. Suadent alii [65]) litterae *R*, *T. D.*, utpote ad pronunciationem *R*. viam sternentes, substituere.

M. psellismus.

6. *Mogilalia Psellismus* [66]) vitium nuncupatur, quo consonantes ex duris in molles vertuntur, ut *S.* pro *G.*, *C.* pro *T.*, *D.* pro *K.*, *L.* pro

60) Haller Elem. Phys. T. III. Lib. IX. Sect. IV. p. 472.

61) Sanctorius meth. vitandi error. p. 181.

62) Eph. N. Cur. Dec. I. An. 3. p. 490.

63) Holder l. c. p. 76.

64) *Journal der Chirurgie und Augenheilk.*, *herausg. v.* Walther et Graefe. 1. *B.* 1. *St.* 1820.

65) Celeberrimus tragoedus Gallicus Talma (v. Fournier l. c. p. 318.).

66) A Gr. Ψελλισμὸς. Lat. Blaesitas. Gall. *Parler blés.*

pro *R.* 67). Quae vitia nisi emendari queant, vocabula, litteras contaminatas continentia, evitanda sunt 68).

Monitum.

7. Descriptis loquelae vitiis et alia addi possent: e. c. si littera *F* et *J.* male exprimitur; — si littera *S* sine sibilo, sed obtusa, linguâ inter dentes positâ, pronunciatur 69); — si ultima syllaba vocabuli, periodo finem imponentis, repetitur 70); si extranea vocabula sermoni intercalantur 71) etc. At vero jam ad res majoris momenti properandum est 72).

CAPUT

67) Psellismus Lambdacismus SAUVAOESII.

68) Narrat STORCH (l. c.) de Episcopo, lambdacismo laborante, qui, dum publice in aula Imperatoria Vindobonensi loqui debuisset, sermonem ita disposuit, ut nullum verbum littera *R.* insignitum in usum ducere debuerit. Oratio sic composita habetur in CHRISTIAN WEIS *polit. Redner.*

69) Stricte loquendo *blaesitas.*

70) Sic matrona Petropolitana ajebat „*mon mari gagne beaucoup à étre connu nu.*"

71) Discipulum habui, qui vocabula *hedera*, *federa* intercalabat, e. c. dum in instituto clin. de aegris illi commissis rationem reddendo, ajebat: aegrotus nocte quievit, *hedera*, alvum bis posuit, *federa.*

72) De vitiis vocis loqui non desinam, quin verbum de *Ventriloquis* addam. *Ventriloqui* (ἐγγαστρίμυθοι) homines dicuntur, peculiarem vocis modulandae artem (engastrimythismus) adepti, qui non solum varios sonos et singulares aliorum voces exacte imitentur, ita ut plures interlocutores sexus aetatisque variae inductos esse existimes; sed etiam circa locum soni generati

adeo decipiant, ut plerumque altera vox e conclave vicino; altera e vico, alia e culmine tecti aliaque e puteo profundo exire videatur. Cum singulares hae vocis varietates atque modi inter manifestum nisum et epigastrii quendam turgorem producantur; partem aëris e pulmonibus exspirati in ventriculum delatam, perque tubi alimentaris anfractus resonantem, sonos illos diversos efficere, antiquitus creditum erat. Qua opinione merito rejecta, vocem hoc in casu aëre per inspirationem retrogrado formari, statuerunt RHODIGINUS et ADRIANUS TOURNEBOENT (apud FOESIUM in Oeconomia HIPP.) F. U. V. HELMONT (Alphab. nat. p. 22.) SUIDAS (*Breslauer Samml.* 1724. p. 667.) M. MART. CAMELLO (*Phil. Trans. N.* 307). Cui quidem sententiae HALLERUS (Elem. Physiol. T. III. L. IX. Sect. III. §. I. p. 434.), C. SPRENGEL (Instit. Phys. Amst. 1809. T. I. L. I. C. V. p. 504.) et M. LENHOSSÉK (Physiol. medicinal. Pestini 1818. Vol. IV. p. 74.) adstipulantur. At vero, licet quivis homo sub inspiratione sonum quendam edere potest, vox tamen ita formata, rauca, inaequalis, debilis, aspera et moderatu difficillima, teste MAGENDIO (*Précis élément. de Physiol:* *Paris* 1816. *T. I.* p. 233. 234.), a ventriloquorum arte atque fallacia penitus differt. Explicatio hujus phaenomeni a RICHERANDO V. Cl. (*Nouv. élém. de Physiol. Paris* 1817. *T. II.* p. 386. 389.), qui multos ventriloquos inspexerat, proposita, proxime ad verum accedere videtur. Totum nempe artificium contineri exspiratione lentissima, in longum protracta ac multimodis gradu et tempore modificata inflexaque, ob motum musculorum exspiratoriorum valde retardatum et epiglottidem, linguae quidquam retractae basi, depressam. Partem quoque aëris exspirati faucibus validius constrictis aliquando reservari, atque hanc, lingua, dentibus buccaeque alteri depressa, jam

tardius jam celerius, flumineque mox ampliore, mox tenuiore, non sine manifesto conatu, pedetentim expelli. Singulas autem tali artificio moderatas exspirationes praecedere validam profundamque aspirationem, qua ingens aëris moles pulmonibus attrahatur, unde etiam descensu diaphragmatis per ventriculum cibis oppletum difficiliori facto, *engastrimythismum* sic dictum multum impediri. Quae quidem expositio et Hallero (in Bibl. anat. T. II. p. 693.) ita expressa est. Robur in musculis faucium haec ars requirit, quo engastrimythus eas claudat et vocem edat aëre reservato in posteriore parte oris et propriis ἐγγαστριμύθων quorundam (*Le ventriloque ou l'Engastrimythe par* L'ABBÉ DE LA CHAPELLE. *Paris* 1772. *II. Vol.*) testimoniis confirmatur. Neque tamen contemnenda est acuta Magendii (l. c. p. 235. 36.) conjectura, artem hanc, sola exercitatione nisus imitativi in musculis organa vocis regentibus, acquiri posse; quanquam sonus consueta caeterum ratione formetur, nullaeque voces immotis labiis efferantur, nisi consonis labialibus carentes. Denique si opinio Geoffroyi St. Hilaire (in Oken's *Isis* 1819. *IV. Heft S.* 548. 49.) fibras musculares in bifurcatione tracheae humanae magis congestas, glottidem quasi secundariam constituere, ulterioribus anatomicorum experimentis comprobaretur; fortasse validius harum fibrarum in ventriloquis exercitium ad producendos nonnullos profundiores saltem sonos vocisque varietates quidquam conferre possit.

Caput III.
De Croup.

§. VIII.
Definitio. Nominis ratio. Historia et Literatura.

Definitio.

1. Nomine *croup* morbum designamus, plerumque infantum, symptomatibus catarrhalibus ingruentem, dyspnoea, voce rauca, tussi clangosa, haud raro per intervalla redeuntibus, insignitum, ex statu inflammatorio laryngis vel tracheae, cum proclivitate ad exsudationem materiae coagulabilis, emergentem, praecipitique suffocationis periculo stipatum.

Nominis ratio.

2. Vox *croup* potius a voce plebeja Scotica *roup* [73]), quam a vocabulo Gallico *roupie* [74]), deri-

73) Cheyne *Essays on the diseas. of Children with cas. and dissect. Vol. I.* p. 14. Asserente autem Cooke (*Malad. des enfans. Iverdon* 1770.) vocabulum *croup* Scotis usitatum est ad designandam pelliculam albam oriundam in apice linguae gallinarum, morbo *pips* laborantium.

74) Quamvis croup symptomatibus catarrhalibus stipetur, nihilominus stillicidium sanguinis e naribus (Gallice *roupie*) scenam adeo parvam hoc in laryngis morbo ludit, ut ille a nasali ejusmodi symptomate nomen

derivanda videtur. Rude illud vocabulum, utpote vulgatissimum nullique ideae erroneae alligatum, omni alii exculto atque hypotheses redolenti, praeeunte viro claro [75]), praeferimus. Nomina enim *anginae* aut *tracheitidis infantum*, solum *aetatem*, cui morbus quidem praecipue infensus, at vero non exclusive proprius est [76]), designant; — illa *cynanches stridulae*, *anginae strepitosae*, tantum *conditionem vocis* et *tussis* quoad sonum indicant; — illa *asthmatis infantum*, *orthopnoeae membranaceae*, nil nisi *respirationis statum* patefaciunt; — illa *cynanches stridulae*, *anginae trachealis*, *laryngitidis et tracheitidis*, *loca* solum, quae pro re nata a statu inflammatorio adfici solent [77]), determinant; — illa-

depromere potuerit. Ait Cl. HAASE op. citando p. LXXIII. „*Le mot croup ou roup prononcé à pleine bouche rend ce son (de la toux) en quelque manière, et cela doit être la raison pour laquelle on a donné ce nom à la maladie.*"

75) ROYER-COLLARD in *Dictionaire des sciences médicales. T. VII.* p. 413.

76) Cfr. §. XI. N. 1.

77) Ait quidem ALBERS, autoritate SÖMMERRINGII fretus, nomine *tracheae* totum canalem aëreum (*Luftröhre*) hinc et laryngem et bronchia, designari posse, verum tamen quid inde? nomine tubi alimentarii etiam canalem ab oesophago ortum et per intestinum rectum terminatum designare possum, quod vero nequaquam impedit, quominus oesophagitidem a gastritide hancque ab enteritide distinguere debeamus.

illaque *anginae suffocatoriae*, *suffocativae*, *strangulatoriae*, *morbi strangulatorii suffocativi*, *morbi truculenti infantum*, dumtaxat a *periculo* desumuntur. Nec vocabulis magis congruis linguae viventes gloriari possunt [78]).

Historia et literatura.

3. Notio *croup* inaniter apud veteres quaeritur [79]). Prima illius vestigia in Ballonii operibus occurrunt [80]). Alia vestigia libri Fabricii Hil-

78) Germ. *Häutige Bräune. Pfeifende Bräune. Hühnerhusten. Hühnerwehe. Schaafhusten. Fell auf der Brust.* Angl. *The rising of the lights. Chok. Stuffing. The bladder in the sore throat. The Hives.* Suec. *Strypsinscka.* Hung. *Hártyás Torokgyéz* vel *Levegötsöpip* vel uno verbo *Pip.*

79) Ambigua saltem sunt loca, quae croup applicantur ex Hippocrate (Progn. C. XV. vide Hipp. op. genuina: recens. et praefat. est Albertus Haller T. I. p. 188. — Coacae praenot. C. XIV. ib. T. II. p. 173. — Aph. 35. Sect. 4. Cfr. Gorter Med. Hippocratica p. 307.), ex Galeno (Method. med. L. V. C. 12. de loc. aff. L. I. Cfr. Vaidy in *Journ. gén. de méd.* 1814. *Nov.*), ex Cael. Aureliano (morb. chron. L. III. C. I.), ex Aretaeo (de causs. et sign. acut. morb. L. I. C. VII. de Angina), ex Paulo Aeginetta (L. III. C. XXVII. de re medica), ex Aëtio (Tetrab. II. Sermo IV. de angina et ejus speciebus) l. c.

80) Guil. Ballonii op. med. T. I. Epid. L. II. Const. hyem. 1576 (Ubi epidemiam tussis convulsivae, quae a. 1570 Parisiis grassata est, vir summus proprie Baillou describit). Cfr. *Mém. de la soc. R. de méd.* *T.* 7. p. 8. *de l'hist. et les essais de méd. p.* Waton e Guerin. *T. I.* p. 218.

Hildani [81]), Marci Aurelii Severini [82]), Ettmülleri [83]) et Boerhaavii [84]) continent. Absolutam vero croup descriptionem Martino Ghisi [85]) debemus. Accessere Starr [86]), Bergen [87]), Clossy [88]), Wilcke [89]). Facta sparsa collegit ac propriis

81) In operibus, quae exstant, omnibus. Obs. Chir. Cent. III. Obs. 10. Francf. ad Moen. 1646.

82) Paedanchone de pestil. ac praefoc. pueros abscessu (describit quidem epidemiam cynanches gangraenosae, quae a. 1618. Neapoli grassata est, sed simul historiam croup enarrat).

83) Operum medicorum theoretico-practicorum. T. II. Francf. 1697. p. 273.

84) Aphorismorum de cognoscendis et curandis morbis. §. 801. Venetiis 1723.

85) *Lettere mediche; la prima delle quali tratta di vari mali curati col mercur. crudo, e la seconda contiene l'istor. delle angine epidem. degli anni* 1747. 1748. p. 9. (Coram me exemplar hujus operis habeo, quod ipse autor patri meo donaverat, addita epistola die 23. Novembr. 1792. scripta. Ex utrisque magna autoris modestia prodit. Cum nempe senex audivisset patrem meum illius opusculum, utpote primam croup descriptionem continens, magni facere; scribit: „*e che posso io dire se non ringraziarla di tanta sua bontà propria degli uomini grandi che sanno compatire anche i deboli.*)

86) *Philosoph. Transact. N.* 495. Art. 6. (Describitur epidemia anglicana a. 1748. 1749.)

87) De morbo truculento infantum hoc anno hic Francofurti grassante. Nova acta N. Cur. 1761. T. II. p. 157.

88) *Obs. on some diseas. of the hum. body. Lond.* 1765.

priis observationibus locupletavit HOME [90]), primae de croup monographiae auctor. Secuti sunt WAHLBOM [91]), HALENIUS [92]), MILLAR [93]), MURRAY [94]), SCHERWIN [95]), BLOOM [96]), ENGSTROEM [97]), RUSH [98]), CRAWFORD [99]), BAECK et SALOMON [100]); MEA-

89) Praeside AURIVILLIO Diss. de angina infantum in patria recentioribus annis observata. Upsal. 1764. v. SANDIFORT. Thesaur. dissert. T. II. p. 352.

90) *An inquiry into the nature, cause and cure of the croup.* *Edinb.* 1765. *Uebersetzt von* MOHR *mit Vorrede u. Anmerk. von* ALBERS. *Brem.* 1809.

91) in *Fortshaetting of 'Provincial Doctorerras Beraettelser. Stockholm.* 1765. p. 181.

92) in *Fortshaett. of Beraettelser. Stockh.* 1765. p. 141.

93) *On asthma and Hooping cough*, vers. Germ. Lipsiae edita 1769.

94) *Abhandlung von einer bösartigen Bräune und einer widernatürlichen Haut in der Luftröhre. Gött.* 1769. v. Comm. Soc. Goett. T. IV. p. 55.

95) *Von einer gefährl. Verstopfung in d. Luftröhre* v. *Medic. Commentarien von Edinburg.* 9. *B. I. Th.* p. 69.

96) *Beraettelser till riks. Ständer* 1769.

97) *Beraettelser till riksens Ständ.* 1769.

98) *On the spasmodic asthma of children. Lond.* 1770. et *Medical inquiries and observations.* 1789. vers. Germ. Lips. edit. 1792. p. 188.

99) Diss. de cynanche stridula. Edinb. 1771. v. SMELLII thes. sive disp. in Acad. Edinb. ad rem medicam pertinentium delectus. Edinb. 1783. p. 210.

100) *K. Vetensk. Acad. Handl.* 1772. p. 337. et *Abh. d. K. Schwed. Akad. d. Wissensch.* 34. *B.* p. 328.

Mease [1]), Lentin [2]), Mahon [3]) et Callisen [4]). iam vero croup doctrina iterum classicâ inclaruit monographiâ auctore C. F. Michaelis [5]). idem argumentum prosecuti sunt: Bayley [6]), Chambon [7]), Vicq-d'Azyr [8]), Dixon [9]), Vieusieux [10]), Monro [11]), Lotichius [12]), Elsner [13]), Bor-

1) Diss. de angina tracheali. Edinb. 1777. v. Webster *System d. prakt. Arzneyk. I. B.* p. 175.

2) *Beob. d. epidem. u. einig. sporad. Krankh. am Oberharze v. Jahre 1777 bis 1782. Dessau u. Leipz.* 1803. p. 157.

3) *Observations sur une maladie analogue à l'angine polypeuse ou croup des enfans* v. *Mém. de la Soc. R. de Méd.* 1777—78. *Paris* 1780. 2 *Vol.* p. 206.

4) Obs. de concretione polyposa cava, tussi rejecta, in primo vol. Actor. Soc. Havn. p. 76. Havn. 1777.

5) Diss. de angina polyposa seu membranacea. Goett. 1778.

6) *Cases of the angina trachealis with the mode of cure in a letter to* W. Hunter. *New-York* 1781. v. *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 7. *B.* p. 223.

7) Observationes clin. curat. morb. peric. et rarior. Paris. 1789. L. 4. Et *Histoire de la Soc. R. de Méd.* 1782. 83. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 15. *B.* p. 542.

8) *Dict. de méd. de l'Encycl. méthod. article Angine polypeuse.*

9) in *Mem. of a Case of Angina polyposa*, in *Medical Commentaries for the Year* 1783—84. *Vol. IX.* p. 254.

10) *Mém. manuscrit envoyé en 1784. à la Societé R. de médecine, contenant vingt deux observations et le Journ. de* Corvisart *etc. T. XII.*

11) Diss. de suffocatione stridula. Edinb. 1786.

BORROW [14]), FÜRSTENAU [15]), NOEL [16]), THILE-NIUS [17]), DISNEY ALEXANDER [18]), FIELD [19]), YEL-LOLY [20]), CHALMERS [21]), ARCHER [22]), WICH-MANN [23]), ALDERSON [24]), LANG [25]), FISCHER [26]), CHAUSSIER [27]), LÖFFLER [28]), SCHWILGUE [29]), PE-TER-

12) Diss. de angina infantum polyposa. Leid. 1792.
13) Diss. sistens animadversiones ad anginam polyposam catarrhalem. Regiom. 1792.
14) *Diss. on the cynanche trachealis. New-York* 1793 v. ALBERS *Annalen.* 2. *Heft* p. 31.
15) Programma de angina membranacea. Rinteln 1794.
16) Diss. de angina tracheali. Edinb. 1794.
17) *Med. chir. Bemerkungen.* p. 52. *N. Ausgabe.* 1809.
18) *Treatise on the nature and cure of the cynanche trachealis commonly called the croup. Lond.* 1794.
19) In *Memoirs of the medical Society of London, instituted in the Year* 1773. *Lond.* 1795. *T. II.*
20) Diss. de cynanche tracheali. Edinb. 1796.
21) *Nachrichten üb. d. Witterung u. Krankh. in Südcarolina a. d. E. N. Aufl. Stendal* 1796. 2. *B.* p. 97.
22) *An inaug. dissert. on cynanche trachealis commonly called the croup. London* 1794.
23) *Ideen zur Diagnostik. Hannover* 1797. 2. *B.*
24) In DUNCAN's *annals of med. for the year* 1798.
25) Diss. de cynanche tracheali. Edinb. 1799.
26) *Versuch einer Anleitung zur med. Armenpraxis. Gött.* 1799. p. 357.
27) Vide *traduction française de la Pyrétologie de* SELLE *par* M. NAUCHE. *Paris* 1800. p. 394. in notis.
28) *Aufsätze u. Beobachtungen herausgeg. v.* S. G. VOGEL *Stendal* 1800. p. 103.
29) *Diss. sur le croup présentée à l'école de médecine de Paris* 1801.

TERMANN [30]), CHEYNE [31]), AUGUSTIN [32]), PINEL [33]), MATON [34]), MACARTIN [35]), GUCK [36]), FLORMAN [37]), ARDOIN [38]), BERNARD [39]), BONHOMME [40]), FERRIAR [41]), BARD [42]), BARKER [43]), JEFFREYS [44]), J. A. ALBERS [45]), DABNEY [46]), UNSLER [47]), PI-

CKEL

30) *Reichs-Anzeiger* 1801. *N.* 116. p. 1591.

31) Op. cit. et *Pathology of the membrane of the Larynx and bronchia.*

32) *Journ. d. ausländ. med. Lit.* 1802. 1. *St.* p. 15.

33) *La méd. clin. Paris an X.* vers. germ. Auct. KRAUSS. Bayreuth. 1803. p. 204. *Obs. sur une esquinancie membran.* v. *Magazin encycl. an.* 7. *N.* 10. p. 161. *Journ. d. ausländ. med. Lit.* 1802. 1. *St.* p. 1. *Bulletin de la Soc. philomat.* p. 144.

34) in *Allgemeinen med. Annalen. Jahrgang* 1802. *May.*

35) *Diss. sur la coqueluche et le croup. Paris* 1803.

36) Diss. de angina membranacea. Würc. 1803.

37) *Samml. Abh. f. pr. Aerzte.* 14. *B.* p. 471.

38) *Observations envoyées à la Soc. R. de méd.* v. *Recueil d'observ.* infra cit.

39) *Observations envoyées à la Soc. R. de méd.* ibid.

40) *Essais de méd. p.* WATON *et* GUERIN. *T.* 2.

41) *Medical histories and reflexions. T.* 3. p. 133. v. *Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 19. *B.* p. 238.

42) in RICHTER's *chirurg. Bibl.* 5. *B.* p. 745.

43) *Medical Repository. Vol.* 6. Art. 3.

44) Diss. de cynanche tracheali. Edinb. 1804.

45) *Ueb. e. d. schnellste Hülfe erford. Art v. Husten u. Beschwerden beim Athmen od. üb. d. Croup. Brem.* 1804. *Ein Wort an Mütter. Leipz.* 1804. Ejusd. auctoris circa croup observationes inveniuntur in *Amerikan. Annal. d. Arzneykunde* etc. 2. *H.* 1802—10. *Journ. du Depart. des bouches du Weser* 1812. *N.* 23. in *Salzb.*

CKEL 48), RUMSEY 49), DELIUS 50), ODWYER 51), NIEMANN 52), LAFONTAINE 53), MATUSEWICZ 54), DREYSIG 55), KOPP 56), LE ROY 57), DESESSART 58), GÖLIS 59), AUTENRIETH 60) et KÜHN 61). Circa hoc tempus acciderat, filium LUDOVICI BONAPARTE Regis quondam Batavorum e croup inopinate per-

med. chir. Zeitung. 1812. 2. *B. N.* 35. in *Journ. de méd. chir. et pharm. p.* SEDILLOT. 1812. *Sept.*

46) Disp. med. de cynanche tracheali. Edinb. 1804.

47) Diss. de angina membranacea 1804.

48) Diss. de angina membr. Würc. 1804.

49) *Trans. of a Society for the improv. of med. and chir. Knowledge.* 1804.

50) De angina polyposa. Hal. 1805.

51) Disp. de cynanche tracheali. Edinb. 1805.

52) in *Anmerk. zu* HEBERDEN's *Commentarien. Leipzig* 1805. p. 440.

53) *Dziennik zdrowia dla wszystkich stanów. Warszawa* 1802. *N.* 10. p. 228.

54) *Dziennik Wilenski. T. II.* p. 196. *T. III.* p. 280.

55) *Handwörterbuch der med. Klinik. Erfurt* 1806. *I. B.* p. 183—229.

56) *Topographie von Hanau.* 1807. p. 156.

57) *Du mal de gorge des enfans* v. *Recueil philos. et litter. Août* 1807. p. 257. 321.

58) *Mém. à la prem. classe de l'inst. nat. dans les séances de* 22. 29. *Juin et* 6. *Juil.* 1807. *Paris* 1807.

59) *Warnung vor der häutig. Bräune für Mütter. Wien* 1807. Tract. de rite cognosc. et curanda angina membranacea. Viennae 1813.

60) *Versuch für d. pr. Heilk.* 1. *B.* 1807. 1 *u.* 2. *Hft.*

61) in MICHAELIS *med. Bibl.* p. 105.

periisse, quâ calamitate vehementer percusso pueri defuncti avunculo NAPOLEONE, Franco-Gallorum tunc Imperatore, ipse, arma inter et strages [62]), medicos ad conscribendos de croup tractatus, mille aureorum numorum praemio, invitare non est dedignatus. Parisiis simul tribunal expertorum constituit [63]); jussit, praemium optimo scriptori de natura et cura croup decernendi. Facultas medica Parisiensis antea observationes, quae exstabant, de croup colligendo [64]), judicandis non minus, quam judicibus, iter stravit. Inter tres et octoginta tractatus pro concursu admissos, duo aequo pacto excellere visi sunt, quamobrem praemium inter illorum auctores L. JURINE [65]) et J. A. ALBERS [66]) bipartitum est.

62) Ex tabernaculo militari FINKENSTEIN die quarta Junii 1807.

63) En socios: DESESSART, PORTAL, HALLÉ, PINEL, THOURET, LEPREUX, CORVISART, CHAUSSIER, LEROUX, DUCHAMAY, BELROY et ROYER-COLLARD (*Journ. de l'Empire, samedi* 14. *Decemb.* 1811).

64) *Recueil des observations et des faits rélatifs au croup, redigé par la Faculté de méd. de Paris, d'après les ordres de S. Exc. le Ministre de l'interieur pour le concours au prix fondé par* S. M. *Paris* 1808.

65) *Abhandl. üb. d. Croup, welche den, am viert. Juni* 1807 *v. d. vormal. Kaiser Napoleon ausgesetzt. Preis getheilt hat. A. d. Franz. Manuscr. übersetzt v.* D. PH. HEINEKEN. *Mit e. Vorrede u. Anmerk. herausgeg. v.* D. I. A. ALBERS. *Leipz.* 1816.

66) Commentatio de tracheitide infant. vulgo croup vo-

est. Honorifica mentio de opusculis G. VIEUSSEUX [67]), J. M. CAILLOU [68]) et F. I. DOUBLE [69]) facta est. Acta tribunalis expertorum publici juris reddidit ROYER-COLLARD [70]), aliunde de croup bene meritus [71]). Magni quoque opera SACHSE [72]), VALENTIN [73]) et HAASE [74]) facimus. Nec silentio praetereundi sunt PORTAL [75]), HOPFF [76]), LA-

cata, cui praemium a quondam Imperat. Napoleone proposit. ex dimid. parte delat. est. Lips. 1816.

67) *Mémoire sur le croup ou angine trachéale qui a obtenu la première mention honorable au concours ouvert par* S. M. *sur cette maladie. Genève* 1812.

68) *Mém. sur le croup, ouvr. qui a obt. la seconde ment. honorable dans le concours ouv. p.* S. M. *Bord.* 1812.

69) *Traité du croup, ouvrage qui a obt. une des trois mentions honorables dans le concours ouv. sur cette maladie p. les ordres de* S. M. I. *et* R. *Paris* 1811.

70) *Rapport adressé à S. Exc. le ministre de l'interieur comte de l'Empire sur les ouvrages envoyés au concours sur les croup par la commission chargée de l'examen et du jugement de ces ouvrages. Paris* 1812.

71) v. *Article croup in Dict. des sc. méd.* l. c. Exstat quoque versio: *Abh. üb. d. Croup v.* Dr. ROYER-COLLARD. *Aus d. Fr. v.* Dr. N. MAYER. *Mit e. Vorr. u. Anmerk. v.* Dr. J. A. ALBERS. *Hannov.* 1814.

72) *Das Wissenswürdigste über die häutige Bräune.* 1. *B. Hannover* 1812.

73) *Recherches hist. et prat. sur le croup. Paris* 1812.

74) *Decouv. sur le croup ou l'asthma synanch. acut. infant. Moscou* 1817. *Beitr. zu den Zeichen d. Croups. Mosc.* 1818.

75) *De l'angine membraneuse, ou de Croup v. Mém. sur*

Latour 77), Carron 78), Wolff 79), Schaeffer 80), Durat-Lassalle 81), Horne 82), Ravenau 83), Suttinger 84), Friedländer 85), Du Pré 86), Remer 87), Hecker 88), Markus 89),

Ru-

la nat. et le trait. de pl. mal. *Paris* 1808. 3. *T.* p. 74. 139.

76) *Abhandl. über den Croup, dessen Natur und sicherste Heilmethode.* *Hanau* 1808.

77) *Manuel de Croup.* *Paris* 1808.

78) *Traité du croup aigu.* *Paris* 1808. *Remarque et observations sur le croup.* *Paris* 1810. *Programme d'un prix rélatif à la trachéotomie dans le traitement du croup.*

79) *Ueber die Luftröhren-Bräune der Kinder für Nichtärzte.* *Altona* 1808.

80) *Die Zeit- und Volkskrankheiten des Jahres* 1807. 7. *Aufl.* *Regensburg* 1808. p. 64 sq.

81) *Quelques considérations sur le croup.* *Paris* 1808.

82) *Untersuchungen über die Natur, Ursachen und Heilung des Croups.* *Bremen* 1809.

83) *De la phlegmasie trachéale aigue.* *Ouvrage prés. au concours.* *Paris* 1809.

84) Diss. de angina polyposa. Lips. 1809.

85) in *Bulletin de l'école de méd.* p. 150. App. ad *Journal de méd. continué* 1809. *Janvier.*

86) Diss. de angina tracheali polyposa. Ultraject. 1809.

87) Diss. resp. Sam. Friedländer de tracheïtide sicca morbo infantibus proprio, periculosissimo, interdum epidemico, nondum satis cognito. Regiom. 1809.

88) *Von der Entzündung im Halse, besonders von der Angina polyposa und dem Asthma Millari.* *Berlin* 1809.

89) *Ueb. d. Natur u. Behandlungsart d. häutigen Bräune.* *Bamb.* 1810. Cfr. *Krit. Bemerk. üb. Herrn* Markus

Ruette [90]), Barton [91]), Burd [92]), Eschenmayer [93]), Hering [94]), Giraudy [95]), Loebel [96]), Klett [97]), Wallich [98]), Hosack [99]), Bonnafox de Mallet [100]), Voisenet [1]), Abadie [2]), Eccard [3]),

Schrift v. F. C. Heim. *Berl.* 1810. Repons. v. Markus *Ephem. d. Heilk. I. B.* 3. *Heft.*

90) *Recueil des obs. sur le croup. Paris* 1810. Et *Traité de l'asphyxie connue sous le nom de croup. Paris* 1811. *Doute sur l'existence du Croup essentiel. Paris* 1813.

91) Harles *Annalen.* 1810. 1. *B.* 2. *St.* p. 199.

92) *Recherches sur la nature, la cause et le traitement du croup. Paris* 1811.

93) *Die Epidemie des Croups zu Kirchheim* 1807 sq. *Stuttg.* 1811.

94) *Erfahrung älterer, neuerer und ältester Zeit über die häutige Bräune. Leipz.* 1811.

95) *De l'angine trach. sous le nom de croup. Paris* 1811.

96) *Die Erkenntn. u. Heilung d. häutigen Bräune, d. Millarschen Asthmas u. d. Keuchhustens. Leipz.* 1811.

97) *Ueber die häutige Bräune im Allgem. Anzeiger der Deutsch. N.* 34. *Febr.* 1811.

98) *Dringendes Wort über die jetzige gefahrvolle Kinder-Krankheit, die häutige Bräune, für Eltern und Wundärzte. Wien* 1811. 2. *Aufl.* 1818.

99) *Observations on Croup or Hives. New-York* 1811.

100) *Mémoire sur le croup. Paris* 1812.

1) *Diss. sur le croup. Paris* 1812.

2) *Précis du croup, suivi d'une observation particul. d'angine catarrhale gastrique, qui est compliquée de croup le* 8. *jour de la maladie. Monspel.* 1812.

…card [3]), Nahumowicz [4]), Dick [5]), Rubini [6]), …Sztarovesky [7]), Krieger [8]), Hill [9]), Baillie [10]), Cline [11]), Fraser [12]), Kinel [13]), Heidler *), Haskell [14]), Eggert **), Rymkiewicz [15]), Des-

3) *Beob. u. Heil. d. häutigen Bräune. Nürnb.* 1812.

4) Diss. cynanches laryngeae bina exempla addita epicrisi exhibens. Vilnae 1812.

5) *Facts and observations relative to the disease of cynanche trachealis or croup.*

6) *Riflessioni sulla malattia comunem. denom. crup. Parma* 1813.

7) Diss. complectens pathologiam tracheïtidis infantum. Pestini 1816.

8) Diss. complect. therap. tracheïtid. infant. Pest. 1816.

9) *The Edinb. med. and surg. Journ.* 1816. *Oct.*

10) *Transact. of a Soc. for the improvement of med. and chir. Knowledge. Vol.* 3. *Lond.* 1812. *Anatomie des krankhaft. Baues* etc. *aus d. E. mit Zusätzen v.* Sömmerring. *Berl.* 1794.

11) *Transact. of a Soc. for the improv.* etc. *Vol. III. Lond.* 1812. Art. 22. Vol. VI. p. 141 — 150. 1815.

12) *The London med. repository* 1816. *Vol. V. N.* 30. p. 453 — 458.

13) *Rozprawa o zapaleniu krtani i kanału powietrznego. Warszawa* 1818.

*) *Ueber d. Croup od. d. häutige Bräune. Hannov.* 1818.

14) In *Medical papers communicated by the Massachusets medical Society. Lond. Vol.* 3. *P. I.* 1819.

**) *Ueber das Wesen und die Heilung des Croups.* 1820.

15) Diss. exhibens observationum par in morbum, qui croup dicitur, cum epicrisi. Vilnae 1821.

DESRUELLES ***), LACROIX ****), aliique [16]) inter scriptores tum de praxi medica in genere [17]), tum de morbis infantum [18]), ne dicamus de opusculis reperiundis in diariis medicis KÜHNII [19]), HUFELANDII [20]), HORNII [21]) plurimisque in Gallia [22]), Italia [23]) et Anglia [24]) editis.

§. IX.

***) *Traite théorique et pratique du croup, d'après les principes de la doctrine physiologique.* Paris 1822.

****) *D'une épidémie de Croup, qui a regné à Gueret, sur la fin de* 1821 *et au commencement de* 1822. *Paris* 1822.

16) *O poznawaniu i leczeniu choroby zapalenia krtani, Croup zwaney, przez Prof.* JÓZEFA FRANKA *w Wilnie* 1808. Jos. FRANK Acta Inst. Clin. Vilnens. A. 3. 4. 5 et 6. Lips. p. 35.

17) P. I. Vol. I. §. IX. 12.

18) P. I. Vol. I. Prol. §. IX.

19) 1800. p. 30. BUXTON. — 1801. p. 166. CUSTANCE. — p. 81. LEESON.

20) *Journ. d. pr. Heilk.* 1. *B.* p. 1. WICHMAN; — 2. *B.* p. 169. LENTIN; — 3. *B.* LÖFFLER; — 5. *B.* 2. *St.* PAULUS; — 6. *B.* HARLES; — 8. *B.* MOST; — 9. *B.* HECKER; — 13. *B.* HUFELAND; — 19. *B.* MAERKER; — 21. *B.* 3. *St.* JONAS; — 27. *B.* 1. *St.* SCHENK.

21) *Archiv für med. Erfahrung* 1. *B.* KRETSCHMAR, 2. *B.* GUTFELD; — 1811. NEUMANN, SCHÄFFER. 1812. FORMEY.

22) *Mém. de l'ac. des sc. à Paris* 1746. p. 157. NOBLEVILLE ib. 1747. p. 524. 1748. p. 526. LABONNARDIÈRE in *Recueil des act. de la Soc. du Lyon. T.* 5. p. 300. LE BOEUF *mém. de l'ac. de chir. T.* 5. p. 539. RICHERAND *mém. de la Soc. de méd. d'émul. A. III.* p. 326. FOUCHIER *Journ. de la Soc. de méd. de Montpellier*

§. IX.

Symptomata.

1. Morbum, nobis trigesies et nonies visum *), describere adgredimur. Multifariis ille stipatur symptomatibus, tum *essentialibus* 25), tum *accidentalibus* 26). Utraque ab aegrorum aetate, constitutione, a genio morborum regnantium, a varia mali sede et duratione, atque a complicatione cum aliis aegritudinibus, gubernantur. Comitari solent alia symptomata *morbi initium,*

Generatim.

1805. Bouriat *Précis de la Soc. de méd. de Tours. N.* 25. Le Père Lullier, Lapereuse, Darey, Le Jeune, Poussin *T.* 22. in *Journ. de méd. de Mr.* Corvisart etc. 1808. Bolu ib. *T.* 24. Regnault in *Journ. de méd. T.* 47. p. 527. Rogery ib. *T.* 38. Nacquert *T.* 43. Mercier ib. *an.* 1812. Lecheverel *Journ. général de méd.* 1811. Lespine ib. *T.* 37. Martin ib. T. 30. Rechou ib. *T.* 20. Colinet ib. *T.* 31. Gastellier ib. *T.* 26. Ravenau d'Andon ib. *T.* 37. Salmade ib. *T.* 33. Beauchêne ib. *T.* 21. L'Eveque-Lassource *T.* 20. Lullier *T.* 16. et *T.* 32. Saissy *T.* 39. Sedillot *T.* 25. Desgranges *T.* 38. Terade in *Journ. de méd. continué* 1811. Poussin ib. Mailly *Journ. de bibliogr. méd.* 1813. *Juin.* Desloges *Gazette de Santé* 1811.

23) locis citandis.

24) locis citandis.

*) Tria adhuc recentiora supervenerunt exempla.

25) In definitione indicatis, et in §. de diagnosi speciatim ad trutinam vocatis.

26) In curriculo morbi delineando, promiscue expositis.

tium, alia illius *augmentum*, alia *acmen* aliaque *finem;* ast non ita constanter, ut morbus in determinatas *periodos* seu *stadia* dividi posset [27]).

Initium. 2. Aeger somnolentus, lassus [28]) morosus [29]), vix

27) Home croup in *duas periodos* divisit, inflammationis scilicet et suppurationis (l. c.). Item Cheyne (l. c. p. 19.) *the incomplete or inflammatory stage*, — *the complete or purulent stage.* Alii *tres periodos* statuerunt, nempe Wahlbom (l. c. p. 278.) periodum catarrhalem, mitem et gravem: — Vieusseux (l. c. p. 2.) *période d'invasion, d'inflammation et de suppuration*, Royer-Collard (l. c. p. 413.) *période d'irritation, celle de la formation de la fausse membrane et celle de l'adynamie;* Double quinque admittit periodos (l. c.) *période d'imminence, de crudité, de coction, de crise, de convalescence.* — Consuetudinem croup in varia stadia dividendi arbitrariam esse, jure monuerunt Schwilgué (l. c. p. 50.), Sachse (l. c. 2. *Th.* p. 105.) et Albers (*Anmerk. zu* Royer-Collard p. 4.). Ipse Vieusseux (l. c. p. 5. 6.) fatetur: „*On sent qu'il est difficile de fixer de justes limites entre les differentes périodes. Dans les cas, qui cheminent rapidement, la période d'invasion est presque nulle et les deux dernières se confondent.*" Dicam plus! Divisio morborum in varia stadia periculosa est, cum illa facile pro norma in praxi inserviat. Sic ait Royer-Collard (l. c. p. 470.) „*ici (dans la troisième periode) la méthode du traitement* d o i t c h a n g e r, *il ne s'agit plus de combattre l'inflammation, mais de ranimer la vie prête à s'éteindre.*"

28) Home l. c. p. 13. Boeck et Salamon l. c. p. 287.

29) Exceptiones apud Dureuil (*Recueil* p. 18.) et Rumsey (l. c. p. 149.) obveniunt. Unamque propria praxis suppeditat (Acta mea clin. l. c. p. 58).

vix tamen lusibus aetatis suae valedicens [30]), de capitis gravedine conqueri incipit. Accedunt sternutatio, stillicidium seri e naribus [31]), oculorum rubor, lacrymatio [32]), aurium dolor [33]), copiosa salivae rejectio [34]), tussis et raucedo. Horis vespertinis calor [35]), praevio [36]) aut intercurrente [37]) aliquando horrore, pulsuumque frequentia [38]), augentur. Papulae rubrae interdum ad linguam [39]), faciemque [40]) efflorescunt. Fauces, inprimis tonsillae et uvula [41]), aliquando dolent

30) Exemplum memorabile refert HOME l. c. p. 22. Aegra 8.

31) STARR l. c. p. 477. THILENIUS p. 57.

32) FERRIAR p. 239.

33) STARR p. 477.

34) HAASE l. c. obs. 9. 11.

35) HALENIUS p. 271. SACHSE l. c. 1. *Th.* p. 27. Ait GHISI (p. 9.) „*febbre con sommo interno calore, ma esterno pochissimo.*"

36) BLOOM l. c. p. 264. JONAS l. c. (cum cute anserina), HOPFF p. 18.

37) KRETSCHMAR l. c. p. 345.

38) Nullam febrem animadverterunt MAHON et ARCHER (*Recueil* p. 118.). Cfr. Acta mea clin. p. 58. Fortem febrem vidit inter alios MICHAELIS in RICHTER's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 164.

39) Acta mea clinica p. 58.

40) MICHAELIS in RICHTER's *chir. Bibl.* 5. *B.* p. 740. BARD ib. p. 740. (Ulcusculum nasi saniem acrem largiens) HAASE l. c. Obs. 78. Act. mea clin. p. 70. (hydroa circa labia).

41) BERGEN l. c. p. 295.

lent [42]), rubent, siccescunt [43]), tument [44]), pseudomembranis obducuntur [45]) glandulae submaxillares turgent [46]) ac deglutitio plerumque [47]) tunc impeditur [48]); halitus male olet [49]), ciborum desiderium languet [50]) et lingua albo muco obducitur [51]). Nonnulli aegrotulorum vomunt [52]). Alii sub somno inconsuetos rhonchos nasales ducunt [53]). Symptomata enarrata per unum, duo, tria nychthemera, aliquando per duas et ultra hebdo-

42) Engstroem l. c. p. 268.

43) Haase N. I. Obs. I.

44) Halenius l. c. p. 271. Home Obs. 5. p. 17.

45) Starr p. 478. 79. Michaelis in Richter's *chir. Bibl.* 5. *B.* p. 740. Rumsey p. 151. (rarum symptoma).

46) Acta mea clinica p. 62.

47) Non semper deglutitionem impediri, quamvis fauces affectae sint, observavit Haase l. c. Obs. 122. 125.

48) Engstroem p. 267. Home p. 606. Autenrieth p. 20. Acta mea clin. p. 70.

49) Haase l. c. Obs. 6.

50) Contrarium aliquando accidere docent observationes Home p. 17. Obs. 5. Rumsey p. 164. Aegr. 2. Rymkiewicz l. c. Obs. I. p. 1.

51) Lingua saepe plus a pharmacis porrectis, quam ab ipso morbo affici videtur. Albers *Anm. zu* Royer-Collard p. 47 (*).

52) Halenius p. 614. Michaelis p. 271. Act. mea clin. p. 70. Vomitum cruentum fuisse, Schultze p. 623. refert.

53) Haase l. c. Obs. 4.

hebdomadas, protrahuntur [54]), donec scilicet graviora ingruant mala.

.3. Praevia enim sub ipso somno respirationis difficultate cum strepitu, aeger derepente a tussi, quasi latrante, expergefactus, suffocationis periculum incurrit. Videtur illi ac si pars anterior colli perstringeretur [54]). Mala haec haud raro transitoria sunt, ita ut paullo post pax plerumque componatur. Tunc mane sequente ex malis nocturnis solum respirationis major difficultas et febris aliquantum aucta relinqui solet. Pulsus vero plerumque manet frequens [55]), plenus, durusque [56]). Horis pomeridianis vel vespertinis

Augmentum.

54) Plerumque enarrata symptomata triduum producuntur; vidit ea ad decem dies producta ROYER-COLLARD (edit. ALBERS p. 8.), apud HAASE praecedebant symptomata catarrhalia evolutionem perfecti croup in 7. aegrotis dies *duos*, — in 9. dies *tres*, — in 7. dies *quatuor*, — in 2. dies *quinque*, — in 2. dies *sex*, — in 5. dies *octo*, — in 3. dies *decem*, — inque 1. dies *quindecim*.

54) BREWER et LAROCHE (*Recueil* p. 20).

55) Micabat in primo minuto a 135—140 HOME (l. c. p. 22.), — a 130—140 BLOOME, — ad 139 VIEUSSEUX, — a 108 ad 160 me observante (Acta mea clin. p. 65. NAHUMOWICZ l. c. p. 5.).

56) Excepto PINEL et HAASE (l. c. p. XXIV.) fere omnes pulsum plenum durum in augmento morbi invenere. Rite vero monet DESESSART pulsum sub paroxysmis et liberis intervallis valde inter se differre.

pertinis (nisi morbus debita medendi ratione juguletur), en noctis praeteritae scenam, atqui longe graviorem. Sub magna enim dyspnoea, *inspiratio* cum sibilo et *exspiratio* [57]) cum sonitu obscuro modo per os, modo per nares [58]) absolvuntur, aut vice versa [59]). Loquela difficilis est et dolorifica [60]). Vox magis ac magis rauca [61]), cava [62]), duplex [63]) evadit atque tandem exstinguitur [64]). Urget praeterea tussis [65]) aspera, clan-

57) Sonum *inspirationis* ac *exspirationis* in Croup jam Ghisi distinxit (p. 10.), neque ipsemet hanc essentialem distinctionem neglexi (Act. mea clin. p. 63.); ita etiam Jurine l. c. p. 4.

58) Haase Obs. 67. „*L'aspiration se faisait par la bouche et l'expiration par le nez.*

59) Ait Albers: „*nicht stets sind die Inspirationen pfeifend, sondern in einzlen Fallen klingt das Einathmen tief, und das Ausathmen hingegen mehr pfeifend.*" Not. ad Jurine l. c. p. 4. (2.) quod sequentibus verbis designavi (Acta clin. p. 68.): „respiratio . . . . ita constituta, ut *inspiratio* quasi *rhonchos*, *exspiratio* autem *sibilum* exhibeat." Haase Obs. 22. 33. 36.

60) Brewer, La Roche (*Recueil* p. 29.), Florrmann p. 467. Haase obs. 139.

61) In summo morbi gradu vocem non raucam observavi (Act. clin. p. 70.). Caeterum nullum datur croup signum magis constans quam raucedo.

62) Gall. *La voix creuse.*

63) Haase l. c. p. LXXI. „*Elle (la voix) est pour ainsi dire double.*"

64) Pinel, Double (*Recueil.* p. 29.), Hecker p. 11. Michaelis. Cfr. Portal *sur l'aphonie et particulie-*

clangosa cum sono specifico, verbis neutiquam designando 66). Sputa rejiciuntur pauca mucosa, aliquando cum striis sanguineis. Facies tumidula 67), rubet 68), oculi circulis lividis cincti 69), cum

rement sur la membraneuse espèce de croup chronique l. c. p. 159. HAASE l. c. obs. 11. „*aucune voix ni pour parler, ni pour pleurer.*" GOELIS Tractat. p. 7. „vox . . . intercipitur, nec syllabam clare exprimendo pares sunt." Item ALBERS (Commentationis p. 12).

65) Tussim in croup peculiarem esse DESESSART (l. c.) contendit, hisque verbis ad eam designandam utitur: „*Dans cette toux le thorax n'est point soulevé et élargi sur les côtes . . . . . l'enfant n'a point la tête penchée en avant sur la poitrine, . . . il l'a au contraire renversée en arrière .... en examinant l'enfant lorsqu'il tousse, on voit ordinairement que tout le travail se passe dans les anneaux de la trachée artère.*"

66) Sonus iste comparatus est cum illo gallinae (ENGSTROEM p. 281.), galli (HOME p. 9.), galli perterriti (WAHLBOM p. 270.), gallinae junioris morbo germanice pips vocato laborantis (LOEBEL, MICHAELIS p. 225.), cum latratu canis (CHEYNE l. c. p. 359.), ALBERS *Anmerk.* zu ROYER-COLLARD p. 23. Cum sonus tussis plane specificus sit, *croupalis* dicendus.

67) HOME Obs. I. 5. HOPFF p. 107. THILENIUS p. 54. RUBINI p. 21. BLOOM, BERNARD, DUBONAIX.

68) FERRIAR, AUTENRIETH p. 21. HARLES in HUFELAND's *Journ.* 6. *B.* p. 570. RUBINI p. 21. GOELIS tractat. de angina p. 28. RUMSEY, LAUDUN, BREWER, LA ROCHE, HOPFF p. 407. WORD *in the Edinb. med. and surg. Journ. N. LXI.* 8br. 1819.

69) BOECK et SALAMON p. 288.

cum albuginea rubella [70]), splendent, protruduntur [71]), ac febris, siti inexplebili stipata [72]), magis magisque invalescit. Urina ignea [73]), tincta, raro limpida [74]); alvus obstructa [75]), interdum cruciatus abdominis [76]), ventriculi [77]). Sciscitato aegrotulo, quid praeterea doleat, manum laryngi aut tracheae admovet [78]), vel digitum oris cavo introducit. Pueri et adolescentes perceptionem corporis extranei [79]) seu globi in gutture [80]),

70) Maerker p. 102.

71) Harles p. 570.

72) Ghisi p. 9. „siti insolita." Home l. c. Zobel p. 257. Rubini l. c. p. 24. Kretschmar p. 344. Goelis in tractatu suo p. 33. „paene insatiabilis (sitis) saepe evadit." Sachse p. 91. Parum sitiebant aegri Harles p. 570. Augustin p. 14. aliorumque.

73) Bloom p. 268. Hopff p. 19. Augustin p. 14. Sachse p. 83. de urina cruenta testatur Laudun (*Recueil* p. 36).

74) Viderunt Home p. 4. Salamon, Zobel p. 259. Harles p. 571. Albers (*Anmerk. zu* Home p. 51.), Jurine l. c. p. 66.

75) Harles p. 22. Hecker, Sachse p. 85.

76) Ghisi p. 13. Wahlbom p. 269. 276. Boeck et Salamon p. 285. Saepe observavi.

77) Sachse l. c. p. 95.

78) Aegros quoque sponte manum laryngi admovere, ac si quid revellere conarentur, inter alios Hopff (p. 24. 25. 109.) asserit. — Nec Sachse p. 35. nec ego hoc symptoma observavimus.

79) Die 2. Xbris 1814. puellam judaeam sex annorum croup laborantem visitavi. Exclamare solebat: aufer,

ture [80]), vel dolorem [81]) laryngis [82]), fornicis palati [83]), tracheae, nunc illico sub larynge [84]), nunc super bifurcationem [85]) accusant, pro re nata ardentem [86]), rodentem [87]), obtusum [88]), pungentem [89]) auctum a compressione [90]), tussi [91]), sermone [92]), motu capitis [93]), aut ex ira [94]).

quod mihi in jugulo est. Serius rejecit pseudomembranam tubulatam longitudinis duorum pollicum.

80) Sic aeger 13. annorum mense Maji in Clinico meo decumbens. SCHENK l. c. p. 81.

81) Dolor laryngis aut tracheae morbi initium comitatur, ut testantur AUGUSTIN p. 13. MAERKER p. 97. GUTFELD p. 79. JONAS p. 144. BLOOM p. 264. HOPFF. Alias versus finem comparet, asserente DUREUIL p. 19. Generatim augmenti morbi socius est sat constans.

82) HOME p. 29. Obs. 12. STARR p. 473. AUTENRIETH p. 20. HOPFF p. 78. 79.

83) AUTENRIETH p. 20. BLOOM p. 264.

84) MAERKER p. 98. LENTIN p. 193. SACHSE p. 31. Pluries observavi.

85) GUTFELD p. 79. Bis mihi obvenit.

86) GHISI p. 9. . . . . „*bruciore e dolor quasi sempre indicato circa la larynge.*"

87) Ac si excoriatio lateret. HOME Obs. 10. VIEUSSEUX in aegro 13. STARR p. 481. JONAS p. 45 et ego postquam pseudomembranae rejectae fuerant.

88) Communissimum genus doloris.

89) Veluti ab aciculis deglutitis. GHISI et ENGSTROEM ll. cc.

90) HOPFF p. 107. THILENIUS p. 34. nunquam observare contigit.

91) HOME Obs. 12. AUGUSTIN p. 13. MAERKER p. 98.

ira [94]). Alii linguam rapide porrectam et retractam [95]) arripere tentant, aut nares perfricant [96]). Interea et iste paroxysmus saepe compescitur, nova vi, ipsius noctis curriculo, pluries rediturus, inprimis si aeger lachrymetur, ejulet, irascatur, incongrue moveatur. Tussis et in liberis intervallis perseverat [97]). Paroxysmi respiratione sublimi, gemebunda, sibilosa adeo insigniuntur, ut ea ex longinquo audiri possit. Summa praeterea conspicitur anxietas et jactatio. Miseri sese in lecto suffocationem timentes praecipitanter erigunt [98]), e lecto prosiliunt [99]), parentes, auxilium implorando desperabundi amplectuntur, aut vim sibi ipsis [100]), vel aliis [1]), inferunt. Nonnulli

92) Home p. 14. Florrmann p. 467.

93) Home p. 10. Obs. 2.

94) Home p. 29. Obs. 12.

95) Michaelis in Richter's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 122.

96) Nahumowicz l. c. p. 6. Obs. 2.

97) Tussim in toto morbi curriculo defuisse testantur Home l. c. p. 33. Haase l. c. Obs. 11.

98) Flohrman p. 467. Maerker, Rechow (*Recueil* p. 23.), Hufeland *Journ.* 9. *B.* p. 182. Aeger vero Hoffii decumbendo facilius respirabat. Idem observarunt Bloom et Salamon. Re vera optime dixerat Ghisi (l. c p. 9.) „*a non poter in verun modò decumbere e soffrire positura.*“

99) Maerker, Bloom, Salamon, Sachse p. 50.

100) Sachse l. c. p. 50. (crines evellendo, digitos mordendo). Albers *Anmerk. zu* Royer-Collard p. 12 (contra murum aeger se praecipitabat). Haase l. c.

nulli dormiendi desiderium invincibile [2]) incusant, alii sub somno expavescunt [3]), alii tremoribus [4]), inprimis maxillae inferioris [5]), stridore dentium [6]), risu sardonico [7]), convulsionibus [8]), delirio [9]), opisthotono [10]), tentantur. Facies livida [11]) sudore cooperitur *), venae jugulares turgent, carotides [12]) et cor [13]) vibrant, sanguis interdum e naribus [14]) manat; pulsus ex duro et magno contractus

Obs. 51. „*il court* (*le malade*) *par la chambre*, *se heurt le front et tombe mort.*"

1) An. 1812. Vilnae judaeam septem annorum croup detentam in agone vidi, quae desperabunda adstantes feriebat.

2) In ipso morbi limine somnolentiam observavit YELLOLY (l. c. p. 6.) et HEIM (l. c. p. 12.); secundo die HOPFF (p. 107.); ego vero in morbo provecto (Acta clin. p. 71.); ita et PINEL l. c. p. 367. GUTFELD p. 87 et SACHSE p. 94.

3) BERNARD (*Recueil* p. 42), RECHOU ib. p. 42.

4) FERRIAR p. 239.

5) SMITHS vide SACHSE p. 95.

6) HAASE l. c. Obs. 4.

7) Idem ib. Obs. 6.

8) ALBERS *Anmerk. zu* ROYER-COLLARD p. 12.

9) HAASE l. c. Obs. 4.

10) BONHOMME (*Recueil* p. 42.); FERRIAR p. 240.

11) BERGEN, ZOBEL, FIELITZ p. 531.

*) KRETSCHMAR, ZOBEL, HOPFF p. 19.

12) KRETSCHMAR p. 345.

13) FERRIAR p. 240. FIELITZ p. 531. SACHSE p. 62.

14) Epistaxin symptoma accidentale, haud tamen rarum esse, ROYER-COLLARD assorit (*Dict.* p. 426). Nec

tractus et parvus [15]) evadit. Urina [16]) sedimentum puriforme exhibet. Alvus saepe liquida [17]), interdum cum membranis [18]). Ope tussis vel vomitus mucus filiformis, frustulis membranaceis variae formae et coloris intermixtus nonnunquam foetidus [19]), cum suffocationis saepe periculo rejicitur [20]), aucto inde ut plurimum excoriationis sensu

ALBERS (*Anmerk. zu* ROYER-COLLARD p. 49.), nec ego illud vidimus.

15) HOME p. 19. STARR l. c. p. 481. verbo omnes.

16) „*Rien n'est moins constant que l'état des urines dans le croup.*" ROYER-COLLARD *Dict.* p. 426. Intelligitur hinc, cur BERGEN, HALENIUS, WAHLBOM, ENGSTROEM, VIEUSSEUX, DUBOUEIX, DUREUIL aliique de urinae in croup conditione nec verbulum proferunt. Interea pluries sedimentum puriforme in provectiori croup observavi. Sedimentum vero hujusmodi nil cum sputis et pseudomembranis, quae ex larynge aut trachea hoc in morbo rejiciuntur, commune habere, ut HOME et MICHAELIS crediderunt, experimenta SCHWILGUÉ docent (l. c.).

17) AUTENRIETH p. 20. SACHSE p. 85.

18) SACHSE p. 85. (ex sputis deglutitis). Nunquam vidi.

19) BARD v. RICHTER's *chir. Bibl.* 5. *B.* p. 742. STARR halitum foetentem observavit l. c. p. 478.

20) GHISI l. c. p. 10. „*E se mediante la tosse dalle offese vie dell' aria staccavasi, e sortivane materia, questa era spesso qual membrana similissima appunto a quelle gelatinose concrezioni, le quali sovra il sangue tratto dalle vene, agli infermi, scorza pleuritica, e galleganti ne' precordi, e vasi grandi*

sensu in gutture. Aliquando sputa nulla[21]), alias copiosa muci secretio in ore[22]), ipsaque salivatio[23]). Aegrotus qui libere hucusque bibere

 po-

sanguigni de' cadaveri pseudo-poliposi corpi appellansi." Home obs. 12. p. 29. Michaelis in Richter's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 124. Ferriar p. 144. Vieusseux l. c. Obs. 36 p. 267. Hopff l. c. p. 10. Cheyne l. c. p. 43. Valentin l. c. p. 109. Rumsey l. c. p. 170. Double l. c. p. 45. Ego (Act. clin. p. 57.) aliique permulti de membranis rejectis testantur, ita ut revera mirum sit, Larrey (*Bulletin de la Soc. philomat.* 1812. *Mars*) tale factum negare potuisse. Membranae rejectae aliquando tubulatae sunt, testantibus Starr (l. c. p. 480), Ghisi (l. c.), Callisen (l. c. p. 78. 80.), Vieusseux (*Recueil* p. 31.), Hufeland (*Journ.* 9. *B.* 2. *St.* p. 183.), Jonas (p. 145.), Hopff (p. 10), Sachse (p. 76). Membranae rejectae alias *sanguine tinctae* cernuntur sub forma nunc *striarum* (Bergen p. 296. Portal l. c. p. 13. et Hopff l. c. p. 11.) nunc *punctulorum* (Vieusseux l. c. Ficke, Sachse p. 77.). Alias cruor cum membranis (Callisen l. c.) et muco (Jonas p. 145.) evacuantur, aut membranis adhaerent (Wahlbom p. 270.). Nec desunt exempla membranarum rejectarum *coloris nigri* (Home Obs. 12. p. 30. Michaelis l. c. p. 165.), *albidi* (Salamon l. c.) et *subflavi* (Autenrieth p. 42.).

21) Salamon p. 281. Home obs. 2. Engstroem, Zobel p. 281. Duboueix (*Recueil* p. 31).

22) Kretschmar l. c. p. 345. Harles p. 570. Home l. c. p. 65.

23) Starr l. c. p. 477. Wahlbom l. c. p. 277. Flohrmann l. c. p. 467. Cfr. §. XII.

potuerat [24]), licet fauces affectae fuerint [25]), nunc ob suffocationis metum, potum non nisi exiguis haustibus [26]), ac magno cum labore [27]) et interdum cum dolore [28]), ingerere valet. Terribilis iste status duos, tres, quatuor dies perdurare potest, quin malum amplius conspicuas remissiones concedat.

Acmen. 4. Eo ad acmen perducto, aeger modo soporosus, modo mente compos [30]), capite reclinato [31]),

24) Home p. 10. 14. 16. 23. Fielitz p. 531. Hoppe p. 19. Zobel l. c. p. 295. Bloom p. 265. Kretschmar p. 345. Rechou (*Recueil* p. 41).

25) Bard apud Johnston p. 366. Maerkers l. c. p. 98. Halenius l. c. p. 271. Hoppe p. 79.

26) Albers *Anm. zu* Royer-Collard p. 11. „*Bei einem hohen Grade der Beschwerden des Athmens trinken die Kinder mit einer grofsen Heftigkeit in grofsen Zügen.*"

27) Rumsey p. 166 (deglutire haud potuerat aeger). Maerkers l. c. p. 99. Portal l. c. p. 20. Fischer p. 358. Flohrmann p. 467.

28) Home l. c. p. 21. I. P. Frank Epitome de cur. hom. morbis §. 173. in adulto.

30) Starr l. c. p. 428. Home p. 14. Obs. 10. p. 16. Obs. 5. Zobel l. c. p. 261. Kretschmar l c. p. 345. Thilenius p. 54. Sachse l. c. p. 92. et ego (Act. clin. p. 63). Immo animi et sensuum exaltationem adesse asserunt Michaelis, Caillou (l. c. p. 26. 27.) et Heim (l. c. p. 44). Nunquam vidimus Royer-Collard (*Dict.* p. 427.), Albers (*Anm. zu* Royer-Collard p. 52.) et ego. Nec cum Haasio (l. c. p. LXXXIV.) diceremi „*il n'est plus de maladie qui de-*

nato [31]), manibus elevatis suffulto [32]), facie pallida [33]), jam sudore frigido viscidoque irrorata [34]), oculis languidis, defixis [35]), collapsis [36]), semiclausis [37]), protrusis et convulsis [38]), cornea omni splendore destituta, palpebris sanguine turgidis [39]), superciliis arcuatis, decumbit. Nares veluti in equo sub cursu hiantes, et labia sicuti in lucio extra elementum suum versante acuminata, ad aëris affluxum invitant. Tussis jam vix aut ne vix quidem percipitur [40]). Larynx prominet ac sub quavis inspiratione, haud raro cum len-

vienne aussi rapidement mortelle et dans laquelle les malades meurent en général avec autant de présence d'esprit, que dans le croup."

31) Symptoma hoc haud constans esse rite Royer-Collard animadvertit (*Dict.* p. 420). Nec illud tam mature ingruere solet, ut Heim (l. c. p. 13.) autumat. In aegro, de quo alibi (Act. clin. p. 71.), caput solum ultimis vitae momentis reclinabatur.

32) Haase l. c. p. LXIX.

33) Ghisi, Salamon, Callisen, Zobel, Michaelis in Richt. *Bibl.* 6. *B.* p. 124. Kretschmar l. c. p. 345. Flohrmann p. 467.

34) Vieusseux, Sachse p. 80. 81.

35) Thilenius p. 54. Callisen l. c.

36) Harles l. c. p. 576.

37) Haase l. c. Obs. 19. 22.

38) Haase l. c. Obs. 31.

39) Lentin Obs. 8. p. 343.

40) Halenius p. 14. Ferriar, Augustin.

lentore [41]), peracta, mirum in modum fere ad maxillam inferiorem usque attollitur. Interdum variae colli regiones tument [42]), aut et aliarum partium obveniunt oedemata [43]). Musculi quot quot exstant faciei, colli, thoracis, abdominis et diaphragma ita agitantur, ut inspirando fovea fiat super sternum et exspirando regio epigastrica retrahatur et medium abdominis attollatur [44]). Pulsu minimo intermittente [45]) et extremitatibus frigidis factis, accedente involuntaria faecum de- jectio-

41) „*Ordinairement les inspirations sont longues.*" ROYER-COLLARD Dict. p. 421. Idem affirmat CALLISEN, KRETSCHMAR, VIEUSSEUX (*Recueil* p. 755). Interea brevi ante interitum respirationem frequentem fieri, rite monet GHISI, HOME, DUBOUEIX, SALAMON, HARLES, ALBERS; illa vero lenta raro quidem, nonnunquam tamen observabatur (RYMKIEWICZ l. c. Obs. I. p. 4. solum quindecies in sexagesima horae parte repetita erat). Et in recentiori morbo respirationem frequentiorem normali observavi e. gr. 50 vices in minuto (Act. clin. p. 68.).

42) Tumorem observarunt partis superioris tracheae HOME, — sub larynge LENTIN, — ad latera laryngis MOST (p. — 100), — ad ipsam laryngem SACHSE (l. c. p. 34). Tumores, de quibus agitur, nunquam viderunt ROYER-COLLARD, ALBERS (*Anmerk.* p. 45), HORSCH (l. c. p. 74.) et ego.

43) e. gr. pedum in aegris, ubi morbus in longum trahitur. SACHSE p. 88. 89.

44) HASKELL l. c.

45) Sic uno ore auctores affirmant.

jectione[46]), sub anhelitu et stertore prius intenso, dein languido, mors, praecedente haud raro lucido intervallo, tot tantisque aerumnis finem imponit.

§. X.

Autopsia cadaverum. Analysis chemica.

Autopsia cadaverum.

1. Cadavera ex croup peremptorum exhibuerunt *superficiem externam* illis apoplecticorum[47]) et suffocatorum[48]) similem; faciem pallidam, flavam, lividam, tumidulam[49]); oculos prominentes[50]), venas colli turgidas[51]); pectus circa tertiam et quartam costam striis sanguineis notatum[52]), aliquando extremitates tumidulas[53]); inflammationem membranae pituitariae, veli penduli, palati[54]) et corporis thyreoidei[55]); fauces a

46) Harles l. c. p. 577.

47) Royer-Collard *Dict.* p. 428. (Dum morbi curriculum breve fuerat.)

48) Acta mea clin. l. c. p. 65. Nahumowicz l. c. p. 5.

49) Michaelis l. c. p. 15.

50) Lentin *Beitr.* 1. *B.* p. 343. Haase l. c. Obs. 79.

51) Lentin l. c. Baek p. 285. Harles l. c. p. 578.

52) Haase l. c. Obs. 72.

53) Royer-Collard l. c. (Dum morbi curriculum longum erat). Sedillot l. c. p. 163. Albers *Anm.* zu Royer-Collard p. 53.

54) Pinel l. c. p. 265.

55) Cheyne l. c. p. 128. Jurine l. c. p. 43. Goelis tract. p. 153.

a pseudomembranis obductas [56]); oesophagum nunc sanum [57]), nunc phlogosi correptum [58]); — *glottidem* angustam [59]), dilatatam [60]), materia glutinosa puriformi obturatam [61]); — *epiglottidem* normalem *), inflammatam [62]), tumidam [63]), oedematosam [64]), muco coopertam [65]), pseudomembranâ

56) HAASE l. c. Obs. 76. GOELIS tract. p. 141.

57) BARD apud JOHNSTON l. c. p. 367. HOME p. 15.

58) NAHUMOWICZ l. c. p. 5. Obs. I.

59) DICK l. c. p. 247. DABNEY (l. c. p. 202.) ait: „*La glotte avait si peu de diamètre, qu'on eu dit qu'il y avait occlusion de cette cavité.*" LEVEQUE-LASSOURCE (l. c. p. 202.): *L'ouverture du larynx, au niveau du cartilage cricoide, se trouvait reduit à un quart de ligne de diamètre.*" GOELIS l. c. p. 153.

60) KÜHN *Allgemeine medicinische Annalen* 1812. p. 544. HAASE l. c. Obs. 98.

61) HOME l. c. p. 21. 22. obs. NAHUMOWICZ l. c. p. 5. Obs. I. HAASE l. c. Obs. 76.

*) HAASE l. c. obs. 99.

62) ALBERS *Anm. zu* ROYER-COLLARD p. 67. LEVEQUE-LASSOURCE l. c. p. 202. CHEYNE l. c. p. 97. et CAILLOU l. c. Obs. 15. 18. p. 13. 14. et BLISS in RUST's *Magaz. f. d. gesammt. Heilk.* 1819. 7. *B.* 1. *Hf.* p. 141. RYMKIEWICZ l. c. p. 4.

63) MICHAELIS in RICHTER's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 119. (Volumen triplex). HAASE l. c. Obs. 79. BLISS l. c.

64) HOME Obs. 9. SALAMON et BAEK p. 282. THUILLIER *Ess. sur l'angine laryngée oedemateuse, thèse soutenue à la faculté de méd. de Paris.* 1805. BAYLE *mém. sur l'oedeme de la glotte:* in *Journ. gén. de médecine, chir. et pharm.* 1819. *Avril* p. 78. „*Les bords*

branâ tenui (illius superficiei inferiori adhaerente [66]), cumque membrana interna laryngis [67]) ac illa glottidem vestiente [68]), arcte concretâ) obductam, *laryngem* normalem *), cum glandulis prominentibus **), cum humore viscoso [70]), cum

de la glotte sont gonflés, épaissis, blano et comme tremblottans; ils forment un bourrelet plus ou moins saillant et très infiltré d'une serosité, qu'il est très difficile de faire écouler, même en comprimant entre les doigts et une portion de la membrane à laquelle on fait plusieurs incisions. Un tissu extrèmement dense retient le liquide dans un résau très serré dont il semble que les aréoles ne communiquent point ensemble."

65) Jurine l. c. p. 43.

66) Royer-Collard l. c. p. 428. „.... *des fragmens de membrane irregulièrement disposés et* a t t a c h é s *de* p r é f e r e n c e *à la* f a c e i n f e r i e u r e *de l'épi*g l o t t e."

67) Kretschmar l. c. p. 347. Rymkiewicz l. c. p. 5. 30.

68) Kopp, *System. Darstell. d. durch d. neu. Chemie in d. Heilk. bewrkten Veränd. Hof* 1805. p. 228—9.

*) Royer-Collard *Dict.* p. 341. „*il n'est pas même rare de trouver cette membrane à peu près dans son état naturel.*"

**) Baek et Salamon l. c. p. 282. „Vias circa aëreas induratae undique erant glandulae." Portal l. c. p. 118. „*Les glandes muqueuses du conduit aèrien sont presque toujours plus saillans qu'à l'ordinaire, mais sans etre inflammées.*"

70) Royer-Collard Dict. p. 429. „*Le larynx ne contient plus souvent rien qui ait l'apparence de membrane,*

cum rubore et tumore ***) membranae mucosae [71]), cum pseudomembranâ formam parietis posterioris referente ****); — *tracheam* inflammatam [76]), plerumque pseudomembrana tenaci [77]),

mais seulement une quantité plus ou moins grande de matière visceuse, liquide."

***) SMITH l. c. p. 207. SALMADE l. c. p. 378. RAVENAU l. c. p 24. LECHEVRET l. c. p. 135. PORTAL l. c. p. 84. 138. 140. DESGRANGES l. c. p. 123. HORSCH l. c. p. 79. — Nec ALBERS (*Anmerk. zu* ROYER-COLLARD p. 76.), nec ego membranae mucosae laryngis tantum, ut illi viri; conspeximus tumorem.

71) FERRIAR l. c. p. 140. FIELD l. c. T. IV. p. 147. FÜRSTENAU l. c. p. 7. RUSCH l. c. *second. édition.* Vol. I. p. 170. YELLOLY l. c. p. 14. BAYLEY l. c. p. 8. CHEYNE l. c. p. 108. RAVENAU l. c. p. 28. AUTENRIETH l. c. p. 348. SALMADE l. c. p. 380. SÉDILLOT l. c. p. 163. CAILLOU l. c. Obs. 15. 18. p. 14. 15. HORSCH l. c. p. 79. RUMSEY l. c. p. 43. 45. 51. LATOUR l. c. p. 26. POUSSIN l. c. p. 342. VALENTIN l. c. p. 29. CARRON in *Journ. de* SÉDILLOT T. 28. p. 243. JURINE l. c.

****) J. HARDER in *vermischt. Abhandlungen aus d. Gebiete der Heilkunde v. e. Gesellschaft prakt. Aerzte zu St. Petersburg* 1821. 1. *Sammlung.* p. 58.

76) FERRIAR l. c. p. 140. FIELD l. c. T. IV. p. 147. FÜRSTENAU l. c. p. 7. RUSCH l. c. 2. *édit.* Vol. I. p. 170. YELLOLY l. c. p. 14. BAYLEY l. c. p. 8. CHEYNE l. c. p. 108. RAVENAU l. c. p. 28. AUTENRIETH l. c. p. 348. SALMADE l. c. p. 380. SÉDILLOT l. c. p. 163. CAILLOU l. c. Obs. 15. 18. HORSCH l. c. p. 79. RUMSEY l. c. p. 43. 45. 51. LATOUR l. c. p. 26. POUSSIN l. c. p. 342. VALENTIN l. c. p. 29.

:i[77]), compacta[78]) obductam[79]), (quae pseu-
lomembrana crassitiem linearum duarum[80]),
rium[81]) et ultra[82]) habens, nunc tracheae for-
mam refert[83]), nunc eam bipartit[84]), nunc
instar

CARRON in *Journ. de* SÉDILLOT. *T.* 28. p. 243. JURINE l. c. GOELIS l. c. p. 144. GHISI l. c. p. 13. *L'aspera arteria poi di sotto appena della larynge osservossi internamente tutta infiammata sino all' estremità de' suoi bronchi, e tali comperivano eziandio le di lei fibbre longitudinali egregiamente distinte e tuttavia tumide sovra l'interna tendinosa membrana.*" HAASE l. c. Obs. 6. 21. 61.

77) „ut fortius se trahi pateretur." SALAMON p. 286. BAYLEY p. 225. BARD p. 743. MICHAELIS in RICHT. *Bibl.* 6. *B.* p. 121. RUMSEY p. 170. HAASE l. c. Obs. 76. 85. 62.

78) ut pergamenum (HOME Obs. 12. NOBLEVILLE l. c. p. 524.), ut corium vitulinum tenue (BARD l. c. p. 743.), ut subst. tracheae ipsius (HARLES l. c.), ut cartilago (KRETSCHMAR l. c. p. 347.), ut cornu (PORTAL 2. T. p. 143.).

79) GHISI l. c. HAASE l. c. Obs. 6. 62. GOELIS p. 144. RYMKIEWICZ l. c. p. 5. fere omnes.

80) MICHAELIS in RICHTER's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 120. THILENIUS p. 58.

81) BARD apud JOHNSTON p. 368. PORTAL op. c. 2. *Th.* p. 143.

82) KRETSCHMAR l. c. p. 347 (crassitudo calami anserini).

83) GHISI l. c. CALLISEN l. c. STARR, MARTIN v. SANDIFORT Thes. diss. T. 2. NOBLEVILLE l. c. p. 524. HOPFF p. 12. JONAS p. 145. ROYER-COLLARD l. c. p. 428. Superficies externa tubi laevigata et in-

instar valvulae [85]) parietibus adhaeret, nunc lacunas, indicia scilicet frustulorum sub morbo rejectorum, relinquit [86]), nunc denique firmiter tracheae adnectitur [87]), aut ab ea intermedia materia fluida glutinosa separatur [88])) tracheam, inquam, sine inflammatione [89]), sine pseudomembrana [90]), sine lympha coagulabili [91]), cum excrescentiis polyposis parieti illius posteriori adhaeren-

terna inaequalis esse solet, testantibus BAECK p. 342. MARTIN l. c. p. 121. 122. ALBERS l. c. p. 61. JURINE l. c. p. 26. HAASE l. c. Obs. 54.

84) BARD apud JOHNSTON l. c. p. 368. GOELIS l. c. p. 143.

85) F. G. VOGEL *Handbuch.* 4. *B.* p. 120.

86) PORTAL l. c. 2. *Th.* p. 144. Nullum ante biduum membranae rejectae vestigium JURINE (l. c. p. 40.) detegere potuerat.

87) PORTAL l. c. p. 84. VIEUSSEUX l. c. p. 97 (inprimis parieti posteriori tracheae).

88) ROYER-COLLARD Dict. p. 429. RYMKIEWICZ l. c. p. 5.

89) HAASE l. c. Obs. 59. 72. 88. ALBERS l. c. p. 61. Interim valet de trachea, quod ROYER-COLLARD de laryngis membrana dixit (*Dict.* p. 431.) „*il n'est pas même rare de trouver cette membrane à peu près dans son état naturel.*"

90) CRAWFORD l. c. p. 214. „Dr. AUSTIN mihi praebuit casum, in quo, cadavere lustrato, nusquam deprehendebatur membrana: trachea tamen inflammationis signa prae se tulit." Idem in duobus cadaveribus vidi.

91) RAVENAU l. c. p. 12. 13.

haerentibus [92]), cumque massis minoribus in muco suspensis [93]); — *bronchia* inflammata [94]), materia pultacea [95]), lympha coagulabili [96]), muco cum flocculis [97]), concretionibus polyposis [98]), e trachea pendulis [98]), mollioribus [100]) repleta. — Massae seu concretiones ex croup, quacunque demum in canalis aërei parte efformatae, pro re nata albae, flaviusculae et bruneae [1]), griseae [2]) virides [3]), nigrae [4]), splendidaeque [5]) cernuntur. Pseudomembranae, quae cum membrana mucosa tracheae cohaerent, saepe strias sanguineas vel pun-

92) Royer-Collard l. c. p. 428.

93) Idem ib.

94) Ghisi l. c. p. 13. Lechevret l. c. p. 144. Valentin l. c. p. 74. In multis observavi.

95) Royer-Collard Dict. p. 431. Haase l. c. Obs. 31. I. P. Frank Interpr. clin. P. I. p. 188.

96) Vieusseux l. c. Obs. 36. p. 269. Acta mea clinica l. c. p. 65. Albers l. c. p. 61.

97) Royer-Collard l. c. p. 428. Cheyne l. c. p. 25.

98) Royer-Collard l. c. p. 429.

100) Firmitas pseudomembranarum, quo profundius decurrunt, decrescit. Hopff p. 11. 12. Interea exempla contraria apud Home l. c. et Rumsey l. c. p. 170. exstant.

1) Bayley l. c. p. 230.

2) Michaelis in Richter's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 119.

3) Albers *Anmerk. zu* Royer-Collard l. c. p. 58. Cheyne l. c. Plat. 1. 2. 3.. 5. Jurine l. c. p. 43.

4) Home l. c. Obs. 12. Jurine l. c. p. 67. Albers ibid.

5) Baeck et Salamon l. c. p. 286.

puncta cruenta exhibent [6]), quin vasa sanguinea *), vel fibrae **), in iis hucusque demonstrari potuerint [7]). *Pulmones* vel sani [8]) sunt, vel aëre expansi, crepitantes [9]), coloris rosei [10]), inflammati [11]), variegati [12]). Interdum lobus unus alterve pulmonum sanguine turgidus [13]), ecchymosi notatus [14]) reperitur. *Pleura* et pars thoracica *diaphragmatis* leviter inflammata [15]), visa sunt. Detecti porro fuere liquor extravasatus in

6) Royer-Collard *Dict.* l. c. p. 429.

*) Michaelis l. c. Kohlrausch apud Sachse l. c. p. 77. Boehmer (Mich. *med. Bibl.* 1. *B.*).

**) Salamon et Baeck, Caillou l. c. p. 105. 106.

7) Royer-Collard et Albers.

8) Haase l. c. Obs. 21. 54. 58. 59. 72.

9) Idem l. c. Obs. 1. 31. 77.

10) Albers *Anm. zu* Royer-Collard p. 68. Haase l. c. Obs. 65.

11) Ghisi l. c. p. 13. „*I polmoni anco esteriormente ci si diedero a conoscere infiammati . . . L'infiammazione loro si potè dire risipolare, giacchè conservavano ancor un color assai rubicondo.*" Marcus p. 10. 94. 105. Jonas p. 147. Heim p. 52. 54. Lechevret l. c. p. 14. Portal l. c. p. 142.

12) Jurine l. c. p. 21.

13) Sédillot l. c. p. 165. 166 (ita ut fundum aquae peteret). Cheyne l. c. p. 107.

14) Jurine l. c. p. 43. Haase l. c. Obs. 21.

15) Ghisi l. c. „*La pleura e il diafragma, nella parte massime destra del petto, erano leggermente infiammati.*" Jurine l. c. p. 90.

in saccis pleurae [16]) et *pericardii* [17]); — sanguis congrumatus in *cordis* ventriculis [18]), praecipue in auricula dextra [19]); — *aorta* [20]), *arteriae pulmonales* [21]) vacuae, venae cordis repletae [22]), glandula thymus magna [23]), *viscera abdominalia* in statu normali [24]), volvuli intestinorum [25]), ventriculus mollis pituita repletus [26]), glandulae mesenterii induratae [27]); — *cerebri* sinus [28]) et vasa [29]),

16) Matthey in *Annales de la Société de médecine de Montpellier. N.* 60.

17) Salamon et Baeck p. 333. Autenrieth l. c. p. 348. Cheyne l. c. p. 110. 116. 25.

18) Albers l. c. p. 69. Cheyne l. c. p. 25. Haase l. c. Obs. 31.

19) Ghisi l. c. p. 13. „.... *la vena cava e i destri seni del cuore erano soverchiamente ripieni d'atro grumoso sangue.* Albers l. c. p. 70. Fürstenau l. c. p. 7. Haskell l. c. Cor sinistrum potius sanguine redundabat apud Haase l. c. Obs. I.

20) Ghisi l. c.

21) Harles in Hufeland's *Journ.* 6. *B.* p. 579.

22) Sachse l. c. p. 298.

23) Harles l. c. p. 21.

24) Ghisi l. c. („*il solo intestino ileon era in qualche luogo rossegiante e leggermente infiammato*"). Mahon l. c. p. 208. Valentin l. c. p. 134. Dabney l. c. p. 97. Acta mea clinica l. c.

25) Heim l. c. p. 51. 56.

26) Home l. c. p. 608.

27) Portal op. c. 1. T. p. 21. Harles l. c. p. 585.

28) Haase l. c. Obs. 98.

vasa [29]), inprimis venae [30]), sanguine atro turgidae [31]), interdum serum extravasatum in cerebri ventriculis [31]), vel ad basin cranii [32]), praecipue in fossa occipitali inferiori [33]), item inter meninges [34]); — cerebrum normale [35]), punctis rubris insignitum [36]), ita etiam medulla spinalis [37]); — in nervis tum illo vago, recurrente laryngis, tumque intercostali nihil abnorme [38]).

Analysis chemica.

2, *Analysis chemica* hucusque docuit concretiones ex croup formatas albuminis coagulati naturam habere. Enimvero illae nec aqua frigida, nec fervente, sed in alcali, diluto aqua, praecipue in majori caloris gradu solvuntur. In combustis vero pseudomembranis continetur carbonas sodae et phosphas calcis [40]). Qui experimentis

29) Royer-Collard l. c.

30) Beauchène l. c. p. 20. Rechou l. c. p. 5.

31) Jurine l. c. p. 93. Rechou l. c.

32) Royer-Collard l. c.

33) Beauchène l. c. Rechou l. c.

34) Portal *mémoires sur plus. malad. T.* 3. p. 85.

35) Royer-Collard l. c.

36) Haase l. c.

37) Portal l. c.

38) In quibus cadaveribus hos nervos lustraveram, semper eos inveni in statu integro. Similem conditionem illorum describit Rymkiewicz l. c. Obs. I. p. 5. Falsa hinc est conjectura Reimeri (*Untersuch. üb. die nächste Ursache d. Hustens. Leipz.* 1819 p. 58—77).

40) Schwilgué l. c. p. 25. Cfr. Jurine op. c. p. 237. Tribunal expertorum sic de hoc opere judicat: „que

mentis ulterioribus istam doctrinam excolere satagunt, observationes BERZELII [41]) de varia muci conditione secundum varias membranas eum secernentes, pro fundamento habeant.

§. XI.

C a u s s a e.

C. praedisponentes.

1. *Disponunt* ad croup: 1° *aetas* infantilis [42]) et ita quidem, ut primis vitae mensibus haud

les analyses exposés dans ce mémoire, quoique entreprises dans des bonnes vues exécutées avec zèle, manquent essentiellement de cette exactitude qui peut seule en garantir les resultats et en rendre les conséquences certaines."

41) *A view of the progress of animal chemistry. Lond.* 1813. p. 58.

42) Auctores in *rebus* stabiliendis non contenti, quoque in rationem, *cur* aetas infantilis praecipue croup subjiciatur? inquirere sategerunt. Sequentes hoc sub respectu editae sunt in lucem *hypotheses:* infantes prae adultis croup experiuntur, 1° quia praedominatur in iis lymphatici laticis excedens copia (HOME l. c. Cfr. Experimenta GEOFFROY in *mém. de l'acad. des sc. à Paris a.* 1730. et ASSALINI *Essai méd. sur les vaisseaux lymphat. Turin* 1787.); 2° quia sensibilitate majori organorum respirationis praediti sunt (STOLL rat. medendi T. III. p. 42.); 3° quia evolutio illorum organorum nondum absoluta est (MARCUS l. c. p. 19.); 4° quia affluxus sanguinis major superiora versus urget (SACHSE l. c. p. 180—85.); 5° quia minus idonei sunt mucum in affectionibus catarrhalibus rejiciendi (SACHSE l. c. p. 182.); 6° quia vasa lymphatica facil-

haud communis sit [43]), frequentissimus inter primum et septimum annum [44]), rarior inter septi-

lime in illis laeduntur (THILENIUS l. c. p. 55.); 7° quia ad inflammationes praesertim tunicae mucosae inclinant (ALBERS Comment. de tracheïtide p. 61.) et 8° quia tracheïtis exanthematibus juncta esse solet, tenerae aetati maxime infensis (ALBERS Commentat. l. c.).

43) *Unius mensis infantem* croup affectum vidit MOLLOY (in *a chronolog. history of the weather and seasons and of the prevailing diseas. in Dublin. Lond.* 1770. p. 110.), et *trimestrem* DESESSART (l. c. p. V. praef.).

44) Inter 189. infantes croup laborantes, quarum observationes SACHSE (l. c. p. 177.) tum ex propria, tum ex aliorum experientia collegit, sequens invenitur ratio: a nativitate usque ad annum primum absolutum 16; — ab anno primo usque ad secundum 45; — a secundo ad tertium 35; — a tertio ad quartum 31; — a quarto ad quintum 27; — a quinto ad sext. 17; — a sexto ad septimum 18. — Inter 91. a croup peremtos aegrotulos, de quibus JURINE (l. c. p. 172.) rationem reddit, *unus* tantum *decimum* superabat annum. Inter 92. aegros sequens fuit ratio apud HAASE (l. c. p. LXXX). Infantes 3 *necdum annum* attingentes, — 8 puellae et 9 pueri ab *anno primo* ad *secundum;* 15 puellae et 3 pueri annorum *duorum;* — 2 puellae et 4 pueri a. *trium;* — 10 puellae et 6 pueri a. *quatuor;* — 6 puellae et 7 pueri a. *quinque;* — 3 puellae et 5 pueri a. *sex;* — 3 puellae et 3 pueri a. *septem;* — 2 puellae et 1 puer a. *octo;* — 1 puella a. *novem;* — 1 puella et 2 pueri a. *decem;* — 2 pueri a. *undecim;* — 1 puer a. *tredecim;* — 2 pueri a. *quatuordecim;* — 1 juvenis a. *octodecim;* — 1 ancilla a.

eptimum et decimum quartum [45]), ac inter decimum quartum et vigesimum primum [46]); rarissimus

unodeviginti; — 1 vir anni *vigesimi primi*, — ancilla ann. *viginti quinque;* — 1 vir an. *sexaginta;* — 1 vir an. *sexaginta* et *octo*. Inter 39 proprios aegros sequens exstat calculus: a nativitate ad ann. primum 2. (inter hos infans octo mensium, jam tertio mense dentes duos incisivos maxillae inferioris sine molestia acquisiverat); a primo ad secundum 8; — a secundo ad tertium 4; — a tertio ad quartum 7; — a quarto ad quintum 2; — a quinto ad sextum 4: — a sexto ad septimum 5. (De septem residuis mox infra). Ex quibus singulis colligitur 1° falsum esse, quod Wigand (*Guter Rath u. Unterricht, wie sorgsame Mütter ihre Kinder gesund erhalten. Hamb.* 1807.) contendit, infantes ubera sugentes croup non acquirere; et 2° hunc morbum inter aetatis ann. primum et secundum maxime obvenire.

45) Testantur de croup incidente in *annum* 8. Schultz, Albers, Lentin, Field, Portal, Zobel etc. in 9. Maerker, Home, Hecker etc. in 10. Sachse, Vieusseux etc. in 11. Sachse, Starr, Nobleville; in 12. Struve (Act. nat. cur. Vol. I.), Crawford, Albers etc. in 13. Rumsey, Sachse et ego (in clin. Vilnensi a. 1820. mense Maji) ac in 14. Bayley, Michaelis, Maerker, Sachse etc.

46) Observarunt Croup incidere in *annum* 15. Ipsemet (1816 mense Januar. in praxi privata duo exempla in virginibus vidi) — in a. 16. Thilenius et ego (in Clinico a. 1816. mense Febr.) — in a. 18. Stoll (rat. medendi P. 7. p. 93.), Goelis (tract. p. 144.), Sachse et ego (Acta clin. l. c. p. 55.) — in 19. Portal, Thilenius in 21. Keir (diss. de cynanche trachcali l. c. p. 57).

simus [47]) in aetate media [48]) et senili [49]); 2° opus dentitionis et evolutio organorum vocis; 3° peculiaris quarundam familiarum conditio [50]) et infan-

47) Falso autem de BONNAFOX MALLET (l. c. p. 116.) et FORMEY (l. c. p. 480. 81.) contendunt croup in adultis *non* obvenire. Altera vero ex parte cum ALBERS (*Anm. zu* ROYER-COLLARD p. 79.) libenter concedo neminem pro veritate exemplorum omnium croup adultorum, quae ab auctoribus enarrantur, spondere posse.

48) A. 24. TH. WILSON (in *Med. chir. Transact.* Vol. VI. 1816. p. 340—57.); a. 25. v. *Med. Comment.* 7. *B.* ARDOIN, THILENIUS, BRERA (*Annot. med. prat. sulle diverse malattie trattate nella Clinica di Pavia*); a. 30. ARDOIN, FLORMANN et ego (auriga in clin. 1814. mense Maji), a. 34. JONAS, HOPFF et ego (Acta clin. l. c. p. 56.), a. 36. HILL, — a. 40. KEIR (l. c. p. 5.), WATON, HILL; — a. 42. JACKSON; a. 44. LEMAIRE; a. 45. v. *Edinb. Comment.* 9. *B.*; a. 47. (BOECKER in *Ars-Berättelse om Svenska Lekare-Sallskapets arbeten. Stockholm* 1818.); a. 49. J. P. FRANK (Interpr. clin. l. c. p. 194.); a. 52. BRERA (*Prospetto dei resultati ottenuti nella Clin. di Padova* 1811—12.); a. 56. BERNARD; a. 57. JURINE; a. 58. WÄCHTER v. SACHSE.

49) A. 60. HUFELAND; a. 65. WATSON ROBERTS (in *Trans. for the improvement med. and chir.* etc. *VI. Tom.* p. 136.); a. 67. v. CRAIK et DICK in *the med. repos. of Newyork. Vol.* 3. p. 311. (car. Ill. WASHINGTON die 14. Xbris 1799. culpa croup demortui v. VALENTIN op. c. p. 376.); a. 70. CHAMBON DE MONTEAUX.

50) Quamvis BUCHANIO (*medecine domestique, ubersetzt v.* SPRENGEL p. 573.) et HAASIO (l. c. p. LXXXII.) croup *pro haereditario* declarantibus neutiquam assen-

nfantum ad affectiones catarrhales contrahendas dispositio [51]); 4° sexus masculinus [52]); 5° tempe- ramen-

tiri possimus; nihilominus exempla croup plurimos infantes ejusdem familiae nunc simul, nunc successive adgredientis ita numerosa sunt, ut *dispositio* in illis ad croup plane negari non possit. Observationes opinionem istam confirmantes inveniuntur apud CHEYNE l. c. p. 123. LENTIN l. c. p. 347. ARCHER l. c. p. 35. MAERKER l. c. p. 81. LATOUR l. c. p. 19. MATON l. c. p. 371. ESCHENMAYER l. c. p. 53. VIEUSSEUX l. c. p. 81. LEVÈQUE-LASSOURCE l. c. p. 206. STIEGLITZ v. ALBERS *Anm. zu* ROYER-COLLARD p. 95. HAASE op. cit. p. LXVII. (*quatre enfans d'une mère en six semaines morts de croup*), KEIR l. c p. 5. („Dominam cognosco, quae aggressionibus repetitis cynanches trachealis ab anno aetatis vigesimo laboravit, cujus mater etiam anno quadragesimo morbo nostro laboraverat; prioris liberi huic morbo praecipue obnoxii sunt, et jam ab illo unus mortuus est“) et in Actis meis clin. l. c. p. 57. Quid demum miri? Nonne et *encephalitis hydrocephalica* nonnullis familiis propria est (Cfr. hujus op. P. II. Vol. I. Sect. I. Cap. IV. §. XXII. 6. (92)).

51) „*Il parait que les enfans sujets à s'enrhumer sont plus susceptibles, d'être atteints du croup*“ VALENTIN l. c. p. 388. Item „Sunt etiam tracheïtidi subjecti infantes .... praesertim vero ii, qui ... saepius catarrho aliisque morbis membranae pituitosae adficiuntur.“ ALBERS Comment. p. 62.

52) Ait quidem ROYER-COLLARD Dict. p. 434. „*Le sexe n'a aucune influence bien constatée sur le croup;*“ verum tamen observationes LENTINI (*Beitr.* 1. *B.* p. 304.), GREGORYI (YELLOLY l. c. p. 11.), JURINEI

ramentum sanguineo-nerveum [53]), et educatio, quâ temperamenti vitium magis magisque evolvitur [54]); 6° tempus autumnale, hyemale et ver-

(*Rapport sur le croup*), Haasii (l. c. p. LXXIX. inter 133 aegros, 47 puellas, 54 pueri et 32, ubi de sexu mentio non injicitur), Albersi (*Anmerk. zu* Royer-Collard l. c. p. 81.) et meae (inter 39 aegros, 23 mares et 16 puellae) contrarium docent. Autumat Dick (l. c. p. 245.) inter infantes magis puellas, inter adultos vero magis mares a croup adfici, quod meae observationes neque confirmant neque refutant. Inter sex enim, quos curavi, aegrotos ab anno aetatis 15 ad 34, tres numerabantur mares totidemque feminae. Lacroix (l. c.) croup magis puellis quam pueris infensum vidit.

53) Royer-Collard (*Dict.* p. 435.) addit *temperamentum lymphaticum*, quod nullo pacto confirmatum habeo, observationes enim meae docent infantes plethoricos et valde irritabiles (ni fallor, et illos, *qui collo praeter modum brevi instructi sunt*) croup obnoxios esse. Nec Jurineo (l. c. p. 184.) contendenti, *vitium scrophulosum* ad croup disponere assentiri possum. Istiusmodi opinionis quoque est Albers (*Anmerk. zu* Jurine l. c.).

54) Royer-Collard l. c. sic *plethora* per victum et motum nimium; — *irritabilitas* per vitam sedentariam, educationem effeminatam. Nullam tamen classem civium croup plus aut minus obnoxiam, hucusque reperii, est enim morbus nec divitibus, nec pauperibus parcens. Miratus sum (Act. mea clin. p. 72.) croup ab an. 1805 ad 1811. nulli medico Vilnensi inter gentem Judaicam obvenisse; at serius ab a. 1812 ad praesens usque tempus pluries contrarium contingit

vernale [55]); — 7° regiones, quae maii [56]), paludi [57]), lacui [58]) aut flumini majori [59]) (inprimis si

ita ut inter proprios aegros quater croup in Judaeis observaverim.

55) Testantibus HOME, MAERKER, ALBERS, JURINE, HOPFF, THILENIUS, SCHAEFFER, MICHAELIS etc. Vilnae croup maxime mensibus Decembris, Martii et Aprilis, rarius hyeme, rarissime aestate occurrit. Croup hyemalis multa exempla JURINE collegit (l. c. p. 186).

56) HOME l. c. p. 7. ALBERS *Annal.* p. 32. VALENTIN l. c. p. 35. „*Les nombreux documens que j'ai reçu de presque toutes les villes maritimes des Etats Unis .... ne laissent aucun doute, que le croup est plus commun dans ce pays que dans l'Empire françois.*" Verum non omnes urbes maritimae croup frequenter exhibent. „PALLONIUS, Liburnensis, ALBERSIO retulit rariorem esse in urbe tracheïtidem quam in agris vicinis" Comment. p. 65.

57) CRAWFORD l. c. p. 13. ARCHER (l. c. p. 13.) „*And I know the disease takes place in a far greater nomber of instances in the low marshy lands, called the Neck.*"

58) Ex copiosis observationibus VIEUSSEUX, JURINE, ODIER, croup prope lacum Lemanum frequentissime obvenire, constat. Cfr. SACHSE l. c. p. 185. VALENTIN l. c. p. 65. JURINE l. c. p. 183. ait: „*Auch weiſs ich, daſs der Croup sich zu St. Gallen, Constanz, Zürich, Bern, Neuſchatel, Yverdun, Lausanne, Genf, Annecy, alles gebirgigte Gegenden mit Seen, sehr häuſig zeigt.*"

59) Prope Vistulam DE LA FONTAINE (VALENTIN l. c. p. 51.), prope Visurgim ALBERS (Comment. l. c. p.

si a montibus circumdentur) adjacent, quandoque et aliae [60]), ut nemorales [61]); — et 8° annua sive epidemica constitutio [62]), vix aut ne vix quidem contagium [63]).

2. *Ex-*

45.) „apud nos (Bremae) solent quotannis quadraginta aut quinquaginta eo morbo corripi." Prope Albim „Reimarus etiam, qui Hamburgicis per seculum dimidium sua arte profuit, tracheïtidem ibi frequenter regnare affirmat. Idem de Lubeca statuendum est." Albers (Com. p. 66).

60) Et in *locis siccis* croup obvenire docent observationes Rumseyi, Lentini, Borrowii (l. c. p. 32.), Formey etc. — Nec Urbs *Vilna*, utpote clivosa, quamvis prope duo flumina sita, humida dici potest (Act. mea clin. Vol. I. continens topographiae specimen).

61) Petri apud Albers, *Anmerk. zu* Royer-Collard p. 88 nota.

62) Pulchre ait Royer-Collard (*Dict.* l. c. p. 437.): „*Il est des circonstances où le croup se multiplie tout à coup d'une manière effrayante, sans que les causes qui le provoquent ordinairement paroissent sensiblement plus nombreuses ou plus actives: il devient alors manifestement épidémique.*" Re vera epidemiae croup observatae fuerunt A. 1576 Parisiis a Baillou; A. 1747 et 48 Cremonae a Ghisi l. c.; A. 1750 Cornwale a Starr; A. 1752 Newyorkii a Midleton v. Bayley l. c.; A. 1760 Lancastri a Cookson; A. 1761 — 62 Fahlunii a Schultz et Upsalae a Halenio; A. 1764 Francofurti a Bergen; A. 1765 Goettingae a Michaelis; A. 1769 Colmari a Wahlbom; A. 1770 St. Mauritii a Gastellier; A. 1772 Stockholmii a Baek et Salamon; A. 1774 Forgesii a Lepecq de la Clo-

2. *Excitant* croup in praedispositis: 1° frigus humidum, inprimis atmosphaerae vicissitudines [64]), C. excitantes.

TURE (*méd. Topogr. d. ganzen Normandie. Stendal* 1794. p. 78.); A. 1775 Wertheimii a ZOBEL; A. 1778 Leopoli a HIRSCHFELD (VALENTIN l. c. p. 404.); A. 1779 New-yorkii a BARDIO; A. 1781 New-yorkii a MICHAELIS; A. 1785 Clausthalii a BOEHMERO; A. 1793—94 Cheshamii a RUMSEY et MACARTAN et Halifaxii ab ALEXANDER; A. 1799 Nordhausii a MOSTIO; A. 1800 Ravensburgii a QUENTIN et Varsoviae a HIRSCHFELDIO (VALENTIN l. c.); A. 1801 Schlutzii a THILENIO; A. 1801 prope Aquisgranum a JONAS; A. 1802 Edinburghi ab ANDERSONIO; A. 1804 Altonae a GUTFELD, Neustadtii ab ECCARDO; A. 1805 Würceburgi a HORSTIO; A. 1806 Orleani a LATOUR, et in Virginia (VALENTIN l. c. p. 407.); A. 1807 Tubingae ab AUTENRIETHIO, Meiningae a JAHNIO, Bambergae a MARCO; A. 1808 Ratzeburgi a MÜNCHIO (v. SACHSE l. c. p. 233.), Viennae a GOELIS; Genevae a JURINEO; A. 1813 Bremae ab ALBERS (*Anmerk. zu* ROYER-COLLARD p. 94) etc. Mirum hinc est, cl. FORMEY (l. c. p. 507.) negasse croup unquam fieri epidemicum! Verum idea morbi epidemici quodammodo relativa est; atque cum croup plerumque tantum ad infantes circumscriptus sit, neutiquam exspectandum, eum instar pestis nulli aetati parcentis late grassari posse. Caeterum quamvis a. 1808 croup et Vilnae crebrius obvenerit, attamen exempla illius circiter 12, quae spatio nonnullorum mensium in urbe 45,000 incolarum, visa sunt, ut morbus pro epidemico declarari possit, mihi haud suffecisse videbantur.

63) Croup pro *contagioso* declararunt ROSENSTEIN (*Kinderkrankh.* 6. *Aufl. Götting.* 1798. p. 707). FIELD

nes [64]), inundationes [65]), humectatio pedum [66]), eva-

(l. c. p. 561). Barton (apud Archer l. c. p. 16). Goelis (l. c. p. 4). Quaestionem, num contagiosus sit nec ne, dirimere non audent Wahlbom (Michaelis diss. p. 276.), Alexander (l. c. p. 13.), Rumsey (l. c. p. 156.), Jonas (l. c. p. 148.), Haase (l. c.), Becker (l. c. p. 334.), Kopp (*Beobacht. in d. Gebiete d. ausüb. Heilk. Frankft.* 1821.). Contagiosam vero naturam negant doctrinae coryphaei Home (l. c. p. 16.), Michaelis (*Bibl. I. B.* p. 104.), Jurine (l. c. p. 334.), Albers (Comment. p. 73.), Royer-Collard (*Dict.* p. 438.), Sachse (l. c. p. 233.), Valentin (l. c. p. 411.) etc. Quamvis pluries aegrotos croup laborantes ab aliis infantibus circumdatos vidi, quin morbus illos attigisset, quamvis et duae virgines decimum et quintum annum agentes, quas a. 1816 croup detentas curaveram, in domo educationis degerent, in qua perfecta separatio vix locum habere potuerit, morbusque nihilominus ad alias puellas non propagaretur; attamen malo in re tam ardua judicium potius suspendere, quam praecipitare. Interea certum est, quod croup, qui morbillorum scarlatinaeque est comes, a contagio excitatur; quodque etiam a nemine negatur.

64) Observarunt Hippocrates (de anginis in genere 3. aph. 16.): „ubi fiunt imbres, frequenter grassari anginas." Croup epidemicum vidit Nobleville (l. c. p. 523.) „post tempestatem vehementer inconstantem atque potissimum humidam, ea dein admodum frigida facta." Wahlbom (l. c. p. 277.) asserit: „cum versus mensis Novembr. finem et Decembr. initium coelum serenum aërque intense frigidus fieret, morbus iste cessavit; redibat tamen cum tempestatis pluviosae ac

evaporatio linteorum madidorum [67]), habitatio in cubiculis calce recenter inductis [68]), aër nocturnus [69]): 2° ventus septentrionalis ac eurus [70]); 3° cor-

humidae inclementia." Idem testantur ALBERS (*Annal.* p. 35.), HARLES (l. c. p. 566.), HOPFF (l. c. p. 101.), MICHAELIS (l. c.), SACHSE (l. c. p. 189). Vilnae croup vigente magno gelu non obvenerat, secus autem sub temperie humida, derepente post gelu ingruente, dum scilicet glacies solvebatur. Ait HAASE (p. LXXXII.): „*plusieurs enfans sont tombés malades à Moscou par un tems sombre, humïde, par des brouillards et un dégel extraordinaire.*"

65) AUTENRIETH l. c. p. 11 — 13.

66) HOME l. c. Obs. 12. Observavi in puero 7 annorum post deambulationem in prato prope Rybiszki.

67) Confirmatam habeo observationem DE LA FONTAINE (VALENTIN l. c. p. 51.), quippe qui croup saepius inter *infantes lotricum* vidit.

68) „Sic experientia teste, funesta saepe fauoium inflammatio accedit iis, qui conclavia calce recenter inducta inhabitant inque iis dormiunt; quo quidem aliquando plures infantes enecatos novi ego, ac idem notabili exemplo confirmat TULPIUS L. III. C. 41." FRIED. HOFFMANN Med. rat. Syst. T. IV. P. I. p. 125. Cfr. RUSH (VALENTIN l. c. p. 276.) et Acta mea clin. l. c. p. 62. 66.

69) Dies natalitia Divi IMPERATORIS ALEXANDRI in $\frac{XII}{XXIV}$ Decembrem incidens per urbis quoque nostrae illuminationem celebrari solet. Jam nonnullos inde pueros spectaculi gratia ab incautis matribus in vias publicas portatos a croup correptos vidi. Idem

3° corporis aestuantis refrigeratio [71]), maxime a perversa hodierna vestiendi ratione, brachiis, pectore et collo denudatis [72]), a potu gelido [73]), inprimis post cursum [74]) et cantum [75]), a rescisione

JURINE (l. c. p. 196.) post ignes artificiales observavit.

70) Croup procul dubio morbum praecipue regionibus septentrionalibus maxime addictum sistit. Sic uno ore fatentur ALBERS Comm. l. c. p. 44. VALENTIN l. c. p. 44.

71) HOME l. c. p. 57. SACHSE l. c. p. 196. BAECK et SALAMON l. c. p. 287. CHEYNE l. c. p. 122. HOFFE p. 17. 78.

72) „*Enfin la funeste coutume, qui s'est introduite presque partout, de vêtir trop légèrement les enfans et surtout de leurs laisser les bras et le cou presque entièrement nus, les livre, pour ainsi dire, sans défense aux impressions du froid et de l'humidité et leur en fait ressentir plus vivement les effets.*" ROYER-COLLARD *Dict.* l. c. p. 435. „J. ERNEST. HEBENSTREIT, *professeur a Leipsic, pense que la coutume, que l'on a adoptée de laisser sortir les enfans très jeunes, ayant la poitrine et les bras nus, est une des causes les plus propres à determiner le croup.*" VALENTIN l. c. p. 387. Caussa haec maxime rationem reddere videtur, cur croup frequentius nunc obveniat quam olim. Cfr. LENTIN in HUFELAND's *Journ.* 2. *B.* p. 169. JONAS.

73) CARRON l. c. p. 406.

74) BOERHAAVE *Aphorism.* 799.

75) Adolescens 16 annor. in Clinico Vilnensi mense Novembr. 1816. decumbens, in croup incidit, postquam in ecclesia multum cantaverat ac dein post cursum aquam gelidam epotaverat. Puer 13 annor. Maji 1820

sione capillorum [76]); et 4° morbi potissimum exanthematici [77]), ut morbilli [78]), scarlatina [79]), vario-

in clinicum susceptus, morbum ex potu cerevisiae frigidae, aestuante corpore haustae, contraxit.

76) Soemmerring in *Göttingischen gelehrten Anzeigen.* 1804. *St.* 63. p. 624. Wolff l. c. p. 34. 36. Albers *Anmerk. zu* Royer-Collard p. 88.

77) Morbos exanthematicos inter caussas *excitantes* croup locamus, quod vero non impedit, quominus haud raro etiam pro *caussis praedisponentibus* habendi sint. Observationes enim tum aliorum, tum meae testantur, infantes superatis vix morbis exanthematicis, inprimis morbillis, ad croup valde dispositos esse. Omni hinc jure ait ROYER-COLLARD (*Dict.* l. c. p. 436.) „*On peut demander si leur influence (des phlegmasies cutanées) ne se borne pas plutôt à faire naître dans l'économie, un état ou une disposition qui la rende plus susceptible d'être affectée par les causes externes du croup?* —

78) Croup sub stadio invasionis *morbillorum* evoluti jam mentionem injeci (P. I. Vol. II. C. XII. §. LVII. 3. p. 243 (*)). Casus similes et postea plurics vidi: et apud Field (l. c. p. 166. et *Mem. of the med. Soc. of Lond. Vol.* 5.), Sachse (l. c. p. 210.), Jurine (l. c. p. 192. Obs. 51. 53. 54. 55. 56.), Collinet (*Journal de méd. T.* 31.) et Albers (Comment. p. 78.) leguntur. Aegri, de quibus sermo hic est, omnes generis masculini erant (Jurine l. c. p. 206), et facta eruptione morbillorum sub debita medela croup evanuit, morbo dein curriculum suum absolvente. Albers refert, se et croup post morbillorum eruptionem quamvis raro observasse (l. c. p. 79). Item Jurine (l. c. p. 206. Obs. 59). De croup post morbillos praeterea

variolae [80]), urticaria [81]), erysipelas [82]), herpes [83]), coqueluche [84]) et aphthae [85]).

§. XII.

loquuntur AUGUSTIN (*Journal d. ausl. med. Literatur v.* HUFELAND, SCHREGER *u.* HARLES. 1. *B.* p. 13.), RUMSEY (l. c. p. 166.), SCHAEFFER (*Kinderkrankh.* p. 322.), JURINE l. c. Obs. 52. 57. 58., HOME (post sex hebdomadas), HAASE (l. c. Obs. 29. 58. 90. 117. 118. 120. 121.). In convalescentia croup, morbillos (si matri aegrotulae fides adhibenda sit) pro secunda vice ingruentes, raucedinem ex illo morbo superstitem, debellasse vidit NAHUMOWICZ (l. c. p. 13. 14).

79) Et croup a *scarlatina* excitati ex aliorum observationibus memini (l. c. C. XI. §. LI. p. 199 (94), ego enim nunquam vidi, quod et JURINE de se ipso fatetur (l. c. p. 209). Casus inprimis scarlatinae typhoides exstant apud MORTON (Opp. med. Gen. 1696. C. 3. p. 13.), AURIVILLIUS (l. c.), STARR (l. c.), JOHNSTON (Philos. Transact. N. 49. a. 1749.), WITHERING (*an account of the scarlatfever and sore throat. Lond.* 1779.), UEBERLACHER (*Abh. v. Scharlachfieber. Wien* 1780.), HEBERDEN (Comment. edit. SOEMMERRINGII 1804. p. 22.), SACHSE (l. c. p. 209.), HARRIS (*The philadelph. med. and phys. Journ. by* BARDON. *Philad.* 1805. P. I. Vol. 2. p. 28.), STOLL (Rat. medendi. Vien. 1790. Par. VII. p. 92. Hist. 12.), ALBERS (Comment. p. 80. p. 82.) ait: „et quidem nunc maturius, nunc serius accedit tracheïtis, saepius vitae infensa." Periculum connubii croup cum scarlatina confirmat NAVIER (*Diss. sur plusieurs maladies populair. Paris* 1753. p. 212.) et PINEL (*méd. clinique.* p. 220). Nec mirum, si gangraena ad tracheam extendatur, quod negat quidem ALBERS (l. c.), sed sectiones cadaverum confirmant (TAFFIUS Obs. med. p. 42). Im-

§. XII.

Diagnosis.

1. Croup cum symptomatibus catarrhalibus *in-*

Symptomata catarrhalia.

mo exempla, ubi cynanche gangraenosa croup excitavit, de quibus narrant BAYLEY (l. c. p. 228.), FERRIAR (l. c. p. 243.), RUMSEY (l. c. p. 170.) et MAERKER (l. c. p. 78.) ad scarlatinam malignam pertinere persuasus sum. Ejusdem opinionis est Cl. ALBERS (*Anm. zu* JURINE op. c. p. 149). Caeterum et alias cynanches benignas, croup ansam porrigere aut cum illo complicari posse libenter concedo.

80) Inflammationis tracheae variolarum sociae mentionem faciunt COTUNNI (de sedibus variolar. syntagma Vien. 1771. p. 38.), WRISBERG (de variolis internis, §. 16. 18. vide Comm. Soc. Reg. Goetting. T. V. p. 66 sq.), C. L. HOFFMANN (*von den Pocken. Mainz* 1789. 2. *B.* §. 75 et 649.), REIL (mem. clin. med. pr. fasc. 3. p. 55.), SACHSE (l. c. p. 24.), VALENTIN (l. c. p. 398. 99.), PINEL (op. c. p. 115 et 221.) et ALBERS (Comment. p. 76). Plerumque croup variolis suppurantibus vel stadio exsiccationis supervenit (JURINE l. c. p. 208.) ac concretionibus polyposis destitui solet (ALBERS l. c.). Die, qua haec scribo, ~~30. Novem.~~ 12. Decembr. 1820 ad puerum judaeum, secund. ann. necdum plane attingentem, in consilium vocor, qui ante tres hebdomadas variolas benignas debito pacto superavit, relicta inde raucedine, cui ante quatuor dies febris et reliqua croup laryngis symptomata superaccesserunt.

81) ALBERS Comment. p. 84. „quod in puero febre urticaria correpto tracheïtidem oriri observabam, id fortuito casui tribuendum videtur.“

ingruere monuimus: in ea enim et nos [86]) versamur

82) Doctor BALBIANI, haud pridem meus discipulus, retulit mihi an. 1821 se vidisse in milite quodam croup ortum, postquam oculis, inflammatione fortiori erysipelacea detentis, solutio sulphatis zinci applicita esset. JURINE (l. c. p. 191. Obs. 49.) fatetur se non posse nexum inter erysipelas et croup demonstrare. Miror illum nexum inter vaccinam et croup invenisse (p. 192. Obs. 50.): quod et CARRONO (*Journ. de med.* SÉDILLOT *T.* 28. p. 248.) asserere placet. Mehercle praetenditur jam, vaccinam et contra croup tueri debere!

83) SACHSE l. c. p. 21.

84) Coqueluche cum croup simul exstitisse PORTAL contendit (*mém. sur plus. maladies. T.* 3. p. 87. 99. 152). Assertio magni viri cum observationibus BALLONII (l. c.) cohaeret. Interea dubitant de connubio illo (mihi quoque nunquam viso) JURINE (l. c. p. 187.), SACHSE (l. c. p. 128.) et ALBERS (ib.). De croup autem *post* coqueluche ingruente (ALBERS l. c.), aut vice versa (JURINE l. c. p. 211. Obs. 61.) *nemo* dubitat.

85) JURINE l. c. p. 141. DOUBLE l. c. PINEL l. c. p. 226. PORTAL l. c. p. 141. SCHERWIN med. Comment. Vol. VII. 1780. p. 423. HOME l. c. Hoc ipso, quo scribo, momento pusionem decem mensium praevia, ut narrant, ante mensem scarlatina, aphthis labiorum et cavitatis oris et magna raucedine atque tussicula affectum, coram oculis habeo. Talem aegrotulum minima accedente caussa in realem croup incidere posse, timeo. Verisimiliter enim aphthae usque ad laryngem hic descendunt.

86) ALBERS ait: „*Ich bin fest überzeugt, daſs die Heiserkeit, mit welcher die Entzündung des Körpers der Luftröhre anfängt, sehr oft für den* a n g e b l i c h e n

samur opinione, catarrhum, quem croup *praecedere* dicunt, nil aliud quam ipsius morbi *initium* esse. Interea potest catarrhus croup, fortuito praecedere [87]). VIEUSSEUX monuit, symptomata catarrhalia croup ingruentis *quid peculiare* habere [89]). Est enim hìc *raucedo* solito *major* et *asperior*, inprimis si aegrotulus altiori voce loqui conetur (ad quod peragendum quousque possibile impelli debet). Porro habet *tussis* sonum *vacuum* vix verbis definiendum. Quae signa dum obveniunt; eo major esto medici in aegrotulum, horis nocturnis inprimis visitandum [90]), attentio.

2. Quod-

Catarrh gehalten wird, welcher dem Croup vorhergehen soll." (*Anm. zu* ROYER - COLLARD p. 17). Et SACHSE „*Ihre Frequenz* (*der caturrhalischen Erscheinungen*) *zeigt nicht blos, daſs sie mit dem Wesen der Krankheit in genauer Verbindung stehen, sondern . . .*

87) Croup post epidemias catarrhales HOME, BLOOM, SALAMON, CALLISEN, MAHON, VIEUSSEUX, DUBOUEIX, JURINE (p. 131. 140.), RUBINI (l. c. p. 41.) observarunt.

89) „*La maladie commence comme une affection catarrhale singulière*" l. c. p. 2.

90) SACHSE l. c. narrat socerum suum LENTINUM, libenter hac sub rerum positione aegros noctu visitasse. Vir imitatione dignus! Adde HAASII egregia verba l. c. p. LXX. „*Pendant le sommeil on remarque le plus aisement les altérations legères de la respiration, et c'est alors qu'il faut s'assurer de cette fonction lorsqu'on a*

Dyspnoea, vox et tussis.

2. Quodsi symptomatibus catarrhalibus derepente *dyspnoea* superveniat, *raucedo* crescat et *tussis* fiat clangosa, de praesentia *croup* amplius non dubita. Contra vero, si respiratio, potissimum sub somno, libera maneat, sique aucta febre[91]) raucedo et tussis non invalescant, verbo si morbus magis ac magis formam seu *febris catarrhalis*[92]), seu *coqueluche*[93]), seu *morbillorum*[94]) induat, securior eris. Iterum timebis, si indicata croup symptomata forte ante adventum tuum locum habuerint, etiamsi nunc illorum neque vestigium animadverteres.

Libera intervalla.

3. Est enim croup ita constitutus, ut haud raro *intervalla* plus minusve *libera*, inprimis respectu ad insultus tussis et ad dyspnoeam exhibeat. Reliqua enim symptomata, ut febris, raucedo et quaedam tussis[95]), aegrum, quem prehen-

conçu des craintes sur l'existence ou le dégré de la maladie."

91) Perniciosam sententiam JURINE (l. c. p. 132. not.) statuit, dicendo: croup ab initio imperceptibili febre, catarrhum pulmonalem vero ea magna, comitari. Rite enim monente ALBERS (l. c. not. 105) ipsae JURINEI morborum historiae contrarium docent.

92) P. I. Vol. I. Cap. VI. §. de febre catarrhali.

93) Cap. XV.

94) P. I. Vol. II. Cap. XII. §. LVII.

95) „*Quelquefois cette toux croupale a lieu alternativement avec une toux catarrhale et il faut alors beaucoup d'attention pour reconnaître la première.*" HAASE op. c. p. LXXVI. et Obs. 27. 35. 37.

henderunt, raro plane derelinquunt [96]). Nec exempla desiderantur dyspnoeae et tussis suffocativae aegrum ab initio usque ad finem morbi *continuo* angentium [97]). Intervalla libera, dum occurrunt, ad horam unam [98]), ad horas tres [99]), sex [100]), novem [1]), immo ad integros dies [2]) pro-

96) Consentiunt hic meae observationes, concessa una tantum exceptione (Vid. acta clin. l. c. p. 58.), cum iis BAYLEY, FIELITZ (l. c. p. 531.), VIEUSSEUX (*Recueil* p. 44.), SACHSE (l. c. p. 101.) qui ait: „*obgleich man einzle Beobachtungen von vollkommener Intermission antrifft, so wird man doch bei den meisten Remissionen einige der wesentlichen Zufälle, wenn auch nur leise, fortdauern finden.*" Monet ALBERS (*Anm. zu* JURINE l. c. p. 69). „*Rechnen wir das Fieber, wie ich es thue, zu einem im ganzen Verlauf der Krankheit wesentlichen Symptome: so kann ich aus diesem Grunde schon die Krankheit nicht intermittend nennen.*" W. HAASE febrem neutiquam pro symptomate essentiali croup habet (l. c. p. LXXIII.) et ad obs. 1. 26. 32. 35. 72. provocat. Liceat hic interrogare, num medicis ampla praxi, in urbe adeo magna, ut *Mosqua*, instructis concessum sit, aegros tam sedulo et stricte observare, ut de statu febrili sub morbi curriculo obveniente aut deficiente exacte rationem reddere possint?

97) Exempla croup nulla concessa remissione decurrentis, cum GHISI, BERGEN, HALENIO, HOME l. c. p. 38. SACHSE l. c. p. 97. DUBONEIX, MAERKER l. c. p. 9. observavi.

98) GUTFELD l. c. et ego.

99) CALLISEN l. c. et ego.

100) ZOBEL l. c. et ego.

1) BRAEWER l. c. acta mea clinica l. c. p. 62.

trahi possunt. Obveniunt illa plerumque horis matutinis [3]), aliquando brevi ante interitum [4]); insultus autem ut plurimum noctu [5]), ac protrahuntur a horae dimidio [6]) ad horam integram [7]) et ultra [8]). Quandoque *typus* in paroxysmis et intervallis liberis animadvertitur [9]); unde latentis febris intermittentis hucusque neutiquam confirmata suspicio [10]), vel illa *asthmatis*

2) Bloom l. c. p. 266. 67. Durand l. c. nunquam vidi.

3) Hopff p. 23. Albers *an Mütter.* p. 20.

4) Cfr. §. IX. N. 4.

5) Rumsey l. c. p. 150. Insultus diurni et remissiones nocturnae obvenerunt Jurine (l. c. Obs. 28.) et mihi (Nahumowicz l. c.).

6) Sic aliquoties vidi.

7) Gutfeld l. c.

8) In multis insultus per noctis partem protrahebatur.

9) Jurine l. c. p. 61. Obs. 27. 28. 29. — Acta mea clin. l. c. p. 72. 73. Nahumowicz l. c. p. 14.

10) Fertur (Sachse l. c. p. 101.) jam Ghisi (l. c. p. 7.) *typum intermittentem* in croup observasse, quod vero a veritate alienum est. Casus enim proprii filii, aliam speciem anginae (suspicor scarlatinosam) respicit. Ni fallor, suspicio, de qua agitur, primum simulque Jurineo (l. c. p. 60. 71.) et mihi obvenit. Monui enim probabile esse, quod angina laryngea aliarum inflammationum instar, *hinc inde* indolem induat periodicam, constituatque ita morbum nomine *febris intermittentis perniciosae trachealis* haud indignum; cujus tamen morbi praesentiam *prius haud admittendam* esse censui, quam ea ab *ulterioribus observationibus* con-

tis (quod falso dicunt *acutum infantum* MILLARI[11])) orta est.

Status inflammatorius.

4. Nec suspicio *indolis* croup *spasmodicae*, cui potissimum decursus illius periodicus occasionem praebuit [13]), confirmata est. Curriculum enim morbi, autopsia cadaverum (nisi semper ipsam inflammationem, saltem constanter illius reliquias sxhibens [14])), et methodus antiphlogisticae

firmata fuerit. Miror ALBERS haec ita intelligi potuisse (*Anm. zu* ROYER-COLLARD p. 3.) ac si *omni croup* nomen *febris intermittentis perniciosae trachealis imponere* voluissem! Ulteriores observationes suspicionem, croup aliquando ad febres intermittentes pertinere posse, neutiquam confirmarunt. Saltem cum JURINE (l. c. Obs. 29.), tum ego (NAHUMOWICZ l. c. sine omni successu corticem cinchonae adhibuimus. Caeterum et hoc criterium non omnino securum esse rite sequentibus verbis monet ALBERS (*Anm. zu* JURINE p. 60). „*Der intermittirende Charakter einer Krankheit erfordert nicht immer China und wird gewiſs nicht stets dadurch gehoben, sondern oft verschlimmert, wie selbst die Wechselfieber mit dem Charakter der Synocha hinreichend beweisen.*"

11) Cap. XIII. §. LXII. N. 4.

13) Ait JURINE l. c. p. 60. „*Die Remissionen und Intermissionen, welche zuweilen beim Croup eintreten, sind so eigenthümlich, daſs sie sehr für die Meinung sprechen, als trete zuweilen ein Krampf hinzu, und schwerlich würde man eine genügende Erklärung über dieses Periodische geben können, wenn man nicht Krampf als Ursache desselben annähme.*"

14) Sicuti rudera fumantia de praegresso incendio, sic

sticae salutaris effectus, croup ex *statu inflammatorio* laryngis et tracheae vel utriusque proficisci, probant. Quod vero minime, *spasmum*, ut *effectum*, tum irritationis inflammatoriae ipsius [15]), tum irritationis, a pseudomembrana nervis laryngis illatae [16]), excludit.

5. Mo-

lympha coagulabilis, adhaesiones morbosae et pseudomembranae de praegressa inflammatione testantur. Immo inflammationem membranarum serosarum et mucosarum, absoluta jam exsudatione perstare, rarum est (BICHAT *Abhandl. üb. d. Häute* et PINEL *Nosographie philos. T.* 2. p. 202. 3. *édit.*). Lege de hoc argumento respectu croup ALBERSII *Anm. zu* ROYER-COLLARD p. 66. Jam *Celsus* edixerat: „neque quicquam stultius, quam quale quid vivo homine est, tale existimare esse moriente, imo jam mortuo." (L. I. Praef.).

15) De vi inflammationum in spasmis gignendis. P. II. Vol. I. Sect. I. C. I. §. III. 27. §. IV. 14. Sect. II. C. XIV. locutus sum. Absit hinc, ut *spasmum* et *inflammationem* pro conditionibus, sibi e diametro oppositis, habeam. Pulchre de hoc argumento respectu croup disseruit ALBERS (*Anm. zu* ROYER-COLLARD p. 34.) et Dr. KELLIE sequentia verba in medium ferens: „*I am very inclined to refer some of the more remarkable symptoms of the croupy paroxysms to a consequent spasm of the muscles of the glottis and larynx; a spasm consequent to, and depending upon the inflamed state of those parts.*" (CHEYNE l. c. p. 127). Quo posito, palam fit, cur rationi adversetur opinio RUBINI (l. c. p. 130.), ubi ait: „*due distinte malattie (flogosi ed ortopnea soffocativa) concor-*

5. Monuimus, cadavera ex croup defunctorum notas inflammatorias modo in larynge modo in trachea exhibere [18]). Placuit hinc JURINEO [19]) *croup* in *laryngeum* et *trachealem* dividere. Divisio ejuscemodi, ab ALBERSIO calide excepta [20]), qua-

Varia sedes.

rono e si uniscono per costituir quel tutto morboso, cui diamo il nome di crup."

16) Instar corporis extranei laryngem irritantis. Existimant JURINE (l. c. p. 60.) et ROYER-COLLARD (*Dict.* l. c. p. 422.), concretiones purulentas in larynge, utpote constantes, ad reditum periodicum dyspnoeae non admittendas esse. Fateor, quod res difficulter explicatur; verum tamen, quum pluries viderim vomicam pulmonis, suffocationis periculum per intervalla minitasse aliaque vitia localia morbis periodicis ansam porrexisse (P. II. Vol. I. Sect. I. C. I. §. IV. 24.); factum, de quo agitur, non obstante explicationis difficultate, ut verum admitto. Nervorum laryngis sensibilitas modo exhausta modo rediens (e. c. inprimis post somnum) efficere posset, ut stimulus localis vicissim effectum modo parvum, modo magnum ederet. Possent et pseudomembranae aëri viam nunc occludentes, nunc concedentes aut momentaneae congestiones sanguinis circa laryngem et tracheam accusari.

18) N. 4.

19) l. c. p. 19.

20) *Anm. zu* JURINE l. c. p. 8. Quo tempore enim ipse JURINE fatetur: „*wenn ich diese Unterabtheilung annehme, so bin ich doch weit davon entfernt, sie für genau geometrisch anzugeben,* — ait nobilis aemulus: „*es gehört unstreitig dem Verfasser das grofse Verdienst gezeigt zu haben, dafs die Ent-*

quatenus focum mali propius designat, non spernenda est. Verum tamen cum exempla *croup laryngis*, a JURINEO allata, sanitate terminata sint, hincque sedes morbi certe *demonstrari* haud potuerit; cumque exempla *croup trachealis* ejusdem auctoris, morte terminata, plerumque simultaneam tracheae et laryngis affectionem exhibuerint: consilium ROYERI-COLLARDI [21]), receptionem divisionis croup in laryngeum et trachealem, donec major affulgeat lux, procrastinandi, sequimur; idque libenter, cum signa diagnostica, a JURINEO stabilita [22]), aliunde valde ambigua sint. Excipi quodammodo merentur *sedes doloris* (si dolor adfuerit [23])), ab aegro potius ad laryngem, quam

zündung bald den Kehlkopf, bald den Körper der Luftröhre zuerst allein, oder einen dieser Theile vorzugsweise ergreift." l. c.

21) *Dict.* l. c. p. 451.

22) JURINE sequentia *croup laryngei* signa stabilivit: 1° morbus derepente ingruit, quin praevideri potuerit; 2° curriculum praeceps est, symptomata vehementia; 3° mox signa spasmodica in conspectum veniunt; 4° remissiones sunt breves; 5° dolor est in larynge, qui a compressione augetur; 6° tandem matura mors, nisi pharmaca symptomata illico leniant et progressus rapidos impediant. ALBERS haec signa solum valere asserit, dum malum conspicuum est, et duo alia stabilivit: 1° Sonum tussis magis clangosum et stridulum, 2° vocem minus universaliter raucam.

23) Ait ROYER-COLLARD: „*C'est à tort que plusieurs auteurs ont designé cette douleur (du larynx et de la*

quam ad tracheam indicati, et *qualitas tussis*, in croup laryngis magis stridulae, in croup tracheali magis sonorae [24]) (unde difficultas maxima istius morbi initium a simplici catarrho distinguendi).

Facilis error.

6. Simulant croup *morbi corporis thyreoïdei* [25]), *tumores tracheam comprimentes* [26]), *vitia arcûs aortae* [27]), forte *venarum jugularium* [28]), *ab-*

trachée) comme un symptôme essentiel du croup, elle n'est qu'un symptome accidentel." *Dict.* l. c. p. 425.

24) „*Der Ton des Hustens ist bei Tracheïtis heiser, gedämpft, nicht klingend, mehr hoch als tief. Es ist zuweilen äufserst schwer, ihn von einem catarrhalischen Husten zu unterscheiden. Die gewöhnlich damit verbundene Heiserkeit der ganzen Stimme, welche ich als ein zweites charakteristisches Symptom der Tracheïtis ansehe, mufs hier oft den Arzt vorzüglich mit bei der Diagnostik der Tracheitis vom Catarrhus leiten.*" Albers *Anm.* zu Royer-Collard l. c. p. 21.

25) Jurine l. c. Obs. 47. (Abscessus cartilagines tracheae dividens.) Obs. 48. (Volumen auctum, durities, degeneratio).

26) Rush in *medical Commentaries. Vol.* 4. Cfr. Lieutaud hist. anat. med. T. IV. Obs. 67. 68. 70. Morgagni de sed. et caus. morb. Lib. III. §. 13 et 15.

27) Cfr. Cap. IV. §. XVIII. N. 4.

28) Forte, inquam, cum opinio ista solum experimento in cane capto nitatur. Ait nempe Lowerus (tract. de corde C. II. p. 124.): „Haud pridem venas jugulares subducto iis filo in cane arcte ligaveram; et post aliquot horas, partes omnes supra ligaturam mire

abscessus ad superficiem inferiorem musculorum laryngem cooperientium [29]) et *ad partem posteriorem pharyngis* [30]), *corpora extranea in laryngem*

intumescebant et intra dies duos canis *quasi angina suffocatus* interiit. Toto hoc tempore non solum lachrymae copiosius fluebant, sed et plurima saliva ex ore profluxit, non aliter, quam si mercurio assumto, fluxus ille concitaretur."

29) I. Anders in *Edinburgh med. and surg. Journal LXX.* 5. *N.* 1820. p. 156.

30) Albercombie in *Edinb. med. and surg. Journal. April* 1819. p. 250. Detmold *von croupähnlichen Leiden ohne Croup in* Hufeland's *Journ.* 1820. Die sexta Mart. 1820. puella viginti annorum in Clinicum meum suscepta est, narrans se in infantia saepe tumoribus glandularum submaxillarium obnoxiam fuisse; ante annum, quo primum menstruari coeperat, praevia febre, et refrigeratione in tumorem magnitudinis nucis avellanae partis dextrae corporis thyreoïdei incidisse, ad sex abhinc diebus postquam iterum refrixerat, a febre correptam esse. Praeter istam febrem, symptomatibus rheumaticis stipatam, observavimus tumorem partis dextrae corporis thyreoidei jam magnitudinem ovi gallinacei attingentem, duriusculum, ab attactu non solum sed et a profunda inspiratione valde dolentem, vocem raucam demissam, respirationem non plane liberam, deglutitionem maxime impeditam et dolorificam. Exploratis faucibus non nisi ad partem posticam parvus rubor conspiciebatur. Asserente aegra obstaculum deglutitionis profundius circa tertiam vertebram colli experiebatur. Morbo pro *thyreoitide* et *pharyngitide* declarato, resolutionem venaesectionis, hirudinum et reliqui regiminis anti-

gem *et tracheam illapsa* [31]) *nec non polypi* [32]).
Ex quibus colligitur, diagnosin croup non esse
celebrandam, priusquam collum, fauces et rerum
positiones morbo praegressae, stricto examini
non fuerint subjectae. Corpora extranea in tra-
cheam illabi solita [33]), symptomata a croup in
eo-

phlogistici ope incassum tentavimus. Aegra enim sub summis angustiis illis *croup haud absimilibus* constituta, tunc solum convaluit, dum, praemissa inspiratione vaporum, rupturam abscessus pharyngis persentit ac ultra unciam puris cruenti rejecit. Tumor laryngis ad pristinum statum rediit. Cfr. Kopp l. c.

31) Engstroem (l. c.) casum puellae annorum quatuor narrat, quae dolorem faucium, ab acu, ut credebatur, deglutita, accusabat. Altera die febris, dyspnoea, vox stridula et mors supervenerat. Secto cadavere loco acus, croup indicia reperiebantur. Contra, Balfour exemplum narrat morbi pro croup habiti, ubi vero secto cadavere, loco pseudomembranae, frustulum testae vitreae, pollicis latitudinis, infra laryngem situm reperiebatur. (Home l. c. p. 49).

32) Cap. IV. §. XVIII. 2. 3.

33) Ut diagnosis facilius institui possit, illorum corporum notitiam exactam habere refert. Visa sunt illabi et pervenisse in laryngem: *cibi* (in puero tricennali, cui epiglottis minor, quam ut opplendo asperae arteriae osculo sufficeret, apud Kerchringium. Obs. 47.); *pilula* (Marcelli Donati hist. morb. Lib. III. Cap. VII. Schenkii Obs. med. L. II. Obs. XV. p. 20. Boneti Sepulchr. anat. L. II. Sect. II. Obs. 15.), *amygdala* (Martinière in *mém. de l'ac. de chir. T.*

eo diversa gignunt [34]), quod suffocationis pericu-
lum

V. Desgranges in *Journ. de méd. T. XXXVII.* p. 37.), *faba* (Allard in *Journ. de physique. T. VI.* Boussier *de la* Bouchardière in *Journ. de méd. T. XLV.* p. 267. Guincourt ib. Vol. XII. p. 44. Vicq d'Azyr in *mém. de la Soc. R. de méd. Vol.* 4. *Chir. N.* 3. Carron op. c. Trowbridge in *the London med. and phys. Journ. Lond.* 1819. *Vol.* 42. Giret-Dupré in *Journ. de méd. chir. et pharm. T. XXXIII.* 1815. *Mai.* p. 339. Miscel. N. Cur. Dec. II. An. II. Obs. 153. Dec. III. An. I. App. p. 129. Acta Helvet. Vol. I. p. 43. Klein *chir. Bemerk.* p. 168.), *granum coffeae tostae* (Hufeland *Journ.* 3. *B. I. St.* p. 101. Horn *Archiv f. med. Erfahr. Jahrg.* 1815.), *nux* (Bonet L. I. Obs. 10. Haskell in *med. papers communicat. by the Massachusset med. Soc. Vol.* 3. *P. I.* 1819.), *castanea* (Schenk Lib. I. Obs. XIV. p. 29.), *spica graminis tomentosi* (*Hist. et mém. de l'ac. R. des sc. de Toulouse* 1788. *T. I.* Hufeland's *neueste Annal. d. Französ. Arzneyk.* 1. *B.* p. 337.), *nucleus pruni* (Descamps in *Journ. de méd. contin. Vol.* 2. p. 555.), *semen anguriae* (Panarolus Pentecost. II. Obs. 7.), *ossiculum* (Bonet sepulchr. anat. L. I. Obs. 16. Orteschi *Giornale. T.* 6. Bang in Act. Reg. Soc. med. Havn. Vol. I. p. 90. Klein l. c. p. 190.), *Conchia lumacae* (Wainwright in Kühn's *phys. med. Journ.* 1800. *April.* p. 275.), *acus* (ib. p. 273. Mosque *chirurg. Novellen. N.* 4.), *frustulum casei* (ib. p. 276.), *panis* (Martin in phil. Transact. Vol. LV.), *carnis* (Blancardi anat. pract. rar. Cent. II. Obs. 40. p. 257.), *putaminis avellanae* (Langenbeck *Bibl. f. d. Chirurgie.* 3. *B.* p. 258.), *hirudo* (Dedebart op. mox citando), *globulus plumbi* (Fabr. Hildanus obs. chir.

um sine prodromis ingruit, quod doloris indoles illi

Cent. I. Obs. 35. BIRCH *Hist. of the R. Soc. of sciences. T. III.* v. HALLERI Bibl. chir. Vol. I. p. 435. HOOKE ib. p. 563), *lamina plumbea duplicata magnitudinis duorum pollicum* (Judaeus viginti annorum, die 30. Septembris 1819. nuptiis in urbe Kowno semiebrius assistens, musicam choreis inservientem *sibilo* locupletare statuit. Immisit hinc ori instrumentum indicatae longitudinis ex duplici lamina plumbea cum foramine in medio scopo sibilandi constructum, illudque sub magna inspiratione deglutiit. En illico tussim vehementem, vocem humilem sibilosam, respirationem difficillimam, cum illaesa deglutitione. Plurimis incassum tentatis auxiliis tum domesticis, tum medicis, aeger die 7. Octobr. Vilnam venit. Adspectus grave, in quo versabatur, periculum minime annuntiabat, si respirationis difficultatem excipias. Voce, stricte loquendo, sibilosa, quod illi contigerit, narravit. Digito locum, quem sibi corpus extraneum elegerat, sub larynge indicabat. Tussis fere omnino cessaverat ac nulla adfuerant symptomata febrilia. Omnibus rite exploratis tracheotomia a chirurgiae Professore Cl. PELIKAN dexterrime instituta atque corpus extraneum extractum est. Aeger sanatus, praeter foramen capillare ad locum prius sauciatum die 20. Novembr. ejusdem anni clinicum chirurgicum dereliquit), *moneta aurea* (DE LA MARTINIÈRE in *mem. de chir. T. V.*), ne dicatur de *aqua* et *terra* in submersis et de *vermibus* („Duo vero omnino de tereti genere vermes in aspera arteria ad cordis sedem inque principio pulmonis reperti sunt, manifesti suffocationis auctores.“ HALLER Op. pathol. T. III. p. 289).

34) ECKHOLD *über die Ausziehung fremder Körper aus*

illi corporis extranei respondet, quod sedes doloris non est tam fixa, quod tussis vehemens, sputa spumosa et saepe cruenta sunt, quod demum haud raro emphysema colli supervenit.

Indoles inflammationis.

7. Caeterum a conventis penderet, num irritatio a corporibus extraneis ad laryngem perductis, quatenus procul dubio harum partium statum inflammatorium producit, pro specie *croup traumatici* habenda sit, nec ne? Constat enim aliunde, ope experimentorum in variis animalibus peractorum, *croup artificialem* per irritamenta laryngi et tracheae illata excitari posse *). *Croup*, pro varia aegrorum et annua constitutione, *variam indolem* agnoscit. Generatim consistit in *inflammatione catarrhali* [35]). Haec pro

dem Speisekanal und der Luftröhre. Leipz. 1799. Cfr. DEDEBART *Essai sur les corps étrangers introduits dans le pharynx et l'oesophage. Paris* 1814.

*) VALENTIN op. c. p. 464—488. JURINE l. c. p. 259—265.

35) Quid per inflammationem catarrhalem intelligo alibi (P. I. Vol. I. Append. §. LXXVII. N. 7.) indicavi. Stabilita affectione inflammatoria catarrhali ut caussa croup, opinio illorum, qui istum morbum pro catarrho habent (HAASE l. c. p. LII.), cum illa, qui eum ex inflammatione derivant plane conciliatur, quod Cl. ROYER-COLLARD pulcherrime demonstrat, ubi ait: „*Il est des médecins qui croient combattre cette opinion* (*que le croup est une inflammation de la membrane muqueuse du larynx et de la trachée*), *en soutenant que le croup n'est point une inflammation proprement dite, mais*

pro re nata *characterem phlegmones* [36]), vel *complica-*

seulement une affection catarrhale, ou un catarrhe du conduit aërien. J'avoue qu'au lieu de voir une objection dans cette assertion, j'y trouve bien plutôt une confirmation de la doctrine que je viens d'établir. À mes yeux et aux yeux des médecins qui mettent quelque sévérité dans leur langage, tout catarrhe est une inflammation d'une membrane muqueuse particuliere, inflammation dont l'effet est d'exciter de la rougeur, de la chaleur, de la douleur, et une augmentation plus ou moins grande de la secretion propre à cette membrane. C'est la, si je ne me trompe, le caractère essentiel du catarrhe nasal, du catarrhe pulmonaire, du catarrhe de l'urèthre, du caturrhe intestinal etc. Or, ce caractère est aussi celui du croup; et par consequent dire, que le croup est un catarrhe du larynx ou de la trachée, c'est dire, en d'autres termes, que c'est une inflammation de la membrane muqueuse de ces organes." *Dict.* l. c. p. 448.

36) Ib. N. 6. ALBERS (*Anm. zu* JURINE p. 133.) *catarrhum* pro inflammatione *glandularum* membranae mucosae asperam arteriam inducentis, ac *croup* pro inflammatione *vasorum sanguiferorum* ejusdem membranae, declarat. Distinctio haec plane hypothetica est. Dici potest de ALBERSIO, quod HAASIUS de REILIO dixit: „*Que cela soit son affaire de prouver que l'affection caturrhale doit consister dans une affection des glandes.*" Praeterea opinio, quam refutamus, vel rationi adversatur, nam glandulae sine vasis sanguineis cogitari nequeunt. Pulchre et egregius SACHSE (op. c. 2. *Th.* p. 291 — 92.), ALBERSII opinionem impugnat.

plicationem gastricam [37]), aut *typhoidem* [38]) inducere potest. Praeterea, arthritis et syphilis in *croup chronico* excitando non excludendae sunt [39]).

Concretiones membranaceae.

8. Sicuti inflammationes aliarum partium non constanter exsudationem lymphae coagulabilis et illius transitum in *concrementa membranacea* exhibent; ita et illae laryngis atque tracheae [40]). Quamobrem haec concrementa, circa quae tot hypotheses celebrantur [41]), eo minus pro gentilitiis croup effectibus haberi possunt, cum et in aliis morbis obveniant, ut e. g. in cynan-

37) Jurine l. c. p. 95. Autenrieth l. c. Rymkiewicz l. c. p. 25.

38) Jurine l. c. Albers Comm. p. 23. Royer-Collard p. 449 (Croup adynamique).

39) Cap. IV. §. XVIII. N. 2.

40) *Tracheitis sicca* Remeri l. c. *Angina inflammatoria* Boerhavii l. c. Idcirco falsum omnino discrimen statuerunt inter croup illum, qui sine pseudomembrana incedit, atque eum cum pseudomembrana Rubini l. c. p. 169 sq. Dreysig l. c. Sztarovesky l. c. p. 31 etc.

41) Habita fuere 1° pro tunica villosa laryngis et tracheae (Nobleville, Starr, Wilke l. c.) 2° pro muco glandularum tracheae inspissato (Murray Nov. Comm. Soc. Goett. T. IV. p. 55. Baeck et Salamon, Rosenstein, Hoffe ll. cc.) 3° pro lympha in mucum mutata (Home l. c.). Vera origo pseudomembranarum ex lympha coagulabili, vi inflammationis secreta, a Michaelis detecta est.

cynanche faucium, carditide, enteritide, dysenteria. Verum tamen *celeritas* [42]), qua hujusmet concretiones membranaceae formari solent, semper admiranda erit. Cavendum vero, ne omnia, quae ab aegris croup laborantibus ex oris cavo rejiciuntur, illico ex larynge et trachea repetantur [43]).

Complicationes.

9. Croup a *morbillis*, *scarlatina*, *variolis*, *urticaria*, *erysipelate*, *herpete*, *coqueluche* et *aphthis* excitari posse monuimus [44]). Complicari ille quo-

42) „.... *daſs die abgesonderte plastische Lymphe in wenigen Tagen selbst eine feste cylinderförmige Gestalt bei der eigentlichen Tracheitis bekommen könne, lehrten unleugbare Erfahrungen.*" Albers (*Anm. zu* Jurine op. c. p. 10), Hopff jam secunda morbi die pseudomembranam tabulatam rejicere vidit (l. c. p. 10.), apud Haase (l. c. Obs. 78.) morbus non nisi triginta sex horas duraverat.

43) Jure monetur in *Allgemeine Literatur-Zeitung* (*April* 1808. p. 821.): „*Man ist beim Croup geneigt, allen Auswurf vom Schleime als losgerissene Stücke der falschen Haut oder als Eiterstoff aus der Luftröhre anzunehmen. Die Praktiker müssen hier genauer untersuchen, ob er aus dem Magen kömmt, oder ob es der gewöhnliche Lungenschleim ist.*" Cl. Sachse l. c. p. 73. differentias inter materiam e pulmonibus, larynge, trachea et ventriculo rejectam statuit. Paucis verbis rem designavere Baeck et Salamon, ubi ajunt, sputa in croup a muco ordinario ob *majorem tenacitatem* differre (l. c. p. 293).

44) §. XI. N. 2.

quoque potest cum *cynanche faucium* [45]); *bronchitide* [46]), *peripneumonia* [47]), *pleuritide* [48]), *inflammatione arcus aortae* [49]) et *hydrocephalo accessorio* [50]).

§. XIII.

45) Cfr. §. XI. N. 2. (79).

46) Jurine l. c. p. 143. in nota (119) Albersii. Sachse l. c. p. 207. Casus Lentini junioris. Pluries observavi. Respiratio hoc in casu continuo difficilis est, ac tussis, sono clangoso destituta, ad ipsum finem morbi (ad quem illa ex croup raro pervenit) perseverat.

47) Halenius l. c. Reil *Fieberlehre. 2. B. §.* 165. Duboueix, Vogler l. c. p. 752. Hufeland (Hist. viri 60 annorum croup laborantis), Ferriar l. c. p. 191. p. 83. 85.

48) Royer-Collard *Dict.* l. c. p. 441. Jurine l. c. p. 83. 85. Non vidi.

49) Filius Dris. Wróblewski, octavum annum agens, die 14. Febr. 1821. media nocte inopinate tussi clangosa, dolore laryngis, raucitate et febre correptus est. Venae sectio et hirudines morbo frenum injecerunt. At tertia illius die morbus iterum recruduit, sed jam cum magna cordis palpitatione, dolore in inferiori tracheae parte, sensu instantis animi deliquii, oculorum caligine, pulsu frequentissimo, chordae metallicae instar tenso, atque anxietate conspicuâ. Sanguinis e brachio unciae sex iterum detrahuntur, postridie denuo hirudines tum sterno, tum collo applicantur, atque simul infusum foliorum digitalis purpureae porrigitur. Qua adhibitâ cura, crisi per sudorem copiosum universalem accedente, puer convaluit et adhuc incolumis vivit.

50) Jurine l. c. p. 93. Vieusseux in *Journ. de* Cor-

§. XIII.

P r o g n o s i s.

1. Morbus acutus, croup periculosior vix existit. Natura in eo sanando parum vel nil valet [51]). Nisi in primo limine arte vincatur, de vita utplurimum actum est. Cum vero diagnosis in primo morbi limine admodum difficilis sit, dubium in sanatis, num verus croup adfuerit nec ne, saepe relinquitur [52]). Patet inde certam proportionem ex croup peremtorum et sanatorum neque inter se [53]); neque relate ad mor-

Periculum.

VISART. *T. XII.* originem hydrocephali supervenientis croup, a nexu laryngis cum cerebro per nervum accessorium WILLISII, et a congestionibus encephali, toties contingere solitis, quoties respiratio intercipitur, repeto.

51) JURINE l. c. p. 93. exemplum croup sponte sanati narrat: „*Ich glaubte diese ohne Kunst bewirkte Heilung erzählen zu müssen, weil sie die einzige ist, die mir vorgekommen.*“ Miror ALBERS (*Anm. zu* JURINE p. 76.) asserere, sanationem spontaneam in croup laryngeo saepius accidere; miraturque mecum SACHSE l. c. p. 250.

52) Plus vice simplici medicos de sanato croup gloriari audivi, ubi, num ille morbus re ipsa adfuerit, vehementer adhuc dubitare licuerat.

53) Amiserunt HOME inter tresdecim aegros, 3; — BAYLEY inter septem, 3; — BARD inter quatuor, 3; — FIELD inter quatuor, nullum; — WAHLBOM inter tres, 2; — PINEL inter quatuor, 3; — VIEUSSEUX inter viginti duo, 11; — MICHAELIS, GUTFELD,

morbos in genere 54) stabiliri posse. Non audemus

CHAMBON dimidium; — BERNARD inter quatuor, 1; BARD et DUBOUEIX, 3; BAECK et SALAMON, 2; — RECHOU inter novem, 7; et CHEYNE, 5; — LENTIN inter quindecim, 8; — ANDERSON inter septem, nullum; — QUENTIN inter decem et unum, 7; — RUMSEY inter unum et viginti, 12; — JONAS ultra dimidium; — SACHSE inter triginta et octo, 22; — CAILLOU duas tertias partes; — DOUBLE unam tertiam partem; — JURINE inter octo et viginti, 3; — THOMAS et SMITH inter octodecim, 5; — STEARS inter quinquaginta, 2; — HAASE inter centum quadraginta tres, 60; — GOELIS inter ducentos quinquaginta duo, 56; — TREBER inter octoginta septem, 17; — Felicissimus ALBERS, qui ex triginta infantibus (recenti croup laborantibus) ne unum quidem amisisse, et nonnullos, quorum morbus fastigium ascenderat, salvasse gloriari potest (Comm. p. 86—87). Inter aegros a me *visos* ratio sanatorum ad demortuos foret 39: 27. At observandum, hos ultimos magna ex parte fuisse aegros, pro quibus, morbo jam ad acmen producto, ab aliis medicis in consilium vocatus fui. Generatim observationes meae cum illis cl. SACHSE maxime conveniunt, quippe qui, postquam seriem historiarum croup morte terminatarum candide exposuerat, ait: „*so sehr man sich gedemüthigt fühlt, von den Fällen reden zu müssen, wo unsere Bemühungen scheiterten, so scheinen mir doch treue Darstellungen derselben mehr Werth zu haben, als noch so brillante summarische Berichte, worin man nach Belegen vergebens sucht.*" Op. c. 2. *Th.* p. 239.

54) *Philadelphiae* a. 1807. ad 1808. inter 1808. funera 55. croup adscribenda erant; inter haec unus aeger secun-

mus respondere quaestionibus; num croup sit periculosior in regionibus septentrionalibus [55]) quam in meridionalibus? num saeviat magis uno anni tempore quam alio [56])? num infensior fiat pueris quam puellis [57])? num pejor dum laryngem

dum nativitatis annum necdum attingebat; novem erant annorum 2—5; — quatuor an. 5—10; — et unus an. 20—30. Ab an. 1808 ad 1809. numerus demortuorum 227 ex croup 53, ex quibus 38 necdum secundum aetatis annum attingentes; 10 ab anno secundo ad quintum; 3 a sexto ad decimum; — et 2 aetatis ignotae. Numerus generalis incolarum 100,000 (*The Philadelph. med. and phys. Journ. by* Barton *Vol.* 3. *P. III.* et suppl.). *New-Yorkii* spatio 13 mensium 46 ex croup demortui erant a. 1804; — 65. a. 1805; — 70. a. 1806; — 100. Numerus incolarum hoc ultimo tempore 70,000 (Mitchil *med. Repos. and Review of New-York. Vol.* 2. *N.* 4. p. 37). *Londini* spatio quatuor annorum (ab an. 1795 usque ad an. 1799) 64 ex croup demortui sunt (R. Willans *Rapports of the diseas. in Lond.* 1801). Fatente Jurine (l. c. p. 228), *Genevae* inter 100 funera 7 croup tribuenda.

55) „.... majorem copiam aegrotorum in aquilonaribus terris mori arbitror quam in calidioribus“ (Albers Comm. p. 88).

56) „Non dubito quin tracheïtis autumno, hyeme et vere magis mortifera sit quam aestate.“ Albers l. c. p. 89.

57) „Tum etiam inflammatio tracheae in pueris periculosior, in puellis levior esse solet, quoad ego expertus sum.“ Albers l. c. De sexaginta a croup necatis Haase l. c. p. LXXXVII. sic ait: *Le nombre*

gem aut tracheam detineat [58])? — Certissime magis letifer est croup aliis morbis (exceptis morbillis [59])) junctus [60]), quam simplex; et longe minus ille hominum adultorum [61]) quam infantum.

des filles qui ont succombé à cette maladie est de 18; celui des garçons est de 23. Dans 18. cas le sexe n'est point marqué." Observante JURINE (l. c. p. 231.) ratio puerorum ad puellas ut $\frac{2}{3}$: $\frac{1}{3}$.

58) Ex observationibus JURINE (l. c. p. 11. 19.) et verbis ALBERS (*Anm. zu* ROYER-COLLARD l. c. p. 137: „*ich glaube, daſs die Fälle, wo die Kinder an Laryngitis sterben, sehr selten sind* ....") croup laryngeum longe minus letalem esse quam trachealem, concludi deberet. Ego vero potius ROYER-COLLARD adhaereo, ubi ait: „*Le croup suffocant* (*laryngé*) *s'il n'est pas attaqué de la manière la plus prompte et énergique, amène infailliblement la mort*" (*Dict.* l. c. p. 452).

59) Croup morbillorum *symptoma* plerumque fugavi. Exitialis fuit croup cum morbillis nexum habens apud HAASE Obs. 58. 117. 118. 120. 121.

60) „Quod multum etiam ad augendum victimarum numerum confert, in tracheïtide cum aliis morbis composita quaerendum." ALBERS Comm. p. 87. — „*toutes choses égales d'ailleurs, le croup simple est moins grave, que le croup compliqué* (ROYER-COLLARD *Dict.* p. 451).

61) „Denique in adultis hominibus tracheïtis minus letalis est, quam in infantibus" (ALBERS comm. p. 89). Unum tantum inter adultos croup peremtum vidi (Acta mea clin. l. c. p. 55). Caussa minoris periculi croup in adultis tum a majori, qua pollent, facultate sputa rejiciendi, tum a minori vi spasmorum gutturis repetenda videtur.

tum. Necat[62]) spatio horarum duodecim et quindecim[63]), nychthemeri secundi[64]), tertii[65]), quarti[66]), quinti[67]), sexti[68]), septimi[69]), octavi[70]), rarius-

62) Inter 41 croup defunctos Cl. Haase (l. c. p. LXXXIV.) numerat funera 5 die 2 morbi, — quatuor, 3; — octo, 4; — septem, 5; — septem, 6; — duo, 7; — quatuor, 8; — duo, 9; — duo, 10.

63) Leeson (Hufeland's *Journ.* 1301.), Michaelis (Richt. *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 122.), Quentin (l. c. 9. *B.* 3. *St.* p. 191.), Engstroem, Nobleville, Bard, Salamon l. c. p. 280.

64) Bayley l. c. p. 225. Card l. c. p. 744. Harles l. c. p. 577. Sachse l. c. p. 112. Schultz l. c. p. 623. Gutfeld l. c. p. 78. Wahlbom, Michaelis, Vieusseux, v. Richter's *chirurg. Bibl.* l. c. p. 742. Ego bis.

65) Bard l. c. p. 743. Engstroem l. c. p. 267. Home Obs. 5. 10. 12. Schäffer l. c. p. 65. Sachse l. c. Wahlbom, Schultz, Schenk l. c. p. 82.

66) Home Obs. 9. Vieusseux, Brewer, Nobleville, Pinel, Lentin, Michaelis, Rumsey, Wahlbom, Starr, Schenk, Sachse l. c. p. 112. Ego octies. Hinc quartus dies maxime fatalis.

67) Home Obs. 8. Lentin, Rumsey p. 167. 168. 178. Wahlbom, Vieusseux, Dureuil, Sachse l. c.

68) Wahlbom, Dureuil, Home, Schultz, Halenius, Buch, Heker.

69) Bernard, Wood, Autenrieth, Bloom, Baeck, ego ter.

70) Halenius, Michaelis, Starr, Bayley, Sachse, J. P. Frank (Epitome de cur. hom. morbis. Vol. II. p. 115).

rariusque tardius [71]), quamvis aliquando morbus ad hebdomadas tres [72]), quatuor [73]), quinque [74]) protrahatur; ne de croup chronico aut de phthisi inde evoluta dicamus. Enim vero et croup suos habet exitus per *resolutionem* (*perfectam*, ac *imperfectam*), per *suppurationem*, per *suffocationem*, per *virium extinctionem* et per *accessum aliorum morborum.*

Resolutio perfecta.

2. Medelâ votis mature respondente, primum *affectio laryngis* et *tracheae* (plerumque nulla praevia evacuatione) evanescere, ac dein *febris* curriculum (catarrhalis simplicis, vel complicatae instar) absolvere solet. Vidimus tamen febrem et ante laryngis affectionem disparuisse *). *Crisis* febris per urinam [75]), sedimento furfuraceo instructam [76]), per sudorem modicum aequalem

71) Die 9 Schultz, Lentin; 16 Rumsey; 11 Mahoni; 12 Home, Sachse; 16 Callisen; 23 Flormann; 25 Portal.

72) Albers *Magaz.* p. 293. Ego acta clin. l. c. p. 69 (sanati).

73) Michaelis junior v. Sachse l. c. p. 107.

74) Struve in Act. Nat. Cur. a. 1735.

*) A. 1822. mense Martii in puero quatuor annorum. Post largam venae sectionem et copiosam hirudinum applicationem, secundo mali die factas, febris illico, praevio sudore, evanuit, relictâ raucedine adhuc per quinque dies.

75) Ghisi l. c. p. 11. Home l. c. p. 11.

76) Maerker l. c. p. 101. et ego.

lem et universalem [77]), per eruptionem cutaneam in collo [78]), per salivationem [79]), per effluxum e naribus [80]), contingit. Bonis quoque signis sternutatio [81]), tussis clangosae in catarrhalem mutatio *) adnumerantur. Morbo provectiori, resolutione terminaturo, saepe mucus [82]), quandoque sanguis [83]) et rarissime pseudomembranae **) rejiciuntur. Quamvis enim rejectio pseudomembranae levamen pro tempore afferre soleat, non facile tamen morbus inde solvitur [84]). Nec ad solu-

77) Fielitz l. c. p. 532. Hecker l. c. Maerker, Haase l. c. p. LXXXV. (*transpiration générale avec dépot dans les urines — bonne*) et ego.

78) Hopff l. c. p. 49.

79) Bard l. c. p. 742. Rumsey l. c. p. 174. Maerker l. c. p. 113. Haase l. c. Obs. 75. (*Deux autres (enfans)* Obs. 9. 11. *qui avoient aussi ce symptóme (la salivation) moururent*). Caveas ne salivationem, ab hydrargyro productam, pro critica habeas.

80) Home l. c.

81) Haase l. c. p. LXXV.

*) Haase l. c. p. LXXII.

82) Ghisi l. c. Zobel l. c. p. 262. Michaelis v. Sachse l. c. p. 121. et ego.

83) Salamon l. c. p. 290. Hecker l. c.

**) Fielitz l. c. p. 532. Hopff l. c. p. 20. 79. Home p. 58. Acta clin. mea l. c. p. 57. Valentin l. c. p. 200.

84) Exempla exitus fatalis croup quamvis frustula membranacea rejecta fuerint, inveniuntur apud Ghisi,

solutionem morbi rejectio pseudomembranae praesentis absolute requiri videtur [85]). Unicum fugati croup certum signum in respiratione, *constanter* libera reddita, habetur [86]).

Resolutio imperfecta.

3. Potest (absoluta ceterum morbi crisi) pseudomembrana relinqui, et cum parietibus laryngis aut tracheae concrescere, inde ex tubo aëreo

Baeck, Salamon, Rumsey, Hoffe l. c. p. 49. Home Obs. 5. p. 17. Obs. 12. p. 30. Michaelis, Thilenius p. 54. 57. Starr p. 473. Rush l. c. p. 9. Sachse l. c. p. 79. aliaque mea suppeditat experientia. Monet immo Stoll (Aph. de cogn. et curand. febr. p. 104.) illam rejectionem raro salutarem esse. Plus adhuc Vieusseux dicit asserendo: „*Je commence par reconnaître que dans ma pratique je n'ai jamais vu de malade guèri du croup par l'expulsion de la membrane.*" l. c. p. 150. Royer-Collard inquit: „*Ces divers évacuations et la première surtout* (*l'expectoration de fragmens des fausses membranes*) *amènent quelquefois, il est vrai, une amélioration presque subite, et en apparence complete, mais le plus souvent cette amélioration n'est qu'ephémere, et au bout de quelques heures, un accès imprevu et plus terrible que toutes les autres, emporte le malade.*" *Dict.* l. c. p. 452. At vero aliter observavit Collinet (*N. Journ. de méd. T. X.* 1821. p. 308).

85) Home (l. c. p. 13.), Michaelis (*Med. Bibl.* 1. *B.* p. 102.) et Sachse (l. c. p. 123) pseudomembranam a croup generatam solvi posse existimant.

86) „*Le seul signe auquel on puisse se fier, est le retour persévérant de la liberté de la respiration.*" Royer-Collard *Dict.* l. c. p. 453.

aëreo *angustiori* reddito raucedo, respiratio sibilosa, difficilis [87]) concitari.

4. Nec desunt exempla transitus croup, imprimis inter adultos, in *abscessum laryngis* et tracheae [88]).

Suppuratio.

5. Communissimus vero croup exitus (maxime timendus, si morbus neglectus fuerit, si tussis evanescat [90]), si sudor partem corporis superiorem detineat [91])), *suffocatio* est. Periculum illius magis ex conditione loci affecti (culpâ vel muci tracheam obstruentis [92]), vel inflammationis [93]), aut spasmi [94]) eam angustantium, vel tumoris epiglottidis [95])), quam ex indole morbi dependet [96]).

Suffocatio.

6. Ab-

87) J. P. Frank Epitome L. II. p. 115. Kretschmar v. Horn's *Archiv.* 1. *B.* p. 226. (Pseudomembrana tracheae adhaerens veluti cartilaginea erat) et Jackson *Edinb. Comm.* 6. *Vol.*

88) Flormann l. c. Portal l. c. J. P. Frank Interpr. clin. P. I. Fallot in *Journ. complémentaire du dict. des sc. méd. T. IX. Cah.* 34. p. 177. 184. Cfr. C. IV.

90) Haase l. c. p. LXXII.

91) Idem ib. p. LXXXV.

92) Michaelis apud Sachse l. c. p. 117.

93) Albers *Anm. zu* Home l. c. p. 35.

94) Sachse l. c. p. 117.

95) §. X. N. 1. (63). Cullen *Anfangsgr. d. pr. Arzneyk.* 1. *B.* p. 377.

96) Albers inquit: „*Beträfe diese Entzündung beim Croup nicht ein Organ, durch dessen Leiden eine so*

Virium exstinctio.

6. Absit vero exitum feralem croup exclusive suffocationi adscribere. Verisimile enim est, *debilitatem*, ut effectum tum constitutionis laxae et scrophulosae corporis [97]), tum nisus in opere respirationis perficiendo [98]), tum impediti processus oxygenationis sanguinis [99]), tum methodi antiphlogisticae sero nimis adhibitae [100]), tum indolis febris [1]) interitum properare. Forte lucidum intervallum mortem prope praecedens [2]), reso-

wichtige Funktion, als das Athmen ist, zerstört würde: tausende von Kindern dürften vielleicht den Croup haben, ohne dafs er von uns wahrgenommen würde." *Anmerk.* zu ROYER-COLLARD p. 38. „*Ce n'est pas par le degré, par la force du catarrhe, mais par son siège que cette maladie devient si grave.*" HAASE l. c. p. LIV.

97) „*Bei starken robusten Kindern ist die Krankheit bei weitem nicht so gefährlich, als bei schwächlichen scrophulösen Kindern.*" ALBERS *Anmerk.* zu ROYER-COLLARD l. c. p. 142.

98) SACHSE l. c. p. 118. (*Die enorme Anstrengung aller zum Athem mittelbar und unmittelbar dienenden Werkzeuge*).

99) MICHAELIS et SACHSE l. c. p. 118.

100) Cfr. §. XIV. N. 3.

1) e. gr. naturae typhoïdeae. „*Le croup adynamique pour peu qu'il ait d'intensité, est celui qui laisse le moins de ressource à l'art.*" ROYER-COLLARD *Dict.* l. c. p. 452.

2) §. IX. N. 3.

resolutioni musculorum laryngis tribuendum. Ne illud spei vanae sit auctor [3]).

7. Properat quoque interitum *accessus aliorum morborum*, ut *apoplexiae* [4]), *hydrocephali* [5]), et *polyporum vasorum majorum* [6]).

Accessus aliorum morborum.

8. *Convalescentia* minime proclamanda prius, quam affectio laryngis et tracheae simul cum febre *plane* evanuerint. Periclitatur enim navis aliquando ipso in portu [8]). Ceterum non ignorandum, aliquando absoluto croup insontem raucedinem ac tussim generis catarrhalis pro tempore relinqui [9]). Exemplum tamen raucedinis anterioris per croup debellatae exstat [10]).

Convalescentia.

9. Sic-

3) *Intermissionen, in Hinsicht der Beschwerden des Athmens, findet man oft, bis wenige Stunden vor dem Tode ..... Leider täuschen sie nur gewöhnlich zu sehr unsere Hoffnung, und der Arzt kann nicht vorsichtig genug in seiner Prognose seyn.*" ALBERS *Anmerk. zu* ROYER-COLLARD l. c. p. 32.

4) Sicuti §. IX. N. 2. vasa faciei in aegris turgere, ita §. X. N. 1. vasa cerebri in cadaveribus oppleta esse docet. Et sopor de cerebri compressione testari videtur, ac rite ait HAASE (l. c. p. LXXXV.). „*L'assoupissement accompagne des cas très graves.*" Putarem praeterea nervum WILLISII affectionem laryngis et tracheae cerebro communicare.

5) §. XII. N. 9.

6) §. XII. N. 9. SACHSE l. c. p. 118.

8) Terribiles sunt hoc sub respectu observationes 37. 50. 61. HAASII l. c.

9) BARD in *American Philos. Trans. Vol. I.* p. 337.

Recidiva. 9. Sicuti inflammationes in genere proclivitatem ad *recidivas* relinquere solent [11]), ita et croup; quod duo exempla, quae collegimus [12]), plurimaque alia [13]) probant et nonnulli auctores immerito negant [14]). Est recidiva priore morbo nunc levior [15]), nunc gravior [16]).

§. XIV.

C u r a.

Prophylaxis. 1. Matres, per libros populares [17]), de existentia, de signis praecipue prodromis, de caussis excitantibus et de periculo croup, instruere, illas

MARTIN l. c. p. 127. SACHSE l. c. p. 23. VIEUSSEUX l. c. p. 7. et ROYER-COLLARD l. c. p. 418—19.

10) HOPFF l. c. p. 20.

11) P. I. Vol. I. Append. §. LXXVIII. 2.

12) Acta mea clin. l. c. p. 69. Obs. IX. et in alio puero, cujus historiam descripsit RYMKIEWICZ l. c.

13) HOME p. 11 (post sex hebdomadas). VIEUSSEUX l. c. (post 2 menses). HOPFF l. c. p. 30. 31. 113. 114. ALBERS *Anm. zu* HOME p. 7 (ter). ALBERS v. SACHSE l. c. p. 128 (quater). HAASE l. c. Obs. 25. (ter) Obs. 36. 41. 56 (bis).

14) MARCUS l. c. p. 19. LENTIN *Beitr.* 3. *B.* p. 189. AUTENRIETH.

15) HOME l. c. ALBERS l. c. et *Annalen* p. 47. JONAS l. c. p. 145 (cum rejectione membranae tubulatae). ALBERS l. c.

16) SACHSE l. c. p. 128. Acta mea clin. l. c.

17) Exemplo ALBERS (*Ein Wort an Mütter*) et WALLICH (l. c.).

illas de necessitate, vel minimo hujus morbi dubio obveniente, medicum illico vocandi, monere; — ac persuadere, ut hirudines domi paratas teneant[18]), ac tentent, ut infantes in familiaritatem cum istis bestiolis veniant, ne scilicet necessaria illarum applicatio obstaculum inveniat et ob ejulatus plus noceat quam juvet; — en cardines generalis *prophylaxeos.* In regimine diaetetico regulae generales valent [19]). Porro quousque quaestio, num croup contagiosus sit nec ne? omnino soluta ac negata erit; eousque cautelas, in febribus contagiosis adhiberi solitas [20]), et hic commendamus [21]). *Remediis prophyla-*

18) Hirudines sibi jam inter animalia domestica locum vindicant, ac quaevis familia collectionem illorum possidere deberet, uti in Lituania, potissimum inter clientelam meam, fit.

19) Royer-Collard (*Dict.* l. c. p. 492.) pulchre regimen pro varia infantum indole ac constitutione eligendum exponit; cum vero praecepta a Cl. Viro tradita, non solum croup, sed morbos in genere respiciant, eas silentio praetereo, lectionem tamen loci citati, tum medicis, tum matribus commendando.

20) P. I. Vol. Cap. IV. §. LV.

21) „*Une fille de six ans devint enrouée sans cause apparente; mais elle paroissoit au reste se bien porter. Quelques jours après elle tomba le soir subitement malade d'une inspiration difficile et eut la voix singulière. Le 8. jour elle mourut.*" (Haase Obs. 73.). „*La soeur de la malade précédente, agée de quatre ans, fut vétue des habits de la defunte. La lende-*

phylacticis specialibus adversus croup jactatis, ut *mercurio* 22), *balneis calidis* 23), *vesicatoriis* 24) *ad collum*, *sulphure aurato antimonii* 25), *radici polygalae senegae* 26), *camphorae* 27), *alumini* 28), et *vino*

main elle devint malade, vomit légèrement et mourut après 48 *heures.*" (Idem Obs. 74.). Addit Cl. Vir „*Si des rapports épidémiques font peut être concevoir ces observations aussi bien qu'une véritable contagion, l'observation* 74 *empêchera du moins, quelque soit l'opinion qu'on préfere sur cette objet, de hazarder de mettre à un enfant les habits de quelqu'un qui est mort du croup.*" p. LXXXVI.

22) Autenrieth l. c. p. 30. Putarem mercurium quatenus humores ad fauces determinat, easque specifice irritat, potius damnosum quam proficuum esse.

23) Michaelis l. c. Cum balnea calida, nisi cum summa cautela adhibeantur, ad refrigerium disponant; putarem ideoque illa potius ad morbum promovendum quam antevertendum idonea esse.

24) Crawford l. c. Scopo caussam catarrhalem ad tracheam determinandi? alium enim agendi modum, a vesicatorio, ut prophylactico, expectare nequeo!

25) Sachse l. c. 2. *Th.* p. 295.

26) Sachse l. c.

27) Sachse l. c. antimonium. senega, camphora, quatenus irritantia, ad morbum generis inflammatorii potius disponere debent.

28) Loeffler (*Vermischte Aufsätze u. Beobacht.* p. 103.) ait: „*Kommt irgend ein Mittel der Angina polyposa zuvor, so ist es das E i n b l a s e n des f e i n g e p u l v e r t e n A l a u n ' s i n d e n H a l s.*" Haec pauca verba sufficiunt ad demonstrandum: Populum Rossiae albae (Loeffler Witepsk inhabitabat) illum pro me-

vino antiscorbutico [29]), ob rationes in notis jam allatas, non favemus. Nec *hirudinibus* [30]), *emeticis* [31]) et *nitrati potassae* [32]), ut prophylacticis remediis, si agitur de infante omnino sano, favemus.

Cura morbi in genere.

2. Quo primum autem indicia (licet adhuc dubia) croup obveniunt, illico ad *activam medendi rationem* confugiendum est [33]). Ne rationem credas hanc medendi specificam, extraordinariam, implicatam esse. Agitur enim de mera *methodo antiphlogistica*, qualem adversus febres et

dico quidem docto, at neutiquam pro bono practico habendo, non errasse.

29) Latour l. c. p. 77. De vino idem, quod de aliis rebus calefacientibus dixi, valet; interim Latour illud tantummodo pro cachecticis commendat.

30) Latour l. c. p. 77. Gutfeld l. c. p. 84. Sachse l. c. p. 293. Laryngi et tracheae, dum annua constitutio croup faciat, pax concedenda.

31) Autenrieth l. c. p. 29. Sachse l. c. p. 295. Hufeland. v. *Journ. d. prakt. Heilk.* 1817. *November.* p. 115.

32) Quentin l. c. p. 192. 193.

33) Pulchre ait Thilenius (l. c. p. 65.): „*in Catarrhal-Epidemien muſs man keinen rauhen Husten der Kinder zu gering achten, den Hauptſeind keine Stunde verkennen.*" Nec minus bene inquit Royer-Collard (*Dict.* l. c. p. 464.): „*Ce qui importe surtout, c'est de commencer le traitement dès les premiers moments où la maladie s'annonce. Perdre le tems, c'est tout perdre: plus on se hâte d'agir, plus le succès est certain; plus on tarde, moins il reste d'espoir.*"

et inflammationes catarrhales in genere, habito complicationum respectu, commendavimus [34]). Quidquid haec methodus non efficit, ab omni alia incassum expectabis; unde cave a labyrintho therapeutico, ad quod inprimis per indigestam diariorum medicorum lectionem perduceris.

Indicationes.

3. In croup curando nobis proponimus *indicationes:* 1° inflammationem resolvendi, 2° effectus ab illa superstites abigendi, 3° viribus vitalibus prospiciendi.

Prima indicatio.

4. *Primae indicationi* satisfaciendum: *a*) *Venaesectione*, quae operatio, quamvis votis non semper respondeat [36]), nihilominus, paucis con- tradi·

34) P. I. Vol. I. C. IV. §. LXVI. N. 3. 4. „*La plus grande erreur, qu'on ait commise rélativement au traitement du croup, a éte à chercher à faire prévaloir exclusivement certains remèdes ou certaines méthodes très limitees, et à présenter ces remèdes ou ces méthodes comme autant de decouvertes auxquelles était attaché le salut des malades.*“ . . . . . „*Un praticien vraiment judicieux tient une conduite bien différente. Il attaque avant tout l'inflammation, parce que c'est à l'inflammation que se rattachent tous les autres symptômes; et il combat successivement ensuite chacun de ces symptômes suivant son importance et son opiniâtreté.*“ (Royer-Collard *Dict.* l. c. p. 463. 464.).

36) Croup irritarum venaesectionum lethalia exempla describuntur apud Wood l. c. p. 610. Balfour l. c. Nobleville l. c. Schultz l. c. p. 612. Michaelis l. c. p. 256. Heim l. c. p. 405. Haase l. c. Obs. 62. 63. 73. 98. 114. 120. 123. 142. et in Act. meis clin. l. c.

tradicentibus [37]), princeps croup auxilium sistit. Sic docent inter doctrinae coryphaeos GHISI [38]), HOME [39]), MICHAELIS [40]), JURINE [41]), SACHSE [42])

L 2 alii-

p. 64. — At vero, estne croup solus morbus, in quo venaesectiones certissime indicatae votis non semper respondent? Nonne idem centies in peripneumonia aliisque inflammationibus, in apoplexia etc. observatur? Porro Cl. SACHSE rite monet (l. c. 2. *Th.* p. 36.), quod interdum effectus venaesectionis, a remediis incongruis, e. c. ab opio, spiritu MINDERERI, deletur.

37) Venaesectionem in cura croup proscripserunt PEARSON (v. SACHSE l. c. 2. *Th.* p. 32.), HUGGAN (KÜHN *phys. med. Journal* 1801. p. 257.), DOUBLE (*Recueil* p. 116), AUTENRIETH l. c.

38) „*Ed eccovi rappresentata la tragica scena delle nostre angine, da cui se alcuno per avventura ne scampava, era, cred'io, vantaggio a lui provenuto e dalle prontissime, e copiose cavate di sangue ....*" l. c. p. 11.

39) Op. c. (Duae venae sectiones in infante 15 mensium).

40) „Omnia ista inter auxilia *primum locum*, reliquorum facile princeps, *venae sectio* tenet." Diss. c. p. 193.

41) „*Wenn ich Blutlassen als das erste Mittel beim Croup betrachtete, so berechtigt mich das Beispiel aller Aerzte, die oft den Croup beobachteten, eine gesunde Theorie, meine Erfahrungen und Leichenöffnungen*" l. c. p. 270.

42) Op. c. 2. *Th.* p. 24: „*Das wären Beobachtungen genug, die uns den groſsen Werth der Aderlässe bewiesen*" et p. 27.

aliique multi [43]) nec non propria nostra experientia [44]). Indicant praecipue venae sectionem (nullo morbi tempore excepto [45])) genius inflammatorius

43) J. P. Frank Epit. II. p. 119. Cullen l. c. *I. Th.* p. 378. Henke *Kinderkrankh. II. Th.* p. 101. Rumsey l. c. p. 166. aeger 5. Thilenius l. c. p. 50. 58. 59. Cheyne l. c. p. 70. 71. Salamon l. c. p. 291. 293. Wahlbom l. c. p. 269. Bayley l. c. p. 13. Ferriar l. c. p. 143. Rush *medic. inquiries and obs. 2. edit. Vol. I.* p. 112. Stieglitz *Allgem. Literatur-Zeitung.* 1813. *N.* 154. p. 399. Caillou l. c. p. 125. Dick l. c. p. 250. Carron l. c. p. 406—9. Formey in Horn's *Archiv* l. c. p. 366. Gaistzell (in *med. chir. Journ. and Review. Lond.* 1817. *Vol. III.* p. 478).

44) Effectum stupendum venae sectionis in puero 13 annorum, quem mense Maji 1820 in clinico curaveram, conspexi. Incassum jam hirudines binis vicibus circa laryngem admotae fuerant; phlebotomia illum ex orci faucibus eripuit.

45) Sicuti in aliis inflammationibus, ita et in croup venae sectio, sane plus in recenti quam in provecto morbo, praestat; at ob id neque hic praetermittenda est. Aurea sunt verba Cl. Sachse (l. c. 2. *Th.* p. 57.) ubi ait: „*Ohne Blutausleerung sind die Kinder doch gewöhnlich verloren; ein ungewisses Rettungsmittel ist besser als gar keines, und gesetzt es hülfe nicht, so erleichtert es doch wenigstens den Tod. Tage und Stunden können und dürfen hier Nichts bestimmen, nur die Konstitution des Körpers, der Genius der gleichzeitig herrschenden Krankheiten und die Heftigkeit der Zufälle müssen den Arzt leiten.* Re vera casus plurimi docent, venae sectionem in croup 4 et 6. die cum successu institutam fuisse v. Sachse l. c. p. 32.

rius morborum regnantium [46]), constitutio florida aegrorum, febris conspicua cum pulsu pleno, duro [47]), facies rubra, respiratio difficilis, dolor laryngis aut tracheae, verbo status inflammatorius universalis. Indicatae caeterum venae sectioni nec tenerrima aegrorum aetas obstat [48]). *Locus* maxime idoneus pro hac operatione brachium est, sunt tamen, qui pedem [49]), venam jugu-

46) Si genius morborum non fuerit inflammatorius, croup venaesectiones minus perferre videtur. Sic epidemia croup, de qua AUTENRIETH (l. c.), non fuit inflammatoria, sed evidenter characterem gastricum exhibuit. Ait quoque ALBERS: „*Erst in den letzten Jahren hab' ich mehr von den allgemeinen Blutausleerungen Gebrauch gemacht; gestehe aber ganz offenherzig, daſs ich bei der Epidemie im vorigen Jahre, bei den Fällen, wo die Krankheit im Körper der Luftröhre ihren Anfang nahm, und wo ich bis zur Ohnmacht das Blut flieſsen lieſs, oft nicht den erwünschten Erfolg davon gesehen habe.*" *Anm. zu* ROYER-COLLARD p. 182.

47) Quo pulsus plenior et durior eo certius venae sectionem indicat: ob id autem non concludendum est, pulsum debilem et mollem phlebotomiae obstare. Leg. de hoc argumento REIL *Fieberlehre.* 2. *B.* p. 450. THILENIUS l. c. p. 49.

48) Exempla venae sectionum, in tenerrima aetate adversus croup cum successu institutarum, obveniunt apud HOME (binae venae sectiones in infante 15 mensium) et FERRIAR l. c. (infans 18 mensium, phlebotomia repetita) CARRON l. c. (infans 9 mensium).

49) JURINE l. c. p. 272. HAASE Obs. 148.

jugularem [50]), arteriam temporalem [51]), eligant. *Copia* cruoris educendi a rerum positionibus, venae sectionem indicantibus, determinatur; — generatim regula, unciam et semis illius pro quovis aetatis anno detrahendi, valere posset. Venae sectio *reiteranda*, si status morbi, qui primam phlebotomiam exposcebat, praesertim dyspnoea, congestiones ad caput, perseverat, ac vires se sustinent. Verum ne limites excedamus! quod illis, qui sanguinem ad animi deliquium mittendum esse statuerunt, contingere videtur [52]).

β') Hi-

50) Bayley l. c. p. 746. Balfour apud Home l. c. p. 26. Cheyne l. c. p. 126. Bercowe l. c. p. 30. 33. 34. Fielitz v. Richter's *chir. Bibl.* 8. *B.* p. 531. Dick l. c. p. 250. Haase l. c. Obs. 63. 133. Act. mea clin. l. c. 64. (sine successu tamen apud Haase atque me). Jurine (l. c. p. 277.) apeitioni jugularium, ob difficultatem sanguinem sistendi, non favet. Contrarium inveni adhibito emplastro adhaesivo bene parato. Majores difficultates ex timore infantum et familiae occurrunt. Hic vero observationes silentio non praetereundae Bayley l. c. p. 746. et Balfour (v. Obs. X. Home), qui, post sectionem venae jugularis, vomitum observaverunt.

51) „Arteria temporalis bis in nostra urbe dissecta est, felici successu.“ Albers Comm. p. 124. Cfr. quid (P. II. Vol. I. Sect. II. Cap. XVIII. §. XCV. N. 9) de hac operatione dictum est.

52) Lipothymiam sub actu venae sectionis ingruentem a continuatione operationis absterrere haud debere, concedo; sed sanguinem usque ad animi deliquium con-

β) *Hirudinibus:* Peracta venae sectione, aut ea in minori mali gradu, aut ob incertam adhuc diagnosin, haud indicata, ad *hirudines* confugiendum. Ne vero credas, hirudines unquam venae sectionis omnino indicatae vices agere posse [53]), nisi forte in tenerrimis infantibus, dum

sulto mittendum esse, non quidem nego, sed non audeo. Nec audet JURINE dicens: „*Ich bin weit davon entfernt, denen Aerzten beizustimmen, welche wollen, dafs man bis zur Ohnmacht Blut lassen solle*" l. c. p. 270. 271. Interea Cl. ALBERS, qui certe phlebotomiae usui in croup non valde favet, ait: „*Blutausleerungen bis zur Ohnmacht sind von dem gröfsten Nutzen, wie ich öfters, und noch selbst in der letzten Woche wahrgenommen habe.*" *Anm. zu* ROYER-COLLARD p. 183. Ceterum fautores venae sectionis usque ad lipothymiam magnae auctoritati SWIETENII innituntur, qui ait: „cum illa anginae inflammatoriae species, quae circa laryngis superiora sedem habeat, omnium pessima sit ac citissime lethalis; efficacissima simul et semel adhibenda auxilia sunt. Sanguinis missio hic primarium remedium est ad animi deliquium usque. Si autem recrudescant minacis morbi symptomata, repetenda erit venae sectio illico, cum nullam moram ferat tam cito lethalis morbus; praestat enim, ut exhaustus sanguine langueat aliquamdiu aeger, quam ut suffocetur miserrime."

53) Gravior vix datur in praxi error; enim vero venae sectio cruorem a loco affecto revellere; hirudines autem sanguinem ad locum, prope quem ponuntur, determinare solent. Prima hinc illarum actio, suctio scilicet, nocet, et solum sequens evacuatio juvat ac detrimen-

dum venis brachiorum scopo phlebotomiam imitandi, admoventur [54]). Ad evacuationem localem cruoris obtinendam, hirudines ad latera laryngis et tracheae, vel tutius [55]) super sternum et claviculas applicantur. Cruoris extrahendi potius copia, quam hirudinum applicandarum numerus, determinari deberet [56]), si hic certi quid

tum illatum (in leviori, at non in gravi malo) compensat.

54) Non solum in croup, sed et in aliis morbis inflammatoriis recens natorum, hirudinibus loco lanceolae utor. Conspicuam sic e venis, quibus admoventur, cruoris copiam detrahunt, cujus effluxui nimio illico ope consuetae fasciae limites ponuntur.

55) *Tutius*, inquam, 1° quia hirudines nimis prope locum affectum applicitae irritamentum et ecchymoses et oedema producere possunt, ut in ophthalmiis, dum circa oculos ipsos ponuntur, saepius vidi, et 2° cum sanguis, hirudinibus collo applicitis, ob deficiens punctum fixum, difficillime sisti queat; quod punctum fixum super sternum invenitur. Exempla infantum, haemorrhagia ab hirudinibus circa laryngem appositis orta, fere peremtorum narrant ALBERS (*Anmerk. zu* ROYER-COLLARD p. 184.), VIEUSSEUX (l. c. p. 119.) et HEIM (l. c. p. 384.): semel hujus periculi cum Dr. HEBERSKI testis fui. Caeterum nunquam cura croup, quamvis satis provecti, melius successit, quam post tam gravem haemorrhagiam.

56) Quo tenuior aegrorum aetas, quo delicatior magisque venis insignita cutis; eo cautius cum hirudinibus incedendum. Vidi enim pluries, a duabus hirudinibus tantum cruoris defluxisse, quam per illarum octo ob-

quid statui posset [57]). In genere optandum, ut saltem dimidium praegressae venae sectionis, aut si haec omissa fuerit, et solae hirudines sufficere debent, ut circiter uncia una et semis cruoris, pro ratione singulorum aetatis annorum, obtineatur. Si prima hirudinum applicatio levamen affert, at vero malum adhuc perstat, secundae, tertiae, quartaeve illarum applicationi, minimis intervallis sibi invicem succedentibus, locus foret. Deficientibus hirudinibus, *cucurbitulae scarificantes* [58]), aut *scarificationes* [59]) in collo, pectore inter-

tinere volueram. HUFELAND a tribus hirudinibus tantam cruoris jacturam observavit, ut infans in lipothymiam incideret (*Journ. d. prakt. Heilk.* 19. *B.* 1. *St.* p. 177). Quamobrem non indiscriminatim MICHAELIS de hirudinibus loquenti assentio dicenti: quodsi aliquid ab egregii istius auxilii virtute expectare velis, octo, decem vel duodecim simul ad collum admovendas, nec prius removendas esse, donec tandem sponte decidant l. c. p. 200.

57) Vere dicit JURINE (l. c. p. 273). „*Es ist unmöglich, alle Punkte bei dem Gebrauche der Blutausleerungen festzuhalten, der praktische Takt muſs hier, so wie oft, aushelfen.*

58) LARREY v. LATOUR l. c. p. 100 (ad collum et inter scapulas). Interim MEASE, utpote cucurbitulas scarificantes hirudinibus anteponit, non assentio. Vix enim delicatae infantum structurae auxilium istud quadrat, rusticis, militibus aliisque rudioribus hominibus accommodatissimum.

59) LOEBEL l. c. p. 73.

interque scapulas, substituuntur. γ) *Aliis antiphlogisticis.* Evacuationum cruentarum effectus aliis *auxiliis antiphlogisticis* sustinendus est, quorum praeterea ope, profligata affectione locali laryngis aut tracheae, cura morbi, febris scilicet catarrhalis, secundum regulas alibi expositas [60]), absolvitur. Praecipue laudari merentur *nitras potassae* [61]) et *murias ammoniae* [62]) in *vehi-*

60) P. I. Vol. I. Cap. VI. §. LXVI. 2. 3. et §. LXVII. 6.

61) Valde huic auxilio cum Home, Quentin, Thilenio, Lentinio, Latour faveo. Infantes id perbelle ferunt; — unde trienni, spatio nychthemeri, a drachma semis ad scrupulos duos exhibere haud timeo. Nunquam vero ad doses bestiales, quas Marcus (l. c. p. 114. sc. ad semiunciam) suadet, perveni.

62) Multum illi expertissimus Sachse (l. c. 2. *Th.* p. 63.) tribuit. Item Hopff l. c. p. 89. Cum infantes hoc pharmacum ingratum plerumque respuant, id illis raro propinare soleo. Succus liquiritiae, salis ammoniaci saporem emendare constat. Hinc infanti trienni sic praescribi posset. R. Salis ammoniaci, succi liquiritiae ââ scrupulum unum. Mucilaginis gummi arab. drachm. tres. Terantur invicem affundendo sensim ac sensim aquae fontis uncias quatuor. M. D. S. Omni hora cochlear majus Quo pacto infantes dosin drachmarum duarum vel trium salis ammoniaci in unciis tribus aquae soluti, quam Loebel (l. c p. 72.) commendat, perferre possint, non intelligo. Miseri pueri! Solutionem salis ammoniaci ope penicilli ex plumis in oesophagum intrudit. Chamerlat (*Journ. de méd. chir. et pharm. T. XXVII.*).

vehiculis emulsivis aut *mucilaginosis*[63]) administrata. Ad acidorum usum nequidem cogitare licet[64]). Potus aquae frigidae *a priori* indicari videtur; at quis hic periculum cum eo instituere auderet[65])? δ) *Epispasticis*, *pediluviis*, *balneis*, *clysteribusque*. Effectum methodi antiphlogisticae *sinapismi*, suris, cruribus aut brachiis admoti, secundant[66]). Idem de *pediluviis*

63) e. c. emulsio amygdalina, — decoctum Salep, althaeae, seminum lini. Optime mucilago gummi arabici cum syrupo althaeae, ne tempus pretiosum in emulsionibus et decoctis parandis teratur, praescribuntur.

64) Insaniit LOEBEL (l. c. p. 75.) *elixir acidum* HALLERI proponendo.

65) Ab aqua frigida, minimis iisque repetitis haustibus deglutita, MICHAELIS effectum salutarem in laryngis posteriorem partem, imminutionem scilicet inflammationis et praesertim secretionis morbosae expectat (l. c. p. 207). Ac re quidem vera virtus aquae frigidae in ophthalmo-blennorrhoea talem expectationem vindicare videtur. At quamvis ipse glaciei contusae ad laryngem applicationem, ut rem experimento dignam proposuerim (Act. mea clin. p. 73.), attamen quoties occasio periculum instituendi obvenit, toties timor nocendi me retinuit. Enimvero in morbo jam conclamato et a glacie nil amplius expectaveram, ac in malo recenti, auxilia, ab experientia comprobata, remedio, ab analogia tantum suggesto, postponere nolui. Cfr. infra. N. 6. (*).

66) Sinapismorum actionem valde ab illa vesicatoriorum differre, multiplici experientia edoctus sum.

viis [67]) et *balneis* tepidis [68]) contenditur, contradicentibus quodammodo nostris [69]) aliorumque [70]) observationibus. Nec a *clysteribus emollientibus* effectum peculiarem obtinuimus [71]). ε') *Vesicatoriis* [72]). Quae singula si ad affectionem laryngis

Haec enim ab initio applicita, febrem et inprimis calorem cutis augent; illa contra, symptomata febrilia et potissimum aestum compescunt. Nihilominus talis effectus de sinapismis solum obtinetur, dum scopo derivante in partibus a sede praecipue morbi remotis applicantur. Absit hinc, ut illos suadentibus FIELITZ (l. c. p. 532.), ROSENSTEIN et CHALMERS (l. c. p. 99.) collo admoveamus.

67) GHISI l. c. LENTIN v. SACHSE l. c. p. 73. HOPFF l. c. p. 68. THILENIUS p. 51.

68) CHEYNE l. c. p. 27. VIEUSSEUX, BREWER, LAROCHE, LENTIN, JURINE asserens: „*Es giebt nur sehr wenige Fälle von Croup, wo nicht die warmen Bäder im Anfange der Krankheit von Nutzen wären*" l. c. p. 279. Addit ALBERS not. 197. „*Ich habe den großen Werth der Bäder erst in spätern Zeiten recht kennen lernen.*"

69) Acta mea clinica l. c. p. 60.

70) LEESON apud BRADLEY *med. phys. Journ.* 1801. *Nov.* ANDERSON l. c. RUMSEY l. c. p. 159. GUTFELD l. c. p. 74. HOPFF l. c. p. 67.

71) LATOUR l. c. p. 50. GIRANDY l. c. TOURLET v. *Moniteur du mois d'Août* 1807. Sine effectu clysteres drasticos adhibuit ROYER-COLLARD (*Dict.* l. c. p. 484).

72) HARLES (HUFELAND's *Journ. d. pr. Heilkunde.* 6. B. p. 575.), AUTENRIETH l. c.

gis aut tracheae debellandam jam incassum adhibita fuerint, ad *vesicatorium*, non quidem laryngi et tracheae (ob facilem communicationem irritationis per tenuia integumenta cum loco inflammato), sed lateribus colli, sterno, nuchae vel inter scapulas applicandum, sine temporis jactura, confugi debet 70). Cavendum, ne illud, plus

70) Vesicatoria inter necessaria unicuicunque croup auxilia *non* numeranda esse censeo, propterea quod, in maxima aegrotorum meorum parte, ubi cura votis omnino respondebat, ea sine hoc epispasticorum genere feliciter absoluta est. Quodsi autem cruoris evacuatio aliaque auxilia antiphlogistica ad affectionem localem tubi aërei profligandam non sufficerent, imminuto jam per illa impetu morbi inflammatorio, sine ambagibus ad vesicatorium confugiendum est. Conveniunt in hoc (exceptis Rumsey (l. c. p. 159.), Cheyne (l. c. p. 127.), Marcus (l. c.)) omnes de croup scriptores; secus autem respectu ad *locum applicationis*. Vesicatoria enim applicanda esse docent ad latera laryngis Home (l. c. p. 9. 12.); circa jugulum collaris instar, Chalmers (l. c. p. 99.), Latour (l. c. p. 45. 55.), Goelis (l. c. p. 8.), Hopff (l. c. p. 86.); — quo usque fieri potest prope partem affectam, Crawford, Michaelis, Scherwin, Blegborough (in *the medico-chirurg. Journ. and Review. Vol. III.* p. 477—8. *Lond.* 1817.); — ad nucham, Wahlbom, Horsch (l. c. p. 128.), Leeson (l. c. p. 805.); — ad pectus, ad latera colli Sachse (l. c. 2. *Th.* p. 85.); — ad pectus et inter scapulas Vieusseux, Smith, Lentin et Jurine, cujus verba audienda sunt: *„was die Stelle anbetrifft, wohin man das Blasenpflaster zu legen hat,*

plus quam ad vesicam excitandam absolute opus sit, derelinquatur [71]). A *linimento volatili*, utpote exhalatione sua respirationis angustias augente, abstinendum [72]). Idem relate ad usum externum *camphorae* [73]) suademus. Nec applicatio

so rathe ich davon ab, es gerade unmittelbar vorn auf die Trachea anzuwenden, weil diese daselbst zu nahe unter der Haut liegt, und deswegen mit gereizt werden könnte, sondern sie lieber in den Nacken, an die Seiten des Halses, auf die Brust, zwischen die Schultern, oder auch an die Arme oder Beine zu legen, bald auf diesen, bald auf jenen Theil, je nachdem die Noth es heischt" l. c. p. 178. Addit Albers: „*auch ich lege jetzt die Blasenpflaster mehr in den Nacken, als um den Hals.*" not. 195.

71) Jurine in observatione N. 62. de plagis gangraenosis a vesicatoriis in convalescentia ex croup narrat, additque Albers (Not. 194.): „*Ich habe vor einem Jahre just denselben Fall erlebt.*" Suadet hinc Jurine (l. c. p. 178.), ut vesicatoria solum scopo *rubefaciente* applicentur. At quis in infantibus momentum ruboris, ab illo pustulae, distinguere valeret? Porro non multum lucri a vesicatorio, quod serum non elicit, expectandum; unde pulchre ait Sachse (l. c. p. 81.): „*aber eine starke Wirkung nach außen, eine veränderte Richtung und Ausscheidung der Säfte, ist gerade im Croup das wichtigste.*"

72) Quo pacto hujus generis linimenta a Viris expertis Desessart, Latour, Rechou, commendari potuerant, non intelligo.

73) Lentin *Beiträge.* 1. *B.* p. 339. (Pannum laneum camphora imbutum pectori applicat).

catio *moxae* 74) vel *ferri candentis* 75), ad latera laryngis, vel sub margine cartilaginis thyreoïdeae proposita, fautores facile inveniet.

Secunda indicatio.

5. *Secundae indicationi* satisfacere studemus: α') *Emeticis*, quae, cum laryngem et tracheam immediate ab omni respirationis impedimento liberent, uno fere 76) ore in cura croup laudantur. Discrepant solum auctorum opiniones relate ad *tempus*, quo hoc remedii genus administrandum est. Alii enim docent, emetica evacuationes cruoris *antecedere* 77), alii illas *sequi* 78), debere.

Veri-

74) Lecheverel l. c. (*Le moxa objectif*, id est, moxa in distantia duorum vel trium pollicum adhibita).

75) Valentin l. c. p. 541—545.

76) Ad adversarios emeticorum pertinent: Jonas (l. c. p. 150.), Michaelis jun. vide Sachse (l. c. p. 109.), Loebel (l. c. p. 57.), Carron (l. c. p. 195.) et Rechou (*Journ. de med. T. XXII. Pluviôse* p. 9). Argumenta illorum hypothesibus potius quam rebus superstruuntur.

77) Maerker l. c. p. 100. 112. Rush (*medic. inquiries* etc. p. 171.), Gastellier (l. c. p. 17.), Burn (l. c. p. 29.), Crawford (l. c. p. 225.), Albers, qui ait: „igitur emeticum *ab initio* datum in hoc morbo principatum tenere censeo, neque ab ullo alio remedio superari.“ Comment. p. 117. Borrow, qui asserit: „*There are many instances in which the early administration of an emetic has totally removed the complaint in the space of few hours*“ l. c. p. 26.

78) Home ait: „*Im Allgemeinen glaubt man sie (die Brechmittel) im ersten Stadio nützlich, ich sahe aber nie einigen Vortheil davon; glaube vielmehr, dafs sie oft*

Veritatem et hîc in medio latere existimamus. Licet enim emetica ad *secundam* indicationem remiserimus propterea, quia rationi magis consonum est, caussam antea morbi quam illius effectum aggredi [79]) verum tamen illis vel a curae initio locum esse concedimus: 1° si suffocationis imminens periculum, absentibus bronchitidis et peripneumoniae signis celerrimam liberationem laryngis et tracheae ab effectibus inflammationis exposcat [80]), atque via, ipsam caussam morbi adgrediendi, nimis longa foret [81]); 2° si

schädlich seyn müssen ....“ l. c. p. 61. 62. Accedunt Portal (l. c. p. 110.), Hopff (l. c. p. 63.), Marcus (l. c. p. 117.), Formey (l. c. p. 487.), Baeck, Salamon, Michaelis, Vieusseux et Jurine.

79) Fatetur Jurine: „*Die erste Indication bei dieser Krankheit ist nicht das Konkrement wegzuschaffen, sondern dessen Bildung zu verhüten. Da nun aber eine vermehrte Absonderung in einem Organe nicht ohne vorhergehende Reizung statt finden kann; so muſs man beim Croup, gleich zu Anfange, diese reizende Ursache mit Nachdruck angreifen, um sie zu vernichten, ehe man ihre Wirkung bekämpft.*“ l. c. p. 260.

80) Exempla infantum ope emeticorum per rejectionem pseudomembranae a suffocationis periculo liberatorum leguntur apud Sachse l c. 2. *Th.* p. 95. 96. Callisen l. c. p. 262. Latour l. c. p. 102. Portal anat. path. 5. Vol. p. 205. J. Smith l. c. p. 262. Buch l. c. p. 263. Albers Comm. p. 138.

81) Sic in ischuria ex cystitide, certe prima indicatio est inflammationem vesicae urinariae resolvendi; — at si copia enormis urinae periculum rupturae vesicae

2° si febris et inflammatio adeo lenes essent, ut a nisu sub vomitu nil detrimenti expectari posset [82]) et 3° si complicatio gastrica, vel ob praegressam ingluviem, vel ob genium morborum regnantium, suspicaretur. — Praeterea emeticis bis terve et ultra repetitis locus est, si praecedentes doses effectu coronentur [83]), sique rumor veluti a membrana soluta per tracheam vicissim ascendente et descendente percipiatur [84]). Optimum emeticum *tartras stibii et potassae* [85]). Anteponitur illi radix *cephaë-lidis*

minaretur, quis ante omnia applicationem catheteris, vel puncturam vesicae, negligeret?

82) Royer-Collard docet: „*On commence par le vomitif, lorsqu'il n'y a que peu ou point de fièvre, et que la gène de la respiration n'est pas considérable et que la raucité de la voix et de la toux est presque le seul signe qui annonce l'invasion du croup.*" *Dict.* l. c. p. 465. Convenit hoc consilium cum illo Sachsii: „*Da würde ich sie (die Brechmittel) nicht geben, wo sie (die Krankheit) plötzlich hereinstürzt, wo gleich das ganze System leidet, und wo grofse Vollsäftigkeit und Gesundheit erst Minderung der Blutmasse verlangt.*" l. c. p. 94.

83) Quaterna vice emetica porrexerunt Maerker l. c. p. 101. 106. Pluries Sachse l. c.

84) Phaenomenon, de quo agitur, pro peculiari emeticorum indicatione agnoscunt Salamon, Callisen, Lentin et Sachse l. c. p. 103.

85) „*Ich ziehe den Tartarus emeticus vor, weil er mehrere gute Eigenschaften hat, die den übrigen (Brechmitteln) fehlen.*" (Jurine l. c. p. 275.) „*On donne alors* (vide supra) *la tartrite du potasse antimonisé, et on le donne*

lidis ipecacuanhae, si aegrotulus nimis sensilis foret, aut si ille diarrhoea laboraret [86]. *Sulphas zinci* [87], *oxymel scillae* [88] et *vinum antimoniatum Huxhami* [89] nimis irritare febremque augere possent. Quodcunque vero emeticum eligatur, peculiaris hoc in morbo ventriculi torpor majores solito doses exposcit [90]. Si emetica plane effectu

à doses assez fortes pour exciter plusieurs vomissemens." (ROYER-COLLARD *Dict.* l. c. p. 465.).

86) Sic et LENTIN, vide SACHSE l. c. p. 118.

87) Adhibuerunt FERRIAR, FISCHER, SMITH etc.

88) Adhibuere HOME l. c. p. 16. 23. BAECK et SALAMON l. c. p. 269. RUMSEY l. c. p. 166.

89) Usurparunt MARCUS, HARLES etc.

90) Observarunt ventriculi adversus stimulum emeticorum inertiam HOME, SALAMON (l. c. p. 281.), PINEL (l. c. p. 261.), AUTENRIETH (l. c. p. 33.), FERRIAR (l. c. p. 245.), LATOUR (l. c. p. 76.), LEESON (l. c. p. 805.), SMITH (l. c. p. 261.), FISCHER (l. c. p. 358.), CHEYNE, MAERKER (l. c. p. 123.), SACHSE (l. c. p. 113.) illorum observationes plane a meis observationibus confirmantur. Exhibeo hinc *tartarum emeticum* pro infante duorum annorum ad granum unum in uncia semis aquae destillatae, adhibendo omni vigesima horae parte cochlear coffeanum usque ad vomitum; et *ipecacuanham* ad grana decem, quindecim, cum syrupo, ne pulvis faucibus adhaereat. Caussae inertiae ventriculi in croup, aut in pari vago nervorum, simul laryngi et ventriculo inserviente ac ab illo turgente compresso, aut in compressione cerebri a congestionibus originem paris vagi laedentibus, ut in maniis, apoplexiis, quaerenda est. Observatio, vo-

effectu destituerentur; quid *penna* profunde in fauces ad oesophagum usque introducta valeat, experiendum [91]). β') *Expectorantibus, diapnoicis.* Porro cum emeticis, dosibus repetitis minimisque porrectis, jure tribuatur *virtus sputa* [92]) *et transpirationem promovendi*, in illis, vel absoluta emesi, continuandum est [93]). Quodsi usus diu protractus tartratis potassae et stibii (omni alio remedio diapnoico et expectoranti anteponendo [94])), aegrotulos nimis defatigaret [95]);

mitum sectionem venae jugularis sequi (50), illaque Calliseni (l. c. p. 78.) et Albersii (Comm. p. 117.), evacuationes sanguinis actionem emeticorum promoveri, hypothesin istam quodammodo confirmant.

91) Jurine tali pacto infantem octodecim mensium ex orci faucibus eripuit (l. c. p. 288. Obs. 63.).

92) Jure inquam, nam experientia quotidiana vim expectorantem emeticorum in refracta dosi porrectorum confirmat. Nec hoc phaenomenon explicare arduum est. Constat enim, par nervorum vagum tracheae et ventriculo providere. Quid hinc mirum, si pharmaca nervos ventriculi specifice stimulantia, et energiam nervorum laryngis excitant?

93) Ait Jurine: „*Ich gebe deswegen die Brechmittel in gebrochenen Dosen*" (l. c. p. 275.) et Royer-Collard: „*plus souvent encore on fait alterner le vomitif et la saignée, et l'on fait succéder à un premier vomitif une solution émétisée dont on administre de tems en tems de petites doses.*" (*Dict.* l. c. p. 466.).

94) Tartari emetici in refractis dosibus laudes cecinerunt ut *diapnoici*, Michaelis et Fouchier (l. c. p.

ret [95]); *sulphur auratum* aut *kermes antimonii* [96]) illius vices agere possent; at cavendum, ne febris et status inflammatorius tubi aërei inde augeantur. Talis metus et respectu radicis *polygalae senegae* valet [97]); ad quod pharmacum, ab aliis laudatum [98]), a nobis incassum adhibitum [99]),

203.); ut *expectorantis*, MAERKER (l. c. p. 125.), RECHOU (l. c. p. 119).

95) Praesertim ob diarrhoeam, ut pluries vidi, viderunt MAERKER (l. c. p. 126.) et SACHSE (l. c. p. 139).

96) SACHSE quidem multum laudat (l. c. p. 139.): ast, uno exemplo excepto (puellae scilicet, ubi praevia methodo antiphlogistica kermes cum camphora et nitro feliciter exhibita fuere), nullum inde effectum peculiarem animadvertere potui. Verum melioribus auxiliis destitutus sequenti formula pro infante duorum annorum utor: R. Sulphuris aurati antimonii a grano uno ad grana duo. Mucilaginis gummi Arabici. Syrupi althaeae ââ drachm. duas. Aquae florum tiliae unciam unam. M. D. S. omni dimidia hora cochlear coffeanum agitando vas.

97) BEAUCHÈNE (23. *Vol. du Journ. de méd. de Paris*) asserit, polygalae decoctum non solum sputa non auxisse, sed, ut videtur, illa retinuisse; fortiori addita febre.

98) A medicis Americanis ARCHERO (l. c. p. 93.) et BARTONO (*Collections for an essay towards a materia medica of the united States. Philad.* 1801. *P. I.* p. 33.). Accesserunt LENTIN (HUFELAND's *Journ.* 2. *B.* p. 173.), SACHSE (l. c. p. 154). ARCHER decoctum saturatissimum exhibet, scilicet ex uncia semis radicis ad colaturam unciarum quatuor paratum. Rite monet ALBERS

tum [99]), tunc solum devenire licet, cum exhaustâ methodo antiphlogisticâ vires decrescunt, facies pallet, cutis parum calet, pulsus mollis, urina aquea, aegri habitus flaccidus est [100]), signaque diatheseos typhoidis obveniunt [1]), verbo, dum indicatio, sputa et rejectionem pseudomembranae, remedii irritantis ope, promovendi viget. γ') *Vaporibus*, *cataplasmatibus emollientibus* et *errhinis*. Spes, *vapores* per inspirationem attractos, posse concretiones tubum aëreum obturantes solvere, rationi consona est. Commendantur re vera hujusmodi *vapores* eliciti, ex *infuso sambuci* [2]), ex *lacte calido* cum *decocto althaeae aut malvae* [3]), ex *decocto capitum papaveris* [4]) ex *aqua fervida simplici* [5]), vel cum *aethere* [6]), ex

(Comm. p. 137.): „neque tantam radicis commendarem copiam.“ Suadet Cl. Vir connubium cum radice Salep, qua forma sic pro infante duorum annorum utor. R. radicis polygalae senegae drachm. semis. Radicis salep scrupul. semis. Coque c. s. q. aquae per quartam horae partem. Colat. unciarum trium adde Syrupi althaeae unc. unam. Cap. omni dimidia hora cochlear majus.

99) In multis aegrotis.

100) Sachse l. c. p. 156.

1) Reil op. c. p. 443. Maerker l. c. p. 128.

2) Hopff l. c. p. 105.

3) Thilenius p. 50.

4) Latour l. c. p. 48.

5) Chalmers l. c. p. 99.

6) Jurine l. c. p. 280.

ex *aceto* [7]) etc. Verum, ardua pro infantibus vaporum evadit applicatio, cum ipsi a machinis, inspirationi illorum dicatis [9]), abhorreant, et spongia, aqua calida imbuta orique admota, in iis angustias respirationis plerumque adaugeat. — Et *cataplasmata emollientia* circa collum [10]) applicita, ac, antequam frigescant, renovata, laudantur, tum ex *speciebus emollientibus* [11]), tum ex *oryza* [12]), tum ex *seminibus lini* [13]), tum ex *herba hyoscyami* et *opio* [14]) etc. Hujus generis auxilia sine damno aeque ac sine levamine pluries usurpavimus. Idem de *errhinis* [15]) fatemur. δ) *Mercurio.* Pro hydrargyri in croup

7) Home l. c. p. 9. 10. 16. 23. Crawford, Bergen, Salamon, Boehmer, Cheyne, Latour, Hosack, ut Swieten: „cum autem aceti vapores summum resolvens sint, et illud addi potest, sed minori copia, ne nimis irritet."

9) e. c. ab illa Mudges.

10) ad partes genitales, utpote magnum cum larynge consensum habentes, applicandum esse cataplasma, Lentin docet (l. c. p. 341. Obs. 7.), atque approbat Sachse l. c. p. 72.

11) Wahlbom l. c. p. 269. Latour l. c. p. 53.

12) Carron l. c. p. 407.

13) Goelis l. c. p. 8.

14) Thilenius l. c. p. 51. (caute incedendum ob vapores narcoticos, qui terribilia symptomata excitare possint, ut sub usu cataplasmatis ex herba hyoscyami super mammam suppurantem appositi observavi.

15) Commendantur a Lentinio (l. c. p. 347.), Thile-

croup usu, inprimis urgente tussi sicca et ariditate tracheae, loquuntur effectus ejus salutares in cura aliarum inflammationum cum proclivitate ad exsudationes, — spes, ope hujus pharmaci actionem systematis vasorum lymphaticorum excitandi, atque absorptionem lymphae coagulabilis secretae obtinendi [16]), pseudomembranam per auctam secretionem muci mobilem reddendi ac solvendi [17]); vim morbi a canali aëreo ad tubum intestinalem revellendi [18]); crisin per salivationem promovendi [19]) aliaque colutoria aperiendi [20]), ac tandem virtus specifica, quam mercurio medici Americae [21]), Angliae [22]) et Germaniae [23]), tribue-

NIO (l. c. p. 57.), spe fretis, posse nisus sub sternutatione tracheam a concretionibus polyposis etc. liberare. Cl. SACHSE haud dudum ab errhinis conspicuum effectum in cura croup obtinuisse lego. v. JURINE l. c. p. 288. nota ALBERS 206.

16) SACHSE l. c. 2. *Th.* p. 249.

17) BARD l. c.

18) HAMILTON in *Journ. de méd. Sept.* 1790. AUTENRIETH l. c.

19) THILENIUS l. c. p. 51. 61. SACHSE l. c. p. 253.

20) SACHSE l. c. p. 256.

21) KÜHN v. MICHAELIS *Med. Bibl.* 1. *B.* p. 112. (pro infante an. 2. grana 5—6. Calomel ter, quater), BARD v. RICHTER's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 165. (circa 7 grana Calomel spatio nychthemeri), REDMANN v. MICHAELIS *med. Bibl.* (Tenerrimis infantibus, omni tertia hora, grana tria calomelanos usque ad grana quindecim).

buerunt. At vero dolemus fateri: — analogia, ratiocinium et fides nos fefellerunt! Observationes enim propriae [24]), consonae illis CHEYNII [25]), JURINII [26]), ALBERSII [27]), HAASII [28]) aliorumque

RUSH l. c. ARCHER l. c. p. 155. (ad salivationem usque).

22) ANDERSON v. SACHSE l. c. p. 206. (infanti quatuor annorum spatio 50 horarum grana 45. Calomel). RUMSEY l. c. p. 171. JAC. HAMILTON v. SACHSE l. c. p. 208. (Puellae 7. annorum gr. 133. Calomel spatio 60. horarum).

23) THILENIUS, LENTIN, BOEHMER v. SACHSE l. c. p. 210. HECKER, HARLES, LOEFFLER, WINKLER, MICHAELIS, MARCUS (Omni hora a 5—10 gr. Calomel, infanti duorum annorum!!). AUTENRIETH (Omnia tertia horae parte granum unum Calomel), WIGAND in HUFELAND's *Journ.* 30. *B.* 2. *St.* p. 160. (gr. 70. Calomel in ultimo vitae nychthemero).

24) Tribus casibus exceptis, ubi mercurius in cura croup aliquid praestitisse videbatur, nunquam bonum inde effectum expertus sum. Doleo hinc, me huic pharmaco, plusquam par erat, fidem tribuisse, illudque tot discipulis, quot e schola mea exivere, immerito quondam commendasse.

25) „*I cannot say that I have ever seen any benefit derived from Calomel in the second stage. For two reasons I used Calomel freely during the second stage, in a variety of cases all of which terminated fatally.*" *Pathol. of the membrane of the Larynx*" p. 48.

26) „*Obgleich nun dieses Mittel* (*Calomel*) *in einem so grofsen Rufe steht, so glaube ich doch nicht, dafs es im Anfange des gewöhnlichen Croup pafst*" l. c. p. 287.

que [29]) docent, non solum mercurio nullam adversus croup virtutem specificam inesse, sed illum plurimis aliis auxiliis postponendum esse. Interea ne quid nimis! Quin nempe hydrargyri alia certiora auxilia devoveas, et quin gloriam tuam in praescriptionem dosium enormium illius colloces [30]); requiritur tamen, saltem ne videaris aliquid omisisse, ut sub rerum positione supra allata ad illud confugias. Exhibebis *calomel*, si praeter generalem indicationem specialis illa viget, alvum aperiendi, vermesque fugandi. Infanti duorum annorum dosis grani unius quavis

27) „*So sehr ich das Quecksilber schätze, so fest bin ich überzeugt, daſs man auch ohne dieses Mittel ein glücklicher Arzt in Behandlung dieser Krankheit seyn könne, wie die Erfahrungen von Herrn* Dr. Olbers, Jurine, Vieusseux, Cheyne *und meine eignen beweisen.*“ *Anm. zu* Royer-Collard p. 236.

28) „*Nous ne trouvons aucun cas qui prouve une vertu spécifique du Calomel contre cette maladie. Le malade de l'obs.* 8. *avait une salivation du Calomel et guérit. Mais les autres remèdes peuvent très bien avoir suffi contre cette maladie.*“ l. c. p. CXIII.

29) Maerker l. c. p. 107. Gutfeld l. c. p. 77.

30) „*Man hat in neuern Zeiten eine Art von Ehre darin gesucht, dieses Mittel in ungeheuren Dosen zu geben, anstatt daſs man sich seiner einseitigen Denkungs- und Handlungsweise hätte schämen sollen. Mehrere unserer deutschen Aerzte glaubten darin den englischen Arzt zu spielen u. s. w.* Albers l. c. p. 221.

vis horâ porrecta, et, si febris non magna sit, cum exigua sulphuris aurati antimonii quantitate [31]), quadrat. Raro salivatio, sed saepius diarrhoea, vires exhauriens [32]), expectanda. Hac praesente, plurimi connubium *opii* cum *calomel* suadent [33]); nos vero potius loco calomel, *unguentum mercurii griseum* ad drachmas duas et ultra, nychthemeri spatio, lateribus colli, pectori illiniendum, substituimus. Sunt qui *Mercurio solubili* HAHNEMANNI maxime faveant [34]). ε) *Hepar sulphuris* et *ammonia*. *Sulphuretum potassae* ut specificum contra croup propositum [36]), commendatione usurpatâ [37]) indignum, invenimus

31) e. c. pro infante duorum annorum R. Pulveris calomelanos grana sex. Sulphuris aurati antimonii grana duo. Sacchari drachmam semis. M. Divide in sex p. aequ. Cap. omni secunda horâ pulverem.

32) „*Die Schwäche, welche zuweilen als Folge des zu starken Gebrauchs des Quecksilbers entsteht, ist manchmal so grofs, dafs der Tod dadurch erfolgt, wie selbst der grofse Verehrer des Calomel,* HAMILTON, *offen gesteht.*" ALBERS l. c. p. 225.

33) ALBERS l. c. p. 229.

34) MOST l. c. p. 98. 101.

36) Ab anonymo prope tribunal expertorum Parisiense (v. *Rapport de la commission du croup*). Exhibetur bis de die a granis sex ad decem cum melle aut syrupo.

37) Miror medicos tribunal expertorum componentes tale pharmacum quocunque demum modo commendare potuisse.

mus [38]) itidemque alii [39]). *Ammoniam* utpote hypothesium gratia in praxin introductam [40]), honore experimenti ne quidem dignare censuimus.

Tertia indicatio.

6. *Spiritus salis ammoniaci anisatus* [41]), *elixir pectorale Regis Daniae Ph. Würtembergensis* [42]) et *sal volatile cornu-cervi* tum *simplex* [43]), tum *camphorae nuptum* [44]), scopo sputa pro-

38) Ter auctor fui, ut hepar sulphuris infantibus croup detentis porrigeretur terque id fecisse dolui. Enim vero non solum inde fructum non percepimus, sed miseri a pharmaco tam ingrato adhuc magis excruciati fuere.

39) Walker *Allg. med. Annal.* 1813. *April.* p. 136. Valentin l. c. p. 588. Albers in *Journ. de Depart. des bouches du Weser* p. 23. *le* 12. *Mars* 1812. Cfr. *Salzb. med. chir. Zeit.* 1812. p. 137. Bourgeois in *Journ. gen. de méd. françoise et etrangère. T. LXVII.* 1819. *Mai.* p. 340 (Hepar sulphuris pro veneno caustico declaratur, gastritidem excitante).

40) Ob id scilicet, quod pseudomembrana croup ex albumine constet, et ammonia albumen solvat (v. Carron l. c.). Verum ut hujusmodi solutio contingere possit, contactus pseudomembranae cum ammonia requireretur. Contactus autem nullus hic expectandus, cum pseudomembrana in larynge haereat, et ammonia per oesophagum transeat. Praeterea ammonia solum admodum diluta exhiberi possit.

41) Lentin v. Sachse l. c. p. 163.

42) Idem ib.

43) Rechou *Recueil* p. 120.

44) Sachse inquit: „*die Mittheilung der im* Hufelandi-

promovendi viresque vitales sustinendi, forte majori fide digna fuissent; at mali effectus, quos e *camphora* 45), *cinchona* 46) et *opio* 47) experti sumus,

SCHEN *Journ.* 30. *B.* 1. *St.* p. 110. *angekündigten Beobachtungen des Herrn* Dr. CZEKIERSKI, *welcher mit einer Mischung des Camphers und Antimonium* (Ammonium, seu potius *kohlensaures Ammonium*) 20 *Kinder rettete, muſs man um so begieriger erwarten, da Herr Medicinal-Rath* WOLFF *versichert, daſs sie Herrn* CZEKIERSKI *seit* 1806 *nie im Stiche gelassen, sondern selbst da noch Hülfe geleistet habe, wo nach bisherigen Erfahrungen keine Rettung mehr denkbar war.*" l. c. p. 165. Ait VALENTIN: „*ma correspondance avec trois médecins de Varsovie, m'apprend que les prétendus succès obtenus du carbonate d'ammoniaque qu'il désigne par l'epithète d'ammonium, se reduisent à fort peu de chose.*" l. c. p. 585.

45) Adhibuit sine effectu jam HOME cum nitro (Obs. 5. p. 16). Laudatur cum kermete ab OLBERS (v. ALBERS *Annal.* p. 47.) et per se a HUFELANDIO (*Journ.* 9. *B.* 1. *St.* p. 177). Ego semper vidi tussim inde exasperatam, quod et REIL observavit (*Fieberlehre* 2. *B.* p. 443) et fauces adussisse. Eundem effectum adnotat JURINE: „*Bei einigen wirkt er* (*der Campher*) *beruhigend, andere regt er nur noch mehr auf, und sie klagen über eine unerträgliche Hitze im Schlunde.*" l. c. p. 182.

46) In ipso croup periodice decurrente, vidi paroxysmos non solum inde non impediri, sed augeri cum respiratione simul aggravata (Acta mea clin. l. c. p. 68. NAHUMOWICZ l. c. p. 7). Cum meis observationibus illae JURINEI conveniunt (l. c. p. 69 et 283).

47) Laudatur 1° ad infantes soporosos reddendos, ne sese applicationi hirudinum opponant! JAHN *Kinder-*

sumus, successus, quo *moschus* 48) et *asa foetida* 49) caruerant, et observatio, artis hujusmodi in-

krankh. p. 491). Misericordia! 2° ad sedandam diarrhoeam a mercurio excitatam (Jonas l. c. p. 149. multique alii) et 3° ad tussim leniendam (Vieusseux l. c.). Horrendae commendantur doses ab Augustin, Harles (v. Hufeland's *Journ.* 6. *B.* p. 571.) et Hecker (*Die Kunst, die Krankh. d. Menschen zu heilen*). Vidi opium ab aliis in croup porrectum congestiones ad caput auxisse et sputa suppressisse. Tamen ait Haase: „*l'opium a été administré dans sept cas qui terminèrent heureusement.*" l. c. p. CXVIII.

48) Laudatur a Sachse l. c. pro tertia indicatione, ac revera profuit. Nunquam tam felix fui; verum neque poenituit moschum exhibuisse, nam nonnullos aegros languentes refocillavit. Exhibeo aegrotulo duorum annorum. R. Moschi grana duo. Sulphuris aurati antimonii gran. unum. Mucilaginis Gummi Arabici drachm. sex. Syrupi althaeae seu croci drachmas duas. M. D. Omni hora cochl. coffeanum. Moschus Jurinio indicatus videtur, dum croup magnas remissiones exhibet. Caeterum per transennam de hoc remedio loquitur (l. c. p. 282). Cum remissiones solum in morbo recenti obvenire soleant, tunc vero methodus antiphlogistica indicatur; primae Jurinei indicationi non assentio. Connubium moschi cum mercurio pro remedio specifico in croup declarat Wigand (Hufeland's *Journ.* 1810. *Febr.* p. 160.), pluries autem incassum adhibui. Haase asserit: „*la combinaison du musc avec le calomel paroit avantageuse.*" l. c.

49) Extollunt illius effectus Jurine l. c. p. 282. (*Unter allen gegen die nervösen Symptomen beim Croup angewandten Mitteln verdient die Asa foetida den Vorzug*).

inania conamina ultima miserorum vitae momenta saepe duriora reddidisse; haec omnia nos non solum a supra-allatis pharmacis, sed et ab aliis sic dictis excitantibus et antispasmodicis in cura croup commendatis, e. c. ab *aethere sulphurico* [50]) et *acetico* [51]), *phosphoro* [52]), *castoreo* [53]) *succino* [54]) etc., absterruerunt. Efficacioribus auxiliis destituti, tamen illorum usum non proscribimus, inprimis si febris croup comitans indolem typhodem exhibeat. Quid *affusio aquae frigidae*, secunda quaque horâ repetita, hac sub rerum positione valeat *), necdum experti sumus.

7. Re

VIEUSSEUX (l. c. p. 139. 147. 432. 448.). Vix aliter quam per clysteres adhiberi potest e. c. scrupulus pro dosi infanti duorum annorum administranda. Vidi inde symptomata nervosa, virium jacturam comitantia, remisisse, neminem vero sanatum.

50) JURINE l. c. p. 281. PINEL Nosogr. philos. T. II. p. 352. Medic. chir. p. 223.

51) VIEUSSEUX l. c.

52) PAILROUX v. JURINE l. c. p. 290.

53) LENTIN cum emeticis praesertim in sic dicto infuso ipecacuanhae GIANELLII. v. SACHSE l. c. p. 201.

54) *Tinctura*, VIEUSSEUX, JURINE ll. cc.

*) *Heilung e. Croups im letzten Stadium d. Adynamie, durch Uebergiefsung mit kaltem Wasser, von* Dr. J. HARDER, l. c. p. 23. ait: „*Ich liefs das Kind in eine grofse Wanne mit dem Bauche auf ein weich gestopftes Heukissen niederlegen und an den Extremitäten von zwei Gehülfen festhalten, gofs dann selbst zwei Eimer voll kaltem Wasser* (12 *bis* 13° *R. über Null*) *aus einer Höhe*

Tracheotomia.

7. Re ceterum conclamatâ, num *tracheotomiae* locus sit, quaeritur? — Operatio hujusmodi jam dudum in anginis [55]) et in morbis tracheae (et quidem non solum in illis, quibus corpora peregrina ansam praebent, sed et in aliis [56])) adhibita; in croup commendata est a Ho-

von einer halben Elle, rasch vom Kopfe über den Nacken und den Rücken bis zum Heiligenbeine herab." Confirmatur haec methodus a cl. Dr. Müller (ibid. p. 53.) et a Dr. Aberle (*Salzb. med. chir. Zeit.* 1822. *N.* 39.).

55) Rhases. Anton Musa Brassavola v. Sachse l. c. p. 277. Aur. Severini de recondita abscessuum natura p. 219. Lugd. Bat. 1724. (In cynanche gangraenosa Neapoli grassante). Nic. Moreau v. Bartholini Epist. Cent. I. 80. 81. p. 542. Purmann *chirurg. Lorbeerkranz.* C. 44. p. 302.

56) Fabricius ab Aquapendente de operat. chir. P. I. c. 44. p. 162. (Si a muco tenaci trachea repleta esset). Nic. Habicot *question chirurgicale sur l'opération de la bronchotomie. Paris* 1620. (in inflamm. tracheae admodum periculosa). Pet. Dionis *Cours d'operat. de chir.* p. 404. (in summo gradu inflammationis tracheae). Binart v. Verduc *traite des opérat. de chir. T. I.* p. 170. *Paris* 1701. (item). Fulv. Gherli Cent. II. *di rare osservazioni* p. 170. *Venez.* 1723. (item). Georg. Martini *Phil. Trans. Vol. VI. P. III.* p. 178. Garengeot *traité des opérat. de chir. Vol. II.* p. 446. Virgili in *mém. de l'acad. de chir. à Paris. Vol. I.* p. 581. Fernire *Journ. de méd. T.* 62. p. 411. Desault *chir. Nachl.* 2. *B.* 3. *Th.* p. 248. Hunter

Homio [57]), Michaelis [58]), Chausierio [59]), Yelloly [60]), Schwarzio [61]), Latourio [62]), Wilsonio [63]), Portalio [64]), Crawfordio [65]), Marco [66]), Giraudy [67]), Bonnafox de Mallet [68]) et maxime a Carronio [69]). Sicuti vero tracheotomia jam quondam in anginis rejiciebatur [70]), ita et nos illam in cura croup rejicimus, cum Bell [71]), Alexander [72]), Autenrieth [73]), Odwyer [74]),

v. Ehrlich's *Beobachtungen* p. 84 (in inflammatione vehemente laryngis).

57) l. c. p. 65.

58) l. c. p. 219.

59) *Recueil* p. 128.

60) l. c. p. 51.

61) Hufeland's *Journ.* 15. *B.* 2. *St.* p. 149.

62) l. c. p. 59—67.

63) l. c. p. 46.

64) l. c. p. 117. 133. 153.

65) l. c. p. 228.

66) l. c. p. 125.

67) l. c. p. 143—146.

68) l. c. p. 218—231.

69) op. c.

70) Aretaeus inquit: „Quicunque vero strangulatum ab angina verentes, asperam, quo liberius traheretur spiritus, incidere arteriam, rem mihi non videtur experientia confirmasse. Inflammationis quippe fervor, ex vulnere major efficitur, cumque strangulatione et tussi in exitum hominis conspirat.“ De caussis et signis acut. morborum.

71) *Wundarzneykunst.* 4. *B.* p. 248.

72) l. c. p. 78.

WYER [74]), MEASE [75]), FERRIAR [76]), JEFFROYS [77]), LANG [78]), COLLINET [79]), CHEYNE [80]), SCHWILGUÉ [81]), VIEUSSEUX [82]), VALENTIN [83]), DOUBLE [84]), CAILLOU [85]), RAVENAU [86]), FÜRSTENAU [87]), JURINE [88]), ALBERS [89]), ROYER-COLLARD [90]), SACH-

73) l. c. p. 51.

74) l. c. p. 28.

75) l. c. p. 197.

76) l. c. p. 147.

77) l. c. p. CXI.

78) l. c. p. 49.

79) l. c. p. 26.

80) l. c. p. 45. 46.

81) l. c. p. 61.

82) l. c. p. 162.

83) l. c. p. 615.

84) l. c. p. 509. 515.

85) l. c. p. 163. 166.

86) l. c. p. 108.

87) l. c. p. 18.

88) l. c. p. 219. „*Nur einen Fall giebt es, wo man mit Hoffnung eines glücklichen Erfolges die Tracheotomie unternehmen darf; wenn nämlich die entzündlichen Zufälle fast gänzlich aufgehört haben, der Husten nicht mehr trocken ist, und man gerechten Grund hat zu glauben, daſs die Fortdauer der krampfhaften Zufälle einzig und allein von einer vor der Glottis schwebenden Membran herrühre.*" l. c. p. 295—296. Rite vero ALBERS quaerit „*aus welchen Symptomen sollten wir dieses aber vermuthen?*" Not. 208.

89) *Anmerk. zu* ROYER-COLLARD l. c. p. 238.

90) *Dict.* l. c. p. 484.

SACHSE [91]), HAASE [92]) etc. Paucis enim adversariorum argumentis multa opponere possumus. Sic ajunt: 1° tracheotomia operationem sistit haud periculosam [93]); — immo periculosissimam ob facilem laesionem arteriarum thyreoïdearum et nervorum [94]) atque ob parvam laryngis in pueris diametrum [95]). 2° Indicatur tracheotomia ob analogiam inter pseudomembranas croup et corpora extranea tracheae illapsa [96]); — analogia ista vana est, nam hìc agitur de caussa morbi, ibi de effectu et quidem de effectu non constante. At vero concessa praesentia pseudomembranae, quis illam parietibus tracheae adhaerentem separabit? quis illam ex bronchiis extrahat? Tandem si membrana ab adhaesionibus liberari et extrahi etiam posset, liceretne simul inflammationem, veram croup caussam, simul extrahere? Postremo, ne unum quidem exemplum certum croup saltem acuti *), ope tracheotomiae sanati, agnoscimus [97]).

CAPUT

91) l. c.

92) l. c. p. CXXV.

93) MICHAELIS l. c. 219.

94) VICQ D'AZYR l. c.

95) CHEYNE l. c.

96) CATTON l. c.

*) De *croup chronico* ope tracheotomiae sanato narratur casus a W. H. PORTER in *medical-chirurgical Transactions published by the medical and chirurgical society of London. Vol. XI. Part. II.* 1821. v. *Neue Sammlung*

Caput IV.

De Phthisi laryngea et tracheali.

§. XV.

Definitio. Literatura.

1. Ulcus laryngis vel tracheae (socia saepe carie), gignens vocis extinctionem, dolorem ad Definitio.

N 2

par-

auserlesener Abhandlungen zum Gebrauche pr. Aerzte. 6. *B.* 1. *St. Leipzig* 1822. p. 123.

97) „*Cette opération a été pratiquée en Amérique, en Espagne, en Danemarc en plusieurs parties d'Allemagne, à Génève, à Brest, à Lyon, à Bordeaux, à Paris; et nulle part elle a reussi.*" Royer-Collard l. c. p. 488. Carron bis tracheotomiam in croup instituit, semel aeger sub ipsa operatione et altera vice sedecim horis postea demortuus est. Exemplum a Burserio (Inst. med. Vol. III. p. 333.) allatum non respicit croup, sed corpus extraneum tracheae illapsum (v. Epist. Joannis King in op. Valentin p. 629). Num exemplis croup, ope tracheotomiae sanati, quae à Chevalier (*med. chir. transact. Lond.* 1815. *Vol.* 6.), Marsch. Hall (ib. 1819. *Vol.* 10.) et in *Transact. of the associat. of Fellows and Licentiates of the king's and queen's College of Ireland. Vol.* 3., fides tribuenda sit nec ne, determinare non audeo.

partes affectas, tussim clangosam, sputa spumosa, puriformia, et febrem hecticam, *phthisin* constituit *laryngeam* vel *trachealem* [98]).

Literatura. 2. Quamvis fasti medici antiquiores ulcerum, tum laryngis, tum tracheae, exhibeant exempla, uti videre est apud GALENUM [99]), AËTIUM [100]), ZACUTUM LUSITANUM [1]), MARCELLUM DONATUM [2]), SCHENKIUM [3]), HORSTIUM [4]) etc.; attamen doctrina phthiseos laryngeae et trachealis dumtaxat, recentiori aevo debetur operâ MORGAGNI [5]), BORSIERI [6]), DOUBLE [7]), THOMANN [8]),

98) GALL. *La phthisie laryngée, trachéale,* — GERM. *Die Kehlkopf- oder Luftröhren-Schwindsucht.* ROSS. Чахотка дыхательнаго горла. POL. *suchoty gardłowe, suchoty kanału oddechowego.*

99) Method. med. Lib. V. C. II.

100) Tetrab. II. Serm. IV. C. 64.

1) Med. Pract. hist. L. II. N. 2.

2) Lib. III. C. I.

3) Obs. Lib. II. N. 7.

4) Opp. Lib. IV. Part. II.

5) De sedibus et caus. morb. l. citando.

6) Institut. Vol. IV. §. LVII. LXII. Edit. Mediol. a. 1789. p. 41. Tam clare doctrina phthiseos laryngeae et trachealis hic exponitur; ut verba auctoris articuli *Phthisie trachéale* in *dict. des sc. méd.* (T. XLII. p. 168.) risum movere debeant: „.... *avant la thèse que* M. CAYOL *a soutenu en* 1810. *sur la phthisie trachéale on ne possedait sur cette maladie que les notions les plus vagues et le moins precises, ... en un mot l'histoire exacte de cette maladie étoit entièrement à faire.*"

MANN [8]), ROBERT [9]), FLORMANN [10]), SAUVÉE [11]), WATHEN [12]), SCHOENBACH [13]), CAYOL [14]), NEUMANN [15]), DELPIT [16]), BEDINGFIELD [17]), C. BELL [18]), KULESZA [19]). Denique notio exactior croup haud parum ad doctrinam phthiseos laryngis et tracheae illustrandam contulit.

§. XVI.

7) In *Bulletin de la soc. de méd. de Paris* p. 195. App. ad *Journal de méd. continué. Vol. XI.*

8) Annales Instituti medico-clinici Wirceburgensis 1799. Vol. I. p. 162 sq.

9) *Journ. de méd. continué. Vol. IX.* p. 185.

10) in *N. Abhandl. d. Schwed. Akad. IX. B.* v. *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte. XIV. B.* p. 467.

11) *Diss. Recherches sur la phthisie laryngée. Paris* 1808.

12) in *Mem. of the med. Soc. of Lond. Vol. I. N.* 20.

13) Diss. de phthisi tracheali. Vilnae 1808. Cfr. Acta mea clinica Viln. ann. II. p. 64.

14) *Recherches sur la phthisie trachéale. Paris* 1810.

15) HORN's *Arch. f. med. Erfahr.* 1811. *März.* p. 246.

16) *Article phthisie laryngée* in *Dict. des sc. méd. Tome XXVII.* p. 204. — Auctor articuli *Phthisie trachéale* (op. c. T. XLII. p. 166.) prudentior, literis tantum initialibus *M. J.* nomen suum designavit.

17) *A Compendium of medical Practice, illustrated by interesting and instructive Cases, and by Pract. Patholog. and Physiolog. Obs. Lond.* 1816. p. 86—88.

18) In *the medico-chirurgical Journal and Review. Lond.* 1817. *Vol. III.* p. 144—46.

19) Dissert. de phthisi laryngea et tracheali. Vilnae 1821.

§. XVI.

Symptomata. Cadaverum autopsia.

Symptomata.

1. Phthisis laryngea et trachealis, nobis sexagesies et ultra visa, nisi praevii croup acuti sit effectus [20]), aut ex phthisi pulmonali evolvatur [21]), lente ingruere et decurrere solet [22]). Morbus utplurimum raucedine rebelli et rhoncho inconsueto sub somno annunciatur. Accedit sensus titillationis, pruritus, caloris et siccitatis circa laryngem aut tracheam, aliquando cum perceptione corporis extranei ibi latentis [23]). Intercurrit tussicula sublimis, brevis, plus minusve clangosa, cui tandem dolor ardens, fixus, partium affectarum, interdum unius tantum laryngis lateris, adsociatur. Sputa copiosa, spumosa, ductilia, instar salivae, cum striis vel frustulis puriformibus segregatis, fundum vasis petentibus [24]), quandoque non sine dolore rejiciuntur. Sputa hujusmodi, aliquando specifice foetentia [25]), raro sanguine tincta sunt. Vidimus illa cum con-

20) Cap. III. §. XIII. N. 4.

21) Cfr. Caput X. §. LII. N. 6.

22) In virgine Lithuanica morbum ad quintum annum protractum vidi.

23) Acta mea clinica l. c. p. 63.

24) Cayol aliique sputorum istam conditionem pro gentilitia hoc in morbo jure declarant.

25) Peculiarem puris foetorem, de quo Borsieri loquitur, nunquam percepi.

concretionibus calculosis[26]), viderunt alii cum basi cartilaginis cricoideae ossificata[27], cum frustulo nucis avellanae[28]), cum pseudomembranis[29]). Saepius e larynge et trachea *cruor sincerus*[30]), modo paucus, modo copiosus, nunc cum, nunc sine tussi, praevio plerumque ardore et subsequente levamine, manat[31]). Verum ocyus serius raucedo augetur, loquela, a tussi intersecta, laboriosa et aliquando ita profunda et vacua fit, ac si e specu prodiret: tandem, verba aegri aphoni non nisi ex labiorum motu intelligi possunt. Deglutitionis quoque opus cum dolore et interdum cum suffocationis periculo absolvitur. Ciborum enim a frustulo, et magis adhuc, ab haustu potus, aegros in tussim saevam, usque ad rejectionem rerum assumptarum pro-

26) In praedicta virgine Lithuanica vidi.

27) Aeger HUNTERI per plures menses sanguinem et pu rejiciebat ac pro phthisico habitus fuit. Convalui rejecta cartilagine indicata. v. CRUIKSHANK *Gesch. u. Beschreib. d. einsaugend. Gefaſse*, *übers. v.* LUDW p. 124.

28) Aeger per 7. annos dyspnoeâ, saeva tussi excruciabatur et omnino emaciatus erat, convaluit rejiciend corpus indicatum (TULPIUS Obs. med. Lib. II. C. p. 109).

29) §. XVIII. N. 2.

30) *Tracheorrhagia* FRANKII. v. Epitome de cur. hom. morb. L. V. P. II. p. 173. et BELL l. c. p. 145.

31) Cfr. Cap. IX. §. XL. N. 6.

protractam [32]), (relictis pro tempore facie tumidula, oculorum lachrymatione, anhelitu, cordis palpitatione, artuumque tremore) conjectos fuisse, vidimus. Quid quod, jam propriae salivae deglutitio cruciatum excitat, ac inprimis dolorem pungentem e faucibus ad aures, saepe susurru molestatas, extensum [33]), adauget. Fauces praeter quamdam rubedinem, ac statum varicosum vênarum (phaenomena nequaquam constantia) nil morbosi exhibent. Larynx vel trachea rudiorem attactum respuunt. Ille interdum prominet vel volumine augetur; haec a levi tumore circumdata visa est [34]). Jamque adesse solet febris, horroribus pomeridianis, caloribus vespertinis sudoribusque nocturnis ac siti stipata, comitantibus pulsu crebro, regulari [35]), contracto, urina sedimento puriformi instructa, passim etiam diarrhoea colliquativa vires frangente et pedum oedemate. Corpus interea totum, maxime vero extremitates superiores [36]), marcescunt; capilli defluunt, et pectus (quod hucusque a morbo intactum

32) Cfr. Cap. de dysphagia in P. III. Vol. I.

33) Dum unum laryngis latus dolet, dolor solum ad aurem lateris affecti ascendere solet, ut inter alios in clinico meo a. 1819. in murario 40. annorum observavi.

34) Cayol l. c.

35) Pulsum in utroque brachio varium observavit Cayol, — videtur id casui fortuito adscribendum esse.

36) Borsieri verissima observatio l. c.

tactum mansit), apud plurimos, praeviis symptomatibus phthiseos pulmonalis, affici incipit. Remittunt tunc in nonnullis mala laryngis et tracheae, praecipue tussis illa clangosa, et aeger, ut in phthisi pulmonali, infelicis vitae finem attingit. Contra alii ad mortem usque nunquam de pectoris affectione conqueruntur, et, licet ob difficultatem respirationis scalas ascendere nequeant [37]), tamen decubitu quoquoversus libero fruuntur. Verum aegri ejuscemodi, uti in acme croup, a dyspnoea cum respiratione profunde sonora et exspiratione stridente, anguntur, laryngem, digitis correptum, antrorsum trahunt [38]), facie livida, sudore frigida cooperta, oculis ex orbitis propulsis, adstantium auxilium implorant, lectum, et potissimum decubitum supinum, fugiunt, desperabundi pedibus calcitrant, ac, concessis lucidis intervallis, cum morte, horrendo spectaculo, luctant, donec suffocati pereant.

Autopsia cadaverum.

2. Cadavera non semper adeo emaciata, ac post alios morbos tabificos, cernuntur. *Epiglottidem* reperiimus in quinque cadaveribus ulceribus obsessam [39]), in plurimis erosam et in uno dimidio

37) Errat certe Borsieri dicens: „Spirandi difficultas etiam in ascensu scalarum non percipienda." — Nam et in primo morbi stadio affectio laryngis aut tracheae omnem motum vehementiorem respuit.

38) Observatio Morgagni l. c. Epist. XV. Art. 15.

39) Exempla similia describuntur in Ducan chymiae

midio consumptam [40]). Reperta ea est ab aliis plane destructa [41]), perforata [42]), marginibus corrugatis instructa [43]), cicatricibus tecta et acuminata [44]), indurata [45]) ac denique ossificata [46]). *Laryngis* interna superficies, eo in loco praecipue, ubi ventriculi MORGAGNIANI siti sunt, sese nobis plus vice simplici exhibuit pure obtecta, exulcerata [47]), cum verruculis, ulceribus inter-

natur. spec. Hagae 1707. p. 179. *Mém. de l'acad. de chirurgie. Vol. I.* p. 184. 195.

40) Viennae a. 1799. in famulo aulico. Miser tres ante interitum menses vix guttam aquae aut lactis deglutire potuerat ac desperabundus perierat. Similia viderunt HOPPENGÄRTNER in HUFELAND's *Journ.* 6. *B.* p. 558. THOMANN l. c. Observationes hujus generis opinionem MAGENDIE (in *Precis élément. de Physiol. T. II.* p. 162.) valde infringunt. Interea obveniunt alia illam confirmantia (TOZZETTI *Raccolti* v. *Journ. de med. T. IV.* p. 381. et *Samml. med. Wahrnehm.* 4. *B.* p. 321).

41) CUMMEN Miscell. nat. cur. Dec. I. An. 3. Obs. 112. BELL l. c. Case 2. p. 146.

42) MORGAGNI l. c. Epist. XXVIII. art. 10.

43) *Abhandl. f. pr. Aerzte.* 9. *B.* p. 685. in nota.

44) MORGAGNI Epist. XLIV. Art. 15.

45) BONETI Sepulchr. anat. L. III. Sect. IV. Obs. 6. — Act. N. Cur. Vol. II. Obs. 84. BRÜNING Constit. epid. Essendiens. Wesel 1769. p. 34. nota 9.

46) PAAW Primit. anatom. de ossibus p. 10 et 24.

47) Cfr. MORGAGNI Epist. XV. 13. THOMANN l. c. WATHEN in *Mem. of the med. Soc. of Lond. Vol. I. N. XX.* BIERMAYER Museum anatomico-patholog.

interpositis [48]), ac communicans per ulcus cum pharynge [49]). Videruntque alii superficiem laryngis condylomatibus [50]), ulceribus carcinomaticis [51]), polypis [52]) obsessam. Alii invenerunt concrementa ossea [53]), liquorem serosum, flavum, tenacem inter membranas laryngem ambientes [54]) atque hydatides [55]). Saepissime cartilaginem cricoideam carie erosam deteximus. Semel tanta hujus cartilaginis erosio erat, ut margines illius ex utraque parte dehiscentes, in pharyngem erosam prominerent [56]). Nec cartilaginibus reliquis caries parcet [57]). Et copiosa cartilaginum omnium laryn-

Nosocomii Universitat. Vindobonensis. Vind. 1806. p. 140 sq.

48) Casum similem describit Biermayer l. c. p. 143.

49) Acta mea clinica l. c. p. 65.

50) Biermayer l. c.

51) Morgagni Epist. XXVIII. Art. 9. 10.

52) Lieutaud *hist. de l'ac. R. des sc.* 1754. — *London med. Transact. Vol. I.* p. 407. Herbiniaux v. Richter's *chir. Bibl.* 2. *B.* 1. *St.* p. 89.

53) Riesel Misc. nat. Cur. Dec. II. An. 2. Obs. 116.

54) Morgagni Epist. IV. Art. 24. 26.

55) Lieutaud l. c. Gooch *Cases of Surgery* p. 99. Delormes v. *Neues Journ. der ausl. med. chir. Lit. von* Harles. 9. *B.* 2. *St.* 1810. p. 172.

56) Acta mea clinica l. c. p. 65. Plura exempla collegit Biermayer l. c. p. 141.

57) *Cartilaginis thyreoideae* internam superficiem erosam, externam autem nigerrimam describit Schoenbach l. c. p. 8. Bell l. c. p. 144 et 146, — *arytenoideam*

laryngis ossificationis describuntur casus [58]). Ad *tracheae* internam superficiem, praesertim prope bifurcationem illius ulcera saepe conspeximus [59]), sociis interdum ulceribus oesophagi [60]). Viderunt alii tracheam angustatam ac tuberculis intus obsessam [61]), ossificatam [62]), inque saccum mem-

vero ex uno latere omnino destructam, in altero, quadam tantum parte, vidit BEDINGFIELD l. c. p. 87.

58) COITER Obs. et exercit. anat. L. I. COLUMBUS de re anat. L. XIII. RIOLAN Enchirid. med. L. IV. C. 13. et SANDIFORT Obs. anat. pathol. L. III. C. 2. p. 43 sq. ejusd. Mus. anat. Acad. Lugd. Vol. I. Sect. V. N. 80. p. 274.

59) Exempla recensentur a BENIVIENIO de abd. rerum caus. C. X. — HORSTIO Opp. L. IV. P. II. ALOYS SUAREZ BARBOSA de angina ulcerosa. Lisbon 1789. BANG *Auswahl aus d. Tagebüchern d. K. Krankenh. in Kopenh.* 1783. 1. *B. Sept.* HESSELBACH in *der Salzb. med. chir. Zeitung.* 1820. *N.* 82. p. 57. (Praeter ulcera internae superficiei laryngis et tracheae, rami utrique recurrentes nervorum vagorum, secundum illorum longitudinem excavationibus notata (*eingekerbt*) et ad loca nota coloris obscurioris erant).

60) ZEVIANI *mem. di matem. e fisica della Società Italiana. T. VII.* vers. exstat in WEIGEL's *Ital. med. chir. Bibl.* 4. *B.* 1. *St.* p. 60.

61) BAILLIE *series of engravings Fasc. III. Pl. II. f.* 2. — Tubercula tracheae vidit et DRELINCOURT apud LIEUTAUD hist. anat. med. Vol. II. Obs. 8. CHAMBON DES MONTEAUX *merkw. Krankengesch. u. Leichenöffnungen.* 3. *B.* p. 49.

membranaceum, qui materiam pultaceam, phosphatem calcis sistentem, continebat, conversam [63]); ne de vermibus [64]), lapillis [65]), concrementis metallicis [66]), in illa haerentibus, loquamur. In plurimis cadaveribus, in quibus allata vitia laryngis et tracheae invenimus, pulmones omnino normales erant; hinc inde vero illi phaenomena

62) Soemmerring v. *Anmerk. zu* Baillie p. 48. Flormann in *Abh. f. pr. Aerzte.* 14. *B.* p. 467. Haen *Heilungsmethode.* 7. *Th.* 2. *Kap.* 3. *B.* p. 281. Morgagni Op. c. epist. VII. Art. II. et Advers. anat. I. Vol. §. 24. — ossificationem tracheae impedire, quominus gula facile laqueo frangatur, testantur observationes Hier. Cardani de varietate rerum. L. XVII. Novemb. 1550. L. XIV. C. 76. Schenk L. I. p. 11.

63) Otto *Handb. d. patholog. Anatomie. Breslau* 1814. p. 227.

64) Consentini progymn. phys. p. 90. — Sennert prax. med. L. I. p. 133. Atque hic non solum de vermibus ex oesophago post mortem in tracheam irreptis, sed de verme tracheae addicto, scilicet de *hamularia subcompressa.* (Treutler obs. pathol. anat. p. 10. Tab. II. fig. 37. et Camper's *Kleine Schriften.* 3. *B.* p. 201.) quaestio est.

65) Schmid in Misc. nat. cur. Dec. I. An. 9 et 10. Obs. 55. Heister *med. u. chir. Wahrnehm.* p. 843. Concrementa ista lapidea inprimis obvenire solent in lapidariis, lapicidis et murariis. v. Schurigii Lithologiae C. II. §. 19. p. 115. Desgenettes *Journ. de méd.* 1790. *Juin.*

66) e. c. in hominibus in fodinis metallicis laborantibus, v. Lieutaud Obs. 12.

nomena phthiseos pulmonalis, plus minusve provectae, exhibebant.

§. XVII.

Caussae.

C. Praedisponentes.

1. *Praedisponunt* ad phthisin laryngeam et trachealem: sexus masculinus [67], aetas provectior [68], clima frigidum [69], tempus hyemale [70], opi-

67) Solum *novem* feminas inter aegros meos invenio, et inter istas quinque morbum ex syphilide acquisivere. Quae observatio, si cum illa, in capite praecedente (§. XI. N. L.) allata, comparatur; patet, laryngem marium revera longe magis quam illum foeminarum morbis obnoxium esse. Interea et observationem contrariam experientia mea suppeditat. Die enim 17. Mensis Octobr. 1816. pro viro phthisi laryngea laborante in consilium vocatus sum, qui, se jam tres *sorores* eodem morbo amisisse, retulit.

68) Si infantes phthisi laryngea venerea affectos excipiam, fateri debeo, omnes aegrotos pubertatis epocham superasse. Plurimi inter 30 et 40 aetatis annum versabantur. Cum infantes croup chronico longe minus quam adulti subjiciantur, atque croup acutus illos potius suffocet, cur phthisis trachealis tenerae aetati quodammodo parcat, intelligitur.

69) Licet *Viennae* phthisin trachealem spatio octo annorum, quo, magni Nosocomii medicus primarius constitutus eram, octogies observaverim; illam *Vilnae*, habita ratione numeri incolarum adhuc frequentius obvenire, credo; vix enim annus decurrit, quin quatuor, quinque dirae hujus aegritudinis exempla occurrant.

opificia, quorum tractatio magnam pulveris inspirandi opportunitatem praebet [71]), atque demum affectiones faucium et glandularum submaxillarium repetitae [72]).

C. Excitantes.

2. *Excitant* phthisin laryngeam et trachealem, praeter generales caussas croup [73]), refrigeratio corporis [74]), inprimis haustus frigidus post cursum ingurgitatus [75]), clamores protracti [76]), cantus simul cum choreis [77]), potus [illegible] liquo-

70) Maxima pars aegrorum meorum morbum hyeme aut verno ingruente adepta est. Nonnulli, aestate adventante, fere sanati videbantur, at vero redeunte hyeme pejus quam unquam se habebant.

71) Cfr. §. XVI. N. 2. (65).

72) Sic circiter viginti exempla inter proprios aegros docent. Nonnulli furunculis variis in partibus subjiciebantur. Unius aegrae sudor longe ante morbum valdopere foetebat.

73) Cap. III. §. XI.

74) Fere omnes aegroti hanc caussam indicant.

75) Nobilis virgo ruri degens domum amicae dimidium milliarium distantem pomeridianis horis sine sociis adiverat. Reducem nox invasit, a qua terrefacta cursu sibi consulere voluit. Propriam fere exanimis attingens habitationem, incaute haustum cerevisiae ingurgitavit, subsecuta illico raucedine, qua neglecta phthisis trachealis evoluta est.

76) Cfr. Cap. II. §. IV. N. 11. (91).

77) Feminam scrophulosam a. 1821. mense Septembre curavi, quae in phthisin trachealem incidit, cum choreas ducendo, defectum instrumentorum vocalium propriae vocis ope suppleverit.

liquorum fermentatorum [78]), fuga herpetis [79]), erysipelatis faciei [80]), aut sudoris habitualis pedum [81]), maxime vero syphilis [82]) et abusus mercurii [83]), cum supra allatis caussis societatem ineuntes [84]); non exclusis violentiis externis laryngi aut tracheae illatis [85]).

§. XVIII.

Diagnosis. Prognosis.

Generatim.

1. Quamvis phthisis laryngea et trachealis saepe aut in phthisin pulmonalem transeant, aut ex illa originem ducant [86]); attamen morbi istiusmodi neutiquam invicem confundendi sunt. Docent enim tum observationes ad lectum aegrorum institutae, tum autopsiae cadaverum, phthisin laryngeam et trachealem *per se* existere posse. Quo

78) Sic plurimi inter proprios aegros testantur, quorum bini ebrii humum prolapsi, noctem in plateis transegerunt.

79) In binis aegrotis, inter 30 et 40. annum.

80) Sachse *Das Wissenswürdigste über die häutige Bräune. 1. Th.* p. 154.

81) In viro 40 annorum. Interim praeter istam aliae caussae, praesertim atmosphaera pulvere arenae inquinata, simul egerunt.

82) Cfr. § XVIII. N. 5.

83) Nonnulli aegrorum potius ex hac caussa quam ex lue in phthisin laryngeam incidisse videbantur.

84) Sic in maxima aegrorum parte.

85) *Dictionaire des sc. médic. Vol. XLII.* p. 172.

86) §. XVI.

Quo pacto illae phthises a *phthisi pulmonali* [87]), ab *aneurysmate aortae* [88]) et ab *asthmate* [89]) distingui debent, alibi docebimus.

Distinctio a croup chronico.

2. Posse croup *chronice* decurrere monuimus [90]). Exempla hujus generis apud STRUVE [91]), HOME [92]), VIEUSSEUX [93]), SACHSE [94]), JACKON [95]), HALL [96]), LAWRENCE [97]), leguntur, et a praxi nostra

87) Cap. X. §. LII. N. 6.

88) Cap. De aneurysmate aortae.

89) Cap. XIII. §. LXII. 5.

90) Cap. III. §. XII. N. 7.

91) An. 1735. in Actis N. Cur. T. I. (Puer 12. annorum per quatuor annos omni hyeme febrem catarrhalem cum tussi clangosa et sputis mucosis patiebatur. Omnia incassum adhibebantur, cum rejecta derepente, sub tussi, massa, carni crudae simili, convaluerit).

92) Phil. Transact. Vol. III. p. 68. (Puer 5 annorum per annum tussi laboravit cum sputis aliquando cruentis. Dies decem aut duodecim ante mortem membranam crassam adspectum vasis sanguinei referentem rejecit. A simili membrana interna superficies tracheae obducta erat, *absente exulceratione*).

93) *Recueil* Obs. 5. p. 17. (Infans 8 annorum. Croup ad plures menses protractus).

94) Op. c. 1. *Th.* p. 109.

95) *Edinb. Comment.* 6. *B.* p. 224. (Femina 42 annorum).

96) in *Medico-chir. Trans. Vol. X. Lond.* 1809. p. 166.

97) *On some Affections of the Larynx requiring the Operation of Bronchotomy* v. *Neue Abhandl. prakt. Aerzte. II. B.* p. 34 sq.

nostra [98]) et viri amici [99]) suppeditantur. Differentia

98) Vir conspicuus, T.... triginta annos natus, Grodni inhabitans, a. 1810. auxilium meum contra raucedinem, cum laryngis dolore, tussi clangosâ, suffocationis periculum minitante, sputis puriformibus, macie, febriculâ et deglutitione laesa (sine faucium visibili affectione) quaesiverat. Morbum a refrigerio corporis in itinere contracto, originem cepisse putabat: neque minus fassus est, juvenem se syphilide quidem infectum, sed bene curatum fuisse. Cura nihilominus a mercurio inchoata est, morbus autem in dies gravior exstitit. Atque sic quatuor hebdomadibus elapsis, aeger Vilnam reliquit, aliorum medicorum curae sese traditurus. Ab his multa et varia remedia diu frustra adhibita sunt. Tandem trium mensium spatio interjecto, a morbi autem initio mense nono, vehementissime tussiens, *pseudomembranam trium pollicum longitudinis* uniusque latitudinis, exspuit. A quo temporis momento, non solum ab omnibus suis malis liberatus, sed etiam obesus factus est.

99) Doctor Buemann, eques, in Rossia alba praxin cum laude exercens, sequentem morbi historiam mecum communicavit: „Virgo nobilis, optima semper gavisa sanitate, die 1. Januarii 1817. choreas strenue ducens, sudore irrorata, cubiculum propinquum petiit, ibique cyathum aquae gelidae ingurgitans, adaperta fortuito janua cum vestibulo communicante, vento frigido petita est. Extemplo in raucedinem incidit, quae, cum nullis aliis symptomatibus stiparetur, ad quatuor aut quinque hebdomades nulla adhibita medela protrahebatur. Deducto tandem in consilium medico per plures menses varia pharmaca incassum adhibita fuere. Nono morbi mense in consilium ad-

rentia *croup chronicum* inter et *phthisin trachealem* maxima est. Agitur enim ibi de *inflammatione* cum secretione lymphae coagulabilis; hîc autem de *ulcere* verum pus fundente. Quo recentior morbus, quoque magis praecipitanter decurrit, quo minus aeger macilentus redditur, quoque is minus de syphilide et scrophulâ suspectus est; eo probabilior croup chronicus, et vice versa.

Polypi tracheae.

3. Posse croup, praecipue chronicum, evanescere, et pseudomembranas relinquere, *polypi*, sedem plerumque in parte inferiore *tracheae* ha-

 ben-

vocor. Invenio aegrotam vehementer febricitantem, cum pulsu forti, tenso, tussi sicca, aphonia, doloribus hypochondrii dextri, sub tactu auctis, ciborum desiderio deleto, menstruis regularibus, sed copiosioribus solito. Suadeo usum mercurii et vesicatorium inter scapulas et nisi res in melius procederet, fonticulos ad brachia, quae post nonnullas hebdomades revera applicita fuere. Revisâ post tres septimanas aegrâ, omnia in eodem statu, praeter tussim auctam, inveni. Asserebat misera sibi videri ac si aliquid in trachea haereret, quod si rejiciere posset, certe sana evaderet. Confirmabatur hac in opinione aegra, consolationis gratia, morbus vero continuo invalescebat, donec quadam die vespere a tussi maxime violenta correpta, *massam puriformem firmam et ductilem exspuerit.* Evanuit miraculi instar inde raucedo totusque morbus. Absoluto anni curriculo hanc virginem revisi. Perfectâ gaudebat valetudine, vox erat clara, solum de quadam conquerebatur tussiculâ.“

bentes, docere videntur. Polyporum tracheae et post haemoptysin [4]), et post vomitum chronicum [5]) exstant exempla [6]). Pro signis illorum habentur: 1° respiratio difficillima, quin vox (ob profundam morbi sedem) mutata sit [7]); — 2° tussis sicca, fere continua [8]), vellicans [9]); — 3° sputa aliquando sub convulsionum insultu rejecta [10]); — et 4° dolor in pectore [11]). Figura polyporum tracheae, complanata, cylindrica, racemosa, tubulata, fibrosa [12]).

Tumores tracheam comprimentes.

4. Praeter aneurysmata aortae, aliae extant *causae tracheam extrinsecus comprimentes*, et symptomata phthiseos trachealis aemulantes. Hujusmodi sunt struma [13]), sanguis extravasatus [14]), glan-

4) Wichmann op. c. 2. *B.* p. 140.

5) Acharius l. citando.

6) Lieutaud in *hist. de l'ac. R. des sc.* p. 110. — Dalby in *Journ. de méd.* 1759. *Octob. T. XI.* et *Neue Samml. auserl. Wahrn.* 2. *B.* p. 28. Acta Soc. Havn. med. T. IV. p. 94. — Stark's *Auszüge aus d. Tagebüchern d. klin. Inst.* p. 177. Thilenius in Hufeland's *Journ.* 4. *B.* p. 813.

7) Sachse l. c. p. 152.

8) Dixon 1. *Th. des* 9. *B. der Edinb. Comment.* p. 77.

9) Acharius in *med. and phys. Journ. Sept.* 1802.

10) Dixon l. c.

11) Dixon l. c.

12) Sachse l. c.

13) Cap. 5. Cfr. Soemmerring (*Anmerk. zu* Baillie l. c. p. 49.) et Aepli (*Salzb. med. chir. Zeitung* 1790. 1. *B.* p. 399 et 419.

glandula thymus tophis cretaceis referta [15]), steatomata [16]), alii tumores modo in ipsam asperam arteriam aperti [17]), modo inter illam et oesophagum [18]) aut aortam [19]) locatis, modo istam adversus tracheam pellentes [20]). Morbi istiusmodi a phthisi tracheali discernuntur: 1° quod febre hectica vix aut ne vix quidem stipantur; 2° quod aegri potius de superiore sterni parte, quam de trachea conqueruntur; 3° quod dyspnoea characteres asthmatis prae se fert; 4° quod palpitatio cordis et lipothymia simul obveniunt, ne dicamus de caussis praegressis et de curriculo morbi.

Distinctio inter phthisin laryn-

5. Cum ulcera nunc laryngem, nunc tracheam, nunc utrasque detineant [21]); distinctio morbi

14) RIDLINUS in Eph. Nat. Cur. Dec. III. A. 7. Obs. 120. (Detexit particulam sanguinis grumosi, lapidis fere duritiem nacti, juxta asperam arteriam et hanc comprimentem, in sene, cui ante plusculos annos graviter lapso, inde primum ejus partis dolor, semper autem postea difficilis erat respiratio).

15) VATER in Eph. Nat. Cur. Dec. III. An. 9. Obs. 161. in fine.

16) VORWALTNER Eph. N. Cur. l. c. Obs. 144.

17) MORGAGNI l. c. Epist. XV. Art. 15.

18) RUSH *Lond. med. Obs. and Inqu. Vol.* 6. p. 78.

19) LETTSOM *mem. of the med. Society of London. Vol. I.* p. 77. — *Abh. f. pr. Aerzte.* 12. *B.* p. 604.

20) STENZEL Diss. de steatomate in principio aortae reperto. Wittemb. 1723.

21) §. XVI. 2.

geam et tracheam lem. morbi in *phthisin laryngeam*, *trachealem*, et *laryngo-trachealem* sponte se obtrudit [22]. Sedes doloris altior vel inferior, vox magis minusve extincta, affectionem praecipuam laryngis aut tracheae designant. Huic praeterea accessus suffocationis, respiratio sibilosa et sputa copiosa adscribuntur [23]), at immerito, nam symptomata illa, phthisi, tum laryngeae, tum tracheali (pluries in provectiori morbo complicatis), communia sunt.

Varia indoles.

6. Qualiscunque vero sedes morbi fuerit, *indoles* illius pro re nata varia observatur. Erit morbus *simplex*, quoties a caussa catarrhali, in homine aliunde sano excitatur. Secus autem in hominibus, qui jam antea germen morbi qualiscunque gerebant. Tunc enim, ut in ophthalmiis contingere solet [24]), vel ipsa affectio catarrhalis proclivitatem ad varias exulcerationes specificas inducit. Obveniunt nempe tunc *exulcerationes* 1° *varicosae*, — in aegrotis haemorrhoidariis, potui liquorum fermentatorum addictis: rejiciuntur

22) Discipulus meus Schoenbach (Diss. cit.) distinctionem, de qua agitur, in definitionem suscepit, dicens (§. II.): „phthisis trachealis seu laryngea mihi est ulcus *tracheae* seu *laryngis*" etc. Miror hinc in *Dict. des sc. méd.* l. c. Cayolium pro auctore istiusmodi divisionis proclamari.

23) Cayol. l. c.

24) P. II. Vol. I. Sect. II. Cap. XVIII.

tur sputa cruenta [25]) cum levamine; 2° *scorbuticae* — in cachecticis, mercurio imbutis, nosocomiis inclusis, gingivis cruentis aliisque scorbuti symptomatibus insignitis, excernuntur sputa foetentia; 3° *herpeticae* et *arthriticae* — in aegris impetiginibus, erysipelati habituali subditis, morbus praecipitanter decurrit, referuntque sputa concretiones calculosas, 4° *scrophulosae* — in delicatoribus, junioribus, praeviis eruptionibus partis capillatae capitis, tumoribus glandularum colli, ophthalmiis et otorrhoeis, sputa sunt purulenta, segregata; morbus lente primum cum lucidis intervallis, dein cum signis latentis cariei cartilaginum laryngis decurrit; et 5° *syphiliticae* — in hominibus syphilide, sive recenti et evidenti [26]), sive antiqua et recondita [27]), mulctatis: symptomata horis vespertinis praeter modum augentur, febris autem et emaciatio corporis

25) Cum *vena azygos* arctissimum nexum cum trachea ibi alat, ubi versus venam cavam super istam in arcum flectitur, cumque vena azygos in affectionibus haemorrhoidariis magnam scenam ludat, saltem ex pressione illius super tracheam (nisi major communicatio cum LANCISIO (in epist. ad MORGAGNIUM) admitti placeat), tracheorrhagia explicari posset.

26) Per symptomata scilicet syphilidi gentilitia, inter quae praesertim parva ulcuscula ad angulos labiorum attentione digna sunt.

27) Symptomatibus scilicet venereis sedatis, quin labes syphilitica radicitus exterminata sit.

poris in minori gradu obveniunt. Juvat vero nosse, phthisin laryngeam et trachealem variam suam indolem dumtaxat in primis stadiis patefacere, serius autem (qualiscunque fuerat primitiva illius origo) in eo convenire, quod deterrimum ulcus partes ad vitam conservandam essentiales, et exitialis febris universum corpus depascunt.

Prognosis. 7. Desperandum tunc est de vita aegri, crudelissima morte obituri. Spem enim sanationis solum alere licet, diagnosi genuinae phthiseos necdum omnino confirmatâ; aegro ceterum bene constituto, pectusque sanum et integrum habente; ulcere laryngis aut tracheae indolem syphiliticam aut herpeticam agnoscente; carie cartilaginum minime probabili, febreque hectica omnibus numeris necdum absolutâ. Vidimus phthisin laryngeam parum provectam periculum suffocationis culpâ supervenientis croup acuti minitasse, eo vero fugato, relicta tantum raucedine, evanuisse [28]). Interdum erysipelas, laryngem aut tracheam

28) Mense Mart. 1814. ad Judaeum Viluensem vocatus sum, qui ante sex hebdomadas consilium meum ob morbum, formam phthisis laryngeae ingruentis habentem, petierat. Aegrum cum morte luctantem, praesentibus febre conspicua, tussi clangosa, dyspnoea summa, inveni. Se a duobus tantum diebus, praegresso corporis refrigerio, tam male habere narrabat. Cum mihi haud probabile apparuerit, morbum chronicum progressus adeo rapidos fecisse, cum aeger fri-

cheam exulceratam invadendo, ante solitam epocham vitae finem inopinato imponit [29]). Idem ab oedemate glottidis, phthiseos laryngeae interdum socio, exspectandum est [30]).

§. XIX.

C u r a.

Cura morbi necdum conclamati.

1. *Cura phthiseos laryngeae et trachealis* iisdem principiis superstruitur, quae fusius in tractatu de phthisi pulmonali [31]) exponentur. Sufficiet hinc meminisse, quod, morbo illo necdum ad extremum perducto, cura *methodo antiphlogistica* inchoanda sit; quippe quae prudenter adhibita, si morbus ad croup chronicum pertineret, admodum efficax evadere possit, et in casu ulceris laryngis, nihil saltem noceret. Quodsi itaque aeger floridus, haud emaciatus juvenisque fuerit, pulsus vero febrilis, ac respirationis magna difficultas observarentur; *sanguinem* semel, bisve, e vena brachii *educere* solemus. Phlebotomiâ autem

gori sese exposuerit, croup antiquo illi morbo supervenisse, conclusi. Prognosi ardua quidem, sed non desperata instituta, croup debitis auxiliis aggressus sum. Eo spatio hebdomadis devicto, aeger praeter raucedinem nil amplius morbosi exhibuerat.

29) P. I. Vol. II. Cap. VI. §. XXIX. (Terribile exemplum in vetula vidi).

30) Bayle *Mém. sur l'oedeme de la glotte* v. *Journ. gén. de méd. chir. et pharm.* 1820. *Avril.* p. 78.

31) Cap. X.

autem non indicatâ, vel ea jam peractâ; *hirudines* copiosas circa laryngem aut tracheam applicamus. Ad usum quoque internum nobis inservit *nitras potassae* in vehiculo mucilaginoso, quale est decoctum radicis *orchidis morionis*, *althaeae officinalis*, seminum *lini usitatissimi*, vel *hordei distichi mundati*, aut in *emulsione amygdalinâ*. In aegrotantibus haemorrhoidariis, aut in aliis alvo obstructa laborantibus, lenibus *eccoproticis* faeces eliminare studemus; caute tamen, ne fatali diarrhoeae ansam porrigamus. Porro *balneum pedum* bis terve de hebdomade administramus, nisi illi forte praedispositio ad oedema pedum obstaret. Pro potu *aqua selterana*, quae, cum frigida sit, cum tantillo *lactis tepidi* exhibetur. Latente affectione *rheumatica*, aut in aegro scrophuloso, vel etiam morbo ab impetiginibus fugatis ortum trahente, ad *vesicatorium perpetuum* nuchae aut sterno admotum confugimus. Si ex hoc auxilio aliquid levaminis obtineatur, ad *fonticulos* pervenimus. Maximum ipsi quidem praestant effectum, lateribus laryngis aut tracheae admoti, ast tenuitas integumentorum juguli et proximitas loci affecti efficiunt, ut in aegrotis tenerioribus praesertim et sensilioribus magna inde fiat irritatio, ac malum malo addatur. Quamobrem potius brachia, quo loco musculus deltoideus inseritur, pro fonticulis elegimus. Idem majori adhuc jure de selectu loci pro *setaceis* intelligendum

dum est. Nemo, qui nervorum copiosiorum laryngem et tracheam adeuntium memor erit, mirabitur, nos, respectu ad irritationem istis partibus inferendam, caute incedere. Immo ad illarum partium sensibilitatem obtundendam saepe ad *narcotica* confugimus. Inter haec minus *opio*, nisi sub forma *pulveris Doveri*, favemus, cum utplurimum secretionem sputorum supprimere soleat. Multum vero *hyoscyamus* nobis arridet [32]. Cum *atropa belladonna* evidens imperium in nervos laryngis et tracheae exerceat, illius folia, ad compescendum saltem tumultum partium affectarum, pluries in usum duximus; sed semper incassum. Idem de foliis *digitalis purpureae* fateri hic debemus, quae saepius sputa imminuere videbantur. Eliciebantur contra tum ab *emetico*, tum a *vaporibus aqueis*, ope machinae *Mudges* inspiratis, quae tamen vapores in multis aegrotantibus respirationis incommoda adauxerunt. Plurimis levamen attulit *unctio* anterioris partis colli cum *oleo hyoscyami cocto*. In phthisi laryngea et tracheali *venerea*, nisi abusus mercurii praecesserit, aut caries cartilaginum jam devastationes irreparabiles produxerit, auxilium in prudenti

32) R. Seminum hyoscyami nigri scrupulum unum. Amygdalarum dulcium decorticatarum, sacchari albi, pulveris gummi arabici aa drachm. duas. F. sub assidua trituratione c. s. q. aquae, emulsio ad colaturam librae unius. D.

denti administratione *hydrargyri* invenitur. Tutissime hìc parvae frictiones cum *unguento mercuriali* agunt, quae alternis vicibus brachiis et cruribus illiniri debent, interpositis tamen balneis tepidis, simulque propinato decocto radicis *smilacis sarsaparillae* cum lacte. *Calomel*, nisi in minimis dosibus adhibeatur, saepe fatalem excitat salivationem, qua miseriae aegrorum quam maxime augentur. Miror hoc pharmacum, in phthisi laryngea et tracheali pro specifico haberi, ipsisque aegris conclamatis exhiberi 33).

Cura morbi conclamati.

2. Morbo enim conclamato, prudentis medici est, omni conamini, cujus scopus extra limites potentiae humanae jacet, valedicere; remediis *demulcentibus*, inprimis *linctibus oleosis*, temporaneum levamen afferre recuperandaeque sanitatis spem sustinere.

3. In

33) Nobilem virginem, de qua supra, (§. XVIII. N. 1. (75)) per duos annos cum phthisi conclamata saltem inter vivos retinui, ac mala, quibus excruciabatur, quousque in mea potestate erat, lenivi. Aegra vero perfectam sanitatem cupiens vidensque ad illam obtinendam mea conamina frustranea esse, sensim ac sensim fiduciam amisit, curaeque alterius medici sese commisit. Hic morbum viriliter ope calomel et unguenti mercurialis collo illiniendi aggressus est; quo vix facto, febris hectica cum maxime augebatur, superveniente ptyalismo, angustias respirationis et deglutitionis ad extremum perducente. Aegra tunc medico novo maledicens, me iterum advocare curavit adstitique jam ultimis ejus vitae momentis.

3. In omni morbi stadio, maximus *regiminis diaetetici* habendus est respectus. Cibi praeprimis lactei et farinacei, butyro recentissimo, pauco sale conditi, haud fervidi, exhibendi. Pro potu aqua simplex, haud frigida. Repentinae enim caloris in cibis et potu mutationes, sano homini imperceptibiles, laryngis et tracheae morbo detentis, infensae evadunt. Idem de aëre inspirando valet, cujus temperatura diu noctuque constans, inter gradum 14 et 16 thermometri Reaumuriani esse debet *). Maxime vero requiritur, ut aegroti *sermocinationi*, in quantum fieri possit, valedicant; imo cum limites hic difficulter determinari possint, malimus *silentium absolutum* imperare.

Regimen diaeteticum.

CAPUT

*) Cfr. Cap. X. §. XLIV. N. 12.

Caput. V.
De Thyreoïtide.

§. XX.
Definitio. Notio morbi. Symptomata. Caussae.

Definitio. 1. *Thyreoïtis* nobis est inflammatio acuta corporis thyreoïdei 34), vel cellulosae annexae, stipata tumore partis affectae (attactum respuentis), respiratione difficili, deglutitione dolorifica ac febre.

Notio morbi. 2. Auctores *suppurationem* corporis thyreoïdei describentes *), et thyreoïtidem necessario commemorare debuerant. Commemorarunt in specie Baillie nomine *inflammationis glandulae thyreoïdeae* 35), aliique nominibus *strumae inflammato-*

34) Nomen *corporis* thyreoïdei illi *glandulae* anteponimus, quoniam necdum demonstratum est, partem illam revera ad glandulas pertinere.

*) *Neue Bemerkungen über d. Anatomie d. krankhaften Baues v. einig. d. wichtigsten Theile d. menschl. Körpers.* v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 20. *B.* 3. *u.* 4. *St.* p. 255.

35) Henning v. Hufeland's *Journ. d. pr. Heilk.* 8. *B.* 4. *St.* p. 52. Baillie *A series of Engrav. etc. Fasc. II. Pl. I. fig.* 3. (*Represents an abscess laid open in the right side of the thyroid gland*).

matoriae[36]), *cynanches thyreoïdeae*[37]) et *thyreophymatis acuti*[38]).

Symptomata.

3. Thyreoïtis, cujus quinque exempla conspeximus, praeviis symptomatibus catarrhalibus ingruere solet. Primum dolor acutus ad laryngem percipitur. Sequitur tumor cuti concolor, aliquando ruber[40]), velociter crescens, ad latus alterutrum juguli, vel utrinque extensus, attactum licet levissimum respuens. Evoluto tumore dolor ex acuto tensivus evadit. Respirandi percipitur difficultas visui obvia. Deglutitio potius dolorifica, quam impedita. Facies tumidula, oculi subrubri, pulsatio carotidum cernuntur. Aeger de capitis gravedine et susurru aurium conqueritur. Interdum cruor guttatim e naribus manat. Interea febris magis magisque notas inflammatorias exhibet, noctu cum reliquis symptomatibus augetur; donec circa septimum diem, sudore, urinâ turbulentâ terminetur. Evanescit tunc plerumque et tumor cum reliquis symptomatibus. Alias abscessus indicia observantur.

Caussae.

4. Vidimus thyreoïtidem in adolescentibus utriusque sexus et in adultis feminis. Excitabatur

36) §. XXV. N. 1.

37) Ph. Fr. Walther *Neue Heilart des Kropfs durch die Unterbindung der Obern-Schilddrüsen-Schlagader. Sulzbach* 1817. p. 17.

38) J. P. Frank Epitome de cur. hom. morbis. Lib. VI. P. II. Viennae 1820. p. 83.

40) J. P. Frank l. c.

tur morbus a refrigerio, et ab annua constitutione parotitidi favente. Visus ille est etiam a violentiis externis collo illatis [41]).

§. XXI.

Diagnosis. Prognosis. Cura.

Diagnosis. 1. *Thyreoïtis* vel per se accedit, vel alios morbos e. c. laryngitidem [42]) comitatur. Et inflammatio strumae, aut a violentiis externis, aut a medendi ratione irritante excitata, ad thyreoïtidem spectat.

Prognosis. 2. Nisi thyreoïtis resolvatur, facile in suppurationem, sibi aliquando viam in tracheam parantem [43]), aut destructionem partis affectae post se trahentem [44]), transit. Verisimiliter corporis thyreoïdei scirrhus [45]), ossificatio [46]), nec non concrementa calculosa in illo [47]), cum praevio processu inflammatorio cohaerent.

3. Re-

41) Walther l. c. p. 18. (*Einmal entstand sie nach heftigem Drosseln*).

42) Cap. III. §. XVI. N. 6 (25. 30).

43) Baillie l. c. Monteggia Fasciculi pathologici Mediol. 1789.

44) J. P. Frank l. c. p. 81—83 (Propria morbi historia). Cfr. Renauldin in *Recueil périod. an. XI.* v. Hufeland's, Schreger's *u.* Harles *Journ. d. ausl. med. Lit.* 1803. *I. B.* p. 233.

45) Baillie *Neue Bemerkungen* p. 357.

46) Weiz *Vollständige Auszüge aus den besten chir. Disp.* 2. *B.* p. 210. Baillie l. c. p. 358.

47) Sandifort mus. anat. Vol. I. Sect. III. p. 104.

3. Resolutio thyreoïtidis obtinetur methodo primum *antiphlogistica*, dein *diapnoica* mature in usum vocatis. Cavendum, ne hirudines nimis prope tumorem applicentur; ex quo majorem irritationem partium affectarum conspeximus. Obveniente corporis thyreoïdei *abscessu*, eoque maturo, aperitio, ob metum depletionis in tracheam, non procrastinanda. Num scirrho et ossificationi partis exstirpatio [48]) opponenda? chirurgi decidant. **Cura.**

Caput

N. C. Sect. II. N. LXXXII. LXXXIII. Tab. CVI. fig. 6. Walter Obs. anat. p. 43. *Anatom. Mus.* 1. *B.* p. 139. *N.* 277. Cfr. ibid. 1. *B.* p. 156. *N.* 311. p. 157. *N.* 312.

48) Freytag Epist. de glandulae thyreoïdeae partim osseam, partim melliceridis speciem referentis exstirpatione. Lips. 1778. Weiz *N. Auszüge.* 9. *B.* p. 66. Dessault *Chir. Nachlaſs.* 2. *B.* 4. *Th.* p. 5. Giraud in Dessault *Auserl. chirurg. Wahrnehm. N.* 140.

Caput VI.

De Struma.

§. XXII.

Definitio. Nominis notio. Literatura.

Definitio. 1. *Struma* [49]) est corporis thyreoïdei, aut textus cellulosi illud ambientis, tumor, lente evolutus, mobilis, spongiosus, elasticus, aliquando durus, plerumque cuti concolor, indolens, non raro ad ingentem magnitudinem increscens, multis regionibus alpinis endemicus.

Nominis notio et synonyma. 2. Nostro solum aevo, vox *strumae* (a *struendo*, seu acervatim accumulare?) ad morbum, de quo agitur, designandum, usurpatur. Apud Latinos multosque alios struma scrophulas (*choirades* Graecorum) significabat. Strumae enim, sensu nostro acceptae, nomen *Bronchoceles* [50]), seu *herniae gutturalis*, olim impertiebatur. Nos autem herniam tracheae dumtaxat rarissimum illum morbum [51]), ubi inter annulum tra-

49) Germ. *Der Kropf.* Gall. *Le Goître.* Angl. *Derbyshire-Neck*, *Wen.* Pol. *Wola.* Ross. Зобъ.

50) A Graec. Βρόγχος, aspera arteria et κήλη hernia.

51) Girard (*Lupiologie* p. 406.) exemplum describit,

tracheae unum alterumve membrana interna tracheae prominet, sub forma tumoris mollis, indolentis, praesertim sub actu inspirationis obvii, compellamus. Minus usitata strumae synonyma sunt, *gongrona* *), *botium* [52]), *tracheocele* [53]), *guttur globosum* [54]), *tracheophyma* [55]), *deironcus* [56]), *thyreophyma* [57]) seu *tuber gutturosum* etc.

3. Cum scriptores antiquiores, sub nomine strumae, scrophulas intellexerint, cumque istos morbos haud inter se distinxerint, literaturam strumae, quin illam scrophularum anticipemus, exponere arduum est. Remissa hinc literatura illa generali ad alium hujus operis locum [58]), hic solum auctorum de struma proprie dicta men-

Literatura.

asserens, hoc malum potius inter feminas, quam inter mares obvenire. Patri meo illud in praxi quinquaginta annorum nunquam obvenit, nec mihi. Mentio illius tamen injicitur a MUYS (Decur. II. Obs. 7.) et a MANGET in nota ad BARBETTI opus (Anat. practica C. X.).

*) HIPPOCRATIS Epid. L. VI. Sect. 3. Sent. 14.

52) AMBR. PARÉ Opp. Paris 1582.

53) HEISTER Instit. pract. p. 678.

54) FELIX FABER hist. Suevorum. Lib. I. C. 15.

55) SAGAR systema morb. symptomat. Vienn. 1783.

56) SWEDIAUR Nov. nosologiae methodicae systema. Vol. II. p. 502.

57) J. P. FRANK l. c.

58) P. III. Vol. II. Caput de scrophulis.

mentionem injiciemus. Spectant huc: VESTI [59]), CLOWES [60]), LAURENTIUS [61]), ROLFINK [62]), HOFMANN [63]), CRAUSIUS [64]), HORLACHER [65]), HEUCHER [66]), ROEMHILD [67]), SPERLING [68]), LANGE [69]), KUECHLER [70]), FISCHER [71]), MITTERMAYER [72]), HARTRANFT [73]), DAPEYRON DE CHEYSSIOL [74]), GIRARD [75]), READ [76]), MERLAND DE CHAILLE [77]), WIL-

59) Diss. de struma. Erfurt. 1585.

60) *A treatise on the struma. Lond.* 1602.

61) De mirabili strumas sanandi vi. Paris. 1609.

62) De strumis et scrophulis. Jen. 1667.

63) Diss. de strumis. Casselae 1673.

64) Diss. de strumis. Jen. 1687.

65) *Von Krebs-, Kropf- und Nasengewächs-Heilung. Ulm* 1697.

66) Diss. de strumis et scrophulis. Vitemb. 1707.

67) Diss. de struma. Altdorf. 1707.

68) Diss. de strumis et scrophulis. Vitemb. 1707.

69) Diss. de strumis et scrophulis. Vitemb. 1707.

70) Diss. de strumis ac scrophulis. Lipsiae 1723.

71) Diss. de strumis ac scrophulis Buensgensium. Erf. 1723.

72) Diss. de strumis et scrophulis. Erf. 1723.

73) De glandulis colli puerorum tumefact. Lips. 1723.

74) *Obs. sur la guérison de plusieurs bronchocèles, obtenue par la poudre de coquilles d'oeufs calcinés prises intérieurement.* Vide *Journ. de méd. chir. et pharm. Vol.* 28. p. 343. et *Vol.* 32. p. 264. *Paris* 1768 et 1770.

75) *Lupiologie ou traité des tumeurs connues sous les nom de Loupes, avec des details sur les effets et la manière d'agir des caustiques; des recherches sur le ganglion, le goître etc. Paris* 1775.

WILMER [78]), STARR [79]), PROSSER [80]), TH. WHYTE [81]), VALENTIN [82]), VAN MEERTEN [83]), LAURENT [84]), JORDAN [85]), VAN GRIEKEN [86]), GAUTIER [87]), BRODBELT [88]), WICHMANN [89]), STEGEMANN [90]), LODER [91]), HAASE [92]), FODÉRÉ [93]), MOSELEY *), BARTON [94]), CAQUÉ [95]), TARDIVEAU [96]),

76) *Mém. sur les bronchocèles du pays Messin. Nancy* 1777.

77) Diss. de strumis. Monspel. 1776.

78) *Cures and remarks in Surgery.* 1779.

79) Diss. bronchoceles botii sanatio. Tubing. 1780.

80) *An account and method of cure of bronchocele. Lond.* 1782.

81) *On struma. Lond.* 1784.

82) Diss. medico-chirurgica de struma bronchocele dictâ et de hemeralopia. Nancy. 1787.

83) Diss. de morbo strumoso. Lugd. Batav. 1788.

84) Diss. de strumis. Argent. 1791.

85) Diss. de struma. Goett. 1794.

86) Diss. de struma. Duisb. 1794.

87) De Tyrolensium, Carynthiorum, Styriorumque struma. Vindob. 1794.

88) Diss. de bronchocele. Edinb. 1794.

89) *Ideen z. Diagnostik.* 1. *B. Hannov.* 1794. p. 99.

90) Diss. de struma. Jen. 1795.

91) Programmata, observata quaedam circa strumam. Jen. 1796.

92) Diss. de struma eamque sanandi methodo. Helmst. 1796.

93) *Traité sur le goître et du crétinisme. Paris* 1800.

*) *Medical tracts. 2d. edition. Lond.* 1800.

94) *A mem. concerning the disease of goitre as it pre-*

VEAU [96]), BRUNIER [97]), RULLIER [98]), SCHADE [99]), HAUSLEUTNER [100]), MAAS [1]), JACQUIER [2]), BRUN [3]), WALTHER [4]), COINDET [5]), FORMEY [6]) et MÜHLIBACH *).

§. XXIII.

vails in different parts of North-America. Philadelph. 1800.

95) *Mém. à consulter, et réponse sur un cas de suffocation par suite d'un violent accès de colère chez une femme, qui portait un goître très considérable du côté gauche de la gorge. v. Recueil périod. de la Soc. de médecine, rédigé p.* M. SÉDILLOT 1801. *Vol.* 10. p. 63.

96) *Diss. inaug. sur les malad. de la glande thyroide Collect.* in 8. *des th. de Fac. de M. de Paris* 1803.

97) *Considérations génér. sur le goitre endémique. Paris* 1804.

98) *Recherches, observations et propositions sur quelques sujets de médecine et de chirurgie.* v. *Collect. de Thès. de la Faculté de méd. de Paris* 1808. et *Dict. des sc. méd. T. XVIII.* p. 522 *art. Goître.*

99) Diss. de strumae aetiologia et diagnosi nonnulla proponens. Lips. 1809.

100) *Ueber d. Erkenntniſs u. Natur, u. Heilart d. Kropfes.* HORN's *Archiv f. med. Erfahr.* 1813. *May.*

1) Diss. de glandula thyroïdea tam sana quam morbosa imprimis strumosa. Würceb. 1810,

2) *Diss. sur le goitre. Paris* 1813.

3) *Diss. sur le goitre. Paris* 1815.

4) *Neue Heilart des Kropfs durch Unterbindung d. obern Schilddrüsen-Schlagader. Sulzbach* 1817.

5) *Decouverte d'un nouv. remède contre le goitre. Communiquée à la Soc. Helvét. des sc. natur. à Génève dans la séance du* 25. *Juill.* 1820. v. *Bibl. univ. T. XIV.*

§. XXIII.

Symptomata. Autopsia cadaverum.

Symptomata.

1. Struma ut plurimum lente germinat. Oritur nempe tumor nunc totius corporis thyreoïdei (sub forma lunae crescentis), nunc lobi ejusdem medii, nuncque alterutrius lateralis. Tumor iste magis latus, quam altus, indolens, cuti concolor, vix distincte circumscriptus, spongiosus ac mollis est. A pressione foveam haud retinet. Trium circiter annorum elapso curriculo, tumor promptius et quidem nunc magis in altum, quam in latitudinem, crescit; ac tensus atque elasticus evadit. Sequitur ille motum laryngis. Explorato tumore, nucleus unus alterve rotundus, pressioni magis quam partes vicinae resistens, et foveae in interstitiis (ut uvarum baccae ex eodem racemo dependentes), tactui sese exhibent. Venae subcutaneae dilatatae, tumorem hinc illinc superscendunt, coeruleoque colore notae, eminent. Plerumque tumor versus sternum, sub forma pyri inversi pedunculo inhaerentis, inclinat; aliquando adeo monstrosus, ut genua attingat [7]). Quo major is, eo flaccidior.

1820. *Juill.* p. 190. ibid. 1821. *Févr.* et Hufeland's *Journ.* 1822. *Jan.* p. 26.

6) loco infra citando.

*) *Der Kropf nach seiner Ursache, Verhütung u. Heilung. Wien* 1822.

7) Fischer l. c. §. III. fig. 1. Mittermayer l. c. Ex-

dior. Alias struma plus ad latera extenditur, basi sua, sicut in columba satura, divergente. Cervicem, nucham, scapulas, processus mastoideos, illa attigisse, visa est [8]). Prout inde trachea, oesophagus, venae jugulares comprimuntur; dyspnoea, dysphagia, vel congestiones ad caput obveniunt [9]). Struma laborantes, quotquot sunt, voce rauca, coaxante, loquela mutilata et corrupta, stertore narium et anhelitu sub motu, laborant. Crescente morbo, interdum pars affecta, inprimis sub temperatura humida, dolore punctorio, tensivo, pulsante, vel alio excruciatur, ac rubore obtegitur.

Autopsia cadaverum.

2. Strumae dissectae exhibuerunt corporis thyreoïdei volumen auctum et illius structuram cellulosam [10]), cellulas autem laxas [11]) vesiculosas [12]), repletas variis materiis [13]), nempe: sero coa-

empla strumarum maximarum obveniunt in *Journ. de méd. T. LII.* p. 515. *T. LV.* p. 494.

8) Fischer l. c. §. III.

9) §. XXV. N. 2.

10) Baillie *series of engravings. Fasc. II. Pl. I. fig.* 2.

11) Fodéré l. c.

12) „Eae vesiculae nativi ipsius glandulae acini esse videbantur, remorantis humoris vi in eam magnitudinem dilatati.“ Morgagni Adversar. anat. I. p. 33.

13) Bonet sepulchr. L. IV. Sect. II. Obs. 5. Morgagni de sed. et caus. morb. Epist. L. Art. 31. Dissert. anat. IX. Advers. anat. I. Haen rat. medendi. T. III.

coagulabili[14]), albumine[15]), substantiâ mellea[16]), glutinosa[17]), caseosa[18]), lardacea[19]), farinacea[20]), cruore[21]), hydatidibus[22]) iisque organicis[23]), steatomate[24]), cartilagine[25]), concrementis osseis[26]), terreis[27]), calculosis[28]), et si fides ad-

14) BOERHAAVE Epist. ad RUYSCH de fabrica glandularum. Lugd. Bat. 1722.

15) FODÉRÉ l. c.

16) CELSUS Lib. VII. C. 13.

17) STOLL Ratio medendi. T. I. p. 203. BAILLIE l. c.

18) HEISTER Diss. obs. med. misc. Helmst. 1730.

19) CHAMBON DE MONTEAUX *Merkw. Krankengeschichten u. Leichenöffnungen mit eig. Anmerk. Leipz.* 1791. p. 51. „vidi .... partem glandulae in pinguis lardi speciem degeneratam." HALLER Elem. physiol. L. IX. Sect. I. T. III. p. 400. Lausan. 1766.

20) CHAMBON l. c. p. 517.

21) ALIX *Obs. chir. Fasc. I.* FODÉRÉ l. c. p. 35. CLOQUET et BÉCLARD v. RULLIER *Dict.* p. 525.

22) HEWNDEN in *Philos. Transact. N.* 308. v. LESKE *Auserl. Abhandl.* 1. *B.* p. 61. BEAUMES *traité élément. de Nosologie. T. I.* p. 112.

23) RULLIER *Dict.* l. c. p. 528. ait: „*Nous parvinmes par des moyens mécaniques à vider le goître d'un grand nombre de ces animaux (l'hydatide globulaire qu'il contenait).*" (In homine vivo).

24) PORTAL *cours d'anat. médic. T. IV.* p. 362.

25) PANAROLUS Iatrologism. Pentecost. I.

26) WEPFER Obs. p. 684. Eph. nat. cur. Dec. II. An. 3. Obs. 134. DOUGLAS in *Phil. Trans. N.* 305. v. LESKE l. c. p. 59. MURALT *Chirurg. Geschichten. N.* 118.

adhiberi possit, pediculis[29]) aliisque insectis[30]) et pilis[31]). Praeterea repertae fuerunt arteriae, venae, vasa lymphatica et nervi corporis thyreoïdei strumosi volumine aucta[32]); superficies vero illius externa tanquam capsulâ cartilagineâ seu osseâ circumdata[33]).

§. XXIV.

Caussae.

Caussae praedisponentes et excitantes.

1. Favent evolutioni strumae vitium haereditarium[34]), aetas puerilis et juvenilis[35]), sexus se-

27) LAURENTIUS l. c. „sabulum effusum." HALLER l. c. MORGAGNI (ubi de thyreoïdea lapidescente loquitur) l. c.

28) FORD in *London med. Journal. Vol. XI.* Esse phosphatem calcis docet MARANDEL in *Dict.* l. c. p. 526. et *Exposé de travaux de la Société anat. de Paris. Opuscule publié par M.* PETIT. *Paris* 1807.

29) SCHENK Lib. V. Obs. 40. ex FORESTO.

30) Eph. N. C. Dec. II. An. 4. Obs. 13. An. 5. App. p. 8.

31) LAURENTIUS l. c.

32) PORTAL op. c. T. 3. p. 160. FODÉRÉ l. c. RULLIER *Recherches* et *Dict.* l. c. p. 524.

33) CLOQUET, RULLIER in *Dict.* l. c. p. 527.

34) Strumas in regionibus illis parum faventibus nonnullis familiis addictas vidi; — mirum hinc non est, FODÉRÉ strumas ibi haereditarias conspexisse, ubi illae ad morbos endemicos spectant. Asserit vero Cl. Vir, strumam non propagari in familiis, si parentes eam per accidens acquisiverint, aut si ea solum in patre, aut in matre et non in utroque simul adfuerit. Con-

sequior [36]), menstruatio difficilis [37]), ejusque suppressio [38]), graviditas [39]), labor partus [40]), regiones

tradicitur id meis et RULLIERI observationibus (*Dict.* l. c. p. 534).

35) Strumas pueris grandiusculis fieri HIPPOCRATES docuit (Libr. aphor. Sect. III. XXVI.). Pueros corpus thyreoïdeum pallidius ac majus, habita colli ratione, quam adultos habere, SOEMMERRING docet (De corp. humani fabrica. T. IV. p. 40. §. LIV.). Testante SPERLING, in pago Hungarico Procliod infantes saepe cum strumis nascuntur (l. c. Corol. I.). Idem confirmat FODÉRÉ l. c. p. 29. „Rarum tamen ante *septimum*, vel *undecimum* aetatis annum tracheophyma est." J. P. FRANK l. c. p. 65.

36) Decem strumas in feminis, uni in mari, opponere possum, quae tamen proportio in regionibus strumam pro morbo endemico agnoscentibus, neutiquam valet. Nuditatem colli in feminis, ut caussam frequentioris strumae, designant VALENTIN (l. c.) et GODELLE (*Vues général. sur la topographie de l'arrondissem. des Soissons. Bibl. médicale. T. XXXIX.* p. 11.) — at vero et mares, saltem vulgi, in Rossia, collo denudato, quin ob id strumae crebrius obveniant, incedunt. Hinc potius assentior COINDET dicenti: „*elles me paroissent dues à la sympathie qui existe entre le cou et le systéme reproductif*" (l. c.). Interea infra patebit (§. XXV. N. 2. (87)) consensum istum quoque in *maribus* locum habere.

37) J. L. PETIT *Traité des maladies chir. et des opérat. qui leur convienn. T. I.* p. 224. *Paris* 1774.

38) BRUNE l. c.

39) RULLIER *Dict.* l. c. p. 532.

40) Sub partu strumas saepe evolvi quotidiana docet ob-

nes alpestres [41]), temperatura humida calidaque [42]), electricitatis atmosphaericae defectus [43]), potus aquae niveae [44]), impurae [45]), cibi

servatio; num vero id contingat ob nisum in foetu excludendo, num ob consensum guttur inter et uterum, non audeo determinare.

41) Struma endemica est in Carinthia, Styria, Tyrolo, Helvetia, Sabaudia, Apeninis, Pyreneis, Derbyshire, Gloucestershire, Shropshire, Tartaria Chinensi, in Rossia prope flumina Okka et Motmos, in America septentrionali, Sumatra (Mersden *Beschreib. d. Insel Sumatra* 1787) etc. Adams strumam e servitute populi derivat (*Med. and phys. Journ. by* Fothergill *and* Want 1815. *Juny*) at mehercle nil magis ab Alpium habitatoribus alienum, quam servitus.

42) Fodéré op. c. p. 179. et Saussure *Voyages dans les Alpes. T.* 4. „*C'est donc dans les lieux abrites, exposés au midi, garantis de l'influence des vents du nord, comme les gorges de montagnes et les bocages épais, qui s'opposent au renouvellement de l'air et qu' échauffent d'ailleurs les rayons directs du soleil et ceux qui refléchissent les rochers qui leur servent d'enceinte, qu'il arrive plus spécialement de rencontrer le goitre endémique.*“ Rullier *Dict.* l. c. p. 533.

43) Fodéré l. c. Mühlibach l. c.

44) Hippocrates (l. c.) ait: „Frigidum valde venas frangit, et tussim citat, ut nix, glacies; contrahit ut pherea et *gongronae.*“ Bartholinus (de usu nivis medico. C. XXXIV.), Bruni (quaest. quaedam cardin. Monspel. 1618), Borgella (*Journ. de santé p.* Capelle. *T. II.*) aliique strumae originem in potu aquarum ex nive fusa ortarum quaesiverunt. Huic opinioni contradicunt Saussure (l. c. p. 391.) et Fo-

cibi crudi, crassi, fumo indurati, muria conditi *),

DÉRÉ (l. c. p. 83.) et sane struma in insula *Sumatra* et *Genevae*, ubi nullae aquae nivales potantur, communissima est; contra non occurrit ea neque in peninsula Labrador, ubi maxima aquarum pars ex nive liquefacta pullulat, neque in parte septentrionali *Kamtschatka*, ubi populus *Koraki* dictus nivem super ignem liquefacit et bibit (LANGSDORF *Reise um d. Welt in d. Jahren* 1803 *bis* 1807. 2. *B.* p. 276). Respondeo vero cum J. P. FRANK (l. c. p. 89.): „Nullas in insula *Sumatra* nivales aquas potari, plurimos tamen in illa gutturosos reperiri, id, si multum est, saltem non omnem caussam in *potu glaciali* quaerendam esse, docet. Sed quid vetat fontes ejus insulae subterraneis, profundis et vastis e terrae pelvibus aliunde ab aquis, aut liquefactis a nivibus, aut alia ratione mutatis, continuo repletis, scaturire, aut demum nudas particulis alienis, gutturi infensis, inquinatas, sitientibus offerre? *Genevam*, cui tamen Alpes a non tantis distantiis, *aquas nivales* transmittere posse ac adeo debere, negari haud potest, his ipsis non uti, non quovis dubio caret.“ (Ipse Cl. COINDET ait: „*des causes différentes m'ont evidémment paru produire le goitre à Genève; la première est due à l'usage des eaux dures ou eau des pompes des rues basses de la ville* ...“ l. c.) „Peninsulae *Labrador* incolas etsi vix aliis, quam ex nive liquefacta, aquis utantur, non tamen esse gutturosos; hoc equidem, si *paucorum* Europaeorum satis instructorum, illas per oras peregrinantium, sat fida sit relatio, aquarum sanitatem nivalium sibi non parum vindicaret; cui interim tam rara exceptio innixa sit principio, id quidem hucusque nos latet.“ Constat enim ex certissimis observationibus in parte

diti *), clamor **), risus [46]), portatio ponderum super capite [47]), ejusque reclinatio violenta [48]), tussis et vomitus [49]), animi pathemata protracta, in-

superiore fluminis Sibirici *Lenae*, strumas esse communissimas, evanescere autem, aquae fluminis KUTSCHEI dum potantur (J. P. FRANK l. c. p. 91.). Non minus constat ex operibus FORSTERI sub itinere, ab Anglorum duce navali COOK circa orbem terrarum instituto, dum in Nova-Zelandia, nautae ob aquae melioris in nave penuriam, maritimam in glaciem conversam, quamvis dulcissimam, pro potu adhibuissent, aliquamdiu illis omnibus colli glandulas intumuise, — cum vero a glacie, navem undique per plures hebdomades cingente liberati, aquis, a frigore non ut antehac mutatis uterentur, tubera ad jugula evanuisse.

45) Enim non solum liquori niveo potestas strumas excitandi adscribitur sed et aquis inquinatis e. c. argilla (BORGELLA l. c.), marga (PALLAS *Neue Nord. Beiträge*. 2. *B*. p. 123.) etc.

*) SPERLING l. c. §. VI.

**) WICHMANN l. c. p. 115.

46) RIEDLIN Lin. med. 1696. p. 356.

47) WICHMANN l. c. p. 117. NEUHOFF *med. National-Zeit.* 1798. Suppl. p. 156.

48) WINKLER in HUFELAND's *Journ.* 8. *B.* 3. *St.* p. 184. Praesertim nutrices inculpandas esse, pusiones male super genua locantes, monent ANDRY (*Orthopédie* p. 109.) et BROUZET (*Essai sur l'éduc. méd. d. enf.* T. 2. p. 275).

49) „A tussi vehementiori introductas novimus strumas." ROLFINK l. c. Cap. VIII. p. 15. Confirmat id WICHMANN l. c. p. 115. TARDIVEAU p. 24.

inprimis moeror et terror [50]), imaginatio [51]), forte mercurius [52]). Interdum struma a morbis cordis et vasorum majorum excitari videtur *).

2. *Caussa proxima* strumae quaerebatur in lympha lenta et tenaci [53]), in humore pituitoso et

Caussa proxima.

50) Fodéré l. c. A. 1820. Mense Maji femina in clinico meo decumbebat struma lymphatica laborans. Fassa est ipsa aegra sese morbum hujusmodi a *terrore* acquisivisse. Monebat praeterea, strumam suam sub plenilunio increscere.

51) „Nimirum nutrix quaedam ante circiter anni spatium duos pueros alumnos secum habens, alterum ulnis, manu alterum gestans. Dum transierat rivulum, alter incidit, hunc demum extrahere laborat, de improviso natu minor eodem momento incidit. Ambo inversis capitibus extracti sunt, ut aquam deglutitam evomerent, sicque servarentur. Quid fit? non longum post amborum colla intumescere coeperunt, et strumae apparebant, sed adhibita opera nostra disparuere iterum. Mater vero horum filiorum praegnans, ex falsa et praeconcepta *imaginatione*, atque moerore paucorum fere septimanarum spatio filium peperit strumam colli gestantem.“ Rolfink l. c. C. VII. p. 14.

52) Jos. Langius L. I. Epist. Med. 43 de aurifabro narrat, qui incredibili strumae pondere affectus tenebatur, ob *mercurium*, cum quo ipsis plerumque res est.

*) Vide infra tractatus de istis morbis.

53) Roemhild l. c. Thes. VII.

et melancholico [54]), in pneumonoso mercurio [55]); in transitu aëris in parenchyma corporis thyreoïdei [56]) etc., quarum hypothesium seriem nos non augebimus [57]).

§. XXV.

Diagnosis. Prognosis.

Diagnosis. 1. Struma, alpium habitatoribus potius pro *ornamento*, quam pro morbo habita [58]), aliquando *intror-*

54) Fabr. ab Aquapendete de tumor. praeternat. Cap. 21.

55) Quercetan tetrade affect. capit. Cap. 5.

56) Haller Elem. physiol. T. III. p. 398.

57) Pulchre ait Rullier: „*on ignore entièrement qu'elle est la cause immédiate ou prochaine du goître. Un voile impénetrable cache le principe de l'aberration qui survient alors dans la nutrition du corps thyroide, et par suite dans sa composition organique.*" *Dict.* l. c. p. 530.

58) „Nemo, juxta *Juvenalem*, in alpibus tumidum guttur miratur, immo tantum potius incolis est *ornamentum*, quantum aliis aurea diademata, gemmis et unionibus intertexta." Illis in regionibus — „advenis et proficiscentibus structura elegantiori corporis praediti vitio ab incolis vertitur, ac si membro ab iis pro principali habito destituerentur." . . . Aliter vero sentiunt aequi formarum spectatores, qui gratiam corporis in legitima partium structura quaerunt, eamque organorum proportione conveniente metiuntur, atque colli potissimum aequalem et fere circularem rotunditatem laudant." Sperlino l. c. §. I.

introrsum evoluta [59]), confundi potest cum *bronchocele* proprie dicta seu *hernia tracheali* [60]), — cum *tumoribus cysticis et meliceride* ad partem anteriorem colli, aliquando circa corpus thyreoideum vel inter varios illius lobos positis [61]), cum *aneurysmate arteriae carotidis* [62]), cum colli

59) „*Une des formes du goître qui n'est pas très rare, est ce qu'on nomme vulgairement goître en dédans. Le développement de l'un ou des deux lobes se fait à l'interieur. Il enveloppe la trachée artère, la comprime, l'applatit dans une certaine étendue. La voix est altérée, la respiration constamment génée, surtout si le malade fait quelque exercice ou quelque marche pénible.*" Coindet l. c. (De struma *introrsum evoluta* lege praeterea Fodéré l. c. p. 68. et Rullier *Dict.* l. c. p. 529.).

60) Cfr. §. XXII. N. 2.

61) Diagnosis istiusmodi tumorum chirurgiae sistit objectum. Cl. Dupuytren distinctionem illorum a struma aliquando difficilem esse declarat (v. Brun l. c. p. 17.) ac existimat, maximam partem observationum, ubi strumam cum successu exstirpatam fuisse contenditur, confusioni illius cum aliis tumoribus adscribendam esse.

62) Quamvis et ista diagnosis chirurgiae sit objectum, illud tabula comparativa diagnostica duce Rullier (*Dict.* l. c. p. 541.) exarata illustrare haud nocebit.

Aneurysma carotidis.	*Struma.*
1. In uno colli latere apparet.	1. Raro unum tantum latus occupat.
2. Pulsatio latera tumoris a centro vicissim re-	2. Sublevatur tota ab

colli obesitate[63]), aut *emphysemate fugaci*[64]) et cum *infarctu scrophuloso glandularum colli*, praecipue cum illo utriusque glandulae maxillaris, utpote saepe formam strumae, ex tumore duorum loborum corporis thyreoïdei ortae, aemulantium. — Struma varii est generis, nempe: 1° *Struma lymphatica*[66]) communissima omnium. Humor lymphaticus modo limpidus, pellucidus, serosus; modo spissus, viscosus, oleoso-gelatinosus in cellulis corporis thyreoïdei veluti in tot cystidibus includitur. Tumor hoc in casu mollis est et inaequalis, aliquando ad enorme volumen extensus. Struma ista lymphatica, *fatuitatis alpinae seu cretinismi*[67]) socia vel potius symptoma est. Originem scrophulosam agnoscere videtur[68]).

Aneurysma carotidis.	*Struma.*
movet et appropinquat.	aneurysmate subtus latente.
3. Qualiscunque fuerit motus laryngis, tumor situm suum retinet.	3. Tumor motus laryngis plus minus sequitur.
4. Varia positio capitis et colli pulsationem tumoris neque imminuit neque auget.	4. Sub mutata capitis et colli positione, tumor ab aneurysmate subtus latente reclinat, minusque hinc pulsat, aut pulsare cessat.

63) *Goître adipeux* auctorum.

64) e. c. in hysterismo.

66) *Bronchocele aquosa*, *goître sereux*.

67) P. II. Vol. I. Sect. I. C. XXV. §. CVI. N. 13.

tur [68]). Ad strumam lymphaticam revocari meretur et *struma hydatica*, quae, si revera a caussa viva generetur, *struma helminthica* dicenda [69]. 2° *Struma aneurysmatica* et *varicosa*, verbo *sanguinea* [70]). Cum corpus thyreoïdeum quatuor magnas accipiat arterias; cum cadavera hominum struma laborantium, in textu celluloso partis affectae cruorem extravasatum [71]), ac arterias et venas dilatatas [72]) exhibuerint; — cum struma a suppressione menstruorum et a graviditate [73]) nec non a nisu corporis, vasis sanguineis in genere infenso [74]), excitetur; species haec strumae (*thyreoï-*

Q 2

68) Hufeland (*über d. Natur u. Erkenntnifs u. Heilart d. Scrofelkrankheit. Berlin* 1810. p. 106.) Cretinismum pro summo gradu scrophularum omnibus numeris absolutarum declarat. „*Der ganze Habitus dieser Unglücklichen hat den scrophulösen Character. ... Alle die entfernten Ursachen des Cretinismus sind auch die der Scrophelkrankheit; er ist endemisch, wie der Kropf, und eben da endemisch, wo es dieser auch ist, in den Gebirgen.*" (Adde literaturae Cretinismi l. c. expositae: Iphofen *Der Cretinismus, philosophisch u. medicinisch untersucht. Dresd.* 1817.)

69) Beaumes l. c.

70) Tardiveau l. c. „*Une sorte de congestion sanguine simple caractérise speciellement encore la variété du goitre qui nous occupe.*" Rullier *Dict.* l. c. p. 525.

71) §. XXIII. N. 2. (21).

72) ibid. (32).

73) §. XXIV. N. 1. 39.

74) ibid.

reoïtidis chronicae [75])), dubio non subjicitur. Designatur a cutis rubore, tensione, dolore et statu varicoso venarum obviarum. Huc quoque spectat *struma ex augmento nutritionis corporis thyreoïdei* [76]). 3° *Struma emphysematica* [77]) illa dicenda, quae ex aëre, in telam cellulosam corporis thyreoïdei irruente, oritur. Haec strumae species a labore sub partu, a tussi et a nisu quovis sub vomitu, sub ructibus diu retentis, sub clamore risuque violento, sub instrumentorum musicorum per flatum tractatione, sub cantu, inprimis acutiore, vibrante frequenter expectanda foret [78]); — at vero experientia, illam rarissimam esse [79]), demonstrat. Enimvero cum *em-*

75) A phlegmone strumas nonnunquam fieri, CASTELLUS in lex. med. ex mente GALENI scribit.

76) RULLIER *Dict.* l. c. p. 523. Eadem haec struma bronchocele sarcoma vocatur a SAUVAGES (Nosologia methodica. T. I. p. 157. Amstel. 1768.) et a RONCALLIO (Med. Europ. p. 353.).

77) Bronchocele ventosa SAUVAGESII. Bronchocele WICHMANNI.

78) Sic admittit WICHMANN l. c. LALOUETTE *Mém. de mathém. et phys. présenté à l'ac. R. de sc. T. I.* p. 169.

79) „Ruptae in aspera arteria per tussim tunicae internae exemplum habent *Acta Bononiensis Academiae. . . .* Ex simili laesione, ut *Commentationes medicae Londinenses et facta ac experimenta medica* referunt, in duobus foeminis parturientibus, primo quidem jugulum, dein facies, caput et pars corporis superior ab

emphysema sit intumescentia elastica, sub *pressione crepitans* [80]), sequitur illam solummodo strumam emphysematicam dici posse, quae sub attactu revera *crepitat.* Talem vero strumam nec ipsi unquam vidimus [81]), nec alii clare describunt [82]). 4° *Struma degenerata.* Huc revocamus conversionem corporis thyreoïdei in massam steatomatosam, fibrosam, cartilagineam, osseam, cujus diagnosin tactui expertorum chirurgorum relinquimus. Degeneratur struma per processum ignotum naturae (forte intercurrente arthritide [83]) aut lepra [84])) et maxime per perversam medendi rationem.

2. Stru-

emphysemate correptae fuerunt." J. P. Frank l. c. p. 74. (Certe hic non agitur de struma).

80) P. I. Vol. II. C. XLIII. §. CLXXIII. 1.

81) „Fateamur interim, nos, etsi Alpes Helvetiae, Sabaudiae, Wallisiae, Tyrolis, Carnioliae, Carinthiae Styriaeque peragrantes, insignem sane thyreophymatum numerum viderimus, eorum tamen *nullum*, quod sub attactu, emphysematis instar, *crepitasset*, conspexisse." J. P. Frank l. c. p. 75.

82) „*On sait d'ailleurs, à ce sujet, que l'admission de cette sorte de goitre repose en grande partie sur l'hypothèse aujourd'hui bien appréciée par tous les anatomistes, des prétendus conduits thyroido trachéaux.*" Rullier *Dict.* l. c. p. 529.

83) Stoll rat. medendi. P. V. p. 437.

84) Cum struma interdum morbum systematis lymphatici sistat (— ad quem lepra communi consensu revocatur); cum lepra plurimarum regionum endemica

Prognosis. 2. Struma sporadica, recens, in junioribus, sanationem fere semper admittit; secus autem struma endemica, neglecta, in hominibus aetatis provectioris. Illa, interdum sponte, aut accedentibus terrore [85]), cancro mammae [86]), hydrocele [87]), alvi fluxu [88]), variolisque [89]) evanescit; haec etiamsi fugata, facile revertitur. Curae difficilioris strumam, ortam ex tumore lobi medii corporis thyreoïdei, quam ex illo loborum lateralium PERCY [90]) docet. Generatim struma longaevitati minime obstat, nihilque incommodi prae-

augmentum monstruosum variarum partium e. c. scroti, labiorum vulvae, pedum (qui vocantur *strumosi*) producat (Op. nostri P. I. Vol. II. C. XXXIV. §. CXXXIII. 6 (81)), saltem *suspicioni*, posse strumas praemagnas, praesertim endemicas, *quid leprosi* habere, venia concedenda est. Suspicio, posse maximas alpinas strumas quid leprosi habere, flocci pendenda haud est. Tumores leprosos enim et *collum* interdum obsidere, docent observationes HILLARY (*obs. on the changes of the air and the concomitant epidemic. diseases in the Island of Barbadoes*), HENDY (*a treatise on the glandular disease of Barbadoes*), ALARD (*Hist. de l'éléphantiasis des Arabes*) et meae.

85) ALIBERT *Nouv. elémens de thérapeutique et de matière médic.* 3. *édit. Paris* 1814.

86) BRUN l. c. p. 7.

87) GLADBACHI v. WICHMANN l. c. p. 119. J. P. FRANK l. c. p. 78.

88) GILIBERT adversaria practica.

89) BUDEROUS in *Hist. et mém. de Toulouse. Vol.* 2.

90) *Diction. des sciences méd.* l. c. p. 523.

praeter vocem ingratam et anhelitum sub corporis exercitio affert. Verum non desunt exempla strumarum vel introrsum evolutarum, vel praegrandium, quae compressis tracheae, oesophago, venis jugularibus [91]) et arteriis carotidibus suffocationem [92]), dysphagiam [93]), hydrothoracem, apoplexiam [94]) et aneurysmata aortae induxerunt [95]). Et musculi sternohyoidei ac thyreoïdei per compressionem a struma consumti sunt

91) MONTEOGIA op. c.

92) MORGAGNI op. c. ex KERKRINOIO Sepulchr. Observ. 9. §. I. (Struma tracheam adversus colli vertebras comprimebat). WINSLOW (*Obs. sur un goître volumineux comprimant la trachée-artère. Bibl. médicale. T. LI.* p. 205. 1816. *Févr.*). Apud SOEMMERRINO (*Anmerk. zu* BAILLIE p. 49.) annuli cartilaginei tracheae a struma compressi, veluti fracti erant. Similia vidit AEPLI — v. *Salzb. med. chir. Zeit.* 1791. 1. *B.* p. 399. 410.

93) GAVARD *Heelkund. Waarneem. N.* 91. DE HAEN de deglutitione vel deglutitorum in cavum ventriculi descensu impedito. Hag. 1750. VAN GEUN. in *Haarlem Verhand. Deel XI. Obs. IV.* p. 3. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 4. *B.* p. 397. — J. BLEULAND de diff. aut imped. alim. deglut. — in *Samml. f. pr. Aerzte.* 9. *B.* p. 680. *Anmerk.* — HALLERI Elem. physiol. T. III. p. 118. BONETI Sepulcr. anat. L. II. Sect. 4. Obs. 16. — Eph. Nat. Cur. Cent. VIII. Obs. XC. p. 431.

94) HALLER opusc. pathol. Obs. 6.

95) HOPFENGÄRTNER in HUFELAND's *Journ.* 1817. 6. *St.* p. 26.

sunt visi [96]). Item ductus thoracicus compressus [97]). Praeterea morbi faucium quotquot sunt periculo longe majori in strumosis, quam in aliis stipantur [98]). Ipsa dein struma, a violentiis externis, a cessatione catameniorum [99]) et a perversa curandi ratione, irritata in inflammationem malignam nec non in carcinoma converti potest. Inflammatione spontanea superveniente, eáque, antequam aeger suffocetur, in suppurationem conversa, struma aliquando fusa est [100]); saepius inde fistula corporis thyreoïdei relinquitur [1]).

§. XXVI.

C u r a.

Prophylaxis.

1. Ad *strumam*, praecipue endemicam et haereditariam, *praepediendam* commendantur fuga

96) GAVARD *traité de myologie suivant la méthode de* DESAULT p. 12.

97) VETTER *Aphorism.* 1. *B.* p. 132.

98) LALOUETTE l. c.

99) CARRON in *Journ. général de méd. chir. et pharm. T.* 49. 1814. *Janvier.*

100) Rarissima haec exempla obveniunt apud SEVERINUM de recond. abscessuum natura. Frncf. 1643. J. L. PETIT *traité des maladies chirurgic. et des opérations qui leur conviennent. T. I.* p. 211. *Paris* 1774. HEVIN *Cours de pathol. et de thérapeut. chirurgic.* p. 229. *Paris* 1780.

1) SABATIER *de la médecine opératoire. T. I.* p. 207. 2. *édit. Paris* 1809.

fuga regionis evolutioni morbi faventis ad pubertatem usque [2]), lactationis opus non in vallibus, sed super montes a nutrice extranea peractum [3]), exsiccatio paludum, cultura agrorum [4]) et emendatio habitationum [5]), evitatio frigoris, potissimum colli [6]), reliquarumque caussarum strumae [7]). Maxime juniores gravidaeque mulieres, dum ad partum accesserint, ut acutiores clamores ac capitis reclinationem violentam evitent, monendae. Virginibus ad strumam praedispositis collare ex fasciola serica, tres circiter digitos lata, anteriore loco panno laneo interius duplicata, et, vel fumo aromatico quotidie imbuta, vel herbis aromaticis siccis repleta, nec non frictio circa jugulum anterius suscepta, commendantur [8]).

2. *Cura* strumae, quousque indicationes rationa- Cura.

2) Fodéré l. c. p. 202.
3) Idem ibidem.
4) S. Mease in *the Americ. med. Recorder. Vol. I. Philad.* 1819. (Struma eadem ratione decrescere qua emendatur cultura agrorum dicitur).
5) Fodéré l. c. p. 202.
6) Valentin l. c.
7) §. XXII. N. 1.
8) J. P. Frank l. c. p. 102. *Compressionem strumae* ut auxilium morbi jam evoluti commendant Holbrook — (*the Lond. med. Repos.* 1817. *Oct. N.* 3.) et Fodéré (l. c.). At aegri struma laborantes nec collare (Cravatte) perferre solent; quomodo hanc sustineret compressionem artificialem? (Brun l. c. p. 14.).

tionales praesto sunt, *non* specificis aggredienda. Inter illas aliquando indicatio, vel suppressam haemorrhagiam revocandi, vel affluxum humorum a collo revellendi, vel saburras, vix tamen sursum [9]), eliminandi, obvenit. Indicationibus hujusmodi satisfaciendo, via ad nonnulla ex sic dictis *specificis antistrumosis* sternitur. Illorum series infinita praesto est, in qua animadvertuntur, alia *plane absurda*, e. gr. potus e cranio humano [11]), applicatio manus mortui [12]), sanguinis menstrui [13]), aut muris [14]), stercoris [15]), ungu-

9) *Emetica* tamen contra strumam laudant inter alios WEIKARD *Obs. med. Fasc. II.* SCHEIDEMANTEL *Fränkische Beiträge. N.* 29. 31. SCHMIDT in HORN's *Archiv für med. Erfahr.* 1. *B.* 2. *Heft.* p. 151.

11) „Bibe quotidie ex cranio humano et inde struma evanescit." — JOH. AGRICOLA chirurg. parv. Tract. V. et GRÜNDLING med. Cons. II. Obs. 23.

12) SPERLING l. c. §. XXV. BARTHOLINUS hist. anat. Cent. III. hist. 66. BLANKARD Collect. med. phys. Cent. I. N. 9. Eph. N. C. Dec. II. An. 2. Obs. 141. Dec. III. An. 1. Obs. 15. Cent. I et II. App. p. 199.

13) BONACIOLUS de foetus formatione. C. 2. HELVETIUS Diribitor. med. C. 16.

14) Eph. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 5. Obs. 92. (filum cruore muris madidum collo alligatum).

15) PAULUS AEGINETA. L. IV. PAULINI *Drek-apothek.* 1. *B.* p. 130. 2. *B.* p. 80. RULANDUS Pharmacopoea nova. Thec. 3. GUYON *Leçons divers. T. II.* p. 535. (vaccini) p. 536. (columbini).

ungulae asini [16]), radicis sarsaparillae [17]), ranae vivae [18]), usus secundinae calcinatae [19]), tactus a septimo filio matris, quae filiam antea non peperit [20]); — alia omnino *incomprehensibilia*, e. gr. tactus hominis cujusdam [21]), praecipue Regum [22]); — alia fere ob-

16) Guyon l. c. p. 649. (incinerata cum oleo).

17) Sperling l. c. ex Wedelio (luna decrescente effossa et nodis imparibus praedita et mediante filo collo appensa).

18) Sperling l. c. (Strumis impositae usque moriantur, mortuas deinde foco suspendunt et siccant, ubi strumae etiam dicuntur siccescere).

19) Schroeder Pharm. L. V. p. 288.

20) Sperling l. c. G. *traité de la guérison des écrouelles par l'attouchement des septénairies. Aix.* 1643.

21) Hybernus quidam nomine Valentinus Greatreks Londini a. 1666. sibi magnam celebritatem comparavit, in sanandis morbis et praecipue strumis, per lenes frictiones propriis manibus peractas. Hac de re testantur Pechlinus in suis obs. physico-medic. p. 476. Hamburgi an. 1691. editis; aliique scriptores, quos collegit Boeckmann in *Archiv f. Magnetismus u. Somnabulism. Strasb. a.* 1787. 4. *Stück.*

22) Teste Hume (*Hist. of England. Vol. I.* p. 236). *Reges Angliae*, longe ante illos *Galliae*, strumas et scrophulas per attactum sanabant. Ait celeb. Historicus: „*Edward the Confessor was the first that touched for the King's-evil* († 1066), ... *and the practice was first dropped by the present Royal family* .....“ — (Cfr. Clowes l. c. Thom. Becket *Two letters as a free inquiry into the antiquity and efficacy of touching*

obsoleta e. gr. oleum bufonum [23]), juscula ex can-

for the King's-evil. Lond. 1722). Quod spectat ad facultatem *Regum Galliae* strumam attactu curandi dissentiunt historici. Contendunt quidem plurimi Galliae Patroni *Clodovaeo* primo Christiano Francorum Regi hanc vim coelitus esse datam, in sanctitatis praemium, quod missis gentilium idolis, ad Christianorum sacra transierit; et ab hoc Rege, sibi persuadent, donum hoc, quasi per traducem, ad omnes Regni successores fuisse propagatum. — Negat vero regius annalium scriptor, SCIPIO DUPLEIX (v. CHIFLET de ampull. Rem. p. 58.), CLODOVAEUM talia fecisse. Sunt porro, qui HUGONEM CAPET pro auctore potestatis illius regiae agnoscant, — sed et hoc negat DUPLEIX (l. c.), PHILIPPUM *Primum* pro fundatore proclamans. Convenit cum eo DAVID BLONDELL (in *Généal. Franç. plen. Ass. I. praes. Apol. f. LXX* (*)) — ut videre est ex doctissimis dissertationibus ZENTGRAFFII (de tactu Regum Franciae, quo strumis laborantes restituuntur. Witteb. 1667. et disp. posterior. 1670) et maxime ex LAURENTIO (de mirabili strumas sanandi vi solis Galliae Regibus concessa. Paris 1609). Facultas sanandi, de qua agitur, cum LUDOVICO XIV. finem sumpsisse videtur (ZENTGRAFF l. c. I. Diss. §. 12. ex historicis). Solemnis actus, quo strumosi a Rege tangebantur, ita se habere solebat: strumis laborantes, quotquot numero erant, postquam ab Archiatro Regio ejusque collegis, ut et chirurgis diligenter examinati, quo morbo infecti sint, *En la grande Gallerie* conveniebant, ibique ita collocabantur, ut primum locum tenerent Hispani, hos sequerentur alii exteri, et ultimi fuerint Galli. In duplicem seriem disponebantur, quarum una a dextris, altera a sini-

cancro [24]), lacertis [25]), viperis [26]); alia maxime

stris. Ubi tempus adventus Regis appropinquabat, procumbentes in genua eum praestolabantur. Interea exacta fiebat investigatio, an cuidam illorum culter fuerit, forfex, vel aliud quippiam, quo laedere Regem possit; et quidquid hujus generis erat removebatur. Ad ingressum Regis junctas manus, more supplicantium elevabant morbosi. Praecedebant praetoriani milites, officiarii aulici, nec non sceptrum gerentes. Sequebatur *Rex*, nudo capite, devote orantem gestibus repraeseutans: medici regii a tergo aegrorum erant, quorum capita stringentes unius cujuscunque Regi transeunti quasi offerebant. Hic extenso paulisper brachio dextro, manu perfunctoriâ, vel leviter tetigit decussatim faciem oblatam, et dicebat: *Le Roy te touche, Dieu te guerisse* (Rex te tangit, Deus te sanet). Quaeritur nunc de effectu? ait *P. de Lancre* adductus a *Limnago:* „quod Reges Franciae attinet, res adeo clara atque nota, ut ne ipsi quidem Hispani de ea dubitare ausint." Et paulo post „Si Rex Hispaniae hoc non crederet, sane haud permitteret tot miseris Hispanis strumarum vitio infectis, sanitatem emendicare in eo Regno, quod jam per aliquot secula, tanquam hostile solum, odio prosequuntur." Grammand (Hist. galliae §. I.) eadem fere habet: „Neo vana, inquiens, fides tactui, cui submittunt se Europaei omnes, praecipue Hispani, vetere odio nostra improbantes eoque nil suspecti. Sane jampridem desissent accurrere, si vacuus esset effectu salutari hic tactus." Hac dissentit Blondell (op. c.). Cfr. Schenk Obs. Med. Cent. 4. Obs. 41.

23) Borellus Cent. IV. Obs. 38.

24) Vieusseux *histoire des maladies internes.*

me ex *therapia scrophularum deprompta* e. c. mercurius [27]), antimonium [28]), ferrum [29]), murias barytae [30]), conium maculatum [31]), digitalis purpurea [32]), calamus aromaticus [33]), solanum dulcamara [34]), tussilago [35]), sapo *), — alia plus minus *superflua*, e. gr. aloe [36]), asclepias vinceto-

25) Carminati *Therapeut. Abhandl.* 1. *B. N.* 4.

26) Carminati l. c. Zacutus Lusitanus Med. Pr. Hist. LI. N. 84.

27) Lettsom in *mem. of the med. Soc. of Lond. Vol.* 3. (Calomel cum spongia usta, unguentum mercuriale). multique alii, et inter hos usque ad salivationem Prasser l. c. p. 47. Assalini *Ueber d. Krankheiten d. lymphatischen Systems. Dresd.* 1792. p. 56.

28) Auda *Breve compendio di maravigliosi secreti. Venez.* 1676. p. 12.

29) Desault *sur les maladies vénériennes* p. 214. 215. 224. (ignotum in vinum projectum).

30) Gautier l. c.

31) Thilenius *Med. chir. Bemerk.* p. 290. Rahn in *Abh. d. naturforschenden Gesellschaft in Zürich.* 2. *B.* p. 420. Et *Journ. de méd. T.* 22. p. 219. *T.* 34. p. 272.

32) Thilenius l. c. p. 291. (Succus in unguento).

33) Weikard *Med. Fragmente.* 1. *B. N.* 6.

34) Thilenius l. c.

35) Meyer in Baldinger's *Neuem Magazin.* 7. *B.* p. 17. et *Archiv der prakt. Arzneyk.* 3. *B. N.* 4.

*) Act. Nat. Cur. Vol. VI. Obs. 9.

36) Panarolus Iatrologia Pentecost. IV. N. 22. (folia tosta imposita).

cetoxicum [37]), clematis vitalba [38]), cyclamen [39]), hyoscyamus [40]), nicotiana [41]), sassafras [42]), camphora [43]), pannus ustus [44]), suber tostus [45]), ossa calcinata [46]), cantharides [47]), soda aliaque alcalia [48]), aqua marina [49]), varia emplastra [50]), lini-

37) Eph. N. C. Dec. I. An. I. Obs. 57. GILIBERT *Demonstrations prelimin. de Botanique. Lyon* 1787.

38) MÜLLER diss. de clematide vitalba. Erlang. 1786.

39) BOCCONE *osserv. naturali etc.* (empl. e radice).

40) SCULTETUS Obs. 31. VIEUSSEUX l. c.

41) VALLI v. KÜHN *Ital. Bibl. I. B. 2. St.* p. 161.

42) THILENIUS l. c. p. 291. (Oleum).

43) FODÉRÉ l. c. (Oleum camphoratum). LETTSOM l. c. N. 29. (emplastrum, linimentum camphoratum). COPLAND in *medical Comment.* v. Edinb. Dec. II. 5. *B.* p. 92. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 14. *B.* p. 418. (Ol. camphorat. externe).

44) HAEN rat. medendi. P. II. p. 157.

45) BLEGNY Zodiacus An. I. *April-Monat. Anmerk. I.* p. 77. BLANCARD Collect. med. phys. Cent. I. N. 41.

46) PAULLINI Cent. II. Obs. 89.

47) BARICELLUS Hortulus genialis etc. infusas in aceto evacuare strumas per urinas.

48) FODÉRÉ l. c. GAUTIER l. c. KIRKLAND *on the present State of Surg. T.* 2. PETIT *Traité des malad. chir. T. I. N.* 22. (topice). — *Journ. de med. T.* 40. p. 219. Et hepar sulphuris cum alcali spongiae ustae commendabatur a BLANCARD l. c.

49) KIRKLAND l. c. (interne et externe) *Obs. on the effects of Sea-water in the Scurvy and Scrophula. Lond.* 1770. WALL *Phil. Transact. Vol.* 49. *P.* 2. p. 459. v. LESKE *Auserl. Abhandl.* 4. *B.* p. 296.

50) Tanquam specificum commendat ADAMUS LONICE-

linimenta [51]), sacculi aromatici [52]), frictiones [53]), electricitas [54]), — plus minus *superflua*, inquam, cum *spongia marina* seu *officinalis Linnaei* usta, inprimis *pilae marinae* ustae juncta, strumam saltem lymphaticam, indicatos inter limites [55]) certissime sanare valeat [56]). Num principium *Jode*

rus (L. II. C. 8.). R. Sempervivi, sevi ovini, et salis communis partes aequales. Conquassantur simul et imponuntur strumis incipientibus. Alia hujus generis inveniuntur in VIEGIERII arm. chir. L. 2. C. 15. in FISCHERI diss. c. §. 35. in RIVERII Obs. Cent. II. N. 54. (ex gummi ammoniaco) in DEIDIERI *auscult.* *T.* 2. (Diabrotanum), in MURALTI *Chir. Geschichten.* *N.* 91. (Noricum cum camphora), in KIRKLAND op. c. (volatile) etc.

51) Ex felle tauri sale et oleo (GHERLI *Centuria di rare osserv. Venez.* 1719.) — ex oleo tartari foetido, terebinthina, axungia leporis et extracto saturni (*Richtiger Gebrauch des Bleyextracts* etc.).

52) Ex muriate ammoniae, cineribus, sale communi decrepitato etc. (BOYER in *Dict. des sc. med.* l. c. p. 550.: *Gallice* dicitur *Collier de Morand*).

53) Cum panno laneo vaporibus thuris, macis imbuto. RULLIER *Dict.* l. c. p. 550.

54) SIGAUD DE LA FOND *de l'électricité médicale* p. 143. 545. Cfr. *Journal de méd. T.* 72. p. 427.

55) §. XXV. 1.

56) Miris laudibus spongiam marinam ustam extollit *Arnoldus de Villa nuova*, quippe quam omnes strumas infra 25. annum infallibiliter sanare atque auferre credit. Sequentem exhibebat formulam: R. Cineris spongiae novae marinae et pilae marinae, ossium sepiae,

Jode dictum istiusmodi pharmacorum vices agere poterit,

seminum papaveris albi et nigri, zingiberis et cinamomi, salis gemmei, radicis pyrethri, nucis cupressi, gallarum, quercus, rosarum ââ uncias duas. Concisis omnibus et contusis fiat pulvis subtilis. De hoc pulvere aeger saepius mane ante cibum et vespere post cibum in ore aliquid teneat, et post aliquod temporis spatium deglutiat. Ait ROLFINKIUS: „non frustrabitur suâ intentione aeger, si subsequentem pulverem assumat. R. Spongiam marinam novam lapidibus refertam. Combure in cinerem. Huic adde: Salis gemmei, corallorum rubrorum ustorum, cranii humani usti, pyrethri, papyri usti ââ unciam un. Calcinentur et comburentur in cinerem. Adde: scrophulariae majoris pulverisatae uncias tres. M. f. pulvis. S. *Kropfpulver.* Pulvis hic si luna decrescente sumatur, duplo majus praestabit commodum." (l. c. C. XV.). Commendarunt porro spongiam marinam ustam variis sub formis SINAPIUS in Paradoxa med. Vol. II. p. 72. (fumus sub combustione inhalatus et pulvis). BLEGNY l. c. (infusum). — LANE in *Mem. of the med. Soc. of Lond. Vol. I. N.* 14. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 13. *B.* p. 541. (lente deglutienda); RING in KÜHN's *phys. med. Journ.* 1802. p. 268. (forma trochiscorum); FODÉRÉ l. c. (semiusta cum cinamomo et melle); HAUSLEUTNER l. c. R. Spongiae marinae, tartari crudi ââ uncias quatuor. Aluminis crudi, lapidum spongiarum, corii Russici (*Juchten*) ââ uncias duas. M. Calcinentur in vase fictili bene clauso per quartam horae partem, ut fiat pulvis niger. S. *Strumalis.* R. pulv. strumalis drachmas sex. Coque c. s. q. aquae ad Col. unciarum novem, adde aquae cinamomi, syrupi florum aurantiorum ââ unciam semis. S. mane et ves-

poterit, ulterior decebit experientia [57]). *Auxilium*

pere capiat cochleare majus. Ac re quidem vera tanta virtute istud pharmacum adversus strumam sporadicam in junioribus instructum est, ut multiplici experientia edoctus, illud cum vi cinchonae adversus febres intermittentes et mercurii contra luem aequiparare audeam. Miror hinc recentiores Galliae medicos illius cum contemtu mentionem injicere (*Dict. des sc. méd. T. XIII. Article éponge* p. 102. et RULLIER *Dict.* l. c. p. 547 sq.) aut illud in materiis medic. silentio praeterire (ALIBERT *Nouv. el. de thérapeut. et de mat. med.*). At vero RULLIER parum infra contra secreta in struma jactata declamans (p. 549.) sibi ipsi inscius contradicit. Inquit nempe: „*Nous ferons toutefois, à ce sujet, une exception que notre célèbre maître M. le Prof.* PERCY, *juge tout-à-fait méritée en faveur d'une eau particulière, toujours innocente dans ses effets, que l'on donne à la dose de quelques cuillerées par jour, et par laquelle ce savant a vu guerir en différents pays, et notamment dans les Vogues, des milliers de goitreux. Il y a peu de tems encore que Mr.* PERCY *a reconnu ici même l'efficacité de cette eau sur une reunion de jeunes personnes, qui furent atteintes en commun du goître, dans un pensionnat peu éloigné de Paris, et qui furent gueris toutes en peu de tems, par l'usage exclusif qu'elles firent de cette composition, que leur conseilla Mr.* PERCY. *Cette eau, longtems préparée à Strasbourg, où elle a joui d'une vogue méritée, paroit avoir été transmise à Mr.* BATAILLE *pharmacien de Paris.*“ Bene! Pater meus, qui studia sua *Argentoruti* absolvit, formulam hujusmodi secreti (ut ex illius Epitome l. c. p. 107. videre est) acquisivit. Quid vero ipsa contineat, illico videbis. R. Spongia-

lium manus chirurgicae, e. c. setaceum [58]), cau-

rum marinarum in fragmentis,— lapidum spongiarum ââ uncias quatuor, — pilae marinae unc. unam. Ingerantur haec crucibulo et fiant sub igne cinis. Hujus cineris uncia coquatur in aquae fontanae libris duabus ad remanentiam librae unius. Filtratis adde Syrupi Cinamomi unciam. Cap. aeger ter de die unciam dimidiam. Interea non dicam cum Rullier, pharmacum, de quo agitur, esse *toujours innocent dans ses effets;* experientia enim mea plane sequentia Patris mei verba confirmat: „quod delicatior pectoris constitutio, stomachique major sensibilitas eundem (stimulum remedii), nisi moderate administratum, aegrius perferat, et sanguinis pauci hinc inde sputum, adpetitus depravatus sub usu illius remedii, ut observatio nos quoque docuit, aliquando compareuerit." (l. c. p. 107). Sic professor quondam anatomes Universitatis Vilnens. Lobenwein contra tumorem juguli, quem pro struma habuit, diu spongia marina usus est, quo facto ventriculi vires adeo labefactatae sunt, ut in vomitum chronicum, subsequente letali marasmo, incideret. Et cel. Hufeland ait: „*Ich habe die Spongia tosta häufig gegen Kröpfe gebraucht, und ihre grosse Wirkung dagegen oft bestätigt gefunden, zugleich aber auch die Bemerkung gemacht, dass sie die Luftröhre und Lungen angreift (was wegen ihrer specifischen Wirkung auf die Schilddrüse leicht zu erkluren ist); daher sie auch bei Personen, die dazu geneigt sind, leicht Haemoptysis und bei solchen, welche phthisische Anlage haben, leicht Aufregung derselben und Uebergang in Phthisin erreget.*" (*Journ. d. pr. Heilk.* 1821. *Febr.* p. 39. *Anmerk.*).

57) Cl. Coindet (l. c.) cum observaverit, quod *spongia*

sticum [59]), punctionem aut incisionem [60]), exstir-

marina usta ventriculo et systemati nervoso infensa fieri soleat, inquisivit, quodnam ex principiis illam constituentibus, utrum idem illud strumam sanans, num aliud quoddam pravos istos producat affectus? Videbatur illi, principium sanans esse *Jodium*, a chemico Edinburgensi *Fife* in spongia detectum; — principium vero nocens adhuc ignorari. Adhibuit hinc *jodium* et quidem cum successu; ait nimirum: „*Après huitaine de jours de traitement, la peau devient moins tendue, elle est comme plus épaisse, la tumeur se ramollit d'abord avant que de diminuer, ce qu'on reconnoit surement au toucher; quelques jours après ce ramollissement est encore plus évident; le goître, ou les tumeurs goîtreuses, s'ils en existent plusieurs, deviennent plus distinctes, plus separées les unes des autres; elles se ramollissent et se fondent graduellement, dans plusieurs cas le noyeau qui les forme, ou plus exactement la partie qui est organiquement malade, devient plus dure, elle diminue, elle s'isole, quelques unes deviennent mobiles à mesure que ce qui les entoure se dissipe par l'iode.*" Praescribit plerumque auctor *tincturam jodinae* — adultis ad guttas decem ter de die cum dimidio cyatho syrupi capillorum veneris et aquae. Tincturam parat ex quadraginta octo granis *jode* in uncia una alcohol solutis. Egregius Berolinensium medicus Formey a Coindeto allata confirmat (Hufeland's *Journ.* 1820. *Octobr.*) ac usum jodii inprimis ad illam speciem strumae circumscribit, quae in ipso corpore thyreoïdeo, non in cellulosa illud ambiente, sedem figit (ibid. 1822. Jun. p. 81). Addit Hufelandus, praeeunte Graefe, jodium solum in struma, quae non dolet, conducere (l. c. p. 98). Haud dudum vero mo-

stirpationem [61]), ligaturamque, tum tumoris uni-

nita, certe non spernenda, de vi venefica jodii publici juris reddita sunt (*Bibl. universelle* 1820. *Dec.* p. 30.); quae FORMEY (HUFELAND's *Journ.* 1821. *Febr.* p. 31.) et DE CARRO (*Bibl. universelle* 1821. *Mai*, *Septembre* p. 65.) diluere satagerunt. Interea ipse auctor jam incipit potius *usum externum* jodii, utpote tutiorem commendare. v. *Notice sur l'administration de l'iode par friction:* in *Bibliothèque universelle. T. XVI. Avril* 1821. p. 320. R. Kali aut natri hydrojodinici drachm. semis. Axungiae porcinae unciam semis. M. D. S. Illiniatur bis de die ad magnitudinem nucis avellanae strumae.

58) De *setacei* adversus strumam usu legantur FLAJANI (l. c. Obs. 68), FODÉRÉ (l. c. p. 75.), KLEIN (in SIEBOLD *Samml. chir. Beob.* 2. *B.* p. 11.), QUADRI (*medico-chir. Trans. by the medico-chir. Soc. of Lond.* 1819. *Vol. X. P. I.*), BRUN (l. c. p. 18.), COPLAND HUTCHINSON (*Medico-chir. trans., published by the med. and chir. Soc. of Lond. Vol. XI. P. II.* 1821.) etc. Locum habere potest setaceum in struma non varicosa, tumore molli, fluctuante, transparente. Favet illi hac sub rerum positione et PERCY (v. RULLIER in *Dict. des sc. méd.* l. c. p. 554).

59) Proposuerunt *causticum* et *ustionem* CELSUS (De re med. L. VIII. C. IV. Sect. I.), TIMAEUS (Cas. p. 283.), MESNY (in *Journ. de méd. T.* 24. p. 75.), M. A. SEVERINUS (De recondita abscessuum natura), HEISTER (Institut. chir. P. II. Sect. 3. C. CIV. p. 682.) — at vero violenta haec auxilia periculum haemorrhagiae et degenerationis tumoris in carcinoma portendunt. Caeterum si struma mollis omnino ac suppurata foret,

universi [62]), tum arteriae thyreoïdeae superioris [63]),

tumor serosus aut purulentus, per foramen ope caustici excitatum, educi posset.

60) *Punctionem* strumae PETIT (l. c.) in propria uxore suscepit. Indicatur tumore fluctuante molliqne reddito. Ad conditionem istam strumae accelerandam, cataplasmata adhibentur. Per cannulam tricuspidis injectiones ex alcohol ad inflammationem adhaesivam excitandam institui possunt, consilio CELSI inquientis: „Intus inspergenda adurentia linimentisque id curandum est, et caeteris pus moventibus.“ l. c. (Cfr. *Obs. d'un goître fibreux guéri p. l'incision, p.* LEMAIRE in *Nouv. Journ. de méd. redigé p. Mr.* BÉCLARD, CHOMEL etc. *T. X. Janv.* 1821. p. 25). Verum observationes FLAJANI (*Collezione d'osservaz. T.* 3. *Obs.* 67. 68.) periculum incisionum strumae patefacere, nunquam obliviscendum est.

61) *Exstirpationem* strumae proposuit CELSUS (l. c.) qui ait: „potest adurentibus medicamentis curari, ... sed scalpelli curatio brevior est.“ Illam cum successu locum obtinuisse narrant GIRAND (DESAULT *Journ. de Chir.* 3. *B.*), THEDEN (*Neue Bemerk.* 2. *B.* p. 138.), VOGEL (Obs. quaedam chir. Kiel. 1771.), FREYTAG (Epist. de glandulae thyreoïdeae, partim osseae, partim melliceridis speciem referentis, exstirpatione. Lips. 1778.), FODÉRÉ (l. c.). Verum quot non casus letales, uni vel alteri fausto (forte magis alios tumores colli quam veram strumam respiciente) opponere possumus! Legant audaces et terreficent ab observationibus a GOOCH (*Cases in Surgery. Append.* p. 134.), LASSUS (*Pathologie chirurgicale. T. I.* p. 410.) et RULLIER (*Dict.* l. c. p. 557.) candide enarratis. Intelligent sic, ab eventu confirmata fuisse dubia HALLERI, ubi ait:

ris [63]), tunc solum (praeter rerum positiones in notis

„An vero in tanta mole vasorum, quae cum ipsa glandula crescit, in tanta vicinia jugularis internae venae et arteriae carotidis, in tanta frequentia communicantium arteriarum thyroidaearum superiorum inferiorumque, amputatio inter probabiles operationes sit, ego quidem vehementer dubito." (Opusc. pathol. p. 18). Accedit observatio, quod corpus thyroideum, praeter quatuor suas consuetas arterias, interdum *ramum directe ex arteria innominata* accipit. (ALLEN BURNS *obs. on the surg. anatomy of the head and neck.* Versio germanica auct. DOLHOF Halae 1821 comparuit). Nec solum haemorrhagiam, sed et effectus doloris a protracta operatione illum inflammationis sequentis timendos esse monet Cl. RULLIER (l. c.). Addam ex *Galeno* aphoniae periculum (De locis affectis C. 6.).

62) Strumam feliciter per ligaturam exstirpatam fuisse dissertatio FR. B. JAESCHKE de strumae exstirpatione per ligaturam. Jen. 1810, testatur. Quid de hac operatione sentiendum sit, chirurgis decernendum relinquo.

63) Teste SPERLINGIO (l. c. §. VIII.) „veterinarii quidem hoc modo procedere dicuntur et arteriam, quae ad strumosos tumores equorum defertur, abscindendo, efficere, ut strumae evanescant." Ipsam hanc operationem, contra strumam aneurysmaticam a JONAS (*Abh. üb. d. Prozeſs, den d. Natur einschlägt, Blutungen aus zerschnitt. u. angestoch. Arterien zu stillen. A. d. E. übers. v.* SPANGENBERG. *Hannov.* 1813.) propositam, Cl. WALTHER (Op. c. p. 23. 27.) et COATER (medico-chir. Trans. Vol. V. P. 2. 1819.) cum successu perfecerant. Ulterior experientia, quid de hac operatione sentiendum sit, demonstrabit. Desideran-

notis indicatas) impetrabimus; dum struma ita vitae insidias struit, ut, annuente aegroto, anceps remedium morti certae anteponendum sit.

DE

dum solum est, ut, et casus letales, si obveniant, publici juris reddantur. „*Les revers doivent etre publiés de même que les succès: ne sont ils pas en effet, pour les praticiens à venir, placés comme des signaux propres à leur faire éviter les écueils contre lesquels leur inexperience viendroit se briser.*" RULLIER *Dict.* l. c. 556.

DE MORBIS
THECAE THORACICAE,
PLEURAE, MEDIASTINI,
THYMI
ET
PULMONUM.

Caput VII.

De vitiis thecae thoracicae, pleurae, mediastini, thymi et pulmonum generatim.

§. XXVII.

Ordo rerum. De vitiis thecae thoracicae.

Ordo rerum.

1. Morbis tracheae annectimus illos bronchiorum, pulmonis et pleurae; quaestio ideo erit de *bronchitide*, *pneumonia*, *pleuritide* (verbo de *peripneumoniis*), *pneumonorrhagia*, *phthisi pulmonali*, *hydrothorace*, *laesa respiratione generatim*, *dyspnoeis et asthmate speciatim*, *tussi in genere*, *catarrho pulmonum* et *coqueluche in specie*. Speciali istiusmodi morborum doctrinae, observationes quasdam *generales* praemittere juvabit; praeeuntibus Heurnio [1]), Castelli [2]), Grossio [3]), Bellinio [4]), Montagnana [5]), Waldschmidt [6]),

1) De morbis pectoris. Lugd. Bat. 1608. v. opp.

2) Exercit. medicin. ad omnes thoracis affectus. Tolos. 1616.

3) Lect. de morb. capitis et thorac. Ferrar. 1628.

4) De morbis capitis et pectoris. vide opp. de urina et pulsibus. Bonon. 1683.

SCHMIDT [6]), VESTI [7]), LA SALLE [8]), STAHL [9]), BARBEYRAC [10]), FREYSLEBEN [11]), LANG [12]), CRENDEL [13]), GANTER [14]), JOUBERT [15]), BORDEU [16]), ORLANDI [17]), BOEHME [18]), FLEISCHMANN [19]) etc.

De vitiis thecae thoracicae.

2. Cum de morbis *integumentorum* [20]), *musculo-*

5) Consilia N. 92 et sq. de aegritudinibus pectoris et pulmonis v. opp.

6) Diss. de morbis thoracis. Marb. 1683.

7) Diss. de pectoralibus affectibus illorumque remediis in genere. Erf. 1790.

8) *Traité des malad. de la poitrine. Bourdeaux. Lyon.* 1704.

9) Diss. de affectibus pectoris. Hal. 1710.

10) *Diss. nouv. sur les malad. de la poitrine. Amst.* 1731.

11) Diss. de morbis pectoralibus. Mogunt. 1735.

12) Diss. de pectoralibus affectibus et remediis. v. opp. T. III. p. 191.

13) *Traité de quelques malad. de la poitrine. Paris* 1739.

14) Diss. sistens diagnosin morborum pectoris. Vind. 1764.

15) De affect. intern. partium thorac. v. opp. T. I.

16) *Von d. schleimigten Gewebe od. d. zellichten Werkzeugen u. einigen Brustkrankheiten. Wien* 1772.

17) Tractatus de morbis pectoris. Romae 1779.

18) *Curmethode d. wichtigsten Brustkrankheiten. Leipz.* 1788.

19) Diss. de vitiis congenitis circa thoracem et abdomen. Erlang. 1810.

20) Exanthemata et impetigines plurimas, quae universo systemati cutaneo infensae sunt, nec integumentis

culorum [21]) *thoracis* atque de *vertebris* [22]) jam alibi locuti, cumque de illis *mammarum* serius mentio injecture simus [23]), nos directe ad vitia thecae thoracicae convertimus.

§. XXVIII.

thoracis parcere, sponte elucet. Cum his vero peculiarem affinitatem habere videtur *Zoster*, nullibi tam familiaris quam circa dimidium thoracis. (P. I. Vol. II. C. IX. §. XLI. p. 171).

21) Doctrinam *rheumatismi acuti* exponendo (P. I. Vol. II. C. XLIV. §. CLXXXIV. 5.), de illo quoque *musculorum pectoris* vulgo *pleuritide spuria*, pathologis *pleurodynia* (a πλευρὰ, latus, et ὀδύνη, dolor) locutus sum. Nec *abscessum*, nunc inter musculos thoracis et tegumenta, nunc illos inter et pleuram locatum, silentio praeterii (l. c. 12. p. 361). Memorabiles praeterea sunt nonnullae illorum musculorum abnormitates. Spectant huc: praesentia musculi inconsueti, *sternalis brutorum* dicti (Albini hist. muscul. p. 291. Halleri icones anat. Fasc. VI. T. I. La Faye in *Hist. de l'ac. des sc. de Paris* 1736. p. 82.); — *extensiones musculi sterno-mastoidei usque ad musculum rectum abdominis* (*Journ. de méd. chir. et pharm. de Paris* 1773. *T. XXXIX.* p. 45 et 309.) et *musculi pectoralis* usque *ad musculum obliquum abdominis* (Mayer *Beschreib. d. ganz. menschl. Körpers. 3. B.* p. 246.) — *defectus musculi triangularis sterni* (Albini l. c. p. 309. Morgagni de sed. et causs. morb. Epist. XLIII. Art. 29.) et *duplicatio musculi subclavii* (Boehmeri obs. anat. rar. Fasc. I. p. IX. Not. 66).

22) P. II. Vol. I. Sect. II. C. IV. §. XVII.

23) P. IV. Vol. II. de morbis sexus sequioris.

§. XXVIII.

Vitia costarum, sterni, scapularum et clavicularum.

Vitia costarum.

1. *Costae* aliquando in monstris plus minus deficiunt [24]). Alias numero excedunt [25]), vel deficiunt [26]), vel nimis [27]), vel parum [28]) incur-

24) Meckel *Handb. d. path. Anat.* 1. *B.* p. 146. Mery *hist. de l'ac. R. de Montpellier. T. I.* p. 103. Gilibert *Mém. de l'ac. des sc.* 1720. p. 10. 13. Klein Spec. inaug. sist. monstr. descript. Stutg. 1793. p. 25. Narrat Tobias Coberus (Obs. Ungar. VI.) de colonitore, qui ex matris gravidae cataphractum intuentis imaginatione, pectus non ex costis, sed ex continuo solidoque osse habuit tanti roboris, ut ex durissimo ictu nihil doloris eo loco sentiret.

25) *Tredecim costas* describunt Columbus de re anatomica. L. XV. Venet. 1559. p. 485. C. Bauhini theatr. anat. L. II. C. 7. Schenk Obs. med. p. 262. 266. Hunauld in *Mém. de l'ac. des sc.* 1741. Van Doeveren Spec. anat. acad. C. XIII. p. 198. Morgagni op. c. Epist. V. N. 10. *Fränkische Samml.* 4. *B.* p. 242. Boehmer Obs. anat. rar. Fasc. I. Praef. p. 6. Not. 9. Haller de funct. corp. humani. Vol. IV. p. 8. Sabatier *Traité d'anat. T. I.* p. 152.

26) *Undecim* costas invenerunt Columbus l. c. p. 485. Thom. Bartholinus Hist. anat. Cent. V. Hist. I. T. III. p. I. Schenk l. c. Bertin *Traité d'ostéol. T. III.* p. 97. Morgagni op. c. Epist. LVI. N. 17. ejusdem advers. anat. II. 32. Haller l. c. Boehmer l. c. Obs. anat. rar. Anglipoli 1786. Fasc. I. C. 3.

27) Soemmerring *Ueber die Wirkung der Schnürbrüste. Berlin* 1793.

28) Fleischmann l. c. p. 7.

curvatae sunt. Porro obvenerunt par primum costarum spuriarum immediate sterno adhaerens [29]), — extremitas anterior costarum fissa et duplici cartilagine sterno alligata [30]), — duae vel plurimae costae invicem concretae [31]), — defectus

29) ALBINI hist. musc. Lib. III. p. 290. SANDIFORT Obs. anat. path. Lib. IV. Cap. X. p. 138.

30) ALBINI Annot. acad. L. II. C. 13. p. 55. Tab. VII. SUE *ostéologie trad. de l'angl. Paris* 1759. p. 141. HALLER de corp. hum. fabrica. Vol. VI. p. 8. VAN DOEVEREN l. c. p. 203. BONN descr. thes. oss. morb. Hoviani p. 108. SANDIFORT obs. anat. path. C. X. p. 135. Ejusd. Mus. anat. Vol. I. Sect. 3. p. 99. N. X. p. 87. N. CCCLIII. p. 180. N. CCI. CCII. Tab. XLIX. fig. 3. WALTER's Anat. mus. p. 185. N. 681. 684.

31) MORGAGNI Epist. LVI. §. 17. KÖHLER *Beschr. d. physiol. u. pathol. Praepar., welche in d. Sammlung d. Herrn* LODER's *sind. Hal.* 1795. p. 13. *N.* 55. COLUMBUS l. c. p. 485. ALBINUS Ann. acad. L. II. C. 13. p. 55. ejusd. Index supell. RAVIANI p. 228. BERTIN l. c. p. 134. SUE l. c. p. 141. HUNAULD l. c. 1740. p. 535. MEDIKUS *Samml. v. Beob. aus d. Arzneywissenschaft. Zürich* 1764. 1. *B.* p. 80. KALTSCHMID Progr. de costis duabus primis veris per substantiam osseam cohaerentibus. Jenae 1767. SANDIFORT Mus. anat. Vol. I. p. 87. N. CCCLIV. p. 173. N. CXLVI. Tab. XLVII. fig. 2. p. 174. N. CXLVIII. Tab. XLII. fig. 1. 2. p. 180. N. CXCVII. Tab. XLVIII. fig. 3. 4. N. CXCVIII. Tab. XLIII. fig. 1. 2. N. CXCIX. Tab. XLIX. fig. 45. ROSENMÜLLER *Beiträge*

ctus nonnullarum cartilaginum, sterno libero [32]), — cartilagines ossescentes [33]), — spuriae articulationes costarum [34]), — costae perforatae [35]), erosae, carie destructae [36]), a sterno avulsae [37]),

f. d. Zergliederungsk. 2. *B.* 1. *St.* p. 99. Tab. I. fig. 1. 2. Plurima exempla ipse vidi.

32) Sandifort Obs. anat. pathol. Lib. III. Cap. I. p. 15. Tab. V. fig. 4. p. 37. Stoll l. c. p. 105. (Periosteum distentum, sero plenum).

33) Lieutaud hist. anat. med. L. IV. Obs. 121. (in senibus). Bleuland de sana et morbosa oesophagi structura p. 112. Ackermann *Bemerk. üb. d. Kenntnifs u. Kur einig. Krankh.* 3. *B.* 1. *Heft.* Haartmann in *N. Abhandl. d. K. Schwed. Acad. d. Wissensch.* 21. *B.* 3. *St.* p. 81. Kneppelhout Sectiones cadaverum patholog. Lugd. Bat. 1805. p. 5. Jahn in Hufeland's *Journ.* 23. *B.* 3. *St.* p. 81. Stoll rat. med. Vol. VII. Frank interpr. clin. Vol. I. p. 271. Saepissime observavi.

34) Sandifort l. c. p. 135. et Mus. anat. Vol. I. Sect. 3. p. 98. N. VIII. Van Doeveren l. c. C. VIII. p. 204. Tab. VII. fig. 4. Otto *Handb. d. pathol. Anat.* p. 64. Meckel *Beitr. zur vergl. Anat.* 1. *B.* 2. *St.* p. 138.

35) Otto l. c. p. 63.

36) Ab aneurysmate aortae Morgagni Epist. XVIII. N. 25. Epist. XVII. 25. — Epist. XXVI. 5. Weikard *verm. med. Schriften.* 2. *B.* p. 37. Soemmerring *Anmerk. zu* Baillie p. 17. Köhler l. c. p. 89. N. 310. Walter's *anat. Museum.* 2. *B.* p. 113. N. 560. p. 114. N. 561. p. 121. N. 563. Hunter in *Phil. Trans.* N. 468. Ruysch Obs. 37. Portal *Cours d'anat. med. T. I.* p. 329. Lee in *Lond. med. Review.* Jun. 1801. v. Hufeland's, Schreger's *u.* Harles's *Journ. d.*

sae [37]), largiores solito [38]; ne de costarum luxationibus [39]), fracturis [40]) et aneurysmate arteriarum intercostalium [41]), utpote ad chirurgiam spectantibus, dicamus. *Dolor costarum* plerumque symptoma morborum columnae vertebralis, pleurae, pulmonum et cordis sistit. Verum exstat et *neuralgia thoracica*, utplurimum latus sinistrum, inter costam septimam et nonam, occupans, curriculum nervi, arteriam intercostalem comi-

ausländ. med. Literatur. 1. *B.* p. 23. Plurima exempla ipse vidi.

37) Per aneurysma aortae v. Werdemann in Mursinna *N. Journ. f. d. Chirurgie.* 1. *B.* p. 195.

38) Otto l. c.

39) Bartholinus Hist. anat. Cent. I. Hist. 22. Cent. V. Hist. 66. Bullet *Mém. de chir. T.* 4. p. 573. Blankard Collect. med. phys. Cent. VI. N. 37. Martin *Journ. de méd. T. LIV.* p. 328. Petit in *Dict. des sc. med. Vol. VII.* p. 146.

40) Celsus L. VIII. C. 9. Paul. Aegineta L. VI. C. 96. Fabr. Hild. Cent. V. Obs. 85. La Motte Chirurg. Obs. 345. Siebold *Chir. Tageb. N.* 69. Klein *Chir. Bemerk.* p. 141. Bromfield *Chir. Wahrnehm. N.* 12. Berlinghieri in *Mém. de la Soc. méd. d'émulation. T.* 3. p. 151. Magendie *Biblioth. méd.* v. *Journ. de med. continué. Vol. XII.* p. 278. Viole diss. de costarum fractura. Paris 1788. Kern *Annal.* 1. *B.* p. 70. Mandt in Siebold's *Samml. chirurg. Wahrnehm.* 3. *B.* p. 206.

41) J. Hodgson *Von den Krankheiten der Arterien und Venen. Aus d. Engl. Hann.* 1817.

comitantis [42]), sequens, magis in feminis quam in maribus obveniens, nullam functionem, praeter respirationem, laedens, animi pathematum, abusus veneris effectus, a rheumatismo periostii costarum et a distractione musculorum pectoris [43]) distinguenda, et valerianâ, asâ foetidâ, moscho, castoreo, fasciisque [44]), curanda [45]).

Vitia sterni.

2. Monstra interdum *sterno* carent, ita ut viscera pectoris in propatulo sint [46]). Et in infante, ceterum bene constituto, et maxima pars sterni desiderabatur [47]). Praeterea conspiciebantur

42) Ex nervorum dorsalium ramis anterioribus.

43) In commentariis Swietenii (§. 326.), ubi de contusione agitur, monitum fuit ex Hippocrate et ex Galeno, a cursu, lucta, onere majore sublato etc. fieri quandoque tantas *musculorum distractiones*, ut quaedam illarum *fibrarum rumpantur; convulsiones*, σπάσματα, et *rupturas*, ῥήγματα, vocarunt veteres medici illa mala, monueruntque, intensos inde dolores, et quidem circa thoracem difficillimos fieri.

44) *The London medical Repository edited by* Uwins. *Vol. XIII. N.* 2. 1820.

45) Morbus iste sub nomine *neuralgiae thoracicae* a Nicod describitur (*Nouv. Journ. de méd. chir. et pharm. Paris* 1818. *Novemb.* p. 247. *T. III.* Unicum hujus morbi exemplum vidi. Cfr. Poterius Cent. I. Obs. cur. 83.

46) *Mém. de l'ac. des sc. de Paris* 1760. p. 86. (Deerant quoque cartilagines costarum et claviculae).

47) Widemann *Ueber das fehlende Brustbein. Braunschweig* 1794. p. 9. (Costae fluctuabant et pulsatio cordis tegumenta elevabat).

tur *sternum* non plane osseum [48]), perforatum, modo in medio [49]), modo, et frequentius quidem, in parte inferiore [50]), carie erosum [51]), impressum [52]), prominens [53]), bifurcatum [54]), fissum [55]), longissimum [56]), brevissimum largissi-

 mum-

48) SANDIFORT l. c. BEAUCHÈNE in *Journal général de méd. chir. et pharm. par* SÉDILLOT. *N. XXXII. Novembr.* et OTTO l. c. p. 65.

49) CULMUS *Breslauer Samml. Vers.* 22. p. 326. (Frequentius in feminis, observantibus BAUHINIO et MECKEL *Handbuch* l. c. p. 113).

50) HUNAULD *Mem. de l'acad. des sc.* 1740. p. 532. MECKEL l. c. p. 113.

51) *Gazette salutaire de Bouillon* 1789. v. HUFELAND's *N. Annal. d. Franz. Arzneyk.* 1. *B.* p. 240. (Pericardium et motus cordis in propatulo erant). Casus similes narrat SCHENK in Obs. med. L. II. Obs. 171 et 172. A. 1820. Sternum vidi uno in loco ita erosum, ut specillum ad cavitatem pectoris penetraret.

52) In sutoribus, maxime vero in feminis fabricatione taeniarum intentis (*Bander-Fabrikantinnen*), ut Viennae saepius observavi.

53) In gibbosis rhachiticis utplurimum ex vitio columnae vertebralis. Cfr. MORGAGNI Epist. XXVII. N. 31. 32.

54) CULLERIE *Obs. d'un vice congénit. de conformat. du sternum* v. *Journ. gén. de méd. franç. et étrangère. T. LXIV. XIII. de la II. Ser. N.* 291. *Mars* 1821. p. 305.

55) FICKER *Beyträge z. Arzneywissensch.* 1. *St.* p. 76. (In homine vivente. Pars superior fissurae palpitationem vasorum exhibebat).

mumque [58]), *cartilagine ensiformi* fissâ [59]) tricuspidatâ [60]), perforatâ [61]), introflexâ [62]), ossificatâ [63]), maximâ [64]), deficiente [65]). *Dolor sterni* ex iisdem morbis viscerum, praesertim cordis et hepatis, ac ille costarum, pullulat. Dum dolor ille ad cartilagines, inprimis costae tertiae, quartae, obvenit, reconditae syphilidis saepe est indi-

56) Marrigues in *Mém. de mathémat. presentés à l'ac. des sc. T. IV.* (In monstro ad symphysin ossis pubis).

58) Sandifort Mus. anat. Tab. XLVI. p. 4. Meckel l. c. p. 115.

59) Meckel l. c. p. 114.

60) Maur. Hoffmann disqu. corp. hum. anat. pathol. Spec. IX. §. 6. p. 148.

61) Sandifort Mus. anat. Vol. I. p. 179. N. CLXXXVII. Blumenbach *Gesch. d. Knochen.* §. 296.

62) Codronchi l. c. Septalius l. c. Barbette anat. pract. L. I. C. 4. p. 16. Piso de med. Brasil. L. II. Schenk Obs. L. II. N. 264. Bartholinus Epist. IV. p. 453. Brouzet *sur l'éducat. méd. des enfans. T. II.* p. 151. (Asserit per risum immodicum introrsum pelli). Vidi introflexam apud sutorem, ut vomitus chronici causam (Cfr. P. III. Vol. I. Cap. de vomitu).

63) Otto l. c. p. 66.

64) Albini tab. os. XIV. Codronchi de morbo novo sive prolapsu cartilaginis mucronatae. Bonon. 1603. Edit. Gruneri. Jen. 1786. (usque ad umbilicum). L. Septalius de morb. ex mucr. cartil. proveniente. Mediol. 1632. G. H. Troschell de morb. ex alieno situ partium abdominis.

65) Haller de corp. hum. fabrica. T. VI. p. 25.

indicium [66]). Tandem membrana sterno propria, seu periostium, saepe rheumate vel arthritide tentatur, cui in recenti malo hirudines, in senescente autem emplastrum SCHIFFHAUSII [67]) cum successu opponimus.

Vitia claviculae.

3. *Claviculae* in homine sine brachiis nato deficiebant [68]); aliquando laborant carie [69]), fracturà [70]), exostosi [71]), et luxatione [72]).

4. *Sca-*

66) BAGLIVI Prax. med. L. I. p. 96. („Dolor fixus in medio pectoris diu perseverans ac moleste sine tussi etc. signum est luis Gallicae latentis multis ante annis ab aegris susceptae et hoc signo se solum manifestantis").

67) Empl. balsamic. SCHIFFHAUSII. Empl. Moscovitic. R. Olei olivarum libras tres. Saponis veneti libram unam. Pulveris tenerrimi cerussae venetae, minii aa libram unam. Camphorae uncias tres. Castorei Sibirici unciam unam et semis. M. f. l. a. Emplastrum (J. F. MOLLER's *Reise von Volhynien nach Cherson. Hamburg. Campe* 1802. p. 58).

68) JESSEN de ossibus p. 24.

69) LUDWIG apud VOIGTEL l. c. PEZOLD Obs. med. chir. N. 62. SIMMONEAU in DESAULT *auserl. chir. Wahrn.* 3. *B. N.* 75. D'ANGERVILLE *Mém. de chir. T. V.* p. 361. NEUMANN in *Abh. d. Josephin. Akademie in Wien.* 2. *B.* p. 206.

70) LE VACHER diss. de fractura claviculae. Paris 1766. DISDIER diss. de fract. clavic. Paris 1768. VOGT diss. ambarum scapular. dextraeque claviculae fract. rara.

71) KULMUS diss. de exostosi steomatode claviculae ejusque felici sectione. Gedan. 1732.

Vitia scapulae.

4. *Scapula* dextra fissa inveniebatur [73]). In rhachitide subjicitur curvaturis et facile fracturis [74]).

§. XXIX.

Vitia pleurae, mediastini et thymi.

Vitia pleurae.

1. Pleura aliquando efformat in recens natis saccum herniosum, pulmones aliaque viscera includentem [76]). Haud raro illa super primam costam saccum, partem superiorem pulmonis continentem, constituit [77]). Herniae hujusmet pulmonis quoque inter costam veram sextam et septi-

72) WHITE in *Medic. Reposit. Hexade II. Vol. I. N. I. Art.* 4. (a sterno dimota per aneurysma aortae). COWPER *Anatomy of the human body.* v. HALLER Bibl. chir. Vol. I. p. 519. (ad acromium) et Opera chirurgica.

73) HOCHSTAETTER apud VOIGTEL *Handbuch d. pathol. Anat.* 1. *B.* p. 328.

74) SANDIFORT mus. anat. Vol. I. Sect. 4. N. 1. p. 128. Vol. II. Tab. IV. fig. 1. Cfr. VOGT l. c.

76) *Pleurocele* a Gr. πλευρὰ, pleura, et κήλη, tumor, v. HALLER opusc. pathol. Obs. XXIX. p. 60. VOIGTEL fragmenta semiologiae obstetriciae p. 77. Tab. V. LACHMANN in Misc. N. Cur. Dec. I. An. 3. Obs. 103. T. III. PELARGUS *Med. Jahrgänge.* 3. *B.* p. 85. MICHAELIS in RICHTER's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 728. MERCIER *Journ. gén. de méd. chir. et pharm. p.* SÉDILLOT. *T. XXXIV. Avril.*

77) HUBER Observ. anat. Cassell. 1760. p. 30.

septimam lateris sinistri [78]), et alibi, inprimis praevia destructione costae unius alteriusve [*]), observatae fuere. Praeter inflammationem et illius exitus [79]), praeterque varia exanthemata [80]), pleura, *glandulas scirrhosas* [81]), *tumores sarcomatosos* [82]), *lamellas sero repletas* [83]), *adipem* [84]), ejusdemque partem in *cartilaginem* [85]), alteramve in *os* [86]) conversam exhibuit.

2. *Me-*

78) Grateloup *Journ. de méd. T. LIII.* p. 410. Gilibert *Beobacht. und Krankengesch.*

*) Sabatier v. Richter *v. d. Brüchen* p. 4. Michaelis in Richter's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 728.

79) Cap. VIII. §. XXXIV. N. 17.

80) e. c. peticulae (Stoll *Heilungsmethode.* 2. *B.* 2. *Th.* p. 195.), variolae (Wrisberg Comment. Soc. Goetting. T. V. Comment. med. anat. physiol. et obstetricii argumenti. Vol. I. N. 4).

81) Camper in *Genees-Natuur-en Huiskundig Kabinet* 1779. *N. III.* p. 194. v. *Abh. f. pr. Aerzte. II. B.* p. 518. (vidi et ego in duabus matronis ex cancro mammae defunctis).

82) Herz in Misc. N. C. Dec. III. An. 4. Obs. 103. (In juvene post lapsum in thoracem, dolore obtuso pectoris et dyspnoea laborante et suffocato). *Mém. de l'ac. des sc.* 1740. (In viro dyspnoea et ictero laborante. Sarcoma dimidium cavitatis pectoris adimplebat ac pulmones, diaphragma et hepar comprimebat). Cfr. Lieutaud Op. c. T. II. p. 235. Obs. 750.

83) Chambon de Montaux. *Merkw. Krankengeschichte* p. 48. *Bemerk.* 13.

84) Rhodius Mantiss. anat. Obs. 9.

85) Lieutaud l. c. p. 279. Obs. 855. Haller Opusc.

Vitia mediastini.

2. *Mediastinum* interdum desideratur [87]). Vi-

pathol. Obs. 60. HAUTESIERK *Recueil d'observations medicales.* *T.* 2. p. 583.

86) Pluries lamellas osseas in pleura detexi. Multa hujus generis referunt: HENKEL in SCHAARSCHMIDT'S *med. chir. Nachrichten. Jahrgang* 3. *St.* 39. p. 311. HAEN *Heilungsmethode.* 9. *Th. I. Kap.* §. 3. *B.* 4. p. 187. LIEUTAUD l. c. p. 234. Obs. 746. BLUMENBACH *Gesch. u. Beschreib. d. Knochen.* §. 277. p. 338. *Anm.* BAILLIE *Series of engravings. Fasc. II. Tab.* 3. SOEMMERRING in *Anmerk.* ad illud op. serm. Germ. *Anm.* 73. SCHACHER diss. de ossificatione praeternat. Lips. 1726. in HALLERI Coll. disp. pract. T. VI. p. 337. LÖSEKE observ. anat. chir. med. nov. et rar. Berol. 1754. PEQUAULT *Recueil périod. d'obs. de méd. chir. etc. p.* VANDERMONDE. *Paris* 1757. *Vol.* 7. p. 212. MORGAGNI Epist. XXI. N. 19. LESKE *Auserl. Abh. aus d. phil. Trans.* 2. *B.* p. 47. VETTER *Aphorismen aus d. pathol. Anatomie.* 2. *B.* p. 217. Stupenda exempla ossificationis pleurae leguntur apud HALLER Coll. disp. Vol. 2. p. 390. et elem. physiol. T. III. p. 119. WALTER Obs. anat. XI. p. 43. Tab. VII. fig. 6. *Anat. Museum.* 1. *B.* p. 161. *N.* 326. PROCHASKA Annotat. acad. Fasc. 3. C. 3. Obs. 5. BLUMENBACH *Med. Bibl.* 2. *B.* p. 68. Interdum massae ossificatae potius pleurae adhaerent (MOHRENHEIM *Wienerische Beyträge.* 2. *B.* p. 217).

87) DIEMERBROECK v. LIEUTAUD Hist. anat. med. L. II. Sect. 6. Obs. 792. p. 252. (In puero septenni dyspnoea et tussi chronica laborante. Deerat simul diaphragma). BECKER ibid. L. I. Sect. 2. Obs. 216. T. I. p. 72. (In puero quinque annorum dyspnoea tussi et colica a secundo aetatis anno laborante. Praeter mediastini de-

Visum est continere cruorem [88]), aërem [89]), adipem [90]). Degenerat etiam in sarcoma [91]) et in massam osseam [92]).

Vitia thymi.

3. *Thymus*, corpus hoc incomprehensibile, aberat interdum in monstris acephalis [93]) aliisque [94]),

fectum inveniebantur pulmones, cor et hepar in thoracis dextro cavo positi, ventriculus et lien in sinistro).

88) TROMBALLI v. MORGAGNI Epist. XXVI. N. 39. (Inter lamellas mediastini).

89) BAILLIE l. c.

90) In hominibus aetatis provectioris vix pro abnormi haberi potest, secus vero in junioribus (K. BELL *Zerglied. d. menschl. Körpers.* 1. *B.* p. 216. VOIGTEL *Handb.* 2. *Th.* p. 187). Casus collectionis morbosae adipis in mediastino describuntur a LIEUTAUD l. c. Obs. 753. p. 236. (In viro 50. annorum dyspnoea laborante ac suffocato. Tanta erat adipis in mediastino et pericardio collectio, ut pulmones inde omnino comprimerentur), a PORTALIO ib. Obs. 754. p. 237. (Librae tres ad quatuor adipis). Cfr. *Mém. de l'ac. R. des sc. de Paris* 1784. p. 51. v. *Samml. auserl. Abh.* 2. *B.* p. 710. (Foemina diu dyspnoica et post iter mortua. Adeps videbatur motum cordis impedivisse; unde hoc viscus disruptum fuit. In *Med. observ. and inquiries. Vol.* 3. p. 69).

91) MORGAGNI Epist. XVI. N. 26.

92) METZGER Prolusio de spina ventosa in vertebris dorsi divisa. Regiom. 1787. v. *N. Samml. f. W. A.* 5. *St.* p. 313.

93) WINSLOW v. RIEGEL de gland. suprarenalibus. Hafn. 1790. p. 23. MECKEL *Handbuch* etc. p. 486.

que[94]), aut in illis modo minimum[95]), modo maximum[96]), inveniebatur; porro persistebat in adultis[97]), et senibus[98]); alias praemagnum[99]) fuit et suppuratum[100]), nigrum et durum[1]), osseum[2]), concrementisque cretaceis repletum[3]), con-

94) Brodie *Journ. de méd.* 1810. *Oct.* p. 281.

95) Renard *Journ. de méd. p.* Roux. *T. XXIII.* p. 118. Meckel l. c. p. 488. Otto Op. c. p. 237.

96) Kelch *Beiträge z. pathol. Anat. Berl.* 1813. p. 85.

97) Meckel *Mém. de l'ac. des sc. de Berl.* 1755. *Collect. Acad. part. étrang. Vol. IX.* p. 144. *Fränk. Samml.* 3. *B.* p. 65.

98) Sandifort Obs. anat. pathol. Lib. III. Cap. II. p. 45. Not. 9. Mus. anat. Vol. I. Sect. V. N. XIV. p. 244. Meckel l. c. p. 490. Eph. Nat. Cur. Dec. III. p. 278. Cooper Tabul. anat. XXI.

99) Caillot et Duret in *Bull. de l'école de méd.* 1807. p. 23. (In puero 13. annorum aderat simul perforatio septi cordis, ac morbus coeruleus). Heister Comp. anat. p. 118. (puer 13. annorum, phthisicus), Morgagni Epist. XVII. N. 10.

100) Cranz de vomica pulmonum et glandular. vicinar. Jen. 1740. p. 16. Cfr. Lieutaud l. c. Obs. 766. 768. p. 241.

1) Harderi apiarium Obs. LXVI. p. 260. Lieutaud l. c. L. II. Sect. 2. Obs. 761. T. II. p. 240. Baillie l. c. vers. germ. p. 61. *Abhandl. f. pr. Aerzte.* 26. *B.* p. 361.

2) J. N. Binninger Obs. et cur. med. Cent. V. Monbelgard 1673. Cent. III. Obs. 29. Lieutaud l. c. T. II. p. 240. Vetter *Aphor.* 1. *B.* p 141.

3) Chr. Vater in Eph. Nat. Cur. Dec. IX. Obs. 161. (Puella undecim annorum ab infantia dyspnoea labo-

conversum nunc in massam adiposam [4]) nuncque in tumorem mucosum [5]).

§. XXX.

Vitia pulmonum.

Literatura.

1. De *morbis pulmonum* in specie scripserunt VISCHER [6]), LUTHER [7]), CLOSIUS [8]), BÜCHNER [9]), HALLER [10]), COSTE [11]), FALK [12]), VAN DER

rans). Exempla calculorum thymi describuntur a HARDERO l. c. Obs. XLV. HOFMANN Cardianastrophe p. 6. Act. med. Berol. Vol. I. Dec. III. p. 28. SCHURIGII Lithologia. C. II. §. 66. p. 233. LIEUTAUD l. c. Obs. 769. p. 242.

4) WADE in *Lond. med. Observ. and Inquiries. Vol.* 3. p. 69.

5) TARGIONI TOZETTI v. GONNELLI *Krankengeschichte e. Mannes, der an den Folgen einer Vergröſserung d. Brustdrüse starb.* v. ESCHENBACH *vermischte med. und chir. Bemerk. Leipz.* 1784. 1. *Th. N.* 1.

6) De differentiis et causs. morborum pulmon. Tubing. 1581.

7) Diss. de pericardii, pulmonis et partium genitalium anomaliis. Kil. 1704.

8) Diss. de juvenum dispositione ad morbos pulmonum. Halae 1720.

9) Diss. de praeservandis morbis pulmonum tam communibus quam propriis. Hal. 1749.

10) Progr. de morbis pulmonum observationes. Goett. 1749.

11) *Traité des maladies des poulmons. Paris* 1765.

12) *Treatise on the disorders of the Lungs.* 1773.

der Voort [13]), Davidson [14]), Belen [15]), Camper [16]), Portal [17]), Metzke [18]), Van der Bosch [19]), Montfalcon [20]) et anonymus [21]).

Consideratio pulmonum.

2. Si consideremus opus respirationis et oxygenationis sanguinis a pulmonibus gubernari, et pulmones per nervum vagum et sympathicum magnum arctissimum commercium alere cum cerebro [22]), corde et vasis sanguineis majoribus [23]), he-

13) Diss. de morbis pulmonum. Lugd. Bat. 1787.

14) App. ad *Observations anatomical, physiological and pathological on the pulmonary system.*

15) Diss. de morbis pulmonum v. Collect. dissert. Lovaniens.

16) De theoria et curatione morb. chronic. pulmon. v. Ejusd. diss. X. N. 4. et *Samml. auserl. Abh.* etc. 18. *B.* p. 58. 414.

17) *Mémoires sur la nature et le traitement de plusieurs maladies.* 1. *Vol.* p. 218.

18) Diss. de morbis pulmonum ex mixtura formaque laesa explicandis. Hal. 1800.

19) Commentatio exhibens anatomiam systematis respirationi inservientis pathologicam. Harlem 1801.

20) *Dictionaire des sciences médicales; article des maladies des poumons. T. XLIV.* p. 531.

21) *Outlines of a treatise on the disordered state of the lungs. Lond.* 1804.

22) Boehmer de pulmon. cum cerebro consensu. Hal. 1763. Bichat *Recherches physiologiques sur la vie et la mort. Paris* 1805.

23) Ob nexum pulmonum cum corde et vasis majoribus, morbi istarum partium tractatui de morbis partium respirationi inservientium alligabuntur.

hepate[24]), aliisque visceribus abdominalibus[25]), renibus[26]) et cute; de summo illorum momento[27]) nec umbra dubii locum habebit.

3. Mirum hinc non est, *defectum pulmonum* dumtaxat in monstris humanis pro vita non idoneis, locum habere posse[28]). Contra unius *lateris pulmo* per primae conformationis vitium, sine incommodo respirationis defecisse visus est[29]).

Vitia formae.

24) Ebelino diss. de pulmonum cum hepate antagonismo. Goett. 1806.

25) Legatur de hoc argumento Soemmerring et Reisseisen (*Ueber d. Bau u. d. Verrichtung d. Lung. Berl.* 1808.), Dumas (*Principes de physiologie. Paris* 1807. *T.* 2. et Sédillot *Recueil périod. de la Soc. de méd. de Paris. T.* 33. p. 353.), Dupuytren (*Nouv. Bullet. de la Soc. philom. de Paris. T. I.* p. 228.), Blainville (ib. *T. I.* p. 226.), Provençal (*Mém. lu à l'institut le* 27. *Nov.* 1809).

26) Quatenus *nervus renalis posterior superior* ex gangliis thoracicis decimo et undecimo oritur.

27) De necessitate propria nosocomia pro cura morborum pulmon. erigendi jure loquitur J. Buxton in *Monthly Mag. J.* 1814. *Nov.*

28) Hujus generis monstra describuntur in Misc. N. C. Dec. II. An. 2. Obs. 143. *Mém. de l'acad. R. des sc. de Montpellier. Journ. de* Trevoux *Juill.* 1706. Daniel's *Samml. med. Gutachten* p. 275. *Tab. I.* 5. Roederer de foetu parasitico in Comment. Soc. Goett. T. IV. p. 118. — Vallisnieri in monstro acephalo, pulmones sub forma vesicae, invenit (Malpighii Opp. posth. p. 87).

est [29]). Desiderabatur pulmo *sinister*, in infanté thorace normali instructo [30]), in alio autem una cum costis et sterno imperfecte evolutis [31]), in hydropica [32]), in juvene dyspnoea periodica affecto [33]); ac *dexter*, in viro difficultate chronica respirationis laborante [34]). Pulmones aliquando copiâ excedunt, non solum in monstris gemellis infra pectus secum cohaerentibus [35]), sed et in aliis [36]). Excessus iste praesertim

29) Rivière in Sepulchr. anat. Lib. III. Sect. 18. Obs. 27. §. 2. Morgagni de sed. et caussis morb. Epist. LIV. art. II.

30) Soemmerring *Anmerk. zu* Baillie p. 44.

31) *Museum der Heilkunde. Zürich* 1794. 2. *B.* p. 204.

32) Miscell. N. Cur. Dec. I. An. 4. Obs. 30.

33) John Bell *Ueber d. üble Bildung d. Herzens* (in dextro thorace positi) *u. andere Ursachen, welche d. gehörige Säurung d. Blutes verhindern.* v. et auctoris ejusdem: *Anatomy of the human Body. Vol.* 2. p. 201. ac versionem in *Abh. f. pr. Aerzte.* 17. *B.* p. 497.

34) Häberlein in *Abhandl. der Joseph. Academie in Wien.* 1. *B.* p. 271.

35) Buchwald in Prodrom. praevent. continuata acta med. Hafn. 1753. p. 18. *Samml. auserl. Wahrnehm. aus d. A. W. Aus d. Franz. Frankf.* 1757. 1. *B.* p. 457. Waldschmidt diss. cit. Phil. Trans. 1781. N. 2. Albrecht in *Fränk. Samml.* 2. *B.* p. 182. *Die Geburt zweier an d. Bauchen ganz zusammengewachs. Kinder. von* J Fr. Mayer *Frankf.* 1772. Richter's *chir. Bibl.* 2. *B.* 1. *St.* p. 165.

36) Fahner *Beiträge z. gerichtl. Arzneyk. Stendal* 1799. 1. *B.* 2. *Abth. N.* 6. (Tertius pulmo locum glandulae

sertim relate ad pulmonem dextrum contingere videtur [37]. Interdum pulmones *aliena loca* occupant, ut (ne de herniis loquamur [38]), superficiem externam corporis [39].

CAPUT

thymi occupabat). JAC. SYLVIUS isagoge in HIPPOCRATIS et GALENI physiologiae partem anatomicam cum observatis in corporibus secandis. Paris 1555. L. III. C. 16. (quinqne lobi separati pulmonum). MAYER *Magazin f. d. Thiergeschichte.* 1. *B.* 2 *St.* p. 178. (in monstro bicephalo, cor duplex et duo lobi pulmonum superflui). MOLLINETTI mantissa anat. Obs. XI. (quatuor lobi ut in ruminantibus). Miscel. Berol. Dec. II. Vol. 2. p. 82. (in plurimos parvulos lobos divisi erant). BRODIE in *Journ. de méd.* 1810. *Oct.* p. 281.

37) MECKEL *Handb. d. pathol. Anatomie* p. 479.

38) §. XXIX. N. 1.

39) KACHMUND Miscell. N. Cur. Dec. I. An. 3. Obs. 103. Tab. III. PROCHASKA Annot. acad. 1784. Fasc. 3. p. 172.

Caput VIII.

De Peripneumoniis.

§. XXXI.

Notio. Literatura.

Notio. 1. Morbos, qui febre, dolore pectoris, respiratione laesa, et tussi insigniuntur, quatenus ex inflammatione pleurae, parenchymatis pulmonum et bronchiorum pullulant, nomine generali *peripneumoniarum* 64) comprehendimus.

Literatura. 2. Quarum peripneumoniarum doctrinam, medici omnis aevi, omniumque sectarum, longius

64) A Gr. Περὶ, circa, et Πνεύμων pulmo. Patet inde vocabulum *peripneumoniae* potius affectionem pleurae, quam ipsius pulmonis, denotare. At vero cum Celso (L. IV. C. 7.) praepositionem περὶ, *de*, significare lubeat, et morbum *pneumoniam* vocet, ita ut tractatio insigniatur de *pneumonia*, cumque mihi, vocabulo, quod generatim inflammationem pleurae, parenchymatis pulmonis et bronchiorum, hinc partium continentium et contentarum, designaret, opus fuerit; *peripneumoniae* illud, ut genericum, elegi. Ut species subjicientur *pleuritis*, *pneumonia*, *bronchitis*, eorumque complicationes *pleuro-pneumonia* scilicet et *broncho-pneumonia*. Cfr. §. XXXIV. N. 4.

gius majorique industria prosecuti sunt, quam illam reliquorum morborum. Sic milleni scriptores, quos singulos in medium afferre mortalis patientia vetat, docent. Ad potiores spectant inter Graecos — Hippocrates [65]), Caelius Aurelianus [66]), Aretaeus [67]), Galenus [68]); inter Arabes — Avicenna [69]); inter restauratores aliosque observatores — Ballonius [70]), Sydenhamius [71]), Baglivius [72]), Dodonaeus [73]), Forestus [74]), Sarcone [75]), Littre [76]), Stoll [77]), Ferro [78]); inter systematum et compendiorum auctores — Boer-

65) Opp. locis citandis.

66) De acut. Lib. II. C. 13. 25.

67) Curat. acut. Lib. II. C. 1. 10.

68) De locis affectis. Lib. V. C. 3.

69) Canon. Lib. III. Fen 10. Tract. 4. Cap. 1. 10. Tract. 5. Cap. 2. 4.

70) Opp. Vol. I. p. 24. 62. Consil. II. N. 20. Opp. IV. p. 313.

71) Opusc. p. 334. 342.

72) Prax. med. Lib. I. Cap. 9.

73) Obs. Cap. 21.

74) Lib. XVI. Obs. 4. 26. 44.

75) *Istoria ragionata de' mali osservati in Napoli, nell' intero corso dell' an.* 1764. *Napoli* 1765. *Parte seconda* §. 131. Versio Germ. Zurich. edita est a. 1770.

76) *Observ. sur le point de côté. Mém. de Paris A.* 1714. *Hist.* p. 16. *Ed. in oct. A.* 1714. *Hist.* p. 21.

77) Rat. medendi. T. I. p. 148. 155. III. p. 49. 50. 58. IV. p. 59. VII. p. 50. 70. 77. 114. 117. 180. 194. 214. 221.

78) *Med. Ephemeriden.*

Boerhaavius 79), Swietenius 80), Fr. Hoffmannus 81), Burserius 82), Cullenius 83), J. P. Frankius 84), Reilius 85), S. G. Voghlius 86); inter anatomiae pathologicae studiosos — Diemerbroeckius 87), Bonetus 88), Lieutaudius 89), Morgagnius 90), Hallerus 91), Portalius 92), Baillieus 93), Bichatius 94), Bayleius 95), Laenne-

79) Aphor. de cognosc. et curandis morb. §. 875 — 904.

80) Comment. in Herm. Boerhaave Aph. T. III.

81) Med. rat. Syst. T. IV. Sect. V. C. VI. De febribus pneumonicis sive pleuritide et peripneumonia.

82) Institutionum medic. pract. Vol. IV. Cap. IV. De pulmonum pectorisque inflammatione.

83) *First lines of the practice of Phys. Edinb.* 1788. *Vol. I.* p. 362.

84) Epitome. T. II. Interpret. clin. P. I. p. 102.

85) *Fieberlehre.* 2. *B.* 13. *Kap.* p. 463.

86) *Handb. d. pr. Arzneywissensch.* 4. *B.* 7. *Kap.* p. 194.

87) Anat. Lib. II. C. 13.

88) Sepulchr. Lib. IV. Sect. I. Obs. 3. 20.

89) Hist. anat. med.

90) De sedibus et caus. morb. Epist. XX. XXI. Art. 13. 14. 37 sq.

91) Pr. de morb. pulmon. Goett. 1750. Opusc. pathol. Obs. 15.

92) *Observ. qui prouvent que la pleurésie n'est pas une maladie essentiellement differ. de la péripneumonie.* V. *Mémoires de l'ac. des sc. Paris* 1789. *Et Cours d'anat. méd. T. V.*

93) *Series of engravings accompan. with explanat. which are intended to illustrate the morbid anat. Plate III* et *IV. Neue Bemerk. in Samml. auserl. Abh.*

NECIUS [96]); inter monographiarum scriptores — FONSECA [97]), TRILLER [98]), STRACK [99]), SAALMANN [100]), SACHTLEBEN [1]), KREYSIG [2]), HORN [3]), CONRADI [4]), MORTEHAN [5]), VALENTIN [6]), BADHAM [7]); inter dissertationum editores — PAR-

T 2 co-

94) *Anatomie générale. T. II.* p. 540. v. *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 21. *B* 1. *St.* p. 99.

95) *Recherches sur la phthisie pulmonaire. Paris* 1810. *Sect.* 7. 8.

96) *De l'auscultation médiate. Paris* 1819. *T. I. Part. II. Chap.* 2. p. 160.

97) Pleurologia, de pleuritide ejusque curatione. Lisb. 1701.

98) Succincta commentatio de pleuritide ejusque curatione. Francf. 1740.

99) Nova theoria pleuritidis verae et recta eidem medendi ratio. Mogunt. 1786.

100) Descript. pleuritidis, peripneumoniae. Monspel. 1789.

1) *Bemerkungen über die Natur und Heilung der Brustentzündungen. Gött.* 1790.

2) Programmata de peripneumonia, inprimis nervosa. Vitemb. 1800.

3) *Ueber d. Erkenntnifs u. Heilung d. Pneumonie. Frankf.* 1802.

4) *Pneumonie und Pleuritis in nosologischer und therap. Hinsicht. Marb.* 1803.

5) *Traité de la pleurésie. Paris* 1805.

6) *Mém. sur les fluxions de poitrine. Nancy* 1815.

7) *Obs. on the inflammatory affections of the bronchiae, Lond.* 1809. *An essay on bronchitis. Lond.* 1814. (Utor versione germanica auct. KRAUSS, cum praef. et not. ALBERSII. Brem. 1815).

COVIUS [8]), BOYVIN [9]), BRENDEL [10]), ADOLPHUS [11]), VARUS [12]), SENNERT [13]), MEIBOMIUS [14]), ADELGEHR [15]), KAEMPF [16]), FURICH [17]), KLEIN [18]), HOMMEZ [19]), FESELIUS [20]), SALZMANN [21]), SEBIZ [22]), CONRINGIUS [23]), ROTH [24]), SERIZ [25]), HAFENREFFER [26]), MARSCHAL [27]), SCHELHAMMER [28]), BAUHINUS [29]), GATTINSHAL [30]), SCHNEIDER [31]),

8) Diss. de pleuritide ejusque curatione. Helmst. 1594. Diss. de peripneum. Helmst. 1610.

9) Ergo peripneumonia pleuritide periculosior. Paris 1601.

10) Diss. de pleuritide vernali et aestiva. Jen. 1604.

11) Diss. de pleuritide. Basil. 1615.

12) Diss. de peripneumonia. Jen. 1619.

13) Diss. de pleuritide. Vitemb. 1621. Diss. de peripneumonia. Witteb. 1650.

14) Diss. de peripneumonia. Helmst. 1623.

15) Diss. de pleuritide. Basil. 1629.

16) KAEMPF De peripneumonia. Marb. 1627.

17) Diss. de pleuritide. Argent. 1628.

18) Diss. de peripneumonia. Marb. 1620.

19) Ergo peripneumonia aemula pleurit. Paris. 1631.

20) Diss. de pleuritide legitima. Argent. 1634.

21) Diss. de pleuritide. Argent. 1637.

22) Diss. de peripneum. Argent. 1639.

23) Diss. de peripneumonia. Helmst. 1644.

24) Diss. de peripneumoniae caussis, signis, remediis. Lips. 1648.

25) Diss. de pleuritide. Argent. 1649.

26) Diss. de pleuritide. Tub. 1653.

27) Diss. de peripneumonia. Argent. 1657.

28) Diss. de peripneumonia. Jenae 1657.

DER [31]), MICHAEL [32]), DE VRIES [33]), FRIDERICI [34]), CASPARI [35]), WEDEL [36]), DONCKER [37]), REICH [38]), DRAPER [39]), MUSCULUS [40]), HELWIG [41]), VAN DIEDENHOVEN [42]), WACHENDORF [43]), KOAT [44]), ROELANDE [45]), VATER [46]), RUYSH [47]), SHAMBERG [48]), BARTHOLINUS [49]), BUCHWALD [50]), PA-

29) Diss. περὶ τῆς περιπνευμονίας. Basil. 1658.

30) Diss. de pleuritide et peripneumonia. Lugd. Bat. 1659.

31) Diss. de peripneumonia. Witteb. 1660.

32) Diss. de peripneumonia. Altdorf. 1661.

33) Diss. de peripneumonia. Lugd. Bat. 1665.

34) Diss. de peripneumonia. Edinb. 1666.

35) Diss. de pleuritide vera. Lugd. Bat. 1668.

36) Diss. de pleuritide. Jen. 1673. Aegra pleuritica. Jen. 1674.

37) Diss. de pleuritide. Lugd. Bat. 1674.

38) Diss. de peripneumonia. Altd. 1676.

39) Diss. de pleuritide. Lugd. Bat. 1681.

40) Diss. de pleuritidis natura et cura. Erf. 1685.

41) Diss. de pleuritide. Gryphiswaldiae 1686.

42) Diss. de peripneumonia vera. Lugd. Bat. 1688.

43) Diss. de pneumonia. Ultraj. 1691.

44) Diss. de peripneumonia. Ultraj. 1692.

45) Diss. de peripneumonia. Lugd. Bat. 1695.

46) Diss. de morbo letali acuto pleuritide dicto. Vitemb. 1695.

47) Diss. de peripneumonia. Francf. 1696.

48) Diss. de peripneumonia. Lips. 1698.

49) Diss. de pleurit. et peripneum. Hafn. 1700.

50) Diss. de pleuritide et peripneum. Kopenh. 1700.

Pascoli [51]), Vesti [52]), Sperling [53]), Cassius [54]), Golzius [55]), Van Odenhoven [56]), Le Cerf [57]), Bredius [58]), De Milde [59]), Nösster [60]), Mangold [61]), Schott [62]), Coschwitz [63]), Lesserus [64]), Brown [65]), Stahl [66]), Vooreerinck [67]), Von Akerlaken [68]), Grootenacker [69]), Juncker [70]), Hoffmann [71]), Cruse [72]), Halleward [73]), Buckley [74]), Farguhorson [75]), Kanen-

51) Observationes de pleuritide. Venet. 1702.
52) Diss. de peripneumonia. Erford. 1702. Diss. aeger pneumonicus. Erford. 1704.
53) Diss. de pleuritide. Witeb. 1703.
54) Diss. de pleuritide exquisita. Groen. 1706.
55) Diss. de pleuritide. Regiom. 1707.
56) Diss. de pleuritide. Harder. 1711.
57) Diss. de pleuritide. Jen. 1714.
58) Diss. de peripneumonia. Harder. 1718.
59) Diss. de peripneum. utraque. Lugd. Bat. 1722.
60) Diss. de pleuritide. Altd. 1722.
61) Diss. de peripneumonia. Rint. 1724.
62) Dissert. de pleuritide. Altd. 1724.
63) Diss. de pleur. et peripneumonia. Halae 1725.
64) Diss. de peripneumonia. Ultraj. 1726.
65) Diss. de pleuritide. Edinb. 1730.
66) Diss. de peripneumonia. Erford. 1730.
67) Diss. de peripneum. utraque. Lugd. Bat. 1730.
68) Diss. de pleuritide. Lugd. Bat. 1738.
69) Diss. de pneumonitide vera. Lugd. Bat. 1736.
70) Diss. de pectoris inflammat. intern. Hal. 1737.
71) Diss. de peripneumonia. Tub. 1738.
72) Diss. de pleuritide. Harder. 1739.
73) Diss. de pleuritide. Lugd. Bat. 1740.

nengiesser [76]), Kaltschmied [77]), De Meza [78]), Wedding [79]), Hartmann [80]), Büchner [81]), Bouillet [82]), Nanheimer [83]), Carnier [84]), Wendt [85]), Hasing [86]), Bachmann [87]), Rancy [88]), Richter [89]), Boehmer [90]), Nunn [91]), Bove [92]), Stack [93]), Ittner [94]), Ferriol de Gal-

74) Diss. de pleuritide. Edinb. 1747.
75) Diss. de peripneum. vera. Edinb. 1749.
76) Diss. de pleuritide vera et spuria. Kil. 1749.
77) Diss. de pleuritide vera et spuria. Jen. 1751.
78) Diss. de peripneumonia. Lugd. Bat. 1751.
79) Diss. de pleuritide vera. Lugd. Bat. 1755.
80) Diss. duplex peripneumoniae genus. Halae 1756.
81) Diss. de singularibus quibusdam ad peripneumoniam et pleuritin spect. Halae 1758.
82) *Mem. sur les péripneum. épidém. Besiers* 1759.
83) Diss. de peripneumonia. Mogunt. 1760.
84) Diss. de peripneumonia vera. Lugd. Bat. 1761.
85) Diss. observ. de pleuritide et peripneumonia. Goett. 1762. v. Baldinger *Sylloge Opusc. T. IV.* et Sandifort Thes. II. N. 4.
86) Diss. de pleurit. vera. Lugd. Bat. 1763.
87) Diss. de pleuritide. Prag. 1764.
88) Diss. de peripneumonia vera. Lugd. Bat. 1764.
89) Diss. de pleuritide vera singul. casu illustr. Goett. 1768.
90) Diss. peripneumoniae verae. Halae 1769.
91) Diss. de peripneumonia. Erford. 1769.
92) Diss. de pleuritide. Edinb. 1771.
93) Diss. de pleuritide. Lugd. Bat. 1771.
94) Diss. de peripneumonia. Mogunt. 1773.

GALLOT [95]), NEUFVILLE [96]), ô DRISCOLLE [97]), SCHROEDER [98]), MOSELEY [99]), CRAUSIUS [100]), CRAMER [1]), FORSYTHE [2]), MENU [3]), PLENGE [4]), GILLY [5]), KER [6]), KLEINHOFF [7]), KÜSSTER [8]), DE LOGES [9]), SMITH [10]), BIRCKHOLZ [11]), MICHELS [12]), GIRARD [13]), BELL [14]), EMERSON [15]), TAYLOR [16]), BE-

95) Tentamen de pleuritide. Monsp. 1775.

96) Diss. pneum. et ejus sedis historia. Edinb. 1776.

97) Diss. de inflammatione pneumonica. Monspel. 1777.

98) Diss. de pneumonitide ejusque specieb. Goett. 1779.

99) Diss. de peripneumonia vera. Edimb. 1780.

100) Diss. de pleuritide. Jen. 1781.

1) Diss. exhibens aegrum pleuritide laborantem. Altd. 1782.

2) Diss. de peripneumonia. Edinb. 1782.

3) Diss. de pleuritide vera. Lugd. Bat. 1782.

4) Diss. de peripneumonia vera. Duisb. 1783.

5) Diss. de peripneumonia vera. Lugd. Bat. 1784.

6) Diss. de pneumonia. Edinb. 1785.

7) Diss. de placitis nonnullis tum veterum tum recentiorum circa curam peripneumoniae verae. Lugd. Bat. 1785.

8) Diss. de pleuritide. Hal. 1785.

9) Diss. nova peripneumoniae sanguin. distinctio. Montisp. 1788.

10) Diss. de inflammatione pneumonica. Edinb. 1788.

11) Diss. de partitione pleuritidis secundum methodum medendi rationalem. Lips. 1789.

12) Diss. de pleur. inflammatione simplici. Colon. 1790.

13) Diss. de pneumonia. Edinb. 1791.

14) Diss. de pneumonia. Edinb. 1792.

15) Diss. de pneumonia. Edinb. 1794.

BEAMISH [17]), JACKSON [18]), ROEMER [19]); WAIWRHITER [20]), WETZEL [21]), BOYWIN [22]), GALWAY [23]), DENT [24]), FINN [25]), ANNESTY [26]), BAIRD [27]), FERLET [28]), RUETTIGER [29]), BERENDS [30]), ELVERFELD [31]), FEHLAN [32]), HOLZMÜLLER [33]), KLETTEN [34]), ADRIAN [35]), BEUERMAN [36]),

16) Diss. de pneumonia. Edinb. 1795.

17) Diss. de pneumonia. Edinb. 1796.

18) Diss. de pneumonia. Edinb. 1800.

19) Diss. de peripneumoniae diagnosi et exitu. Francf. ad Viadr. 1800.

20) Diss. de pneumonia. Edinb. 1800.

21) Diss. de peripneumonia. Francf. 1800.

22) Ergo peripneumonia pleur. periculosior. Paris. 1801.

23) Diss. de pneumonia. Edinb. 1801.

24) Diss. de pneumonia. Edinb. 1802.

25) Diss. de pneumonia. Edinb. 1802.

26) Diss. de pneumonia. Edinb. 1803.

27) Diss. de pneumonia. Edinb. 1803.

28) *Diss. sur la péripneumonie ou inflammation du poumon. Paris* 1804.

29) Diss. de pneumonit. inflammatoria simplici. Duisb. 1805.

30) Diss. de recto venae sectionis in pneumonicis affectionibus usu. Frcf. ad Viadr. 1806.

31) Diss. de pneumonia. Edinb. 1806.

32) Cogitata quaedam de peripneumoniae curatione veteri et nova. Viteb. 1806.

33) Diss. de peripneumonia. Viteb. 1807.

34) Pr. de signis in peripneumonia quam maxime funestis et letalibus. Viteb. 1807.

MAN [36]), BLONDY [37]), DE LA FAYE [38]), BUISSON DE LA JOURDANIÈRE [39]), DE LAMARE [40]), HEINSIUS [41]), POIRSON [42]), BAZILE [43]), BERGOUNIOUX [44]), PICHERY [45]), NEIBEISER *), HURYN [46]) etc. nec VAIDY [47]) silentio praetereundus.

§. XXXII.

Symptomata. Autopsia cadaverum.

Symptomata.

1. Peripneumoniarum evolutionem pro re nata praecedunt morositas, lassitudo, anorexia, vel

35) Diss. utrum a peripneumonia pleuritis distingui possit. Paris. 1808.

36) Diss. de pneumonia. Duisb. 1809.

37) *Diss. sur la péripneumonie d'après les règles de l'analyse. Paris* 1810.

38) *Diss. sur la péripneumonie latente. Paris* 1812.

39) *Essai sur la péripneumonie. Paris* 1814.

40) *Essai sur la péripneumonie. Paris* 1814.

41) Diss. de pneumonia inprimisque sthenica. Lips. 1814.

42) *Diss. sur la pleurésie. Paris* 1814.

43) *Diss. sur la péripneumonie simple. Paris* 1815.

44) *Diss. sur la pneumonie ou fluxion de poitrine et sur quelques unes de ses complications. Paris* 1815.

45) *Diss. sur la péripneumonie simple et compliquée. Paris* 1815.

*) Diss. de peripneumonia. Mosquae 1817.

46) Diss. observationes nonnullas circa peripneumonias mense Aprilis anni 1817 Vilnae grassantes exhibens. Viln. 1817.

47) in *Dict. des sciences médicales.* Tom. 43. *Art. Pleurésie* p. 185 sq. et *Pneumonie* p. 392.

vel ciborum auctum desiderium [48]), dolores vagi lumborum, artuum [49]), coryza [50]), raucedo et tussicula. Haud raro morbus derepente ingruit. Adoritur plerumque *frigore*, modo intercurrente vicissim calore, modo continuo ad horam unam alteramve protracto, saepe cum peculiari angustia et inquietudinis sensu [51]). Sequitur *calor*, alias per se scenam aperiens. Est ille amoenus, urens, mordax. *Pulsus* creber, plenus, mollis, durus. Urget *sitis*. Ocyus serius *dolor* acutus, pungens, obtusus, pressorius, tensivus ad costas, sternum, claviculas, scapulas, dorsum, accedit, augeturque, nunc sub inspiratione, nunc sub exspiratione. *Respiratio* brevis, crebra, anhela, illa-

48) „Incipit cum appetitu ciborum saepe magno." Boerhaave l. c. §. 883. Confirmant hoc phaenomenon Swieten (l. c. p. 19.) ac mea experientia. Prae aliis cibos anomalos appeti, asserit Reil (l. c. §. 183.), dubito jure id fieri. Utut sit, mirum non est, ventriculum irritamenti pulmonis participem fieri, cum haec viscera uno eodemque nervo, vago scilicet (rectius pneumo-gastrico a Cl. Chaussier dicto), regantur.

49) Praecesserat saevissimus genu sinistri dolor peripneumoniam, qua ego puer, Ticini a. 1787. laboravi.

50) „Et fluxio a capite ad pectus pleuritidis caussa est." Hippocrates Libr. de locis in homine.

51) „*Un frisson plus ou moins long pendant lequel le malade est quelquefois fort inquiet et angoissé: symptôme essentiel, et qui m'a servi plus d'une fois à distinguer cette maladie (la péripneumonie), à coup sûr, dès son premier moment.*" Tissot *avis au peuple. Chap. IV.*

illaque profunda tum ob dolorem, tum ob tussim, impedita. *Tussis*, dolorem augens, ab initio plerumque sicca, serius utplurimum cum sputis mucosis, cruentis, flavis, viridescentibus, nigris, polyposis [52]), absolvitur. *Decubitus* modo in alterutrum latus, modo in utroque latere, impeditus, solumque in dorsum concessus. *Loquela* brevis, intersecta cum anhelitu. *Deglutitio* interdum impedita. Cuncta symptomata horis vespertinis et noctu augentur, cum pervigiliis, quandoque cum deliriis. Ingravescente malo respiratio evadit laboriosa, abdominalis. Facies aliquando subtumidula, accensa, alias livida, pallida, subflava; genae rubrae, oculi splendentes, lingua et fauces siccae. Aeger praeterea de capitis gravedine, plenitudinis sensu in pectore et anxietate conqueritur. Cor vibrat, carotides vehementer pulsant et jugulares oscillant. Nonnulli nauseam experiuntur et vomunt. Lotium prius paucum, rubrum, jumentosum, dein sedimentum copiosum, puriforme, roseum, deponit. Alvus, nisi liquida ac copiosa, in multis est obstructa. Hypochondria saepe tensa, attactum respuentia. Haud raro sudor universum obtegit corpus, maxime ad faciem et partes obvias. Pulsus protracto in malo vi decrescit, mollis fit, irregularis, parvus, contractus, aliquando sano len-

52) L. I. Schmidtmann Summa obs. clin. praxi clin. triginta annorum depromptarum. Vol. I. Berol. 1819.

lentior. Quarto, septimo, undecimo, decimo quarto die, interdum tardius, ad acmen morbo deducto, accedentibus signis infra speciatim indicandis [53]), peripneumoniae vel in sanitatem, vel in alios morbos, vel in mortem transeunt.

Autopsia cadaverum.

2. Superficies *cadaveris* externa, saepe livida [54]), aut saltem maculis lividis ad dorsum et latera thoracis notata, cernitur; quae maculae licet aliquando loco, qui sub morbi curriculo doluerat, respondeant [55]), in genere tamen accidentales sunt. Aperto thorace, saepissime magna copia seri nunc flavi, nunc limpidi, nunc purulenti, caseosi [56]), aliquando cruenti [57]) obviam prosilire solet. Illud libras decem adaequasse observavimus [58]). Pulmones interdum adeo turgent, ut sternum sublevent [59]), utque illorum super-

53) §. XXXV. N. 6.

54) Morgagni op. c. Epist. XXI. Art. 31.

55) Pleuritide correpti antiquis dicebantur βλητοί, seu, *sidere icti*, quod in mortuis *latus lividum* reperiretur, et plagae simile quidpiam appareret. Hipp. de vict. rat. in acut. aphor. 35.

56) Cullen l. c. Stoll l. c. T. I. J. P. Frank l. c. p. 126.

57) Morgagni Ep. XX. Art. 17.

58) J. P. Frank l. c. p. 126. Ferro l. c. p. 221. (Peripneumoniae epidemicae mentionem injicit, ubi pulmones sero purulento constanter innatabant).

59) Stoll op. c. Vol. I.

superficies (colore livido, violaceo, rubro [60]), variegato [61]), subnigro [62]) notata), vestigia costarum [63]) impressarum exhibeat. Praeterea superficies pulmonum modo in toto ambitu, modo in una tantum parte, pseudomembranarum ope, pleurae

60) Morgagni Epist. XXI. Art. 6. 19. 27. Epist. XX. Art. 15. 16. 24. Epist. XXIX. Art. 10. Epist. XXXVI. Art. 11. Stoll *Heilungsmethode*. 1. *B*. p. 148. Lieutaud hist. anat. med. T. II. p. 24.

61) Inprimis *striis bruneis*, *nigris* insignita. Morgagni Epist. IV. Art. 9. Epist. XV. 6. Ep. XVI. 4. Ep. XVII. 6. 16. 19. Ep. XIX. 4. 19. Ep. XX. 7. 15. Ep. XXII. 8. Ep. XXVII 2. 21. Ep. XLIII. Ep. XLIX. 2. Epist. LIII. 9. Ep. LVI. 7.

62) Morgagni Epist. VI. 12. Epist. XX. 33. Epist. XXI. 33. 34.

63) „In tantum vero tumorem inflammatus pulmo aliquando effertur: ut in eodem thoracis cavo vix non ampliori *costarum frequenter vestigia*, formamque albescente ex flavo materia delineatam, ostenderimus; quod in dextro inprimis thorace, per hepatis, interdum praegrandis et ad quartam, tertiamve ex veris, costam, apud multos in pectus ascendentis volumen adauctum non raro contingit.“ J. P. Frank l. c. p. 130. Miror hinc valde Laennec (l. c. p. 163.) tale quid, negare, miranturque Pinel et Bricueтau dicentes (*Dict. des sc. méd. Vol. XLIII*. p. 426.): „*Nous avons plusieurs fois observe les traces de cette compression, dont* Frank *fait une mention speciale; autorité qu'on peut opposer avec avantage à ceux qui nient la possibilité d'un tel phénomene, fonde sur ce que l'augmentation du volume du poumon n'est qu'illusoire, ce qui nous semble erronée.*“

pleurae costali, mediastino [64]), pericardio, diaphragmati [65]), adhaeret. Pseudomembranae hujusmodi, aliquando densissimae [66]), vasis sanguineis instructae [67]), interdum superficiem partium inflammatarum, quin illi adhaereant [68]), obducunt [69]). Inter pseudomembranas et pleuram,

64) SENNERT Prax. L. II. P. 2. C. 16. PLATERUS L. II. C. 16. ETTMÜLLER Opp. med. p. 330. BONET Sepulchr. L. II. Sect. 4. Obs. 2. PORTAL *Cours d'anatomie médicale. T. V.* p. 28. HAYGARTH in *Arzneyk. Abhandl. von London. 3. B.* p. 32.

65) „Non raro ad diaphragmatis arcum, cui hepar subjicitur, inferior dextri pulmonis lobus cum *hoc septo connascitur.*" J. P. FRANK l. c. p. 130.

66) MORGAGNI Epist. IV. V. VI. VII. XIV. XX. L. LIV.

67) „Aliquoties in novissima ac tremula adhuc membrana, innumera, quinque vel sex dierum spatio generata vascula auditoribus, quod iterum alii ante nos jam fecerant, ostendimus." J. P. FRANK l. c. p. 132. Sic mense Decembr. 1794. in clinico instituto Ticinensi, formosam puellam ex dira peripneumonia necatam vidi. Pseudomembranae, a Patre meo, dexterrimo anatomiae Professori BRESCIANI commissae sunt, qui illorum vasa sanguinea, ope mercurii, injecit. Pulcherrimum hocce praeparatum museo pathologico illius Universitatis commissum est.

68) PORTAL l. c. p. 67. RENARD in *Journal général de méd., chir. et pharm.* 1814. *Octobr.*

69) Pseudomembrana pulmonis veluti saccum referebat apud MORGAGNI l. c. Ep. XX. Art. 47. STOLL op. c. Vol. II.

ram, aut inter illas et pulmonis superficiem, lobosque, saepe materies purulenta, veluti in saccis, colligitur. Simulatur inde abscessus; simulatur, inquam, nam hujus generis collectiones purulentas neutiquam ad legitimos abscessus pertinere, ex eo, cognoscitur, quod, nullam substantiae, sive pleurae, sive pulmonum erosionem sociam habent [70]). Non desiderantur vero exempla, nec rara admodum [71]), legitimorum abscessuum pulmonum. Detinent hae *vomicae* plerumque lobos pulmonum inferiores [72]) et quidem in parte posteriore et laterali [73]). Verum et in superiori deteximus. Vomicae pulmonum sunt variae magnitudinis ac diametros habent a dimidio saepe ad tres pollices et ultra. Utplurimum

70) „Hunc saccum inter ac pulmonem non raro plurimum purulentae colligitur materiae; quae, primo quidem intuitu, abscessum pulmonis amplissimum mentitur; sed attentius ab hoc ipso abstersa, visceris superficiem *intuctam* prorsus ostendit." J. P. Frank l. c. p. 132.

71) Quamvis enim persuasus sim medicos saepe pseudo-abscessus pro legitimis vomicis habuisse, attamen neutiquam conveniam cum Laennecio dicente (l. c. p. 164.): *„il n'y a pas de lesion organique plus rare qu'une véritable collection de pus dans le tissu poulmonaire."*

72) *„Les parties inferieures du poumon sont le lieu qu'occupe le plus ordinairement la péripneumonie."* Laennec l. c. p. 167.

73) J. P. Frank l. c. p. 131.

mum ovi formam exhibent. Dum integrae sunt, liquidum continent aut album, aut flavum, cinereum, viridescens, et aliquando foetidum: dum rumpuntur hoc liquidum colorem induit plus minus rubrum. Plures rami bronchiales in cavum vomicae aperiuntur, sicque communicationem cum vicinis et contiguis ramis constituunt. Rami arteriae et venarum pulmonalium, vomicam superascendentes, contracti observantur, et aliquando fibrosa materia occlusi, qualis materia et extremitates vasorum sanguiferorum in vomicae cavitatem desinentes obturat. Pars pulmonum vomicae contigua, detegitur inflammata, et plus minus aëri, per tracheam inflato, resistens. Parenchyma pulmonis lympha coagulabili, aliquando brunea [74]), repletur, quae, per compressionem ex eo, ut aqua ex spongia exprimi potest. In minori tamen mali gradu parenchyma adhuc crepitat, ac structuram suam alveolatam retinet. Alias inflammatio substantiam pulmonis adeo compactam reddit, ut si frustulum illius anato-

74) A. 1818. die 18. Martii cadaver viri 60. annorum aperui, qui sub curriculo peripneumoniae, qua, die morbi octava, obierat, sputa veluti *cioccolata* eaque foetida rejiciebat. Pulmo sinister erat friabilis, ac parenchyma illius lympha cruenta, sputis simili, repletum. Pseudomembranae superficiem ejusdem pulmonis cum pleura conjungebant. Bronchiorum superficies interna colore ex rubro livido notata erat. Cystis fellea calculos continebat.

anatomico expertissimo exhiberes, illud hepatis [75]) partem sistere, jure jurando affirmaret. Non mirum, si pulmo ita constitutus, amissa structura cellulari [76]) eaque granosa assumpta, pondere augeatur [77]) et aquae impositus ad fundum vasis cadat [78]). Reperiuntur inflammatio et ejusdem sequelae nunc in utroque, nunc in alterutro pulmone [79]); quo ultimo in casu, saepe quidem, at non semper, latus in cadavere affectum, illi vigente morbo dolenti, respondet. Pulmonis alterutri

75) *Poumon hépatisé. Poumon carnifié.* Portal l. c. p. 72. Talem pulmonum statum etiam sine inflammatione obvenire posse, immerito, ut reor, contendit quis medicorum in *the Edinb. med. and surgical Journ.* 1807. *Vol.* 3. Cfr. ib. 1809. *Vol.* 5.

76) Solum pulmo, cujus parenchyma inflammatum et compactum est, fundum vasis petit; secus autem ille, cujus inflammatio solam superficiem, pleuram scilicet costalem attingeret. Stoll op. c. Vol. I.

77) „*Un des caractères physiques de l'induration des poumons est l'augmentation de leurs poids, qui, de sept a huit onces, s'élève jusqu'à quatre livres et plus dans les pneumonies très intenses.*" (Pinel et Briguetan in *Dict. des sc. méd. Vol. XLIII.* p. 426).

78) Haller opusc. pathol. p. 32. Morgagni Epist. VII. 4. 9. Epist. XIII. 3. Epist. XVI. Epist. XIX. 58. Epist. XXI. 27.

79) Unum tantum pulmonis lobum inflammatum invenerunt Joubert tract. de affect. thorac. C. 7. p. 355. Rolfink Epit. affect. partic. L. II. p. I. C. 4. p. 133. Sennert med. pract. L. II. P. II. C. 3. Schenk L. II. Obs. med. de peripn. Obs. 33.

terutrius inflammatio aequali ratione in uno ac in altero thoracis cavo reperiri solet [80]). Interdum lobus pulmonis inflammatus lobum proximum sanum comprimit *). *Bronchia* saepissime cum reliqua pulmonis substantia inflammata [81]) sunt, ac superficies illorum interna, materiâ spumosâ mucoso-puriformi [82]), interdum cruentâ, aut concretionibus polyposis obducta [83]) est. Quandoque bronchiorum inflammatio usque ad tracheam *per se*, id est, sine inflammatione vel parenchy-

U 2 matis

80) „*Je ne crois pas non plus que la péripneumonie ait plus souvent son siège à droite qu'à gauche, comme quelques-uns l'ont dit, nos observations ne nous ayant rien appris qui puisse nous faire croire, que cette maladie ait plus frequemment son siège d'un coté que de l'autre.*" Portal l. c. p. 66. Jam Wendt opinionem illorum, qui contenderant, dextrum latus thoracis longe frequentius occupari quam sinistrum, refutavit. Ex 73. aegris, quos vidit pleuritide dolentes, 38. de dextro, reliqui de sinistri lateris dolore conquerebantur; neque periculosius decumbere videbantur, qui ex sinistro latere dolore laborabant. l. c.

*) Stoll l. c. Vol. I.

81) Ipsorum interim bronchiorum inflammationem vix non in omnibus, quibus pulmo sic laboraverat, deteximus; plurimumque spumosi, vel sanguinei ac purulenti humoris, qualis sub morbo per tussim rejiciebatur, continebant ubique. J. P. Frank l. c. p. 131. Reil l. c. p. 469.

82) Cullen l. c. §. 340. Reil *Fieberlehre* l. c. p. 469.

83) Portal l. c. p. 67. Renard in *Journ. gén. de méd. chir. et pharm.* 1814. 8br.

matis pulmonis, vel pleurae obvenit [84]). De *pleurae* solitariâ inflammatione plurimi quoque testantur [85]); ast, et aliorum observationes [86]), et nostrae docent, in cadaveribus peripneumonicorum, pleuram *costalem*, rarissime, quin et pulmo aut bronchia simul phlogosi correpta sint, inflammatam esse. Pleuram, inquam, *costalem*, nam pleuram, quae pulmones obducit, pluries roseo, veluti erysipelaceo [87]), colore notatam inve-

84) J. P. Frank l. c. Badham l. c. saepe et ego.

85) Solam pleuram in cadaveribus inflammatam invenerunt Diemerbroek l. c. p. 447. Riverius L. VII. C. 2. Riolanus Anthropologia L. III. C. 5. Bonet anat. pract. L. II. Sect. 4. p. 498.

86) Welschius (Cons. et curat. Dec. I. C. I.) scribit de Archiatro Romano *Servio*, quod gloriatus fuerit, se plus quam trecentos in nosocomio ad spiritum sanctum pleuritide defunctos dissecuisse, et semper alterutrum pulmonis latus inflammatum invenisse, *membrana pleura*, ait, vel *leviter inflammata*. — Lieutaud, inquit: „inter innumeros inflammatione pectoris sublatos, quos secandos curavi, binos duntaxat genuina pleuritide affectos reperii.“ Idem fatetur Sarcone, Portal, J. P. Frank l. c. qui ait: . . . „centenorum inquisitio cadaverum nos docuit, quod jam a magni nominis scriptoribus animadversum fuit, *in paucissimis*, qui ex pleuritide aut pleuro-pneumonia cum singulis aliis decubuerant, inflammationis *sedem ad ipsam pleuram haesisse;* vix autem non omnibus, sine pleura pulmones inflammatos fuisse.“

87) Morgagnius (Epist. XX. N. 12) pulmonis inflammationem in *rubore fugace* aliquando consistere non

invenimus. Frequentissima est simultanea inflammatio pleurae tum costalis, tum pulmonalis parenchymatis pulmonis et bronchiorum. Rara quidem, at tum aliis, tum nobis ipsis visa est *gangraena* pulmonis 88) et pleurae 89), ab *ecchymomatibus* sedulo distinguenda. Praesente enim *gangraena*, substantia nigra pulmonis flaccida friabilisque est, ac saniem foetidam largitur. *Ecchymoma* vero sanguinem in textum pulmonis extravasatum 90) refert. Ecchymomata haec duplicis sunt generis, alia subnigra, postque mortem orta (dum scilicet cruor sub horizontali cadaveris positione ob proprium pondus in partibus

negat, quando nimirum est de genere *legitimi erysipelatis*. HAENIUS quoque eandem sententiam tuetur (P. IX. C. IV. p. 125.), cum inflammatos quidem pulmonum infimos lobos observavit, non tamen, ut in reliquis peripneumoniis, *duros*.

88) BLANCARD Anat. pract. rar. Cent. I. Obs. 67. p. 149. LIEUTAUD op. c. Obs. 297—325. T. II. p. 93. WATSON in *Medic. observat. by a Soc. of London. Vol. IV.* LAENNEC l. c. p. 181.

89) Pleurae gangraena correptae exemplum refert LIEUTAUD Hist. anat. med. Obs. 741. 742. Adfectus erat et pulmo.

90) Sanguinem pluries in parenchyma pulmonis extravasatum conspexi; conspexerunt HALLER (opusc. patholog. p. 28.), CULLEN (*First lines of the pract. of phys.* 1. *Vol.* §. 338). REIL l. c. p. 469. et memorab. clin. Vol. II. Fasc. p. 127.

tibus posterioribus pulmonis colligitur [91])), alia rubra ex vi inflammationis producta [92]). Enimvero et arteriae et venae pulmonis et bronchiorum universalis incendii participes fieri solent. Atrium cordis dextrum saepe cruore turget ac concretiones polyposas [93]) continet. Vena cava ascendens et hepar utplurimum sanguine turgent [94]). In intestinis vermes detecti fuere [95]). Encephalum et specus vertebralis saepe congestiones cruentas atque interdum serum extravasatum exhibuit [96]). Referente Reilio [97]) nec nervi vagi inflammationis expertes sunt.

§. XXXIII.

91) Morgagni Epist. LII. Art. 34.

92) Baillie op. e. vers. Soemmerringii Not. 77.

93) Vorster l. c.

94) „Maximam in letalibus peripneumoniis vasorum abdominalium, hepatis inprimis, repletionem frequenter deteximus: ut ex quacunque in hoc ipsum facta incisione, copiosus mox sanguis proflueret, ac mesenterium ac intestina vasa undique cruore distenta ostenderet.“ J. P. Frank l. c. p. 129.

95) Quercetanus. Pharmacop. restit. Cap. 7.

96) „.... *on trouve fréquemment le cerveau plus ou moins engorgé de sang, et même quelquefois aussi la moelle épinière dans des sujets qui ont eprouvé pendant la maladie la resolution des extremites superieures et inférieures, dont l'anatomiste* Bertin *a cité quelques exemples. J'ai aussi trouvé de l'eau épanché dans le cerveau et dans le crâne, ainsi que dans le canal vertébral de quelques sujets qui avoient éprouvé l'inflammation du poumon la mieux marquée, et par les symptômes de la*

§. XXXIII.

C a u s s a e.

Praedisponentes.

1. Peripneumoniae nullo non tempore infestant [98]; praesertim hyeme [99] et vere [100], potissi-

maladie et par le resultat de l'ouverture du corps." Portal l. c. p. 71. Cfr. Cahagan v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 13. *B.* p. 561.

97) *Fieberlehre* l. c. §. 185. p. 484.

98) Peripneumonias aestivo tempore raro obvenire, ex dissertatione Trilleri de pleuritide aestiva rarius occurrente. Viteb. 1752. (Opusc. med. Vol. I. N. 3.) concluderes; ast observationes meae contrarium docent. Habui enim sat frequenter tum in Insubria, tum in Austria, tum in Lithuania peripneumonias aestivo tempore curandas.

99) Hippocrates morbos hybernos recensens pleuritidum mentionem injecit (Aphor. 23. Sect. 3. edit. Charter T. IX. p. 118.) monetque hyeme pleuritides et peripneumonias maxime fieri et quidem vehementissimas (de affect. C. 3. edit. Charteri. T. VII. p. 621). Consentit Aretaeus (de causs. et signis morborum acutorum. L. I. C. X. p. 9). Sicque res in climatibus calidioribus se habet, ut ipse in Insubria edoctus sum. Secus autem in climatibus frigidis. Vilnae enim peripneumonias sub maximo gelu raro videre contigit. Rigidissima fuit hyems a. 1812; tamen nequidem in fugitivo Napoleontis exercitu, intemperiei atmosphaerae omnino exposito, obveniebant peripneumoniae.

100) Jam Sydenham monuerat, pleuritides inprimis illa parte anni, „quae inter ver atque aestatem ambigens utriusque quasi fibula est" conspici. Accedit et Swie-

tissimum dum sudum est coelum, mercurius in barometro alte elevatus, flante septentrione et borea. Saepissime vero *occulti quid* in atmosphaera est [1]), praesertim si agatur de peripneumoniis epidemicis [2]). Peripneumoniae parcent non

TEN (l. c. §. 879.). Ego etiam peripneumonias tum in Austria, tum in Lithuania tempore inprimis vernali epidemice grassantes observavi.

1) Vanum est, originem peripneumoniarum solum ducibus barometro ac thermometro explicare velle. Enimvero sicuti oculum non mordet sua lachryma, sicuti urina non vellicat vesicam suam, ita etiam aër densus et frigidus per se non laedit pulmones. Unde SWIETEN sapienter ait (l. c. §. 881.): „observatio fidelis docuit, nasci et pleuritides, multosque homines affligere eodem tempore, licet *nulla caussa* noscitur, cui morbi origo tribui possit." Jam SYDENHAM (Sect. V. C. 5. p. 305.) mirabatur, quod febres epidemicae nunc caput affligerent, alio tempore intestina et dysenteriam facerent, alio iterum tempore *pleuram potius* et *pulmones invaderent*.

2) Saeculum XVI hoc sub respectu fatale fuit. (SPRENGEL *Versuch e. pragmatischen Geschichte d. Arzneyk.* 3. *Th.* 2. *Aufl.* p. 107). Legantur de peripneumoniarum epidemiis NIC. MASSA de febre pestilentiali. Tr. III. C. 3. f. 62. Venet. 1556. ALOYS. MUNDELLAE epist. 16. p. 134. Basil. 1543. DUNUS Epist. med. f. 4. fig. 1592. et Miscel. med. C. 10. S. 130. GESNER epist. L. I. f. 46. DODONAEUS med. observ. exempl. rar. C. 21. p. 55. SCHENK L. VI. p. 777. WYER Obs. med. rar. p. 56. ANTON. TOSSIO Lib. de epidemica Gualdensi peripneumonia. An. 1611. BARONIUS de pleuro-

non aetati; homines tamen mediae aetatis saepius quam pueros [3]) et senes [4]) invadunt: non sexui;

peripneumonia a. 1633. Flaminiam infestante. SYDENHAM Opp. BOUILLET *Mém. sur les péripneumonies épid.miques.* *Besiers* 1759. MORGAGNI op. c. Ep. XXI. Art. 28. STRACK l. c. CLEGHORN *Obs. on the epidem. d.seases in Minorca.*

3) Monuerat HIPPOCRATES (Coac. praenot. N. 512. Edit. CHARTER T. VIII. p. 882.), peripneumoniam et pleuritidem *non* fieri ante pubertatem. Mitigat prudenter istam sententiam SWIETEN (l. c. §. 879.) dicens: „interim tamen quandoque, licet rarius et junioribus hic morbus contingit." At necdum satis. Quamvis peripneumoniae frequentissime in aetate media observentur, attamen illas etiam ad morbos puerorum, infantum, quin immo et *recens natorum* revoco. Pulchre id demonstravit ANDREAS LOBENWEIN in Programmate suo de *peripneumonia recens natorum.* (In *Pamiętnikach Towarzystwa C. Lekarskiego Wilenskiego. T. I. Wilno* 1818. *N. IV.* p. 118). Jure scriptoribus de morbis infantum LOBENWEIN objicit, illos nimis obiter peripneumoniarum, huic vitae periodo propriarum, mentionem injicere. Fit inde, ut medici inexperti, quorum mens doctrinâ asthmatis Millari, hydrocephali acuti obruta est, evidentissimas caeterum pe-ripneumonias practervideant, et scribant: *von Lungenvereiterung mit täuschenden (!) Symptomen der hitzigen Hirnhöhlen-Wassersucht.* (HUFELAND's *Journ.* 1820. *Dec.* p. 5). Inter centenos infantes, quos peripneumoniâ laborantes curavi, nunquam illius pusionis obliviscar, qui *primo a partu nychthemero* in saevam pneumonitidem incidit, quam hirudinibus, venis brachii admotis, aliisque antiphlogisticis fugavi. Nil mi-

sexui; at viros potius, quam feminas [5]) aggrediuntur: non conditioni; sed rusticos, pistores, vitriarios, fabros ferrarios, aurigas, veredarios, bajulos [6]) potius, quam urbium superioris ordinis in-

rum, quod pulmones recens natorum, eo ipso momento, quo primum imperio simultaneo et aëris et cruoris exponuntur, veluti oculi inopinate luci expositi, inflammationis praeda fiunt.

4) Aretaeus (op. c. L. I. C. 10. p. 9.) crediderat, *senes* inprimis pleuritidi obnoxias esse. Ac re quidem vera, peripneumoniis epidemice grassantibus, illos prae caeteris laborasse observavi. Vere an. 1817. uno eodemque tempore tres senes peripneumonia affecti in clinico meo decumbebant, quorum computatae aetates annos 225 efformabant.

5) Notaverat Aurelianus (l. c. C. 13.), maribus frequentiorem quam feminis esse peripneumoniam. Testatur autem Trillerus (de pleuritide p. 4.), feminas pejus affici, quam viros, si hoc morbo corripiantur. Aureliani sententiae subscribo, si agatur de adultis; inter infantes enim ambo sexus, aequali prorsus ratione, peripneumoniis obnoxii sunt. Peripneumoniae mihi praecipue in *lotricibus*, *coquis* et *nutricibus* obvenerunt. De his ait Ballonius (Epid. et Ephem. L. I. Edit. Genev. p. 69.): „Quum *nutrices* fiunt pleuriticae, graviter aegrotant et magna dyspnoea tenentur: idque fieri puto, quoniam et mammae attrahunt et ad eas impetu humor fertur."

6) Pulchre ait Sydenham, quod peripneumonia aggreditur „rusticos et duro jam fractos membra labore." (Sect. VI. C. 3.). Contendit Stoll, opifices, vitam sedentariam ducentes, e. c. sartores, textores, utpote congestionibus sanguinis circa pulmones obnoxios,

incolas, prehendunt: non temperamento; verum plethoricos et robustos potius, quam laxos[7]), acidumque eructantes[8]) infestant: non regioni, sed paludosis[9]) potius, quam reliquis addictae sunt.

Excitantes.

2. *Excitant* peripneumonias vulnera et contusiones pectoris[10]), inprimis cum fractura costa-

etiam ad peripneumonias dispositos esse, — ast assertio ista neutiquam mea confirmatur experientia.

7) Solidarum enim partium firmum robur huic morbo favere, colligi etiam potest ex illis, quae apud HIPPOCRATEM in libro de aëre, locis et aquis (CHARTER T. VI. p. 19.) habentur. Notat enim, homines, qui incolunt urbes septentrioni oppositas, robusta et sicca habere corpora, sed et pleuritidi obnoxios vivere: contra vero illos, qui civitates austro oppositas habitant, imbecilliora plerumque corpora habere, sed et raro pleuritide corripi. — Et SYDENHAM ait (l. c.), hunc morbum prae caeteris *temperamento sanguineo* infensum esse. Fatetur TRILLER (l. c. p. 3.) se in macilentis et siccis corporibus frequentius pleuritidem observasse, quam in obesis et humidis.

8) „Qui acidum eructant, raro pleuritici fiunt." HIPPOCRATES Aphor. Sect. VI. N. 33. CHARTER T. IX. p. 269.

9) HIPPOCRATES (in libro de aëre, locis et aquis) peripneumonias in *locis paludosis* frequentissimas esse contendit; — ac re quidem vera nullibi tot tantaque specimina hujus morbi eaque terribilia vidi, quam *Ticini*, inter rusticos, agros, culturae oryzae dicatos, inhabitantes.

10) STOLL ratio medendi P. VII. p. 93. Acta mea clinica. An. I. p. 88.

costarum [11]), interdum quoque violentiae partibus dissitis [12]) illatae; operationes chirurgicae, inprimis amputationes [13]), nisus in ponderibus elevandis [14]), inspiratio vaporum arsenici [15]), acidi muriatici, tum simplicis [16]), tum oxygenati [17]), sul-

11) Plurima exempla mea praxis suppeditat et luculentissimum describit WILKINSON in *Lond. med. Journ. Vol. XI. P. II.* p. 125. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 13. B. p. 591. Cfr. PETIT *Traité des malad. chirurg. Vol. I.* p. 84.

12) „*On a de plus remarqué que de coups violents sur les parties les plus éloignées de la poitrine l'avoient (la péripneumonie) aussi determinée.*" PORTAL *Cours d'anat. méd. T. V.* p. 72. Cfr. LIEUTAUD hist. anat. T. I. p. 464.

13) „*L'amputation de membres affectés de diverses maladies chirurgicales produit souvent des pneumonies, et surtout des pneumonies latentes, ainsi que l'un de nous a été à même d'observer à l'Hôtel-Dieu de Paris où l'on pratique un grand nombre d'opérations chirurgicales.*" *Dict. de sc. méd. art. Pneumonie* p. 387.

14) Vidi a. 1794. in clinico Ticinensi bajulum, qui post gestationem centum saccorum oryzae, quorum unum incongrue dorso imposuerat, sensum crepitationis in cavo pectoris expertus est, subsequente illico peripneumonia, ex qua tamen convaluit.

15) Sic docet exemplum TACHENII (Hippocrates chem. C. 24. p. 149.), quod SWIETEN (l. c. §. 824.) enarrat.

16) SWIETEN l. c.

17) Dum an. 1801. subfumigia ex acido muriatico oxygenato in nosocomio universali civico Vindobonensi, scopo contagium typhi extinguendi, introduxeram; femina, custodis aegrorum officium gerens, in suffu-

sulphuris *) et exhalationum Vesuvii [18]); — corpora peregrina pulmonibus illapsa [19]); aër nocturnus [20]), ventus frigidus corpus exaestuatum, prae-

migio illo parando, sine debitis cautelis, intenta, extemplo in peripneumoniam, cum saeva pneumonorrhagia, inciderat.

*) Oenopolas, dum dolia, ut vina a fermentatione praeserventur, sulphuris vapore replent, in peripneumonias incidere, SWIETEN exemplo confirmat (l. c. §. 821. p. 715). Vidi Ticini ancillam, quae cum tibialia sericea recenter lavata, ut candida evaderent, super carbones accensos, quibus sulphur inspersum erat, teneret, in peripneumoniam sputo copioso cruento stipatam, inciderat.

18) VIVENZI in Epist. ad HALLERUM Script. IV.

19) e. c. pulvis lapidum a lapicida cum aëre attractus (DIMERBROECK l. c. p. 306.); ossiculum devoratum (SALMUTH Cent. I. Obs. 85.), spica deglutita (RENAUDOT spicilegium seu historia medica mirabilis spicae gramineae extractae e latere aegri pleuritici, qui eam ante menses septem incaute devoraverat. Paris). Vidi die 1. Jul. 1794. in nosocomio Ticinensi senem, tussi, dolore pectoris punctorio caeterisque symptomatibus peripneumoniae laborantem, qui de caussa morbi interrogatus retulit, se optime valuisse, dum in campis frumentum messuisset et tunc spiculam seu glumam cum arista fortuito deglutisset, quae se profunde in fauces inflixit et enarratis malis ansam porrexit. Peripneumoniae exemplum a frustulis amygdalae refert DEGRANGES (in *Journ. général de médec. T. XXXVIII.* p. 37. 113. 225).

20) DODONAEUS ait (l. c.): „nulli autem citius aut gra-

praesertim praeviis sermone [21]), cantu, clamore, tubarum tractatione, lucta, cursu, gravioribus laboribus [22]), allidens; equitatio vento obviam flante; haustus aquae glacialis sub aestu ingestus [23]), vestium levitas [24]), aestus solis [25]), potus

vius (a pleuritide) affecti, quam qui hora una aut saltem post *solis occasum* aëri sese exposuerunt."

21) Act. Nat. Cur. Vol. IV. Obs. 94. Commerc. lit. Norimb. 1739. p. 29.

22) „Hinc tot rustici, bajuli et similes homines talibus morbis pereunt, quod a valido labore aestuantes nudo fere corpore quiescant et gratam adeo auram frigidiusculam captent." SWIETEN l. c. §. 881. p. 16. Imo SYDENHAM putabat, plures homines ab hac causa perire, quam peste, gladio et fame. (Sect. VI. C. I.).

23) Medicus non datur, qui ex hac caussa peripneumonias non viderit. Celebrata sunt exempla a RIVERIO Obs. 14. DIEMERBROECKIO (l. c. p. 309.) et SWIETENIO (l. c.) collecta. Jam HIPPOCRATES dixerat: „Frigida veluti nix et glacies, pectori inimica, tusses movent, venarum repletiones et destillationem efficiunt." Sect. V. Aph. 24.

24) Communissima omnium caussa, praesertim in regionibus temperaturae repentinis mutationibus insignitis, ut VINDOBONAE, PETROPOLI etc. Quare STOLL et PATER meus nunquam domum sub calidissima licet temperie derelinquebant, quin vestes veluti hyemales in promptu secum habuerint.

25) Messis tempore et in exercitibus sub ardente sole iter instituentibus peripneumonias observavi. v. Acta mea clinica. Ann. II. p. 5.

potus cerevisiae [26]), vini [27]), punch [28]), musti [29]); largior pastus post inediam [30]), risus [31]), ira [32]), contagium [33]) morbillorum [34]), scarlatinae [35]), variolarum [36]) et typhi [37]); erysipelatis faciei [38]), croup

26) FELDNER Pleuritis letalis a frigidiore cerevisiae hordaceae potu, in viro, qui paulo ante cura lactis erat usus. v. Miscel. Acad. Nat. Cur. Dec. I. a. 2. p. 384.

27) WILLIS Pharm. rat. Sect. I. Cap. 9. p. 103. SCHENK obs. med. Lib. II. p. 248. HORST Lib. III. Obs. 10. FORESTUS Lib. XVI. Obs. 3.

28) Inter plurima mala ex hoc potu, subsequente refrigerio orta, peripneumonias maxime recenseo.

29) ZACUTUS LUSITANUS. Prax. admir. Lib. I. Obs. 85. p. 205.

30) BURGRAF in Act. Acad. N. Cur. Vol. 6. p. 442.

31) BARTHOLINUS Act. Hafn. Vol. II. Obs. 85. p. 205.

32) „Praeceps atque acerba iracundia cor et *pulmonem* in sese, et ad caput calorem et humorem trahit." HIPPOCRATES VI. Epid. C. 5. Cfr. ZACUT. LUSIT. Op. c. Lib. II. Cap. 3.

33) MARET *sur la qualité contagieuse de quelques espèces de fluxions de poitrine. Nouv. mém. de Dijon. a.* 1784. *Semestr.* 2. p. 1.

34) SYDENHAM Opusc. p. 347. BIERLING Advers. Vol. I. p. 119. COSCHWITZ diss. de morbillis cum purpura alba et peripneumonia complicatis. Hal. 1772. REIL Memor. clin. Vol. I. Fasc. II. p. 11. Cfr. praes. operis. P. I. Vol. II. C. XII. §. LV. 2.

35) Praes. op. l. c. C. XI. §. XLIX. 3.

36) C. XIV. §. LXV. 2. 5.

37) Symptomata catarrhalia, quibus typhus saepe ingruit, (P. I. Vol. I. C. IV. §. XLIX. I.) aliquando ita invalescunt, ut praesentia peripneumoniae admitti possit,

croup ad pectus propagatio 39), podagrae impedita evolutio 40); psora 41), herpes 42), ut dicunt, retro pulsi; tumores evanescentes 43), ulcera inveterata incaute consolidata 44), dysenteriae 45), evacuationes habituales, praesertim haemorrhoides 46), cohibitae 47), saburrae et vermes, bilis 48),

quae aliunde ex autopsia cadaverum typho demortuorum, utpote interdum extravasatum, tum serosum, tum cruentum puriforme in cavitate pectoris exhibentium (l. c. 10.), confirmatur. Plurima de hoc argumento infra §. XXXIV. N. 23. tradentur.

38) P. I. Vol. II. C. VI. §. XXVI. 7. et XXIX. 1. Cfr. Planchon in *Journ. de méd. T. XLVI.* p. 24.

39) Cap. III. §. X. N. 1. (11).

40) Bierling Advers. T. I. p. 53. Musgrave de arthritide anomala Cap. 11.

41) Favarelle *Placial tableau etc. Obs.* 27.

42) Aaskow Act. soc. med. Hafn. T. I. p. 205. Gardane *Gazette de Santé* 1773. p. 28.

43) Bierling Medicus p. 525. Bang in Act. reg. soc. med. Hafn. Vol. II. p. 274.

44) Eph. N. Cur. Dec. III. An. 4. Obs. 43. An. 5 et 6. Obs. 286. Riedlin Cent. II. Obs. 77. Fabricius Hildanus Cent. III. Obs. 39. Ranoe in Act. reg. soc. med. Havn. Vol. I. p. 459.

45) Sennertus Prax. L. II. P. II. C. 16. p. 228.

46) Ajebat quidem Hippocrates: „qui haemorrhoides habent, illi nec pleuritide nec peripneumonia etc. corripiuntur." (De tumoribus textu XXVI. Charter T. VIII. p. 576). Testatur vero Galenus, se a suppressis haemorrhoidibus vidisse multos pleuritide correptos (Comment. III. in lib. Hipp. de alimento

lis [48]), vomitorium tempore catameniorum porrectum [49]), et pharmaca calefacientia [50]).

C. Proxima.

3. Quaevis schola circa caussam proximam peripneumoniarum suas hypotheses jactabat. Quaerebatur modo in resina, quae generatur ex chao, in quo decocta est stella et minera auripigmenti [51]); modo in spina pleuritica, acido videlicet hostili, pleurae et intercostalibus locis infixo [52]), modo in mechanismo venae azygae [53]), modo in materia inflammatoria vasis pulmonis impacta [54]), modo in actione istorum vasorum aucta

Charter T. VI. p. 271. Vidi ex hac caussa potius pneumonias ortas, aut saltem vidi suppressas haemorrhoides ad hunc morbum disposuisse.

47) e. c. haemorrhagiae (Commerc. Lit. Norimb. 1735. p. 14. 1739. p. 29.) lac (S. G. Vogel *Beobachtungen. N.* 17.), blennorrhoeae urethralis (Forcade in *Annales de Montpellier. T. VII. Teor. N.* 4.).

48) Cfr. §. XXXIV. N. 20.

49) Möhring in Act. acad. Nat. Cur. Vol. 4. p. 344.

50) Sydenham (opusc. p. 330.) jam monuerat methodum calefacientem in variis febribus adhibitam peripneumonias gignere; quod ipse temporibus, ubi nefandae methodo Brunonis addictus fueram, expertus sum.

51) Paracelsus tract. de morb. metal. C. 14.

52) Helmontius Opp. capitulum, quod inscribitur: pleura furens p. 217.

53) Loescher Diss. de mechanismo venae azygae pleuritidis caussa. Viteb. 1724.

54) Boerhaave Aphor. v. Swieten Comment. §. 382. 3. §. 875.

aucta et spasmo [55]), modo sanguinis in vasa capillaria effusione [56]) etc. Scriptores prudentia excellentes futilem istam disquisitionem jure evitarunt.

§. XXXIV.

Diagnosis.

Examen aegri.

1. Medicus si narratori morbi attentas praebeat aures, si aegrotum denudato, inter decentiae limites, collo, pectore et abdomine examinet; si respirationis, maxime inspirationis, jussu profunde institutae, item decubitus, tussis, sputorum, febris loquendique modi, rationem habeat, sique, dum agitur de pusione, illum vicissim undequaque vertat, observetque qualis situs symptomata morbi et vagitum vel adaugeat vel imminuat, numque unum thoracis latus prae alio elevet, aut potius respirationem diaphragmatis ope absolvat [57]), — si, inquam, medicus haec prae-

55) Cullen l. c. §. 240. 245.

56) Broussais *Traité des phlegmasies chroniques etc.*

57) „*Die Brust erhebt sich auf der Seite, in welcher die Lunge entzündet ist, bei der Inspiration nicht so hoch, als auf der andern. Sind beide Lungen entzündet, erhebt sie sich wohl gar nicht, zieht sich vielmehr ein, und das Athmen geschieht blos mit dem Unterleibe. Bey Kindern, die ihre Beschwerden nicht angeben können, ist diese Untersuchung besonders wichtig.*“ Vogel l. c. §. 4. p. 184. —

praecepta sequatur, praesentem peripneumoniam ut praetervideat, fieri haud poterit.

2. Nec credas hanc sententiam illi summorum virorum, quibus doctrinam de peripneumoniis *occultis* debemus [58]), adversari; nemo enim illorum vocabulum *occultum* sensu adeo stricto sumsit, ut per id morbum, assiduum examen eludentem, designare voluerit.

Per. occulta.

3. Potest tamen confundi peripneumonia cum aliis morbis, nempe cum *rheumatismo acuto musculorum intercostalium*, cum *neuralgia thoracica*

Facilis confusio.

Legi etiam meretur Hufeland's *Journ.* 6. *B.* p. 819 — 826.

58) Debetur doctrina *peripneumoniarum occultarum*, maxime Baglivio (Prax. med. L. I. C. IX. §. 1.): „Pleuritides frequenter sunt *occultae*, ait, quia indolentes, unde gravissimi errores in praxi succedunt: ut hi imposterum viteatur scopuli, *signum dabimus* latentes et indolentes pleuritides manifestandi: fac aeger in dextrum, vel sinistrum latus decumbat, decumbenti impera, ut fortiter respiret, et tussiat, finita una aut altera respiratione, pete ab illo, an inter respirandum et tussiendum dolorem aut gravedinem alicubi in pectore persentiat; quod si affirmet, pro certo habeto pleuritidis sedem illic esse, ubi gravedinem aut dolorem indicaverit.“ Secuti sunt Stoll (Rat. med. P. VII. p. 200. et Aphor. de febrib. p. 58.), Bayle (Op. c. p. 336. 373.), Laennec (Op. c. *II. Partie. Chap.* 2 *et* 5 *etc.*), Tode (diss. de inflamm. pectoris chronicis. Hafn. 1788.), Reyland (*Von verborg. u. langwierigen Entzündungen* p. 33.), Racine (*Recherches sur la pleurésie et la péripn. latente, chronique. Paris* 1803).

cica et *pleuralgia*, cum *pericarditide* et *carditide*, cum *lienitide*, *hepatitide*, *rhachialgitide*, *pneumonorrhagia*, *febribus catarrhalibus* et *morbillis*.

Sedes varia.

4. Confusiones istiusmodi ut evitentur, propius in peculiarem *peripneumoniarum sedem* inquirendum est. Argumentum istud omni aevo maximis ansam porrexit controversiis[59]), quas plurimi minoris momenti habuerunt, contendendo, quod, qualiscunque fuerit inflammationis sedes, semper eadem medendi methodus requiratur. Nil vero magis a veritate alienum, cum plurima discrimina in cura locum obtineant, prout inflammatio detineat vel membranam serosam, pleura, dictam; vel muco-

59) Legantur de hoc argumento: BALDI disceptationes de loco affecto in pleuritide. Paris 1640. J. MANELPHI de parte affecta pleuritidis decertatio. Rom. 1642. Acc. append. ib. 1648. AETII CLETI Animadv. circa partem affectam pleuritidis. Rom. 1643. — ANT. VITAOLIANI Schol. ad Manelphicam decertationem de parte affecta pleuritidis. Rom. 1644. — Tutelaris columna, in qua statuitur, pleuritidem fieri, dum una pulmonis ala afficitur, rationum Hippocratisque stabilita tutela auct. JUL. CAES. BENEDICTO 1644. MORGAGNI op. c. Ep. XX et XXI. Comment. Bononiens. T. I. p. 153. NICOLAI's *Pathologie*. 3. *B*. 8. *Kap*. §. 189—195. p. 41. LABAND de locis in pleuritide affectis p. 27. 31. 35. — SARCONE op. c. BALDINGER in variis programmatis in GRUNERI delect. diss. med. Jenens Vol. I. recus. — TISSOT in BALDINGER's *med. Journ*. 23. *St*. p. 23. VOGEL op. c. p. 249 etc.

mucosam illam, quae bronchia investit; vel vasa sanguinea, quae in parenchymate serpunt. Praeterea in sede peripneumoniae determinanda, non solum de *inflammatione* quatenus inflammatio agitur, sed de illius quoque *exitibus*, unde sapienter MORGAGNI: „cum si res ad suppurationem vergat, tunc saltem requiri aliam curandi rationem, si pus in pleura sit, adsitisque musculis; aliam si in pulmonibus [60].“ Est autem sedes peripneumoniarum modo in *pleura costali*, modo in *pleura pulmonali*, modo in ipso *pulmonum parenchymate*, modo in *bronchiis*, modo in *plurimis locis simul* quaerenda.

5. Peripneumonias, quarum sedes *pleura costalis* est, *pleuritides* [61] nuncupamus. Objicitur a WELSCHIO, LIEUTAUDIO, SARCONE, PORTAL, J. P. FRANKIO aliisque, cadaverum sectiones vix unquam *solius* pleurae inflammationem exhibere. Verum id est, si quaestio exclusive de pleura costali [63] sit. Quid vero inde concludere licet? Nil

Pleuritis.

60) Epist. anatom. II. N. 21.

61) GALL. *Pleurésie.* GERM. *Brustentzündung, Seitenstechen.* ROSS. колошье въ боку, возпаленïе подреберной плевы. POL. *kłocie w boku, zapalenie błony piersiowey.*

63) *Simultanea* enim pleurae costalis et pulmonalis inflammatio, illaeso caeterum pulmone, tam rara in cadaveribus non est. Observavi illam in puella sedecim annorum die 22. Jan. 1822. ex rheumatismo acuto neglecto in clinico defuncta.« Praeter abscessum am-

Nil sane aliud, praeterquam quod solius pleurae inflammatio non est letalis. Monitum hic valet SEBIZII 65): „conclusionem a mortuis in vivos non esse nimis extendendam." — Verum ipsae sectiones cadaverum, nisi solius pleurae inflammationem, saltem hujus inflammationis *effectum*, hydropem nempe acutum cavitatum pleurae, exhibent. Adhaesiones morbosas pleurae costalis cum pleura pulmonum, perstante hujus visceris substantia illaesà in cadaveribus hominum, quondam peripneumonià laborantium, modo vero, ex morbo longe alio quam pectoris defunctorum, cum aliis 68) invenimus. Porro cum peritonaei inflammatio quotidie observetur, cur de illa pleurae dubitandum foret? Immo pleura, utpote minus, quam peritonaeum, a musculis densis tecta, caussis externis inflammationum magis exposita est 69). Postremo, concessà inflammatione

plissimum, musculos gastrocnemios et soleos depascentem, pleuram costalem obscuro rubore obductam, pulmonalem vero laete rubentem et pseudomembranulis obsessam inveni. Pulmonis substantia sanissima erat.

65) Exercit. patholog.

68) LIEUTAUD adhaesiones inter pleuram costalem et pulmonalem adeo saepe detexit, ut illas pro *normalibus* habuerit, cui opinioni, rite monente PORTALIO (*Cours d'anat. méd. T. V.* p. 21.), nemo subscripturus est.

69) Ait HIPPOCRATES: „Latus est pars debilis, reli-

tione musculorum intercostalium, quam nemo negabit, et inflammationis ad contiguam pleuram transitus concedendus est, et vice versa [70]. — Utinam vero tam facile foret, *signa pleuritidis* tradere, quam illius existentiam demonstrare. Neutiquam enim illis assentiri possumus, qui *pulsum durum* [71], *laterisque dolorem punctorium* [72] pro certis pleuritidis signis habuerant; ex WELSCHII enim, LIEUTAUDII, PORTALII, J. P. FRAN-

quo corpore natura carne denudatior, nihilque inest, quod renitatur, nisi cavitas." De morbis Lib. I.

70) Audiatur GALENUS: „Intercostalibus musculis internis inflammatis *membranam* pariter cum *ipsis inflammari* necesse est. Veluti rursus ubi ipsa (scilicet pleura) aliquando *primario affectu* infestatur, intercostalium musculorum partes internae similiter ei *consentiunt.*" (De locis affectis. C. 3.).

71) „Si vis cognoscere pleuritidem, praecipuam curam in natura pulsus cognoscendo reponito, *pulsus durities est signum fere infallibile omnium pleuritidum.*" BAGLIVI l. c. §. 1.

72) „.... haec (pleuritis) quidem habet *inseparabilia symptomata*, febrem acutam, *dolorem* ac si *loca* (affecta) *distraherentur* vel *pungerentur.*" GALENI (De locis affectis L. V. C. 3. CHARTER T. VII. p. 488). Simili etiam definitione usi sunt ARETAEUS (De caussis et signis morborum acutorum. L. I C. 10. p. 8.), AEGINETA (L. III. C. 23. p. 40.), TRALLIANUS (L. VI. C. 1. p. 266.) etc. Ait SWIETEN: „Bina ergo haec in omni pleuritide adsunt, febris acuta continua et *dolor* ... dolor vero pleuriticus non est mitis et obtusus, sed *acutus et punctorius* ...." (l. c. §. 875.).

Frankii et nostris observationibus, constat, allata symptomata saepe ipsius pulmonis inflammationis esse effectus. Nihilominus dum febris, pulsu duro stipata, atque dolor punctorius lateris [73]) (praecipue inter sextam et septimam costam, vel etiam sub sterno [74]), ad scapulas, dorsum), *in prima morbi origine* comparent, quin respirationis difficultas, loquela intersecta, tussis crebra et sputum cruentum, affectionem pulmonis ipsius adhuc indicent; dum dolor sub inspiratione (qua costae a se mutuo deducuntur, adeoque pleura distrahitur), et sub compressione fortiori augetur; dumque aeger in latus affectum decumbere nequit; — de *pleuritidis* praesenti haud dubitare licet.

Distinctio pleuritidis a rheumatismo acuto musculorum intercostalium.

6. *Pleuritis* a *rheumatismo acuto musculorum intercostalium* [76]) (vulgo *pleuritis spuria* vel *falsa*, Gallis *pleurodynie* [77])) distinguitur, quod hîc, *levissimus* jam attactus lateris affecti et maxime motus brachii vel trunci, item quivis inspi-

73) Dolor pleuriticus *indiscriminatim* alterutrum latus aggredi, meae docent observationes. Saepius dextrum latus laborare viderunt Swieten (l. c. §. 879.) et Triller (l. c. p. 4).

74) Arguere tunc licet *inflammationem mediastini*. (Kerstens Progr. de pleuritide mediastini. Kil. 1784).

76) P. I. Vol. II. Cap. XLIV. §. CLXXXIV. 5.

77) „*On est convenu de reserver le nom de* p l e u r o d y n i e *à l'inflammation des muscles de la poitrine.*“ *Dict. des sciences méd.* l. c. p. 217.

spirandi conatus, dolorem magnopere augent, ac pulmonis functio, provecto etiam morbo, plane illaesa manet.

7. A pleuritide distinguuntur *neuralgia thoracica* [78]) et dolor pleurae, cui flatus et vermes ansam porrigunt, *pleuralgia* nuncupandus [79]), habita ratione absentiae febris, naturae transitoriae variabilis dolorum, nunc ad dextrum, nunc ad sinistrum latus obvenientium, modo valde remittentium, modo recrudescentium, conditionis aegri hypochondriacae, hystericae atque aetatis illius infantilis.

Distinctio pleuritidis a neuralgia thoracica et pleuralgia.

8. Dolore pleuritico in locis, quae *pericardio*, *lieni* et *hepati* plus minus respondent, urgente, cavendum, ne harum partium inflammationes cum pleuritide confundas; de quo argumento

Distinctio pleuritidis a pericarditide, splenitide et hepatitide.

78) Cap. VII. §. XXVIII. N. 1.

79) „Plures enim cognitae sunt caussae, quae dolorem lateris faciunt, *non pleuriticum* tamen.“ SWIETEN l. c. §. 875. „Ita et hystericis et hypochondriacis tales laterum dolores observantur, et quidem acutissimi saepe, sed sine febre; quibus doloribus pleuritidis medela per venae sectionem validam et repentinam minime conveniret.“ Idem ibid. De *flatibus* dolores lateris thoracis excitantibus testantur praeter quotidianam experientiam: FIENUS de flatibus C. 7. FORESTUS L. XVI. Obs. 42. Ad vermes quod spectat, non negaverim, omnino illos interdum veram *pleuritidem* excitare posse, de quo argumento infra (N. 20.).

mento in capitibus de *pericarditide*, *splenitide*, *hepatitide* plura dicentur.

Distinctio pleuritidis a rhachialgitide.

9. Monuimus dolorem pleuriticum interdum ad *dorsum* obvenire [80]). Morbus tunc ab antiquis *pleuritis dorsalis* vocabatur. HIPPOCRATES [81]), ARETAEUS [82]) (docte a PETITO [83]) commentati) et BALLONIUS [84]) hujus morbi peculiarem injecerunt mentionem. Nil vero certi ex illorum disquisitionibus erui potest. Solus enim ARETAEUS clare pleuritidem indicat [85]). HIPPOCRATES contra sub *pleuritidis ad dorsum* nomine, nisi *hepatitidem*, saltem *mictum cruentum* describere videtur [86]). BALLONIUS dubiis dubia addit [87]). Verum inter haec ipsa dubia, lucis afful-

80) N. 3.

81) De morbis Lib. III. Cap. XV. p. 590.

82) Op. c.

83) Comment. in ARETAEUM p. 151.

84) Opp. omnia T. IV. Edit. Genev. 1762. p. 328.

85) Monuerat „per omnem continuitatem succingentis membranae dolorem protendi, quibusdam etiam ad *dorsum* et scapulas *pertingere*, huncque dorsalem pleuritidem ab antiquis vocatam fuisse." Op. c. L. I. C. X. p. 8.

86) „In pleuritide ad dorsum, dolet ipsum dorsum velut ex plaga, suspirat et acervatim spirat. Statim spuit pauca, tertia aut quarta die *saniem mejit subcruentam.*"

87) „*Pleuritis* ex dorso affectus est, ab HIPPOCRATE nominatus a paucis quod sciam observatus. Mihi nec unquam contigit videre, licet fere annus vertatur

affulget radius, indicans quaestionem esse de morbo

undevicesimus, quo in urbe medicinam factitavi. Erat autem mulier gravida gerens septimestrem fere foetum, dolor erat *punctorius paullo infra duodecimam spinae vertebram*, dolor inquam insignis, pertinens ad regionem hepatis, febris assidua, tussis inanis, quum inflammatio fere extra thoracem esset, ut pulmo serum ab inflammatione manans apprehendere nequiret. Inter signa pathognomonica erat dolor circa dorsum, membrana affecta *non quae costis obtenditur, sed quae vertebras cingit.* Inter signa demonstrativa erant urinae planae vinosae ac si sanguis multus eas protulisset ac tinxisset; quia enim coafficitur hepar, urinae tales apparent. Terruerunt me valde, unde HIPPOCRATEM super ea re consului, num talis urinarum color in pleuritide dorsali vulgo appareret. De ea affectione ita scribit: *in pleuritide ad dorsum, dolet ipsum dorsum velut ex plaga, suspirat et acervatim spirat. Statim spuit pauca, tertio aut quarto die saniem mejit subcruentam.*" Plura signa eo loci perpendens memoratu digna. Et idem HIPPOCRATES loquens de *morbo dorsali*, quem *νωτιάδα* vocat, et aliquid affine habet cum pleuritide dorsali, ita scripsit; *dolet dorsum et inguina, tertia et quarta die cruentam mejit urinam* (L. II. de morbis), inflammatio igitur pertinet ad partes thoracis inferiores. Et quod *urina sanguinolenta* legatur, id potest bifariam explicari, vel quod prae calore et inflammatione serum et succus urinae appareat vinolentus ob bilis mixtionem quamplurimae: vel quod reapse sanguis remisceatur, ipsi urinae facta translatione quadam ad vesicam, eodem enim modo id possumus interpretari. Inflammationes enim et phymata inflammatoria in

morbo columnae vertebralis. Istum morbum et Conringii [88]) verba indicant. Elucet denique illius

spinae partibus orta per cruentam dysenteriam, aut cruentam urinam liberari possunt: unde illud Hippocratis, *distorsionem rhacheos* cum *difficultate spirandi sanguinis fluxus copiosus exsolvit; fluxus sanguinis* vel per nares, vel per urinas, vel per alvum fieri potest (De Coacis). Atque ut de urinis istis dicam cruentis (quae ex Hippocratis *prognosticis* initio morbi apparentes longitudinem significant) aliud est judicium quum apparent ad longitudinem, aliud quum ad acutiem, ut in morbo dorsali, in *contorsione spinae*, in pleuritide ex dorso. Atque, ut in genere dicam, numquam observavi tam cruentas bileque saturatas urinas. In eo ergo affectu, duo symptomata rara comperimus: unum est mictio cruenta: alterum *difficile spirare erecto corpore*, quod *novum est in morbis thoracis*. Hippocrates in Coacis meminit cujusdam pleuritidis, in qua dorsum rubet per erysipelas a fluxu concitato per venam thoracicam, per quam fit pleuritis dorsalis, de qua hic agitur; haec a reliquis differt. Dolor est dorsi, *ejulutus et spirationis oppressio:* inter certa mala est, *quod talis pleuriticus dum resīdet magis tussit et difficilius spirat, contra autem evenire deberet.* Interea, quae mirati sumus in hoc morbo, fuit excretio urinae cruentae: aut sanguis erat, aut serum ejus aut nescio quid erat, quod eo effusi mixtique cum urina sanguinis opinionem fecit." l. c.

88) „His annis proximis in hac quoque vicinia (*Helmstädt*) peripneumoniae frequentes fuerunt, et in non paucis malignitatis participes et manifesto contagiosae

illius cum pleuritide similitudo et ex nostris observationibus [89]). Nec mirum, propterea quod in-

et plerumque letales, in quibus etiam hoc observare licuit: *quod praeter malum in pectore primo dolores quidam in scapulis, dorso, artubus se manifestarunt, dein rigiditas quaedam spinae et artuum impotentia ad motum, et quasi leves paralyses obvenerunt.*" l. c. §. XVII.

89) In Dr. Beniewski diss. *de rhachialgitide pneumon. et praesertim pleuritidem dorsalem mentiente.* Vilnae 1821. editae, sequentes casus obveniunt. *Observatio I.* Coqua triginta annos nata, ex frigore, calefacto corpore, suscepto, in febrem incidit, cum vehemente vertebrarum dorsi, tactui refragantium, dolore, cum summa respirandi difficultate, anxietate, ponderis sensu circa sternum, torpore brachii sinistri et tussi sicca, levamen aliquod respirationis offerente. Decubitus in latus sinistrum fuit impeditus, supinus facillimus. Binae venae sectiones domi cum levamine, ad tempus solum, institutae fuere. Cum his symptomatibus, aegrâ, decima die Xbris 1820. morbique duodecima, in clinicum receptâ, morbus, rhachialgitis dorsalis cum affectione catarrhali, esse declaratur. Duodecim cucurbitularum scarificantium columnae vertebralis lateribus admotarum ope quindecim unciae cruoris detractae sunt, tanto cum successu, ut omnia symptomata praeter febrem, tussim, sternique levem dolorem, illico evanuerint. Exhibito decocto althaeae cum nitro febris etiam decima quarta morbi die, praegressa exacerbatione, crisin per sudorem absolvit. Exinde tussis quoque cessavit. Relictum sterni dolorem vesicatorium quoque sedavit. *Observatio II.* Viginti annorum puerpera sexta Xbris

inflammatâ medullâ spinali ad dorsum, nervo-
rum

1818. die, a felici partu vigesima, et quinta morbi, ad clinicum medicum Vilnense delata est, laborans febre conspicuâ cum pulsu tamen molli, et respiratione gemebunda, eâdem erecto (nisi omnino antrorsum flexo) trunco difficillima. Corpus in latera convertere nullo modo potuit. Loquela vix concessa erat, ponderis ad sternum sensu affligebatur, doloreque saevo a nucha ad os sacrum pertinente, et brachiorum torpore. Aderant praeterea pauca tussis cum sputis nonnullis striis sanguineis insignitis, urina copiosa et aquosa. Percussus ex artis medicorum praeceptis thorax, veluti sanus resonuit. Quum rhachialgitidem junctam affectioni catarrhali adesse appareret, cucurbitulae scarificantes sedecim lateribus columnae vertebralis appositae sunt, decocto mucilaginoso cum nitro ad usum interiorem adhibito. Cucurbitularum ope octo sanguinis unciis eductis, dolor spinae extemplo evanuit, cum eoque omnis spirandi decumbendique difficultas ac brachiorum torpor. Remansit tantum febris valde mitigata, cum tussicula, quae septima morbi die, superveniente sudore universali et sedimento puriformi in urinis, itidem cessarunt. *Observatio III.* (Dris BENIEWSKI). Pusio quatuordecim mensium, mammis adhuc admotus, in febrem incidit, cum respiratione difficillima ac gemebunda. Accitus medicus, morbum pro *croup* habens, octo hirudines collo admoveri jubet, mixturam nitratam usui interno praecipiens. Vespere symptomata quodammodo remittebant, sed die secunda morbi omnia in pejus vertuntur. Praeter allata enim, eaque in majus aucta symptomata, anxietas, et corporis jactatio accesserunt. Alius deinde medicus in consilium vocatus, quum ad-

rum musculos thoracem adeuntium laeditur officium, ex quo magna respirationis difficultas, cum dorsi dolore societatem iniens, oritur. Distinguitur rhachialgitis a pleuritide, quod ibi, dolor ad vertebrarum corpora obveniat, quod aeger (nisi forte antrorsum flexo corpore) difficilius sedendo, quam decumbendo respiret; quod potius oppressionem, quam dolorem pectoris accuset; quod peculiares gemitus suffocatos anhelando edat; quod impotens sit thoracem in latera movendi, quodque saepissime de brachiorum torpore conqueratur. Difficillima interea est diagnosis dum affectio catarrhalis, ut vidimus, cum rhachialgitide complicatur.

Pleuro-pneumonia.

10. Sicuti blepharitis ad conjunctivam oculi propagata, blepharo-ophthalmia dicitur [90]; ita pleu-

esse catarrhum suffocativum suspicaretur, pectori vesicatorium admoveri et moschum adhiberi suasit. Tertia die superveniunt convulsiones et moritur infans. Secto cadavere, larynx, trachea, bronchia, pulmones normales reperti sunt. Sed aderat sugillatio magnitudinis nucis avellanae ad nucham. Adaperto ibi specu, apparuit *inflammatio meningum medullam cervicalem involventium atque ipsius medullae.* Vasa enim sanguinea illarum partium veluti arte injecta conspiciebantur. Praeterea specus vertebralis circiter tres drachmas seri exsudati continebat. Tum demum palam factum est, pusionem, de quo agitur, vim externam libro quodam desuper in nucham illapso, expertum fuisse.

90) P. II. Vol. I. Sect. II. C. XVIII. §. XCV. N. 2.

pleuritis ad pleuram pulmonalem propagata, *pleuropneumonia* [91]) dicenda. Hujus morbi praesentia arguitur, dum symptomata inflammationem ipsius pulmonis indicantia pleuritidi superveniunt.

Pneumonia.

11. Sunt autem symptomata *pneumoniae* febris, (cum pulsu utplurimum molli [92]), aliquando duro, pleno et genis ac si fuco coloratae essent)

91) A Gr. Πλευρὰ, pleura, περὶ, circa, πνεύμων, pulmo. Cfr. AMMAN diss. aeger pleuroperipneumonia laborans. Basil. 1687. RUDOLPH diss. de pleuroperipneumonia. Erford. 1721. BOURGARD diss. de pleuroperipneumonia. Argent. 1754. BAUER diss. de pleuroperipneumonia. Ingolst. 1774. BARONIUS de pleuroperipneumonia. DEPLAIGNE *Recueil d'obs. de méd. Juill.* 1757. *T.* 7. p. 168.

92) Difficultas, quam cruoris circuitus per pulmones inflammatos invenire debet, de *pulsu* potius in pneumonia quam in pleuritide *molli* rationem abunde reddit. Quoties enim ventriculus dexter cordis, sese difficulter a sanguine per arteriam pulmonalem liberare potest, toties minor cruoris pars ad ventriculum sinistrum a venis pulmonalibus deducitur, minorque in aortam pellitur. Congestiones sanguinis circa cor dextrum sectiones cadaverum peripneumonicorum confirmant. Quod praeterea confirmant rubor genarum et tensio hypochondrii dextri, propterea quia impedita evacuatione venae cavae descendentis et ascendentis in cor dextrum, aliunde congestione laborans, aliter fieri nequit, quin congestio sanguinis in venis jugularibus portarumque oriatur.

essent), urina rubra, respiratio difficilis[93]; laboriosa, anhelosa (interdum ad quadraginta vices in sexagesima horae parte cum suffocationis periculo), loquela intersecta (ita ut aeger difficulter et nonnisi sensim sensimque historiam morbi enarrare possit[94]), dolor pectoris (saepe paucus[95]), internus, aestuosus, oppressivus, lancinans,

93) Haec difficultas respirandi saepe a medico non animadvertitur, nisi ad diaphragma respiciat, quod opus respirationis plus quam thorax, utpote quem aeger elevare timet, absolvit.

94) „Omnes vero, qui hoc morbo decumbunt, dum sermocinantur, brevia et anhelationibus intersecta verba proferunt.“ J. P. Frank l. c. p. 128.

95) Pulmonis parenchyma paucos, saltem respectu ad bronchia, accipere nervos, inter alios Ill. Soemmerring docuit. (*Ueber d. Bau d. Lungen. Berlin* 1808.) Explicatur inde absentia doloris magni multis pneumoniis propia. Pulchre hinc ait Celsus: „Hoc genus morbi (pneumonia) plus periculi quam doloris habet.“ (Lib. IV. C. 7.). Ex hac vero doloris absentia, ex pulsu molli, ex respiratione primo intuitu non laboriosa, accidit ut pneumonia longe frequentius pleuritide praetervideatur. Error iste (cujus in juventute mea pluries ipse particeps fui) praesertim in recenti, necdum plane evoluto morbo, locum obtinet. Cum vero solum in illa recenti periodo ab artis conaminibus quid boni jure expectare liceat, concludendum, per diagnosin nimis sero institutam aegros mori, qui alias salvari potuissent. Hortor hinc, iterumque hortor, ut quoties quis febre, urina rubra, oppressione

nans, modo lateris thoracis alterutrius, modo utriusque) exasperatus vel a tussi (ab initio sicca, dein cum sputis puriformibus, tenacibus, viscosis, spumosis, flavis, viridescentibus, saepe cruentis 96) absoluta) vel a decubitu (hîc plerumque potius in latus affectum concesso), et anxietas praecordiorum. Aërem exspiratum calidiorem esse, vulgus credit; verum potius contrarium invenimus; quod ex brevi aëris in pulmone, citius respirante, mora facile explicatur. Provectiori in morbo, thorax lege artis percussus sonum obscurum edere solet, et quidem in universo suo ambitu, si ambo pulmones inflammati fue-

aestuosa pectoris, genae alterutrius rubore et tussi cum sputis viscidis, inprimis si illa indicia cruenta exhibeant, corripitur, malum, etiamsi adspectu leve, flocci haud pendatur, illudque viriliter indicandis auxiliis aggrediatur.

96) „Qui sanguinem spumosum exspuunt, illis e *pulmonibus* talis fit dejectio.“ Hipp. Aph. XIII. Sect. V. „*De tous les symptômes de la peripneumonie (pneumonie) le seul qu'on puisse regarder comme pathognomonique, par ce qu'il n'existe que dans cette maladie (?), est l'expectoration de crachats d'un blanc legèrement jaunâtre ou verdâtre, un peu demi-transparens melés de bulles d'air qui ne peuvent s'en échapper à raison de la viscosité de cette matière, viscosité tellement tenace, que l'on peut souvent renverser le vase et le tenir longtems dans cette position sans que les crachats, quoiqu'en grande abondance, se detachent de ses parois.*“ Laennec l. c. p. 170.

fuerint, alias in alterutro latere [97]). Sicuti enim ophthalmias, quae unum tantum oculum afficiunt, ab illis, quae utrumque oculum invadunt, distinguimus; ita peripneumoniam dextram, sinistramve a *duplici* distinguere oportet. Talem distinctionem et exactiorem quoque, utpote ad lobum affectum spectantem, HIPPOCRATI non latuisse, sequentia divi senis verba docent: „in pul-

97) Absit interea ut dicam cum LAENNEC (l. c. p. 171.): „*la percussion de la poitrine suivant la méthode* D'AUENBRUGGER, *est un moyen beaucoup plus sûr* (!) *que l'examen des symptômes exterieurs pour reconnoitre la péripneumonie à quelque époque* (!!) *que ce soit de la maladie.*“ — Ulterior porro observatio docebit, quid de laude, quam idem auctor tubo acustico tribuit, cogitandum sit, ubi scilicet ait: „*L'exploration par le cylindre .... indique l'engorgement pulmonaire dans tous les cas possibles* (!), (l. c. p. 71.):“ — „*Lorsqu'une péripneumonie se termine heureusement, le cylindre devient un moyen sûr* (!!) *d'apprécier les progrès de la guerison.*“ (l. c. p. 175.) „*Dans le premier dégré de la péripneumonie,* (§. 186.) *la respiration s'étend encore dans le point affecté, ... mais elle est moins grande et moins sonore que dans les autres parties de la poitrine; elle est, en outre, accompagnée, dans l'inspiration surtout, d'une espèce de crépitation ou de râle léger, dont le bruit peut être comparé à celui du sel que l'on fait décrepiter en le chauffant dans une bassine.*“ (l. c. p. 172). „*Le second et le troisième dégré de la péripneumonie* (§. 188 et 192.) *se reconnoissent à l'absence total du murmure produit par la respiration.*“ (l. c.)

pulmonum inflammationibus, si lingua tota fiat alba et aspera, *utraque pulmonis pars* laborat: quibus vero dimidia lingua, *quâ parte id appa-ret*, eam inflammatio affligit. Quibus ad unam claviculam dolor subit, iis *una superior pulmonis ala laborat;* quibus vero ad ambas claviculas dolor extenditur, *ambae superioris partis alae laborant:* quibus ad mediam costam, *media;* quibus vero ad quam partem pulmo extenditur dolor permeat, *inferna ala* laborat: quibus vero una tota pars laborat, quae ei parti respóndent, omnia aegrotant 98)."

Distinctio a pericarditide, carditide et pneumonorrhagia.

12. *Pneumonia* pulmonem sinistrum aut utrumque lobum anteriorem pulmonum detinens, facile cum *pericarditide* et facillime cum *carditide* confundi potest 99). Item pneumonia multis sputis cruentis insignita, pro *pneumonorrhagia* haberi posset.

Bronchitis.

13. Peripneumonias, quae praecipuam sedem in membrana mucosa *bronchia* investiente inveniunt, nomine *bronchitidis* salutamus. Hujus morbi symptomata, variis sub nominibus 100), jam

98) Coac.

99) Cfr. Cap. de carditide.

100) Catarrhus suffocativus, catarrhus pituitosus, angina bronchialis, et *peripneumonia notha.* „*Peripneumonia notha* fortior nobis *bronchiorum catarrhus* est, quo in pituitosis, obesis, senibus, cachecticis, laxisque hominibus, frigida et humida sub tempestate, ab accedente membranae mucosae, hos canales investientis

jam Aretaeus [1]), Aetius [2]), Actuarius [3]), Sydenham [4]), Frid. Hoffmann [5]), Sims [6]), Selle [7]),

irritatione, copiosior tenaxque pituita celeriori passu secreta, *bronchiorum fines* opplendo, suffocationem sat cito minatur." J. P. Frank l. c. sunt vero alii, qui sub nomine peripneumoniae nothae, intellexerunt peripneumoniam mitiorem sine febre, aut etiam inflammationem musculorum intercostalium. Ortlob l. c. §. 3.

1) Περὶ χρονίων παθῶν, Βιβλ. Α', Κεφ. ι' in fine.

2) Tetrab. II. IV. 68.

3) Methodus medendi. T. II. 18.

4) Opera universa Lond. 1705. C. 4. de *peripneumonia notha*. „Primo febris insultu nunc incalescit aeger, nunc friget. Vertiginosus est, de capitis dolore queritur lancinante, quoties tussis importunius fatigat. Urina turbida cernitur et rubens intense. Sanguis detractus pleuriticorum more sanguinem refert. Anhelus saepenumero spiritum crebro et celeriter ducit. Si moveatur ut tussim provocet, haud aliter dolet caput, ac si in partes mox desiliret. Dolet et thorax omnis. Pulmonum coarctatio auribus adstantium percipitur."

5) Med. rat. Syst. Sect. I. XVII. 16. „Trahitur in hoc morbo summa cum difficultate et anxietate spiritus, et quia, bronchiis secedente a sanguine humore viscido seroso repletis, nil tamen sputi rejicitur, aër admissus strepitum et rhonchum in fistulis edit, donec, praecluso penitus aëre, aeger suffocetur. Quod antequam evenit, pulsus aliquot saepe ante horis intermittit, sensim gracilescit, penitusque intercidit. Nonnunquam etiam mentis turbatio cum extremorum frigore supervenit."

LE 7), descripsere; — verum, genuinam illius caussam, inflammationis scilicet bronchiorum, primum J. P. FRANK 8) indicavit. Patris et magistri exemplum secuti sumus 9), secuti sunt et alii 10); Bronchitidis porro clare meminerunt BROUSSAIS 11), et CHEYNE 12). BADHAMO hinc solum

6) *Bemerkungen über epidemische Krankheiten*, *a. d. E. von* MÜLLER. *Hamburg* 1775, p. 33.

7) Medicina clinica, *oder Handb. d. med. Praxis. Berlin* 1793. p. 79.

8) l. c. „cum vero profundius per tracheam penetrat, ac in *bronchia* descendit inflammatio; tunc in primo casu tracheitidis speciem, in altero peripneumoniae imaginem refert, in qua ultima vix non constantem *internorum bronchiorum phlogosin* in centenis cadaveribus deteximus.“ Cfr. et ejusdem auctoris Interpr. clin. Tub. 1812. p. 110—128.

9) P. I. Vol. I. Cap. VI. §. LXV. N. 6. „.... rectam habebis febrium catharrhalium *saltem fortiorum* ideam, si eas pro inflammatione bronchiorum, sive pro *bronchitide* consideres.“

10) VETTER *Aphor. aus d. pathol. Anat. Wien* 1803. §. 131.

11) *Hist. des phlegmasies ou inflammations chroniques. T. I.* p. 75. *Paris* 1800. — „*Et la membrane muqueuse qui tapisse l'interieur de cette bifurcation* (*des bronches*) *etoit rouge, épaisse et enduite en plusieurs endroits d'une exsudation blanchâtre, analogue à celle du croup. Cette disposition commençait dans chaque bronche à deux pouces à-peu-près au dessous de la division de la trachée, et se perdoit dans chaque parenchyme en se confondant enfin avec l'induration.*“

solum laus, primam de bronchitide scripsisse monographiam, relinquitur [13]). Accessit HASTINGS *). Bronchitis plerumque ex frigore humido aestuante corpore suscepto, ex contagio sive morbillorum, sive coqueluche, ex croup [14]) et corporibus pulmonibus illapsis, oritur. Adgreditur saepissime infantes et senes, haud raro homines, praecipue mares, aetatis florentis. Incipit aegritudo derepente, cum febre (pulsu frequenti, saepe duriusculo, contracto, vix forti, calore cutis sicco, vespertinis horis adaucto, siti, anorexia, urina turbida profunde tincta, stipata) et cum sensu constrictionis, tensionis, ponderis et titillationis ardentis in pectore. Respiratio frequentior cum strepitu, veluti rhoncho, absolvitur. Sub profunda inspiratione, tussis siccae insultus excitatur. Decubitus undique liber,

12) *The Pathology of the Larynx and bronchia. Edinb.* 1809. *Of the epidemic peripneumony of Children* p. 187 — 195. „*in dissection we scarcely find the effects of the disease corresponding with what we should expect from the severity of the symptoms. The only very distinct morbid appearence is increased vascular action of the* b r o n c h i a l m e m b r a n e. *The secondary effects of the diseases are effusions into the cavities of the thorax and pericardium and cellular substance of the lungs.*“

13) l. c.

*) *Abhandl. über d. Entzündung d. Schleimhaut d. Lungen. A. d. E. übers. v.* G. VON DEM BUSCH. *Brem.* 1822.

14) Cap. III. §. X. N. 1 (94).

liber, aeger tamen libentius sedet, quam decumbit. Bis terve de die respirationis difficultas accedit, aucta simul tussi, frontis dolorem, si adfuerit [15]) exacerbante. In nonnullis raucedo animadvertitur. Singula haec mala, interdum primis morbi diebus letalia, plerumque ad hebdomadem protrahi solent. Morbo in melius procedente, tussis post quartum diem humida fit, aegroto, sputa mucoso-puriformia (aliquando striis sanguineis, aut corpore quodam extraneo quondam pulmonibus illapso, notata) cum levamine rejiciente. Alias tussis sicca perstat, respiratio difficilior evadit, vires franguntur, facies livescit, ac aeger suffocatus perit.

Distinctio a febre catarrhali et morbillis.

14. *Febres catarrhales* a *bronchitide* ita gradu tantum differre, ut fortiores illae ad hanc revocari possint, jam monuimus [16]). Ne interim nomine bronchitidis ibi, ubi inflammationis praesentia a dolore in pectore et a respirandi difficultate non confirmatur, abutamur! *Bronchitidem* posse a *morbillorum* contagio excitari, jam dictum est [17]). Ut hujus exanthematis stadium invasionis a genuina bronchitide distinguas, respicien-

15) Frontis dolor certe non spectat ad symptomata gentilitia bronchitidis et saepe complicationi hujus morbi cum coryza sinuum frontalium tribuendus videtur.

16) P. I. Vol. I. Cap. VI. §. LXV. N. 6.

17) N. 13.

spiciendum est ad aetatem, conditionemque aegri et ad annuam constitutionem.

Bronchio-pneumonia et bronchio-pleuritis.

15. Inflammationem e bronchiis ad parenchyma pulmonis posse propagari, non dubitandum; cum tot morbi cum symptomatibus bronchitidis incipiant, ac tandem supervenientibus illis pneumoniae terminentur, cadaveribus dein inflammationem simultaneam bronchiorum et parenchymatis pulmonis offerentibus [18]. Nil impedit quominus morbo sic constituto nomen *bronchio-pneumoniae* imponatur. Nec complicatio *bronchitidis* cum *pleuritide* (*bronchio-pleuritis*) rara est. Sic tum ex simultanea existentia symptomatum inflammationis bronchiorum et pleurae [19], tum ex copioso sero in cavitatem pleurae extra-

18) „Nullum scilicet nos, nec ad hanc usque diem, neque serius, pulmonum incendium, absque bronchiorum simul inflammatione plus minus conspicua, perspeximus; quotiescunque vero, a morte, *bronchitidem* fortiorem, — toties etiam parenchymatis pulmonalis molem, duritiem, pondus adaucta, et puriformis in eodem materiae collectionem reperimus." J. P. Frank Interpr. clin. l. c. p. 125. Fateor vero, me aliquoties *sola bronchia* sine ullo visibili parenchymatis pulmonalis vitio detexisse.

19) Ait quidem J. P. Frank (l. c. p. 126.), posse inflammationem bronchiorum dolores lateris, *quin pleura inflammata sit*, producere. Verum potius Albersio (nota 81. ad opus Badhami) adhaereo dicenti: „*Wenn ein stechender Schmerz dabei statt findet, so ist wahr-*

extravasato, quod cadavera ex bronchitide defunctorum saepe exhibent [20]), concludimus [21]). Quodsi incendium singula respirationis instrumenta in cavitate pectoris sita, prehenderit, tale malum nomine generico *peripneumoniae* salutandum foret.

Indoles peripneumoniarum.

16. Determinatâ sede peripneumoniae, ad illius *indolem* eruendam deveniendum est. Unae enim eaedemque peripneumoniarum caussae, pro vario corporis, in quod agunt, statu, temperamento, pro varia annua constitutione, morborumque regnantium naturâ, proque variis rerum positionibus accidentalibus, morbum excitare solent, ita a se invicem discrepantem, ut medendi ratio, quae uni casui conveniat, alteri adversetur. Hujusmodi discrepantiam, scholae, a GALENO [22]) ad nostra usque tempora, varias peripneu-

scheinlich Pleuritis oder Peripneumonia mit der Bronchitis verbunden."

20) Sic observationes BADHAMI (l. c. 4. *Kap.*) et meae docent.

21) „*Uebrigens läſst die bei den Leichenöffnungen in der Brusthöhle gefundene ungeheure Menge von Wasser glauben, daſs die Pleura doch entzündet gewesen sey, welche eben durch diese groſse Ausschwitzung des Serum gehoben worden war; wenigstens so, daſs nach dem Tode nur geringe Spuren der Entzündung wahrgenommen werden konnten.*" ALBERS l. c. p. 81.

22) Lib. I. de cris. Cap. 5. GALENUS peripneumoniam

pneumoniarum species statuendo, designarunt. Nos sequentes statuimus.

Peripn. traumaticae.

17. *Peripneumonias*, quae ex violentiis externis thoraci illatis, vel ex corporibus bronchiis illapsis, aut ex vaporibus acribus ad illa perductis originem trahunt, *traumaticas* nuncupamus. Ad illas dignoscendas, exploratio superficiei externae thoracis saepe requiritur, sub qua inprimis fracturae costarum [23]), vulnerum, herniarum et emphysematis pulmonum ratio habenda est. In infantibus ad corpora fortuito et alienâ viâ deglutita respiciendum, potissimum, si morbus, nullâ aliâ evidenti praeviâ caussa et derepente oriatur. Peripneumoniae enim traumaticae id gentilitium habent, quod in parte inflammata derepente incipiunt, et serius tantum universum corpus in consensum trahunt.

Peripn. inflammatoriae.

18. *Peripneumoniae inflammatoriae*, frequentissimae omnium, ingruunt frigore conspicuo, diuque protracto [25]). Subjiciuntur illis quam maxi-

juxta quatuor humores, in sanguineam, biliosam, pituitosam et melancholicam diviserat.

23) Casum novi, ubi doctores medicinae peripneumoniam a fractura costarum ortam, quin hoc vitium cognoverint, farragine internorum pharmacorum becchicorum et expectorantium curaverant. Beati qui praxin chirurgicam a medica non sejungunt!

25) Baglivius Prax. med. L. I. App. ad pleuritidem §. I. ait: „Rigoriferae igitur pleuritides sunt vere inflammatoriae pleuritides, in iisque sanguinis missio juva-

maxime qui prius haemorrhagiis obnoxii [26]) ac potui liquorum fermentatorum dediti erant, senibus non exceptis [28]). Morbo sedem suam, ut saepe accidit, in parenchymate pulmonum habente; cavendum ne mollities pulsuum, pneumoniis familiaris [29]), ut statum inflammatorium praetervideamus, efficiat.

Peripn. rheumaticae et metastaticae.

19. *Peripneumoniae rheumaticae* ex transpiratione suppressa ortum ducunt. Febre cum symptomatibus rheumaticis [30]) stipantur, urget inprimis dolor pectoris, locum crebro mutans. Sedes praecipua morbi *pleura* tum costalis tum pul-

bit, dummodo caetera consentiant, ac permittant." Addit: „Si vero cum rigore non inceperit, spuria solet esse, ab aliis caussis, non vero inflammatoriis dependens." Idem ib. Dari utroque sub respectu exceptiones, alibi (Acta mea clin. An. II. p. 55.) docui.

26) „Et quia corpora haemorrhagiis admodum obnoxia, plerumque sanguineae sunt complexionis et spasticis in imo ventre stricturis patent, hinc fit, ut juvenes, qui largas narium haemorrhagias, sputum cruentum et haemorrhoides praematuras experiuntur, perquam facile accedentibus occasionalibus caussis in pleuriticas et pneumonicas febres incidant." Fr. Hoffmann med. rat. syst. T. IV. Sect. V. C. 6. §. VIII.

28) Nil magis a veritate alienum, senes morbis inflammatoriis parum esse obnoxios. Pneumonias summopere inflammatorias in octogenariis venae sectionum ope feliciter curavi.

29) N. 11. (92).

30) P. I. Vol. I. Cap. VI. §. LXIV. 3.

pulmonalis. Quodsi caussa rheumatica (aut *exanthematica*) ad bronchiorum membranam mucosam conjiciatur, *bronchitis* praesto est.

Peripn. gastricae, biliosae et verminosae.

20. *Peripneumoniae gastricae*, praecipue *biliosae*, pulchre a Ballonio [31]), Portal [32]), Colombier [33]), Lepecq de la Cloture [34]), Stoll [35]), Romain [36]), Ackermann [37]), Jansen [38]), Guidetti [39]) aliisque [40]) descriptae sunt. Grassantur saepe epidemice (praesertim aestivo tempore, charactere annuo morbis gastricis favente) inter plebem male nutritam, hominesque gulae indulgentes, aut animi pathematibus ingratis obnoxios. Induunt saepenumero formam *pleuritidis* aut *pleuro-pneumoniae*. Febris, signis gastricis insignita, scenam aperit. Ipsius aegri adspectus (flavedo nempe faciei et oculorum, rubor genarum circumscriptus, pallor nasi et labiorum) statum

31) Opp.

32) *Dict. des sciences médicales.* l. c. p. 405.

33) *Code de médecine militaire. T.* 4. p. 89.

34) *Obs. sur les maladies épidémiques. Paris* 1776.

35) Rat. med. P. II. V. VII. p. 112. 117. 346.

36) *Essai sur la manière de traiter les péripneumonies bilieuses. Mez.* 1779.

37) Pr. pleuritidis biliosae brevis adumbratio. Kilon. 1785.

38) Diss. de peripneumonia biliosa. Goett. 1787.

39) Diss. de pleuritide biliosa. Heidelb. 1790.

40) Chatelanat in *Museum der Heilk.* 2. *B.* Caucanos *fils* in *Annales de la soc. de méd. pratique de Montp. T.* 32. p. 317.

statum gastricum indicant. Adsunt praeterea capitis gravedo, oris amaror, sputa flavescentia [41]), exacerbationes vespertinae et remissiones matutinae admodum conspicuae, insignis virium lapsus cum pulsu saepe parvo, molli, irregulari. Vomitus spontaneus et diarrhoea biliosa symptomata leniunt; quorum nonnulla, ut virium jactura, pulsuumque mala conditio, a venae sectionibus repetitis augentur. Cave, ne diagnosin hujusmodi peripneumoniae duce uno dumtaxat alterove gastrico signo instituas. Contingit enim haud raro quod pneumoniae summopere inflammatoriae (ne dicamus de carditide), apparatum symptomatum gastricorum et maxime vomitum biliosum exhibeant. Nec id mirum. Sicuti enim stimulus in abdomine haerens statum inflammatorium pulmonis, ita stimulus inflammatorius pulmonis tumultum gastricum excitare potest; lusus enim *nervi pneumo-gastrici* aequali pacto sursum et deorsum valet. In origine symptomatum gastricorum explicanda, praeter nervorum consensum, ratio etiam habenda est *plethoras abdominalis* (ob difficultatem, quam depletio venae

41) Colorem istum flavum non bilis, sed sanguinis paucae copiae, multo muco seu puriformi humore mixtae, tribuendum esse, ex eo concludo, quod talia sputa, etiamsi biliosum habeant adspectum, super lingua tamen medici gustantis neutiquam saporem amarum excitant.

nae cavae ascendentis experitur [42]) et *jecinoris inflammationis* (propterea quod peripneumoniae, praesertim in haemorrhoidariis, potatoribus et moerentibus, saepe cum hepatitide [43]) societatem inire solent). De *peripneumoniis verminosis* prolixe mentionem fecerunt QUERCETANUS [44]), PAULLINI [45]), SCHENK [46]), RIVERIUS [47]), aliique [48]). Illarum suspicamur praesentiam, si aetas aegri, regio et annua constitutio faveant affectionibus verminosis, si pulsus fit nonnunquam parvus, mollis, debilis et inaequalis, si experiantur aegri sensum ac si aliquid versus jugulum ascenderet et suffocationem minitaret, si nunc caleant et rubeant, nunc frigeant et palleant, sique vermes vomitu aut alvo in conspectum veniant. Interea talem evacuationem accidentaliter contingere posse, ne obliviscaris.

Peripn. intermittentes.

21. *Febres intermittentes* sub *larva peripneumoniae* obvenire posse monuimus [50]). Tales *peri-*

42) §. XXXII. N. 2. (94).

43) *Pleuritis hepatica Bianchi* (Hist. hepat. Spec. I. T. I. p. 234).

44) Pharmac. dogm. rectif. C. 3. p. 651.

45) Misc. Ac. N. C. Dec. 3. An. 4. p. 114. Obs. 68.

46) Lib. II. Obs. 92.

47) Cent. I. Obs. 75.

48) HUFELAND's *Journ.* 6. *B.* p. 826 — 829. ROUSTAN *Journ. de méd. T. IX.* p. 269. REVELTAT in *Annal. de la soc. de méd. prat. de Montpellier. T.* 4. *P. I.* p. 302.

50) P. I. Vol. I. Cap. II. §. XXIV. 2.

peripneumonias intermittentes seu *periodicas* descripserunt MORTON [51]), SENAC [52]), TORTI [53]), HAEN [54]), STRACK [55]), MEDICUS [56]), BLOM [57]), HOVEN [58]), J. P. FRANK [59]) aliique [60]), vidimusque illarum haud paucas in Insubria et Austria, ita ut REILIUM [61]) eas in dubium vocare, miremur. Morbus, veluti febres intermittentes perniciosae, utplurimum vertigine, frigore vomituque ingruit. Accedit dolor circa alterutram mammam, isque pro re nata pungens, ardens, obtusus,

51) De intermittent. diagnosi p. 33. Pyret. p. 141.

52) De recondita febrium natura 1759. CXVIII.

53) Therapeutice specialis ad febres quasdam perniciosas inopinate ac repente letales, una vero china, peculiari modo ministrata, sanabilis. Mutinae 1712. L. V. C. 5. p. 323.

54) Rat. med. T. II. p. 91.

55) l. c. p. 115.

56) *Von periodischen Krankh.* p. 118.

57) in MECKEL's *Neuem Archiv d. pr. Arzneyk.* 1. *Th.* p. 232.

58) *Versuch über das Wechselfieber.* 1. *B.* p. 35.

59) l. c. p. 143.

60) HORN l. c. MARCUS *Magaz. f. specielle Therapie.* 2. *B.* p. 337. MATTHEY *Giorn. della Soc. med. chir. di Parma. Vol.* 2. p. 117. BONDI ib. p. 125. MONTON in *Annal. de la soc. de méd. pr. de Montp. T.* 27. p. 133.

61) l. c. p. 509. „*Ob auch die Pneumonie vollkommen intermittirend gefunden werde, und in der Apyrexie die Entzündung vollkommen verschwinden könne, bezweifle ich sehr.*"

sus, fere semper sub profunda inspiratione auctus. Respiratio fit difficilis, ac urget tussis sicca. Symptomata hujusmodi subsequente calore acmen attingunt, aegro delirante, sputa puriformia, subcruenta rejiciente. Sudor universalis et urina, vel jumentosa, vel sedimento lateritio instructa, singulis malis, excepta debilitate, pro tempore finem ita imponere solent, ut convalescentem coram habere dixeris. Apyrexia protrahitur per sex horas, octo, aliquando per nychthemerum, donec novus insultus, descripto similis, accedat et sic vicissim ad sanitatem aut mortem usque. Morbum sub adspectu febris tertianae duplicis vidimus, quarum paroxysmi alternis tantum diebus symptomatibus peripneumonicis insigniebantur. Diagnosis peripneumoniae periodicae difficilis non est, si aeger diu noctuque [62]) rite observetur, — si inconsuetarum alias in peripneumoniis mutationum repentinarum in pejus vicissim et in melius, ac cha-

62) Decumbebat vere a. 1801. in Nosocomio civico Vindobonensi femina peripneumonia gravissima laborans. Custos mihi narrabat aegram tota nocte placide dormivisse. Cum talis quies nocturna nullo pacto cum gravi statu diurno cohaereret ac febres intermittentes tunc aliunde grassarentur, ipse aegram circa mediam noctem visitavi, ac omnino apyrecticam inveni. Exhibitus cortex ulterioribus paroxysmis obstitit.

characteris epidemici febribus intermittentibus faventis ratio habeatur.

Peripn. arthriticae.

22. Contingit interdum, quod impedita *podagrae* aut *erysipelatis* habitualis ad extremitates evolutione, morbus vicarius in pulmonibus, praecipue in bronchiis evolvatur. Alias simplex catarrhus, utpote in tempus, paroxysmo podagrae habitualis dicatum, incidens, hujus morbi vim ad bronchia determinat. Utroque in casu morbus, quem MUSGRAVE 63) et BARTHEZ 64) egregie descripsere, *peripneumoniae arthriticae* nomine generali designatur. Orditur malum cum horrore protracto, magna inquietudine; sequitur calor intensus ac tandem symptomata bronchitidis, aut pleuritidis superveniunt. Gravius solito decumbit aeger, quamvis saepe *unum* tantum thoracis latus ab inflammatione tentatum sit. Morbo jam prope convalescentiam deducto, interdum novus mali insultus, latus oppositum invadens, caput attulit. Solutio peripneumoniae arthriticae fit comparentibus aut paroxysmo podagrae legitimae, aut urina cum sedimento arthritico, aut sudore foetente, viscido, aut bullis.

Peripn. typhoidea.

23. *Peripneumoniae*, sociâ febre, cum virium magna jactura, labefactatione systematis nervosi,

63) De arthritide anomala. Cap. XI.

64) *Abhandl. über die Gichtkrankh. Aus d. Franz.* von BISCHOFF. 2. *Th. Berlin* 1803. p. 288.

vosi, contradictione symptomatum, peticulis, miliaribus, *typhodes* nuncupantur [65]). Hujusmodi morbi, modo epidemice, modo sporadice obvenientis, descriptiones GALLIO [66]), CAMERARIO [67]), STAHLIO [68]), BALLONIO [69]), SCHENKIO [70]), WIERO [71]), ELLERO [72]), SIGWARTO [73]), BANGIO [74]), HUXHAMO [75]), SARCONEO [76]), SAUVAGESIO [77]), SANDRAO [78]), ELSNERO [79]), J. P. FRANKIO [80]),

65) Synon. Peripneumonia pestilentialis, nervosa, putrida, asthenica, adynamica, ataxica, maligna.

66) Fascis de peste, peripneumonia pestilentiali cum sputo sang. Brix. 1565.

67) De pleurit. maligna miliarib. soluta. Tub. 1735.

68) Diss. de pleuritide vera maligna cum purpura alba feliciter curata. Erf. 1728.

69) Opp. T. I. Epid. et ephemer. Lib. I. p. 15. Constitutio verna a. 1571.

70) Obs. Lib. VI.

71) De obs. rar. describitur Epid. a. 1565.

72) Obs. de cogn. et curandis morbis p. 194.

73) De pneumonitide maligna. Tub. 1763.

74) In act. reg. soc. med. Havn. Vol. I. p. 256.

75) De aëre et morbis epid. 1745.

76) l. c.

77) Nosol. method. T. II. P. I. morb. Cl. III. Gen. XIII. Spec. 15. Describit epidemias grassantes a. 1741. mense Febr. Forolivii Galliae provinciae, — 1745 mense Martio, Aquis — mortuis et 1747. Melgorii.

78) Diss. historia peripneumoniae cum conditione putrida. Lugd. Bat. 1789.

79) Diss. de pneumonia putrida. Regiom. 1791.

KIO [80]), KREYSIGIO [81]), SCHMITTIO [82]), CAPPELIO [83]), HOFFMANNO [84]) aliisque [85]) debentur. Incipit morbus virium prostratione, mutatione repentina vultus; sequitur horror, calori intermixtus; accedit magna respirandi difficultas, oppressio pectoris et angustia, cum tussi frequenti, laboriosa, modo sicca, modo cum sputis crudis, sanguineis, ichorosis. Erectos quidem sedere extrema jubet respirandi impotentia; sed vires desunt, facilisque sub hac positione lipothymia accedit. Atrox simul capitis ad occiput inprimis dolor urget; ac sub magna vertigine, delirium tacitum, aut ferox, frequenter adjungitur. Sed jam ante febris accessum, vel repente cum illa, maximus non rarum ipsum thoracem, pungensque admodum, vix attactum ferens, animamque fere deprimens, dolor, cum vomitu bilioso, ac herboraceo adoritur: ac perpetuae vigiliae, aut sopores comatosi, linguae siccitas, ariditas, tremo-

80) l. c. p. 141.

81) Commentatio de peripn. nervosa. Lips. 1796.

82) Diss. de peripn. nervosa. Erl. 1797.

83) De pneumonia typhode seu nervosa. Goett. 1798.

84) *Sur la péripneumonie typhode. Strasb.* 1804.

85) FRANCUS DE FRANKENAU de pleuritide cum purpura maligna letali. Misc. Acad. N. C. Dec. 3. a. I. p. 298. HILDEBRAND de purpura alba, ab initio pleuritidem mentiente, die sexto letali. Nova acta N. C. T. 2. p. 374. CARRON in SÉDILLOT *Rec. period. de la soc. de méd. de Paris. T. LX.* p. 289.

moresque ac subsultus tendinum, singultus, urinae turbidae, aut aquosae, aut subnigrae, sanguinolentae, lixiviosae, furfuraceae; vel sudores glutinosi, copiosi, cum petechiis lividis, subnigris, aut miliaris eruptio, aut demum haemorrhagiae per nares, alvum, aliasque vias copiosae, atque aegrotantibus funestae observantur. Interdum dolor fugax aegrotantem quidem deserere videtur, nec tanta respirationis difficultas urget; sed ingens sitis, lipothymiae, aphthae cavum oris exedentes, eundem circumdant. Emissus hoc in morbo sanguis, cohaerentia utplurimum destituitur, ac dissolutus in crassamentum nequaquam coit. Vidimus tamen et hoc in morbo corium durum, sed sanguinolentum, obtegisse cruorem. Sub funesti morbi fine, tum stertor letalis, tum lethargicus fere sopor, ac interdum convulsio, cum extremitatum frigore, pulsuque exilissimo, scenam claudunt; in aliis, cum gastrica simul saburra ad abdomen latuerit, diarrhoea moderata symptomata infringit; aut abscessus in exterioribus felices comparent, aut circa labia quamplurima ulcuscula, vel ad cutem exanthema miliare, cum sudore multo, ac olido, meliori sub omine efflorescunt. Cadaver hoc a morbo apertum nobis obtulit pulmonem ad posteriora turgidum, ac sanguine infarctum, sed non durum; nec, ut in vera peripneumonia, gravem, aut sero, aut coagulabili lympha circumse-

septum [86]." „In cadaveribus Foroliviensium pulmones erant perfusi punctis nigris, lividisve, milii granum aequantibus, liquore foetidissimo plenis; similis liquor in primis viis cum multis lumbricis. Apud Melgorienses epidemia desinebat, cum accessi, nullum igitur cadaver introspicere valui, sed ex relatu superstitum conjectavi gangraenodeas inflammationes in abdomine et pectore multos abstulisse [87]." In cadaveribus a nobis apertis praecipue *erysipelas* superficiei pulmonis (pleuro-pneumonia) detexi. Versamur quoque in ea opinione, *pleuritides* sic dictas *erysipelaceas* [88]) *malignas*, maxima ex parte, nil aliud, quam peripneumonias indolis typhoidis vel gastricae fuisse. Contagium aliquando peripneumoniis typhoidibus, aut quod idem est, typho cum peripneumonia, ansam porrigere, vix dubitandum [89]). Constat enim in symptomata catarrhalia saepe initium typhi insignire [90]), ex quo actio peculiaris contagii typhoidis in membranam mucosam bronchiorum elucet.

86) J. P. FRANK l. c.

87) SAUVAGES l. c.

88) *Erysipelate* interdum prehendi pulmones auctor est HIPPOCRATES Lib. de int. affect. N. 8. De eodem argumento egerunt BAGLIVI l. c. Append. ad pleur. WOLFGANG Cent. I. fol. 7. SCHENK Obs. 47. in Scholiis. Cfr. §. XXXII. N. 2.

89) CONRINGIUS l. c.

90) P. I. Vol. I.

cet. Porro vidimus saepius, praecipue tempore bellorum, milites typho contagioso detentos; praeterea intemperiei aëris aliisque caussis peripneumoniarum expositos fuisse, et inde duplicem morbum, typhum scilicet peripneumoniae junctum, contraxisse. Possunt tandem peripneumoniae ob impeditam respirationem et cohibitum processum oxygenationis [91]) in diathesin typhoidem degenerare. Utut sit, caveas ne ob solam debilitatem aut labefactationem systematis nervosi in peripneumonia, illico indolem illius typhoidem pronuncies. Symptomata enim asthenica et nervosa, pneumoniam comitantia, haud raro ex *congestionibus ad medullam spinalem* [92]) et *ad cerebrum* oriuntur. Pulmonibus enim inflammatis, et parenchymate illorum lympha coagulabili repleto, necesse est, ut ventriculus dexter cordis, sanguinem per arterias pulmonales pellendo, magnum impedimentum experiatur. Quo concesso, necessario etiam sequitur,

91) Legi hic merentur observationes Nysten (*Recherches de physiologie et de chimie pathologiques* p. 195.), ex quibus elucet, virum gravissima peripneumonia detentum, biduum ante mortem undecimam tantum partem aëris atmosphaerici quam homo sanus inspirasse et exspirasse, ac longe minorem inde consumsisse gaz oxygenii portionem.

92) Otto *glückliche Behandlung eines aus einer Lungenentzündung entwickelten Typhus*, in Hufeland's *Journ. der pr. Heilk.* 1821. annor. p. 28.

quitur, venam cavam in auriculam dextram cordis non sine difficultate exonerari. Quum vero vena cava ascendens venam azygon, haec autem fere omnes venas intercostales suscipiat, inevitabilis congestio cruoris in *columna vertebrali* eveniat, oportet. Languent hinc, vel convelluntur partes, ex columna vertebrali nervos accipientes. — Nec arduum est, *congestionis cruoris in encephalo*, pneumoniarum sociae, rationem reddere. Idem enim impedimentum, quod venae cavae in auriculam dextram se exoneranti obstat, etiam in venas jugulares, venas encephali suscipientes, cadit. Effectus congestionum in medulla spinali et cerebro, liquor scilicet exsudatus, non per hypothesin in pneumoniis multis admitti, docent supra allatae [93]) cadaverum sectiones.

Complicationes.

24. Variam peripneumoniarum indolem perscrutando et *complicationum* memores esse juvat. Et quidem non solum illarum complicationum, quas peripneumoniae cum febribus communes habent, sed et aliarum, quae illae cum morbis chronicis ineunt, e. c. mala conformatione thoracis, cum latentibus tuberculis pulmonum, cum vitiis cordis et vasorum majorum, cum malis cerebri etc. Quare ad lectum aegrorum semper determinandum est, num peripneumonia, quam coram habemus, qualiscunque demum fuerit illius

93) §. XXXII. 2. (96).

lius sedes et indoles, locum habeat in homine antea omnino sano, vel labe quadam detento? Unde pulchre GALENUS: „Summa totius praesagitionis in morituris convalituris que est, quoties vis morbi cum aegri facultate conferatur[94].“

§. XXXV.

P r o g n o s i s.

Generatim.

1. Nisi enim *prognosin* peripneumoniarum ex peculiari aegrorum conditione atque ex notionibus de sede et indole morbi eruas, ex sola interpretatione vaga signorum, quà semiotice gloriatur, parum lucri obtinebis.

Progn. ex aegri conditione.

2 Peripneumoniae gravissimae esse solent 1°. in recens natis aliisque infantibus; — 2° in senibus, viribus jam fractis aut ad morbos cerebri dispositis (senes enim vegeti, dummodo rite curati, omnium facillime emergunt[95]); — 3° in gibbosis aliisque, qui pectore angusto instructi sunt[96]); — 4° in gravidis inprimis superveniente abortu; — 5° in puerperis; — 6° in ebriosis; — 7° in hominibus vitiis chronicis cordis, vasorum majo-

94) I. Progn. L. VI.

95) Sic ex diuturna praxi edoctus sum; annus enim vix excurrit, quin septuagenarios et interdum octogenarios a gravissimis iisque saepe neglectis peripneumoniis sanitati, adjuvante *Deo*, restituam.

96) Sicuti incendia in domibus spatiosis facillime extinguuntur; — ita inflammationes viscerum, in cavitatibus corporis humani ample constructis sitorum.

majorum, hepatis et scrophulis obnoxiis; — et 8° in illis, qui peripneumonias jam alias perpessi erant, potissimum si inde tussicula aut dyspnoea relictae fuerint.

P. ex sede morbi.

3. *Pleuritis* omnium peripneumoniarum levissima foret, nisi periculum *transitus* tum in *pneumonias* (omnium gravissimas [97])), tum in *hydropem acutum cavitatum pleurae et pulmonis*, tumque in *adhaesiones morbosas*, minaretur. *Pleuropneumonia* haec mala, majori adhuc in gradu, cum pleuritide communia habet. Maximum periculum ex *pneumonia* emergit, inprimis si, inflammato utroque pulmone, *cor* in consensum trahatur [98]). Interea pneumonias lateris sini-

97) „A pleuritide, peripneumonia malum." Hippocrates Aph. II. Sect. 7.

98) Ait jam Hippocrates (Coac. Praenot. N. 401. Charter T. VIII. p. 875.): „quibus vero totus pulmo inflammatus fuerit *cum corde*, sic ut ad latus procedat, resolvitur totus aeger et jacet frigidus sine sensu et moritur secundo aut tertio die." Addit Swieten: „mirum certe videtur, Hippocratem haec notare potuisse, nisi vel ex cognitis circulationis legibus, vel ex cadaverum peripneumonia defunctorum sectione illa didicisset." — „Cum enim cor a quatuor magnis vasis sanguiferis pendulum in pericardio haereat, horizontali fere situ positum, sic ut ventriculus dexter cordis una cum dextra auricula anteriorem corporis partem spectet, patet ratio, quare corde dextro et auricula distentissimis (ob impeditum sanguinis per pulmonem inflammatum transitum), sini-

sinistri, illis dextri, periculosiores esse, non invenimus. *Bronchitis* discrimen cum *croup* fere commune habet. Pueri et senes maxime illo ex morbo laeduntur [99]). Porro ex bronchitide saepissime tussis chronica et dyspnoea relinqui solent. Tandem cum bronchitis saepe cum pleuritide complicetur [100]), hydrops quoque acutus cavitatum pleurae timendus [1]). Item transitus in pneumoniam. Quo major enim partium inflammatarum est numerus, eo majus periculum.

Pr. ex indole morbi.

4. Periculi gradus *peripneumoniarum traumaticarum* a vi caussae laedentis, a dignitate loci affecti et a constitutione aegroti pendent. *Peripneumoniae inflammatoriae* et *rheumaticae* non quidem ob indolem morbi, sed ob proclivitatem ad exsudationem lymphae coagulabilis et seri, nec non ad adhaesiones morbosas, conspicuas difficultates parant. Difficultates hae longe rarius in *peripneumoniis gastricis et typhoidibus* obvenire solent, utpote quae potius virium extinctione, quam partium inflammatarum labe necent. *Peripneumoniarum intermittentium*, *arthriticarum* et *typhoidum* prognosis, ex ipsa illarum descriptione

stro vero corde, et auricula fere vacuis, cor versus anteriora procidat et latus tangat." (Comment. §. 818.).

99) Verisimillimum, quatenus saepe dexteritate aut viribus ad sputa rejicienda necessariis destituuntur.

100) §. XXXIV. 15.

1) BADHAM l. c. p. 152.

ptione apparet. Febrem intermittentem *perniciosam peripneumonicam* minus letalem, quam alias perniciosas invenimus [3]). *Peripneumoniae complicatae*, inprimis cum morbis chronicis, maximum periculum portendunt, difficillime enim perfecte solvi solent. Interea contingit aliquando morbum acutum, chronicum, cui adsociatur, fugare.

Exitus.

5. Peripneumoniae sequentes *exitus* agnoscunt, nempe 1° *resolutionem*, a) *perfectam*, b) *imperfectam;* — 2° *hydropem acutum cavitatum pleurae* et *oedema pulmonum;* — 3° *pulmonum indurationem* et *ecchymoma;* — 4° *illorum suppurationem* et 5° *gangraenam* atque 6° *bronchiorum obliterationem.*

Resolutio perfecta.

6. *Resolutio perfecta* obtinetur, dum methodus medendi vim affectionis pectoris mature frangit, dumque *febris* sua stadia rite decurrit, crisinque, ut decet, absolvit. Signum generale emendationis affectionis pectoris est *melior respirandi ratio*, qua ingruente, *bonum:* si in *pleuritide* dolor lateris, praesertim inferius [4]), sedem mu-

3) Saltem plurimas peripneumonias, quamvis post quartum aut quintum paroxysmum solum cognitas, feliciter adhuc sanare potui.

4) Hippocrates dixit: „metuendas esse illas pleuritides, in quibus dolores sursum vergunt." Coac. praenot. N. 381. Charter T. VIII. p. 873. Interim haec non admodum secura sunt, observante ipso Swietenio (Comm. §. 888.).

mutet [5]); — si in *pneumonia* et *bronchitide* circa tertiam aut quartam diem morbi, exspuitur prompte [6]) materies flava, copiosa et densa [7]), sanguine pauco [8]) remista, sique inde dolor sedatur [9]). Interea nos permultas peripneumonias, *sine sputis* ad perfectam resolutionem perductas vidisse, cum aliis [10]) fatemur. Quod non mirum,

5) Hanc Trilleri sententiam (l. c. p. 4.) Barthez (*Mém. de l'ac. R. des sc. Mém. étrang. T. III.*) per observationes, quae ad exceptiones spectant, revocare conatur. Cfr. Cnöfel de pleuritide vagante (Misc. N. C. Dec. I. a. 4 et 5. p. 53.).

6) „Sputum vero in omnibus doloribus, qui circa pulmonem et latera (sunt), celeriter et facile exspui oportet.“ In prognos. Charter T. VIII. p. 640.

7) „Ab omnibus enim partibus inflammatis, quibus densum et crassum impedimentum non incumbit, tenues quidem circa initia ichores defluunt, confectis vero inflammationibus crassiores et magis purulenti.“ Galen. de loc. affect. Lib. V. Cap. ult. Chart. T. VII. p. 502.

8) „Neque inter initia terreri convenit, si protinus sputum mistum est rufo quodam sanguine, dummodo sedetur. Celsus Lib. II. Cap. 8. p. 66.

9) „Omnium autem optima, quum quae excreantur, dolorem sedent.“ Praenot. 98.

10) „Cum sputis quidem, peripneumoniae non paucae solvi observantur; sed majorem certe aegrotantium numerum, *sine conspicua ex pulmonibus evacuatione* .... judicatum esse novimus.“ J. P. Frank l. c. p. 149. Miror Reilium contra dixisse: „*Allein wenn*

rum, si perpendamus non omnes pneumonias et bronchitides secretione morbosa stipari, hancque secretionem, quoties praesto est, non caussam sed effectum morbi sistere. Ad istiusmodi effectum [11]) eliminandum natura, praeter brevissimam per sputa [12]) viam, plures alios adhuc agnoscit modos [13]); spectant huc *sudor*, *urina*, *diarrhoea*, *epistaxis* aliaeque *haemorrhagiae* [14]), *exanthemata* et *abscessus* ad aures aliasque ad partes. *Sudor* peripneumoniam, praesertim rheumati-

sich wirklich ein solcher Vorgang ereignet, so ist er gewifs sehr selten." l. c. p. 512.

11) Quae nempe in pulmonum parenchymate tenax et coagulabilis post mortem observatur materia, illa inflammationis magis *effectus*, quam caussa existit; ac licet cita illius in aegrotantibus rejectio respirationem sublevare observetur; ex erronea tamen opinione, ac si omnis in hac sputorum excretione, vel in expectorantium usu curationis cardo versaretur, plurimorum hoc in morbo interitum derivamus." J. P. Frank l. c. p. 156.

12) Grass de via, qua pleuriticorum sputa proveniunt, ad arteriam asperam (Misc. N. C. Dec. I. a. 3. 1672. p. 393).

13) Verisimile est, vasa lymphatica liquores extravasatos in parte inflammata absorbere, atque ad sanguinem producere, a quo dein, ut corpus heterogeneum, per colutorium unum alterumve eliminantur.

14) Menstrua erumpentia (Hippocrates ἐπιδημίων VII. v. Opp. p. 1235.), haematuria (Hebert *Annuaire de la soc. de méd. du Depart. de l'Eure. A.* 1808. p. 115).

maticam, solvit [14]), si ille circa septimum diem, praeviis horrore et exacerbatione, aliquando vomitu [15]), contingat, remittentibus cutis calore, pulsuum frequentiâ aliisque molestiis, ac obveniente proclivitate ad somnum. *Urina* peripneumoniam solvere promittit, si post quartum diem sat copiosa fiat, cum sedimento, primum subrubro, dein sensim albescente [16]), symptomatumque levamine accedente. *Diarrhoea* in peripneumoniis, potissimum gastricis et cum hepatis affectione vel cum haemorrhoidibus complicatis, boni exitus spem movet, si modica sit, inprimis vero, si post coctionis signa, faecalis, biliosa [17]), purulenta *), cum virium recreatione [18]) ac

14) Hoffmann de febribus pneumonicis. Obs. 6. Opp. II. p. 143.

15) Prat in Sédillot *Rec. périod. de la soc. de méd. de Paris. T.* 57. p. 259.

16) Monuit Hippocrates, sedimentum rubrum diuturnioris morbi signum esse quam album. In Progn. Charter. T. VIII. p. 631. De victu morb. acutor. Charter. T. XI. p. 161. Acut. L. II. C. I. p. 430).

17) Hippocrates biliosas alvi excretiones numeravit inter illas evacuationes, quarum absentia in peripneumonicis futurorum abscessuum indicium exhibet (Progn. l. c. p. 654).

*) Eph. N. Cur. Cent. VIII. Obs. 56.

18) Semper moniti Hippocratis memor sum: „si enim, qualia purgari oportet, purgentur, et confert et facile ferunt; sin minus, contra.“ (Aphor. 2. Sect. I. Charter 1. IX. p. 5.)

ac majori hypochondriorum libertate appareat. *Epistaxin* inter signa critica peripneumoniarum recensent ARETAEUS [19]), et ZACUTUS LUSITANUS [20]), quod nunquam vidimus. Vidimus vero peripneumonias solutas per miliaria [21]), bullas [22]), erysipelas [23]), hydroam [24]), aphthas [25]), furunculos *), abscessum [26]), et sphacelum [27]). Quid

19) De caussis et signis morborum.

20) Prax. hist. Lib. VIII. Obs. 15. Sic et HORSTIUS Opp. Vol. III. p. 51. CLEGHORN *Krankheiten von Minorca* p. 249.

21) CAMERARIUS diss. de pleuritide maligna miliaribus critice soluta. Tubing. 1735.

22) P. I. Vol. II. Cap. IV. §. XIX. 9.

23) CLEGHORN l. c. p. 249. „.... maxime vero erysipelas cum *constantia* ad cutim comparens, peripneumonias, inprimis malignas interdum dissiparunt." J. P. FRANK l. c. p. 150. Multum, verbum *cum constantia* hic significat, nam exemplum pneumoniae letalis vicissim cum erysipelate comparens observavi ac descripsi in Act. meis clin. An. II. p. 59.

24) P. I. Vol. II. Cap. XXVIII. §. CVIII. 3.

25) BANG in Act. soc. reg. med. Havn. Vol. I. p. 260.

*) FERRO med. Ephemer. p. 227.

26) Unde HIPPOCRATES „si febris detineat, neque dolor sedatus sit, neque sputum ex ratione procedat, neque biliosae alvi dejectiones sint, neque solutu faciles, neque sincerae fiant, neque urina admodum multa, et crassa et copiosum habens sedimentum, observatur autem superstes futurus ab omnibus salutaribus signis; *his oportet tales abscessus futuros* sperare." (In prognost. CHARTER T. VIII. p. 654.) Item: „quibuscunque ex morbi resurgentibus aliqua pars doluerit, illic

Quid de illis abscessibus aurium sentiendum sit, jam alibi [28]) docuimus. De parotitide critica [29]), alio loco disserendum.

7. *Resolutio imperfecta* expectanda est, dum quidem febris, peripneumonias comitans, crises suas perfecit, at vero, quin plenum levamen ad partem affectam inde secutum sit, superstitibus scilicet vel dolore ejusdem lateris, vel decubitu in alterutrum latus denegato, vel tussi, vel dyspnoea, vel plurimis simul. Quorum malorum ratio quaerenda est modo in adhaesione morbosa pleurae costalis cum illa pulmonum, diaphragmatis, pericardii; — modo in nonnullarum cellularum pulmonalium oppletione et callosa [30]) quasi

Resolutio imperfecta.

abscessus oriuntur. (Aph. 32. Sect. IV.) Item: „abscessus, qui ad crura fiunt, in peripneumoniis tum vehementioribus, tum periculosis omnes quidem utiles." (In prognost.) Ait vero, tunc circa crura abscessus expectandos esse: „si circa hypochondria aliquid inflammatorii adfuerit." (ibid.) Legi de his meretur et HAEN Rat. med. contin. II. 2. 66.

27) MALLIN diss. de sphacelo metastatico (pedum) pleuritidem sanante. Duisb. 1778.

28) P. II. Vol. I. Sect. II. Cap. XXI. §. CXVI. 3. (81. 82.).

29) Ephem. N. C. Cent. III et IV. Obs. 138. Commerc. lit. Norimb. 1739. p. 84. Plura exempla ipse vidi.

30) Callosae talis in pulmone duritiei jam meminit HIPPOCRATES (Libr. de ossium natura C. 8. ed. CHARTER. T. IV. p. 5.) notavitque sequentia: „atque interceptis a *callo* transitibus, velox et difficilis spiratio corri-

quasi induratione; — modo in angustatione bronchiorum; — modo in polyposa, sub arbusculorum forma, ibi nidulante et per tussim aliquando rejecta, concretione [31]), — modo in sensibilitate morbosa aut inertia partium prius inflammatarum.

Hydrops acutus cavitatum pleurae et oedema pulmonis.

8. Jam dudum, praeeuntibus aliis [32]), docuimus: „hydrothoracem non solum peripneumoniarum *exitum* sed et illarum *comitem* (*hydroperipneumonia*) esse [33]).“ Quoties enim sub curriculo peripneumoniarum (praesertim pleuritidum ac pleuropneumoniae erysipelaceae [34])) respiratio difficilior evadit, quam ex febre et ceteris morbi symptomatibus expectari potest; urina pauca, sedimentum purulentum vel lateritium deponens, excernitur; dolor epigastrii, anxietas et veluti suffocationis accessus, potissimum horis vespertinis urgent; aeger situm erectum quaerit, facies tumidula est; pulsus parvus et irregularis tan-

pit; quum hi spiritum neque per hanc viam emittere, neque facile attrahere queant. Ex talibus sane hi morbi oriuntur, quales sunt asthma et tabes sicca.“

31) J. P. Frank l. c. p. 151.

32) Stoerk, Monro, Schölinger, Zimmermann, Borsieri (l. c. p. 77. in nota).

33) Acta mea clinica. Ann. II. p. 57.

34) Jam alibi (P. I. Vol. II. Cap. VI. §. XXIX. 4.) de proclivitate erysipelatis in extravasatum serosum locutus sum.

tangitur; extremitates superiores torpent et sudore viscido cooperiuntur; thorax percussus sonum obscurum edit et tussis sicca saevit; quoties, inquam, haec observantur, toties ad *complicationem hydrothoracis acuti* (utplurimum purulenti, aliquando cruenti) cum peripneumonia, aut ad hujus in illum *transitum* 35) concludendum est, eoque magis, si aegra fuerit aut scrophulosa, aut chlorotica, aut puerpera. Nec silentio praetereundum, hydropem acutum purulentum in *mediastino* evolvi posse 36).

Induratio et ecchymoma pulmonis.

9. De *induratione* pulmonis inflammati atque ejusdem in substantiam hepatis similem conversione, jam locuti sumus 37). Talis vero conditio in pneumoniis timenda est, dum aegrotus mox ab initio morbi sputa copiosa rejicit, urinam prius puriformem, serius claram evacuat 38), tandem difficillime cum gemitu et sibilo

35) De transitu peripneumoniae in hydropem cavitatum pleurae acutum (sub incongruo saepe nomine empyematis) legendi sunt: AEMILII diss. de degenerata in empyema pleuritide. Haideiov. 1678. FRANK diss. casus viri empyemate ex pleuritide laborantis. Heidelb. 1685. LIEUTAUD Hist. anat. med. L. II. p. 302. BLEULAND vasculorum in intestinorum tenuium tunica, subtilioris anatomes opera detegendarum descriptio. Traj. ad Rhen. 1797. p. 15.

36) Cfr. Cap. XI. §. LV.

37) §. XXXII. N. 2. (75).

38) Inde intelligitur, quare dicatur in Coacis (N. 415.

bilo respirat [39]), verba intersecta profert, mavult sedere, quam decumbere [40]), sputa rejicit vel nulla, vel ichorosa, viridescentia, faciem exhibet inflatam, pallidam, lividam, sudorem glutinosum, frontem, jugulum ac pectus obducentem, stuporem, delirium [42]) et stertorem. Similia symptomata interdum ab *ecchymomate pulmonum*, de quo supra [43]), excitantur, quo praeterea in malo sputa admodum cruenta, ita ut pneumonorrhagiam coram habere dixeris, observantur [44]). Latet tunc saepe complicatio cum morbis cordis et vasorum majorum [45]).

10. *Vo-*

Charter T. VIII.): „quibus in peripneumonia urinae crassae in principio, deinde ante quartum diem tenues fiunt, letale.“

39) „Malum quoque, si nihil expurgetur, neque projiciat pulmo, sed plenus existens in gutture ferveat.“ In prognost. ed. Charter. T. VIII. p. 643.

40) „Erectum sedere velle in morbis acutis pulmonum perniciosum ac ferme letale: praesertim si adsit sibilus in aspera arteria et difficultas excreandi sputa. Baglivi l. c.

42) „Ex peripneumonia phrenitis malum.“ Hippocr. Sect. VIII. Aph. 2.

43) §. XXXII. N. 2. (90).

44) „Si vero, quod sursum (per tussim) educitur, spumans pituita est, vel exquisite biliosum, vel *cruentum admodum floridum. Illud vero cruentum aliis pejus est.*“ Aretaeus op. c. Lib. II. Cap. I. p. 11.

45) Pulchre ait Swieten: „verum, ubi sputum admodum cruentum est, metus est impetu vitalis liquidi,

10. *Vomicas* raras non esse diximus [46]). Nec tamen credendum ideo est, nos illis assentiri, qui, vel *pseudoabscessus* [47]) cum vomicis legitimis confundunt, vel in ea versantur opinione, ac si post *quartum* pneumoniae fortioris diem [48]), solutio morbi, ob incipientem jam pulmonum suppurationem, expectari vix posset. Vidimus enim permultas peripneumonias ad diem undecimum, decimum quartum et vigesimum primum productas, feliciterque, sine omni suppurationis suspicione, profligatas [49]). Saepius adhuc

Suppuratio.

tota cordis adeo propinqui vi pulsi, rumpi tenerrima vascula et sanguinem fundere." (Comment. §. 843.).

46) §. XXIII. N. 2. (11).

47) ibid. (70).

48) Boerhaave vomicam expectat: „si resolutio, ejusque signa non satis cito, nempe ante quartum diem apparuerint." Aph. de cognoscendis et curandis morbis.

49) Quamvis Hippocrates (Coac. Praenot. N. 396. ed. Charter. T. VIII. p. 875.) dixerat: „quicunque vero peripneumonici non repurgati sunt per sputa principibus diebus, sed mente moti, quatuordecim dies effugerunt." — Alibi tamen hoc tempus et ad vigesimum secundum extendit. Ait nempe (De morb. L. II. C. 16. ed. Charter. T. VII. p. 567.): „Quodsi decimo quarto die pulmo resiccatus fuerit et per tussim rejecerit, convalescit; sin minus, duos et viginti dies observato. Si enim his diebus tussis sedata fuerit, evadit, at si non cesset, illum interroga, num sputum ipsi dulcius videatur; quod si dixerit, morbus annuus evadit, nam pulmo purulentus redditur."

adhuc bronchitides, chronicae redditae, vanam nobis latentis jam vomicae in parenchymate pulmonis incutiebant timorem. „Est interim, ubi sat cito inflammatio ruit, ac plures quidem, nec ab anteriori facile determinandae conditiones hunc ad exitum magis disponere videntur [50]).“ Conditionibus illis praesertim adnumeramus cachecticam aegrotantis constitutionem, tubercula ante pneumoniam in pulmone latitantia, et maxime neglectionem venae sectionis. Suspicamur inceptam suppurationem parenchymatis pulmonis, si symptomata pneumoniae quidem remittant, at vero non evanescant; si signa resolutionem comitantia desiderentur, ac inprimis si spirationis angustiae sine sputis, aut sine puriformi in urinis sedimento urgeant, febrisque notas hecticas [52]) exhibeat. De vomicae maturatione et ruptura atque de empyemate, alio loco [53]) quaestio abunde fiet.

Gangraena.

11. Exitus rarissimus pleuropneumoniarum et pneumoniarum, nobis tamen pluries visus, *gangraena* est. Sputa fusca, caenosa, amurcosa, nigra, livescentia, ab Hippocrate jam damnata [54]), vulgo pro sphaceli pulmonis indicio haberi so-

50) J. P. Frank l. c. p. 152.

52) P. I. Vol. I. Appendix §. LXXVIII. 7.

53) Cap. X. §. LI. N. 10.

54) In prognosticis ed. Charter. T. VIII. p. 642. 643. et in Coac praenot. N. 390. ib. p. 874.

solent [55]. Verum pluries illa sine omni pulmonis gangraena observavimus. Securiora hujus gangraenae signa sunt: serenitas mentis, sub deterrima rerum positione et cum facie Hippocratica, inopinate restituta [56]), pulsus exilis, frigus extremitatum, cessatio doloris pectoris et respiratio minus impedita. Praevidetur quodammodo gangraena pulmonis, si peripneumoniae, praesertim typhoides, in aegrotis exhaustis, arthriticis, scorbuticis, et aetate provectis, in aëre nosocomiali, impuro, obveniant, si gravis affectio cerebri per totum morbi curriculum saevierit ac organon respirationis fere paralyticum redditum sit.

Bronchiorum obliteratio.

12. Bronchitidis exitus letalis potissimum *obliterationi ductuum* aëris, tum a lympha coagulabili, tum a concretionibus polyposis, tum a spasmo, ut videtur, inflammationis effectu, tribuendus est. Magna anxietas et spirandi angustia, cum dolore ad sternum, voce stertorosa extincta, suffocationem ex indicata caussa, praesagiunt.

Conclusio.

13. Ex quibus singulis periculum, quo omni-

55) Swieten Comment. §. 848.

56) „Pluries hoc in casu gratulantes affinibus medicos, experientia non aliter edoctos, et post non multas horas funus deplorandum fuisse novimus..“ J. P. Frank l. c. p. 149.

omnium peripneumoniarum genera stipantur, ultro patet.

§. XXXVI.

C u r a.

De cura generatim.

1. Peripneumonicus decumbat stragulis non nimis obtectus, in aëre temperato, neque ab adstantium numero, neque a candelis accensis [57]) inquinato, quiescat animo [58]) et corpore, sileat [59]), invitetur crebro ad bibendum potum illi gratum [60]), tepidum, parvisque haustibus sumendum [61]), (e. c. decoctum hordei cum melle, radicis orchidis morionis cum glycyrrhiza glabra, infusum florum verbasci thapsus et papaveris rhoeados, emulsionem amygdalinam tenuem, aquam

57) Judaei polonici subintrante die sabathi in angustis saepe cubiculis tot accendunt candelas, ut aegri morbis pulmonum laborantes valde inde laedantur.

58) „Accedit, quod in validis animi affectibus semper in respiratione observetur facta mutatio, unde pulmonem directe quasi afficiunt." Swieten Comm. §. 866.

59) Medicus expertus examen aegrorum pneumoniâ vel bronchitide laborantium, ita instituere scit, ut aeger, quaestionibus nutu vel affirmando, vel negando, respondens, vix verbulum proferre, cogatur.

60) Hinc consuetudinem potui, sapori adversum *nitrum* addendi, non sequor.

61) „Parva autem copia simul sumuntur, ne largiori haustu... distentus ventriculus anxietatem augeat." Swieten Comm. §. 851.

aquam succo vegetabili, non acido, nuptam, vel si aeger omnem potum medicatum respuat, aut vomitu rejiciat, illam meram fontis [62]) sustineaturque jusculis ex avena, hordeo, pane, amygdalis dulcibus, lacte paratis. Alvus clausa quotidie clystere emolliente [63]) reseratur. Caeterum „curatio hujus mali varianda est pro diverso statu morbi et symptomatum, adeo ut, quod uno tempore prosit, in eodem tamen morbo alio tempore datum, obsit [64]).“ Indagari ante omnia oportet, num agatur solum de *resolutione inflammationis*, num simul de *debellandis jam illius variis*

62) Vidi a. 1791. in Clinico Ticinensi virum gravissima peripneumoniâ laborantem, qui omnem illi porrectum potum medicatum atque tepidiusculum respuebat vomituque rejiciebat, *aquam frigidam* enixe expetendo. Concedatur illa, ajebat Pater meus; magnum inde secutum est levamen. Ab eodem tempore sub simili rerum positione eodem pacto incedere soleo, et fateor me nunquam ab hac medendi ratione (quam non ut regulam generalem, sed ut exceptionem propono) detrimentum observasse. Caeterum potum frigidum jam dudum in peripneumonia Bertinus (v. Martin. Ghisi *lettere med. Let. I.* p. 33.) et Deplaigne (*Recueil d'obs. de méd. T. 7. Juillet* p. 168.) adhibuerunt.

63) „Tanti fecit clysmata Aretaeus, ut illa substitueric venae sectioni, si aliquod impedimentum prohiberet, ne illa in hoc morbo institui posset.“ (De cur. morb. acut. Lib. II. Cap. I. p. 94).

64) Sunt verba Boerhaavii Aphor. l. c.

variis effectibus? Si agatur solum de *resolutione inflammationis*, pro varia morbi indole varia exposcitur medendi ratio: quaevis enim peripneumoniae species sibi, respectu tum ad febrem, tum ad partes inflammatas, vindicat medendi rationem. Si jam agatur de debellandis *inflammationis effectibus*, indicationes vigent, aut *liquidi* serosi, cruenti, purulenti, vel in cavum pleurae, vel in parenchyma pulmonum, vel in canales bronchiorum extravasati, *absorptionem*, et per varias vias *eliminationem* obtinendi, — aut *concretiones et indurationes*, quibus lympha coagulabilis ansam dederat, *solvendi discutiendique*, — aut *abscessus* ad *maturationem ducendi*, illos ad salutarem *rupturam* invitandi, relictumque *ulcus* ad sanationem perducendi; — superstitem *sensibilitatem morbosam* partium prius adfectarum temperandi, — *tonumque* illarum amissum restaurandi. Hoc opus, hic labor est.

C. peripneumoniae inflammatoriae.

2. *Peripneumonia inflammatoria* methodum antiphlogisticam in toto ambitu exposcit. Potissimum adminiculum *venae sectio* 65) est. Quaeritur

65) CAMPEGIUS de sanguinis missione et praesertim in pleuritide. Lugd. 1532. VICTORIUS de curatione pleuritidis per sanguinis missionem. Venet. 1536. CALANI de missione sanguinis in pleuritide. Lugd. 1538. BRISSOT Apologia de incisione venae in pleuritide. Paris. 1538. CURTIUS de venae sectione in pleuritide. Venet. 1539. THRIVERIUS Corollarium super missionem sanguinis in pleuresi. Antwerp. 1541. GAVALDA

ritur *quando? ubi? quoties?* instituenda sit. — *Quando?* In *pleuritide* et *pleuropneumonia*, quoties dolor urget, inspiratio profunda et decubitus aegroto denegantur; — in *pneumonia* et *bronchitide* [66]), quoties pondus ad pectus, dyspnoea et tussis miserum angunt; hinc fere in omni peri-

Quaestio medica de pleuritidis phlebotomia. Valent. 1561. CASSANI de venae sect. in pleuritide. Venet. 1562. TRINCAVELLIUS de vena secanda in pleuritide. Patav. 1563. GOMEZ De secanda vena in pleuritide. Toledo 1577. COUSINOT Ergo in pleuritide praestantius a venae sectione quam a catharsi remedium. Paris. 1593. LAUREMBERG Diss. de venae sectione in pleuritide. Rostoch. 1607. L'EPICIER Ergo puerperae pleuriticae sectio basilicae. Paris. 1613. RULAND Utrum in omni pleuritide vena dextri cubiti secanda? Basil. 1627. ALLIOT Ergo hyemali peripneumoniae venae sectio ἡγεμονικόν. Paris. 1691. BERGER Diss. de venae sectione in pleuritide. Witteb. 1695. MONARDES de secanda vena in pleuritide v. HALLER Bibl. med. P. II. p. 79. BÜCHNER Diss. de venae sectionis, saepius in peripneumonia repetitae, usu eximio. Hal. 1753. v. HALLER Diss. P. II. p. 54. REHFELD Diss. de venae sectionis usu et abusu in pleuritide. Gryph. 1777. ENGELHART Diss. de sanguinis detractionis usu in pneumonia. Lugd. 1790. BERENDS de recto venae sectionis in pneumonicis affectibus usu. Franc. 1806.

66) Miror plures medicos in ea versari opinione, quod bronchitis acuta minus, quam aliae peripneumoniae species, venae sectionem exposcat. Nullam hic diversitatem intercedere pulchre docuit ALBERS, v. BADHAM op. c. p. 153. N. 87.

peripneumonia notis inflammatoriis, insignita [67]). Ne a venae sectione omnino indicata absterreant vel pulsus debilis, mollis, intermittensque (nam talis pulsuum conditio in pneumoniis a circulo sanguinis per pulmones inflammatos impedito, producitur; atque phlebotomia, re dubia, in praesentia medici vim arteriae explorantis instituta, pulsum emendat), vel lipothymiae (potius a timore quam a vera debilitate derivandae, facileque evitandae, si vena, lecto supine decumbente aegroto, saucietur); vel aetas infantilis, aut senilis (nam et una et altera mirifice phlebotomiam rerum positionibus accomodatam fert); vel morbi duratio (undecimo scilicet die et tardius, venae sectione vitam aegrorum salvavimus [68]));

67) „*N'-a-t-on pas droit de s'étonner, par exemple, qu'un médecin tel que* J. P. FRANCK (*Frank*) *conseille sur le champ la saignée dans tous les cas de peripneumonie essentielle* (vera)*?* (PINEL et BRICHETAU l. c. 427). — *Non messieurs, il n'y a pas droit de s'étonner; car d'abord ni mon père, ni moi, nous n'honorons pas du nom de péripneumonie des affections légères de la poitrine et nous savons d'uilleurs que même lorsque les péripneumonies se présentent au commencement sous un aspect moins formidable, on ne peut pas s'y fier, et qu'en tergiversant avec la saignée l'on perd un tems précieux, que souvent il n'y a plus moyen de regagner. Je n'ai jamais eu à regretter d'avoir fait une saignée dans la péripneumonie, mais j'ai eu malheureusement à me reprocher d'avoir omis ou ajourné cette opération.*

mus [68])); vel dies critici (detractio enim cruoris ut centies vidimus, crisi nequaquam obstat); vel sudor (saepe enim symptomaticus est, vi morbi expressus, sed, etiamsi criticus foret, praesente stabilita indicatione, phlebotomiae ille non obstat); vel menstrua et lochia (quae a necessaria cruoris missione neutiquam supprimuntur [69])); vel tandem adstantium importuna sollicitudo (decet enim ingenuum medicum firmo potius animo obluctari, quam ignarae plebeculae auram captare cum aegrotantium damno). Quoad *copiam* cruoris detrahendi, regula generalis et hoc in morbo statui nequit. Adultis a novem ad duodecim uncias detrahere solemus; et quidem audacius in pleuritide et pneumonia, quam in bronchitide. Quocunque in casu vena ita sauciarida, ut sanguis cum saltu prosiliat: parum enim prodest phlebotomia, ubi cruor super cutem ad cubitum serpit et guttatim in pelvim pluit. *Ubi?* De *loco*, venae sectionem instituendi, lis famosa inter doctos mota est [70]), quam, experientia duce, ita dirimendam [71]) esse censemus, ut in

68) Idem testantur Cullen, J. P. Frank multique alii.

69) Quod pluries expertus sum et jam dudum de la Motte docuit (*Traité des accouchemens. L. 2. Ch. 21. p. 224*).

70) Meckel Hist. litis de loco venae sectionis in pleuritide seculo XVI. inprimis habitae. Halae 1793.

71) Du Gardin circumstantiae et tempora de variis ve-

in primis morbi horis, *phlebotomiam revulsivam* *)*, ex vena scilicet, affecto lateri opposita sua-

nis pleuritidis ratione secandis inter varios medicos proceres litem dirimentia 1632.

*) *Revulsionem*, ait BORSERIUS (l. c. p. 89.), in pectoris morbis nullam haberi posse, contendunt plerique. At falluntur. Nam *arteria bronchialis* vel ab aorta sub arcu ejus, vel a prima intercostalium inferiorum, vel ab intercostali superiori oritur. Sanguinis refluxus per venam bronchialem et venas intercostales ad venam azygam fertur. Depletis autem axillaribus, bronchialibusque per basilicam sectam venis, sanguis uberius in respondentes arterias derivatur. Hinc minus in intercostales. atque adeo in bronchialem arteriam influunt. En *revulsionem* ab ipso *pulmone*, quam nonnulli negant. Sed et *vena cava*, aliquantum hac ratione detumescens, dat venae azygae spatium, in quod se citius exoneret, facitque, ut possit ab arteriis, quae in eam desinunt, majorem sanguinis copiam et recipere et absorbere. En quomodo inflammatus tum pulmo, tum thorax a vena sive brachii, sive colli secta sublevetur? Arteria demum bronchialis communicat utique cum arteriae pulmonalis ramusculis. Ergo etiam ab his fiat revulsio necesse est. Sic animadvertit cl. PLACENTINUS in libro de venae sectionis usu p. 88 et 89. Cfr. FUCHS Apologia III. in pleuritide e directo partis affectae sanguinem mittendum esse Basil. 1540. CASALENUS de vena secanda in pleuritide revulsionis gratia. Venet. 1605. BIENDISANT non ergo pleuritidi saphenae sectio. Paris. 1674. FERRAND *lettre qu'il ne faut pas saigner les pleurétiques au pied. Paris* 1685. WIPACHER genuina ratio, cur pleuritide vera saeviente, venae sectio affecti lateris,

suadeamus; secus autem serius. Vere enim GALENUS[72]) dixit: „sanguinis missio, quae e directo laborantis lateris adhibita pleuriticis fuerit, clarissimam saepe utilitatem affert, quae vero ex brachio opposito, aut omnino nullam, aut obscuram, aut certe post temporis intervallum.“ Quid? quod, edocti: „corpus vivum aliquando adfici, velut si in *binas partes* dimidias a capite ad pedes vere divisum exsisteret[73]),“ in peripneumoniis, in utraque thoracis cavitate saevientibus, consilio ARETAEI[74]), HUXHAMI[75]), TRILLERI[76]), FRIDERICI[77]) aliorumque[78]) ex *utroque* *quo-*

alias derivatoria dicta praeoptanda sit. Lugd. Bat. 1756. BERTIN an in pleuritide sanguis mittendus e brachio lateris affecti? Paris. 1763.

72) Lib. de curandi ratione per se. S. M.

73) BARTHEZ Oratio acad. de principio vitali p. 16. A. 1821. in Clinico Vilnensi aegrotam gravi rheumatismo acuto universi corporis laborantem curavi. Venae sectione ex pede dextro instituta, illico dolores hoc in latere evanuerant vix in opposito imminuti. Jussi hinc, et ex latere sinistro sanguinem detrahi. Ecce illico et hic cruciatus evanuerunt, ad convalescentiam perducta aegrota.

74) De cur. morb. acut. Lib. II. Cap. I. p. 94.

75) Opp. T. II. Cap. 2. p. 168.

76) l. c. p. 20.

77) l. c. Cap. XI.

78) Mr. HUSSON, *professeur de clinique à l'hôtel. Dieu de Paris, cette annee même a suivi avec avantage cette*

quoque brachio uno eodemque tempore sanguinem detrahimus. — „Quodsi tanta videatur pulmonum repletio, ut non solum inspiratio multum laboret, verum etiam sanguinis e capite reditus retardetur, inhibeaturve, ideoque venae jugulares turgeant, facies cum livore rubeat, inexplicabilis anxietas cum pulsu obscuro et depresso, delirioque accedat, non suppetit praestantius auxilium, quam alteram ex *jugularibus* incidere et aperire. Sectio haec quam citissime *caput* relevat, et propius a *pulmone* revellit, venam *azygam*, atque adeo venam *bronchialem* exonerando [79]." *Quoties* vena tundenda sit, arduum est determinare. Abusus omnis generis quondam testis et actor [80]), mediam nunc viam sequimur, toties phlebotomiam celebrando, quoties verum positiones, primam sanguinis missionem

méthode dans le péripneumonies très intenses." (PINEL et BRIONETAU l. c. p. 430).

79) BORSIERI l. c. p. 88.

80) A. 1789. 1790. Ticini, undecim, quindecim, et ultra venae sectiones in peripneumoniis tum a Patre meo, tum a Dr. RAOOI institutas vidi (enormis erat funerum numerus), — contra annis 1798. 99. 800. in Clinico Vindobonensi et in parte Nosocomii universalis ejusdem metropolis raro vel una phlebotomia illo in morbo locum obtinuit. (Minor erat funerum numerus, saltem respectu illorum, qui *immediate* ex peripneumoniis obierunt). Cfr. PINEL et BRIONETAU l. c. p. 429. et BORDEU *traité du tissu muqueux* p. 218.

nem exposcentes, perseverant et illae a *mera adhuc inflammatione* [81]) repeti possunt, atque genuina debilitas non obstat. Nemo enim inficias ibit, viribus ad morbum debellandum necessariis parcendum, et naturae ad salutares suas operationes absolvendas debitum tempus concedendum esse. Hoc inprimis tunc valet, ubi morbus debitam inire incipit viam, quod cognoscitur: „dum febris moderata est, respiratio vix laborat; sputum protinus ab initio flavum, et striis sanguineis intermixtum libere prodit, aut urina hypostasin albam copiosamque deponit; aut biliosa multa alvo egeruntur, et cutis universa sudore perfunditur, atque hinc pectoris gravitas, aut dolor ita remittitur, ut inflammationem resolvi pateat [82]).“ Duae tresve venae sectiones ad peripneumonias mediocres abigendas nobis sufficere solent [83]), sed et ad fortissimas debel-

81) Dyspnoea sane eousque venae sectionem indicat, quousque illa originem ex inflammatione pulmonis trahit. Quodsi vero dyspnoea ortum duceret vel ex hydrope cavitatum pleurae vel ex induratione parenchymatis, phlebotomiae indicatio valde circumscripta foret.

82) Borsieri l. c. p. 91.

83) „.... *dans beaucoup de cas, une ou deux saignées nous ont suffi pour favoriser la resolution des graves péripneumonies: tandis que à notre connoissance, un plus grand nombre n'ont pas empêché l'hépatisation de se developper.*“ Pinel et Bricetau l. c. p. 431.

debellandas, viginti annorum curriculo fere nunquam necessitas, ultra quinque phlebotomias instituendi nobis se obtulit. Indicatio venae sectionem iterandi, haud semper ex emolumento a prima phlebotomia obtento, desumi potest; constat enim saepe dolorem febremque a prima venae sectione augeri potius quam diminui [84]). Nec praesentia vel absentia *crustae* sic dictae *inflammatoriae* de necessitate venae sectionem iterandi vel omittendi inservire potest: scimus nimirum talem crustam a plurimis positionibus verum accidentalibus oriri [85]). Nihilominus cum maximo medicorum numero, corium pleuriti-

84) J. P. Frank l. c. p. 160.

85) Gattenhof diss. de crusta inflammatoria sanguinis. Heidelb. 1766. Hewson *experimental inquiry into the properties of the blood with remarks on some of its morbid appearences* v. *Philos. Trans. for the year* 1770. *Vol. LX.* p. 368. 384. et 1772. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 1. *B.* 2. *St.* p. 3 et 4. 2. *B.* 2. *St.* p. 325. Leveling Disquisitio crustae inflammatoriae ejusque mire variantium phaenomenorum. Vind. 1772. Kraus Diss. de natura crustae inflammatoriae. Prag. 1773. Baerts Diss. de natura sanguinis inflammatoria, inprimis de crusta phlogistica et spissitudine, quae vocatur inflammatoria. Harderov. 1782. Hartmann Diss. super crustae inflammat. origine. Traject. ad Viadr. 1787. Bretschneider Commentatio de generatione crustae sic dictae inflammatoriae secundum mentem Hewsonii. Jen. 1788. Detharding de generatione crustae sic dictae inflammatoriae. Jen. 1788.

riticum, pro signo, peractam saltem venae sectionem revera indicatam fuisse, accipere solemus. Fracto impetu inflammatorio febris, superstite tamen dolore pectoris, et virium conditione ulteriori phlebotomiae adversante, praesertim dum aeger est robustus, rusticus, miles, *cucurbitulis scarificantibus* octo, decem, duodecim, pectori aut dorso admovendis, locus est [86]. Cavendum ne aeger forte sudans inde frigus suscipiat. Feminis aut hominibus delicatis, item infantibus, sub allata rerum positione, potius *hirudines* inter costas, vel si aeger fuerit haemorrhoidarius, circa anum, vel si congestiones ad encephalum cum sopore aut delirio urgeant, circa caput, applicandae sunt *). Cave vero, ne credas, hujus-

 ce-

86) Laudant cucurbitulas FONTANUS respons. et curat. med. L. I. p. 52. WILLIS Pharm. rat. Sect. I. C. 9. p. 106. RIVERIUS Prax. med. L. VII. C. 2. p. 250. DOLAEUS Encycl. med. L. IV. C. 3. p. 287. Contra THEOPHRASTUS; ait nempe: „*Der Rath zum Schröpfen ist nichts anders als eine Galgenfrist, ist gut Milderung halber, nicht wegen Heilung; Schröpfen hat weder süſses noch saures in ihm; allein, daſs die Gewohnheit bringt und giebt.*"

*) §. XXXII. N. 2. (96). Agitur de re magni ponderis, de fuga scilicet multorum symptomatum generis nervosi, quae saepe pro typhodibus habentur ac excitantibus remediis curantur, certissima inde subsequente morte, cum tamen aeger, si vera caussa illorum symptomatum, congestio videlicet ad encephalum,

cemodi evacuationes posse venae sectionis vices agere, nam, hac operatione indicata, evidenter nocent, verisimile affluxum sanguinis ad partem affectam promovendo. Quamobrem si agatur de tenero pusione, in quo phlebotomia difficulter locum haberet, hirudinem unam alteramve potius venae medianae, quam ipso pectori, admovere solemus. Effectum evacuationum sanguinis sustinemus usu interno *nitratis potassae*, adultis nychthemeri spatio a drachma una ad drachmas duas [87]) in vehiculo mucilaginoso e. c. vel decocto radicum *althaeae officinalis*, *orchidis morionis*, herbae *malvae rotundifoliae*, seminum *lini usitatissimi;* vel in emulsione *amygdalina*, vel in solutione *gummi mimosae niloticae*, addito syrupo pro re nata *adianthi capillorum veneris*, *althaeae*, *violarum*, *papaveris rhoeados*, *glycyrrhizae glabrae*, aut *melle*, porrigendi. Non sustinent, sed destruunt effectum evacuationum sanguinis, qui intus pharmaca calefacientia, irritantia et excitantia exhibent. Verum non ignorandum, sub usu nitri, praesertim feminas in gravem saepe cardialgiam et anxietatem, ac aegros, quorum alvus nimis libera est, in diarrhoeam,

rite cognita, et hirudinum ope ablata fuisset, inter vivos servari potuisset.

87) Marcus, omnis generis abusui addictus, nitrum ad unciam intra horas quatuordecim adhibebat. v. *Magazin für specielle Therapie.* 2. *B.* p. 336.

rhoeam, sputa supprimentem, incidere. *Muriatem ammoniae* tunc in nitri locum, eadem dosi, substituimus [88]). Nisi haec pharmaca, simul cum clysteribus, ad alvum liberam tenendam sufficiant; sal aliquod medium (c. c. *sulphas sodae* aut *tartras potassae et sodae* ad drachmas duas tresve) laudatis decoctis additur [89]), cavendo tamen, ne tumultuose evacuent [90]). Scopus enim hujusmodi evacuationum, quae ut levissima sint oportet, est mere antiphlogisticus. Morbo sic ad rectam viam perducto, ac solummodo tempore, ad plenam illius fugam, requisito, vix pharmacis amplius opus est. Interea cum abstinentia ab illis vel aegroto, vel affinibus, displicere posset, cumque aliunde posside-

88) R. Salis ammoniaci, succi liquiritiae ãã drachm. un. Ebulliant c. s. q. aquae fontis ferv. ad col. librae unius. D. S. Capiat omni secunda quaque hora uncias duas. R. Salis ammon. drachm. unam. Gummi arabici dr. tres. Mellis unciam unam. Coque c. s. q. aquae per aliquot horae momenta. Colatura librae unius. D. S. ut supra.

89) Purgantia leniora jam dudum in peripneumoniis usurpata fuere testantibus Alex. Tralliano Lib. II. C. 3. Rousselet Ergo pleuritidi utraque evacuantia. Paris 1579. Landrien Ergo pleuritidi inferre in principio lenior purgatio. Paris. 1656. Duval Ergo catharsis pleuritidi. Rom. 1677.

90) Procedente sputo purgationem noxiam esse, inter alios docuit Zacutus Lusitanus Prax. admir. Lib. I. Obs. 107.

sideamus auxilia, quae plus minus ad tussim leniendam et quodammodo ad sputorum secretionem promovendam valeant; ad *becchica* praesertim in pneumonia et bronchitide, confugere solemus [91]; „gulam enim rigando ob communem tunicam et laryngem rigant [92]." Ob ipsam hanc communitatem inter cutem et pleuram, membranamque bronchia investientem intelligitur, cur et *emollientia externe* [93]) thoraci in peripneumoniis admota aliquod levamen afferant. Utut sit, non nocent, ac aegrotis et adstantibus medicum activum desiderantibus placent. Loquimur non quidem de *baluci̇s* [94]) sed, aut

91) R. Olei amygdalarum dulcium recentis, mucilaginis gummi arab. et syrupi althaeae āā unciam un. Aquae fontis uncias sex. Cochleatim sumatur. Et simplicia decocta emollientia ut becchica inserviunt. Aliis cura fuere becchica ex melle rosarum solutivo cum butyro recenti (LUDOV. SEPTALIUS Animadv. med. p. 127); ex manna cum oleo amygdalarum dulci, ex spermate ceti (WEDEL l. c. et DE MAGNY an spermaceti narcoticis sociatum remedium in pleuritide praestantissimum); ex oxymelle (CIGLIANI Epist. de oxymellis usu et viribus in pleuritide. Tigur. 1592).

92) SCHNEIDER L. III. de catarrho. C. 5. p. 537.

93) STOLL Rat. medendi. Vol. III. p. 93. 97. Vol. IV. p. 72.

94) Quamvis HIPPOCRATES illa suaserit, attamen nunquam ausus sum peripneumonicos balneo committere. Audacior fuit cl. HORN balneum calidum suadens op. c. p. 223. Item ALBERS in HUFELAND's *Journ.* 27. *B.*

aut de *pannis laneis* in lacte, cui sapo adjectus est, madefactis, aut de *spongia* decocto malvae imbuta, aut de *vesica* oleo vel lacte semiplena [95]), aut de *cataplasmate* seminum lini, aut de *unguento althaeae*, aut de *oleo hyoscyami*, tepide extrinsecus locis dolentibus et hypochondriis, si tensa fuerint [96]), admotis, saepeque, ne frigescant, renovatis. Locis remotis, inprimis tempore exacerbationum, *sinapismos* admovemus. *Frictiones* fortes extremitatum superiorum [97]), non tentavimus. In bronchitide et bronchio-peripneumonia provectiori interdum *vapores* ex aqua, cui manipulus florum sambuci nigrae adjectus fuit, eliciti, iique infundibuli, vel machinae *Mudges* ope, repetitis vicibus inspirati, sputa promovendo, conducunt. Haud raro vero inde angustiae et irritatio augentur, quod semper timendum foret, si consilio aliorum vapores cum

St. p. 117. De la Verniere v. Marcard *v. Bädern* p. 140. (venae sectionem in ipso balneo instituit). Velasquez Ojeda *Discurso medico, que persuade deberse poner en practica los baños generales de agua tibia para la curacion de las pleuresias. Mem. acad. de la R. Soc. de Sevilla. T. I.*

95) Heister *Wahrnehmungen. N.* 83.

96) Boerhaave Aph. §. 852.

97) Portal commendat in *Mém. sur la nature et le traitement de plusieurs maladies. Vol.* 2. p. 70. v. *Samml. auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 20. *B.* p. 53.

cum ammonia [98]), vel cum aceto [99]) adhiberentur.

C. peripn. traumaticae.

3. Methodus peripneumoniae inflammatoriae medendi, quodammodo et *traumaticae* quadrat. Quodammodo inquam, nam hic solum de delenda diathesi inflammatoria ut morbi effectu agitur. Neque semper effectus injuriarum externarum adeo inflammatorius est, ut illi methodus antiphlogistica in toto ambitu opponi deberet. Constitutio et aetas aegrorum, anni tempus et morbi duratio, praegressa in vulneribus thoracis spontanea cruoris jactura, plurimaeque aliae rerum positiones, limites methodo antiphlogisticae statuunt. Vulnera et contusiones thoracis, fracturae et luxationes costarum, aliunde secundum chirurgiae regulas curandae sunt. Sane hic interdum *fomenta frigida* ad thoracem, locum invenire possunt [100]), quae in omni alia peripneumonia cane et angue magis fugienda sunt [1]).

Sub

98) Act. N. Cur. Vol. V. Obs. 30.

99) Chalmers *on the weather and diseases of South-Carolina. Vol. II.* p. 106.

100) Commendantur a Hippocrate περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν v. opp. p. 535.

1) Nescio, quo pacto Reil de fomentationibus frigidis dicere potuerit: „*wir können sie anwenden, wenn der Athem heſs (!), der Andrang des Bluts zur Brust heftig (!) und Aderlasse nicht mehr statthaft sind.*" l. c. p. 548. Ceterum casus non reticendus hominis, ex petechiis et pleuritide vera deliri, nocte hyemali in fluvio innoxie se lavantis (Act. N. C. Vol. 10. p. 231).

Sub virium jactura flores *arnicae montanae* tentandae sunt. Corpore extraneo bronchiis illapso in primo morbi limine *emeticum* exhiberi posset, tardius inflammationi potius occurrendum, ac rejectio corporis extranei naturae committenda. Si bronchitis vaporibus acribus inspiratis originem deberet, plus quoque a methodo antiphlogistica, quam ab antidotis (quae potius irritando partes inflammatas, quam in venenum, quod aggredi deberent, agunt), expectandum foret. Interea si bronchitis a vapore quodam acido orta esset, spongia, aqua tepida, cui ammoniae modica portio instillata fuerat, imbuta, coram ore poni posset.

C. peripn. rheumaticae.

4. *Peripneumonia rheumatica* plane ut inflammatoria curatur. Solum, si in pleuritide et pleuropneumonia, praemissis evacuationibus sanguinis universalibus et localibus, iisque ut decet repetitis, dolor vel fugax ad varias thoracis aut universi corporis partes migraret, vel fixus locum, quem sibi ab initio elegerat, pertinaciter detineret; *vesicatorio* *), aut alio pharmaco irritanti [3]), ad partem adfectam, locus foret. In pneu-

*) Casim. Medicus *med. Beob. in Abh. d. Baierisch. Akad.* 2. B. 2. *Th.* p. 299. Richard in *Annal. de la soc. de med. pract. de Montp. T.* 43. p. 238.

3) e. c. sinapismus, sal culinare, unde Celsus: „Prodest etiam impositus super pectus sal bene contritus, cum cerato mistus; quia leviter cutem erodit, eoque

pneumoniis et bronchitide, ut infra fusius tradetur, vesicatoria scopo potius effectus inflammationis abigendi, quam in ipsam inflammationem agendi, propinare solemus. Ex quibus singulis colligitur, vesicatoria nullo in casu ad auxilia, initio peripneumoniarum accommodata pertinere, de quo argumento legantur TRALLES[4]) et TRILLER[5]). *Fonticuli*[6]) nimis lente agunt, quam ut in peripneumoniis, saltem acutis, adhiberi possent. Si peripneumoniae rheumaticae, in crisi per sudores absolvenda, segnes forent, methodo leniter *diapnoicà* succurrendum. Quo scopo inserviunt vel liquor *acetatis ammoniae* **), vel *tartras stibii et potassae*[7]).

C. peripn. gastricarum.

5. *Peripneumoniae gastricae*, unam alteramve venae sectionem, vel saltem applicationem cucurbitularum scarificantium et hirudinum ad loca affecta, raro respuunt. Si vero cruoris jactura vires frangeret, et hypochondrium dextrum

impetum materiae, qua pulmo vexatur, evocat." L. IV. C. 7.

4) De usu vesicatoriorum in febribus acutis.

5) l. c.

6) RANOE in Act. soc. Reg. med. Havn. Vol. I. p. 459. Obs. 9. (Peripneumonia fonticulis sanata).

**) R. Decocti radicum althaeae libr. unam. Spiritus MINDERERI unciam semis. Syrupi sambuci unciam unam. D. S. Cap. omni 2 hora vasculum semis.

7) R. infusi florum Sambuci lib. unam. Tartari emetici gr. j. syrupi simplicis unc. unam. D.

trum liberum foret, praemissis lenibus resolventibus, ad *emeticum* confugiendum. Sic suadent omnes qui de peripneumonia gastrica scripserunt auctores [8]), sic suadet in specie BORDEU [9]) sicque suadet et nostra experientia. Vidimus nempe pleuritides et pleuropneumonias, quae ob aestum, viriumque jacturam, transitum in febrem typhodem atque ob gravem pectoris affectum, illum in pneumonias et bronchitides minabantur, exhibita solutione tartratis stibii et potassae, qua vomitus, alvus et sudores movebantur, brevi ad statum convalescentiae perductas. Praesente diarrhoea, radicis *cephaëlidis ipecacuanhae* ope, vomitus ciendus est. *Acidis*, nisi forte *vegetabilibus* admodum dilutis, hìc ob tussim, quam excitant, minus ac in aliis morbis gastricis locus est [10]). In peripneumoniis verminosis, praemissis indi-

8) §. XXXIV. N. 20. (31—40). Cfr. BANDE DE LACLOY, an in inflammationibus pulmonum etiam cum sputo cruento aliquando emeticum. Paris. 1741. JACQUES diss. ergo peripneumoniae putridae vomitoria. Paris. 1752. MAGNOL an raro peripneumoniae vomitorium. Monsp. 1754. LEROY ergo in inflammatione pulmonum etiam cum sputo cruento aliquando emeticum. Paris. 1774. CALLISEN in Act. R. S. med. Havn. Vol. I. p. 60. FISCHER in HUFELAND's *Journ.* 10. *B.* 4. *St.* p. 106. ADOLPHI de singulari vomitoriorum in pleuritide ac in peripneumonia utilitate. (Act. acad. nat. cur. Vol. X. p. 40).

9) *Recherches sur le tissu muqueux.*

10) Legi de his meretur BORSIERI l. c. §. 140.

indicatis evacuationibus sanguinis, pharmaca dulcia evitanda, alvus vel per *calomel* vel per emulsionem ex oleo *ricini americani* paratam [11]) aperienda, et illius efficacia infuso seminum *artemisiae judaicae* sustinenda.

C. peripn. intermittentis.

6. *Peripneumoniae periodicae*, ut febres intermittentes perniciosae curantur. Sicuti vero hae febres, varias ob complicationes, antequam ad cinchonam pervenire licet, methodum pro re nata aut antiphlogisticam, aut antigastricam interdum exposcunt; ita et illae peripneumoniae. Tres paroxysmi aliunde ad diagnosin confirmandam requiri solent, quibus vigentibus debitae evacuationes cruentae [12]) non negligendae. Eo securius dein *cortex* porrigitur.

C. peripn. arthriticae.

7. *Cura peripneumoniae arthriticae* orditur *venae sectione ex pede.* Succedit *evacuatio sanguinis localis*, circa thoracem. Intus decocta *mucilaginosa*, cum *nitrate potassae*, exhibentur. Simul extremitates inferiores *pediluviis* acrioribus, aut *epispasticis* irritantur. Fracto sic morbi impetu, naturae tempus, salutares operationes moliendi, plus adhuc quam in reliquis peripneumoniis

11) R. olei ricini non rancidi, mucilaginis gummi arabici ââ unciam semis. Affunde aquae fontis uncias quinque. Adde syrupi simplicis drachmas duas. M. D. S. (infanti sex annorum.) omni hora cochl. majus.

12) Marcus *Magaz. f. specielle Therapie.* 2. *B.* p. 336 — 338.

moniis concedendum. Si aeger annosus victui fuerit lauto adsuetus, et vires deficiant, diaeta minus severa imperatur, concessis jusculis carneis cum ovis sorbilibus, nisi febris inde invalescat. Praetereà primarum viarum summa ratio habenda. Illis, sine virium dispendio et quo mitius id fieri potest, purificatis, urinae evacuatio sollicitanda, quo scopo infusum stipitum *solani dulcamarae* [14]), egregie inservit. Si sudores morbum praecipue sublevare videantur; illi ope *tartratis stibii et potassae* sustinendi. De usu *vesicatorii* jam dictum est [15]). Quod si, terminato morbi curriculo in uno thoracis latere, novus illius paroxysmus in altero in conspectum veniret; in quantum vires id permittunt, ad methodum antiphlogisticam iterum recurrendum. Imminuto inde morbi vigore, tota illius fuga a natura exspectanda; quae si deficeret, quid aura *camphorata* [16]) aliaque mox indicanda auxilia valeant, experiundum est.

8. *Dum*

14) R. Radicum althaeae drachm. tres. Coque c. s. q. aquae fontis, per quartam horae partem; sub fine infunde stipitum dulcamarae drachm. duas. Stent in digestione, quâ frigefacta colaturae unciarum quatuordecim adde nitri drachm. unam. Syrupi violarum unciam unam. Cap. secunda hora vasculum semis coffeanum.

15) N. 4.

16) R. Camphorae rasae granum unum. Mucilaginis gummi Arab. syrupi althaeae ââ unciam unam. Aquae

C. peripn. typhodis.

8. *Dum peripneumoniae typhodes* epidemice grassantur, ope phlebotomiae sic dictae exploratoriae inquirendum, num venae sectionem ferant nec ne? utplurimum phlebotomia mature [17] et ex pede [18] instituta prodest. Sin minus, saltem *cucurbitulis* aut *hirudinibus* ad thoracem locus erit [19]. Imminuta sic affectione pectoris,

fontis uncias novem. M. D. S. omni 2da hora duo cochlearia majora.

17) DODONAEUS (l. c.) de epidemia a. 1557. ait: „quibus sanguis vel primo vel altero die detractus, evaserunt, quarto aut quinto sanitati restituti. Quarto autem vel quinto sanguinem detraxisse nil profuit, morbo jam confirmato." De altera anni 1565. inquit: „necesse erat in hac mox primo aut altero die sanguinem detrahere: quando cessatum est, nulla salutis aut vitae spes reliqua erat."

18) Saltem ROZIERUS (*Traité des maladies de la poitrine* p. 65.) asserit, GESNERUM observasse in pleuriticis epidemicae et malignae speciei sanguinis missionem e brachio inutilem, e pede vero plurimum salutarem fuisse.

19) Pulchre BORSIERI l. c. §. 127. „Interdum accidit ob celerem virium vitalium lapsum, qui sanguinis missionem in *malignis* praesertim subsequitur, ut vena, quousque opus esset, secari non possit, aut peculiaris aegri, aut epidemicae constitutionis conditio eam non ferat. Tunc post primam vel alteram leviorem sanguinis missionem, vel etiam continuo ab initio expedit, *cucurbitulas* tam siccas, quam scarificantes dorso et pectori admovere, aut hirudines haemorrhoidibus, in iis praecipue, qui earum fluxui

ctoris, febris secundum indicationes in cura typhi stabilitas [20]) curanda. *Emetico* [21]) praemisso sese commendarunt radix *polygalae senegae* [22]), *serpentariae virginianae* [23]), *serum lactis vinosum* [24]), *spiritus fuliginis* [25]), *opium* [26]), maxime *camphora* [27]) atque *moschus* [28]).

9. Prae-

assueti sunt, applicare; et tantum sanguinis haurire, quantum ferant, et urgens morbi vis requirat."

20) P. I. Vol. I. Cap. IV. §. LV. N. 31.

21) Berthonié in *Journ. de méd. T. VII.* p. 295.

22) Vide infra. N. 16.

23) J. P. Frank l. c. p. 170.

24) J. P. Frank l. c. p. 170.

25) Eph. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 7. Obs. 218. Riverius Obs. Cent. II. N. 79.

26) Sarcone (l. c. 1. *B.* p. 159.) contra summum lateris dolorem pleuriticum opium adhibuit. Cfr. infra N. 14. ubi verae pro opio indicationes stabiliuntur.

27) Baglivi l. c. prae omnibus *camphorae* laudes canit; ac re quidem vera cum gaudio illius effectum in peripneumoniis recordor. A grano uno ad grana tria, secunda quaque hora, cum pulvere gummi Arab. et sacchato, illam adhibere soleo. Aliquando majores doses conducunt. Sic decumbebat a. 1798. in nosocomio Vindobonensi vetula cum peripneumonia typhode. Erant illi pulsus diffluens, extremitates frigidae, sudore viscido coopertae, facies livida, et respiratio stertens. Deglutitio impedita videbatur, quamobrem ad clysteres cum camphora confugi. Quivis clyster drachmam unam camphorae continebat. Ecce custos per errorem utrosque clysteres ore sensim ac sensim ingessit. Postridie ambo, aegra et custos,

C. peripn. complicatarum.

9. Praecepta hucusque tradita *complicationibus* adaptare haud arduum erit. Retineatur solum animo, quod, quo magis malorum complicatio urget, eo magis, fracto morbi impetu, cunctandum est.

De cura reliquiarum.

10. Quodsi cura, scopo resolutionem inflammationis obtinendi, adhibita, votis non succedat; criseos indicia desiderentur, et symptomata transitum inflammationis in exitum unum alterumve designantia obveniant; novae plane indicationes stabiliendae, atque anterioribus alligandae. In exitibus enim peripneumoniarum debellandis, semper indolis morbi praegressi memores esse juvat.

C. hydropis cavitatum pleurae, mediastini et oedematis pulmonis.

11. Quamobrem si *liquoris in cavitates pleurae, vel mediastini, aut in parenchyma pulmonum extravasati* compareant signa, regulae hydropi medendi [31]) rerum positionibus sic accomodandae, ut diuretica, quae indoli peripneumoniae

effectum miraculosum pharmaci decantabant, — atque illa revera ex orci faucibus crepta erat. Camphorae in peripneumoniis malignis usum laudant porro REIL l. c. p. 547. HORN l. c. p. 207. 209. 309. THOMANN *Annal. Würzeb. T. II.* p. 85. 120. Cfr. HUFELAND's *Journ.* 1. *B.* p. 434. 3. *B.* p. 54. 24. *B.* 1. *St.* p. 166.

28) Praesertim in bronchitide typhode miracula vidi. Moschum praeterea in pleuritide commendat BANG (in Act. reg. soc. med. Havn. Vol. I. p. 10.), in pneumonia (REIL l. c. p. 546. et HORN l. c. p. 209).

31) P. I. Vol. II. Cap. XLI. §. CLXXII. N. 4.

moniae quadrent, eligantur. In usum hunc deducuntur, si morbi initia fuerint inflammatoria, *nitras potassae*, foliaque *digitalis purpureae* 32); si rheumatica et arthritica, stipites *solani dulcamarae*, *vesicatoria*, — si typhodis, radices *scillae marinae* *) aut *ononidis spinosae;* — quae ultima auxilia locum quoque obtinent, dum abusus methodi antiphlogisticae liquori extravasato ansam dedit.

C. indurationis.

12. *Ecchymomati et indurationi pulmonis* atque *obliterationi bronchiorum* opponimus, scopo, 1° vasis secernentibus frenum injiciendi, — *folia digitalis purpureae;* 2° actionem vasorum lymphaticorum excitandi, — *mercurium;* 3° bronchiorum energiam ad sputa rejicienda promovendi, — *antimonium;* et 4° omnia emunctoria aperiendi, — *radicem polygalae senegae.*

Digitalis purpurea.

13. Qui, *digitalem purpuream* in peripneumoniis vices venae sectionis agere posse, credunt 33), valde errant. Pertinet illa nihilominus ad

32) Infusum ex scrupulo ad colaturam librae unius, addita drachma nitri et uncia syrupi ononidis.

*) Oxymel scillae, ad unciam unam, cum libra decocti ononidis spinosae ex uncia radicis parati.

33) Rasori *dell' azione della digitale sul sistema vivente.* v. *Annali di scienze e lettere. Vol.* 2. p. 189. Brera *Rapporto de' risultati ottenuti nella Clinica di Padova* 1809. Cumino in *med. and phys. Journ. Vol. XII.* p. 113. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 23. *B.* p. 554. Drake in *medical contributions* v. Kühn *phys. med. Journ.* 1800.

ad potiora auxilia, dum peractis phlebotomiis debilitas repetitioni illarum obstat, — dum pulsus cum peculiari duritie micat, aut irregularis est, — dum sputum praeter modum cruentum rejicitur, — dum signa extravasati in encephalo facti ingruunt, — dum dyspnoea (non ex sola bronchitide orta [35]), regimini antiphlogistico rebellis, urget, ac suffocationis metum injicit. Hoc ultimo in casu, conspicua digitalis requiritur dosis [36]).

Mercurius.

14. Si in *pneumonia* post primum morbi impetum, tempore, quo sputa copiosiora evadere deberent, illorum copia potius decrescat, invalescente simul respirationis difficultate; — sique praeter pulmonis inflammationem, affectio hepatis

p. 583. Stringham in *med. repository*. *Vol.* 4. Heusinger in Horn's *Archiv f. med. Erfahr.* 1811. *Sept.* p. 358.

35) In bronchitide acuta, a digitali non solum nil boni, sed potius id mali, quod sputa magis magisque supprimebantur, conspexi. Convenit hoc meum de usu digitalis in bronchitide acuta judicium cum illo Badhami l. c. p. 166. Aliter sentit Albers ib. nota 97.

36) Nempe infusum ex drachma semis ad drachm. unam foliorum ad colaturam unciarum sex. Omni hora cochl. duo. Minori in malo sic praescribo: R. Foliorum digitalis purpureae scrupulum unum. Infunde c. s. q. aquae fontis. Stet in digestione, qua frigefacta adde nitratis potassae drachmam unam. Colaturae librae unius adde syrupi simplicis unciam unam. M. D. S. Capiat omni bihorio vasculum semis.

patis lateat, *mercurius* sub forma *calomel*[37]) saepe prodest. Obstant illius usui aetas valde provecta, gingivae labefactatae, tubercula pulmonum et vomica. Si sub usu calomel alvus cum detrimento rueret; unicuique illius dosi granum unum *pulveris Doveri* adjicitur. Connubium enim cum *opio puro* [38]) hìc non conducit [39]). Nec calomel in bronchitide commendare possumus [40]).

Antimonium.

15. Quousque in peripneumoniis status inflammatorius viget, optimum sane expectorans venae sectio est; unde pulchre J. P. Frank: „Tantum vero abest ut sanguinis hoc in morbo libe-

Cc 2

37) Alia praeparata, ut m. solubilis Hahnemanni, quem proponunt Rademacher (in Hufeland's *Journ.* 10. *B.* 2. *St.* p. 77. 107), Most (ibid. 8. *B.* 3. *St.* p. 105.), quoniam statui febrili corporis non quadrat, nimisque irritat, haud arridet. Calomel commendando aliunde convenio cum Wright in *med. facts and obs. Vol.* 7. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 18. *B.* p. 606. Hufeland's *Journ.* 3. *B.* p. 185. Reil l. c. p. 546. Robertson v. *Med. and phys. Journ. by* Fothergill *and* Want 1815. *March.* Dosis, granum unum omni secunda hora.

38) Proposuit Thomann Annales Würceb. Vol. II. p. 6. et Sackenreuter in *Allgem. med. Annalen* 1811. *März* p. 240.

39) Febris augetur, lingua fit arida, sputa omnino supprimuntur etc.

40) Sic quoque sentiunt Badham (l. c. p. 165.) et Albers (ibid. Not. 95.).

liberali detractione, sputorum supprimatur desiderata tantopere ejectio; ut melius in eodem *expectorans* non habeatur, quam venae sectio, remedium utique in solo inflammationis moderamine, non in irritante vel antimoniali vel scillitico vel alio medicamento tenacis lymphae in pectore pendeat resolutio [42]." Contra vero si impetus inflammatorius provectiori in morbo sedatus sit, et pulmones, praecipue bronchia [43]), inertiâ laborent: tunc enim sic dicta expectorantia (per virtutem, quâ gaudent, nervos pneumogastricos, quos ventriculus cum systemate respirationis communes habet, specifice vellicandi?) rejectionem lymphae coagulabilis evidenter promovere solent. Inter expectorantia eminet *antimonium*. Exhibetur aut *oxydum stibii sulphuratum aurantiacum*, aut *oxydum stibii sulphuratum rufum* [44]), aut *vinum antimoniale* Huxhami [45]), aut

42) l. c. p. 162.

43) Experientia mea, expectorantia maxime in bronchitide prodesse, docet. Idem ex Badhami cit. op. (p. 158.) elucet.

44) R. Sulphuris aurati antimonii aut Kermetis grana quatuor. Gummi arabici scrupulum unum. Sacchari scrupulos duos. M. fiat pulvis. Divide in XII. p. aequ. S. omni 2 hora pulverem capiat.

45) Decocti radicis althaeae libram unam. Vini antimonialis Huxhami (dispens. Rossici) drachm. unam. Syrupi althaeae unc. unam.

aut *tartras stibii et potassae* [46]), tamen non ad vomitum usque [47]). *Vesicatorium* largum, pectori superimpositum, vires antimonialium adjuvat; saltem istiusmodi auxiliorum ope, plures bronchitide laborantes et suffocationi proximos, ex orci faucibus eripuimus [48]).

16. Viribus in *pneumonia* et *bronchitide* fractis, pulsu molli debilique, urina et sputis paucis facieque non accensa, ad decoctum *radicis polygalae senegae* confugiendum [49]). Flores *arnicae*

Polygala senega.

46) Ad granum unum in vehiculo librae unius, e. c. infusi sambuci.

47) Nunquam in tam provecto morbo emeticum praescribere ausus sum. Sicuti non auderem vel in recenti pleuritide inflammatoria adhibere; ut Ackermann (Pr. usus emeticorum in pleuritide vera inflammatoria egregius, obs. Kilon. 1782.) proposuit.

48) Quare sapienter Albers contra Badham, qui vesicatoria in cura bronchitidis minoris momenti facit (l. c. p. 157.) animadvertit: „*Hierin stimme ich wahrhaftig nicht mit dem Verfasser überein; da ich ein Blasenpflaster für ein so äußerst wirksames Mittel bei dieser Krankheit halte, daß ich es im Allgemeinen bei der Behandlung dieser Krankheit für unentbehrlich betrachte.* l. c. Not. 91.

49) Ut veritati consonae hodiedum adhuc se sustinent observationes de Polygala Senega quas Tennento (*Mém. de la soc. R. an.* 1739.), Bouvarto (ib. *an.* 1744.) debemus. Id solum animadverto, quod decoctum adeo saturatum, ut suadent, non requiritur, mihi nempe drachmae duae tresve radicis, de qua agitur, ad colaturam librae sufficere solent.

nicae montanae, sub eadem rerum positione commendatos [50]), toties, quoties ad judicium proferendum requiritur, non adhibuimus; quod et de *aqua laurocerasi* [51]) fatemur.

Connubium plurimorum pharmacorum.

17. Urgente in pneumoniis ex induratione parenchymatis pulmonis et ex obliteratione bronchiorum suffocationis periculo, infusum *foliorum digitalis purpureae* alternatim cum *calomel* nobis mirifice conduxit [52]).

C. suppurationis.

18. Dum in pneumoniae curriculo symptomata vomicae obveniunt, illico a medendi ratione

60) FISCHER *Anleitung zur Armenprax.* p. 177. HUFELAND's *Journ.* 9. *B.* 3. *St.* p. 36.

51) Ad resolvendam pituitam tenacem omni bihorio ad gutt. 20—30. QUENTIN v. HUFELAND's *Journ. d. pr. Heilk.* 9. *B.* 3. *St.* p. 193. Cfr. BRERA l. c.

52) Inter multa hujus generis exempla illud Judaeae Vilnensis, ad quam mense Junii 1811. vocatus sum, memorabile est. Femina haec, tertia a partu hebdomade, in pneumoniam incidit, quae ad sextam diem plane neglecta saevierat. Inveni aegram subdelirantem et soporosam, cum genis lividis, pulsu forti ad 130. in sexagesima horae parte micante, respiratione gemebunda, sputis cruentis, parcis, sudore frigido viscidoque universum corpus cooperiente. Phlebotomiam ad uncias octo institui et secunda quaque hora alternatim granum unum Calomel et infusum digitalis purpureae ex drachma foliorum ad colaturam unciarum sex, potumque ex floribus papaveris rhoeados, verbasci et radicum polygalae senegae tanto cum successu porrexi, ut aegra post tres dies convalesceret.

tione activa abstinendum; nam si in methodo antiphlogistica ultra quam par est continuemus, vires ad bonam suppurationem necessarias dilapidamus [53]); contra si ad methodum tonicam praepostere confugiamus, phlogosin pulmonis alemus. Caeterum quo pacto vomica curanda sit, alibi [54]) docebitur.

Cura sensibilitatis morbosae et debilitatis.

19. *Sensibilitas morbosa et debilitas partium vix ab inflammatione liberatarum* sese per tussim siccam [55]), somnum fugantem, per dolorem pectoris et per debilitatem manifestant. Contra *tussim* (dummodo febris desit primaeque viae rite expurgatae sint [56])), horâ somni porrigimus vel

53) „Non ergo conducet in hoc morbi stadio sanguinis missio, cum vires debilitet, adeoque maturationem retardet. Si autem summa pectoris oppressio illam etiam hoc tempore poscere videtur, vel nimis impetuosa febris compesci debet, parca sufficiat, et tali tantum copia, quae levandis symptomatibus et justo febris moderamini satis est, non ultra." SWIETEN Comm. §. 855.

54) Cap. X. §. LI. N. 18.

55) Sicca inquam, nam humidam utpote salutarem compescere tussim incongruum foret, rite animadvertentibus FERRO (med. Ephem. p. 13).

56) Apparet inde, me opii in peripneumoniis usum angustis cancellis circumscribere. Libenter interea excipio nonnullas epidemias malignas, ubi vis dolorum pleuriticorum usum hujus pharmaci exposcebat, ut supra (N. 8. (26.)) dictum est. Exceptiones vero regulas generales non subvertunt, confirmant potius: sta-

vel *opium* [57]), vel *pulverem Doveri* [58]), vel emulsionem *seminum hyoscyami nigrae*, vel, et maxime quidem, maesam *pilularum de cynoglosso* [59]). Adversus *dolorem pectoris*, thoraci *emplastrum* aliquod *opiatum* imponimus, vel illi *oleum hyoscyami coctum*, *unguentum althaeae* cum *camphora* illinimus. Debilitatem *serum lactis* [60]), aut *lac* cum decocto *lichenis islandici* fugant.

C, convalescentiae.

20. Curam convalescentiae paucis verbis graphice descripsit HIPPOCRATES [61]) ubi ait: „Post judicationes autem vires levibus cibis reficiendae, et quiescendum: praeterea vitandi soles, venti, plenitudines, acida, salsa, pinguia, fumus, ventris flatus, labores, venus: si enim reversus fuerit morbus, mors sequitur."

CAPUT

tuit has TRILLER in egregia sua diss. de suspecta opii ope in pleuritide curanda. Viteb. 1775.

57) Extracti opii aquosi granum unum. Mucilaginis gummi arabici, syrupi violarum ââ unciam unam. M. D. S. Capiat binis vicibus.

58) R. Pulveris DOVERI grana tria. Gummi arabici, sacchari ââ grana quinque. M. S. Cap.

59) Ad grana quinque, fiat bolus.

60) Jam HIPPOCRATES commendaverat lac, in phlegmone pulmonum provecta et neglecta. Περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν p. 535. L. II.

61) De morbis Lib. III. Cap. XV. CHARTER T. VII. p. 592.

Caput IX.

De Pneumonorrhagia.

§. XXXVII.

Definitio. Literatura.

Definitio.

1. Sanguinis floridi, spumosi, sinceri, praevio utplurimum titillationis in faucibus, caloris et doloris in pectore sensu, e bronchiis et pulmonibus cum tussi aut screatu facta rejectio, *pneumonorrhagia* [64]) dicitur.

2. Hip-

64) A Gr. Πνεύμων, pulmo, et ῥέω, fluo. *Synon.* Haemoptysis, seu haemoptoe (a Gr. Αἷμα, sanguis, et πτύσις, sputum), passio haemoptoica, emoptoys, emptoe, emptoica passio, haemotismus, haemorrhagia pulmonum, sanguinis fluxus e pulmonibus, sanguinis sputum, sanguinis fluor, sputum cruentum, cruenta exspuitio, vomitus pulmonis. Germ. *Blutspeyen, Bluthusten, Lungen-Blutflufs, Lungen-Blutung*, (sermone vulgari Austriaco) *Blutbrechen* (quod facile medicum sermonis vernaculi haud gnarum in errorem ducere potest, cum *Blutbrechen* re ipsa vomitum cruentum significet). Gall. *Hémoptysie, crachement de sang, expectoration de sang, flux sanguin des poumons.* Ital. *Emotisi, emotisia, sputo di sangue.* Angl. *Spitting of blood, coughing up of blood.* Hisp. *Escu-*

Literatura. 2. HIPPOCRATES [65]), GALENUS [66]), ARETAEUS [67]) et CELSUS [68]) pneumonorrhagiae solum per transennam meminerunt. Illius doctrinam ex professo exposuit ALEXANDER TRALLIANUS [69]): nihilominus illa tantummodo aevo ERNESTI STAHLII [70]) et FRIEDERICI HOFFMANNI [71]) florere incepit. Innumerabiles ejusdem argumenti dissertationes inaugurales publici juris redditae sunt. En illarum selectarum auctores: ROTH [72]), SCHERBIUS [73]), MOEGLING [74]), FACIO [75]), HETTENBACH [76]),

pir sangre, *arrojo de sangre*, *salivacion de sangre*, — LUSIT. *Cuspo de sangue*, *escarro de sangue*. DAN. *Blodspyting*. SUEC. *Blodspottning*, *Blodhostning*. POL. *Krwia plucie*. ROSS. Кровохарканïе, Харканïе кровью.

65) locis citandis.

66) De locis affectis. L. IV. C. 5.

67) Acut. L. II. C. 2.

68) L. IV. C. 4.

69) L. II. C. 6.

70) Theor. med. vera. Diss. aeger haemoptysi periodica laborans. Hal. 1699.

71) De sanguinis fluxu e pulmonibus. v. Opp. T. II. Diss. de haemoptysi selectae quaedam observationes. Hal. 1730. Consult. Cent. I. N. 69.

72) Diss. de peripneumoniae caussis etc. de caussis haemoptoicae. Lips. 1548.

73) Theses de haemoptysi. Norimb. cIↃIↃIc.

74) Diss. de sanguinis e pulmonibus sputo. Tub. 1593.

75) *Discorso intorno alio sputo di sangue. Firenze* 1596.

BACH [76]), SELESIUS [77]), FEIGIUS [78]), FUCHS [79]), FABRICIUS [80]), ALSARIUS A CRUCE [81]), ROLFINK [82]), FRIDERICI [83]), WEDEL [84]), GOLTZIUS *), SPERLING [85]), EYSELIUS [86]), VATER [87]), WENDT [88]), VESTI [89]), BOHN [90]), RIVINUS [91]), À BERGEN [92]), TEICH-

76) Diss. de catarrho, de sanguinis per tussim ejectione. Viteb. 1601.

77) Disp. de haemoptoica passione. Basil. 1604.

78) Diss. περὶ αἱμοπτύσεως. Lips. 1606.

79) Diss. de cruenta exspuitione. Basil. 1607.

80) Diss. de haemoptoe seu de sanguinis per os rejectione. Rostoch. 1626.

81) De haemoptysi seu sputo sanguinis. Rom. 1633.

82) Diss. de peripneumonia sputo sanguinis et phthisi. Jen. 1636.

83) Diss. de haemoptysi. Jen. 1665.

84) Diss. aeger haemoptysi laborans. Jen. 1679. Diss. de sputo cruento. Jen. 1709. Diss. de haemoptysi ex epitome prax. clin. Jen. 1714. Diss. de haemoptysi. Jen. 1723.

*) Diss. de haemoptysi. Regiom. 1690.

85) Diss. de haemoptysi. Witeb. 1698.

86) Diss. aeger haemoptysi maligna laborans. Erf. 1700. Diss. de haemoptysi. Erf. 1711.

87) Diss. de haemoptysi. Witeb. 1702.

88) Diss. de haemoptysi. Lugd. Bat. 1704.

89) Diss. de haemoptysi. Erf. 1706.

90) Diss. de haemoptoë. Lips. 1708.

91) Diss. de haemoptysi. Lips. 1689. in Collect. diss. Lips. 1710.

92) Diss. de haemoptysi. Franc. 1711.

Teichmeyer [93]), de Prè [94]), Strampin [95]), Coshwiz [96]), Smit [97]), Ludolff [98]), Kuechler [99]), Alberti [100]), Michaelis [1]), Juch [2]), Brendel [3]), Scheffelius [4]), Baumer [5]), Zoller [6]), Kaltschmid [7]), Sauvages [8]), Berkeley [9]), Rauch [10]), Robertstone [11]), Büchner [12]), Bern-

93) Diss. de haemoptysi. Jen. 1711.

94) Diss. de negotio sanguinis praeternaturaliter effusi in haemoptysi. Erf. 1719.

95) Diss. de haemoptysi. Altd. 1719.

96) Diss. de haemoptysi. Hal. 1720.

97) Diss. de haemoptysi. Lugd. Bat. 1721.

98) Diss. de haemoptysi. Erf. 1727.

99) Diss. aeger haemoptysi laborans. Lips. 1728.

100) Diss. de haemoptysi. Hal. 1730.

1) Diss. de haemoptysi. Witteb. 1732.

2) Diss. sistens haemoptoës theoriam. Jen. 1737.

3) Diss. de haemoptysi. Goett. 1747. v. Opp. II. p. 112.

4) Diss. de haemoptysi. Gryphisw. 1747.

5) Diss. de haemoptysi. Hal. 1748.

6) Diss. de haemoptoë juxta aphor. Hipp. XV. Lect. VII. Viennae 1752.

7) Diss. de haemoptysi. Jen. 1757.

8) Diss. de haemoptyseos theoria. Monspel. 1757.

9) Diss. de haemoptoë. Edinb. 1761.

10) Diss. de haemoptysi. Argent. 1761.

11) de exspuitione sanguinis a pulmonibus editi. Ultraj. 1761.

12) Diss. de haemoptysi ut haemorrhagia plerumque periculosa. Hal. 1762. Diss. de haemoptysi, sua sponte mortalibus eveniente. Hal. 1765.

Bernhard [13]), Schroeder [14]), Rosenblad [15]), Leidenfrost [16]), Van der Belen [17]), Siegwart [18]), Krock [19]), Bonnavre [20]), Luther [21]), Schneiter [22]), Tournay [23]), Gutberlet [24]), Pienitz [25]), Remer [26]), Titius [27]), Baur [28]), Engelhart [29]), Southerton [30]), Berends [31]), Guil-

13) Diss. de haemoptoë. Vindob. 1765.

14) Diss. de haemoptysi in genere et speciatim ejus nexu cum varia adversa ex hypochondriis valetudine. Goett. 1766.

15) Diss. de haemoptysi. Lundae 1768.

16) Diss. de illa haemoptysi, quam phthisis sequitur. Duisb. 1780.

17) Diss. de haemoptysi. Lovan. 1781.

18) Diss. de sanguinis e pulmonibus rejectione. Tub. 1781.

19) Diss. de haemoptysi et subsequente pulmonum ulcere. Goett. 1782.

20) Diss. de haemoptysi. Monsp. 1783.

21) Diss. de haemoptysi. Viteb. 1783. Diss. de haemoptysi. Erf. 1734.

22) Diss. de haemoptysi. Argent. 1787.

23) Diss. de haemoptysi. Nanceji 1790.

24) Momenta quaedam circa haemoptysin. Würceb. 1798.

25) Diss. de haemoptysi. Witteb. 1798.

26) Pr. de caussa debilitatis, haemoptysin interdum excipientis, et de vasorum, quae in hoc morbo sanguinem effundunt, genere. Helmst. 1798.

27) Diss. de haemoptysi. Viteb. 1798.

28) Diss. de haemoptysi. Goett. 1799.

29) Diss. haemorrhagiae pulmonum casus. Lond. 1799.

Guillemant[32]), Ponnet de Dyon[33]), Pignot[34]), Willemart[35]), Prévost-saint-cyr[36]), Noel[37]), Bardet[38]), Collignon[39]), Libau[40]), Peeters[41]), Burel[42]), Mueller[43]), Philippe[44]), Gallereux[45]), Roche[46]). Praeterea Boerhaave, Swieten pneumonorrhagiae in tractatu de phthisi pulmonali meminerunt. Pneumonorrhagiae deinde tractatus sat amplos opera Borsieri[47]), Cul-

30) Diss. de haemoptysi. Edinb. 1800.

31) Diss. de haemoptysi. Francof. ad Viadr. 1802.

32) *Diss. sur l'hémoptysie, ou crachement de sang.* *Paris* 1802.

33) *Considérations sur le traitem. de l'hémoptysie.* *Paris* 1803.

34) *Diss. sur l'hémoptysie active, et sur les hémorrhagies actives en général.* *Paris* 1803.

35) *Diss. sur l'hémoptysie active.* *Paris* 1804.

36) *Diss. sur l'hémoptysie.* *Paris* 1804.

37) *Propositions générales sur l'hémoptysie.* *Paris* 1806.

38) *Diss. sur l'hémoptysie active et ses différentes espèces.* *Paris* 1807.

39) Diss. de pneumonorrhagia. Vilnae 1807.

40) Diss. de haemoptysi. Parisiis 1807.

41) Diss. medico-practica inauguralis de haemoptysi. Paris. 1808.

42) *Diss. sur l'hémoptysie.* *Paris* 1809.

43) Diss. medica inauguralis de haemoptysi. Paris. 1809.

44) *Diss. sur l'hémoptysie.* *Paris* 1809.

45) *Dissertation sur l'hémoptysie.* *Paris* 1812.

46) *Diss. sur l'hémoptysie.* *Paris* 1812.

47) Inst. med. pract. Vol. 4. Cap. 2. de cruenta exspuitione et speciatim de haemoptysi.

Cullenii [48]), S. G. Vogelii [49]), J. P. Frankii [50]), Reilii [51]) continent, eo magis pretiosos, cum monographiae pneumonorrhagiae, praeter illas de Mezae [52]), Soncinii [53]), Reinhardii [54]), Pineli et Brigheteaui [55]) desiderentur.

§. XXXVIII.

Symptomata. Autopsiae cadaverum.

Symptomata.

1. Nuntii [56]) pneumonorrhagiae in genere et cujusvis illius paroxysmi in specie fieri solent, horripilatio in cute, rubor calorque fugax faciei, praesertim genarum, frigus extremitatum, sub quo venae in manibus disparent; aestus internus, lassitudo et gravitas artuum, motus illorum spasmodici [57]), dolor ad regionem epigastricam, tensio

48) *First lines of the pract. of physic. Vol. II. C.* 3.

49) *Handb. der pr. Arzneywissenschaft.* 5. *Th.* 3. *Kap.* p. 42 — 72.

50) Epitome de curand. hom. morb. L. V. P. 2. p. 161 — 190.

51) *Fieberlehre.* 3. *B.* 4. *Kap.* p. 83.

52) Animadvers. pract. in haemoptoën. v. Acta R. Soc. med. Havn. Vol. 3. p. 302.

53) Obs. medico-pract. — 2 de sanguinis sputo. v. Nova acta Helvet. Vol. I. p. 259.

54) *Abhandlung v. d. Lungenblutfluſs od. Blutspeyen. Glogau* 1762.

55) *Dict. des sc. méd. T. XX.* p. 295.

56) De prodromis pneumonorrhagiae legi meretur Hist. morb. Vratisl. An. 1702. p. 62.

57) Sic vidi in nobili viro, quem hyeme 1821. gravis-

sio hypochondriorum, borborygmi, alvus adstricta, urina pallida, sensus ustionis sub sterno, cum difficiliori spiritu, inquietudo, anxietas, palpitatio cordis, pulsus concitatus, celer, duriusculus, perceptio sensus titillationis seu pruritus secundum asperae arteriae tractum, ad fauces ascendentis, saporque oris dulcis. Quibusdam tamen facile prorsus et sine omni sensibili pectoris commotione sanguis, forte potius e larynge et trachea [58]), quam e pulmonibus, erumpere solet. Cruor modo spontanea vi et levi excretione [59]) eructatur, modo per tussim violentam, cujus conatus aeger, quamdiu licet, reprimere satagit, rejicitur. Quod graviori in malo tanto cum impetu contingit, ut sanguis non solum per os, sed et per narium ostia prosiliat, faucesque vellicando, vomitum excitet. Copia sanguinis rejecti nunc ad paucas guttas circumscripta est, nunc libras paene multas excedit [60]). Horrendum

sima pneumonorrhagia detentum curavi. Ex hoc symptomate futurum morbi insultum praedicebat.

58) Cfr. Cap. IV. §. XVI. N. 1. (30).

59) Veram pneumonorrhagiam absque tussi contigisse narrant Wedel (Misc. N. C. Dec. I. A. 2. p. 83.) et Müller (Eph. N. C. Cent. 7 et 8. p. 305). Talia quoque Rhodius et Gramberg (Diss. de haemoptysi. Goett. 1776.) observarunt.

60) Enormium pneumonorrhagiarum exempla narrantur in Eph. N. C. Cent. V. Obs. 93. a Prevotio v. Rhodius Obs. C. II. Obs. 31. (trium horarum spatio 28.

dum spectaculum conspicere miserum mortis terrore percussum, lecto cruento insedentem, linteis sanguine atro grumoso conglutinatis atque vasis, spumante coccineoque vitali humore repletis, circumdatum, respiratione stertente, sibilosa, humillima voce, verba intersecta et anhelata, sub violenta diaphragmatis actione, proferentem, signorum ope loquentem auxiliumque implorantem, quod interdum sola lipothymia pro tempore afferre potest. Pro tempore, inquam, nam nulla diluvii recrudescentis securitas. Excitatur illius insultus quam maxime a repentina evigilatione [61]), a tussi, a sermone, a potu aut cibo calidiori, a lingua jussu exserta [62]), a motu corporis praesertim brachiorum, a subfumigiis, ab animi commotionibus, terrore inprimis et ira; alias

libras). a PEZOLDIO Obs. med. chir. N. 49. a ZACCHIROLI v. WEIGEL *Italienische Biblioth.* 3. *B.* 1. *St.* p. 152. (Successive 500 librae sanguinis deperditae). Maxima quam inter ducentas circiter pneumonorrhagias vehementes observavi, mihi in uxore logographi Universitatis Vilnensis 1818. mense Junio obvenit. Ascendebat enim spatio nychthemeri ad *uncias centum nonaginta duas.*

61) Qua de caussa optatum aliunde somnum reformido.

62) A. 1816. mense Octobri aeger in Clinico Vilnensi decumbebat, qui quoties linguam jussu medici exserebat, illico angustiam, subsequente tussi cum sputo cruento, percipiebat. Verisimiliter linguam exserendo, glottis et trachea attrahitur, cui attractioni pulmones sanguine extravasato repleti obstant.

alias sine omni nota caussa. Praeter cruorem, versus finem morbi saepe atrum, rejiciuntur interdum, massae carneae [63]), tubo vasis sanguinei similes [64]), frustula pulmonis [65]), hydatides [66]), concrementa cretacea [67]) et ossea [68]).

Autopsia cadaverum.

2. Cadavera hominum pneumonorrhagia defunctorum *) exhibuerunt pulmonum ulcera [69]), in-

63) Comm. litter. Norimb. 1741. p. 78. Act. N. Cur. Vol. V. Obs. 74. Vidi pluries tales massas, quae nihil aliud quam pars fibrina sanguinis erant.

64) Vasa sanguifera rejecta fuisse fertur in Act. N. C. Vol. VII. Obs. 44. in Act. erud. 1683. in Misc. Ac. N. C. Dec. II. An. X. p. 183. et a TULPIO L. II. C. 12. 13. Vidi etiam hujus generis vasa, quae vero maximam similitudinem cum tubis in croup rejectis habebant. Unde cum RUYSCHIO (Epist. probl. 6.) credo, non secedere, nec rejici pulmonum vasa, sed concretiones polyposas in bronchiorum ramis factas.

65) *Breslauer Samml.* 1726. 1. *B.* p. 500. WATSON in *philos. Transact. N.* 359. v. LESKE *auserl. Abhandl.* 2. *B.* p. 45. Vidi, saltem in phthisi, portionem parenchymatis pulmonis rejectam.

66) DOUBLEDAY in *Med. observ. and inqu. Vol. V.* p. 143. PAUL. AEGINETA L. III. C. 31.

67) GILIBERT Advers. pract. prim. MORGAGNI de sed. et caus. morb. Ep. XV. Art. 22. 23.

68) Verisimiliter frustula costarum carie consumptarum. v. WEIGEL's *Ital. Bibl.* 5. *B.* 1. *St.* p. 212.

*) PAISEN Annot. in sect. cad. haemoptoici. in Misc. Ac. N. Cur. Dec. I. An. 4 et 5. p. 249. DOLAEUS de exenteratione ancillae haemoptysi extinctae. ib. Dec. I. An. 9 et 10. p. 309. THEBESIUS dissectio

indurationem [70]), exsiccationem [71]), tubercula [72]), varices [73]), ecchymoma [74]), corpora peregrina,

haemoptoici et asthmatici. Eph. N. Cur. Cent. 3 et 4. p. 279.

69) HASSENOEHRL hist. trium morb. p. 96. (pulmo sinister in saccum, cruore foetidissimo plenum mutatus).

70) BONET sepulchr. L. I. Sect. 21. Obs. 7. PORTAL *Mém. de l'ac. R. des sc. de Paris* 1781. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 10. *B.* p. 695. Ex duritie unius pulmonis, haemorrhagiam ex altero libero, WILLISIO praeeunte, explicuit MORGAGNIUS: „Verisimile est, dicens, ad sanguinis eruptionem contulisse duritiem illam, quae primum vasorum partem, novissime autem omnia arctando, sanguinem coegerit, primum quidem sinistro pulmone, vas aliquod nimis distendere ac rumpere, postremo autem id facere in dextro." l. c. Ep. XXII. N. 5.

71) Non aliter ac si in fumo suspensi fuerint. v. SCHENK in Epist. Barthol. Cent. IV. Ep. 72.

72) STOLL rat. med. P. III. p. 22. DESAULT *sur la phthisie* p. 22.

73) GILIBERT advers. p. 69. „Varices pulmonum, inquit, sunt principium haemoptysis et phthiseos. Has etiam scalpello occupavi." Saepius varices simul cum tuberculis inveni „MORGAGNI *a vu, après la mort des hémoptysiques, des engorgemens au poumon, des tubercules aux environs desquels les vaisseaux étaient dilatés.*" „Mr. PORTAL *a montré le poumon d'un jeune homme qui, pendant plusieurs années, avait craché du sang; les glandes bronchiques étoient engorgées et couvertes des vaisseaux sanguins très dilatés, plusieurs étoient béans dans la cavité des bronches; le poumon*

c. c. os [75]), arteriae pulmonalis rupturam [76]), illius

se trouvait d'ailleurs dans l'état naturel." *Dict. des sc. méd.* l. c. p. 319.

74) Plura exempla parenchymatis pulmonum variis in locis sanguine extravasato repleti mihi obvenerunt.

75) *Journal des savans* 1697.

76) MATANI de aneurysmaticis praecordiorum morbis p. 120. Memorabile hujus generis exemplum discipulis meis a. 1821. mense Aprili patefeci. Obiit nempe in clinico juvenis tredecim annorum ex phthisi pulmonali, quam febris rheumatica et *pneumonorrhagia* aegrum suffocans praecipitarunt. Ut sectio instructioni publicae magis idonea foret, systema vasorum sanguiferorum injicere jussi et quidem massa alia arterias, aliaque venas. Invenimus totum pulmonem dextrum et lobum superiorem pulmonis sinistri naturaliter constructos, secus autem lobum inferiorem. Iste enim medio sextae costae fortiter adhaerebat. Reperiebatur hoc in loco abscessus magnitudinis ovi gallinacei, quo aperto, copia puris foetidissimi effluxit. Abscessus praeterea magnum grumum massae injectioni arteriarum dicatae continebat. Hac massa remota *duo ostia* in conspectum veniebant, quorum alterum in *arteriam pulmonalem*, alterum in *bronchiorum ramum* ducebant. Praeterea bronchia, quotquot erant in utroque pulmone, una cum aspera arteria ad glottidem usque sanguine coagulato repletae fuere. Venae injectae omnes integrae conspiciebantur. Aliud exemplum aeque memorabile sequens est. Socius aegroti cujusdam mei, juvenis floridus, sanitatis imago, die 27. Octobr. 1817. mihi dixit: et ego per transennam opportunitate, consilium tuum expetendi, fruor. Quid ergo tibi? „ante annum, inquit, catarrhum perpes-

illius aneurysma [77]) idque in vomicam hians [78]), aneu-

sus sum, quem neglexi. Relicta inde est oppressio pectoris, praesertim dum adversus ventum gressus instituo. Tunc enim cor vehementer palpitat, et sistere gradum cogor. Praeterea pluries jam sanguinem ex ore rejeci." Quaestioni, num dolorem brachii sinistri experiretur, respondit, illud saepius torpere. Pulsus erat irregularis et durus. De morbo cordis aut vasorum majorum illico suspicionem alui, aegroque congrua pharmaca congruumque regimen praescripsi, simulque me die 29. ejusdem mensis ipsum visitaturum esse pollicitus sum. Accessi, determinata hora invenique alterum aegrotum, qui socium suum ob varia negotia nuptialia e domo exivisse narravit. Dic illi, ajebam, ne morbum suum flocci pendat, addidique: tibi confiteor, me, juvenem illum in summo periculo constitutum esse, existimare. Profuit monitum, saltem aeger eadem die ad me venit. Fatebatur ipse, se male habere. Suasi venae sectionem, quam aeger die 31. horis vespertinis fecit. Cubitum postea petiit nunquam resuscitaturus. Postridie enim cadaver in sanguine ex ore et naribus manante inventus est. Fascia venae sauciatae ut decet adhaerebat. Ad sectionem cadaveris festinanter instituendam die 2. Novembr. accitus, illius superficiem, ac si corpus jam summum gradum putredinis contraxisset, inveni. Porro quocunque in loco illud comprimeretur, crepitum et praesentiam emphysematis manifestabat. Facies livebat. Cavum dextrum thoracis libras aliquot cruoris extravasati continebat. Pulmo ibi situs ponderosus erat, parenchymaque et bronchia undique sanguine repleta. Pulmo sinister normalis. Pericardium plus solito seri habebat. Cor flaccidum foetorem spargebat a putre-

aneurysma aortae in tracheam apertum [80]), arteriam pulmonalem comprimens [81]), affectionem arteriae subclaviae [82]), illius aneurysma [83]), aneurysma carotidis sinistrae in tracheam depletum [84]), steatoma mediastino anteriori inclusum [85]), hydrothoracem et hydrocardiam [86]), venae cavae rupturam [87]), vasa lymphatica pulmonis

dine non repetendum. Parietes arteriae pulmonalis dextrae, quousque cultro festinanter prosequi potuerant, crassitudinem dimidii pollicis habebant, aucto caeterum canalis volumine. Erant illi parietes praeterea lividi, molles, friabiles et gingivis scorbuticorum similes, unde a leviori etiam attactu lacerabantur. Talem lacerationem scaturiginem cruoris fecisse clare patebat.

77) Eph. N. C. Dec. II. An. 6. Obs. 207. (simul cum dilatatione auriculae cordis dextrae). Bonet l. c. Lib. II. Sect. 5. Add. Obs. 4. 8.

78) Stark's *Works of clinical and anatomical Obs.* p. 31. 32. Haen rat. med. P. VIII. C. 2. §. 1.

80) Malouet in *Mém. de Paris* 1733. Richerand in *Mém. de la soc. méd. d'émulation an. IV.* p. 345.

81) Nannoni *Trattato di chirugia. T. 2. Obs.* 74. p. 152.

82) Commerc. Lit. Norimb. 1739. p. 189.

83) Heurnius hist. N. 27.

84) Mason in *Londner med. Bemerkungen.* 7. *B.* p. 20.

85) Tale exemplum in Nosocomio Vindobonensi vidi. Pulmo erat caeterum illaesus.

86) Plurimi hujus generis casus mihi obvenerunt.

87) Bonet l. c. L. II. Sect. 5. Add. Obs. I. Dolaeus in Misc. N. C. Dec. I. An. 9 et 10. Obs. 135.

monis cruore turgida [88]), lienem degeneratum [89]), cystidem reni adnatam [90]), aliquando nil plane morbosi.

§. XXXIX.

C a u s s a e.

C. praedisponentes.

1. Praedisponunt ad pneumonorrhagiam hereditaria labes [94]), corpus procerum, collum gracile et longum, pectus angustius, mala hujus conformatio, inprimis gibbositas [95]) et depressio; tenella et laxa totius corporis, inprimis pulmonum, compages [96]), temperamentum cholerico-sanguineum, crebra quondam epistaxis [97]), vitium

88) „*I have repeatedly seen in animals dying of hemoptoe and on the human subject itself, the lymphatic of lungs, which at other times contain a transparent fluid, turgid with blood, which they had absorbed from the air cells.* Cruikshank *on the absorb. vessels.*

89) *Dict. des sc. med.* l. c. p. 316.

90) Miscell. Ac. N. C. Dec. I. p. 133.

94) Borsieri l. c. §. 26. Propria praxis mihi permulta exempla familiarum suppeditat, quorum omnia fere individua, modo alterius, modo utriusque sexus, pneumonorrhagiam a parentibus hereditario acquisiverunt jure.

95) Wichmann in Loder's *Journ.* 2. *B.* 1. *St.* p. 33.

96) Borsieri l. c.

97) P. II. Vol. I. Sect. I. C. II. §. X. 9. p. 183. Sect. II. C. XXVII. §. CXXXVI. 3. p. 1010.

tium rhachiticum [98]), scrophulosum [99]) et scorbuticum, aetas inter annum decimum octavum et trigesimum quintum [100]), sexus masculinus [1]), vita sedentaria, quam ducunt scribae [2]), textores et sutores [3]), praesertim subitanea ex vita agiliori in otiosam transmutatio [4]), tempus vernale [5]),

98) Van Stichel in *Actes de la société de médecine de Bruxelles. T. I. P. I.* p. 79.

99) Sic docent tubercula pulmonum, communissima pneumonorhagiae caussa. Cf. C. X. §. XLIV. N. 4.

100) Hinc Hippocrates scripsit: „*Adolescentibus* autem *sanguinis spuitiones*, tabes, febres acutae, morbus comitialis et alii, sed *praecipue ante dicti.*" Aph. 29. Sect. III. De Meza haemoptysin apud vulgi *infantes* copiose observari refert (*Abh. f. pr. Aerzte.* 15. *B.* p. 2481.), ego tamen hoc observare non potui, nisi de sputo cruento in *coqueluche* agatur.

1) Galenus (lib. IV. de loc. affectis. C. 5.), Strampin (l. c. §. 18.) et Goltz (l. c. §. 7.) contendunt, sexum femineum prae alio haemoptysi subjici; at vero ego cum Conringio (l. c. §. 15.) dico: „quod *viri* ad sanguinis sputum proniores sunt, quam feminae, nisi quando menstruorum fluxus in his supprimitur."

2) Pneumonorrhagiae mihi saepissime obvenerunt inter cancellarios et studiosos, praesertim iis in universitatibus, ubi Professores discipulorum manibus nec proprium nec alienum librum elementarem tradunt; quamobrem adolescentes totas praelectiones scribere coguntur.

3) Stoll ratio medendi. P. III. p. 11.

4) Forestus Lib. XVI. Obs. 20.

le [5]), constitutio annua [6]), seu epidemica [7]), saepe repentinae atmosphaerae, e frigidiori et sicciori in tepidam et humidam mutationi adscribenda [8]).

C. excitantes.

2. *Excitant* pneumonorrhagias, violentiae externae, e. c. thoracis vulnus [9]), contusio [10]), compressio [11]); dorsi percussio [12]), nisus varii *), maxi-

5) Idem lib. XVI. Obs. 11. C. 22.

6) „Autumno praeterea, quando tempestas regnat inaequalis, maxima temporis et frigoris est vicissitudo, tunc non modo frequentiores esse solent defluxiones catarrhales, sed maxime etiam subinde *sanguinis fluxiones immodicae variae*, atque etiam in dispositis illa, quae fit per pulmones." Fr. Hoffmann Op. c. T. IV. Pneumonorrhagiae epidemicae ratio redditur in *Breslauer Samml.* 1724. 2. *B.* p. 143. Cfr. et Stoll Rat. med. T. III. p. 13. Et Vilnae a. 1819. mense Januario sputum sanguinis, nisi ad morbos epidemicos, saltem ad catastaticos spectabat.

7) In Surinam endemica esse refertur pneumonorrhagia v. Schweller de morbis Surinamensium.

8) Behrens in Eph. N. C. Cent. 5 et 6. Obs. 93.

9) Cfr. tractatus chirurgiae, et Clander, sputum sanguinis largum et frequens ob pulmones globulo olim transfossos. Misc. Acad. N. C. Dec. II. p. 369.

10) Exempla memorabilia apud Forestum LXVI. Obs. 15. Plater Obs. L. III. p. 785. Riedlin Cent. III. Obs. 41. Lin. Med. 1696. p. 250. Gabelhover Cent. IV. p. 41. Grünling Cent. VII. Obs. 48. Stoll Rat. med. P. III. p. 15. leguntur.

11) Plater Observ. L. III. p. 785.

12) Heister *Wahrnehmungen.* 1. *B. N.* 550. Gilibert Advers. pract. pr. p. 297.

maxime in oneribus elevandis [13]), et portandis [14]), item sub partu [15]), vomitu [16]), tussi [17]), risu [18]); cursus velox [19]), venatio [20]), equitatio [21]) aliaque exercitia equestria [22]), saltus [23]), agitatio

*) Cael. Aurelianus p. 389. Hasenoehrl l. c. p. 95. Bang in Act. R. soc. med. Havn. Vol. III. p. 131.

13) Propria observatio, quacum illa Coschwitzii conferatur, infra (32).

14) Lentilius Miscell. I. p. 66. Vindobonae plurimas famulas, ligna ex cella ad superiores domi contignationes portantes, sanguinem spuere vidi. Vidit Pater meus, antequam suburbium inhabitaret, in propria famula, cui cum dixisset; tam grave opus aliae imponam, — illa simpliciter aeque ac heroïce, quid dum? respondit, tunc alia spuet!

15) Hippocrates ubi describit morbos mulierum, quae civitatem ad septentrionem sitam incolunt, postquam dixit, illas difficulter parere, sed rarius abortiri, addit: „Tabes etiam a partu frequentes contingunt, prae violentia enim *ruptiones* et *vulsuras* habent.“ De aëre locis et aqu. N. 22. Charter. T. VI. p. 192.

16) Deckers exercit. pract. circa medendi methodum.

17) Forestus L. XVI. Obs. 12.

18) Zacutus Lusitanus Prax. hist. L. VIII. Obs. 22.

19) Sic quondam cursores; hodiedum milites pedestres, *venatores* et *tirailleurs* dicti. Ex ludo palmario haemoptysis orta est apud Ballonium Opp. T. III. p. 355.

20) Frise diss. Juvenis ex venatione in sputum sanguinis delapsi casum exhibens. Regiom. 1664.

21) Riedlin Millenarius. N. 380.

22) *Voltigiren, Ringen, Fechten, Tanzen.*

tio brachiorum [24]), tibiarum aut tubarum inflatio [25]), cantus [26]), clamor [27]), sermocinatio protracta [28]); corpora peregrina pulmonibus illapsa [29]), e. c. putamen nucum [30]), clavi [31]); atmosphaera pulverulenta, in qua vivunt capillorum crispa-

23) PAUL DE SORBAIT Med. pr. Tract. I. C. 46.

24) PEZOLD Obs. med. chir. N. 23.

25) Quot non exempla in praxi mea numero!

26) „GRÉTRY, *au sortir d'un concert, où il avait chanté un air très haut de* GALUPPI, *vomit (crachat) le sang.*" *Magaz. Encyclop.* 1814. — Similia in plurimis cantatricibus theatralibus accidisse vidi. Idem in monachis diu noctuque psalmos, voce modo altissima, modo profundissima, cantantibus.

27) CAELIUS AURELIANUS p. 389. PAULUS AEGIN. L. III. C. 31. Pulchre GALENUS inter caussas sputi sanguinis adducit quoque: „ubi non praemissa pulmonis per praecedentes exclamationes lenitione, *violenter clamare* conantur." (De loc. affect. L. IV. C. 8.).

28) Hinc lectores, cantores, concionatores, praecones publici, rabulae forenses, phonasci, frivolarii, mercatores, vigiliarum praefecti (a vociferatione nimia post proelium dirupisse pulmonem ANTIGONUM legitur apud POLYB. II. hist.).

29) Plura exempla de haemoptysi a peregrinis in tracheam illapsis corporibus posteritati reliquerunt BONET med. sept. L. I. S. 3. p. 381. STALPART VAN DER WIEL Obs. rar. Cent. I. Obs. 23.

30) Ephem. N. Cur. Dec. I. An. 3. Obs. 228. BONETUS med. septentr. l. c.

31) MORTON phthisiol. C. 6. Art. 4. (tres clavi inter cachinnandum in pulmones immissi immanem produxerunt haemoptoën).

crispatores, molitores, textores, illi qui frumentum vertunt, potissimum vero lapicidae [32]); pulvis radicis cephaëlidis ipecacuanhae naribus attractus [33]), vapores acidi sulphurici [34]), acidi muriatici oxygenati [35]), ammoniae [36]), fumi nicotianae inspirati [37]), thermae [38]), potissimum aquae

32) Coschwiz diss. spado Hippocraticus lapicidarum Seebergensium haemoptysin et phthisin praecedens. Hal. 1721. (Interea auctor potius de statu aneurysmatico et varicoso vasorum pulmonis, a nisu, sub ponderum gestatione et elevatione (dum scilicet malleis ferreis motu repetito lapides findunt) orto, quam de atmosphaera pulvere inquinatâ loquitur.

33) Homberg, *observation sur l'ipecacuanha, qui, quand il est respiré par le nez, cause de crachemens de sang, et des grands maux de téte.* v. *Mém. de Paris* 1704. *hist.* p. 23. *édit. Oct. a.* 1704. *hist.* p. 28.

34) „*J'ai vu autrefois en fréquentant l'hospice de Vaugirard, plusieurs ouvriers, occupés à la fabrication de l'acide sulphurique dans la manufacture de javelle, éprouver des hémoptysies très fréquentes et finir par tomber dans une phthisie pulmonaire des plus caractérisées.*" Pinel *nosographie philosophique. T.* 2. p. 465. 2. *édit.*

35) Cap. VIII. §. XXIII. 2 (17).

36) Eph. N. C. Dec. II. An. 10. Obs. 120. A spiritu salis ammoniaci anisato adversus tussim exhibito non semel excitatam fuisse haemoptysin observavit Rivinus v. ejusdem diss. de haemoptysi. §. 27.

37) Wedel in diss. cit.

38) Frequenter balneorum et thermarum usus pro caussa haemoptyseos declaratur ab Ant. Altomar in arte

aquae minerales gaz acido carbonico abundantes [39]; item medicamenta calida [40]; aër rarefactus in montibus altissimis [41], ipse conatus haec loca ascendendi *); frigus [42], ulcerum exsiccatio [43], suppressio sudoris pedum [44], fonticu-

medica p. 340. Ex abusu *thermarum* horrendam haemoptoën annotavit WILLIS Pharm. rat. P. I. p. 86.

39) *Journal der Erfindungen.* 1. *St.* p. 134.

40) GUARINONIUS (consil. 210. a haustu calido decocti ligni guajaci). Confirmatur hinc HIPPOCRATIS observatio: „calidum enim, qualecunque fuerit, sanguinem fluere facit." Aph. 16. Sect. 5.

41) HUMBOLDT in VOIGT *Magazin.* 5. *B. N.* 473. PERCIVAL *philosophical Essays. Vol. I.* p. 263.

*) BORSERIUS ascensum scalarum et locorum acclivium, inter caussas haemoptyseos recenset (l. c. §. 27.), unde cavendum, ne rarefactioni aëris tribuamus, quod ascensui tribuendum foret.

42) Dixit HIPPOCRATES: „frigidum valde venas frangit, et tussim citat, ut nix et glacies." Ep. text. 14. CHARTER. T. IX. p. 445. Et Sect. V. Aph. 24. p. 209. Subitum et vehemens frigus TRALLIANUS (Lib. VII. C. I. p. 286.) inter caussas haemoptoes retulit, uti et GALENUS (De loc. affect. C. 11.), qui praeterea monuit, frigus quidem per se non facere rupturam. Sane requiritur ad hoc transitus ex frigore in calorem, ut saepius in Lithuania observavi. Sic potus aquae frigidae aestuante corpore frequens haemoptoes causa est. Legitur apud PLUTARCH., AGIS et CLEOM. T. I. p. 811.: „CLEOMENES agmine raptim acto et aqua intempestive hausta, sanguinis copiam rejecit et vox ei interclusa est."

43) DETHARDING diss. morbi corrupti species, i. e. hae-

ticulorum [45]), herpetis [46]), haemorrhoidum [47]), menstruorum [48]), lochiorum [49]); intermissio venae sectionis habitualis [50]); amputatio membri majoris [51]), graviditas [52]), lactatio [53]), plethora [54]),

moptysis ex infausta consolidatione ulcerum. Rostoch. 1725.

44) Schmidtmann, *Anleitung zur Gründung einer vollkommnen Medicinal-Verfassung.* 1. *Th.* p. 16.

45) Becker Obs. App. ad tract. de morte submersorum. N. 3.

46) Carrère p. 85.

47) Hertin diss. haemorrhoides in pectore, seu de praeternaturali ac letali fluxus haemorrhoidalis suppressi ad pectus translatione. Observ. anat. pathol. Altenb. 1716. Stoll rat. med. T. III. p. 15. Ultra quinquaginta hujus generis proprias observationes numero.

48) Ludwig diss. de haemoptysi inprimis catameniali. Helmst. 1796. Cfr. P. IV. Vol. II. Caput de menischesi. Inter plurimas haemoptyses catameniales nulla tam memorabilis mihi obvenit, quam illa, cujus historia a Patre meo in Epitome sua (l. c. p. 171.) narratur.

49) Lentilius Eteodrom. p. 537. Nunquam ex hac caussa haemoptysin observavi.

50) Eph. N. Cur. Dec. III. An. 5 et 6. Obs. 25. Pezold Observ. med. chir. N. 28.

51) *Dict. des sciences médicales.* l. c. p. 304.

52) Feminas duas, quae sputum sanguinis pro indicio graviditatis habebant, novi.

53) „Memini uxoris, quae lactationis propriorum filio

ra[54]), potus liquorum fermentatorum[55]), opium[56]), mel[57]), asparagi[58]), mercurius[59]), venus[60]), gau-

rum tempore, mammis copioso lacte turgescentibus, numquam non haemoptysi corripitur.“ KUECHLER diss. cit. p. 9. Ex lactatione protracta pluries haemoptysin ipse observavi.

54) STOLL l. c.

55) Una ex communissimis caussis in regionibus septentrionalibus.

56) CHESNAU L. 2. C. 5. Obs. 2. (Nunquam videre contigit).

57) Anno 1819. jurisconsultum phthisicum curavi, qui, quoties mel comedebat, haemoptoën experiebatur. Idem si mel in pharmacis reconditum erat (e. c. in ptissana) contingebat.

58) QUARIN animadversiones p. 66.

59) QUARIN l. c. p. 54. (Nimis verum, relate ad sublimatum corrosivum).

60) CAELII AURELIANI ista observatio quotidiana confirmatur praxi. Cfr. GILIBERT op. c. p. 301. „Venerem praecocem, aut nimiam, inprimis onaniam, pulmonibus haud parum insidiari, multorum, qui hac ex caussa nimis exhausti sanguinem sputarunt, funera confirmant. Feminae nobis exemplum oblatum est, quae, licet corpore hucusque firmo ac bene nutrito dotata, quoties tamen veneri aestivis sub caloribus paulo ardentius inservit, toties cruorem illico e pulmonibus eructat.“ J. P. FRANK l. c. p. 178. In schedis suis postumis sic lego: „die 4. mens. Jul. 1801. femina 34. circiter annorum me consuluit, Berolinensis, a juventute sensibilissima, et nunc affectibus

gaudium [61]), moeror [62]), terror [63]), zelotypia [64]), ira [65]),

hystericis subjecta, unius filii mater. Haec ab octo annis, dilecto marito juncta, cum eodem coitum *nunquam* exercuit, quin sanguinis tantillum sub tussi reddiderit. Die 1. mens. Januarii 1806. consilium meum petitum pro muliere phthisica, a tribus jam annis illa hoc morbo laborans, saepius sanguinem excreavit; sed jam a decem annis, toties ac venerem exercuit, semper aliquam sanguinis portionem e pulmonibus rejecit. Plures, quas non adnotavi, feminas idem a coitu sputum cruentum expertas esse percepi." Simile exemplum PLATERUS (Obs. Lib. III. p. 758.) narrat.

61) GORTER de perspiratione insensibili p. 545. A. 1814. femina illustris prope STONIM habitans, se haud dudum, dum illi nunciatum fuit, restaurationem Regni totius Polonici imminere, ex summo inde gaudio, conspicuam haemoptysin perpessam esse, mihi retulit.

62) SCHENK. Lib. II. Obs. 77. QUARIN l. c. p. 54. Gravem pneumonorrhagiam ex hac caussa in duce militum Polonico observavi. Femina de qua supra §. XXXVIII. N. 1. (60.) pneumonorrhagiam maxime a moerore, rerum domesticarum culpa, experto, repetebat. Germani adagium habent, ubi negotia male incedunt: „*Es möchte einer Blut speyen.*"

63) POLIS de haemoptysi et consequente phthisi ex *terrore* contractis. v. Misc. Ac. N. C. Dec. II. An. 4. Obs. 45.

64) Ex hac caussa terribilem pneumonorrhagiam in ancilla formosissima phthisi tuberculosa laborante, a. 1815. versus finem vergente, observavi.

ira [65]), vermes [66]), dysenteria [67]), somnus [68]), electricitas [69]) et galvanismus [70]).

C. proxima.

3. Si consideremus fabricam pulmonum spongiosam ac laxam, vicinitatem illorum cum corde, — arterias breves, magnas, venas haud tantae

65) Higmorus disquis. anat. p. 172. Tissot *oeuvres. T. XI.* p. 353. *Edit. Lausan.* 1781. „omnium maximum haemoptoes periculum est, si summa ira excandescens homo vociferatur." Swieten Comment. §. 1198. Sic de Sulla legitur, quod animi concitatione nimia, atque immoderato vocis impetu convulso pectore, spiritum cruore ac minis mixtum evomuerit. (Valer. Maxim. L. IX. C. 3.).

66) Ramsey in *medico-chir. Trans. publ. by the medic. and chirurgical Soc. of Lond. Vol. IX. P. II.* 1818.

67) Franzius diss. de aegro haemoptoico ex dysenteria laborante. Ultr. 1704.

68) A. 1819. Mense April. vir coxarthrocace et haemorrhoidibus laborans in clinico meo decumbebat. Cum dolores cruris noctem insomnem reddidissent, suasi, ut illam somno pomeridiano compensaret. Nequeo, inquit aegrotus, nam quoties somno pomeridiano indulgeo, sanguinem sputo. Credidi primum cruorem ex ore venire, sed instituto repetitis vicibus experimento, de fonte cruoris pulmonalis certus redditus sum. Casum quodammodo similem apud Bened. Sylvaticum (Cons. 34. Cent. II.) inveni, ubi aeger nunquam exspuit sanguinem alio tempore, nisi statim e somno, tam diurno, tam nocturno.

69) *Auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 11. *B.* p. 72.

70) „In comitissa Vindobonensi pneumonorrhagiam observavi, quod ob surditatem *galvanicae* operationi se submisisset." Ex schedis Patris mei.

tantae diametri [71]), quas habent, — facilitatem, qua in experimentis anatomicis ex arteria pulmonali liquor in vesicularem pulmonis substantiam et in asperam arteriam exhalat [72]); qua vicissim bronchio injecta aqua, ichthyocolla, in arteriam pulmonalem sibi viam aperiunt [73]), vel qua liquores tracheae impulsi, in venam pulmonalem descendunt, aut huic ipsi injecti in asperam arteriam et vesiculas feruntur [74]), — violentias omnis generis, quibus organon respirationis patet, et consensum, quem illud, potissimum per nervos pneumo-gastricos, cum cerebro et visceribus abdominalibus alit; — si haec, inquam, consideremus, non mirabimur, nullibi locorum, naribus quodammodo exceptis, tam frequens, tam arduum, quam ad pulmones, profluvium cruoris occurrere. Occurrit autem tale pro-

71) „In pulmone, unico exemplo, *venarum lumen*, quam sodalium arteriarum, *minus est*." Haller El. physiol. T. II. p. 167.

72) „Etiam facilius ex arteria pulmonali liquor exhalat in vesicularem pulmonis fabricam et in asperam arteriam." Haller l. c. p. 165.

73) Vicissim etiam ex broncho in arteriam pulmonalem aqua injecta et ichthyocolla, in meis experimentis viam invenit, tamen minus facilem." Haller l. c.

74) „Etiam per experimenta constat, liquores, asperae arteriae impulsos, in venam pulmonalem non difficulter locum sibi aperire, — vicissim ex vena pulmonali impulsus liquor, in asperam arteriam et bronchia, et vesiculas viam invenit." Idem, ib.

profluvium, ut pathologorum sermone utamur, per vasorum vel *rupturam* (ῥῆξις, *Rhexis*, διαίρεσις, *diaeresis*), vel *erosionem* (διάβρωσις, *diabrosis*), vel *dilatationem* (ἀναστόμωσις, *anastomosis*), vel *secretionem morbosam* [75]), vel *spasmum;* quibus ansam porrigunt aneurysmata, varices, ulcera, obstacula mechanica, debilitas [76]) inflammatio, systematis nervosi perversa sentiendi facultas, forte et ipsius sanguinis conditio morbosa [77]).

§. XL.

D i a g n o s i s.

1. Quamvis sanguis e pulmone scaturiens id gentilitium habere soleat, quod tussis ope et per ictus rejicitur, quod adspectum plerumque coccineum, fluidum spumosum [79]) et sincerum exhibeat,

Facilis confusio.

75) „*Les crachemens de sang qui s'effectuent par exhalation ne laissent communement aucune trace de leur existence. J'ai ouvert très souvent*, dit Bichat, *des sujets morts pendant une hémorrhagie du poulmon, j'ai examiné les surfaces bronchiques, et jamais la moindre trace d'érosion ou de rupture ne m'a paru sensible, malgré la précaution que j'ai prise de lever exactement cette surface et de la laisser macérer et de l'examiner même à la loupe.*“ *Dict. des sc. méd.* l. c. p. 319.

76) Horn *Neues Archiv.* 2. *B.* p. 235.

77) Stoll rat. medendi P. III. p. 15.

79) Jam Hippocrates (in Coac. Praenot.) observavit,

beat, quod peculiaribus symptomatibus prodromis annunciari soleat, quodque caussa pectori infensa illum eliciat; attamen *pneumonorrhagia* (morbus modo *simulatus*, modo *dissimulatus*, modo *occultus*) confundi posset cum *epistaxi*, *pneumonia*, *laryngorrhagia*, *tracheorrhagia*, *stomatorrhagia* et *haematemesi*.

P. simulata et dissimulata.

2. Pneumonorrhagiam *simulatam* vidimus ab aegrotis, scopo, moram in nosocomio procrastinandi: suctionis, vel acus ope, sanguinem e gingivis elicitum, sub tussi, consulto excitata, rejiciebant. *Dissimulant* pneumonorrhagiam (sanguini longe alium quam pulmonum, fontem assignando) aegrorum ii, qui periculum, in quo versantur, sibi ipsis fateri nolunt, hincque sese et medicum decipiunt [80]).

P. occulta seu interna.

3. *Occulta* seu *interna* illa dici posset *pneumonorrhagia*, ubi cruor extus *non* comparet, sed vel

illos, qui *sanguinem spumosum* vomunt, vomere ex pulmonibus.

80) „*Les malades étant généralement persuadés que l'hémoptysie est une maladie dangereuse, éloignent toute idée d'une semblable affection, s'en imposent quelquesfois à eux mêmes et trompent le médecin, qui leur donne des soins, en s'efforçant de demontrer, que le sang qu'ils crachent vient de la bouche ou du nez. Il est bon d'être en garde contre des semblables illusions, qu'on peut feindre de croire pour le répos du malade, sans pour cela partager son erreur.*" *Dict. des sc. méd.* l. c. p. 320.

vel in parenchyma pulmonis [81]), vel in saccos pleurae effunditur. Tales haemorrhagiae occurrunt in peripneumoniis [82]), praesertim traumaticis, in aneurysmate aortae [83]), exulceratione arteriae pulmonalis [84]), in ruptura venae azygos [85]), in phthisi [86]), scorbuto [87]) et per metastasin [88]), ne dicamus de vulneribus [89]) et contusionibus [90]) thoracis. Interdum fons haemorrhagiae sacci pleurae detegi nequit [91]).

4. Con-

81) Vocatur incongrue *apoplexia pulmonis* a LAENNEC (*de l'auscultation médiate*). Sane dudum DOLAEUS, apoplexiae pulmonalis nomine usus erat ad sanguinis intra vasa pulmonalia coagulationem ac stasin designandam. v. Diss. de catarrho suffocativo auctore FR. T. BRUNO. Altdorf. 1690. §. XV.

82) §. XXXV. No. 9. MORGAGNI op. c. Epist. XX. Art. 17.

83) MORGAGNI op. c. Epist. XXI. §. 47. Epist. XVII. Epist. XXVI. Art. 13. Plura hujusmet exempla mihi obvenerunt.

84) §. XXXVIII. N. 2. (76).

85) MONFREDI v. MORGAGNI Epist. XXVI. §. 29.

86) Cap. X. §. LII. N. 4.

87) J. P. FRANK l. c. p. 166. LIND *v. Scharbock* p. 502.

88) In juvene, cui tumor inflammatorius testiculi celeriter subsederat. v. J. P. FRANK l. c.

89) MORGAGNI op. c. Epist. LIII. Art. 3. Epist. LIV. Art. 10.

90) Idem Epist. LII. Art. 34. Epist. LIII. Art. 5. PLENCIZ Acta et obs. med. Prag. 1783. Vol. I.

91) MORGAGNI Epist. XVII. Art. 17.

Distinctio ab epistaxi.

4. Confusio *pneumonorrhagiae* cum *epistaxi* locum habere posset, si cruor, vi e pulmonibus ejectus, per narium ostia prosiliret [92]), aut si ille e vasis narium pullulans, per choanas ad fauces imas deplueret [93]), tussim excitaret, et instar sputi rejiceretur. Aetas aegroti, caussae, et praesertim symptomata prodroma ab errore in diagnosi tuentur.

Distinctio a pneumonia.

5. *Pneumonias* multis sputis cruentis insignitas cum *pneumonorrhagia* confundi posse, monuimus [94]). Confusio hujusmodi terribilis foret pro medicis, qui pneumonorrhagias, quot quot sunt, remediis adstringentibus aggrediuntur; secus autem pro nobis, utpote qui, affinitatis [95]) inflammationum cum plurimis haemorrhagiis memores, utramque morborum formam, haud raro eadem prorsus methodo, antiphlogistica scilicet, curamus. Interea si signa inflammationis obscura et ambigua sint, et contra sanguis e pulmonibus ruens omnium oculos feriat, potius *pneumonorrhagiae* quam *pneumoniae* praesentiam proclamandam esse censemus.

Distinctio

6. *Laryngorrhagiae* et *tracheorrhagiae* [97]) prae-

92) §. XXXVIII. N. 1.

93) P. II. Vol. I. Sect. 2. Cap. XXVII. §. CXXXII. N. 1.

94) Cap. VIII. §. XXXIV. N. 11. (96).

95) Jam Stoll docuerat, haemoptysin habitualem indicare latentem et chronicam inflammationem pulmonum. Rat. med. P. I. p. 204. P. III. p. 13. P. VII. p. 9.

97) Cap. IV. §. XV. N. 1. (30).

praesentia potius quam illa pneumonorrhagiae admittitur, si cruoris rejectioni ardor et titillatio non ad pectus sed ad laryngem aut tracheam praecedat [98]), — si ipse aeger anteriorem juguli partem, ut sedem mali, designet [99]), — si tussis vix aut ne vix quidem adsit [100]), aut sonum *croupalem* edat, — si cruor sine impetu ad cavum oris perveniat [2]), sique pectus, a repetitis licet haemorrhagiis, pati non videatur.

a laryngorrhagia et tracheorrhagia.

7. Pla-

98) Praeterea pruritus et calor aliquis in trachea ipsa percipitur et quodammodo sursum ascendere videtur, antequam in ore sanguis se prodat." Borsieri Vol. IV. § 23. Jam Salmuth (Cent. III. Obs. 43.) exemplum narrat, ubi haemoptoicus triduo ante recursum paroxysmi in aspera arteria semper persensit titillationem.

99) „Multos certe, qui modicum cruorem, sub tussi non magna, per laryngem reddebant, ardorem fixum, titillationem aut sensum laesioni ad asperam arteriam accusaré, *locumque, unde sanguis scaturiet, ad istam indicare* audivimus." J. P. Frank l. c. p. 174.

100) „Levi tussicula, exiguo motu extunditur sanguis e laryngis et asperae arteriae vasculis." Borsieri l. c.

2) „Sunt adeo, qui sanguinis portionem, quin violentae exspirationis, ac venientis a tergo undae majoris, per impetum pelleretur, *sine tussi* manifesta evacuent: ac saepe nobis visum est, ac si strata tracheae muscularia, cartilagineis licet circellis, majore ex parte, circumscripta, sanguinem propriis e vasis modice ac majore sine impetu stillantem, ex annulo, limbo inferiori ad interna retracto, superiorem in annulum

Distinctio pneumonorrhagiae ex vasis bronchiorum et ex illis pulmonum.

7. Placuit egregio de haemoptoe scriptori [3]) non solum illum morbum a tracheorrhagia distinguere, sed etiam differentiam inter ipsam pneumonorrhagiam, quatenus scilicet sanguis aut ex vasis bronchiorum aut ex illis arteriosis et venosis pulmonum aut ex parenchymate pullulat. En propria illius verba: „Quodsi ex *vasis bronchialibus* laesis sanguinis sputum oriatur, gravior et molestior aegrum tussis divexat, et per os rejectus sanguis multa turget spuma, propter aërem in bronchiis undulantem admixtum. Multo etiam calidior in actu excretionis sentitur sanguis ex bronchialibus quam ex reliquis vasis sanguiferis apertis erumpens, quoniam illorum truncus ex cordis thalamo sinistro sanguinem fervidiorem recipit. Adsunt dolores circa pulmonum regionem maxime gravativi, partim ab unitate partium sensilium vi disunita oriundi. Sanguis vomitu potius, quam tussi per os redditur, in tanta enim copia effluit, propter vasa sanguifera majora aperta. Si sanguis rejectus colore coccineo

elevare, ac sensim laryngi obducere valerent. Ipsius certe oesophagi fibrae musculares cum cibis subliquidis ruminante in homine id praestant; et qui tracheam, proprias per fibras non modo arctari, sed et brevius in spatium reduci intellexerit; is motum a nobis indicatum ac *retrogradum*, quam ipsa experientia confirmat, vix in dubium vocarit.“ J. P. Frank l. c.

3) Goltz diss. c. §. 11.

neo tinctus conspiciatur, signum est *venae pulmonalis* apertae, sin atro-purpureo, *arteriae pulmonalis*, secus ac in reliquis machinae nostrae vitalis ductibus venosis et arteriosis evenit. Denique ex *vesiculari pulmonum substantia* haemoptysin productam significant dolor pectoris profundior aegrum tenens, propter disruptam texturam vesicularum membraneo-nervosarum: tussis molestissima saepius repetita, quae tandem exantlat sanguinem evasatum parva in quantitate, et totum spumosum, propter admixtionem aëris in cellulis membraneis commorantis." — Quamvis arteriae bronchiorum respectu anatomico omnino ab illis parenchymatis pulmonis distinguendae sint [4]) et quamvis divisio peripneumoniarum in bronchitidem et pneumoniam [5]) nos ad similem distinctionem relate ad pneumonorrhagiam proclives reddat; nihilominus illi haud plane subscribimus, utpote timentes, tradita signa potius a priori quam ab experientia (comparando scilicet symptomata cum autopsia cadaverum) desumta esse.

Num pneumonorrhagia a haemoptoe distinguenda sit.

8. Cum *pneumonorrhagia* indicet *fluxum* cruoris e pulmonibus cumque vero saepe cruor e pulmone *non fluat*, sed potius *spuetur*; vocabulum

4) Arteriae bronchiales enim ex mammaria interna aut ex intercostali prima et ex aorta oriuntur, arteria autem pulmonalis ex ventriculo dextro cordis.

5) Cap. VIII. §. XXXIV. N. 4.

bulum *haemoptoes* (aut rectius *pneumo-haemoptoes*) utpote sputum sanguinis e pulmonibus scaturientis designans, illi pneumonorrhagiae anteponi posset.

Divisio pneumonorrhagiae.

9. Divisionem *pneumonorrhagiae* in *symptomaticam* et *primariam*, utpote communi consensu receptam, et nos retinemus. Caeterum fateamur oportet, re prope perspecta pneumonorrhagiae, quot quot fere sunt, aliorum morborum, plus minus reconditorum, symptomata sistere.

P. symptoma morborum acutorum.

10. *Morbi acuti* pneumonorrhagiam pro symptomate agnoscentes sunt *febres intermittentes* [7]) et *catarrhales* [8]), *pestis* [9]), *variolae* [10]), *pneumonia* [11]) atque *carditis*.

11. Ad

7) P. I. Vol. I. C. II. §. XXIV. 2. Periodicae pneumonorrhagiae exempla collegit CASIMIR MEDICUS *Gesch. period. Krankh.* et habentur in Commerc. lit. 1734. p. 322. in SCHROEDERI obs. med. fasc. I. p. 90. et in Act. Edinb. Vol. 3. etc. Interea non spondeo casus hic allatos revera ad legitimas febres intermittentes pertinuisse, ad quam certe non quaevis pneumonorrhagia, ob id, quod *periodice* recurrit, spectat. Cavendum quoque, ne febris hectica, quae pneumonorrhagiam phthisicorum comitatur, ob id quod veluti per paroxysmos invadit, pro *intermittente* habeatur.

8) P. I. Vol. I. Cap. VI. §. LXV. N. 3.

9) GALLI Fascis de peste, peripneumonia pestilentiali, cum sputo sanguinis. Brix. 1565. PARACELSUS Tr. II. de pestil. C. I. de curat. Lego in *Hist. de la Russie par P. Ch.* LEVESQUE *T.* 2. p. 216. *Nouv. edit.*:

P. symptoma morborum chronicorum.

11. Ad *morbos chronicos* eodem symptomate insignitos spectant *phthisis pulmonalis* [13]), *hydrothorax*, *ascites* [15]), *coqueluche*, *vitia plurima cordis* et *vasorum majorum*.

P. primariae.

12. *Pneumonorrhagiis primariis* adnumeramus *traumaticas*, *inflammatorias*, *rheumaticas*, *gastricas*, *spasmodicas*, *arthriticas*, *scorbuticas* et *atonicas*.

P. traumaticae.

13. *Pneumonorrhagia traumatica* [18]) comprehendit a) *Pn. a vulnere pulmonum* [19]). Exspuitur ubertim sanguis, simulque ex vulnere, tum cruor, tum aër, cum sibilo emittitur. Comitantur

„*La peste qui ravagea la Russie l'an 1352. avoit pour premier symptôme un crachement de sang, et le troisième jour amenoit ordinairement la mort.*"

10) *Haemoptysis variolosa* SAUVAGESII „Hoc sputum sanguinis, inquit SAUVAGES (Nosolog. method. T. III. P. 2. edit. Amstelod. 1763. p. 27.), ante eruptionem saltem plenariam pustularum in variola confluente iis accidit, quorum sanguis nimis crudus est et vinosis liquoribus excalefactus; mortem autem certam praenunciat."

11) Cap. VIII. §. XXIV. N. 11.

13) *Haemoptysis phthisica* SAUVAGESII a tuberculo, vomica, a calculis.

15) *Haemoptysis ascitica* SAUVAG. (l. c.) Spec. 8. „Hydropes raro moriuntur, quin per aliquod tempus tussi itentidem cruenta defatigati fuerint, quae haemoptysis mortis est prodromus."

18) SAUVAGES (l. c. p. 26.) Spec. 3.

19) HEISTER Chir. Lib. I. Cap. 10. §. 14.

tur eam symptomata peripneumoniae[20]), unde dolores, tussis dolorifica, suffocatio; sed cruor copiosus. b) *Pn. a percusso pectore*[21]). c) *Pn. a corporibus extraneis in pulmones illapsis.* Oriuntur tunc tussis ferocissima, haemoptysis immanis et dolor pectoris. Et d) *a rebus pulmones chemice laedentibus.* Urgent tussis brevis, sputo continuo cruento insignita, cum dolore pectoris lancinante.

Pn. inflammatoriae.

14. *Pneumonorrhagia inflammatoria* complectitur a) *Pn. accidentalem*[22]). Adgreditur adolescentes, maxime illos, qui prius epistaxi obnoxii erant. Ansam porrigunt errores gymnastici et diaetae. Origo morbi in statu inflammatorio arteriosi systematis pulmonum quaerenda videtur. Antecedunt haemorrhagiam cordis palpitatio, pectoris pondus, pulsus plenus, fortis, raucedo, siccitas pulmonis, tussis et dyspnoea, quae rejecto cruore sublevatur, atque dolor, si prius adfuerat, mitescit, simul cum oppressione pectoris. Succedit debilitas ac terror a cruoris adspectu. b) *Pn. catamenialem*[23]). Illa est quae catameniis ante terminum consuetum supervenit,

20) Cap. VIII. §. XXXII. N. 1.

21) FELIX PLATER Exspuitiones 627. ex casu ab alto, ex magnis contusionibus pectoris. Plat. L. III. Hoc morbo periit TOURNEFORT, teste SAUVAGES l. c.

22) SAUVAGES (l. c. p. 24.) Species I.

23) SAUVAGES (l. c. p. 27.) Spec. 4. Passio haemoptoica periodica a menstruis suppressis. PLATERI.

nit, singulisque mensibus moderata dosi eorum vices supplet, haud raro cum sanitatis integritate. Oriri videtur ex caussis regulari menstruationi obstantibus [24]) et labefactatione praevia pulmonum. c) *Pn. haemorrhoidalem.* Est illa effectus plethorae venosae concurrente verisimiliter peculiari affectione venae azygae [25]), saepeque statu varicoso venarum pulmonis [26]). Morbus saepe periodice omni anno, circa aequinoctialia tempora, in hominibus vitam sedentariam ducentibus, haemorrhoidalibus moliminibus, aut illorum quondam fluxui subditis, praeviis abdominis doloribus [28]), sub alvi depositione [29]) recurrit. Pulsus est saepe irregularis intermittens. Rejectio cruoris certos inter limites levamen affert.

15. *Pneu-*

24) P. IV. Vol. II. Cap. de menischesi.

25) Cfr. Cap. IV. §. XVIII. N. 6 (25). Et Rivini Diss. cit. §. 19.

26) Hippocrates istum morbum designasse videtur dicens. „Si in pulmone *varix* fiat, tussis sicca corripit et rigor, et febris quidem in principio morbi valde vehementer; habet etiam erecta cervice spiratio, et dolor in capite consistit, et in pectus, et in pedes. Et supercilia impendere videntur, et tumor in faciem descendit, et in pectus, et in pedes." De internis affectibus liber.

28) Observatio Stahlii v. Disp. de haemoptysi auctore a Bergen Frcf. ad Viadr. 1711. p. 8.

29) Vidi, qui toties cruorem e pulmone rejiciebant, quoties nisui ad alvum deponendam indulgebant.

P. rheumatica.

15. *Pneumonorrhagia rheumatica* seu *catarrhalis* [30]) vigente annua constitutione rheumatica occurrit. Rheuma, vasis sanguiferis pulmonis et bronchiorum infensum, illi ansam porrigere videtur. Tussis hac in specie admodum saeva observatur.

P. gastrica.

16. *Pneumonorrhagiam gastricam* subdividimus A) In *pn. saburralem*, *biliosam* et *verminosam*, ex consensu, quem pulmones cum tubo alimentario, nervi pneumo-gastrici ope, alunt, facile explicandam. Cum jam cibi, ob peculiarem idiosyncrasiam, haemoptoën gignere possint [31]); cur *saburrae* idem non efficerent? Indolem *biliosam* pneumonorrhagiae STOLL [32]) et TISSOT [33]) affirmant. Caveas tamen, ne ob solam *sputorum flavedinem* ad illam concludas; diagnosis enim potius ex annua constitutione, ex caussis praegressis, ex habitu aegri, ex certioribus signis gastricis, quam ex colore sputorum, instituenda est. Quae diagnoseos cautelae quoque ad *pneumonorrhagiam verminosam* extendi debent. Quamvis enim nemo observationum ANDRYI [35]) me-

30) SAUVAGES (l. c. p. 28.) Spec. 8.

31) §. XXXIX. N. 2. (57).

32) Rat. med. P. II. p. 115. P. VII. p. 164.

33) TISSOT *Oeuvres. T. XI.* p. 353.

35) *De la génération des vers* „*Il rapporte l'histoire d'un homme de trente ans, affecté d'un crachement de sang très-opiniâtre qui avait déjà resisté à la saignée, lorsque ce médecin s'apperçut que le malade avait plusieurs*

memor, illam negaverit; attamen cum vermes libenter in hominibus scrophulosis nidulentur, cumque scrophulosi ad haemoptysin proni sint, cavendum, ne quod *cum hoc* sit, *propter hoc* fieri credamus. B) In *pn. hepaticam*, cujus mentionem jam HIPPOCRATES [36]) injecerat, quamque confirmarunt BALLONIUS [37]) et nostra experientia. Ono-

symptômes qui indiquoient la présence des vers dans le canal intestinal. Ayant fait l'inspection des selles, il en trouva plusieurs, ce qui lui fit recourir aux anthelmintiques dont l'administration fut suivie d'un plein succes." *Dict. des sc. méd.* l. c. p. 318.

36) „Quibus hepaticis multum est sputum cruentum sive subputridum, sive biliosum meracum, statim perniciosum est." Coac. praenot. — „Quicunque sanguinem spumosum spuunt, dextrum praecordium dolentes, *de hepate spuunt*, et multi pereunt." Idem, ibid.

37) „Andreae Baillio, Consulis Regii filio, annos 20. nato, magna sanguinis per os rejectio: valde pulmonibus metuitur: omni arte pulmonibus studetur; forte fortuna dum hypochondria manu blande continguntur, pulsus percipitur, ac veluti palpitatio quaedam: nec non ab hypochondriis decurrentis sanguinis ac partes superiores affectantis cursus percipiebatur, ac si manu sanguis duceretur: prout partes superiores petebat, horror quidam excitabatur; at tum confertim rejiciebatur e pulmonibus. Talis rejectio erat haemorrhagiae loco, quae juvenibus erat familiaris. Relictis tum praesidiis, quae pulmoni dicabant, conversum est ad hypochondria studium. Expurgata innumera colluvie praerepta est ei rejectionis sanguinis

ONOFRIUS *) pneumonorrhagiae hepaticae ortum explicat, quod a viscere abdominis obstructo, pulmo ejusdem lateris comprimitur, unde pars pulmonis liberi magis dilatatur, ac vasa rumpuntur. Existimamus potius jecinore obstructo, arteriam hepaticam sese aegre deplere posse, unde cruoris cursu in arteria coeliaca, aorta et in ventriculo cordis sinistro perturbato, depletio venae pulmonalis obstaculum, cujus effectus necessarius plethora pulmonum erit, invenire debet. Utut sit, cavendum, ne in pneumonorrhagiis, ob solam hypochondrii dextri tensionem illico, culpam in hepar conjiciamus; ni enim vehementer fallimur, tensio illa saepe obvenit, dum pulmo tuberculis refertus, difficilius cruorem ex arteria pulmonali accipit, quo scilicet in casu cor dextrum, cruore illo praetermodum repletum, liberam venae cavae evacuationem non permittit. C) In *pn. splenicam*, de qua SAUVAGES [38]) sic auditur: „qui obstructionibus et scirrhis *lienis* ac aliorum viscerum laborant, haemorrhagiis variis ac *haemoptysi* obnoxii sunt, quia praepeditus in illis locis obstructis cruoris circuitus aliorsum impetit, versus loca minus resistentia; in hac

occasio. *Quod notandum valde est.*" Epid. et Ephem. L. I. Constit. hyemalis A. D. 1574. edit. Genev. Opp. p. 4. 6.

*) De narium haemorrhagiis commentarius p. 33.

38) l. c. p. 36. Spec. 16.

hac specie pallor occupat artus, aegri admodum debilitantur, insomnia, deliquia accedunt." Morbos hepatis et lienis, in pneumonorrhagia haemorrhoidali scenam quoque ludere, ex origine et decursu venae portarum, foco affectionum haemorrhoidalium, intelligitur.

Pn. spasmodica.

17. Si perpendamus originem, curriculum et terminum nervorum pneumo-gastrici et sympathici magni, illorumque cum corde vasisque majoribus nexum [39]; non mirabimur animi pathemata aliosque stimulos ex cerebro, columna vertebrali, abdomine [40] et partibus genitalibus ortum ducentes, *pneumonorrhagiae* ansam praebere. Nomen illi imponimus *pneumonorrhagiae spasmodicae*, *seu nerveae*. Cognoscitur haec species ex conditione aegrorum, utpote systemate nervoso admodum excitabili praeditorum, ex caussa morbi maxime systemati nervoso infensa, ex pulsu parvo, contracto, haudque febrili, ex urina limpida copiosa, aliisque signis spasmodicis [41]. Hortamur vero ne plethoram, nervorum irritationem excitantem, affectioni primitivae nervosae tribuatis [42]; item, ne symptomata nervea accidentalia, e timore conspectu sanguinis orta, pro

39) P. II. Vol. I. Sect. I. C. I. §. III. N. 27.

40) Lege de haemoptysi hypochondriacorum Lupin histor. morb. difficiliorum. De haemoptysi ex spasmis Stoll Rat. med. P. III. p. 20.

41) P. II. Vol. I. Sect. II. C. XIV. §. LXXII. N. 4.

42) P. II. Vol. I. Sect. I. §. IV. N. 14.

pro indicio, ac si totus morbus e spasmo pullularet, habeatis.

Pn. arthritica.

18. Imperium quod diathesis arthritica in cor et vasa sanguifera exercet, nexus illius cum haemorrhoidibus, concretiones cretaceae a haemoptoicis rejectae [43]) periodicus haemoptyseos recursus, isque variis anni-temporibus alligatus, en facta, quae dant jus *pneumonorrhagiam arthriticam* statuendi.

Pn. scorbutica.

19. Scorbutum, haemorrhagiis in genere faventem, nec pulmonibus parcere, facile intelligitur; mirum hinc non est, *pneumonorrhagiam scorbuticam*, jam dudum stabilitam fuisse [44]). Diagnosis illius habita ratione signorum generalium scorbuti instituitur. Et mercurii abusus hîc non est praetervidendus. Interim, ne illi nimis tribuatur; nam ipsam luem veneream interdum vasa sanguinea adgredi, saltem suspicari licet [45]). Hae-

43) §. XXXVIII. N. 1. (67).

44) a SENNERTO, vide SAUVAGES (l. c. p. 27.) Spec. 5. „Adolescens, ait, cujus gingivae erant molles, ulcerosae, cruentae, foetidae, dentes nigri, vacillantes etc. incidit in haemorrhagiam quâ curatâ accessit haemorrhois ex intestinis, cum pulsu vegeto; his suppressis per medicamina, supervenit copiosa et pertinax haemoptysis, quam ex sanguinis dissolutione oriundam judicavimus."

45) A. 1819. Aegrum vidi, cujus gravis pneumonorrhagia ex causa venerea vasa sanguinea pulmonis erodente proficisci videbatur.

Haemoptysis a blennorrhoea urethrali venerea solutae exemplum refertur [46]).

Pn. atonica.

20. Neque a veritate alienum esse putamus *atoniam* vasorum sanguiferorum pulmonis, interdum haemoptyseos reditum fovere. Hujus *pneumonorrhagiae atonicae*, praesertim, in convalescentia inque recidivis, sine alia nota caussa contingentibus, memores esse juvabit.

§. XLI.

P r o g n o s i s.

Generatim.

1. Pneumonorrhagia nunquam expers discriminis est. Unde Hippocrates ait: sanguis sursum quidem, qualiscunque fuerit, malus [47])." Et alio loco [48]): „Qui sputis cruentis detinentur, ex his quidem brevi tempore pereunt; quidam vero diutius trahunt: praestat enim corpus corpori, aetas aetati, et affectio affectioni, et anni tempestas tempestati, in qua aegrotant: quidam enim morbos facile tolerant, quidam vero omnino tolerare nequeunt." Porro: „Et ubi sanguinem spuere desierit; salivam multam, liquidam exspuit, quandoque vero etiam visco-

 sam.

46) Boquis in *Journal de médecine. T.* 73. v. Richter's *chir. Bibl.* 11. *B.* p. 414.

47) Aphor. 15. Sect. VII. Hinc veritati respondet Ovidianum illud:

Carnis ut e molli sanguis pulmone remissus
Ad Stygias certo limite ducit aquas.

48) Sect. V. p. 10. Edit. Foes.

sam. Atque haec quidem sic patitur, donec quatuordecim dies praeteriverint. Post hos vero, si non desiverit morbus, squammas ab arteria tussiendo avellit, quales a pustulis decedunt, et dolor incidit in pectus et in dorsum et in latus et praecordia contingens velut *ulcus* dolet [49]." Ac re quidem vera, quamvis exemplis de felici pneumonorrhagiarum exitu, a DURETO [50]), TULPIO [51]), BALLONIO [52]), ALBRECHTO [53]), GILIBERTO [54]) etc. allatis, similia ex nostra experientia

49) De internis affectibus Liber.

50) In Comm. Super Coac. praen. HIPPOCR. Aph. 46.

51) Lib. II. C. XI. Pictoris meminit *ultra triginta annos* sanguinem expectorantis.

52) Opp. T. III. p. 481.

53) Nova acta physico-medica. Nat. Cur. T. I, Obs. I.

54) „Rector, inquit, Universitatis Vilnensis, Astronomus egregius, quinquaginta quinque annorum, temperamenti sicci, biliosi, saepe faciem luteam exhibens, doloribus hepaticis a plurimis annis obnoxius, ultra vires studiis variisque negotiis immersus, tribus vicibus, me praesente, stupendam quantitatem sanguinis evomuit post tussim validam et creberrimam. Tali haemoptysi a plurimis annis vexatus, cessato screatu sanguinis, reliquo anni tempore, sputa emittit purulenta copiosa, caeterum macer. Ante eruptionem sanguinis, extrema refrigerantur, pulsus celerior evadit, genae rubescunt, anxietas, oppressiones fatigant aegrum. Nitrum, ptisana radicis consolidae majoris sublevant." (Adversaria med. pr. prima. p. 239). Atqui hunc ego, clarissimum Astronomum (POCZOBUT) adhuc Vilnae, dum *octuaginta annos* ageret, novi.

-tia depromta addere possimus; haec tamen, si agatur de cura radicali, *admodum pauca*[55]) sunt. Nec id mirum, dum pulmonis structura et officium[56]) perspicitur.

2. *Pneu-*

55) Ut medicus de exitu morborum cum cognitione caussae loqui possit, opus est, ut per viginti ad minimum annos eundem inhabitet locum. Desiderandum ne iste spectet ad maximas urbes, ubi scilicet aegri quondam curati, medici adspectum dein facile aufugiunt. Illa est, qua Vilnae fruor, positio. Ultra sexaginta hic curavi haemoptoicos, alii mortui, alii sanati. Bone Deus! sanati? Sic est, iterum iterumque sanati, ita tamen, ut quo scribo tempore solum quinque istiusmodo *sanatorum* optima salute gaudentes supersint. Duos inter hos numero medicos. Quibus addam consanguineum meum LUDOVICUM FRANK medicum Imperatricis quondam Galliae nunc Ducis Serenissimae Parmae. Egregius iste vir circa vigesimum quintum annum, ter gravem haemoptysin perpessus est. Nihilominus ab eo tempore Aegyptum petiit aliaque magna aeque ac incommoda itinera instituit, quin amplius vel in primitivum vel in alium morbum incideret. Plus dicam, anno aetatis suae sexagesimo optime valens matrimonium adhuc inivit. — A. 1815. die 18. mens. Januarii, memorabile exemplum Judaeae mihi obvenit, quae se jam a *septendecim annis*, bis ter de hebdomade, haemoptysi laborare, narrabat, quin vel unum phthiseos pulmonalis signum in illa animadvertere potuerim.

56) Pulchre hinc STAHL (Diss. cit. §. 22.): „. . . pulmones enim adeo tenerae sunt structurae; ut nullum viscus difficilius resarciri posse credamus: difficilio-

Pr. pneum. traumaticae.

2. *Pneumonorrhagiae traumaticae* prognosis ex indole caussarum et vi morbi pendet. Illa saltem id boni habet, quod superato morbo, recidiva minus quam in haemoptysi ex caussis internis timenda sit. Pneumonorrhagia ex corporibus bronchiis illapsis, nisi haec, tussis ope, evacuentur, phthisin pulmonalem certe post se trahit. Contra, vaporum acriorum effectus, etsi in gravi consistat haemoptysi, transitorius esse solet.

Pr. pn. inflammatoriae et rheumaticae.

3. Idem de *pneumonorrhagia inflammatoria accidentali* et *rheumatica* valet, saltem dum illae mature et rite curantur. Alias timendum est, quod caussa primum secretionem morbosam sanguinis largiens, serius abscessibus, erosionibus, aneurysmatibus, potissimum arteriae pulmonalis, ansam porrigat. Si haemorrhagiae hujusmodi febre stipantur, illarum perfecta sanatio vix sine evacuationibus criticis expectanda; de quibus ut in pneumoniis docuimus [58]) judicandum est. Maxime arridet apparitio fluxus haemorrhoidalis ex ano [59]). Contra; „a sanguinis sputo, puris sputum

ris est curae illorum laesio, propter continuum, in quo pulmones sunt constituti, motum."

58) Cap. VIII. §. XXXV. N. 6.

59) „Verissima est observatio, inquit GILBERT, qui infantes saepe ex naribus fundunt sanguinem; post pubertatem haemoptysi sunt obnoxii: qua superata fluxus haemorrhoidalis post trigesimum quintum an-

tum malum [60]; inprimis si febricula hectica socia sit. *Pneumonorrhagia catamenialis*, quamvis salutaris seu critica esse soleat, attamen semper, pectoris debilioris, sistit testimonium, unde timenda. Quod et de *pneumonorrhagia haemorrhoidali* dici debet, alias innocua, nisi forte rupta varix, ulcus efformet, vel cruor in parenchyma pulmonis deponatur. Patet hinc cruorem rejectum, saepius minus, cruore relicto, timendum esse. Quamobrem maxime ad effectum haemoptoés in respirationem et sanguinis circulum respiciendum est; enimvero si haec inde liberiores evadant, bonum, alias malum.

Pr. pn. gastricae, spasmodicae, arthriticae, scorbuticae, atonicae.

4. Praecepta haec prognoseos et in reliquas pneumonorrhagiae species quadrant; habita inprimis ratione constitutionis aegroti et morborum perpessorum.

Pr. pneumonorrhagiae symptomaticae.

5. Quoties enim structura thoracis, stirps ex qua haemoptoicus descendit, et mala quae praecesserunt, potissimum labes rhachitica et scrophulosa, tuberculorum pulmonum inprimis exulceratorum movent suspicionem, aut quoties pneumonorrhagia aliis morbis chronicis provectis, inprimis phthisi pulmonali, vitiis organicis cordis et arteriarum, hydrothoraci, supervenit, toties prognosis atro carbone notata, ocyus serius, nimis

num stabilitur, indeque ad senectutem sani et vegeti vivunt." Op. c. p. 242.

60) Hippocrates Aphor. 15. Sect. VII.

nimis, eheu! confirmatur. „Tristissimus est status, cui maximo cum impetu cruor plurimus, coccineus, sub-ebullientis quasi, in cavo thoracis profundo, aquae strepitu, ex trachea per vices praecipitet, cui extrema frigere, vomitum, lipothymias repetitas, nec tamen fluxum cruoris cohibentes, convulsiones succedere videamus, vel si causas istorum, quas minime auferri licebit, subesse noscamus [61]).“ Mali indolis quoque sunt sputa foetentia nigra et ichorosa.

Observatio.

6. Juvat tandem symptomatum prodromorum uniuscujusque pneumonorrhagiae paroxysmi (quovis fere in aegro diversorum) rationem habere, ut vel imminens profluvium, vel cessatum illius periculum praesagire possimus.

§. XLII.

C u r a.

Generatim.

1. Advocatus ad aegrum haemoptoicum medicus festinanter accedat, sed haud turbato per aspectum periculi vultu. Securitatem potius infundat. Sanguinem rejectum non sub aegri oculis examinet, ac perspectum illico removere curet. Quaestiones instituat non superfluas et quousque licet ita constitutas, ut aegrotus, aut affirmando aut negando nutu respondere possit. Optimum si adstantes pro eo loquantur. Interea curandum ut aegrotus mox vestibus et cingulis, quae compri-

61) J. P. Frank l. c, p. 179.

primant, spolietur; ut corporis positionem erectam observans, subfrigido in aëre degat; ut corpus vel minime moveat, ac ab omni prorsus vociferatione abstineat, ut mentis in eodem agitatio, quo fieri id licet, modo, componatur; ut lucem fugat nimiam [62]), ac tandem, ut potum calidum, vel et talem, qui fauces ad tussim exstimulet, e. c. nimis acidum [63]), evitet. Rebus huc perductis cura *morbi*, non illa symptomatis, inchoatur. Nil enim magis absurdum et nocivum, quam usus, pneumonorrhagiam semper adstringentibus cohibendi [64]), de quo argumento praeeuntibus Celso [65]), Ballonio [66]), Montano [67])

62) Et rerum splendentium inprimis rubrarum intuitus, quondam prohibebatur v. Silessi l. c. p. 18.

63) J. P. Frank l. c. p. 182.

64) Stahl diss. de adstringentium cauto usu.

65) „Neque ignorari oportet, eis, quibus sanguis (ex pulmonibus) fluere solet, aut quibus spina dolet, coxaeve, aut post cursum vehementem, vel ambulationem, dum febris absit, *non esse inutile sanguinis mediocre profluvium.*“ De medicina Lib. IV.

66) „Quum e pulmone sanguis rejicitur tussi, ille omni arte reprimi debet et solet: An hoc verum? Si febris adest, constat et est extra controversiam omnem *non* debere sisti, nisi quum sufficienter et imminutus et alio revulsus fuerit necessaria venae sectione. Hoc Galeno videtur Comment. in Aph. quod inflammationis magna sit suspicio: an tum malum est e pulmone sanguinem educi? Opp. T. I. p. 28. Legi me-

NO[67]) aliisque, aurea verba protulit COHAUSEN, in meditationibus suis de *noxa timiditatis in cura haemoptyseos*[68]). Observat nempe quod medici nonnisi de supprimendo sputo cruento solliciti, hoc quantocyus supprimunt lentam sic tabem ac phthisin inducunt.

C. pn. traumaticae inflammatoriae et rheumaticae.

2. Quod monitum maxime in *pneumonorrhagia traumatica* aut alia *notis inflammatoriis* insignita, valet. *Venae sectio* hic, seculorum auctoritate suffulta[69]), non ad aegrotum consolandum[70]), sed ad illum sanandum sine mora, in minori tamen quam in peripneumoniis copia[71]), et si levamen inde obtineatur, atque indicationes primam phlebotomiam exposcentes perstant,

retur et p. 33. et T. III. p. 481. ubi clare demonstratur *non semper reformidandum esse sputum sanguinis.*

67) Apud SCHENKIUM. Lib. XI. Obs. 3.

68) Acta phys. med. N. C. Vol. IX. Append. p. 35.

69) CELSUS l. c. C. 4. ALEXANDER TRALLIAN. L. II. C. 6. PAUL. AEGINETA. L. III. C. 31. RIVERIUS Obs. Cent. I. N. 83. Cent. II. N. 52.

70) Minime excusandus videtur RUD. VOGEL qui *solummodo ad aegrotum consolandum* in certis casibus, venae sectionem instituit. (Praelect. p. 211).

71) Ait STAHL (Diss. cit. §. 28.): „Si tamen jam multum eruperit (sanguinis), etiam parcior (venae sectio) ad *uncias* tres sufficere potest.“ Addit vero: „si inter paroxysmos suscipi debeat, magis *praeservative* in initio praecipue adhuc cruptionis, *nisi largior*, parum efficax est.“

stant, semel bisve in paroxysmo [72]) repetenda, institui debet. Ex quo loco [73])? In *pneumonorrhagia accidentali* ex brachio, — in *catameniali* et *haemorrhoidali* ex pede. *Venae sectione* peracta, aut in minori malo, ea haud plane indicata, magna est *hirudinum* circa vulvam aut anum applicitarum efficacia [74]). Item *cucurbitularum*, tum *scarificantium*, tum *siccarum*, ad hypochondria [75]) aut ad crura [76]). Nec *pediluvia calida*, nec *clysteres emollientes*, nec *sinapismi acriores*, non ad pectus [78]), sed ad extremitates inferiores [79]), negligi debent. Usui interno modica *nitratis potassae* dosis [80]), a qua nulla irritatio

72) „Nihil tamen magnopere conducunt (phlebotomiae) *nisi in paroxysmo* fere suscipiantur."

73) Jenischius in Laurea apollinari. Monsp. 1605. an in sputo sanguinis ex suppressione mensium venae sectio prius in superna vel inferna vena tentanda sit?

74) Schmucker *vermischte Schrift.* 1. *B.* p. 18.

75) Riverius Observat. Cent. II. N. 52.

76) Percival v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 13. *B.* p. 654.

78) Horn *n. Archiv.* 2. *B.* p. 270.

79) Chrestien in *Journ. général de méd. T. XVI.* p. 429. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 21. *B.* 2. *St.* p. 105.

80) Usus nitri in haemoptysi utplurimum Dickson (*med. Bemerk. u. Untersuch.* 4. *B. N.* 16.) tribuitur, verum, est ille longe antiquior ut ex à Bergen (diss. cit. p. 23.) apparet, qui ait: „reliquis omnibus palmam praeripit *nitrum*, medicamentum vilioris quidem pretii, ast longe majoris efficaciae et virtutis, quam

tatio timenda est [81]), in vehiculo extemplo parando [82]), exhibetur. Alii *muriate ammoniae* utuntur [83]). Freno hac sub methodo pneumonorrhagiis, de quibus sermo est, injecto, et hoc in morbo tempus ad perfectam curam concedendum, et inprimis rejectio cruoris atri, utpote saepissime cum levamine contingens, non impediendа. Ad aegrorum et affinium impatientiam temperandam, interea vehicula pro nitrate potassae mutantur. Decocta *rasurae cornu cervi*, radicis *orchidis morionis* et *althaeae officinalis*, maxime seminum *lini usitatissimi*, emulsiones tenues *amygdalinae* aut *quatuor seminum frigidorum majorum et minorum*, — linctus ex mucilagine gummi *mimosae niloticae* [84]) et syrupo sive

alia magis speciosa et pretiosa, quod vix crediderit, qui non ipsius usum ipse fuerit expertus."

81) Non intelligo quo pacto Borsieri dicere potuerit: Pace vero auctoris (Dickson) nitro saepe tussim excitari vidi," . . . et paulo infra: „Immo interdum post diuturnum, largumque ejus usum acritate sua, quae viribus vitae non subigitur, haemoptysin ipsam induxisse visum est." l. c. §. 38.

82) Testatur de pauco judicio, si medicus festinanter ad haemoptoicum vocatus, tales formulas, quae praesertim noctu, extincto in pharmaciis igne, tempore et coctione indigent, praescribit. Cur non solvere simpliciter nitrum in aqua addito syrupo mucilaginoso?

83) Lentin *Beyträge*. 5. *B*. p. 173. (cum extracto liquiritiae).

84) „Cl. Medicinae Professor Bononiensis, cujus per ali-

sive *althaeae* sive *violarum*, sive *papaveris rhoeados* et *oleo amygdalarum dulcium*, eligere solemus. Sunt qui simplex hoc oleum [85]), vel illud *lini* [86]), *momordicae* [87]), *hyoscyami cocti* [88]) exhibent. Alvo clausâ, decoctum ex *fructibus tamarindorum*, ut acidum involvatur, cum *manna* et addito sale quodam medio, e. c. *sulphate sodae*, propinamus. Si *rheumatici catarrhalis* quid lateret, ac methodus hucusque commendata ad sanguinem cohibendum non sufficeret, pulcherrimos effectus a *vesicatorio* inter scapulas admoto vidimus, videruntque alii [89]). Quodsi indicata hucus-

quot annos auditor fui, solo, sed liberaliori et diuturno pulveris gummi Arab. usu se convaluisse (a haemoptysi) in suis praelectionibus narrabat, pervenitque ad eam senectam, ad quam paucis datum est pervenire.“ Borsieri l. c. §. 35.

85) Hufeland's *Journ.* 10. *B.* 4. *St.* p. 139.

86) Eph. N. C. Dec. I. An. 6 et 7. Obs. 209. Gosse in *Journ. de méd. T.* 30. p. 83.

87) Wendt in Hufeland's *Journ. d. pr. Heilk.* 5. *B.* p. 389.

88) Harles in Hufeland's *Journ. d. pr. Heilk.* 9. *B.* 2. *St.* p. 47 (caute mehercle!).

89) Mertens Obs. med. P. III. C. 2. Vindob. 1778. Percival *Essays.* 2. *Vol.* v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 13. *B.* p. 653. Ranoë in Act. R. soc. med. Havn. Vol. II. N. 30. p. 397. Lentin *Beyträge. N.* 15. Ait quidem Borsieri: „Tentatum id (vesicatorium) pluries a me est in contumaciore et recidiva haemoptysi, sed non ita prospere, ut Mertensio, res cessit.“ l. c. §.

hucusque auxilia in pneumonorrhagia inflammatoria accidentali, effectu destituerentur, atque pulsus frequentia et durities perseverarent, ad infusum *foliorum digitalis purpureae* in vehiculo mucilaginoso 90) deveniendum foret. Jure 91) hoc pharmacum, in pneumonorrhagia cum motu arteriarum concitato commendatum fuit 92) ac dolendum abusum *) et incongrua illius cum aliis phar-

39. Sane pulmone jam exulcerato! Virtus enim vesicatorii ad casus indicatos circumscribitur, quod et sequentia Patris mei verba indicant: Si forsan *secretio morbosa* ex rheumate, herpete etc. teneram bronchiorum superficiem irritaverit; tunc praeter opportuna huic morbi caussae remedia, emplastrum *vesicans* aut sterno, aut loco scapulis intermedio appositum, profuisse est visum." Epit. l. c. p. 186.

90) R. Radicis orchidis morionis scrupulum unum. Coque c. s. q. aquae communis; sub finem coctionis infunde foliorum digitalis purpureae scrupulum unum vel drachm. semis. Stent in digestione, qua frigefacta colaturae librae unius adde syrupi althaeae unciam unam. M. D. S. Capias omni hora unciam.

91) A viginti quinque annis digitali in haemoptoë utor, — hinc, judex sum competens.

92) A. T. Ferriar in *Medical histories and reflex.* 1792. Jonas in *Med. Comment.* v. *Edinb.* 2. *Dec.* 1. *B.* p. 27. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 13. *B.* p. 23. Thomas *Modern practice of physic. T. I.* Heusinger in Horn's *Archiv f. med. Erfahr.* 1811. *Sept.* p. 358. Valentin in Sédillot *Journ. de méd.* 1812. *Fevr.* p. 226. aliisque multis.

*) Vix enim quis cruorem ore rejicit, — en vulgus me-

pharmacis connubia [93]), meritatam laudem infregisse. Interea tempus cum digitali haud diu terendum, nam ubi spatio tridui non juvat, frustra effectus (ex pulsu lentiori facto expectandus) obtinetur. Parum vel nil hoc pharmacum in pneumonorrhagia catameniali et haemorrhoidali valet; imo hoc ultimo in morbo interdum (impulsum a tergo imminuendo?) nocet. Quamobrem in eo curando praemissis antiphlogisticis et eccoproticis, sine temporis jactura nos ad *alumen* [94]), sub forma vel pulveris [95]), vel solutionis in sero lactis [96]), vel in connubio cum

sic

dicorum cum digitali praesto est! Plethoram imminuere, sanguinem a vasis pulmonum ad alia loca derivare, circuitus in imo ventre libertatem restituere, caussam rheumaticam a vasis sanguiferis removere, ne de aliis plurimis adhuc indicationibus loquar, haec omnia a digitalis actione, veluti per incantamentum, boni expectant viri.

93) e. c. cum aqua cinnamomi et opio.

94) Jam ab ALEXANDRO TRALLIANO commendatur. L. II. C. 6. Cfr. WILLICH in TODE *med. Journ.* 2. *B.* 4. *St.* p. 123. Sunt qui commendant ut parum aluminis in ore teneatur, solvi patiatur, et solutum deglutiatur. KUECHLER diss. cit. p. 25.

95) R. Pulveris aluminis grana duo. Gummi arabici grana quinque, sacchari scrupulum semis. Omni secunda hora talem pulverem.

96) R. Aluminis puri drachmam semis, ad dr. unam. Solve in seri lactis dulcis clarificati libra una. Adde

sic dicto *sanguine draconis* *), convertimus. Defraudavit vero aliquoties alumen spem nostram ibi, uti *acetas plumbi* [97]) votis respondebat.

Cura pn. gastricae.

3. *Pneumonorrhagiae ex imo ventre* ortum trahentes, sanguinis emissionem per se non exposcunt; verum cum de diagnosi raro certissimi simus, cumque complicatio inflammatoria latere possit, nisi constitutio epidemica nos aliter docuerit [98]) et hìc phlebotomiam non negligimus. Prout plethorae signa sursum vel deorsum urgeant, ac hepar aut lien scenam in morbo ludant, cruorem, vel e brachio, vel e pede, dextri aut sinistri lateris, pauca saltem quantitate detrahere curamus. Venae sectione admodum dubia, et hypochondrio alterutro tenso, illi vel hiru-

syrupi papaveris rhoeados unciam unam. M. D. S. Quavis hora unciam capiat.

*) R. Aluminis draconisati drachmam semis. Solve in seri lactis dulcis libra una. Adde syrupi papaveris rhoeados unciam unam. M. D. ut supra.

97) Ameluxg in Hufeland's *Journ.* 22. *B.* 1. *St.* p. 12. Reynold in *Arzneyk. Abh. v. London.* 3. *B.* p. 171. Ström in Nov. act. soc. R. Havn. Vol. I. 1818. Kopp *Beob. a. d. Gebiete d. ausl. Heilk. Frankf.* 1821. Pulcherrimos effectus a saccharo saturni, tertia quaque hora ad quartam grani partem cum saccharo porrecti, in clinico meo plurimis in aegrotis haemoptoicis obtinui. Interea tale pharmacum, utpote ex classe venenorum desumtum, et, ut vidimus, graves colicas producens, usui generali neutiquam inservire potest.

98) Stoll rat. méd. P. II. p. 191.

hirudines, vel cucurbitulae scarificantes imponuntur. Si fomes saburralis, vel biliosa lateat (aut corpus peregrinum e trachea allaborandum sit[99])) plurimi *emeticum* commendant[100]), quod nos in haemoptysi exhibere nunquam ausi sumus[1]), quamvis interdum vomitum accidentalem et praesertim ex usu digitalis, sine noxa haemoptoicis contigisse vidissemus. Potius praemissis lenibus resolventibus, e. c. solutione *tartratis potassae et sodae*, alvum subducimus. Haemorrhoidariis et hic egregie *electuarium lenitivum* inservit. Contra *calomelani* usus, hoc in morbo, nobis minime

99) Hoc in casu, non obstante sanguinis fluxu, MORTON (Phthisiologia. Lib. III. C. 6. p. 300.) vomitorium suadet, ut nisu vehementiori, musculorum abdominis contractione, coacto simul ad ascensum diaphragmate, thoracis viscera comprimantur irritenturque, quo unitis viribus, quod ipsis noxam minatur, expellant.

100) STAHL v. KÜCHLERI diss. cit. p. 17. STOLL op. c. p. 31. 114. ENGELHART diss. cit. RANOË in Actis R. soc. med. Havniensis. Vol. III. p. 365. *Auserl. Abh. f. pr. Aerzte.* 5. *B.* p. 164.

1) „Ipsa quidem emetica interdum pulmonum cruenta profluvia, inprimis si gastrica colluvies haec produxisse videbatur, profuisse, a claris in arte viris est dictum; sed super igne doloso ac cineribus tecto hic incedimus; nec tanta nobis caussarum certitudo concessa est, quin ipsa ventriculi subversio, profluvii pulmonalis effectus, ac emetici praescripti actio letalis esse queat." J. P. FRANK l. c. p. 185.

nime securus videtur. Exhibitus tamen fuit in haemoptysi biliosa [2]). Quocunque vero utaris eccoprotico cave a violenta alvi evacuatione, haemoptoicis admodum adversa.

C. pn. spasmodicae. 4. In *pneumonorrhagia spasmodica*, et in omni alia symptomatibus multis nerveis, etiamsi accidentalibus, insignita, semina *hyoscyami nigri*, sub forma *emulsionis* [3]), vel *extractum* herbae ejusdem [4]), maxime commendari merentur. *Semina plantaginis* quondam in usu erant [5]). Et folia *digitalis purpureae* hic iterum tentari possunt. Spasmis ex imo ventre proficiscentibus, morboque habituali reddito, radicis *cephaëlidis ipecacuanhae* [6]) parvae doses [7]) multum praestare solent.

2) Finke *Gallenkrankheiten* p. 255.

3) Cap. IV. §. XIX. 1. (32).

4) ℞. Extracti hyoscyami gran. unum. Pulveris nitri, gummi arab. ãã grana quinque. Sacchari scrupulum semis. M. Bis terve de die pulverem sumat. Hyoscyamo maxime *electuarium ad sputum sanguinis Haelidaei Paduani* virtutem suam debere videtur. Ecce formulam. ℞. Seminum hyoscyami, papaveris albi ãã drachmas decem. Terrae sigillatae, Coralliorum rubrorum ãã drachmae quinque. Sacchari rosati antiqui q. s. M. f. c. s. q. syrupi rosarum simpl. electuarium, de quo detur drachma una bis in die (Comment. Ac. Bononiens. T. I. p. 158).

5) Ad drachmam saepius repetitam. Fatetur Paul. de Sorbait (med. pract. Tract. I. Cap. 46.) secretum esse domus serenissimae Mantuanae.

6) De vi antihaemoptoica Ipecacuanhae loquuntur Askow

solent. Maxime tamen nobis connubium hujus radicis cum *opio* arridet. *Pulvis* Doveri [8]) enim velut specificum agit, dum febris desideratur, alvus aperta est, noctes inquietae sunt, tussicula brevis urget et aeger pusillanimis cernitur. Tunc et *opium purum* se commendat [9]).

C. pn. arthriticae.

5. *Pneumonorrhagiae arthriticae* opponimus *phlebotomiam* e saphena, hirudines ad sternum et ad sinistrum thoracis latus, balnea pedum irritantia, pharmaca quae leniter alvum movent ac opus transpirationis sustinent [10]), vesicatoria, et sina-

in Act. R. soc. Havn. T. I. p. 170. Wagner in Diss. de haemoptoës inprimis vero habitualis, seu phthisicae, expeditiori quadam efficaciorique curatione p. 299. Not. vide Haller's *akadem. Streitschriften. 2. B.* Löffler in *Beiträge. 1. B.* Tode in Advers. med. pr. Hafn. 1779.

7) Quarta pars grani omni hora.

8) R. Pulveris Doveri grana duo. Pulveris gummosi scrupul. semis. M. D. S. Quavis tertia horâ capiat pulverem unum.

9) Antiquissimus illius in haemoptoë est usus, uti ex Caelio Aureliano p. 412. Alex. Tralliano L. II. C. 6. Paulo Aegineta L. III. C. 31. elucet. Legi praecipue merentur de opii in haemoptoë usu Crellii notae ad Wagneri laudatam dissertationem l. c. p. 126. et p. 300.

10) R. Infusi florum sambuci libram unam. Salis Seignetti unciam semis. Oxymellis simplicis unciam un. M. D. S. Capiat quavis secunda hora vasculum semis coffeanum.

sinapismos ad extremitates praecipue inferiores. Si suppressio morbi cutanei, aut sudoris habitualis ad morbum excitandum contulerunt, *fonticulus* [11]). Et hîc toties *digitali purpureae* locus est, quoties cor et systema arteriarum peculiarem manifestant irritationem. Urina, si pauca valdeque saturata fuerit, *nitratis potassae* et *infusionis stipitum solani dulcamarae* ope promovetur. Caeterum aeger pharmacis non obruendus et placide incedendum est.

C. pn. scorbuticae.

6. *Scorbuto haemoptysi* ansam porrigente, succis vegetabilibus, quae suppeditant *citrus medica*, *malum punicum* [12]), *vaccinium oxycoccos*, *berberis vulgaris* (ne tussis inde excitetur cum necessaria quantitate sacchari et aquae subfrigidae edulcoratis et dilutis) haud parcendum est. Cum tali cautela et *acetum* [13]) et *acidum tartari* [14]) cum fructu praescribuntur. Latente vitio haemorrhoidali vel saburrali, alvus per decoctum fructus

11) Schoenheyder in Act. R. soc. med. Havn. Vol. III. N. 19.

12) Cael. Aurel. Opp. p. 409.

13) Laudarunt illud: Celsus L. IV. C. 4. Aretaeus Curat. acut. L. II. C. 2. Cael. Aurelianus Opp. p. 405. Galenus L. V. method. C. 8. (oxycratum, seu posca ex aqua et aceto). „Memini mulieris, ait Küchler, quae, quoties sputo cruento corripitur, toties haustu *aceti vulgaris* largo se protinus cum euphoria ab affectu liberat.“ Diss. cit. p. 20.

14) Ranoë in Act. R. soc. med. Havn. Vol. II. p. 156.

fructus tamarindorum, aperta tenenda. Curae inceptae *succus expressus urticae dioicae* sigillum imponit [15]). Si vires decrescant, ad *vinum* [16]) succo citri et saccharo mixtum, confugiendum.

7. Quamvis enim hucusque in pneumonorrhagiis curandis potius methodum antiphlogisticam atque alia auxilia, quae irritabilitatem vasorum sanguiferorum et sensibilitatem nervorum compescunt, commendavimus, attamen libenter concedimus interdum et adstringentibus [17]), tonicis atque excitantibus [18]) locum esse. Locus illis est in *pneumonorrhagiis ab atonia*, nec non in plurimis aliis pneumonorrhagiis symptomaticis, quae summo vitae periculo stipantur, ac ubi medico, si aeger moriretur quin omnia nota auxilia in usum deducta fuissent, opprobrium fieri posset. Juvabit auxilia illa speciatim ad trutinam vocare.

C. pn. atonicae.

8. In

15) Propria experientia fretus sententiae auctoris epitomes de curandis hominum morbis (l. c. p. 185.): „urticae succus, qui tanto quondam inter Italos in usu fuit, vix ullo effectu stipatur.“ *non* subscribo.

16) Cael. Aurel. Opp. p. 406.

17) Seguyn ergo haemoptoicis adstringentia. Paris. 1619. Celebrata quondam in haemoptysi nunc obsoleta adstringentia sunt *fungus melitensis* (Linnaeus diss. de fungo melitensi. Upsal. 1755.) *lapis haematites* (Alexander Trallianus L. I. C. 6. Schenk Obs. L. II. N. 85.) *aqua vulneraria* Landii (Borsieri l. c. §. 37. (**)).

18) Horn *Beyträge zur med. Klinik.* 2. *B.* p. 426.

Acida et opium.

8. In pneumonorrhagia atonica, praesertim puellarum, atque in haemoptoë phthiseos pulmonalis conclamatae et morborum organicorum cordis et arteriarum symptomate, *elixir. acidum* HALLERI perbelle conducit. Alii simplex *acidum vitrioli* laudant [19]. Quodcunque acidorum eligas, id tali pacto involvendum, ut tussim non exasperet. Inter omnia vehicula tali scopo accommodata *decoctum amyli* (et per se commendati [20]) omnia alia antecellit, addito *liquiritiae syrupo* [21]. Exhausto a haemorrhagia, ejusdem quam indicavimus generis, aegro, interdum *elixirium vitrioli* MYNSICHTII [22] et maxime illius cum *laudano liquido* SYDENHAMI connubium [23]) nobis conduxit. Terribilem puellae phthisicae haemoptysin solo *laudano liquido* SYDENHAMI se- [illegible] davi-

19) MARX *von der Lungenschwindsucht* p. 99. BLOCH, *Bemerkungen.* p. 77.

20) ALEXANDER TRALLIANUS, L. II. C. 6. ARETAEUS, Curat. acut. L. II. C. 2. CAELIUS AURELIANUS p. 411. RIVERIUS Obs. Cent. IV. N. 11.

21) R. Amyli puri unciam semis. Tereatur c. aquae frigidae s. q. et coquatur. Colaturae librae unius adde Elixirii acidi Halleri scrupulum unum. Syrup. liquiritiae unciam unam. M. D. S. Quavis secundà horà vasculum coffeanum.

22) Guttae sex pro dosi cum aquae cochleari, omni horae dimidio.

23) ana partes aequales — guttae decem pro dosi.

davimus [24]). Interea cum STAHLIO [25]) opiata quantum possibile fugimus.

Cinchona et ratanhia.

9. *Pneumonorrhagiae* symptomati *febrium intermittentium*, ablata omni complicatione inflammatoria et gastrica, *cinchona officinalis* opponenda [26]); scopo tonico nobis non profuit [27]). *Radicem ratanhiae* [28]) nunquam in haemoptoë adhibuimus.

Aqua frigida et glacies.

10. Cruore cum periculo vitae e pulmonibus ruente, absentibus inflammationis signis et com plicatione cum veteri aliquo infarctu, tentatisque

24) In nosocomio Vindobonensi a. 1801. guttas viginti adhibui, quo facto, illico (pro tempore) siluit haemorrhagia.

25) Diss. cit. §. 34.

26) ENGELHART l. c. LUIGI FRANK *lettera in nuovo giornale di medicina di Milano.* 1792. v. KÜHN *Ital. Bibl.* 2. *B.* 1. *St.* p. 21. Ait SENAC: „haemorrhagias periodice recurrentes cortici peruviano cessisse memini.“ *Dict. des sc. méd.* l. c. p. 336.

27) Idem testatur DE MEZA in Act. R. soc. med. Havn. Vol. I. p. 40. Interea non reticendum cinchonam partem constituentem efficere *electuarii* FULLERI, quondam contra haemoptoën veluti specificum habiti. En formulam R. Corticis peruviani pulver. unciam unam. Balsami Tolutani, terrae Japonicae ââ drachmam un. Syrupi de Symphyt. Boylei q. s. m. f. electuarium, quod in decem partes aequales dividendum est, ut binae vel tres intra diem sumantur, et superbibatur haustus aquae idoneae.

28) P. II. Vol. I. Sect. I. C. XXVII. §. CXXXIX. 7. (10). *Recueil de la soc. de méd. de Paris. T.* 58.

que aliis incassum auxiliis, ad usum internum et externum *aquae frigidae et glaciei*, praeeuntibus CAELIO AURELIANO *), GERVASIO A MONTE FALISCO [29]), FR. HOFFMANNO [30]), MERTENSIO [31]), RIVERIO [32]), MUSGRAVIO *), RENARDO [33]), BORSIERIO [34]) aliisque [35]) devenire licet. Methodus hujus-

*) Opp. p. 482. (topice) p. 403. (interne).

29) Diss. de usu aquae frigidae in haemoptysi et quocunque sanguinis profluvio. Rom. 1756. Comm. Lips. Supplem. Dec. I. p. 566.

30) „Inter refrigerantia potissimum commemorandus *aquae potus frigidae*, paulatim quidem, sed sufficienter, quotidie haustus, tecto probe corpore. Novimus aliquot exempla, solo hoc remedio, debita cum cautione et praemissa venae sectione adhibita, sanguinis periculosum hunc fluxum substitisse." l. c.

31) Obs. med. pract. P. III. C. 2. Vindob. 1778.

32) Suadet oxycrato frigido scrotum fovere ob consensum, quem inter organa pneumatica et genitalia intercedere credit.

*) *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 5. *B.* p. 677. (non solum potum frigidum laudat, sed et aegrotis lintea pectori imponit, quae frigida sint madida).

33) *Journal de médecine. T. XXXV.* p. 509. (aqua glacialis interne et externe).

34) l. c. §. 39. „Ab aqua simplici naturaliter frigida inchoandum est, deinde ad frigidissimam et nivatam transeundum. Nonnulli quovis horae quadrante scyphum hauriendum jubent. Ego singulis semihoris octo, vel decem uncias praebere soleo, excluso quocunque alio alimento, continuarique ejusmodi potum suadeo diu noctuque ad aliquot dies, interdum ad hebdomadem, aut certe donec sanguinis sputum cessa-

hujusmodi, potius climatibus calidis [36]) quam frigidis, potiusque tempori aestivo quam hyemali accommodata, ad pneumonorrhagiam generatim extensa, multos aegros, letales pneumonias excitando, praecipitavit. Quamobrem ad illam nonnisi omnino coacti confugimus; nec ipsi frigoris fautores aliter suadent [37]).

Alcohol et murias sodae.

11. Sunt qui sub deterrima haemoptoë usum internum *spiritus frumenti cum nitro* suadeant [38]). Singulare connubium! Et *sal culinare* [39]) in pollinem finissimum redactum ad cochlear coffeanum commendatur. Adhiberi posset urgente periculo, deficiente rationali indicatione, noctu, donec certiora praesto sint pharmaca.

12. Sub

verit. Postea paulatim imminui ejus aquae potus debet, et aliquid tenuioris alimenti concedi licet."

35) Gallereux l. c. (glacies interne et externe).

36) Pluries in Italia et Austria glaciem conditam (*Sorbetto*) in pneumonorrhagia cum successu adhibui, secus in Lithuania.

37) Cfr. Borsieri l. c.

38) Hartmann in Novis actis soc. Upsal. T. I. N. 17. v. Tode *Med. prakt. Bibl.* 1. *B.* 2. *St.* p. 119. et *Abh. f. pr. Aerzte.* 11. *B.* 4. *St.* p. 55. Idem remedium commendatur in Wagneri diss. cit.

39) Rush *inquiries and obs. N.* 9. Michaelis in Richter's *Bibl.* 7. *B.* p. 581. Percival *Essays.* 2. *Vol.* p. 655. Doemling in Horn's *Arch. f. med. Erfahrung.* 3. *B.* p. 65. Mönnich in Hufeland's *Journal* 1817. *Sept.* 115. Exemplo uno, ubi profuit, ego decem, ubi nil praestitit, opponere possum.

Ligatio membrorum aliaque.

12. Sub hac ipsa rerum positione interdum *fascias* extremitatibus tum superioribus, tum inferioribus ita admotas, ut venas in corporis superficie decurrentes, non arterias profundius sitas, comprimant, cum successu adhibuimus [40]. Longe vero saepius et hoc auxilium non solum nil praestitit sed evidenter nocuit [41]. Alii commendant ranam vivam plantis pedum [42] applican-

40) Luculentissimum exemplum Viennae *A.* 1800. in Nosocomio mercatorum, quod partem *Xenodochii* generalis constituit, habui. Aeger nempe phthisicus enormem haemoptoën patiebatur. Noctu advocatus, donec pharmaca praescripta adportarent, brachiis et cruribus fascias admoveram, atque illico haemorrhagia siluit. Idem experimentum in eodem aegro pluries dein cum aequali eventu repetitum fuit. Laudat fasciarum moderatam applicationem in haemoptysi et Clifton Wintringham vide *Abh. f. prakt. Aerzte.* 8. *B.* p. 420. Jam Sennertus (L. II. P. II. C. 7. p. 387.) in nostro affectu extremarum partium frictiones et *ligaturas* commendavit, cum sanguinis motum versus pulmones prohibeant.

41) Memorabilia sunt Celsi verba: „*Erysistrates* horum (in haemoptysi constitutorum) crura quoque et femora brachiaque pluribus locis deligabat. Id Asclepiades, adeo non prodesse, etiam inimicum esse proposuit. Sed id saepe commode respondere, experimenta testantur. Neque tamen pluribus locis deligari necesse est; sed sat est infra inguina, et super talos, summosque humeros, etiam brachia." L. IV. C. 4.

42) Eph. Germ. Dec. II. An. 10. Obs. 136.

candam esse, variaque demum amuleta [43]) auxiliaque sympathetica [44]).

Profluvio absoluto.

13. Absoluta pneumonorrhagia non illico triumphandum ac sat diu in eadem methodo, praecipue quod spectat ad regimen diaeteticum [45]), maxime ad illud morale [46]), continuandum [47]). Ut bronchia a sanguine congrumato, ad putredinem prono, quo citius id fieri possit, libe-

43) e. c. haematites manu detentus, smaragdus collo suspensus, bufo exsiccatus linteo inclusus et sub axillis gestatus donec incalescat.

44) Pulvis Domini Dygbaei, in aqua solutus, super quam patiens sanguinem exspuat.

45) „Strictis *diaetae* legibus haemoptoicus se obligare debet; — *si enim curatus* et *sanus factus non se ipsum custodierit, plerisque revertens morbus interitus causa fit*, sententia est Hippocratis Lib. de intern. affect.

46) „Haec schola moralis docet, ut hujus discipuli nec ad sinistram fortunam irâ effervescant, nec tristitiae immoderatae nebulis innubem frontis serenitatem animi constantis indicem asperent, nec impatientia commoveantur, sed potius adamantinam fatorum legem et diversos fortunae insultus, uno eoque aequanimo vultu intueantur, turbidamque sortis inconstantiam, sereno vultu et ore ridente excipiant.“ De Pré l. c. p. 8.

47) „— author sum, ut aliquamdiu post curatum ad sensum affectum perseveretur in blandiorum medicamentorum continuatione parciore, quo adversus novi mali accessum roboretur pars male affecta, ideoque facile iterum efficientia.“ Sylvius Lib. I. Prax. med. C. 23. Thes. 40. 41.

liberentur, SWIETENIUS commendavit *inhalationem vaporum calidorum* [48]). Consilium ejusmodi alea plenum esse existimamus, ob periculum, scilicet, quod „ne thrombus, qui loco bronchiorum sauciato adhaeret, citius quam par est separetur, portendit [49])." Nec securum est illorum consilium, qui *arnicam*, ut sanguinem stagnantem resolvant, adhibendam esse volunt [50]). Etenim aegro jam ad portum deducto, quid ad perfectam sanitatem obtinendam adhuc desideretur, ipsa natura, sub *lactis* usu [51]) et molestam tussim nocturnam, *massae pilularum de cynoglosso*

48) Comment. T. IV. p. 51. Sub ipso pneumonorrhagiae insultu MAYERNE (Prax. med. p. 225.) mira praestitisse refert *calx* viva cum *aceto* et insperso *lapide haematiti* calcinati parum in conclavi, quo haemoptoicus degit, extincta, ut vapores exinde emergentes cum atmosphaera mixti et ubique diffusi, adstringendo in vasa pulmonis agant. Nunquam id tentavi, nec mehercle tentarem *fumum* accensi *sulphuris*, a quo inspirato saepius stitisse haemoptysin auctor est SIM. PAULI in Quaest. Bot. p. 232.

49) J. P. FRANK l. c. p. 287.

50) BUCHHOLTZ *und* MARQUET *neueste Heilk.* N. 15.

51) „Novi, solo lacte caprillo cum floribus papaveris rhoeados cocto, admixta dimidia aquae parte et adjecta portione mellis, quotidie largim assumpto, immodicam etiam ex pulmonibus sanguinis profusionem optime conquievisse primum, ac postea usurpatis simul multo inter cibos confectis ex amylo, ex toto fuisse sanatam." FR. HOFFMANN l. c.

glosso ope sedando, perficit; sin non, pro re nata ad methodum prophylacticam vel phthiseos pulmonalis vel morborum cordis recurrendum est. Scopo prophylactico in plethorico circa aequinoctia parva phlebotomia instituenda est.

Caput X.

De Phthisi pulmonali.

---

§. XLIII.

Notio. Literatura. Doctrinae momentum. Ordo rerum.

Notio.

1. Nomen *phthiseos pulmonalis* [55]) impertitur morbis plurimis, chronicis, variis iisque propriis symptomatibus stipatis, qui morbi, nisi mature sanari possint, ocyus serius in eo conveniunt, quod sub febre hectica, tussi cum sputis purulentis et dyspnoea, pulmones plus minusve

55) A Gr. φθίνω, consumo, aut φθέω, exsicco. Latin. Tabes. Phthisis (brevitatis caussa, nam sub intelligitur *pulmonalis*). Germ. *Lungensucht*, *Lungenkrankheit*. Gall. *Phthisie pulmonaire*, *pulmonie*. Angl. *Lung-sickness*, *pulmonary consumption*. Ital. *Tisica polmonare*. *Tisichezza polmonare*, *morbo tisico*, *pulmonea*. Pol. *Suchoty*. Ross. Чахотка.

nusve destruunt, vitaeque finem misere imponunt.

Literatura. 2. Veteres, morbos plurimos sub nomine phthiseos pulmonalis comprehensos, cognovisse, ex locis citandis HIPPOCRATIS, GALENI, CELSI, ARETAEI, AËTII, ALEXANDRI TRALLIANI, elucet. Porro de phthisi pulmonali scripserunt: STAHELIUS 56), HAMBERGER 57), HENER 58), MEURER 59), PARCOVIUS 60), MOELLER 61), WORENIUS 62), BLOSSIUS 63), VARI 64), LUCHTENIUS 65), LANGE 66), ERHARD 67), STUPANUS 68), PETRAEUS 69), COLBIUS 70), PASCHASIUS 71), WEIGEL 72), BEUTEL 73), OMICH 74),

56) Diss. de phthisi. Heidelb. 1583.
57) Diss. de phthoë. Tub. 1585.
58) Diss. de phthoë. Tub. 1585.
59) Diss. de phthisi seu tabe. Lips. 1592.
60) Diss. de phthisi, ejusque curatione. Helmst. 1596.
Diss. de phthisi. Helmst. 1610.
61) Diss. de phthisi. Fr. 1603.
62) Diss. de empyemate et phthisi. Rostoch. 1603.
63) Diss. de phthisi. Tub. 1604.
64) Diss. de phthisi. Jen. 1607.
65) Diss. de phthisi. Helmst. 1608.
66) Diss. de phthisi. Cassel. 1609.
67) Diss. de phthiseos natura et cura. Basil. 1612.
68) Diss. de phthiseos natura et cura. Erf. 1612.
69) Diss. de phthisi exquisita. Marb. 1613.
70) Diss. de phthisi. Basil. 1614.
71) Diss. de phthisi. Basil. 1614.
72) Diss. de phthisi. Basil. 1615.
73) Diss. de phthisi. Basil. 1616.

OMICH 74), TITIUS 75), PANSA 76), SHALLER 77), BERTRAM 78), MEIBOM 79), FABRICIUS 80), SENNERT 81), SULZBERGER 82), BAUSCH 83), WALTHER 84), PFIZER 85), TAPPIUS 86), SAUBER 87), WILDE 88), ZEIDLER 89), WALAEUS 90), SCHEFFER 91), SCHELHAMMER 92), MICHEL 93), SCHNEIDER 94), HOPPIUS 95), VESTI 96), COLZOVIUS 97), FITZ-

74) Diss. de phthisi. Erf. 1616.
75) Diss. de phthisi. Basil. 1617.
76) *Bericht von der Schwindsucht. Leipz.* 1618.
77) Diss. de phthisi. Witteb. 1622.
78) Diss. de phthisi. Lips. 1623.
79) Diss. de phthisi. Basil. 1624.
80) Diss. de phthisi. Rostoch. 1626.
81) Diss. de phthisi. Witteb. 1627.
82) Diss. de phthisi. Lips. 1629.
83) Diss. de phthisi. Altd. 1630.
84) Diss. de phthisi. Basil. 1633.
85) Diss. de phthisi. Argent. 1634.
86) Diss. de phthisi. Helmst. 1637.
87) Diss. de phthisi. Altd. 1638.
88) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1639.
89) Diss. de phthisi. Lips. 1639.
90) Diss. de phthisi. Lips. 1646.
91) Diss. de phthisi. Argent. 1647.
92) Diss. de phthisi. Jenae 1647.
93) Diss. de ulcere pulmonum seu phthisi. Basil. 1648.
94) Diss. de vera natura et curatione recta phthisis. Witteb. 1648. Diss. de phthisi. Wit. 1661.
95) Diss. de phthisi. Helmst. 1637.
96) Diss. de phthoê seu affectu thoracico phthiseos. Erf. 1649.
97) Diss. de phthisi. Argent. 1652.

FITZMANN [98]), MICHAELIS [99]), WEISE [100]), SCHRECKENBERGER [1]), VOGLER [2]), LEICHNER [3]), BARTELS [4]), VON DOYVER [5]), BIESTER [6]), AMMAN [7]), SEBIZ [8]), POUSTMA [9]), DORSTENIUS [10]), ROLFINCK [11]), SCHLEGEL [12]), FRIDERICI [13]), RESEBOOM [14]), VOSMARUS [15]), WERCKHORST [16]), WINTHER [17]), BETZ [18]), PETZIG [19]), WALDSCHMID [20]), SCHACHT [21]),

98) Diss. de phthisi. Giess. 1658.

99) Diss. de phthisi. Lips. 1658.

100) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1658.

1) Diss. de phthisi. Argent. 1659.

2) Diss. de phthisi. Helmst. 1660.

3) Diss. de phthisi. 1661. 1668.

4) Diss. de phthisi. Basil. 1662.

5) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1662.

6) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1664.

7) Diss. de phthisi. Lips. 1664.

8) Diss. de phthisi. Argent. 1665.

9) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1666.

10) Diss. de phthisi. Marb. 1667.

11) Diss. de aegra phthisica. Jenae 1667. Diss. de phthisi. Jen. 1631. Diss. de peripn. — phthisi. Jen. 1636.

12) Diss. de phthisi. Jenae 1667.

13) Diss. de phthisi. Jenae 1667. 1668.

14) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1671.

15) Diss. de sanguine ejusque laesione in phthisi. Lugd. Bat. 1673.

16) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1673.

17) Diss. de phthisi pulmonali. Rintel. 1673.

18) Diss. de phthisi. Altd. 1674.

19) Diss. de phthisi. Altd. 1674.

Schacht [21]), Schneidermann [22]), Schunckius [23]), Terwen [24]), Richter [25]), Fasch [26]), Curtius [27]), Dankwerts [28]), Wedel [29]), Laib [30]), St. Clair [31]), Widemann [32]), Speckerus [33]), Demaun [34]), Emmendorf [35]), Tackius [36]), Byfield [37]), Pertsch [38]), Borrichius [39]), Gerdesius [40]),

20) Diss. de phthisi. Marb. 1676. Diss. de phthisi et empyemate. Marb. 1683.

21) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1676.

22) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1676.

23) Diss. de phthisi. Giess. 1677.

24) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1677.

25) Diss. de phthisi sine ulcere. Goet. Diss. de phthisi. Ultraj. 1678.

26) Diss. de phthisi. Jen. 1679.

27) Diss. de phthisi. Ultraj. 1680.

28) Diss. de phthisi. Ultraj. 1680.

29) Diss. de phthisi. Jen. 1680. Diss. de phthisi et epitome prax. clin. Jen. 1714.

30) Diss. aegrum phthisicum exhibens. Altd. 1681.

31) Diss. de phthisi. Ultraj. 1682.

32) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1682.

33) Diss. de phthisi. Bas. 1683.

34) Diss. de phthisi. Ultraj. 1684.

35) Diss. de phthisi. Ultraj. 1684.

36) Diss. juvenis phthisi incipiente laborans. Giess. 1684.

37) *Two discourses of consumtion with their cure. Lond.* 1685.

38) Diss. de phthisi. Argent. 1685.

39) Diss. de phthisi. Hafn. 1688.

sius [40]), Vater [41]), Alberti [42]), Dortmont [43]), Holtzmann [44]), Ziegeler [45]), Laurentius [46]), Eyselius [47]), Leigh [48]), Rumbaum [49]), Zeller [50]), Ziehler [51]), Revety [52]), Overselle [53]), Crausius [54]), Grabe [55]), Slevogt [56]), Buisen [57]), Hollebeck [58]), Kerrad [59]), Stahl [60]), Bugnot [61]),

40) Diss. Marasmodica corporis conditio, vulgo *Schwindsucht*, sub Phthoës denominatione. Rostoch. 1690.
41) Diss. de phthisi. Witeb. 1690. Diss. de aegris phthisicis et tabidis recte judicandis et curandis. Wit. 1726.
42) Diss. de natura et cura phthiseos. Erf. 1692.
43) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1692.
44) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1692.
45) Diss. de phthisi. Erf. 1692.
46) Diss. de phthisi. Harder. 1693.
47) Diss. de phthisi. Erf. 1694.
48) Phthisiologia Lancastrensis. Lond. 1694.
49) Diss. de phthisi cum parergis. Basil. 1695.
50) Diss. de phthisi. Tub. 1696.
51) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1696.
52) *On consumption. Lond.* 1697.
53) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1699.
54) Diss. de phthisi seu exulceratione pulmonum cum febre hectica. Jen. 1700.
55) Diss. de phthisi. Regiom. 1700.
56) Pr. de phthisi medicorum opprobrio. Jen. 1700.
57) Diss. Casus Φθίσεως cum variis phaenomenis complicatus. Gron. 1702.
58) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1704.
59) Diss. de phthisi. Ultraj. 1704.
60) Diss. de phthisi. Hal. 1704.

NOT [61]), VITRIARIUS [62]), VEHR [63]), RIVINUS [64]), EYMBERTS [65]), THEBESIUS [66]), COSCHWIZ [67]), ARANDT [68]), SCHAPPERUS [69]), SCHULZE [70]), HILSCHER [71]), ROSEN À ROSENSTEIN [72]), JUCH [73]), STENZEL [74]), SCHUSTER [75]), KIRSCH [76]), KALTSCHMID [77]), BRENDEL [78]), PACKE [79]), HALL [80]),

 HIN-

61) Diss. de tabe pulmonali. Basil. 1705.

62) Diss. de phthisi. Lugd. Bat. 1706.

63) Dissert. de phthisi pulmonali haemoptoicorum. Fr. 1708.

64) Diss. de phthisi. Coll. diss. Lips. 1710.

65) Diss. de phthisi pulmonali. Lugd. Bat. 1711.

66) Diss. de phthisi pulmonali affectu incurabili. Hal. 1711.

67) Pr. de phthiseos incurabilitate. Hal. 1720.

68) Diss. phthiseos cognitio et curatio. Erf. 1728.

69) Diss. de phthisi pulmonali scirrhosis parotidibus juncta. Lugd. Bat. 1733.

70) Diss. de phthisi. Hal. 1735.

71) Diss. de phthisi. Jen. 1737.

72) Diss. de dignoscenda et curanda imminente phthisi pulmonali. Upsal. 1740.

73) Diss. vera Theoria et rationalis therapia phthiseos. Erf. 1741.

74) Diss. de tabis et phthiseos convenientia. Witteb. 1744.

75) Diss. de phthisi. Argent. 1747.

76) Diss. theoria ac therapia phthiseos pulmonalis. Hal. 1749.

77) Diss. de phthisi pulmonali ejusque praeservatione. Jen. 1751.

78) Diss. de phthiseos hecticaeque discrimine et setaceorum utrobique usu. Goett. 1754.

Hinde [81]), Harke [82]), De la Brousse [83]), Delisle [84]), Schroeter [85]), Bouchox [86]), Van der Pluyn [87]), Jaeger [88]), Meinolph [89]), Murray [90]), Ringelmann [91]), Shadwell [92]), Wilhelm [93]), Halliday [94]), Schroeder [95]), Weber [96]), Dupe [97]), Simmons [98]), Graffweg [99]), Macdougle [100]),

79) *Explanation of* — Boerhaave *aphorismes, which treats of the phth sis pulmonalis etc. Lond.* 1754.

80) Diss. de phthisi pulmonali. Lugd. Bat. 1765.

81) Diss. de phthisi pulmonali. Lugd. Bat. 1765.

82) Theses de phthisi pulmonali. Lugd. Bat. 1767.

83) *Essai suivi d'obs. sur la phthisie, les fièvres lentes etc. Avignon.* 1769.

84) *Traité de la phthisie poulmonaire. Valence* 1769.

85) Diss. de phthisi ejusque differentiis. Rintel. 1769.

86) *Abh. v. d. Schwindsucht* etc. *Fr.* 1770.

87) Diss. de phthisi pulmonali. Lugd. Bat. 1771.

88) Diss. I et II. Phthisis pulmonalis casu notabiliore et epicrisi illustrata. Tub. 1772. Baldinger Syll. IV.

89) Obs. med. de phthisi decuria. Würceb. 1777.

90) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1777.

91) Diss. de phthisi. Herbip. 1777.

92) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1777.

93) Diss. de phthisi. Würceb. 1777.

94) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1779.

95) Specimen phthisiologiae sistens pneumonitidis symptomatologiam et aetiologiam. Goett. 1779.

96) Diss. de phthisi pulmonali post hepatitidem exorta. Argent. 1779.

97) *Trattado delle malattie del petto conosciute sotto il nome de tise pulmonare. Napoli* 1780.

GLE [100]), CORP [1]), OBERLIN [2]), ESCUYER [3]), GANTIN [4]), KENTISH [5]), LARISCH [6]), MARX [7]), GODBOLD [8]), DE LONGROIS [9]), MOELLENTHIEL [10]), VAN ROSSUM [11]), THIEL [12]), CHAVET [13]), PAUWER [14]), RUTTER [15]), SALVADORI [16]), BERCKY [17]), BRUYAEN [18]), CANNELLA [19]), GERLONI [20]), PLOUCQUET [21]),

98) *Pract. obs. on the treatment of consumptions. Lond.* 1780.

99) Diss. de phthisi pulmonali ejusque differentia et cura. Duisb. 1781.

100) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1781.

1) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1782.

2) Diss. de phthisi ex ulcere. Giess. 1782.

3) Diss. de phthisi pulmonali. Argent. 1783.

4) Diss. de phthisi pulmonali. Monspel. 1783.

5) Diss. de phthisi pulmonali idiopathica. Edinb. 1784.

6) Diss. de phthisi pulmonali. Viennae 1784.

7) *Von d. Lungenschwindsucht. Hannov.* 1784.

8) *a Letter on consumptions and their cure. Lond.* 1785.

9) *Von d. Lungenschwindsucht. Leipz.* 1785.

10) Diss. de phthisi pulmonali. Argent. 1785.

11) Diss. de phthisi pulmonali. Lovan. 1785.

12) Diss. de phthisi pulmonali. Argent. 1785.

13) De phthisi pulmonali haereditaria. Monast. 1786.

14) Diss. de phthisi. v. EYEREL Coll. Diss. Stoll. III.

15) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1786.

16) *del morbo tisico. Trento.* 1787.

17) Diss. de phthisi pulmonali et ejus cura. Lugd. Bat. 1789.

18) Diss. de phthisi pulm. et ejus cura. Lugd. Bat. 1789.

19) *Wahrnehm. üb. d. Ursachen, d. Beschaffenheit u. die Heilart d. Lungensucht. Wien* 1790.

QUET [21]), RYANE [22]), CASTELLANI [23]), MECKEL [24]), HUNTER [25]), BEDDOËS [26]), BUCHAN [27]), CLEGHORN [28]), A FONSECA [29]), FERGUSON [30]), JACKSON [31]), JANSSENS [32]), MÜLLER [33]), HARE [34]), ADAMS [35]), FRANCK [36]), SCHUDECOFF [37]), DIMSDALE [38]),

20) *Riflessioni med. critiche sopra un grosso libro. Trento* 1789.

21) Diss. sciagraphia phthiseos nosologica. Tub. 1789.

22) *Untersuchung d. Natur u. Kur d. Lungenschwindsucht. L.* 1790.

23) *Sulla pulmonare tisichezza. Mantua* 1791.

24) Diss. de phthisi pulmonum ulcerosa. Hal. 1791.

25) *Obs. on the nature and method of cure of the phthisis pulmonal. York.* 1792.

26) *Letter on the pulmonary consumptions. Lond.* 1793. *Essay on the causes, early signs, and prevention of pulmonary consumption. Lond.* 1799. *Obs. on the med. and domestic manag. of the consumpt. L.* 1801.

27) Diss. de phthisi pulmonali. Leid. 1793.

28) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1793.

29) Diss. de phthisi pulmonali. Leid. 1793.

30) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1794.

31) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1794.

32) Diss. de phthisi sive tabe — et speciatim de phthisi pulmonali. Leid. 1795.

33) Diss. sistens phthisis purulentae ejusque in corpus humanum effectuum examen. Jenae 1795.

34) Diss. de phthisi. Edinb. 1796.

35) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1796.

36) Diss. de phthisi purulenta. Erlang. 1796.

37) Diss. de phthisi pulmonali ulcerosa. Jenae 1796.

sdale [38]), Frases [39]), Bruce [40]), Carey [41]), Home [42]), Loy [43]), Tode [44]), Busch [45]), Larden [46]), Mitchell [47]), Pears [48]), Hebenstreit [49]), Quednau [50]), Sutton [51]), Benkiser [52]), Fischer [53]), Vogt [54]), Briende [55]), Neboux [56]), Bonnefox de Mallet [57]), Krupp [58]), Gas-

38) Diss. de phthisi. Edinb. 1799.

39) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1799.

40) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1800.

41) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1800.

42) Diss. de phthisi. Edinb. 1800.

43) Diss. de phthisi. Edinb. 1800.

44) Diss. de phthisi pulmonali. Havn. 1800.

45) *Recherches sur la nature et le traitement de la phthisie pulmonaire. Strasb. an. IX.*

46) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1801.

47) Diss. de phthisi pulmonali. Edinb. 1801.

48) *Cases of phthisis pulmonalis. Lond.* 1801. *Observations on pulmonary consumption. Lond.* 1814.

49) Diss. de consumtione pulmonum, ejusque prodromis et cura. Lips. 1802.

50) Diss. nonnulla de phthisi pulmonali purulenta. Erl. 1802.

51) *Considerat. regarding pulmonary consumption. Lond.* 1802.

52) Diss. de phthisi pulmonali. Jen. 1803.

53) Diss. de phthisi pulmonali. Erf. 1803.

54) Diss. de phthisi pulmonum. Viteb. 1803.

55) *Traité de la phthisie pulmonaire. Paris* 1804.

56) *Diss. sur la phthisie etc. Paris* 1804.

57) *Traité de la nature et du traitement de la phthisie pulmonaire. Paris* 1805.

58) Diss. de phthisi pulmonali. Jen. 1807.

Gaspard [60]), Luzeau [61]), Hebert [63]), Tullidge [64]), Lanthois [65]), Walther [66]), Southey [67]). Ast phthiseos pulmonalis doctrinam omnibus numeris absolutam, maxime debemus Morton [68]), Benet [69]), Reid [70]), Raulin [71]), Portal [72]), Baumes [73]), Bayle [74]), Duncan [75]) et Laen-

60) *Recherches physiol. et path. sur les phthisies. Chalons* 1809.

61) *Diss. sur la phthisie pulmonaire. Paris* 1809.

63) *Observ. on pulmonary consumption. Lond.* 1814.

64) *Inquiry into the nature of pulm. consumption, and of the caus. which have contributed to its increase. Lond.* 1817.

65) *Théorie nouv. de la phthisie pulmonaire. Paris* 1818.

66) *Ueber das Wesen d. phthisischen Constitution u. der Phthisis in ihren verschiedenen Modificationen, nebst der aus dieser fliefsenden Kurmethode. Bamb.* 1819.

67) *Ueber die Vermeidung, Entsteh. u. Heil. d. Lungenschwindsucht. A. d. Engl. übers. v.* Radius. *Leipz.* 1820.

68) Opp. Medica. Genevae 1727. Phthisiologia, seu tractatus de phthisi, variis historiis illustrata.

69) Tabidorum theatrum, seu phthiseos, atrophiae et hecticae xenodochium. Lond. 1656. Lips. 1700.

70) *An essay on the nature and cure of phthisis pulmonalis. Lond.* 1782.

71) *Traité de la phthisie avec la methode préservative et curative de cette maladie. Paris* 1784. Utor versione german. cum egregiis notis auctore B. Ch. Vogel. Jen. 1784. edita.

72) *Observations sur la nature et le traitement de la phthisie pulmonaire. Paris* 1793.

LAENNEC [76]). Nec summi FOTHERGILLII tractatus de cura phthiseos [77]), licet brevissimus, utpote principia maxime salutifera continens, silentio praetereundus est.

Doctrinae momentum.

3. Si perpendamus, phthisin pulmonalem, aevo nostro per universam Europam, praesertim in magnis urbibus [78]), ita invaluisse, ut vix medi-

73) *Traité de la phthisie pulmonaire. Paris* 1805. Versio Germ. auctore FISCHER. Heidelb. 1809.

74) *Recherches sur la phthisie pulmonaire. Paris* 1810.

75) *Obs. on the distinguish. symptoms of three differents species of pulmonary consumption, the catarrhal, the apostematous, and the tuberculous, with some remarks on the remed. and regiment best fitted for the prevention, removal, or alleviation of each species. Edinb.* 1813.

76) *De l'auscultation médiate. Paris* 1819.

77) *Remarks on the cure of consumptions. Works Edit.* 4. *Lond.* 1784. p. 303.

78) De strage phthiseos lege: SCHMIDT in *Gesundheitstaschenbuch v. einer Gesellsch. Wiener Aerzte* 1801. WILLAN *über d. Krankheiten in London* etc. et *Oesterr. K. Wiener Zeitung v.* 26. *Novemb.* 1819. *N.* 271. p. 1081. („*in England sterben jährlich* 40,000 *Menschen an der Abzehrung. London allein liefert* 10,000 *Opfer dieser Krankheit*"). Lego quidem in *Journ. de débats* (*du* 15. *de Mai* 1820.): „*un mémoire lû dernièrement par Mr.* CHATEAUNEUF *à l'académie R. des sciences, sur les maladies de la poitrine observ. à Paris en* 1816. 817 *et* 818. *semble autoriser à croire que la phthisie pulmonaire, quoiqu'elle soit encore une de maladies les plus fréquentes, n'exerce plus les mêmes ravages qu'autrefois.*

medicus inveniatur, qui (tempore, quo forte morbus quidam epidemicus grassatur, excepto), inter triginta aegrotos praxeos suae privatae ad minimum decem phthisicos non numeraret, — ut in Nosocomiis quartam partem aegrorum phthisici effi-

Le dépouillement des registres mortuaires de la ville de Paris, fait avec soin, a offert pour ces trois années 62,441 *décès dont* 13,928. *ont été occasionnés par les affections de la poitrine, savoir:*

Par l'asthme 604, *par le fluxions de poitrine* 1,894, *par les catarrhes bronchiques* 4,459, *par la phthisie pulmonaire* 6,971. *Ces maladies des organes de la respiration, auxquelles est dû le quart ou à peu près, des décès qui ont lieu dans Paris, se partagent leurs victimes de la manière suivante; l'asthme enlève un individu sur* 100, *les fluxions de poitrine un sur* 33, *les catarrhes pulmonaires, un sur* 15, *la phthisie pulmonaire, un sur* 9.

Putarem decrementum phthiseos apparens et introductioni novae nomenclaturae (qua fit ut morbi, qui prius pro phthisi habebantur, nunc aliter appellentur) adscribendum esse. Quondam Fothergill (l. c.) de contrario conquerebatur, ajens: „*In this city* (*London*) *the weekly bills are supposed to exhibit a tolerably exact account of these, who die of the respective diseases mentioned in that list. But I am informed that the article of consumptions includes generally all those who die of any lingering diseases, and are much emaciated; by which the list is vastly enlarged beyond what it ought to be, to the reproach of our country; foreigners imagining that this disease is much more frequent amongst us, than it is in reality.*"

efficiant, — ut in genere funerum quinta pars phthisi adscribenda sit, hancque partem utplurimum filios omnium carissimos, conjuges omnium dilectissimos, verbo florem juventutis [79]) includere; sique perpendamus quemvis medicum quo primum ad praxin exercendam sedem figat, ab aegrotis phthisi laborantibus obsideri [80]), morbumque hujusmodi inter medicorum opprobria recenseri; si haec omnia, inquam, perpendamus, *doctrinae* de quo agitur *momentum* sponte elucebit. Faxit benignum numen ut illam in generis humani lucrum tradere possimus!

Ordo rerum.

4. Cum phthisin pulmonalem, antequam ad extremum perveniat, non pro uno eodemque morbo, sed pro concursu morborum, in eo solum convenientium quod ocyus serius pulmones plus minus destruunt, habeamus; placuit nobis aegritudines, nomine phthiseos pulmonalis comprehensas, eousque ut diversos morbos considerare, quousque non in generalem illum desinant. Agemus hinc, ut de specialibus prorsus morbis, de *phthisi scrophulosa*, *arthritica*, *carcinomatica*, *hae-*

79) „. . . . *for, perhaps, among those who perish by consumption, there are many who, in respect to the excellencies both of body and of mind have given indications of becoming conspicuous ornaments of humanity.*" Fothergill l. c. p. 306.

80) Clauder Phthisici auxilio medici anxie inhiant, quia ipsis Hannibal revera ante portas. (Miscell. acad. nat. cur. Dec. II. A. 5. 366).

haemorrhoidali, *scorbutica*, *syphilitica*, *metastatica* et *ex vomica;* annexo tractatu generali de *phthisi conclamata.* Quaevis specialis descriptio amplectetur *tria stadia*, stadium nempe *praedispositionis* seu *morbi latentis*, stadium *morbi evoluti* et *confirmati.*

§. XLIV.

De Phthisi pulmonali scrophulosa.

Definitio. 1. Phthisis scrophulosa, ille dicitur aetatis praesertim juvenilis morbus, in quo vitium scrophulosum universale, ita pulmonibus infensum evadit, ut glandulae hujus visceris, inprimis lymphaticae, indurentur, inflammentur et suppurentur.

Literatura. 2. De hoc morbo speciatim scripsere: RUTTER [81]), CRAANEN [82]), ZOLLIKOFER [83]), MOSMANN [84]) et TERRY [85]).

Stadium latens. 3. Phthiseos pulmonalis scrophulosae *stadium latens* annuntiant: A) *Habitus* sic dictus *phthisicus*, nempe corpus procerum; cuti alba, extenera, molli, musculis flaccidis instructum; extremi-

81) De phthisi pulmonali a tuberculis oriunda. Edinb. 1786.

82) Diss. de tuberculis pulmonalibus phthiseos causs. Harderov. 1791.

83) Diss. de phthisi tuberculosa. Goett. 1792.

84) *Essay on elucidating the nature, origine, and connex. of scrophula and glandular consumpt. Lond.*

85) Diss. de phthisi pulmonali scrophulosa. Leid. 1793.

tremitates, praecipue superiores, praelongae interdum lividae *), digitorum ultimae phalanges nodosae, crines sub axillis et ad partes genitales pauci, thorax complanatus, angustus non hirsutus [86]), mammae parum evolutae, interdum huc et illuc induratae [87]), prominentes, a costis, alarum instar, distantes; collum longum et tenue, guttur prominens, vox acuta, flebilis, rauca; facies amoena, formosa, genae elevatae, roseo colore circumscriptae, labia rubra, barba pauca, dentes candidi, pellucidi [88]), lividi [89]), saepe sine ordine dispositi, oculi vivaces, tunica adnata coloris margarithacei, pupilla ampla, intuitus gratus, ingenium et veneris desiderium praecocia. B) *Morbi varii scrophulosi perpessi*, e. c. tinea capitis, ophthalmiae, otorrhoea, glandulae submaxillares tumentes, exulceratae, aliique abscessus cicatrices specificas relinquentes, spina ven-

*) Cfr. Cap. de morbo caerulco.

86) Ait HIPPOCRATES: „Pectus autem laudare convenit, quadratum et hirsutum.“ Praedit. Lib. II. C. 6. Edit. CHARTER T. VIII. p. 814.

87) In multis saltem virginibus nexum inter hujusmodi mammarum indurationes partiales et reconditam pulmonis scrophulam animadverti. Cfr. ETTMÜLLER ulcus mammarum ex phthisi in Eph. N. C. Cent. I et II. p. 118.

88) FOART SIMMONS *new methods of treating consumpt.* p. 13.

89) BALLONII opp. T. I. p. 20.

ventosa, physconia, tabes mesaraica; — C) *Congestiones ad caput*, inprimis crebrae hemicraniae [90]), epistaxes [91]), fluxiones dentium et gingivarum [92]), oris siccitas, coryza, sternutatio; — D) *Affectiones nervosae vagae* [93]), praecipue oscitationes, suspiria, inquietudo, anxietates, animi inconsueta irritabilitas et in iram proclivitas; — E) *Difficultates respirationis* et *circulationis*, maxime pectoris oppressio, ardor, dyspnoea [94]) spiritus anhelans (sub motu, ascensu scalarum, montium, choraeis), tussicula sicca brevis, dolores

90) P. II. Vol. I. Sect. I. C. II. §. X. 1. 9. (40).

91) P. II. Vol. II. Sect. II. Cap. XXVII. §. CXXVI. 3. p. 1010.

92) Monet HIPPOCRATES: „In habitu phthisiformi cum febre, si *fluxio ad dentes et gingivas* coorta sit, ingens malum." Coac. Praenot. L. II. N. 477. Possent haec verba et aphthis ultimum phthiseos stadium comitantibus adaptari: utut sit, diuturna experientia edoctus sum, quod maxima pars illorum, qui repetitis iisque gravissimis dentium fluxionibus obnoxii fuerant, tandem in phthisin pulmonalem inciderunt.

93) Rogo enixe ut conferas P. II. Vol. I. Sect. II. Cap. XIV. §. LXXII. N. 9.

94) Pulchre ait RHASIS (IV. Contin.): „quibus partes pectoris debiles sunt, et quibus alarum more prominent humeri cum colli longitudine et cerebri imbecillitate, potius *asthmate* (*dyspnoea*) laborare, quam *tussi*, eos vero, qui contrariam thoracis constitutionem et virtutem obtinent, magis *tussi*, quam asthmate divexari."

lores transitorii pectoris, dorsi, scapularum [95]), regionum subaxillarium, haud raro glandulis induratis insignitarum, palpitatio cordis, menstrua irregularia; F) et *vitia imi ventris*, ut anorexia, flatus, tensio hypochondriorum, praesertim dextri, dolor circa umbilicum, alvus modo liquida, modo stricta.

Stadium evolutionis.

4. *Evolutio* phthiseos pulmonalis scrophulosae contingit modo *derepente*, modo *lente*. Dum evolutio morbi *derepente* contingit, symptomata ingruunt sive febris catarrhalis [96]), sive pneumonorrhagiae [97]), sive pleuropneumoniae [98]). Urgent praeterea dolores capitis, dorsi, membrorum, inprimis articulorum. Tussis, sputa mucosa eliciens, potissimum noctu molestat. Morbus ultra tempus alias febribus catarrhalibus et peripneumoniis praescriptum, protrahitur. Etiamsi crisis ope sudoris, urinae tandem absolvatur, relinquuntur tamen inconsueta virium prostratio, corporis emaciatio et tussis. Porro, minima data

95) „*Les douleurs les plus communes aux phthisiques sont celles qu'ils éprouvent entre les épaules: il faut en chercher le siège principalement dans le plexus pulmonaire, qui communique moyennant le nerf vague et le grand sympathique, avec les rameaux de nerfs intercostaux et avec les nerfs repandus entre les épaules.*" PORTAL *Anat. med. T.* 4. p. 284.

96) P. I. Vol. I. Cap. VI. §. LXV. N. 3.

97) Cap. IX. §. XXXVIII. N. 1.

98) Cap. VIII. §. XXXIV. N. 10.

data occasione, morbus acutus vix devictus redit, atque sic repetitis vicibus, donec aegrotus, indicatis malis jam jam adsuetus ideoque perfecta gaudens securitate, a gravioribus mox describendis aerumnis corripiatur [99]. Morbi, evolutione *lente* contingente, tussicula sicca, rara, ab aegroto vix animadversa, a motu corporis, loquela, risu praeprimis excitata, scenam aperit. Pulsuum inconsueta frequentia pastum sequitur, non sine ardore volarum manuum et plantarum pedum, saepe colore rubro et variegato notatarum. Sub ascensu scalarum aut alio motu violentiore respiratio evadit anhelosa et ita crebra, ut in sexagesima horae parte, non ut decet, circiter vigesies, sed trigesies, quadrigesies et ultra absolvatur. Sitis ea ratione crescit, qua fames imminuitur. Cibis licet parcis assumtis, digestionis opus cum labore perficitur. Crescit praeterea indies marcor. Haec mala quoque aegrum non suterrerent, nisi hinc inde pneumonorrhagiae superaccederent. At vero cum illae haud raro levamen afferant; pristina redire solet securitas, donec tandem graviora ingruant symptomata [100]).

5. Enim-

99) Hoc videtur monuisse Celsus, dicens: „frequens autem distillatio, in corpore tenui longoque tabem timendam esse testatur." (L. II. C. 7. §. 58.).

100) Unde Fernelius: „Laborans consueta munia ipse non intermittit, neque morbo se teneri putat, caussam sui interitus futuri nesciens."

Stadium confirmatum.

5. Enimvero jam aeger sub tussi interdum per insultus cum vomitu saeviente [1]) sputa rejicit purulenta, segregata, rotunda, interdum striis cruentis notata, haud raro cum concrementis, quae, dum inter digitos triturantur, foetorem spargunt. Facies morbi gravioris praesentiam designat; crines decidunt; lingua muco albo, flavo obducitur, halitus male olet; tussis somnum impedit, vires decrescunt, decubitus in alterutrum latus et profunda inspiratio denegantur, dolor fixus, lancinans thoracem detinet, respiratio et quiescente corpore, anhelosa aut periodice veluti in asthmate [2]) difficilis evadit; saepeque vox rauca. Horis pomeridianis aeger horret, ad vesperas calet, noctu sudat, quibus symptomatibus vigentibus, pulsus creber est, contractus, oppressus, aliquando plenus. In multis catamenia aut supprimuntur, aut a praescripto ordine deflectunt. Nisi hac sub rerum positione natura et ars ad aegrotum salvandum concurrant, phthisis *conclamata* [3]) praesto est.

6. *Ca-*

1) Accidere id solet praesertim in feminibus sensilibus. Talem casum habuit et Pater meus Viennae an. 1812 —1813. in Comitissa *Sct*.... quae sub curriculo triennis phthiseos pluries accessus veluti tussis convulsivae patiebatur. (Ex schedis suis).

2) Vidi nonnullos phthisicos qui praeter continuam respirandi difficultatem periodice quasi dyspnoeae subjiciebantur.

3) §. LII.

Autopsia cadaverum.

6. *Cadavera* illorum qui ex pulmonum scrophula periere, praeter phaenomena generalia phthiseos [4]), speciatim exhibent: *pleuram* tum costalem, tum pulmonalem, obsessam, modo a corpusculis pellucidis cartilagineis, cum granis miliaribus similitudinem alentibus [5]), modo a lineis vel punctis nigris et splendentibus; atque ipsam *pulmonis* (praesertim sinistri superioris [6])) *substantiam*, *nodis* seu *tuberculis*, refertam. Tuberculorum istiusmodi conditionem BAYLE [7]) et LAENNEC [8]), graphice descripserunt. Docent illorum inquisitiones tubercula constare ex substantia homogenea, opaca nunc alba, nunc grisea, nunc flavescente; — alia parenchymati pulmonum dumtaxat adhaerere et a membrana plane distincta involvi [9]), alia talem cystidem non exhibere atque ex ipsa pulmonum substantia emergere [10]), — in utrisque vasa sanguinea capillaria decur-

4) §. LII. N. 4.

6) GALL. *Granulations miliaires.* v. BAYLE l. c. Obs. 2. 4.

7) Ultra quinquaginta cadavera hominum ex phthisi scrophulosa demortuorum aperui, ac semper inveni, quod tubercula, aut solummodo lobum superiorem pulmonis sinistri detinebant, aut saltem longe in majori copia hic quam in reliquis hujus visceris partibus obveniebant.

8) Op. c. p. 21.

9) Op. c. T. I. p. 19.

9) *Tubercules enkystés* BAYLE l. c. Obs. I. 5.

10) *Tubercules non enkystés* BAYLE l. c. Obs. 3.

decurrere [11]); — volumen tuberculorum ab illo grani milii usque ad illud castaneae ascendere; — tubercula miliaria plerumque admodum copiosa esse, — generatim tuberculorum numerum rationem inversam cum illorum magnitudine habere, ita ut maximorum, non nisi duo vel tria, inveniri soleant, — tubercula saepe uno eodemque in cadavere, triplicem offerre conditionem, esse nempe nunc firma (*tubercula cruda*), nunc mollia (*tubercula suppurata*), nuncque erosa (*tubercula exulcerata*), — tubercula erosa simul cum annexa pulmonis substantia destrui, — plura hujusmodi pulmonum ulcera inter se invicem per anfractus communicare; — illorum superficiem internam membranâ, subtili, alba, molli, friabili, interdum duplicatâ, alias cartilaginea, obduci, ipsamque ulcerum cavitatem a trabibus, instar illis ventriculorum cordis decussari [12]); — trabes istiusmodi immerito pro vasis sanguiferis habita fuisse [13]), haec enim vasa non solum secundum ulcerum parietes decurrere, illorumque ramos antrum ipsum respicientes,

 rese-

11) Testatur SOUTHEY (l. c. p. 16.) Cl. ABERNETHY praeparatum vasorum pulmonalium pulcherrime arte injectarum possidere, tuberculis relictis decoloribus.

12) LAENNEC l. c. T. I. fig. 7.

13) Ait LAENNEC: „*Ces colonnes ont été souvent prises pour des vaisseaux, et je crois que Mr.* BAYLE *lui même est tombé quelques fois dans cette erreur.*" l. c. p. 23.

resectos et obliteratos esse[14]); bronchiorum etiam ramulos truncatos in illa antra hiare, sed fere nunquam ad latera erosos esse[15]); — parenchyma pulmonis, quod tubercula mollia proxime circumdat, rarissime crepitare[16]), illiusque cellulas a materia gelatinosa, semiconcreta, pellucida, grisea, cruenta, repleri, alias coreaceam inducere indolem[17]). Animadvertit praeterea LAENNEC *glandulas bronchiales* tuberculosas redditas pigmen-

14) „... *on en trouve (des vaisseaux sanguins) souvent des très-gros rampant le long des parois des cavernes et en faisant immédiatement partie. Ces vaisseaux sont ordinairement applatis; il est rare qu'ils soyent oblitérés; mais celles de leurs ramifications qui se dirigent vers l'excavation ou vers des masses tuberculeuses, le sont évidemment, et en injectant avec précaution un liquide coloré dans ces vaisseaux, on ne le fait penètrer dans l'excavation.*" LAENNEC l. c. p. 24. Cfr. HALLERI Opusc. pathol. Obs. 26. STOLL Rat. medendi. T. VII. p. 67. et BAILLIE *Anatomie d. krankhaften Baues* p. 38. 39.

15) „*Presque jamais ses tuyaux (les ramifications des bronches) ne sont ouvertes par le côté; ils sont coupés net au niveau des parois de l'excavation.*" LAENNEC l. c. p. 25.

16) „*Dans quelques cas rares, on trouve des tubercules complètement ou presque entièrement ramollis au milieu d'un tissu pulmonaire parfaitement crépitant.*" LAENNEC l. c.

17) PORTAL in *Mémoires de l'acad. R. des scienc. Ann.* 1781. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 10. *B.* p. 695.

mentum nigrum continere [18]); verum neque ille neque BAYLE de materia illa gypsea loquuntur, a quibus tubercula quotquot erant referta vidimus, videruntque tot alii [19]). Praeterea pulmones aliquando *hydatides* [20]) et *vermes* [21]) exhibent.

18) „*Les tubercules dévéloppés dans les glandes bronchiales surtout (qui, comme on le sait, sont de couleur d'encre chez presque tous les adultes) sont souvent teints par endroits, d'un noir qui, semblable à l'ombre figurée par le crayon d'un dessinateur, est très foncé dans quelques points, s'etend en disséminant les points qui les composent et finit en mourant.*" l. c. p. 38. Cfr. CAMPER l. c.

19) SWIETEN Comment. §. 1205. DE HAEN Rat. Med. P. II. p. 180. BARRERE *observ. anat.* p. 124.

20) In puella a. 1801. in Nosocomio universali Vindobonensi ex phthisi scrophulosa demortua, praeter tubercula, *hydatidem magnitudinis ovi gallinacei* in lobo superiore pulmonis dextri detexi. Similia viderunt BONET Sepulchr. Anat. L. II. Sect. I. Obs. 33. 36. HALLER de corp. hum. fabrica. T. VI. p. 280. Not. H. MORGAGNI de sedib. et caussis morb. Epist. XVI. BAUMES *Obs. et reflex. sur quelques maladies occasionées p. les hydatides.* v. *Annal. de la soc. de méd. pr. de Montp. T.* 2. p. 8. DIETRICH in ZADIG's *u.* FRIESE's *Archiv d. pr. Heilk. f. Schlesien. 3. B. 2. St.* p. 164. RUYSCH Museum anatom. Ruyschianum p. 44. N. 8. Cf. C. XI. §. LVI.

21) FERNELIUS Pathol. Lib. VI. Cap. 10. BENIVIENI de abd. morb. caussis. Cap. 77. SCHENK Obs. med. Lib. II. Obs. 55. p. 116. LIEUTAUD hist. anat. med. Vol. II. Obs. 572 et 721. MORGAGNI l. c. Epist. XIX. N. 41. Ep. XXI. N. 44.

bent. *Cordis* ventriculus dexter saepe volumine auctus [22]), cum polypo [23]). Rami arteriae pulmonalis in parte pulmonum sana, dilatati [24]). Aorta aneurysmate detenta [25]). Nec morbosae partium conditiones ad thoracis cavum circumscribi solent; nil enim frequentius est quam in cadaveribus hominum a phthisi scrophulosa demortuorum, tubercula mesenterii [26]), hepatis [27]), intestinorum [28]), aliorumque viscerum [29]), nec non

22) Sic reperii in multis, praesertim feminis ex phthisi scrophulosa demortuis.

23) Dolaeus de polypo insigni in corde phthisici cujusdam reperto. v. Miscell. Ac. N. Cur. Dec. II. an. 8. Hartmann Anatome pueri phthisici latentibus in corde polypis ibid. Dec. III. An. 5 et 6.

24) Lawrence in *d. medicinisch-chir. Abh.* 3. B.

25) *The Edinb. med. and surg. Journal* 1817. *N.* 50. *April.* Pluries complicationem phthiseos scrophulosae cum vitiis aortae inveni.

26) Fere in omnibus cadaveribus nobis obvenerunt.

27) „..... *le foie, dans lequel les tubercules forment des masses très volumineuses et arrivent rarement jusqu'au ramollissement complet.*" Laennec l. c. p. 33.

28) „*Il est rares que chez les phthisiques le poumon seul contienne des tubercules; presque toujours les intestins en contiennent dans leurs parois.*" Laennec l. c. p. 32. Cfr. Thebesius dissectio phthisici ex ulcere intestini coli extincti in Eph. N. C. Cent. III. IV. p. 272.

29) „*L'epididyme, le conduit déferent, les testicules, la rate, le coeur, la matrice, le cerveau, et le cervelat.*" Idem ib. Et Wenzel (*Beobacht. über d. Hirnanhang fallsüchtiger Personen*) et Krimer (Hufeland *Journ.*

non peritonaei et musculorum invenire [30]). Et ossa minus firma et compacta observari solent [31]).

Caussae praedisponentes.

7. Inter caussas generales scrophularum [32]) ad phthisin quam maxime disponunt: vitium haereditarium habitus phthisici genitrix [33]), aetas ab

1821. 6. *St.* p. 51.) de vitiis cerebri in phthisicis testantur.

30) „*Le cas le plus remarquables de ce genre que j'aie vu est un phthisique, qui présentait des tubercules dans presque tous les organes, que je viens de nommer . . . . l'extremité inferieure d'un des muscles sterno-mastoidiens également transformée en matière tuberculeuse ferme et constante.*" LAENNEC p. 32.

31) PORTAL l. c.

32) P. III. Cap. de scrophulis.

33) HIPPOCRATES ait: „qui *secundum naturam* ad tabem dispositi sunt." (Aph. Sect. VIII. N. 8.). Celebrata sunt verba FERNELII: „qui tabida stirpe nati sunt, quasi *haereditario jure* omnes tabe marcescunt, hocque malum saepe vidimus in omnes ejusdem familiae grassari." (Pathol. L. V. C. X. de morbis pulmonum). MORTON dixit: „*dispositio etiam haereditaria saepe saepius* phthisin pulmonalem infert, cum omnibus sit sat notum, natos a phthisicis parentibus in eundem morbum esse proclives." (Op. c. L. II. C. I. p. 27). FRACASTORI (L. II. de morb. cont. C. 9.) scribit „mirum esse quasdam familias usque in quintam et sextam générationem omnes eadem tabis conditione perire et quasdam eadem aetate." Similia testantur PORTAL l. c. et *Considérations sur la nature et le traitem. de quelques maladies héréditaires. Paris*

ab anno decimo octavo ad trigesimum quintum[34]), neque infantia excepta[35]), sexus sequior[36]), clima

1808. J. P. FRANK (Epit. de curand. hom. morbis. Vol. V. P. II. p. 189.), PORTAL *Obs. sur la phthisie de naissance* (*mém. de Paris a.* 1781. *hist.* p. 9. *mém.* p. 531.), VAN STICHEL *Essai sur la phthisie héredit.* (*Act. de la soc. de méd. chir. et pharm. de Bruxelles. T. I. P. I.* p. 79.), CHAVET de phthisi pulmonali haereditaria. Münst. 1787. multique alii. Vidi ego familias quarum singula individua sexus, modo alterutrius, modo utriusque, phthisi scrophulosa periere.

34) Monet HIPPOCRATES: „Inter aetates, illae demum ostentant periculum phthisis, quae sunt ab anno decimo octavo, ad trigesimum quintum." (Coac. L. II.). Et: „Tabes maxime fiunt ab anno octavo decimo, usque ad quintum et tricesimum (Sect. VIII. Aph. 7.). BAYLE sequentem calculum phthisin in genere respicientem exposuit. Inter centum phthisicos mortui sunt; ab anno aetatis 15 et 20, decem; — ab a. 20 — 30, viginti tres; — ab a. 30 — 40, viginti tres; ab a. 40 — 50, viginti unus; ab a. 50 ad 60, quindecim; ab a. 60 — 70, octo.

35) Infantes scrophulosi quidem saepius phthisi meseraica quam pulmonali afficiuntur; sed etiam primo in casu pulmones a morbi germine haud immunes inveniuntur. Hanc solum invenire potui differentiam quod tubercula mesenterii jam erant suppurata et erosa, illa vero pulmonum in statu adhuc cruditatis. Sic Pater meus die 30. Novembr. 1802. in Clinico Vindobonensi pusionem unius anni secavit, cujus pulmones tuberculis obsessi erant. (Ex schedis ejus).

36) Inter septendecim phthisicos, decem numero feminas. Ante seculum contrarium locum habuisse vide-

clima humidum frigidumque [37]), regiones maritimae [38]), et urbes magnae [39]).

8. Ex-

tur ut elucet ex STAHLIO (Path. dogm. P. III. Membr. 2. Art. 2.) et COSCHWIZ (de caussis infrequentiae phthiseos in sexu sequiori prae virili. Halae 1720.) qui ait: „Non solum ex propria nunc per annos plus quam viginti exercita praxi et observationibus collectis, vix ac ne vix quidem 30. feminini sexus personas, vera phthisi laborantes observavi, cum è contra juvenes et viros eidem malo obnoxios satis numerosos videre iisque consilio succurrere licuerit; sed et a B. parentis mei experientia, per 25. annos exercita, idem accepi." — Caussas, cur mares frequentius phthisi laborant, quaerit in violentiis externis, victu lauto, liquoribus fermentatis, cursu, frigore et ira. — Caeterum jam JUNKER (Conspectus med. theor. pr. in Tab. XXVI.) dixit: „sexus femineus phthisi magis expositus est quam virilis." GALENUS idem jam fassus est. (L. III. Epid.).

37) ARETAEUS ait: „Regiones autem frigidae atque humidae hujus affectus germanae sunt." (l. c. C. 8.). Cum tale clima et febribus intermittentibus faveat, miror WELL (*Transact. of a soc. for the improvement of med. and chir. Knowledge. Vol. 3. N. 33.*) contendisse, illas ibi non grassari ubi phthisis obvenit et vice versa. De imperio climatis in phthisin pulmonalem lege: FINKE *Versuch e. allgem. medicinisch-prakt. Geographie. 1. B.* p. 68. *2. B.* p. 32. 34. 53. 55. et SOUTHEY l. c. p. 20—36.

38) *Bemerk. über salzführende Stürme u. den Einfluſs d. Salzes u. d. Salzluft auf d. Leben d. Thiere u. Pflanzen v.* BECK (*the Americ. Journ. of science. New-York* 1819. *Vol. I.*). Et SUTTON contendit clima *Melitae*

Caussae excitantes.

8. Excitant phthisin scrophulosam caussae febrium catarrhalium 40), pneumoniarum 41), pneumonorrhagiarum 42), maxime vero vestium levitas, mosque sexus sequioris pectore, scapulis et brachiis denudatis incedendi 43), thoracem fibu-

et *Jamaicae* ad phthisin disponere. (*The Lond. med. and phys. Journal, publ. by* FOTHERGILL 1817. *Febr.*). Cfr. ROBERT *Rapport sur le concours relatif à la question sur les causes, la nature, et le traitement de la phthisie pulmonaire, qui regne sur les côtes maritimes depuis Perpignan jusqu'à Nice.* In *Mém. de Marseille. T.* 8. *An.* 1809. *T.* 2. p. 65.

39) Si considerem phthisin scrophulosam Neapoli, Vindobonae, Parisiis, Londini et Petropoli aequo plane pacto grassari, caeterum autem in provinciis Italiae, Germaniae, Galliae, Angliae et Rossiae longe rarius obvenire; credere cogar, clima per se longe minus ad phthisin scrophulosam disponere, quam rerum adjuncta, quae urbibus magnis propria sunt. Spectant huc eae ipsae caussae, quae in familiis scrophulas propagant atque alunt, quaeque graphice a HUFELANDIO nostro designatae fuere. (*Ueber d. Natur, Erkenntniss u. Heilung d. Skrophulkrankheit.* 3. *Aufl. Berl.* 1819. p. 16).

40) P. I. Vol. I. C. VI. §. LXV. N. 5.

41) Cap. VIII. §. XXXIII. N. 2.

42) Cap. IX. §. XXXIX. N. 2.

43) GLADBACH diss. de morb. a vestitu contra frigus insufficiente. Francf. 1761. Ejusdem *Beschreibung der Krankheiten, welche von d. Kleidung kommen, die für d. Kälte nicht genugsam verwahret. Frankf.* 1763. DAVIDSON *Ueber d. Einfluss d. jetzigen Kleidertracht unt. Damen auf d. Gesundheit d. Körpers. Berl.* 1798.

fibulatoriis aliisque fasciis circumdandi [44]), vigiliae, choreae, ursorum exemplo volutatoriae [45]), tubarum tractatio [46]), haustus frigidus aestuante corpore ingestus [47]), potus liquorum fermentatorum [48]), abusus aquarum mineralium [49]), errores in

44) „Si virgines quae ex superbia et amore pulchritudinis omni cura pectus in angustias cogunt, ut demissis sint humeris et graciles appareant, scirent, perquam docte inquit Sperling, quanta cum sanitatis ac vitae id fiat dispendio, tale quid haud attentarent. Pulmo enim, arteriae, venae omnesque partes in thorace contenta misere comprimuntur. Hinc mala mille, destillationes, marcor, tabes et mors praematura sequitur." Institut. Physiolog. Lib. 9. Cap. 3. Quaest. 6. p. 1322.

45) Wolf *Erörterung d. wichtigsten Ursachen d. Schwäche uns. Generation in Hinsicht auf d. Walzen. Hal.* 1797.

46) Portal l. c. et quotidiana experientia. Pater meus Magistri quondam sui ex Ordine Jesu nunquam sine grato animi testimonio recordabatur, quippe qui, cum illum juvenem adhuc instrumentum pneumaticum, vulgo *Clarinetto* tractare viderit, id severe, ne pectori injuria fiat, prohibuit. Haec enarrando senex addi solebat: „ubinam, nostro nunc tempore, tanta habetur studiosae juventutis cura?"

47) Exempla phthiseos a potu frigido, nimis copiosa sunt, ut adduci possent. Ex frigoris applicatione pectori, scopo juvenem scrophulosum ex lipothymia fortuita excitandi, subsequente illico raucedine, phthisin evolutam vidi a. 1819.

48) Loquor praeprimis de fatali potu ex taphia parato, vulgo *Punsch;* maxime si tempore chorearum epote-

in diaeta [50]), animi pathemata, prae omni alio, amor infelix, zelotypia et moeror, onania, venus, potissimum praematura [51]), nimia purgantia [52]), puerperium, lactatio, morbi varii, inprimis febres intermittentes, morbilli, variolae et

tur. Sed qualiscunque fuerit potus fermentatus fortior, si a juvene scrophuloso ingurgitetur, phthisin excitare poterit.

49) PALUMBINI (Praesid. FASCHIO) de phthisi. Jenae 1679. C. 5. Provocat auctor ad WEDELIUM, qui ipsas aquas acidulas (quibus passim locorum homines quotidie abutuntur) in dispositis phthisin maturare edixerat.

50) „Unde *mala ciborum confectio* viscidos acresve succos parat, qui et stomachum vellicando, tussim excitent, et in pulmonibus tandem subsistendo irritandoque, caussam praebeant phthisi." MORGAGNI de sed. et causs. morb. L. II. Epist. XXII. Art. 20.

51) Multorum juvenum utriusque sexus memor sum, qui etiamsi quam maxime ad phthisin praedispositi fuerint, tamen sat bene valebant, donec fatalis illa matrimonium ineundi idea locum obtinuerit. Nuptiae etenim cum phthisi pari incedebant passu.

52) Dr. BACKER (*Med. Trans. Vol.* 2.) Narrat se a Dr. BLANCHARD certiorem redditum fuisse, inter 90. homines, quibus variolae insitae fuere, decem, propterea quod nimia purgantia scopo ad inoculationem praeparandi assumserunt, in phthisin incidisse. Ex repetitis purgantibus anthelminthicis evolutionem phthiseos acceleratam fuisse, pluries vidi; quod non solum debilitati per evacuationes inductae sed et irritationi systemati lymphatico abdominali inprimis per drastica illatae, ac illi pulmonum communicatae, adscribendum esse arbitror.

et syphilis. Quaeritur num phthisis scrophulosa a *contagio* excitari possit, nec ne? — Quodsi perpendamus centenos phthisicos sudore rorantes nostra inter brachia animam exhalasse, nosque millenis aliis sine omni cautela incolumes adstitisse, et custodes aegrorum in magnis nosocomiis diu noctuque phthisicis, quin morbis pulmonum plus quam reliqui homines subjiciantur, ministrare, si haec, inquam, perpendamus, extra omnem dubitationis aleam nobis positum videtur, malum, de quo agitur, *non* esse contagiosum, saltem secundum ideam, quam, ex consideratione typhi, scarlatinae, morbillorum, variolarum, et hydrophobiae de contagio habemus. Posse vero morbi, ad ultimum stadium perducti, *lentam communicationem* locum habere, si intimum commercium cum aegrotis sudore diffluentibus, dormiendo, illorum utensilia, et vestes in usum ducendo, alatur; eo magis admittere inclinamus, quo magis observationum nostrarum seges crescit. Innumera enim conjugum, quorum unus brevi post alterum phthisi perierunt, exempla collegimus; quin tale infortunium ex aliis causis, e. gr. ex moerore, vigiliis etc. repeti, aut casui adscribi, facile potuisset. Porro, quisne exempla, naturam contagiosam phthiseos pulmonalis comprobantia, ab ARISTOTELE[53]), GALENO[54]), SCHENKIO[55]),

53) Problem. IV. Lib. VII.

54) De febribus L. I. CHARTER. T. VII. p. 188. „Pe-

KIO [55]), RIVERIO [56]), FRACASTORO [57]), MORTONO [58]), SWIETENIO [59]), MORGAGNIO [60]), RAULINO [61]), HIL-

riculosum praeterea est, consuescere his, qui tabe tenentur, atque in totum cum omnibus, qui putridum adeo exspirant, ut domicilia, in quibus decumbunt, graviter oleant.

55) Obs. Lib. II. Obs. 133.

56) Obs. Cent. I. N. 35. 99. Cent. IV. N. 92.

57) Lib. II. De morb. contag. C. 9: „potest fieri, ut optime sanus existens ex consuetudine tamen et convictu cum phthisico, aut ex fomite labem illam contraxerit: nam mirum profecto est, quanta tenacitate servetur virus illud in fomite, ita ut vestes, quas phthisici gestavere, saepe visae sint post biennium attulisse contagionem: quin imo tales etiamnum fiunt et camerae et lectuli et tabulata, ubi phthisici periere."

58) L. c. C. 2. L. I. „Contagium etiam hunc morbum propagat: hic enim affectus (uti frequenti experientia observavi) lecti socias miasmate quodam, sicuti febre maligna, inquinat."

59) Comment. §. 1206. „Certe juvenis ille, cujus modo mentionem feci, infecit sororem et ancillam, quae ipsi in morbo assidue ministrarunt."

60) Epist. Anat. XXII. N. 3.: „Illas (sectiones cadaverum phthisicorum) fugi de industria adolescens et fugio vel senex, tum ut mihi, tum ut studiosae, quae mihi circumstat, juventuti prospiciam, cautius fortasse quam opus sit, at tutius." Dr. BAYLE, tot sectionum cadaverum phthisicorum auctor, ipse ex phthisi periit v. *Dict. des sc. méd.* l. c. p. 46.

61) l. c. 1. *B.* p. 23 (*). Juvenis tibialia a manibus sudantibus phthisicae texta, induit, atque illico in su-

HILDENBRANDO [62]), CIRILLO et COTUGNO [63]), aliisque [64]) allata, omnino negare auderet? Id solum

dorem pedum, quem antea nunquam expertus erat, incidit. Sudor sensim sensimque super universum corpus, accedente et tussi, propagabatur, aegroto tamen sanato.

62) HUFELAND's *Journ.* 8. *B.* 4. *St.* p. 16.

63) *Istruzioni all publico sul contagio della tisichezza, scritte per Sovrano comando della facoltà medica del Supremo magistrato di sanità di Napoli. Napoli* 1782. Quantus sit Neapoli timor contagii phthisici etiam ex opere Mr. CREUZE DE LESSER *Voyage en Italie et Sicilie fait en* 1801 — 1802. *Paris* 1806. p. 168. apparet. „*Nous ne pumes pas voir un des appartemens* (*de Portici*) *qui étoit fermé, parceque une princesse napolitaine y etait recemment morte d'une maladie de poitrine. On est persuadé à Naples que ces maladies sont contagieuses; on l'est au point, que tous les meubles précieux, boiseries et jusqu'aux cheminées que contenoit cet appartement, venoient d'être arrachés et destruits, comme s'il eut été celui d'un pestiféré.*"

64) SCHMID de miro phthiseos contagio, in Misc. Ac. N. C. Dec. I. An. 9 et 10. p. 120. — GULLMANN de phthisi ex contagio in Eph. N. C. Cent. 9 et 10 p. 294. CAUCANAS *Examens des principaux faits rélatifs à la contagion de la phthisie pulmonaire* in *Ann. de la soc. de med. prat. de Montpell. T.* 2. DON DIEGO DE VERA Y LIMON *disertacion medica: si la tysis provenida de ulcera en el higado se considere entre las contagiosas?* (*Mem. de la R. Acad. de Sevilla. T.* 6. p. 121). EVERS diss. in contag. phthisicum inquirens. Goett. 1782. WEINHOLT *Abh. über d. Ansteckung d. Schwindsucht. Brem.* 1807. WESENER in HUFELAND's

solum ausi sunt CASTELLANI [65]), PORTAL [66]), BATTOLI [67]), TONELLI [68]), COCHI [69]) et SALAMADE [70]).

Caussa proxima.

9. Hypotheses circa intimam scrophularum naturam jactatae [71]), ad originem quoque phthiseos scrophulosae explicandam, in usum deductae sunt. Absit ut cum disquisitionibus ejusmodi tempus teramus! Solum nobis inquirendi restat, *quid sint illa tubercula scrophulosa*, totius morbi fundamentum sistentia? *Quatuor* hoc sub respectu exstant opiniones. Habent nempe tubercula pulmonis alii pro *glandulis lymphaticis*, alii pro *indurationibus* a praeviis inflammationibus relictis, alii pro *corporibus sui generis*, alii

Journ. 1821. *Aug.* p. 99. *Salzb. med. chir. Z.* 1814. 6. *Oct.* p. 24. KOPP *Jahrb. d. Staatsarz.* 4. *Jahrg.* p. 345.

65) *Raccolta Ferrarese di opusculi scientifici e literarii. T.* 7.

66) *Obs. sur la phthisie de naissance* v. *Mém. de la soc. R. des sc.* 1781. et *Abh. f. pr. Aerzte.* 10. *B.* p. 682.

67) *Mem. sulla pretesa qualità contagiosa della tisi in giornale della soc. medico-chir. di Parma. Vol.* 2. p. 3.

68) *Mem. sulla insusistenza del contagio delle tisi pulmon. in giorn. della soc. med. chir. di Parma. Vol.* 14. p. 285.

69) *Tratto sull' insufficienza del contag. tisico. Mantova* 1718.

70) *Diss. qui tend à établir que la phthisie pulmon. n'est pas contagieuse. Paris* 1805.

71) P. III. Cap. de scrophulis.

alii pro *vermibus*. *Primae opinioni* cum MORTON [72]), SAUVAGES [73]), PORTAL [74]), CAMPER [75]), RAULIN [76]), LAENNEC [77]), BARON [78]), aliisque multis adhaeremus, *secundam* non plane excludendo. Adhaeremus *primae* opinioni, nam in tuberculis pulmonum eadem prorsus phaenomena contingere videmus, quae in glandulis lymphaticis mesenterium et externam corporis superficiem occupantibus, dum a vitio scrophuloso contaminantur, locum obtinent [79]); novimusque ex anatomia pulmones undique vasis et glandulis lymphaticis insignitos esse [80]). Neque PORTALIO con-

72) Op. c. Cap. I. Lib. III.

73) Nosolog. method. Class. X.

74) *Mém. de l'ac. R. des sc. de Paris*. 1780. p. 315. et: *Abh. f. pr. Aerzte*. 10. *B*. p. 404.

75) Diss: decem, quibus ab illustribus Europae, praesertim Galliae Academiis, palma adjudicata. Vol. I. Lingae 1798. v. *Abh. f. pr. Aerzte*. 18. *B*. 1. *St*. p. 78.

76) Op. c. 1. *Th*. p. 18.

77) Op. c. 1. *Vol*. p. 31.

78) *An inquiry illustrating the nature of tuberculated accretions of serous membranes, and the origin of tubercles and tumors in different textures of the body. Lond.* 1819.

79) Monet MORTON (l. c.): „quod in caeteris glandulosis partibus accidit, in ipsis etiam pulmonibus accidit .... quo mirum non est, si scrophulosi, qui tumoribus glandulosis in aliis partibus frequenter obnoxii sunt, non raro etiam ejusmodi tuberculis vel in ipsis pulmonibus afficiuntur."

80) MASCAGNI Tab. 20. 21. Et *Abh. f. pr. Aerzte*. 10. *B*.

contendenti, solas glandulas generis lymphatici pulmonum vitio scrophuloso obnoxias esse [81]) assentimur; cum cadaverum sectiones testentur et glandulas mucum bronchialem secernentes, nec non illas quae arteriam mammariam comitantur [82]) indurari [83]); cumque praeterea nexus magnus inter istas glandulas conglomeratas illasque lymphaticas existat [84]). Nisi ab omni hypothesi alieni essemus, illam, quod vasa lymphatica materiam osseam absorbere valeant, ad originem tuberculorum explicandam, libenter amplecteremur. Peculiaris enim ossium in phthisi forma molliorque conditio [86]) ideam metastaseos osseae ad glandulas confirmare videtur. Porro sedem tuberculorum in glandulis pulmonum dum quaerimus, ob id, tubercula ex ipso *corpore* glandularum evolvi, non contendimus; enimvero phaenomena in affectionibus scrophulosis externis obvia, potius *cellulosam* corpus glandulare circumdantem a praevia saepe inflammatione [87]) labo-

p. 49. Ait Cruikshank: „*next to the liver, the greatest number of absorbents have been found in the lungs.*" *Anat. of the Absorbents* p. 196.

81) l. c.

82) Camper *Kleine Schriften.* 3. *B.* 2. *St.* p. 268.

83) N. 6. (18).

84) Mascagni Tab. 21.

86) N. 6. (3.).

87) Ex Fothergillii verbis: „*If the inflammation terminate neither by resolution nor suppuration, it often*

laborare, docent. Quin immo, *cystis* [88]), quae interdum tubercula involvit, nil aliud nisi pseudomembrana, praeviae inflammationi ortum debens, esse videtur. Sic primam cum *secunda* conciliamus opinione. *Tertia opinio*, quae scilicet tubercula ut *corpora sui generis* considerat,

 etiam-

leaves a scirrhous hardness, whereby this particular part of the lungs, however small and confined, becomes of little or no use in the economy of this organ, but by occasioning an obstruction of circulation and respiration in one single point, subjects the sound parts of the lungs to greater labour:" ex his, inquam, verbis duae oriuntur suspiciones; altera posse jam tubercula cruda *effectum* praeviae cujusdam *inflammationis*, in *indurationem* conversae sistere, altera, circa locum induratum in pulmone sano *statum irritationis* et *congestionis* expectandum esse. Primae suspicionis gradus probabilitatis augeretur, si demonstrari posset, tumores scrophulosos in genere esse effectum praegressae inflammationis. Cum vero non liceat ad praesentiam inflammationis concludere, nisi saltem unum alterumve phlogoseos adfuerit signum, tumores vero glandularum scrophulosi in primo initio neque doleant, neque caleant, suspicionem illam cum nostris de inflammationibus notionibus non cohaerere fateri adigamur. Aliud argumentum affert Cl. Laennec, ubi ait: „*Rien n'est plus rare, qu'une inflammation du lobe superieur des poumons, et pourtant c'est en ce lieu qu'on trouve ordinairement les tubercules*" (l. c.).

88) N. 6 (9). Talis cystis Baronum (op. c.) in errorem duxisse videtur, quatenus contendit *tubercula ex hydatidibus* evolvi.

etiamsi a viris in anatome pathologica expertissimis defendatur [89]), maxime a veritate nobis aliena videtur. Alio videlicet argumento illa opinio non superstruitur, nisi quod tubercula formam glandularum lymphaticarum non habeant. Verum id est, si agatur de forma normali in statu scilicet sano; falsum, si quaestio sit de forma morbosa, de glandula videlicet circumcirca cellulosa tumida, vasis sanguiferis varicosis instructa, ipsaque lenta inflammatione et suppuratione erosâ. *Quarta opinio*, seu potius suspicio, E. JENNERI et J. P. FRANK [90]), tubercula pul-

89) BAYLE l. c. p. 21. Et BAILLIE *Anatomie d. krankhaften Baues* p. 39.

90) Cum a. 1803. Londini fueram, JENNERUM, joci gratia interrogavi, num forte adhuc germen alterius, vaccinae aemuli, inventi, foveret? Cur non? vir amicus respondit. Puto me caussam phthiseos scrophulosae detexisse. Et quaenam illa est? *Vermis.* — Viennam redux, istam opinionem Patri meo communicavi, qui, se tale quid jam dudum suspicatum esse, ex schedis suis (die 30. Jan. 1796. conscriptis) de phthisi pulmonali patefecit. Interim hanc opinionem non omnino novam esse ex BARTHOLINI Cent. I. Hist. 46. et RHODIO Cent. II. Obs. 12. SCHENKIO L. II. p. 229. PETRO VALESCO CASTELLO de morb. pector. Tract. 8. C. 4. diffic. 16. demonstrari possit. Ait EYSELIUS (Diss. de phthisi. Erf. 1694. §. 13.): „Et quid impedit, seminium ejusmodi verminosum etiam inspirari? cum per experientiam constet, oves gregatim tussientes contabescere, ubi nebula insalu-

pulmonis *vermes* sistere, ex pathologia comparata orta est. Constat nempe in pulmonibus ovium aliorumque animalium haud raro vermes nidulari[91]), quod et in ipso pulmone humano aliquando contingere monuimus[92]). Verum ex raris istis

brior (*Der Mehlthau*) rubigine inficit pascuas, ut incertum sit, utrum plus damni ex pabulo an potius ex inspirato aëre *vermiculis* scatente pecori accidat." Nuperrime de vermibus ut phthiseos caussa J. BARON (l. c.) et WESENER (HUFELAND's *Journ.* 1821. *Aug.* p. 87.) locuti sunt.

91) RUDOLPHI Entozoor. Hist. nat. Vol. I. p. 455. CAMPER *Kleine Schriften.* 3. *B.* p. 201. OTTO *Handbuch d. pathol. Anatomie.* p. 233.

92) N. 6 (21). De vermibus ab *aegrotis* rejectis monet PERCIVAL (*Phil. med. and chir. Essays* 3. *Vol. Lond.*): „Mr. HANFORTH *aged* 49. *years, had been long troubled with a cough, and with a fullness and oppression at his breast. He frequently expectorated lumps of black, grumous blood, which gave him relief. In Febr.* 1774. *the oppression increased, and in the night he discharged, by coughing, two masses, one of the size of nutmeg, the other smaller. They were of the colour of chocolate. When the larger substance was opened, it was found to contain a considerable number of worms, like maggots, in a very lively state. His cough and expectoration, we are told, still continue, but the oppression at his breast is not so troublesome, and the discharge of coagulated blood is less frequent.*" Ait HUFELAND (*Journ.* 4. *B.* 3. *St.* p. 201.): „*Im hiesigen Militärlazareth starb im December vorigen Jahres ein Schwindsüchtiger, dessen Auswurf nach der Versicherung des Regimentschirurgus und der Compagnie-*

istis observationibus, ipsa tubercula ad vermes pulmonum spectare, neutiquam sequitur. Nec solius pulmonis tubercula a vermibus repeti possent, nisi simul tubercula aliorum viscerum, quin immo, ipsi tumores glandularum extus obvii, a vermibus repeterentur, quod plane absurdum foret. Haec vero omnia non impediunt, quominus ipsi desideremus, ut in morbis pulmonum indagandis major vermium habeatur ratio.

10. Quae-

wundärzte immer von zahllosen Maden wimmelte, vorzüglich wenn er neben dem warmen Ofen auswarf. Der Leichnam blieb ungeöffnet." Spectat huc et observatio Dr. Causse: *sur un vomissement d'un Kiste, dans lequel a été trouvé une vingtaine de petits vers en vie.* (*Journ. de méd. T.* 9. p. 447—449). Addit Rudolphi (Op. c. Vol. I. p. 136.): „Ergo *hydatis* tussi ejecta, in cujus pure vermiculi vivi reperti sunt. An *hamulariae* vel similes vermes? Treutler (Obs. pathologico-anat. auctor. ad helminthologiam corp. humani continentes. Lips. 1793. p. 10. Tab. II. fig. 3. 7.) de viro narrat 24. annorum, manustupratione et veneris nimio exercitio emaciato, et, praevia haemoptoë ex phthisi demortuo; in cujus cadavere invenit glandulas bronchiales ad tertiam partem majores et vermes continentes, quos nomine *hamulariae lymphaticae* salutavit, sicque definivit: „corpus lineare, teretiusculum, caput obtusum, infra duobus hamulis prominentibus instructum." Suspicatur vero egregius Bremser (*Ueber lebende Würmer im lebend. Menschen* p. 222.) vermes illos potius ad genus *filariae* pertinuisse. Cfr. de hoc argumento Brera *Giorn. di med. pratica* et *Salzb. med. chir. Z.* 1815. *N.* 35.

10. Quaeri posset, num tubercula *cruda* pulmonum, utpote febre et macie expertia, jam ad phthisin pertineant nec ne? Huic quaestioni cl. Vir [93]) respondet: si germen quercus, quo primum e solo provenit, ad quercum pertinet, sane et tubercula cruda ad phthisin pertinent? Atvero objicimus, quod et ex uvis fit vinum, quin mustum ante fermentationem pro vino haberi possit. Interea nomen phthiseos ad tubercula cruda extendendo, id lucratur, quod medici mature morbum dignoscere, atque ab aliis malis, sub quorum larva abscondi solet (e. c. ab hemicrania, affectionibus spasmodicis vagis, chlorosi, hypochondriasi etc.) distinguere discant [94]). Verum,

Diagnosis.

93) Bayle l. c. p. 6. Ait: „.... *il leur paroit absurde (à plusieurs modernes) de regarder comme atteint de phthisie un individu chez lequel on ne peut découvrir ni fièvre, ni amaigrissement. Cette manière de considérer la phthisie est aussi ridicule que celle d'un naturaliste, qui voyant une jeune chêne, refuserait absolument de lui donner ce nom, parce qu'il n'offre pas encore tous ses caractères génériques et spécifiques. Cependant le chêne qui vient de sortir de la terre, quoiqu'il soit un très foible végétal, n'en est pas moins l'arbre dont le tronc doit acquérir tant de force. Il en est de même de la phthisie: dans son principe elle semble à peine une légère indisposition: dans son dernier dégré, elle terrasse l'homme le plus vigoureux; elle devore, consume et réduit à l'état de squelette, celui dont l'embonpoint et la santé paroissoient inaltérables.*"

94) Eloquenter ait Meibomius (Diss. de phthisi. Helmst.

rum, cum divulgatâ hac sub rerum positione phthiseos diagnosi medicus familiam aegri praepostere in desperationem conjiceret; coram illo potius, de *praedispositione ad phthisin* loqui malimus. Satis enim est ut solus medicus latens morbi germen cognoscat. Qua de re ut ille certior fiat, aeger suspectus, variis sub rerum conditionibus, inprimis dum deambulaverit, scalas ascenderit, alta voce legerit, examinandus. *Percussio thoracis* lege artis suscepta [95]), si pulmones tuberculis referti fuerint, obscuriorem sonum, quam in homine sano, edere solet. Et pulmonum capacitas aërem continendi ope *pulmometri* [96]) explorari possit. Verum facile, in per-

1675.): „ut tamen herbae primo prodeuntes imperfecta sua figura et non explicatis foliolis frequenter fallunt etiam peritissimos botanicos, qui in vigore suo constitutos ex flore, semine, fructu facillime et promtissime cognoscerent: ita morbi in ortu suo attentissimos requirunt medicos, et incuriosorum oculos fugiunt, quamvis in progressu, tot symptomatibus stipati, neminem temere nec ipsum quidem vulgus fugiant."

95) Cap. XI. §. LIV. N. 7.

96) Sic vocatur instrumentum excogitatum ab Edwardo Kentisch (*An account of Bath and of Madeira House at Bristol; with a drawing and a descript. of a Pulmometre: and cases shewing its utility in ascertaining the state of the lungs in diseas. of the Chest. Lond.* 1814. v. Hufeland's *Journ.* 40. *B.* 4. *St.* p. 115) quodque experientiae innititur, hominem mediocris statu-

percussionis opere, auditus noster, et in pulmometri experimento, aegroti major minorve sub inspirationis opere dexteritas, in errorem ducere potest. Longe magis refert morborum praegressorum rationem habere, ut sapienter MORTON [97]): „certissimum diagnosticum sumendum est a tumoribus glandulosis in externo habitu corporis eam (phthisin) comitantibus vel saltem praecedentibus, uti ex ophthalmia et scabie

rae pulmonibusque sanis dotatum, posse per profundam inspirationem unica vice octo mensuras (*pints*) aëris attrahere, quae facultas, pulmone aegrotante ad unam mensuram (*pint*) decrescere potest. Consistit autem instrumentum in campana vitrea, duodecim mensuras aëris continendi capace, quae super apparatum pneumaticum invertitur. Ex parte superiore hujus campanae assurgit tubus ad orificium suum epistomio munitus, ac dein in angulum rectum reflexus, sic in longitudinem sex pollicum decurrens, atque in cavum os aegri excipiens (*Mundstück*) terminatum. Campanae superficies externa instar thermometri scala instruitur, in mensuras integras et dimidias divisa. Quatuor mensurarum spatium inferius aqua apparatus pneumatici, octo autem aër superius occupant. Inspirante nunc aegro (labiis tubi extremitati alteri probe admotis) aërem ex campana, copia illius, per altitudinem aquae ascendentis facile determinatur. Absoluta inspiratione, tubi extremitas, campanae proxima, illico ope epistomii (*Hahn*, *robinet*) clauditur, ne scilicet remoto ore, aër atmosphaericus ad campanam penetrando aquam iterum deprimat.

97) l. c. p. 82.

bie saepe recurrentibus atque aliis ejusmodi affectionibus scrophulosis." Notae istae scrophulosae suspicionem latentium tuberculorum pulmonis, non solum in iis qui corporis structuram de phthisi suspectam exhibent, movere debent, sed et in aliis amplo licet thorace instructis. Interea cavendum, ne diatheseos scrophulosae praesentia ex *uno* tantum signo (e. c. ex tumore glandularum externarum fugace, utpote saepe effectu vel frigoris suscepti, vel incrementi corporis), stabiliatur. Nec ignorandum tales glandularum tumores externos, ut morbus scrophulosus pulmonis admitti possit, neutiquam absolute requiri [98]). In *evolutione phthiseos scrophulosae* dijudicanda plurima valent monita. *Evolutio repentina* probe a *lenta* distinguenda. Illa, utplurimum a morbo accidentali acuto repetenda est, haec, ex ipso morbo chronico emergit. Morbi acuti accidentales evolutionem phthiseos scrophulosae praeparantes, ut monuimus [99]), sunt, febres catarrhales, pleuro-pneumoniae et pneumonorrhagiae. Illis etenim in pulmone tuberculoso vigentibus, status inflammatorius bronchiorum, pleurae et vasorum sanguiferorum, ad glandulas induratas transgredi videtur, unde illarum phlogosis, cui nomen

98) „Etsi libentissime fatendum ducam aliquando contingere glandulas pulmonum *solitario isto tumore* affici." MORTON l. c.

99) N. 4.

nomen *tuberculitidis* imponi posset. Haec, vel morbo acuto profligato, remanet, ac nisi resolvatur, in suppurationem transit, *phthisin confirmatam* constituentem. Si vero tuberculitis resolvatur, aeger pro hac vice, periculum aufugit atque ad pristinum statum, phthiseos videlicet latentis, retrograditur. Quae retrogradatio, cum sub recta medela haud raro obtineatur, cavendum ne stadium morbi confirmati praepostere proclamemus. Phthisi scrophulosa sese *lente* evolvente, potius errori opposito locus est. Chronica enim inflammatio, qua tunc tubercula laborant, id cum inflammationibus generis scrophulosi commune habet, quod dolose et sine magno symptomatum apparatu, incedit. Accidit hinc crebro ut maximae insidiae pulmonibus struantur, quin vel umbra hujus periculi palam fiat, idque eo magis cum aegroti, qui talia patiuntur, fatali facultate polleant, quaestiones eludendi, propria mala celandi, falso interpretandi, sicque medicos incautos in errorem ducendi [100]). Mi-

100) *Medicus.* Aegrotasne jam diu? *Aeger phthisicus.* A mense circiter. *Med.* Te jam a duobus annis laborare, audivi. *Aeger.* Noli credere, nunquam enim negotiis meis vacare desivi. *M.* Tussis tamen te molestabat? *Ae.* Ha! omnes tum catarrho laborant, tussire solent. *M.* Tussi vero nunc non excruciaris? *Ae.* (Tussiendo) neutiquam. *M.* Sed tussiendo respondes? *Ae.* Fortuito id contingit. *M.* Horresne post pastum? *Ae.* Fruor hoc bonae coctionis ciborum signo:

Mirum ipsos adeo artis expertissimos, ab aliis aegrotantibus, hoc sub respectu, raro differre [1]). Ut tuto incedamus refert, ad aegri habitum respicere, illum horis praesertim vespertinis visitare, pulsus frequentiae, coloris genarum, ardoris

M. Calesne serius? *Ae.* Dum cubiculum praeter-modum calidum est. *M.* Sudasne noctu? *Ae.* Dum multis cooperior stragulis. *M.* An macilentus redditus es? *Ae.* Ego nunquam obesus fui. *M.* Decumbesne in utrumque corporis latus. *Ae.* Consuetudo mea fert semper in latus dextrum decumbendi. *M.* Sanguinem nunquam exspuisti? *Ae.* Ni fallor semel, et procul dubio ex faucibus veniebat, ac aliunde haemorrhoides in mea familia grassantur etc.

1) Curabam Vindobonae collegam phthisicum, qui millenis sane hujusmodi aegrotis adstiterat. Videbatur illum morbum suum prae omni alio dignoscere debuisse; atvero neutiquam. Non solum symptomata, quousque poterat, pathologico, (si dicere liceat), mendacio celabat, sed irascebatur dum ex formulis, me illum pro phthisico habere, arguere poterat. Vidi contra feminas phthisi laborantes, quae ob id quod morbum in aliis semel bisve viderint, ipsae diagnosin proclamabant, ac conaminibus meis therapeuticis benigne arridebant. Ex quo colligitur, hallucinationem phthisicorum (et hydropicorum) circa proprium statum, non esse symptoma adeo constans, ut pro signo morbi *specifico* cum WALTHER (l. c.) haberi posset. Jure id monet CABANIS, asserendo, phthisin pulmonalem, quae affectione viscerum abdominalium stipatur, haud raro potius desperationem sociam agnoscere.

ris palmarum rationem habere, ac probe cavere, ne febriculam hecticam cum intermittentibus confundamus [2]). Diagnosis sputorum *) ac stadii conclamati alibi exponetur [3]). De stadiis vero huic antecedentibus loqui non cessabimus, quin moneamus, interdum contingere, ut symptoma aliquod, alias solum conclamato morbo familiare (e. c. sudor, diarrhoea, defluvium capillorum) incipientis jam morbi sit comes [4]).

11. *Pro-*

2) Cfr. P. I. Vol. I. C. II. §. XXVIII. N. 2. Vix juvenem medicum inveni, qui erroris, febrem hecticam phthisicorum pro legitima intermittente habendi, particeps non fuisset.

*) §. LI. N. 12.

3) §. LII. N. 6.

4) Juvenes observavi plurimos, qui, caeterum, ut videbatur, optime valebant, atvero omni nocte, sine ulla nota caussa *sudabant*. Elapso aliquo tempore, en phthisis omnibus numeris absoluta! An. 1816. virgo nobilissima in *diarrhoeam* rebellem inciderat. Medicus expertus in auxilium deductus, ex solo aegrotae habitu, morbum pro phthisi declaravit. Cum vero aegrota de pectore non conquereretur, parentes huic diagnosi fidem haud tribuerunt, aliumque adhuc medicum accersiri curarunt. Definivit iste malum pro diarrhoea verminosa. Revera sub anthelminthicorum usu ascaris lumbricoides in conspectum venit, in quem veluti triumphi honor delatus est. Breve gaudium, nam morbus invalescebat. Advocatus tandem et ego, audivi medicum, secundo loco accersitum, monentem, se quidem libenter concedere aegram de pectoris labe *suspectam* esse, atvero se labem non ita

Prognosis.

11. *Prognosis phthiseos scrophulosae*, illi scrophularum in genere alligata est. Palam fiet [5]), quam arduum sit vitium scrophulosum universim eradicare. Nusquam autem scrophulae fuga difficilior, quam ex tenerrimo pulmonum textu. Hìc enim illa ipsa pharmaca, quae alibi glandulis induratis saepe impune prospicere valent, non sine magno periculo locum inveniunt, cum experientia docuerit, tubercula pulmonum cruda facile inde irritari, inflammari et suppurari. Atque sic aegroti per artis praepostera conamina mature praecipitantur, qui forte ope, aut temporis, aut morbi cujusdam alterius e. c. febris intermittentis vernalis [6]), typhi [7]), dispositio-

evolutam videre, ut diarrhoeam colliquativam, phthiseos conclamatae signum, sociam habere possit. Ad me quod spectaverat, diarrhoeam pro effectu suppurationis glandularum mesaraicarum (quarum vestigia, sub forma globulorum, amygdalarum magnitudinis veluti ex materia adipo-cerea efformatarum, in dejectionibus alvinis obveniebant) declaravi atque praedixi, pulmones adhuc tubercula continere, serius in suppurationem transitura. Ac re quidem vera, paucis mensibus elapsis, en pneumonorrhagia, quam phthisis pulmonalis omnibus numeris absoluta sequebatur. Phthisicam eo ipso, quo scribo, tempore coram oculis habeo, quae ante duos annos, dum prorsus adhuc sana videbatur, maximam *capillorum* partem jam amiserat.

5) P. III. Vol. II. Cap. de scrophulis.

6) P. I. Vol. I. Cap. II. §. XXIX. N. 1. p. 14.

sitionem ad phthisin amisissent, vel saltem ex morbo, illo pulmonis minus crudeli [8]), periissent. Spes tempus lucrando periculum evolutionis phthiseos pulmonalis scrophulosae aufugiendi, inprimis ibi viget, ubi in morbo producendo, vitium haereditarium nullam ludit scenam. Est enim *phthisis haereditaria*, potissimum si illa habitum phthisicum socium habeat [9]), atque circa vitae tempus evolvatur, quod parentibus quon-

7) Praxin medicam ab a. 1796. usque ad 1804. in magno Nosocomio Vindobonensi cum exercerem, pluries mihi videre contigit, quod aegroti cum phthisi plus minusve provecta suscepti, ac in cubicula, ubi aegri typho petechiali affecti degebant locati, contagium contraxerunt, ac superata tandem feliciter tali febre nosocomiali et a phthisi liberi evaserunt.

8) Dum aeger morbo scrophuloso universali et speciali pulmonum laborans, caussas sedulo evitat, quae tubercula pulmonum inflammari possent, haud raro accidit, ut a phthisi pulmonali quidem immunis maneat, sed serius ex tabe, a defectu nutritionis repetenda, sat placide moriatur: quo in casu glandulae mesenterii induratae, et pulmones tuberculis crudis repleti, flaccidi et veluti exsiccati inveniuntur. Observatio haec opinioni locum dedisse videtur, posse pulmones sine suppuratione praevia, per *absorptionem*, destrui. v. Folchi in *opusculi scientifici. Bologna. T. I.* p. 248.

9) Monet Hippocrates (Aph. 8. Sect. VIII.): „quae secundum naturam ad tabem disposita sunt, omnia quidem vehementia."

quondam infensum fuerat[10]), omnium deterrima: tanta enim hîc esse solet morbi vis, ut ille ex se ipso evolvatur, tuberculis scilicet crudis in spontaneam eamque lentam inflammationem et exulcerationem transeuntibus. Rerum iste status illo longe pejor est, ubi tubercula accedentibus caussis extrinsecis *fortuito* phlogosi corripiuntur. Hoc enim in casu aut resolutio tuberculitidis obtineri potest, aut succedens suppuratio benigniot evadit, ita ut haud omnino rarum sit, abscessulos sibi viam ad bronchia parare, a rejectis tali pacto infensis tuberculis, pristinam pro tempore redire valetudinem. Phthiseos confirmatae curriculum interdum a graviditate, ab animi pathemate, a mania, suspenditur. In genere transitus morbi in phthisin conclamatam eo magis timendus, quo junior, floridior, magisque sensilis

10) „*Un des caractères essentielles des maladies héréditaires, dit le Docteur* Petit, *c'est de se developper en général, chez les descendans au même age, à la même époque et au milieu des mêmes circonstances, que chez les parens qui les ont transmises. Ainsi un enfant né d'un père phthisique, mort à l'age de trente ans, par exemple, éprouvera au même age tous les symptômes de la même maladie, qui se terminera comme celle de son père.*" *Dict. des sc. méd.* l. c. p. 54. Intelligitur inde cur phthisis haereditaria pro diuturniore habeatur a Benedicto (Tab. theatr. p. 111.) dicente: „qui phthisis indelebilem impressionem a parentibus susceperint, licet irrestituibiles, *sunt tamen diuturniores.*"

silis et floridus est aegrotus, quoque magis illius juvenilis petulantia, aut mentis tenacitas [11]), aut invicibilis paupertas, usui debiti regiminis diaetetici obstat.

Cura in genere.

12. Sicuti enim in cura scrophularum in genere, ita et in illa phthiseos scrophulosae, *regimen diaeteticum* primum occupat locum. Debet vero illud aeque ac pharmacorum usus, variis morbi stadiis apprime accomodari. Intercedit nempe inter haec tantum discriminis, ut eadem prorsus medendi ratio, quae in uno stadio conduceret, in alio noceret.

Cura stadii phthisis latentis.

13. In curando *stadio latente* phthiseos scrophulosae aegrotis sine ambagine declarandum est, quod si mortem maturam et terribilem evitare optent [12]), sese per plurimorum annorum curriculum sequenti regimini stricte submittere debeant. Caveant a transitu repentino e temperatura

11) Antiquum Germanorum adagium est: „*dafs die eigensinnigen Menschen gemeiniglich die Schwindsucht bekommen, daher auch, vor oder aus Eigensinn sterben.*" ALBERTI diss. de phthisi praeservanda. §. IV.

12) Revocent ad memoriam quod saepius SENECA de praeoccupandis ingruentibus periculis (L. I. de ira C. 8.) monuit: „in primis finibus hostis arcendus est, nam cum intravit et portis se intulit modum a captivis non accipit." Hinc OVIDIUS (5 Tristium. 7) eloquitur: „turpius ejicitur, quam non admittitur hospes." Et secundum CICERONEM: „omne malum nascens facile opprimitur."

tura calida in frigidam, e frigida in calidam; a ventis, praesertim a Borea et Euro, ab aëre Alpium ac urbium majorum; a motu vehemente, potissimum ab ascensu montium et scalarum, ab exercitiis gymnasticis, ab equitatione [13]) nisi admodum moderata, vento silente [14]), et super viam umbrosam; a choreis, maxime nocturnis, in oecis halitu hominum, fumo candelarum [15]) et

13) Quo pacto SYDENHAMUS efficaciam equitationis in hoc morbo viribus, quas cortex peruvianus in debellandis febribus intermittentibus, et mercurius in domanda syphilide possident, aequiparare potuerit, eo magis non intelligo, cum non solum de ingruente phthisi, sed de ea vix non conclamata locutus sit (v. Diss. epist. p. 523). Nec miror ubi MORGAGNI ait: „Hic vero phthisicus alter est de duobus, quibus laudata adeo a SYDENHAMO equitatio mortem acceleravit." (Epist. XII. Art. 13.). Consentit WITRINGHAM dicendo: „Errant saepe medici, dum exercitationes aegris et valetudinariis imponant, praesertim phthisicis, quibus equitatio indiscriminatim imperatur." (De morb. quibusdam Comment. §. 73.). Cfr. tamen altera ea parte etiam DICKSON *Obs. on the cure of an haemoptoe, and upon riding on horseback for the cure of Phthisis* (*med. obs. by a Soc. of Physic. in Lond. Vol.* 4. p. 206). Jam vero ARETAEUS equitationem quatenus motus speciem *pectori inimicam* rejecerat (Tetrab. I. Serm. 2. C. 7.).

14) „Pulmoniacus ubi convaluerit, ad *ventum* ne celeriter currat, neque in *equum* neque in currum conscendat. HIPPOCRATES Lib. de intern. affect.

15) Quantum noceat vides apud BORELLI Cent. II. Obs.

et nicotianae, ac pulvere arenae inquinatis; a tractatione non solum tubarum aliorumque instrumentorum pneumaticorum, sed illorum quae brachiorum motum continuum exposcunt, ut cymbalum; a cantu et sermone alta voce absoluto [16]), a potu vini, taphiae, cerevisiae fortioris, coffeae, theae, cioccolatae; a cibis difficilioris digestionis, fumo induratis, salitis, aromaticis omnisque demum generis nimia copia [17]) ingurgitatis; a lucubrationibus nocturnis, et vigiliis; a decubitu in lecto nimis protracto [18]), a caussis animi pathemata violenta gignentibus [19]); a suppressione evacuationum habitualium, sudoris pedum, fonticulorum; a fuga intempestiva

 impe-

59. Primerosius jam dudum fumum carbonum fossilium ut caussam phthiseos pulmonalis designavit (L. III. C. 29.).

16) Objici posset cantum et vocis exercitium pulmones debiles roborare; atvero hic non agitur de pulmone debili, sed de eo tuberculis referto.

17) Fothergill (l. c. p. 305.) jure monet non esse solum ad *qualitatem* sed et ad *quantitatem* alimenti phthisicorum respiciendum, optimumque licet chylum magnum corpori addere stimulum.

18) Reid (l. c.) provocando ad Musgrave (Gulstonian lectures v. *Samml. auserl. Abh.* 5. *B.* p. 664.) quatenus contendit moram diuturnam in lecto calido inflammationem pleurae et viscerum thoraci inclusorum promovere.

19) Consilio, ut animi pathemata fugiantur, illud potius, caussas illorum pathematum evitandi substituo.

impetiginum, fluoris albi, febrium intermittentium; a venere, lactatione (nisi puerpera sit plethorica lacteque abundet); a balneis frigidis, marinis, iis regionum calidarum exceptis [20]). Contraria commendanda sunt; inprimis rusticatio, vivendi ratio regularis, uniformis, potus aquae selectae, cerevisiae tenuis [21]), lactis, modo puri, modo cum decocto ›u' nucleorum *theobromae cacao*, aut (nisi aeger fuerit plethoricus atque alvi obstructioni obnoxius) *glandum quercus roburis tostarum;* esus carnium juniorum animalium, piscium, leguminum non flatulentorum, fructuum horaeorum, somnus nocturnus (quo opera respirationis et circulationis sanguinis debita fruuntur quiete), serenitas mentis et prae omnibus castitas. Vitium scrophulosum emendare studemus ope remediorum resolventium generis mitissimi, qualia natura, vere ridente, suppeditat. De succo loquimur ex herbis recentibus *urticae dioïcae* et *hederae terrestris* expresso [22]), et decocto radicum *cichorci intybus*, *leon-*

20) Balnea *marina* commendari generatim non posse, quin climatis ratio habeatur, quivis intelliget, qui perversos saepe effectus immersionis in *mare Balticum* cum salutari illa in *mare nigrum* comparat.

21) In comitatu DEVONSHIRE cerevisia paratur tenuis multum gaz acidi carbonici continens, *Ashbarton pop* dicta, cui facultas phthisin sanandi tribuitur.

22) āā uncias quatuor, capiat tribus vicibus curriculo matutino, atque per mensem circiter.

leontodontis taraxaci in *sero lactis dulci clarificato*, quorum auxiliorum laudes, sociis RAULINO et PORTALIO, canimus. Aestate orente *aquae soteriae saponaceae salinae*, leniterque *ferruginosae*, aegrotis praesto sunt, in GALLIA videlicet fontes BONNES, LUCHON, ST. MION [23]), et in GERMANIA fontes DÖNNSTEIN, SCHWALHEIM, FACHING [24]), EMBS [25]), KISSINGEN [26]), SCHWALLBACH [27]), SELTER, SALZBRUNN [29]), aliique similes. *Fontes martiales* fortiores, ut *Spaa* et *Pyrmont*, rarissime et nonnisi in aegris parum excitabilibus, vere debilibus, et antequam phthisis evoluta sit [30]), inprimis chloroticis, conducunt.

23) RAULIN Op. c. 2. *Th.* p. 183. et: *Le parallèle des eaux minéral. d'Allemagne et de France.*

24) VOGEL v. RAULIN l. c. 2. *Th.* p. 190. Not. ****.

25) THILENIUS *Ems u. seine Heilquellen. Wiesbaden* 1816.

26) GOLDWITZ *Die Quellen zu Kissingen u. Boclet im Fränk. Hochstift. Würzb.* 1795.

27) WEDEKIND *Ueber d. Gesundbrunnen zu Schwallbach.* v. HUFELAND's *Journ.* 1815. *Jul.*

29) ZEMPLIN: *Salzbrunn oder d. Schlesische Selterwasser. Schweid.* 1817. Cfr. HUFELAND's *Journ.* 1822. *Jan.* p. 109.

30) FOTHERGILL de usu aquarum Bristolliensium in phthisi sermonem instituens (l. c. p. 313.) pulchre monet: „*and here I would wish again to inculcate this remark* that it is before the approaches *to a confirmed phthisis, that patients ought to repair to Bri-*

cunt. Generatim aquae soteriae ferrum continentes, aut frigidae nimis, optime cum *lacte*, si opus sit, calido, porriguntur [31]). Scrophulas pulmonum alii aggrediuntur *mercurio*, *antimonio*, *conio maculato*, *cinchona officinali*; ast id non sine periculo fieri, jam monuimus [32]); quoties enim cum hoste acriter dimicare inconsultum sit, toties cum illo potius transigimus, ac ne incassum irritetur curamus. Interea si vitium scrophulosum de die in diem magis magisque caput attolleret, *murias calcis* [33]), *aqua calcis* [34]), *aethiops antimonialis* [35]), *conium maculatum* [36]), et *sul-*

stol; otherwise a journey thither will be, not only without benefit, but will probably be detrimental."

31) Fr. Hoffmann Diss. de connubio aquarum mineralium cum lacte saluberrimo.

32) N. 11.

33) Beddoës *Ueber d. neuesten Methoden d. Schwindsucht zu heilen. Leipz.* 1803. R. Muriatis calcis drachmas duas. Solve in aquae destillatae uncia una. M. D. S. ter de die a guttis triginta ad quinquaginta.

34) Marx l. c. p. 193. Unciae duae, bis terve de die cum lactis duplici dosi porriguntur.

35) Minimas suadeo doses, sed diu continuatas, e. c. gran. un. de die.

36) Ter de die a grano uno ad tria. Fatetur Duncan (l. c. p. 121.): „*With patients of a scrophulous habit, subjected to symptoms threatening tuberculous phthisis, I have sometimes imagined that the conium, in conjunction with cinchona, has had a good effect in preventing the occurrence of phthisis.* Cfr. Adair *medical*

sulphur auratum antimonii 37) (atque si aeger revera notas debilitatis offerret), *infusum frigidum corticis cinchonae officinalis* 38) cum *victu animali lautiori* 39)) prudenter tentari possent. Quodsi

comment. Dec. II. Vol. 7. p. 458. et *Abh. f. pr. Aerzte.* 15. *B.* 4. *St.* p. 562.

37) Vogel v. Raulin op. c. 2. *Th.* p. 130. Not. **. R. Sulphuris aurati antimonii gran. semis, gummi arab. sacchari albi ââ grana quinque. Cap. alternis diebus dosin, jejuno ventriculo.

38) Consentio omnino cum Cl. Duncan dicenti: „*one of the best and safest forms under which the cinchona can be employed in phthisis, is perhaps, the simple watery infusion.*" (l. c. p. 115). Libenter illam cum lacte exhibeo.

39) Quamvis victum parcum et vegetabilem in phthisi scrophulosa commendaverim, attamen dari hoc in malo interdum exceptiones, ubi potius victus lautus et animalis conducit, inficias non ibo. Sic recordor, me tempore, ubi systemati Brunonis addictus eram, nonnullis phthisicis, ab aliis medicis diaetae severae damnatis, plurimum per regimen plane contrarium conduxisse. Similia fatentur (ne dicam de Celso adeo vinum commendanti. De medicina L. III. C. 22.) W. May (*Lond. medical Journ.* 1788. p. 268. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 13. *B.* 1. *St.* p. 102. 4. *St.* p. 626.), Percival (*mem. of the med. Soc. of Lond. Vol.* 2. p. 288. v. *Samml. auserl. Abh.* 13. *B.* 4. *St.* p. 647.) et Salvadori (l. c.). May rite monet inflammationes et exulcerationes scrophulosas et in aliis corporis humani partibus haud raro curam tonicam exposcere. Verum hujusmodi *exceptiones* nil aliud demonstrant, praeterquam quod in praxi medica regulae generales

Quodsi ab antimoniali pharmaco nausea, seu vomitus excitarentur, haud timendum foret; juvat nempe actionem vasorum lymphaticorum pulmonum, per irritamentum nervis ventriculi illatum, promovere [40]. Cum praeterea magnus consensus inter pulmones et cutem exstet, istius functiones hinc inde ope *balneorum tepidorum* [41]) sustinere prodest.

Cura stadii evolutionis acutae.

14. Superveniente latentis phthiseos pulmonalis scrophulosae stadio, aut febre catarrhali, aut pleuro-pneumonia, aut pneumonorrhagia, methodus istis morbis medendi cum peculiari solertia adhibenda est. Quodsi illius ope tempore consueto omnino fugari hi morbi haud possent

semper peculiari corporum conditioni accommodandae sunt.

40) Reid (l. c.) emetica non solum in hoc, de quo agitur, stadio, sed et in sequentibus, scopo puris rejectionem promovendi, commendat. Adair (l. c.) sulphatem cupri ad grana decem in quinque unciis aquae cum guttis quinque acidi sulphurici diluti, scopo emetico exhibet. Lanthois (*Théorie nouv. de la phthisie pulmonaire. Paris* 1818.) Tartarum emet. in *refracta* ut dicunt *dosi* (*en lavage*) adversus phthisin quammaxime commendat nuncupatque *le conservateur par excellence.* Verum jure monet Duncan (l. c. p. 95.): „*But I must confess I have no expectation that by the use of any emetics, a removal of tubercles from the lungs will be often obtained.*"

41) Celsus balnea in phthisi vituperat (L. III. C. 22.) et certe caute in illorum usu incedendum.

sent et de suborta *tuberculitide* haberetur suspicio, methodo antiphlogisticae illico frenum injiciendum, ac ad medendi rationem potius expectativam confugiendum. Constat nempe inflammationes omnibus in glandulis lente resolvi, ac virium jacturâ, per nimias evacuationes cruentas productâ, malum aggravari. Hoc vero usum protractum parvarum [42]) dosium *nitratis potassae*, et *muriatis ammoniae* in *decoctis mucilaginosis* non impedit; omni tamen alio remedio hac sub rerum positione *serum lactis dulce clarificatum* summo mane porrigendum anteponimus. Porro, inprimis si pectoris dolor perstet, suppurationem inter unam alteramve costam, *vesicatorii perpetui* ope, sustinemus. Simul ut omnia colutoria adaperta maneant curamus. Praeprimis ad urinae secretionem respiciendum, ne forte, illa segniter procedente, hydrops acutus cavitatum pleurae ingruat. Periculo huic, infusum *stipitum solani dulcamarae* [43]), potissimum *nitratae potas-*

42) Sapienter ait FOTHERGILL (l. c. p. 306.): „*I have known the common dose of nitre, the salin mixture, and other cooling salts, increase a cough by irritation; so that even these should be administered, when necessary, rather in small doses, and frequently.*"

43) R. Radicum althaeae officinalis drachm. tres. Coque c. s. q. aquae per quartam horae partem, sub fine infunde stipitum dulcamarae drachmas duas, stent in digestione, quâ frigefacta, colatura librae unius detur.

potassae nuptum, occurrere solet. Tandem cum tussis saevitia non solum somno, sed et necessariae pulmonum quieti, obstet, illam porrectis ad noctem aut *extracto hyoscyami nigri* [44]), aut *massa pilularum de cynoglosso* [45]) compescere studemus, si id sine febris augmento fieri liceat.

Cura stadii evolutionis lentae.

15. Phthisi scrophulosa sese *lente evolvente* ne methodus antiphlogistica negligatur! Quamvis enim hic symptomata non admodum urgere videntur, nihilominus tussicula, dyspnoea et febricula non minus usum venae sectionis exposcunt, quam aperta illa signa peripneumonica, quae evolutionem phthiseos acutam comitantur [46]). Haec solum intercedit differentia, quod, morbo chronice decurrente, minor sanguinis copia,

44) Granum unum aut grana duo.

45) A granis tribus ad grana quinque.

46) Legantur de hoc argumento monita experti doctoris Engelberg *Ueber chronische Entzünd. besonders der Brust, u. die davon herrührende Lungenschwindsucht* (Hufeland's *Journ.* 1821. *Aug.* et *Decemb.*). Miror cl. Duncan (l. c. p. 85.) usum venae sectionis in phthisi restringere, et dicere: „*I have no doubt in asserting, that in hundreds of instances; starvation and bloodletting have hastened the death of phthisical patients.*" Addit: „*nocet* per se, prodest casu!" Aliter sane cogitarunt Fernelius, Stahl et Sydenham. Sed probe retinendum, loquor ego de phthisi in stadio evolutionis, et non de confirmata seu conclamata.

copia, sed reiteratis pluries vicibus detrahitur. Regula haec generalis a constitutione gracili, a debilitate, a marcore aegrorum, inprimis si peractae phlebotomiae pulsuum frequentiam quam imminuere deberent, adaugent, plus minus restrictionem patitur. Hoc in casu auxilium maxime in *hirudinibus*, interstitiis costarum applicandis quaerendum. Quae singula, si, usui decoctorum emollientium et nitro juncta, evolutionis phthiseos symptomata non debellarent, morbus illico ut confirmatus pertractandus.

Cura phthiseos confirmatae.

16. Est autem *prima indicatio*, in *phthisi scrophulosa confirmata*, ut febri, corpus depascenti, frenum injiciatur. Quem scopum si attingere valeamus, sequitur *altera indicatio*, illa videlicet, naturae conamina salutaria in tuberculis suppuratis rejiciendis secundandi. Nisi methodus antiphlogistica febri frenum injicere possit, tota spes in *folia digitalis purpureae* locanda. Gloria aeterna medicis, qui hujus stupendi remedii usum in praxin introduxerunt 47). Ex infini-

47) Withering *an Account of the Foxglove and some of this med. use. Birmingh.* 1785. Ferriar *Essay on the med. proprieties of the digitalis purpurea.* Mossmann. *Essay on scrophule and glandular consumption.* Beddoes l. c. N. 2. 4. Segaud *Obs. sur la digitale à fleur pourpree dans le traitement de la phthisie pulmon.* (*Annal. de la soc. de méd. pr. de Montp. T.* 4. *P. I.* p. 37.), Laudun *Reflex. et obs. sur la phthisie pulmon. et sur les effets de la digitale pourprée* (ib. *T.* 23. p.

infinitis enim pharmacis quae ultimae medietati seculi decimi octavi debentur, istud, forte unicum erit, quod ad diurnam posteritatem perveniat, dummodo abusus propagationi meritae famae, detrimentum non afferat! Multum enim abest quin digitalis purpurea, pro universali phthiseos specifico haberi possit. Immo illam hoc in morbo non solum saepe effectu destitui, sed haud raro etiam evidenter nocere, non inficiabimur. Neque aliter fieri potest. Nisi enim conjectura nos fallat, digitalis purpureae virtus in eo consistit, quod imperium narcoticum specificum in cerebrum et in nervorum par vagum exercendo, languorem in functiones, potissimum cordis [48]), arteriarum, pulmonum et ventriculi (utpote quae immediate ab illo nervorum pare reguntur) introducat, qui languor, sicuti inflammationi et suppurationi glandularum lymphaticarum

172.), ZUGENBUHLER (*Emploi de la digitale pourprée dans la consomption*), GRAPERON (*Bulletin de sc. médicales. T. 2. p. 250.*), MOUTON (*Observations cliniques sur l'emploi de la digitale pourprée dans la phthisie pulmonaire*), SÉDILLOT (*Recueil period. de la soc. de méd. de Paris. T. 29. p. 13*). Non intelligo quo pacto DUNCAN (l. c. p. 101.) asserere potuerit: „*I am sorry to say, that for, my own part, I have not witnessed any great benefit from digitalis in any case of phthisis.*"

48) GALENUS dixerat: „tabidis cor siccari oportet." — digitalis id quodammodo efficit.

carum pulmonis obstare potest, ita ex altera parte, alia, non solum viscerum thoracis sed et illorum abdominis, mala gignere debet. Atvero et indicata digitali, effectus bonus vix obtinetur, nisi modus administrationi sit indicationi conformis. Conformis *non* est *tinctura*, nam alcohol vires cordis pulmonum et ventriculi excitando, contrarie plane agit, possetque solum ut corrigens (cujus loco tutiora noscimus) inservire. Nec indicationi conforme est connubium *digitalis cum pharmacis irritantibus*, aut tonicis, e. c. polygala, lichene, utpote quae illius effectus eludunt. Duobus solum modis digitalem purpuream administrandi utimur, *infusione* [49]) scilicet et *pulvere* [50]). Illa effectum celeriorem, pulvis lentiorem producit. Nisi periculum in mora sit, actionem lentam, utpote tutiorem, anteponimus. Praeterea per parvas saepius repetitas diuque continuatas doses hujusce pharmaci, ad finem quantitas illius longe major ingeri potest, quam si conspicuae, aegrotis brevi post molestias inferendae ideoque seponendae doses, porrigantur. Est praeterea magna differentia inter digitalem purpuream quatenus vel sponte vel in

49) R. Radicis Salep scrupulum unum. Coque c. s. q. aquae, infunde foliorum digitalis purpureae scrupulum un. Infusio frigida coletur. Adde syrupi simplicis unciam un. Cap. spatio nychthemeri.

50) Granum unum ter quaterve de die.

in hortis crescit, et maxime prout in foliis exsiccandis conservandisque necessariae cautelae observantur, nec ne. Digitálem libenter cum *salibus mediis*, quae insimul virtute refrigerante pollent [52]) alvumque apertam tenent, praescribimus. Si sub digitàlis usu aut ventriculus languere, aut aegrotus sputa difficilius rejicere inciperet, illam cum parvis radicis *cephaëlidis ipecacuanhae* dosibus [53]) conjungenda foret. Generatim usus digitalis purpureae eousque continuandus quousque aut effectus optatus (fuga scilicet febris, ex pulsu lento reddito [54]), cognoscenda) obtinetur, aut dolores ad propagines nervorum faciei [55]), dilatatio enormis pupillarum, photopsia, cephalaea, lipothymiae, vomitus, debilitas universalis, pulsus irregularis et adspectus aegri luridus, ulteriorem pharmaci usum impe-

52) R. Pulveris foliorum digitalis purpureae gran. un. Cremoris tartari, sacchari albi ââ grana decem. Nitri grana quinque. M. S. Bis terve de die pulverem capiat.

53) R. Pulveris foliorum digitalis purpureae grana duodecim. Radicis ipecacuanhae grana tria. Sacchari albi drachm. unam. M. assidue et divide in duodecim partes aequales. D. S. ter de die pulverem capiat.

54) Pulsus ad centum viginti ictus in sexagesima horae parte ad ictus sexaginta, quinquaginta, quadraginta duo reduci potest.

55) Dolor plerumque ad regionem supra orbitalem oritur, interdum vero is et ad alios ramos nervorum faciei propagatur.

impediunt. Mali istiusmodi digitalis effectus aliquando bonos, obfuscant, unde illis obvenientibus, a pharmacis omnis generis abstinendum est, donec composito rerum ordine, de statu morbi tuto judicare liceat. Si digitalis votis plene responderit, aeger eo ipso ad stadium latentis morbi reductus est; quo in casu, ut docuimus [56]), incedendum. Quod si digitalis effectus per dimidium solum obtenti fuerint, concessa nonnullorum dierum pace, ad idem pharmacum recurrendum, atque sic repetitis vicibus ad plenum successum usque. Contra si digitalis nil plane boni praestiterit; illa post primum tentamen derelinquenda; obstinatio enim hìc nunquam juvat, saepe nocet. Digitalis purpureae vires, in morbo de quo agitur, saepe *emulsio ex seminibus hyoscyami nigri* [57]) cum *nitrate potassae* aemulatur; immo si aeger fuerit admodum sensilis, facies rubra, oculi splendentes, pulsus contractus, duriusculus, tussisque aspera, illas superat. Hac sub rerum positione et *acidum hydrocyanicum*, aliorum [58]) potius quam nostra aucto-

56) N. 13.

57) v. Cap. IV. §. XIX. 1 (32).

58) De usu hujus terribilis veneni legi possunt: ITTNER *Beyträge z. Geschichte d. Blausäure.* 1809. (R. Acidi hydrocyanici ITTNERI grana sex, aquae destillatae drachm. duas. M. D. S. guttas quindecim pro dosi). VAUQUELIN *Annal. de chimie et de physique. T. IX.* p. 113. BRERA *prospetti di risultamenti ottenuti*

auctoritate et *pulvis carbonum vegetabilium* 59) tentari possent. Immo in nonnullis ipsum *opium*, ferocissimus caeterum phthisicorum hostis, profuit 60). Urgente dolore lateris thoracis, praecipue si impetigines quondam locum habuerint, aut quaedam evacuatio habitualis suppressa fuerit, ad

nella Clinica med. di Padova. 1809—15. *Padova* 1816. p. 10. Magendie *Physiolog. u. klinische Untersuchungen über d. Anwendung d. Blausäure in d. Krankheiten d. Brust u. besonders d. Lungenschwindsucht. A. d. Fr. übers. v.* Cerutti. *Leipz.* 1820. Borda v. Brugnatelli *elementi di chimica applicata alla farmacia.* 1814. Manzoni de praecipuis acidi Borussici et aquae cohobatae laurocerasi medicis facultatibus clinicis observationib. comprobat. specimen. Patav. 1818. Granville in *med. Repository. T. IV.* 1815. Et Further *observ. on the intern. use of the hydro-cyanic acid. Lond.* 1819. *Uebers. v.* Cerutti. *Leipz.* 1820. Behr in Hufeland's *Journ.* 1820. *Jul.* p. 74. Roch *über d. Anwendung d. Blausaure als Heilmittel in verschied. Krankheiten, besond. d. Lungenschwindsucht* etc. *Leipz.* 1820. Elwert *Die Blausäure, d. wirksamste Heilmittel in Lungenbeschwerden* etc. *Hildesh.* 1822.

59) Garnet in medic. Comment. Dec. II. Vol. X. p. 368. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 17. *B.* p. 70. Exhibui bis terve sine omni successu. Similia testatur Hunold in *Archiv f. d. Pharmacie.* 2. *B.* 1. *St.* Audivi vero nonnullos cum effectu exoptato adhibuisse. Dosis, drachma bis terve de die.

60) Percival l. c. W. May l. c. Boni effectus opii hac sub rerum positione nonnisi peculiari aegrorum idiosyncrasiae tribui possunt.,

ad *fonticulum*, lapide caustico chirurgorum ope excitatum, deveniendum, atque ille tamdiu apertus servandus, quam diu morbi periculum urget. Nisi aeger fuerit praetermodum sensilis et querulus, ulcus hoc artificiale ad ipsum locum doloris inter unam alteramve costam excitatur, alias ad brachium lateri dolenti respondens inter musculum deltoideum et bicipitem [61]). *Setaceum* ab aegrotis phthisi scrophulosae subjectis, utpote admodum sensilibus, raro sustinetur. *Cortici daphne mezerei* propterea quod repetitos cruciatus et foedas cicatrices excitat, neutiquam favemus. Praeter allata auxilia ex fonte pharmaceutico et chirurgico petita, *potus aquae selteranae* non omittendus, mirifice enim virtutem illorum auxiliorum sustinere solet, dummodo ventriculi imbecillitas, atque diarrhoea non obstent. Hoc ultimo in casu etiam *aqua* cum *succis vegetabilibus saccharo edulcoratis* e. c. rubi idaei, berberis vulgaris, pruni cerasi nigri, fragariarum vescarum etc. (alias rerum positioni accommodati) haud permitti potest. Nil hinc restat, quam ad *potus medicatos* confugiendi, qui parantur *ex avena sativa*, *hordeo disticho*, *oryza sativa*, *radice glycyrrhizae glabrae*, *orchidis morionis*,

61) Ubicunque demum applicetur fonticulus diligenti indiget cura, et quotidie detergendus est, secus, aucto periculo, occluditur. Hiatus adimpleatur radice ireos florentinae detornata in formam pilulae.

rionis, *rasura cornu cervi elaphi*, *floribus papaveris rhoeados*, *verbasci thapsus*, *passulis minoribus*, *dactylis*, *ficis indicis*, *baccis rhamni zizyphi*, *fructibus cerdiae sebestenae*, *melle* etc. Ne aqua selterana frigide epota pectori infensa evadat, illa simul cum pauxillo lactis fervide exhibetur. In genere *lac* in phthisi non solum scrophulosa, sed et in aliis nonnullis, pro medicamento, potu et cibo simul inservit, hincque *secundae indicationi* respondet. Jam HIPPOCRATES [62]), GALENUS [63]), et ARETAEUS [64]) illius laudes extulerunt [65]). Obstant tamen lactis usui, febris conspicua [66]), peculiaris aegrorum idiosyncrasia, acida primarum viarum [67]) et diarrhoea [68]);

62) Aph. V. 64.

63) De morbis pravisque alimentorum succis. C. 4.

64) De curatione morborum diuturnorum. L. I. C. 8.: „Lac vero assumto suave, potum facillimum, nutritu solidum et qualibet esca a pueritia familiarius est. Praeterea visui colore delectabile, medicamen arteriam non asperans, guttur laevigans, ad ejiciendam pituitam facilem spiritum reddens, inferiorem exitum lubricum efficiens, ulceribus dulce subsidium, et quolibet alio benignius est."

65) Ait WEPFER (Epist. ad VERZASCHAM): „certe divini quid in lacte latet .... Vidi bis meis oculis, quasi novos homines inde factos fuisse." Legi meretur MEIBOMII diss. de phthiseos curatione per lac. Helmst. 1687.

66) Ipso jam monente HIPPOCRATE.

67) Si haec solummodo usui lactis obstarent, connu-

rhoea [68]); quamobrem STOLL [69]) et RAULIN [70]) administrationem hujus auxilii, jam nimis universalem redditam, jure restrinxerunt. *Lac humanum* [71]) a femina sana et vegeta depromptum, nisi propositio nutricis tot difficultates experiretur [72]) omni alio anteponendum foret. Accedit lac *asininum* [73]) et sequuntur *equinum* [74]), *caprinum*

Mm 2

bium illius cum aqua calcis, consilio FOTHERGILLII (l. c. p. 320.) tentandum.

68) Edixerat tamen HIPPOCRATES (L. II. de diaeta C. 9.): „lac ovillum alvum sistit: caprinùm vero magis per alvum secedit, bubulum vero minus, equinum vero et asininum magis secedunt.

69) Rat. med. T. I. p. 207. T. II. p. 357.

70) Op. c. 2. *Th. Kap.* 6.

71) Legatur inprimis RIVERIUS: Observ. communicat. p. 667. DE GRAND DES PRÈS ad RIVERII obs. med. Cent. 3.

72) Cum medicorum plurimi nutricem humanam solummodo in morbo conclamato proponere soleant, aegrorum haud pauci istam propositionem mortis sententiae aequiparant. Quamobrem malo, ut ipsi affines aegroti, proprio marte, nutricis usum suadeant.

73) Valde commendatur FR. HOFFMANNO, ac maxime in usu est Italis et Hispanis. Quidam inter hos, qui per lac asininum convaluerat, se plus asinis quam medicis obligatum esse dixerat (*Mercure de France. Oct.* 1774). Oblitus est bonus vir medicos illi consilium asinos adeundi dedisse. In septentrione hoc animal (quadrupes) vix invenitur.

74) In Rossia phthisicis *lac equinum fermentatum* (vulgo КУМИСЪ *Koumiss*) porrigitur v. *Abh. d. naturhistor.*

num et *vaccinum*. Qualecunque lac seligatur sit emulctum depromptumque de animali sano, laboribus mediocribus exercitato, non lactante et idoneis pasculis nutrito, deturque naturali calore imbutum; idcirco animali adducto ad cubile aegrotantis, lac emulgendum est in phialam vitream, in vase aqua temperate calida repleto, detentam, phialaeque pannus laneus superimponendus, ut lac simul et emulgeatur, et percoletur, et immune ab omni re aliena maneat. Potest et *saccharum lactis* adhiberi 75). Curandum ne aegroti, quo tempore cura lactea utuntur, cibos acidos, aliosque heterogeneos comedant 76). Generatim victus carneus eousque in phthisi scrophulosa proscribendus, quousque symptomata febrilia urgeant. Contra commendari merentur; *lactuca sativa*, *daucus carota*, *brassica rapa*, *humulus lupulus* 77), *asparagus officinalis*, *helianthus tuberosus*, *pastinaca sativa*, *scorzonera humilis*, *rumex acetosa*, *spinacea oleracea*, *pisum sativum*, *phaseolus vulgaris*, *oryza*, *hordeum distichum*, *avena sativa*, *zea maïs*, *metroxy-*

med. Gesellsch. in Moskau, *ein Aufsatz v.* Chr. Isaac Höberlein v. Hufeland's *Journ.* 1817. *Oct.* p. 116.

75) In pulvere ad scrupulum et ultra ter quaterve de die, aut ad drachmas duas in aqua solutum cum syrupo. Non multum praestare solet.

76) „Si enim quis multum lactis potat, nullo alio eget alimento.“ Aretaeus l. c.

77) Germina.

troxylon sago, maranta indica *), *solanum tuberosum. Fructus horaei* quotquot sunt, inprimis vero *fragaria vesca* [78]), concedi possunt, si tubus alimentarius illos perferat. Supplent alias *conservae*, inter quas illa *rosarum rubrarum*, veluti pharmacum phthisi accommodatissimum [79]) eminet. Nec *pisces* plane excludendi e. c. *salmo foria, esox lucius, perca fluviatilis, cobitis barbatula, pleuronectes flesus, gadus merlangus* et *salmo maraenula.* Praeterea aeger ab omni motu corporis activo abstinere, atque solum illi *passivo* (curru suspenso vehendo, oscillatione ludendo [80]), navigando [81])), indulgere debet. Maxime

*) *Arrow-root.*

78) Fr. Hoffmann med. rat. syst. T. IV. P. 4. p. 300. Schulz diss. de fructibus horaeis p. 13. Vogel apud Raulin op. c. 2. *Th.* p. 43. In Rossia fragariam vescam exsiccari vulgus solet ac sub forma potus theae adhibere.

79) Avicenna Lib. III. Fen. 10. Tract. 5. C. 5. p. 275. Riverius Prax. med. L. VII. C. 7. p. 348. Krüger in Eph. N. Cur. Dec. II. An. 4. Obs. 9. p. 24. Buchan *medicine domestique* p. 198. Raulin Op. c. 2. *Th.* p. 43.

80) Carmichael Smyths *an Account of the effects of swinging in the pulmonary consumption and hectic fever. Lond.* 1787.

81) Commendatur jam a Celso (L. III. C. 12.) et quidem in dissita loca, ut ex Italia in Alexandriam, et nuper a Carmichael Smyth (l. c.). — Duncan (l. c. p. 149.) rite monet consilium optimum fore nisi mare saepe a procellis agitaretur. Reid effectum

xime tandem interest ut aegroti, regionum septentrionalium incolae, si opulenti fuerint [82]), *clima* mite, humidum et stabile eligant. Teste Viro expertissimo [83]), optime illis consulimus, ut adeant [84]) mensibus novembris, decembris et janua-

salutarem itineris maritimi in phthisi a vomitu nautarum derivat (l. c.).

82) Expensorum ab itineribus magnis inseparabilium gnarus, migrationes ad alienas regiones, sanitatis caussa suscipiendas, cautissime tantum suadeo. Nisi enim aegrotus sit revera opulentus, ille plus detrimenti a jactura patrimonii, a ruina rerum domesticarum et ab itinerandi ratione incommoda, quam emolumenti a meliori climate, accipere solet. Inprimis crudele est itinera hujusmodi illis aegrotis, qui a parentibus, conjugibus dependent, praepostere proponere: scenarum enim tragicarum testis fui, quae hac sub rerum positione ex conflictatione inter desiderium vitam objecti cari salvandi et impotentiam viaticum procurandi, oriebantur.

83) J. Clark consulto iter per Galliam meridionalem et Italiam, scopo, loca, quae optima habitacula hyemalia pro phthisicis exhiberent, inveniendi instituit, ut ex opere suo: *med. notes on climate*, *diseases* etc. *Lond.* 1820. elucet, cujus operis habetur extractum in *Bibliothèque univers.* *T. XV.* 1820. *Nov.* p. 197. Interea hic ad memoriam revoco Fothergillii (l. c. p. 317.) monitum, itineratores non posse rite loca pro habitaculo phthisicorum designare, sed pro hoc requiri medicum residentem.

84) Intelligo, ut sint eo tempore jam in loco. Jure Fothergill (l. c. p. 318.) monuit, multos phthisicos sanitatis caussa ex regionibus septentrionalibus ad

januarii aut *Hières* [85]), aut *Grasse* [*]), aut *Nicam* [86]), aut *Pisam* [87]), ut evitent *Marsiliam* [88]) et *Neapolin* [89]). Quemcunque vero locum sibi elegerint, procurent sibi domicilium bene custoditum [90]) ac caveant ab aëre nocturno, a frequentatione theatrorum, chorearum, societatumque majorum [91]). Vere adventante, consilio ejusdem exper-

meridionales peregrinando, in eo errare, quod tarde nimis, id est autumno jam provecto, iter incipiunt.

85) Parva urbs prope *Tolanium.*

*) Parva urbs prope *Nicam.*

86) Atmosphaeram maritimam, utpote exhalationibus muriaticis contaminatam, phthisicis non conducere, Fodéré contendit (v. Clark l. c.); verum magnum phthisicorum numerum vidi, qui hyemem Nicae cum successu optimo transigerunt.

87) Aegri eligere debent domum supra ripam septentrionalem Arni positam.

88) Ventus frigidus Mistral dictus, eo magis pectori infensus est, cum sub ardentibus solis radiis spiret. Praeterea multos phthisicos Marsilia numerat.

89) Phthisis Neapoli plus quam alibi grassatur.

90) Nullibi plus a frigore excruciatus sum quam in Italia, nullibi minus quam in Rossia. Ibi enim in cubiculis non solum hypocausta desiderantur, sed aditus vento undique patere solet, ne de pavimento lapideo loquar, quae singula ab incolis septentrionis, habitationibus calidis iisque bene munitis adsuetis, aegre feruntur.

91) Autumant plurimi phthisicorum, ob id quod Italiam nunc inhabitant, omnia licere. Cum praeterea

expertissimi viri, fugiant supra commendatas urbes, atque sese ROMAM [92]) conferant. Aestatis tempore clima calidum cane pejus et angue fugiendum, ac habitaculum prope *lacum*, aut *Comum*, aut *Lemanum* vel in *vallibus Helvetiae* eligendum. Mense Septembris iterum ad Italiam redire licet. Constat neque ROSSIAM suis carere regionibus meridionalibus; atvero cum orienti proximae sint, hyemes, ibi plures dies, ventibus sat frigidis insignitos habent, ac praeterea iter ad illas regiones nimis incommodum est, ut valetudinariis commendari posset. Praeferimus hinc ut aegroti, qui ad alienas regiones proficisci nequeunt, sibi *artificiale* procurent *clima*, domum scilicet amplam, temperaturae diu noctuque aequalis (quatuordecim circiter graduum thermometri Reaumuriani) quam domum per totam hyemem neque per horulae momentum derelinquere fas erit. Talis carcer medicinalis, ope vegetabilium suaveolentium formâque gratorum, sat amoenus reddi potest. En quod Angli *Madeira-*

seductionis occasio hic frequens sit, periculis longe majoribus, quam si in regionibus septentrionalibus mansissent, circumdantur.

92) Longe facilius est, ait CLARK, ut phthisicus congruum clima pro *hyeme*, quam pro *vere* inveniat. Ubique enim venti frigidi vernales periculum affectionum catarrhalium secumferunt. *Roma* utpote a monte *Pincia* custodita, hoc sub respectu privilegio fruitur.

deira-House [93]) nuncupant. Potest beneficium temperaturae aequalis et in *vaccarum stabulis* [94]) quaeri. Aërem ab exhalationibus animalium et piscium inquinatum phthisicis salutarem esse, ob id, quod pauci illorum inter laniones et piscàtores inveniuntur, creditum fuit [95]); atvero observare juvat, laniones in genere parum aegrotare et piscatorum morbos nobis haud probe notos esse. Quod si methodo et cautelis hucusque traditis signa phthiseos confirmatae non debellen-

93) KENTISH (l. c.). Legi quoque meretur: *med. and phys. Journ. publ. by* FOTHERGILL *and* WANT. 1815. *May.* Hic SUTTON vituperat BUXTON, quatenus temperaturam calidam in phthisi commendare ausus est; existimat enim potius auram frigidiusculam conducere. Errat vero ille maxime si exclusive de phthisi scrophulosa agatur; secus autem, si de alia quadam phthiseos specie quaestio sit. Cfr. §. XLVII. N. 10.

94) READ *Essay sur les effets salut. du séjour des étables dans la phthisie. Lond.* 1767. TRILLER de nova nitida phthiseos curandi methodo per vetera olida pecorum stàbula. Vitemb. 1775. BERGIUS *Neue Schwed. Abhandl.* 1782. 3. *B.* p. 298. v. *Abhandl. f. pr. Aerzte.* 11. *B.* p. 7. Et quo scribo tempore mora phthisicorum in stabulis Parisiis in usu est, uti videre licet ex *Journ. des debats* 1821. 15. *Decembre*, ubi quaestio fit de *l'établissement d'une vacherie médicinale par Mr.* RESBECQ *propriétaire de la maison de santé de Luxembourg.*

95) Lege de hoc argumento NADAND et VILLETTE: utrum in carnariis commoratio phthisicis prodesse possit? et SOUTHEY l. c. p. 37.

bellentur, morbusque invalescat, malum conclamatum est et ut tale curandum [96]).

§. XLV.

De Phthisi pulmonali arthritica.

Definitio. 1. Phthisis, aetatis provectioris soboles [97]), praeviis dyspnoeis et catarrhis periodice redeuntibus, ex depositione materiae tophaceae ad glandulas, parenchyma et vasa sanguinea pulmonum, nec non ad bronchia, orta, *arthritica* dicitur.

Literatura. 2. Quamvis MORTON [98]), SAUVAGES [99]), VEHR [100]), MUSGRAVE [1]), STOLL [2]), BARTHEZ [3]) et BALHORN [4]) phthiseos pulmonalis arthriticae meminerint, attamen hujus morbi doctrinam nec dum

96) §. LII. N. 8.

97) „*Die gichtische Lungensucht befällt am häufigsten Männer von reiferem oder selbst hohem Alter, wie auch Frauen nach dem Aufhören der Reinigung, selten aber junge Leute.*“ BARTHEZ l. citando.

98) Op. c. C. XI. De phthisi ab arthritide et rheumatismo orta. C. VI. de phthisi a calculis in pulmone generatis orta.

99) Op. c. Spec. XII. Phthisis rheumatico-arthritica.

100) Diss. de arthritide vaga cum incipiente phthisi in calculoso. Francf.

1) De arthritide anomala. C. 12.

2) Ratio medendi. P. V. p. 438.

3) *Abh. über d. Gichtkrankheiten.* 2. *Th.* p. 288.

4) In quoddam phthiseos pulmonalis signum commentatur. Hanov. 1805.

dum pro sua dignitate elaboratam esse fateamur oportet [5]).

Stadium latens.

3. *De latente phthiseos pulmonalis arthriticae germine* suspecti sunt, qui in juventute periculo phthiseos pulmonalis *scrophulosae* expositi fuerant [6]), — qui serius doloribus artuum [7]), affectionibus hypochondriacis et hystericis [8]), febribus intermittentibus cinchonâ praepostere suppressis [9]), calculis renum et vesicae urinariae [10]),

5) B. Chr. Vogel in nota ad opus cit. Raulini (1. *Th.* p. 245.) jure ait: „*der gichtischen u. rheumatischen Schärfe hätte billig noch etwas umständlicher gedacht werden sollen, da sie sich nicht allein gerne auf die Lungen versetzen, sondern auch leicht die Lungensucht veranlassen.*"

6) „.... *je suis porté à croire que, dans le plus grand nombre des cas, les concrétions osseuses et crétacées du poumon se sont développées à la suite d'une affection tuberculeuse guérie.*" Laennec op. c. T. I. p. 287.

7) „.... atque alios quamplurimos, post frequentes et longos arthriticos paroxysmos, tandem phthisicos vel asthmaticos periisse conspexi." Morton l. c.

8) „Praeterea hystericis et hypochondriacis a pavore et anxietate, continuis suffocationibus et oppressionibus thoracis adeo frequenter obnoxiis esse accidit (quae nihil aliud sunt quam spasmodicae contractiones musculorum pectoris et laryngis et quidem ipsius teneri parenchymatis pulmonum), unde tono eorum jam labefactato et everso, nemo miratur, si saepenumero insequatur phthisis." Morton l. c.

9) B. Chr. Vogel ubi de phthisi arthritica loquitur (l. c.) ait: „*Auch verdienen die Wechselfieber hier*

riae [10]), laborarunt, quique in aetate provecta, dyspnoea [11]) et catarrhis obnoxii erant.

Stadium evolutionis.

4. Immo, ipsa *phthisis arthritica* cum dyspnoea, catarrho et pneumonorrhagia [12]), evolvi solet. Dyspnoea haec tussi molestior est; istius enim ope, sputa multa, mucosa, ductilia, evacuantur. Continent haec sputa hinc inde *calculos* variae magnitudinis [13]) et formae, laeves angu-

eine Stelle, die gar oft, wenn sie zu frühe unterdrückt werden, und die Fieber-Materie sich auf die Lungen versetzt, und ihre Gefäfse und Drüsen verstopft, reizt und entzündet, die Lungensucht verursachen." Et MORTON (op. c. C. XII.) ,,.... subnectere lubet, scilicet, me phthisin a nulla alia febre frequentius quam ab intermittente originem suam duxisse, observasse."

10) ,,..... imo et a longa calculosa dispositione renum et vesicae urinariae, saepissime phthisis pulmonalis provenire solet; adeo ut frequentissime calculosos vitam phthisice finiisse observaverim." MORTON l. c.

11) ,,Siquidem omne asthma praecipue vero humorosum tendit ad phthisin." MORTON Op. c. C. 3.

12) Cap. IX. §. XL. N. 18.

13) Aegrotus de quo GROSS narrat, viginti duo calculos magnitudinis nuclei cerasorum excrevit (*Obs. d'une phthisie calculeuse terminée heureusement.* v. *Journ. gén. de méd. française et étrangère. T. LXX.* 1820. *Avril*). Calculus pulmonis a HENRY observatus ponderis erat 51. granorum (*Medico-chir. Transact. Vol.* 10. *P. I.* 1819.). Permulta hujusmodi calculorum, licet minorum, exempla ipse vidi, aliasve descripta sunt apud

angulatos, aculeatos. Urget simul titillatio tracheae, dolor pectoris, modo pressus, modo lancinans. Cuncta haec symptomata, praesertim aestatis tempore, evanescunt, proxima hyeme, majori utplurimum vi redditura, donec tandem et febris hectica adsocietur.

5. Tali febre stabilità, en *stadium phthiscos pulmonalis arthriticae confirmatae.* Nihilominus morbus, adhuc in longum trahi solet 14): proprium

Stadium confirmatum.

Kenntmann (De calculis in hominib. Francof. 1565. p. 4.), Helwig (Observ. phys. med. Amstel. 1680. Obs. LXV. Schol. p. 217.), Sennert (Instit. med. L. II. P. III. Sect. I. C. XI. p. 340.), Benivieni (Obs. med. C. XXIV. p. 175.), Pechlin (Obs. med. phys. L. II. Obs. IV. p. 207.), Borell (Obs. med. Cent. I. Obs. LXVII. p. 68.), Diomedum Kornarum (Obs. med. Lips. 1599. C. XVIII. p. 34.), Salmuth (Obs. med. Cent. I. Obs. VII. p. 5.), Zacutum Lusitanum (Prax. adm. med. L. I. Obs. 103.), Schenk (Obs. med. L. II. Obs. XLIX. p. 102.), Stalpart van der Wiel (Obs. chir. Cent. I. p. 119.), Willis (Pharm. rat. T. II. Sect. I. C. VI. p. 87.), Paw (Obs. anat. IX. p. 18.), Evelsh (in Misc. N. Cur. Dec. I. An. I. Obs. 158.), Schurig (Lithologia C. II. §. 20. p. 116.), Frank (Misc. N. Cur. Dec. III. An. III. Obs. LXXI. p. 88.), Craan (Diss. de homine. Lugd. Bat. 1689. C. V. p. 17.), Garmann (de mirac. mort. L. III. Tit. III. §. 55.), Ramazzini (De morbis artificum. C. XXVI. p. 197.), Palkovics (Diss. de calculis pulmonum. Budae 1778.), Trnka de Krzowitz (*Abhandl. v. d. Lungensteinen*).

14) „Haec tamen phthisis sua natura *lenta est*, et *valde*

prium enim illi est, quod varia febris hecticae stadia admodum lente evolvantur. De horrore pomeridiano, de calore vespertino [15]) deque sudore matutino loquimur, qui sudor, dum primum comparet, potius levamen affert, atque raro limites excedit. Contra citissime oedema pedum ingruit. Urina plerumque pelliculam iridis colores ludentem, atque sedimentum lateritium vasi adhaerens, exhibet. Oedemati extremitatum inferiorum in dies crescenti, macies ac reliqua phthiseos conclamatae symptomata, alibi describenda [16]), superaccedunt.

Autopsiae cadaverum.

6. Ad cadaveris sectionem dum te accingis, aperitio thoracis, ob ossificationem cartilaginum costarum, multum tibi dabit laboris. Invenies, praeter generalia phthiseos phaenomena [17]), glandulas pulmonis tum lymphaticas tum bronchiales *materia tophacea* (ex phosphate calcis et glutine animali [18])), refertas, bronchia veluti ossea [19]), cum

chronica." Morton Op. c. C. VI. Cfr. Portal in *la médecine éclairée par les sciences physiques.* T. I. p. 202.

15) „*Die hectische Wärme, welche in den ersten Zeiten der gewöhnlichen Lungensucht sehr beträchtlich ist, zeigt sich bei der gichtischen Phthisis erst spät.*" Barthez l. c.

16) §. LII. N. 3.

17) §. LII. N. 4.

18) Carendoffoz in *med. and chir. Review. Vol.* X. p. 84. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 23. *B.* p. 493.

cum lapillis [20]) et puncta tophacea, in cordis valvulis, ad aortam et arteriam pulmonalem.

7. Phthisis pulmonalis arthritica, a *caussis* arthriticis generalibus [21]) derivanda videtur, quatenus hae caussae in homines pulmonibus labefactatis instructos agunt, ac in hujus visceris glandulis, vasis sanguineis et bronchiis, chronicam excitant inflammationem, sub cujus curriculo phosphas calcis secernitur, unde nova facta irritatione, haemorrhagiae, suppuratio et exulceratio parenchymatis sequuntur.

Caussae.

8. A phthisi pulmonali arthritica, probe distinguendae sunt, *affectiones nerveae pulmonum* et *vitia cordis vasorumque majorum. Illae* enim *affe-*

Diagnosis.

19) Blasius Obs. med. P. VI. Obs. 6. p. 77. Tab. VIII. fig. 9. Baader Obs. med. incisionibus cadaverum illustratae. Obs. 33. Stoll *Heilungsmethode.* 1. *B.* p. 244.

20) Des Genettes *Journ. de méd.* 1790. *Juin.* Hufeland's *Annal. d. Französ. Arzneyw.* 1. *B.* p. 135. Blasius l. c. Obs. 18. p. 83. Bartholinus hist. anat. rara Cent. I. Obs. 33. T. I. p. 53. Schenk Obs. med. L. II. Obs. 49. Bonet Sepulchr. anat. L. II. Sect. I. Obs. 47. 48. 49. Schroeder Obs. anat. med. Amstel. 1670. Dec. I. Obs. 3. Stalpart van der Wiel Obs. Cent. I. Obs. 28. p. 116. Boerhaave Praelect. Acad. ed. Halleri. T. VII. p. 835. Schurig Lithologiae C. 2. §. 19. p. 115.

21) P. I. Vol. I. Proleg. §. XII. N. 4. et P. III. Vol. II. Cap. de arthritide.

affectiones, quamvis, ut monuimus [22]), phthisin arthriticam *praecedere* soleant, attamen ipsae pro *phthisi* non sunt habendae. Ex argumentis videlicet in tractatibus de tabe nervosa [23]), de tussi spasmodica [24]), et de asthmate periodico [25]), allegandis, ultro probabitur, phthisin pulmonalem, quam *nervosam* vocarunt [26]), neutiquam, ut phthisin, exsistere. Ad *vitia cordis vasorumque majorum* quod spectat, cum et illa dyspnoeâ, tussi et pneumonorrhagiis stipentur atque saepe cum phthisi pulmonali arthritica complicentur, difficillima est diagnosis, debito loco enucleanda. Cum rejectio calculorum in phthisi pulmonali tum *scrophulosa* [29]) tum alia, *lapicidarum* dicta [30]), obveniat, apparet illam rejectionem pro signo certo phthiseos arthriticae haberi haud posse. Apparet quoque *non* dari *phthisin calculosam*, morbum sui generis constituentem. Nil hinc restat, quam phthiseos pulmonalis arthriticae diagnosin ex malis arthriticis praegressis,

22) N. 3.

23) P. IV. Vol. I. De tabe.

24) Cap. XIV. §. LIX. N. 6.

25) Cap. XIII.

26) Richter judicium de phthisi nervosa. Goett. 1744. Seip. Diss. de phthisi nervosa. Goett. 1773. Busch *Ueber d. adynamische oder sogenannte nervöse Lungenschwindsucht. Strasb.* 1807.

29) §. XLIV. N. 6 (19).

30) §. LI. N. 3.

tis, ex affectione pulmonum illorum vices agente[31]), ex hujus reditu periodico, et ex febris hecticae praesentia, statuere.

Prognosis.

9. *Prima* phthiseos arthriticae *stadia*, spem nisi perfectae sanitatis, saltem vitae diuturnioris, relinquunt. Aegrorum plurimi denique, non ex ipsa phthisi, sed ex morbis accidentalibus, praesertim ex peripneumoniis[32]) pereunt. Ductus inde in errorem est Willisius[33]), qui cum nonnulla cadavera secuerit, quorum pulmones, tuberculis quidem, lapidibus, aut materia sabulosa referta erant, ast nullum ulcus exhibebant, declaravit, phthisin arthriticam ulcus socium non habere. Phthisis pulmonalis arthritica *confirmata*, nisi restitutio vitii cujusdam arthritici praegressi, vices criseos agat (quod nobis relate ad herpetem contigisse visum est), pro letali declaranda[34]).

10. Quo

31) „Quo magis illa asthmatica phthisis procedit, eo magis dolores et tumores rheumatici minorari solent." Morton l. c.

32) Bayle l. c. p. 285—291.

33) Pharmac. ration. T. II. Sect. I. C. 6. p. 87.

34) „Rheumatica ista phthisis a rheumatismo chronico orta, et in senili aetate accidens, est quidem (quantum ego scio) plane *incurabilis*. Indicium est enim naturae jam plane succumbentis et in ultima rheumatismi scena jam triumphante." Morton l. c. — Et Benedictus: „Phthisici, quibus pulmones ob lapidum et ossium inaequalium innascentium lacerati fue-

Cura. 10. Quo primum arthritis pulmonibus insidias struit, idque non ex venae sectionum abusu fiat [35]), inprimis urgente dyspnoea, tussi, pneumonorrhagia *sanguis* ex *saphena* mittendus [36]). Usui interno decoctum aliquod emolliens, cui *stipites solani dulcamarae* et *nitrum* infunduntur [37]), inservit. Sedata irritatione, transspirationi per *sulphur purum* [38]), *extractum guajaci aquosum* [39]), et *sulphur auratum antimonii* [40]) studen-

rint, deploratissimi." (tabid. theatr. p. 110). — Et Quarin: „Quae a parentibus in sobolem derivatur, aut ab ischiade aut *arthritide* nata est (phthisis), fere omnem opem eludit." (Animadv. pract. in divers. morb. Viennae 1814. T. 2. p. 81).

35) „.... *es ist jedoch wohl zu bemerken, daſs diese Phthisis auch von dem Miſsbrauche des Aderlasses beim Rheumatismus entstehen kann.*" Barthez p. 304.

36) „Venae sectio etiam sub hujus phthiseos initio (priusquam scilicet corporis habitus nimis exinanitus fuerit) plurimum prodest; non tantum calorem hecticum et rheumaticos dolores minuendo, verum etiam ipsi dyspnocae levamen ministrando." Morton l. c.

37) R. Radicis salep scrupulum unum, coque c. s. q. aquae fontis, sub finem infunde stipitum dulcamarae drachm. duas, nitri drachm. unam, colaturae librae unius adde syrupi violarum unciam unam.

38) Mortonus ubi usum diaphoreticorum in phthisi commendat (l. c. C. 8.) inprimis de phthisi arthritica loqui videtur.

39) Barthez l. c. p. 303. R. Pulv. gummosi unciam unam. Sulphuris drachm. un. M. D. S. Cap. vespere drachm. semis.

studendum. Optandum ut hujus pharmaci ope vomitus, dummodo sine diarrhoea, nonnunquam cietur [41]), cui scopo et *radicis cephaelidis ipecacuanhae* parvae doses accomodatae sunt [42]). Diuturno usui conducunt *decocta radicum smilacis sarsaparillae*, *chinae nodosae*, *arctii lappae*, — *extracta radicum cichorei intybus*, *saponariae officinalis*, *leontodontis taraxaci*, addito *gummi ammoniaco*. Effectus indubitabiles a herba *aconiti napelli* obtinuimus [43]), obtinuerunt alii a *conio maculato* [44]). Maximi porro facimus *aquas minerales carbonatem sodae* continentes [45]).

 Illas

40) Ter de die ad granum unum.

41) „Vomitoria lenia, debitis intervallis repetita (praesertim vero si cum euphoria ferantur neque nimis sero exhibeantur) multum ad hujus phthiseos curationem promovendam conferunt, utpote cerebrum et genus nervosum deoppilantia et rheumaticos dolores minorantia" (MORTON l. c.). Emetica jam a HIPPOCRATE adversus phthisin usurpata sunt (De morb. L. II. §. 46. *Edit. de* LINDER).

42) „*Ich habe in diesen Fällen ein mächtiges resolvens und antispasmodicum darin gefunden.*" BARTHEZ l. c. p. 302.

43) R. Pulv. foliorum aconiti napelli a granis duobus ad grana sex. Pulv. gummosi grana decem. M. D. S. Cap. ter de die talem pulverem.

44) QUARIN l. c.

45) Saepe cum fructu *the carbonate sodaic powders*, ex carbonate scilicet sodae et acido citri sub actu effervescentiae in aqua adhibeo.

Illas *chalybeatas*, quamvis a summo Viro commendatas [46]), adhibere non sumus ausi. Contra saepius *balnea tepida* [47]), *sulphureis* non exceptis [48]), cum successu in usum duximus. Juvat et *emplastrum* aliquod *aromaticum* [49]) sterno imponere. Nil vero potentius arthritidem a pulmonibus revellit, atque morborum praepostere fugatorum vices agit, quam *vesicatoria* et *fonticuli*, brachiis utrinque, vel graviori in malo, thoracis lateri affecto, appositi. *Diaeta lactea* in primo hujus morbi limine plurimum confert [50]); caeterum

46) Morton l. c. „.... *chalybeata* in hujus morbi principio, ad inducias saltem obtinendas, si non ad curationem perficiendam plurimum conducere observavi; praesertim *aquas minerales chalybeatas*, modo non nimis sero propinentur, et satis copiose per vias urinarias fluant."

47) „Usus etiam *thermarum* et *balneorum artificialium*, priusquam scilicet corporis habitus nimis fuerit extenuatus, fibrosi generis obstructiones universim deoppilando plurimum hujus phthiseos incipientis curationem promovere solet." Morton l. c.

48) e. c. *Badensia* prope Viennam, ut pluries expertus sum. Addo testimonium egregii Schenk: „*ganz wider Vermuthen belehrte ich mich durch vielfältige Erfahrung, daſs die Badner Schwefelbäder mit wahrem Vortheil auch in Lungenkrankheiten gebraucht werden.* (*Die Schwefelquellen v. Baden in Nieder-Oesterreich. Baden* 1817. p. 134).

49) e. c. *galbani crocati*, *saponacei Barbetti*, *picis Burgundicae.*

50) Morton l. c.

rum in victu ordinando consuetudinis hîc maxime ratio habenda, inprimis si de aegroto annoso agatur. Celebrata est virtus *jusculorum* ex *viperis*, *testudinibus*, *ranis*, *limacibus*, paratorum. Viribus in dies decrescentibus illis ope corticis *cinchonae*[51]), aut herbae *uvae ursi*[52]) prospiciendum foret. Scopo in concrementa pulmonis chemice agendi, *acidum phosphoricum* propositum est[53]). Similibus a tentaminibus, saltem in morbo conclamato[54]), abstinendum esset.

§. XLVI.

De Phthisi pulmonali carcinomatica.

1. Laesio pulmonum consistens in tumoribus — Definitio.

51) „Vires etiam egregias *peruviani corticis*, in extinctionem flammae hecticae colliquentis, a statu rheumatico in sanguine accensae, ibique derelictae, saepissime sum expertus." Morton l. c. Potius Fothergillio assentio, corticem in illa *pulmonum debilitate* commendanti (l. c. p. 310.), quae necdum ad phthisin pertinet, sed ad illam viam sternere potest. Monet summus medicus id inprimis locum habere in feminis a lactatione et fluore albo exhaustis.

52) Mynster in Novis act. soc. R. Havn. Vol. I. 1818. R. Bourne *cases of pulmonary consumption* etc. *healed with uva ursi, to which are added some pract. observ. Lond.* 1806. *Usage de la bousserole, arbutus uva ursi, dans le traitem. de la phthisie pulmon.* in *Annal. de la soc. de méd. pr. de Montp.* T. 17. p. 24.

53) Carandeffez l. c.

54) §. LII. N. 8.

bus scirrhosis glandularum, illarumque exulceratione, nec non in massis lardaceis, cerebriformibus parenchymatis, *phthisin* constituit *carcinomaticam.*

Literatura. 2. Jam dudum mentio facta fuit de pulmonum scirrho [55]), cancro [56]), steatomate [57]) et massis cerebriformibus [58]); de phthisi vero carcino-

55) Hack de deglutitione ac deglutitorum in cavum ventriculi descensu impeditis (ex scirrho partis superioris pulmonum). Hagae 1750. Obs. 3. p. 19. 36. Rengger *Museum d. Heilkunde.* 2. *B.* p. 116. Harder Apiar. Obs. XLVI. XLVII. Heister diss. de asthmate scirrhoso hactenus fere neglecto. Helmst. 1749. Lieutaud hist. anat. med. L. II. Sect. I. Art. 15. Obs. 212 —230. T. II. p. 70. Waiz *Neue Auszüge aus chirurg. Disp.* 8. *B. N.* 101.

56) Morgagni op. c. Epist. XX. Art. 39.

57) Reald Columbus de re anat. L. XV. p. 408. Schenk Obs. med. L. II. Obs. 163. p. 328. Eph. N. C. Cent. VII. Obs. 40. Morgagni Op. c. Epist. XXII. Art. 20. Meckel *Mém. de l'acad. R. des sc. de Berlin* 1759. p. 44. Pfündel in Baldinger's *neuern Magaz. f. Aerzte.* 8. *B.* p. 165. Portal *Beob. über d. Rhachitis* p. 100. Luchtmann *Verhandelingen uitgeg. door het zeeuwsche genootschap der Wetensch. te Vlissingen* 1790. *Deel XIV.* p. 213. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 17. *B.* p. 218. Wrisberg Obs. anat. de vena azyga duplici aliisque hujus venae varietatibus. Goett. 1778. — Ejusd. Comment. medico-physiologo-anatom. et obstetricii argumenti. Goett. 1800. Vol. I. N. 7.

58) Baillie *Ueber d. krankhaften Bau* p. 41. Bayle l. c. p. 292. Laennec l. c. p. 312. Langstaff in *medico-*

cinomatica, praeeunte LEDRAN [59]), primum locutus est BAYLE [60]).

3. *Phthisis pulmonalis carcinomatica* arguitur in hominibus aetate provectis, interdum et in junioribus, si exhibeant mammas scirrhosas [61]), tumores varios ad superficiem externam corporis [62]), aliosque morbos chronicos [63]), praesertim plicam, sique haec mala socia habeant difficultatem spirandi et deglutiendi [64]).

Stadium latens.

4. *Evolvitur* phthisis pulmonalis carcinomatica, *derepente* post operationes chirurgicas et febres catarrhales, — *lente* vero per dyspnoeam indies crescentem, accedentibus dolore pectoris gravativo, tussi per intervalla redeunte, cum sputis mucosis, interdum haemoptysi, cute corporis siccâ et flava redditâ.

Stadium evolutionis.

5. Phthiseos carcinomaticae confirmatae indicia sunt, sputa purulenta modo floccis candidis, modo cremori lactis similia, modo ichorosa; porro dolor pectoris lancinans, decubitus in alteru-

Stadium confirmatum.

chirurg. soc. of London. Vol. 9. *P.* 2. 1818. THOMAS PORCYANKO Diss. de encephaloide. Vilnae 1821.

59) *Mem. de l'ac. R. de chir. T. III.* p. 28. *Obs.* 22.

60) Op. c.

61) LEDRAN l. c. Plurima hujus generis exempla vidi.

62) BAYLE l. c. p. 299. Obs. 36. PORCYANKO l. c. p. 17. Obs. I.

63) BAYLE l. c. p. 305 (idiotismus, paralysis extremitatum inferiorum).

64) HAEN l. c. LANGSTAFF l. c.

terutrum latus denegatus, ac, nisi aeger prius suffocatus pereat [65]), febris lenta (cum pulsu interdum magno), macies [66]) et pedum oedema.

Autopsia cadaverum.

6. *Cadavera* offerunt pulmones pleurae costali adhaerentes [67]), illorum substantiam refertam tumoribus magnitudinis nucis avellanae, castanae, pomi [68]), modo duris, flaviusculis, splendentibus, inaequalibus, cum anfractibus, gyris cerebri similibus [69]), in quibus nonnulla vasa sanguinea decurrunt; modo *mollibus*, candidis, sub compressione materiam lactis cremori, vel substantiae medullae cerebri [70]) similem, largientibus; modo *vacuis*, exulceratis. Tumoribus propius examinatis, *cystis* ex duabus membranis, crassitudinis dimidiae lineae, composita [71]), detegitur, quarum membranarum, externa, tenuis, textui pulmonum adhaeret; interior vero firma, quasi pseudo-cartilaginea est [72]). Tumores molles, intus excavationes habent, a membrana vasculari obductas, saepe grumos sanguinis continen-

65) LAENNEC l. c. T. I. p. 313.

66) Summa corporis extenuatio, verbis neutiquam describenda, in phthisi plicosa, conspicitur.

67) LEDRAN l. c. BAYLE l. c. Obs. 36. PORCYANKO l. c. p. 20.

68) BAYLE l. c. Obs. 36. LAENNEC l. c. p. 316.

69) BAYLE l. c.

70) BAYLE l. c. LAENNEC l. c. p. 314.

71) BAYLE l. c.

72) LAENNEC l. c. p. 317. BAYLE l. c.

tinentes; quo in casu, materies encephaloides fluidior evadit, rubro tingitur colore, atque adspectum fungi haematodis exhibet [73]). Substantia pulmonis, tumoribus intermedia, normalis est [74]); aliquando tamen nigrescens [75]), rubra et dura [76]) cernitur. Praeterea tumores ejusdem generis et in aliis partibus obveniunt e. c. in cerebro [77]), hepate [78]) et ad pericardium [79]). Cava pleurae saepe liquorem extravasatum continent.

7. *Caussa* phthiseos pulmonalis carcinomaticae in vitio universali cancroso, pulmoni haud parcenti, quaerenda est. Hoc autem vitium ab illo *plicoso* vix differre, ex alio hujus operis loco palam fit [80]). — Caussae.

8. Ac re quidem vera, phthisis carcinomatica, omnino *phthisi* sic dictae *plicosae*, a STAHELIO [81]), VICAT [82]), DE LA FONTAINE [83]), PERZYNA [84]), — Diagnosis.

73) LANGSTAFF l. c.

74) BAYLE l. c.

75) BAYLE l. c. p. 109.

76) PORCYANKO l. c.

77) BAYLE l. c. p. 306.

78) Idem ib. p. 313.

79) PORCYANKO l. c.

80) P. I. Vol. II. C. XXXVI. §. CXLVI. N. 1.

81) Diss. singulares observ. de plica polon. Hal. 1724. hist. 8.

82) *Mém. sur la plique polon. Lausanne* 1775. p. 38.

83) *Chir. med. Abh. verschied. Inhalts Pohlen betreffend. Lpz.* 1792. 3. *Beob.*

ZYNA [84]), ALIBERT [85]), CHROMIO [86]) descriptae, similis est; caeterum cavendum ne haec cum *bronchitide chronica* confundatur [87]).

Prognosis. 9. Quid in phthisi pulmonali carcinomatica expectandum sit, ipsa morbi descriptio docet. Si *plica* lateat, morbus praetermodum in longum trahi solet, ac evoluto trichomate, interdum, certe non semper, lenitur. Quae de fugata per istam evolutionem phthisi narrantur exempla, haec procul dubio potius ad bronchitidem chronicam spectarunt [88]).

Cura. 10. Ad phthisin pulmonalem carcinomaticam curandam, specificorum cohortem, adversus scirrhum et cancrum commendatorum, in medium afferre possemus. Atvero, cum a decantatis hujusmodi specificis (conio maculato quodammodo excepto [89])), in phthisi de qua agitur, non solum nil boni, mali autem multum observaverimus,

84) *Lekarz dla Włoś'cian. w Kaliszu* 1793.

85) *Description des maladies de la peau. Paris* 1806. *l.* 85.

86) *Neueste Ansicht d. Weichselzopfs. Freiberg* 1809. p. 26.

87) CAROLUS KACZKOWSKI diss. de plicae polon. in var. praeter pilos, corporis humani partes vi et effectu. Vilnae 1821.

88) Ad hunc morbum, nunc, et exemplum, in actis meis clin. (Vol. III. p. 83.) allatum, refero.

89) Cfr. ZEVIANI *Guarigione mirabile di un tisico desperato coll' uso della cicuta* (*Mem. della soc. Ital. T.* 4. p. 278).

mus, illorum loco monita nonnulla proferremus. Atque ante omnia hortamur chirurgos, ne mammas scirrhosas et tumores encephaloïdes extus obvios, quin prius de pulmonum integritate certi sint, exstirpent; alias enim aegrotos incassum excruciabunt, citiusve praecipitabunt [90]). Porro, loco vani conatûs, pulmones a carcinomate per venena (qualia sunt conium maculatum, arsenicum) liberandi, corpus languidum potius per selectum regimen diaeteticum sustinendum est [91]). Tandem congestionem cruoris a pulmonibus avertere, et formationem extravasati in cavitatibus pleurae impedire, juvat, cui scopo hirudines sterno admotae ac diuretica accommodata sunt. Caeterum in phthisi pulmonali carcinomatica *confirmata*, jam ita, ac si morbus omnino *conclamatus* esset agendum [92]).

§. XLVII.

De Phthisi pulmonali haemorrhoidali.

Definitio.

1. Affectio systematis venosi sese in pulmonibus, per congestiones, varices et cruorem in parenchyma extravasatum, exserens, periclitante inde visceris structurâ, *phthisin pulmonalem haemorrhoidalem* constituit.

2. Phthi-

90) Cfr. Bayle l. c. p. 300. Porcyanko l. c.

91) Per regimen scilicet in cura phthiseos arthriticae commendatum.

92) §. LII. N. 8.

Literatura. 2. Phthisis pulmonalis haemorrhoidaria, ab ALBERTI [93]), SIGWART [94]), BURGRAVE [95]), PLENCIZ [96]), POHL [97]), PUCHELT [98]) descripta, et illas phthises partim amplectitur, quae apud auctores sub nominibus *phthiseos haemoptoïcae* [99]), *chloroticae* [100]), et *melanosis pulmonum* obveniunt [1]).

Stadium latens. 3. Quoties homines moliminibus sic dictis haemorrhoidalibus laborantes (inprimis suppresso habi-

93) Tract. de haemorrhoid. Hal. 1722. P. II. de consensu haemorrhoidum cum capite et pectore p. 159.

94) Diss. phthisis haemorrh. Tub. 1756. V. BALDINGER Sylloge V.

95) *Medicinische Fälle* p. 43.

96) Acta et observata medica p. 49.

97) De varice interno morborum quorundam caussa. Lips. 1785. p. 27.

98) *Das Venensystem in seinen krankhaften Verhältnissen dargestellt. Leipz.* 1818. p. 246.

99) MORTON op. c. C 5. (Quod utrum a crasi sanguinis ob nimium ejus dispendium eversa, vel a copioso humorum ex universo corporis habitu, quâ datur via in teneros pulmones affluxu, vel a sanguinis grumosi in ipsis pulmonibus post haemoptoen relicti putrefactione, vel tandem ab ulcere aliquo erosionem vasorum insequenti accidat, parum scio). SAUVAGES Spec. 6.

100) MORTON op. c. C. 9. Phthisis a chlorosi et suppressione menstruorum purgationum orta. SAUVAGES Sp. 10.

1) BAYLE op. c. p. 209. (*Phthisie avec mélanose*). LAENNEC l. c. p. 288. (*Mélanose du poumon*).

habituali quondam ex ani vasis cruoris fluore), de sensu plenitudinis et gravedinis ad pectus, anxietate, aviditate ad aërem [2]), tussi saepe cum vomitu, et sputis modo paucis, modo multis, mucosis, punctis nigris notatis, nec non de catameniorum irregularitate conqueruntur, haecque incommoda a calore atmosphaerae, a quiete, a pastu, augentur, leniuntur vero ab aura frigidiuscula, a modico corporis exercitio et jejunio, atque cum phasibus lunae plus minusve cohaerent [3]); — toties de *latente phthisi haemorrhoidali* suspicari licet.

Stadium evolutionis.

4. *Evolvitur* haec phthisis accedente aut pneumonorrhagia inflammatoria, aut febre catarrhali. Illa quidem, ut monuimus [4]) saepe cum levamine conspicuo comparet, atvero dum crebro revertitur, aut male curatur, aegrum tandem nihilominus praecipitat. Febris catarrhalis gravissima est et a convalescentia diuturna sequi solet.

Stadium confirmatum.

5. Phthisin pulmonalem haemorrhoidalem *confirmatam*, febris hectica, allatis malis superveniens, indicat. Frigore ista stipatur, haud raro

2) *Lufthunger*, ut Gmelin ait in: *Allgem. Pathologie d. menschl. Körpers.* 1817. p. 141.

3) A. 1816. feminam phthisi haemorrhoidali laborantem curavi, cujus morbi symptomata, inprimis tussis, vigente plenilunio, valdopere invalescebant.

4) Cap. IX, §. XLI. N. 3.

raro matutinis horis ingruente ac praetermodum valido. Calor qui sequitur, praesertim faciem, aures et pectus detinet. Pulsus quoad frequentiam, saepe normalis, verum irregularis, intermittens. Nullum autem aliud febris hecticae symptoma, adeo urget, ut sudor. Tandem ille ingruere solet vi, ut aegrum in ultimo phthiseos stadio haerere diceres, nisi defectus emaciationis corporis conspicuae, aliter doceret. Caeterum nisi mature auxilietur, tandem et haec emaciatio, simul cum oedemate pedum, aut anasarca ingruit, cum sputo purulento aliisque phthiseos conclamatae signis [5]).

Autopsiae cadaverum.

6. Substantia pulmonum modo tota, modo ex parte, a statu normali recėdit. Est enim illa nunc dura, nunc mollis. Ubi *dura*, detegitur nigra, splendens, adspectus metallici, ac cum fragore scinditur. Ubi *mollis*, dum comprimitur, liquidum tenue, rubicundum, grumis nigris, firmis, friabilibus mixtum exsudat [6]). Locus affectus interdum cystidi inclusus est [7]), alias non [8]). Ibi, ille locus vix magnitudinem nucis excedit, hîc, nonnunquam ovum gallinaceum adaequat. Dum substantia pulmonis mollis est,

5) §. LII. N. 3.

6) Laennec op. c. p. 289.

7) *Mélanose enkystee* Laennecii.

8) *Mélanose non enkystée* ejusdem.

est, malum latissime diffunditur [9]). Continet ista substantia interdum fossas, quae a membrana foraminibus rotundis insignita, ambiuntur [10]). Bronchia pure albido repleta [11]). Cordis volumen aliquando auctum [12]). Utplurimum hydrops cavitatum pleurae animadvertitur. Raro hic obveniunt pulmonis tubercula. Multae autem venae varicosae, praesertim circa glandulas bronchiales in conspectum veniunt [13]).

Caussae.

7. *Caussa* phthiscos pulmonalis haemorrhoidalis, Hippocrati non ignota [14]), ex definitione palam fit. Illustrabitur illa adhuc magis in tractatu nostro de morbis venarum, inprimis de varice. Quod spectat ad *congestionem* sanguinis in systemate venoso pulmonum, ea quammaxime ex *obstructionibus viscerum abdominalium*, potissimum

9) *Infiltration des organes par la matière des melanoses.* Laennec l. c. p. 291.

10) Bayle l. c. Obs. 20.

11) Idem ib. Obs. 19.

12) Idem ib. Obs. 20.

13) Pohl l. c. Miror, neque Bayle, neque Laennec, de hoc phaenomeno locutos fuisse.

14) „At si vena quidem non omnino rupta fuerit, sed tractus in ipsa fiat; *fit autem velut varix*, quod etiam confestim ubi factum fuerit, dolorem quendam tenuem et tussim siccam exhibet. Si vero diutius morata et neglecta fuerit, primum quidem paucum et subatrum sanguinem dimittit, mox etiam copiosiorem, dein *etiam pus.*" (De morb. L. I. C. 6. Charter. T. VII. p. 537).

simum *hepatis*[16]), derivanda est. Enimvero cum haec viscera ramos ab arteria coeliaca accipiant, — coeliaca ex aorta pullulet, — haecque ex ventriculo cordis sinistro, venam pulmonalem excipiente, proveniat; patet, quod obstacula depletioni ramorum arteriae coeliacae opposita, necessario congestionem sanguinis in vasis pulmonum gignere debent. Accedit quod, aucto viscerum abdominalium volumine, diaphragma sursum pellitur, ac pulmonum, in angustum spatium pressorum, capacitas imminuitur; quodque irritatio plexibus nervorum abdominalium illata, plexibus thoracicis per nervum vagum et intercostalem communicatur. Haec caussa praesertim ibi scenam ludere videtur, ubi calculi cystidi felleae inclusi, symptomata phthiseos pulmonalis simulant[17]).

Diagnosis. 8. Simulant, inquam, nam absit, ut omnia illa pulmonum mala, quae ortum ex consensu cum abdomine ducunt, ad phthisin revocemus. Immo libenter cum BARBETTO[18]), BÜCHNER[19]), EICH-

16) Legatur de hoc argumento RAULIN op. c. 1. *Th.* 5. *Kap.* et HERHOLDT in HARLESS *Jahrbücher.* 2. *B.* 2. *St.* p. 161.

17) Facta memorabilia huc spectantia referuntur a RAULIN (l. c.) et a VOGEL (l. c. p. 155. in nota).

18) Lib. II. Prax. de phthisi.

19) Diss. de morb. viscerum abdominal. phthisin pulmonalem mentientibus. Hal. 1768.

Eichhorn [20]), Abernethy [21]), Wilson Philip [22]), Archibald Robertson [23]) et Baillie [*]) fatemur, vitia abdominalia saepe, illaesâ plane pulmonum structura, phthisin pulmonalem mentiri. Suspicio hujuscemodi affectionis pulmonum secundariae inprimis ex *hepatis vitio* tunc viget; dum morbus a vita sedentaria, moerore, et a potu liquorum fermentatorum oritur, dum aeger vel ab initio morbi jam morosus est, dum color faciei cachecticus potius quam tabificus est, dum albuginea oculorum flavescit, dum incommoda circa pectus post cibos assumtos invalescunt, dum ructus crebri cum levamine obveniunt, dum tussis conatus saevi sunt, nihilque nisi mucus tenax rejicitur; dum decubitus in dorsum omni alio anteponitur; dum lingua noctu siccescit, dum somnus aut excessu aut defectu peccat; dum alvina evacuatio languet, dum faeces griseae vel atrae

20) Diss. de morbis gastr. phthisin mentientib. Goett. 1788.

21) J. Frank *Reise nach Paris, Lond. u. s. w. 2. Th.*

22) *Some observ. on a species of pulmonary consumption (the dyspeptic) very frequent in Great-Brit.* v. *Medico-chir. Transact. Vol. 7. P. 2. Lond.* 1816.

23) *Remarks on Hepatic Affection, as a cause of other Diseases* in *Medico-chirurg. Journ. and Review. June* 1818. *Vol. V. N.* 30. p. 452.

*) *Quelques observ. sur une espèce de phthisie particulière et très fréquente dans la grande Bretagne.* v. *Nouveau Journ. de méd. T. XIV. Juin* 1822. p. 97.

atrae sunt, dumque hypochondrium dextrum tensum et renitens reperitur ac epigastrium dolet. Atvero, ne nimis promptus in malis pulmonum a hepate repetendis, sis. Scias nempe, oportet, haud raro quoque contingere, ut mala circa hepar obvia, vitio in pulmonibus latenti tribuenda sint. Compertum habemus id praesertim tunc accidere, dum pulmones a tuberculis referti, sanguinem ab arteria pulmonali difficulter accipiunt. Nascitur enim tum cordis dextri plethora, quae efficit, ut vena cava ascendens aegre depleri possit et sanguis in illam regurgitans evacuationi venarum hepaticarum obstet, unde jecinoris tumor, qui nobis plus vice simplici pro morbo primario, imposuit. Nec omnes operis respirationis in haemorrhoidariis laesiones, vitio pulmonum adscribendae sunt. Contingit nempe haud raro, homines haemorrhoidibus obnoxios, in dyspnoeam, anxietatem praecordiorum et perceptionem sensus ponderis in pectore, incidere, non quidem propter congestionem cruoris circa pulmones, sed propter *plethoram specus vertebralis*, qua nervi musculis thoracis aut cordi providentes comprimuntur [24]. Alia ex parte non requiritur ut congestio sanguinis circa pulmones sit absolute *haemorrhoidalis*, potest enim illa aeque originem debere *retentioni men-*

24) Cfr. P. II. Vol. I. Sect. I. §. III. N. 52. et Sect. II. §. VII. N. 3.

menstruorum [25]) et *suppressioni lochiorum* [26]). Caveas tandem ne complicationem phthiseos sanguineae, de quo agitur, cum scrophulosa aut arthritica praetervideas.

Prognosis. 9. *Phthisis haemorrhoidalis latens*, sub congrua cura, saltem minus quam reliquae phthises, timenda est; secus autem si morbus progressus fecerit et crisis per ani vasa, aut non contingat, aut sine levamine contingat.

Cura. 10. *In cura phthiseos haemorrhoidalis* indicationes vigent, 1° congestionem sanguinis circa pulmones debellandi; 2° statum irritationis systematis venosi temperandi et 3° crisin per vasa ani vel excitandi, vel restaurandi. Cum caussa congestionis circa pulmones, plerumque sit effectus impediti circuitus cruoris per viscera abdominalia, obstacula in istis obvenientia ante

 omnia

25) *Phthisis chlorotica* MORTONII l. c. Cap. 9. SAUVAGESII Spec. 10. Monuit jam HIPPOCRATES: „quibusdam mulieribus, quum bimestres menses copiosi in uteris exstiterint, ubi intercepti fuerint, ad *pulmonem feruntur;* his omnia contingunt quae in tabe dicta sunt, neque superesse possunt." (De morb. mulierum L. I. C. 4. CHARTER. T. VII. p. 731). Legi meretur de connubio amenorrhoeae cum phthisi pulmonali SCHEERMAN in *the Edinb. med. and surg. Journal* 1810. *Vol.* 6.

26) HIPPOCRATES monuit, tussim, asthma, pulmonis repletionem, suppurationem a *lochiorum suppressione* metuenda esse (l. c. C. 45. T. VIII. p. 755).

omnia abigenda sunt. Hic est ubi *lenia cathartica* locum inveniunt [27]). In genere tamen tutius *resolventia* administrantur. Antiquissima *ptysana* [28]), doctissimis hoc in casu formulis, palmam arripit. Oportet vero ut, concessis intervallis, diu continuetur. Non excludit illa aquam *selteranam* pro potu ordinario. Tempore vernali *succi herbarum recentium* [29]) et *serum lactis dulce clarificatum* conducunt. *Lac* tamen minus hic quam in aliis phthiseos speciebus, praestare solet. In genere victus animalis, quousque id vires et consuetudo permittunt, proscribendus, illeque vegetabilis, potissimum ex fructibus horaeis suadendus. Mirifice porro systematis venosi irritationem *acida vegetabilia* [30]) ut

27) Benetus expertus est, tunc inprimis phthisicis in initio morbi profuisse leniora purgantia, si aegri horis antelucanis et quasi inter somnum faeces alvinas deposuerint. Unde propinabat illa circa horam decubitus, omissa coena, sic ut alvus mane subsequente bis aut ter responderet, unde nulla vel minima virium jactura sequebatur (Theatr. tabid. p. 118).

28) R. Hordei mundati, mellis puri ââ unciam unam. Coque c. s. q. aquae per dimidium horae. Colatura librae unius. D. S. Capiat tribus vicibus horis matutinis.

29) §. XLIV. N. 13 (22).

30) Aethiopes adversus phthisin aceto uti, narrant Eward Roberts (*med. transact. publ. by the colleg. of phys. in Lond. Vol.* 4.) et Orban (ib. *Vol.* 5.),

ut pomum citri, aurantiaci, punici granati etc., ita diluta, ut tussim non excitent, temperant. Populi septentrionales peculiares, hoc sub respectu, rei alimentariae divitias possident [31]). Cum calor atmosphaerae aegrotis noceat, illis et hyemali tempore beneficium motus in aëre libero (observatis necessariis cautelis) non impeditur [32]). Immo, dum agitur de phthisi haemorrhoidali latente, eaque omni complicatione aliena, et aeger nunquam haemoptoë laborabat, ipsa balnea maris, aestivo tempore ac in regionibus meridionalibus, concedi possunt. Si vero morbus methodum hucusque indicatam eludat. aut si ille vigeat, sanguis e *saphena* ducendus [33]); e saphe-

Duncan (l. c. p. 96.), qui usum acidorum vegetabilium ad alias quoque phthises extendit.

31) e. c. decoctum foliorum betae ciclae, brassicae oleraceae acescentium, potus demum e pane haud fermentato paratus quique dicitur idiomate Rossico Квасъ (*Kwas*).

32) Patet inde quomodo controversiae circa gradum temperaturae phthisicis convenientem, de quibus quaestio supra fuit (§. XLIV. N. 16 (93).), conciliandae sint. Rush (*medic. inquiries and observ. N.* 10.) et Wainewright (*mechanical account. N.* 3.) quoque aëri frigido in phthisi favent. Ipsam pectoris lavationem frigidam, ut auxilium prophylacticum phthiseos commendat Salmade (*Journ. général de méd. chir. et pharm.* 1813. *Mars*), quod consilium sequi timerem.

33) „Quodsi (varices pulmonis) incipiente morbo cu-

saphena, inquam, nam ex mediana aegri pejus habere magisque tussire solent. Dum haemorrhoïdes quondam cum levamine fluxerant atque aeger aetate quodammodo provectus est, tunc *hirudines* vasis ani secure admoveri possunt; alias non: a praepostera enim hujuscemodi animalium circa intestinum rectum applicatione, pectoris gravedinem tussimque auctam, subsequente febre et oedemate crurum, observavimus, quae mala augmento irritationis in systemate venoso adscribenda esse videntur. Evitanda etiam sunt *vesicatoria* aliaque emplastra thoraci admota, utpote sanguinis majorem copiam ad partem affectam determinantia. Cura *stadii evolutionis* phthiseos haemorrhoidalis secundum regulas adversus pneumonorrhagiam a haemorrhoidibus traditas [34]), absolvitur. *Folia digitalis* in phthisi, de qua agitur, confirmata, non solum raro conducere sed saepissime nocere solent [35]). Idem de *acido hydrocyanico* vir prudens et expertus contendit [36]) et in genere de narcoticis valet. Contra

rentur, rursus venulae in loco ad latus subsident et humiles fiunt." HIPPOCRATES l. c. de morbis.

34) Cap. IX. §. XLII. N. 2.

35) Num propterea quod vim arteriarum infringunt, atque sic impetum a tergo imminuunt?

36) SIBERGUNDI *Einige Bemerk. über d. Unzulässigkeit d. Anwendung d. Blausäure bei denjenigen Brustkrankheiten, welche v. gastrischen Reizen bedingt u. unterhalten werden.* In HUFELAND's *Journ.* 1821. *Dec.* p. 15.

tra effectus stupendos ex usu interno *acetatis plumbi* 37) observavimus, saltem pluries nobis licuit illius ope phthisi haemorrhoidali confirmatae frenum injicere.

§. XLVIII.

De Phthisi pulmonali scorbutica.

1. Erosio pulmonum ex labe scorbutica, phthiseos scorbuticae obtinet nomen. Definitio.

2. Me-

37) Jam Etmüller edixerat: „Saccharum saturni est egregium in hectica remedium, in specie, si ex ulcere interno oriatur." Celebris tinctura antiphthisica Grammanni praeter sulphatem ferri et acetatem lithargyri continet, v. Faschins de aegra febre hectica laborante. Jen. 1768. Ad recentiores spectant: Stark diss. de usu sacchari saturni in phthisi pulmon. confirmata. Marb. 1801. Hildebrand in Hufeland's *Journ.* 8. *B.* 4. *St.* Ameluncg in Hufeland's *Journ.* 22. *B.* 1. *St.* p. 12. *Journ. de méd. continué. Vol. XV.* p. 359. Horn *Archiv f. med. Erfahr.* 1812. *April* p. 366. *Confirmation de l'utilité de l'acétate de plomb contre la phthisie* Graperou *Bulletin des sc. méd. T.* 2. p. 314. Kopp *Lettre sur l'emploi de l'acetate de plomb à l'intérieur, dans la phthisie pulmon.* Tartra *Bulletin des sc. méd. T.* 4. p. 396. Rang *essai sur l'usage intérieur de l'acétate de plomb dans la phthisie* ib. *T.* 5. p. 49. Latham *observ. relating the Safety of the internal use of the super-acetate of lead in pulmonary consumpt. Med. Trans. Vol.* 5. p. 341. Exhibeo bis ter de die a grano semis ad grana duo, cum pulvere gummi arab. et saccharo albo. Contigit inde colicas observare, unde caute incedendum.

Literatura. 2. Meminerunt hujus morbi MORTON [38]), et SAUVAGES [39]).

Stadium latens. 3. Suspicamur scorbuticam labem pulmonibus insidias struere, dum homines aetate provecti, ab animi pathematibus vexati, fumo nicotianae [40]), liquoribus fermentatis dediti, mercurio imbuti, erysipelati, psydraciae [41]) ecchymomatibus obnoxii, squallidi, gingivis spongiosis, halitu foetente instructi, salivae multum horis matutinis exscreare soliti, in tussim saevam aridamque (quam saepe consulto, scopo sese a pituita tenui, viscida, salsa, fauces et guttur vellicante liberandi, provocant) atque in respirandi difficultatem cum sibilo, constrictione et gravedine pectoris, incidunt.

Stadium evolutionis. 4. Mala haec, quominus vita sat diu protrahi possit, non impediunt [42]), nisi pneumonorrhagia inopinate superveniat, ut aeger gravem aliquem in diaeta errorem committat. Ocyus serius tamen, praevia diuturna anorexia, et indelebili

38) l. c. Cap. 2.

39) l. c. species 4.

40) „Etiam fumi tabaci multus usus in hac phthisi non immerito suspicandus est." MORTON l. c.

41) „instar herpetis miliaris." MORTON l. c.

42) PORTAL exemplum viduae SENACI narrat, quae licet per triginta annos phthisi scorbutica laboraverat, attamen annum nonagesimum aetatis suae attigit. (In *méd. éclair. par les scien. phys. T. I.* p. 202. et *Abh. f. pr. Aerzte.* 15. *B.* 4. *St.* p. 593). Vidi exemplum sat simile in vidua chirurgi Vilnensis SCHLEGEL.

delebili siti, macies indies crescit et febricula hectica ingruit.

5. Rebus huc perductis, sputa rejiciuntur ichorosa, subcruenta, atque ita foetentia ut cum aegroto cohabitare possibile non sit [43]). Accedunt tandem oedema extremitatum inferiorum (aliunde saepe induratarum, lividarum exulceratarum) et diarrhoea, interdum cruenta, quidquid virium supererat, destruens. Sic demortuorum hominum cadavera non secuimus.

Stadium confirmatum.

6. Patet caeterum morbi et mortis caussa. Quemadmodum enim labes scorbutica partes corporis externas, etiamsi firmas, exedere valet, ita, longe adhuc facilius, tenuem textum pulmonum.

Caussae.

7. Duo in *diagnosi* phthiseos scorbuticae monita sese obtrudunt: alterum ne alias phthises, quae ob diuturnam aegrorum in nosocomiis, in locis humidis et impuris moram, quid scorbutici contrahunt, pro *primitivis* scorbuticis declaremus; alterum ne ex solo *foetore sputorum*, prae-

Diagnosis.

43) Monuit Galenus: „periculosum praeterea est, consuescere his, qui tabe tenentur, atque in totum cum omnibus qui putridum adeo spirant, ut domicilia in quibus decumbant, graviter oleant.“ (De febrib. L. I. C. 3. Charter. T. VII. p. 108). Tulpius fatetur, quod in phthisici cadavere lubens conspexisset consumti pulmonis vitium, sed deterruit a sectione foetor tabidus, noxius forte non minus medicis, quam ipsis consanguineis (L. II. C. 11.).

praesentiam phthiseos scorbuticae arguamus. Foetorem enim istum in phthisi ab omni labe scorbutica aliena observavimus.

Prognosis. 8. Quo diuturnior morbus, quo annosior aegrotus, quoque pejor illius conditio tum physica tum moralis, eo majus proximi interitus periculum et vice versa. Felicissimo in casu, solum stadium morbi latens curam admittit.

Cura. 9. Cura in regimine antiscorbutico, alibi fusius describendo [44]), consistit. Aër purus et montanus, hìc non ut in alia phthisi evitandus. Conducit inprimis deambulatio in sylvis abietum et pinorum. Illarum sylvarum exhalationes, *subfumigia balsamica* [45]) aemulantur. Cibi vegetabiles ex classe tetradynamiae cum carne juniorum animalium jungendae sunt. *Fragaria vesca* maxime idque cum jure celebratur [46]). Pro potu inserviunt *succus pomorum aurantiacorum* cum saccharo, aqua [47]), *poma* in aqua decocta [48]), *hydromel* [49]) et *cerevisia* gaz acido carbonico abundans, vel illa in qua aut *turiones pini* aut *radix cochleariae armoraceae* in sacculis suspensae, infusae fuere. Tempore vernali, praeter succos

44) P. III. Vol. II. Cap. de scorbuto.

45) Vide infra §. LI. N. 18.

46) RAULIN op. c. 2. *Th.* p. 216. VOGEL ib. in nota.

47) RAULIN l. c.

48) FLOYERUS *hist. of cold bathing* p. 314. LOBB de dissolv. calc. p. 136.

49) MORTON l. c.

succos expressos herbarum indicatarum, et illi *veronicae beccabungae*, *nasturtii aquatici* [50]) et *scandicis chaerefolii*, aut harum herbaram *conservae*, propinandi sunt. Laudem promeruit et *serum lactis* tum *vinosum*, tum *rosaceum* [51]). Caeterum vix lacti hic locus est. Quo magis aeger omni febrili motu expers, eo securius pro re nata praescribuntur *aqua picea* [52]) *myrrha*, *balsamus peruvianus*, *copaïvae*, *terebinthina*, *flores benzoe*, *baccae juniperi communis*, *radix acari calami*, *semina anethi foeniculi*, *phellandrii aquatici*, de quorum pharmacorum usu infra fusius quaestio erit [53]). *Mortonus*, *aquas minerales*

50) Musche a Moschau de phthisi curata nasturtio aquatico et lacte ebutyrato. (Misc. acad. N. C. Dec. II. An. 8. p. 301).

51) Germ. *Molkenrosen.* Infunduntur flores rosarum rubrarum recentes cum sero lactis fervido et colatura exhibetur.

52) *Pix praecoqua*, *aqua picis viscosa* Germ. *Theerwasser.* Praeparatur duas libras picis nigrae liquidae cum octo libris aquae miscendo et post duodecim horas filtrando. Dosis quotidiana libra. Lege de hoc memorabili auxilio: Siris *or inquiries concern. the virt. of Tar-water. Lond.* 1744. Habetur versio germanica a. 1745. Lipsiae edita. Prior *an authent. narrative of succes of Tar-water. Lond.* 1745. S. Th. Quelmaltz progr. quo infusum picis liquidae aquosum expendit. Lips. 1745. in Halleri disp. pathol. T. 7. N. 241.

53) §. LI. N. 8.

nerales chalybeatas omni alio auxilio anteponit [54]). Ratio et experientia usum narcoticorum et ulcerum artificialium proscribunt. Phthisis scorbutica confirmata, aut quod idem est, conclamata, juxta regulas generales [55]) curatur.

§. XLIX.

De Phthisi pulmonali syphilitica.

Definitio. 1. Erosio membranae mucosae bronchiorum, parenchymatis, glandularum pulmonis, ex lue venerea orta, *phthisin pulmonalem syphiliticam* constituit.

Literatura. 2. Hujus phthiseos doctrinam illustrarunt Morton [56]), Fr. Hoffmann [57]), Morgagni [58]), Sauvages [59]) et Tandon [60]).

3. *La-*

54) „In omni vero scorbutica phthisi, *aquae minerales chalybeatae*, cuivis artificiali praeparationi, tempestate aestiva praeferendae sunt (modo phthisis tertium suum stadium non attigerit), quoniam viribus egregiis dotantur ... ad sitis extinctionem, appetitus restitutionem et hilaritatem animi conciliandam; quarum efficaciam in hujusmodi phthisibus curandis supra quamvis aliam methodum medicaminum thoracicorum saepissime magno cum fructu sum expertus." l. c.

55) §. LII. N. 8.

56) Op. c. Cap. 8.

57) De lue venerea. Obs. 5. Opp. T. III. p. 424.

58) De sedibus et caussis morb. Epist. XXII. Art. 11.

59) l. c. species 8.

60) *Traitement et guérison d'une phthisie vénér. par la*

3. *Latens phthisis syphilitica* arguitur, dum aeger venereus de dyspnoea, tussi cum sputis modo exiguis purulentis [61]), modo multis mucosis conqueritur, simulque marcescit.

Stadium latens.

4. *Evolvitur* morbus superaccedente raucedine, febricula lenta, reliqua symptomata, horis praecipue vespertinis, adaugente.

Stadium evolutionis.

5. De phthisi syphilitica *confirmata* testantur, macies indies crescens, febris hectica, tussis cum sputis purulentis cruentis et extinctio vocis.

Stadium confirmatum.

6. „Cadaver adeo extenuatum ut mammarum neque vestigia exstarent, solae autem papillae cernerentur. Ex integumentis et carnibus, dum scalpello via fieret ad interiora, serum di- stilla-

Autopsiae cadaverum.

méthode de Haguenot. (*Annal. de la soc. de méd. prat. de Montp. T. I. P. I.* p. 176).

61) In schedis Patris mei sequentem morbi historiam descriptam invenio: „a. 1785. Virum Placentinum curavi, qui herpete venereo ad perinaeum laborans, simul ad pectus dextrum de dolore conquerebatur, et post praegressa jam sputa sanguinis, cumque febri lenta et emaciatione, *sputabat exigua sputa purulenta*, cum punctis sanguineis saepe remista. Credidi eandem herpeticam materiem pulmones exedere in parva licet superficie: neque huic caussae est multum puris fundere, sed in superficie potius divagari amat. Curam mercurialem adhibui, et sputa et dolores pectoris plurimum diminuebantur, febris lenta disparuit successive, et vires et naturalis forma, emaciato corpori, satis bene iterum restituebantur.“

stillabat. In thorace sanguis solito fluidior. Pulmonis sinistri pars superior dura, carnea, inflammatione detenta: inferior vero in frustula erat divisa, in sanie innatantia, quae substantiam referebant quasi gelatinosam [62]).“ Nos in plurimis cadaveribus hominum e phthisi syphilitica defunctorum, invenimus sternum carie detentum, bronchia, asperam arteriam, praesertim cartilagines cricoïdeas et glandulas lymphaticas pulmonis, multis in locis exesas.

Caussae. 7. Si perpendamus, luem veneream peculiarem cum membrana mucosa narium, faucium et tracheae alere affinitatem, universis glandulis lymphaticis insidias struere et firmissimo licet ossium systemati haud parcere, phthisin ex illa lue nasci posse non mirabimur; mirabimur vero (sunt verba Mortoni), syphilidem neglectam aut male curatam unquam existere, quin aut membrana mucosa bronchiorum, aut glandulae pulmonum, aut delicatum hujus visceris parenchyma, afficiantur.

Diagnosis. 8. Diagnosis phthiseos syphiliticae, habità ratione ulceris venerei primarii praegressi, symptomatum generalium luis plus minusve obviorum, curae nullae aut imperfectae hucusque adhibitae, et indicatae affectionis pectoris, instituitur. Haec saepe rationem inversam cum reliquis symptomatibus venereis tenet. Praeterea reconditae

62) Morgagni l. c.

ditae luis sat fida signa esse solent, dolor ad cartilaginem unam alteramve costalem *) superiorem, vespere, et ab attactu auctus, atque pustulae ulcerosae in facie et ad partem capillatam capitis. Raucedo etiam citius in phthisi syphilitica quam in aliis phthiseos speciebus ingruere solet. Nec rarum est phthiseos pulmonalis syphiliticae cum phthisi tracheali connubium. Alias hi morbi probe inter se distinguendi sunt[63]). Distingui porro debet phthisis syphilitica *originalis* ab aliis phthisibus, *fortuito* in corpore venereo nidulantibus, aut, quod frequentissime contingit[64]) in praedispositis a superveniente syphilide excitatis. Maxime quoque refert phthisin, quae a syphilide oritur, aut eam sociam habet, ab illa distinguere *phthisi*, cui *mercurius* ansam dedit, quaeque ideo *mercurialis* dici posset. Ingruit ista cum ardore sub sterno, quem tussicula et sputum sanguinis[65]) excipiunt. Haemoptoë repetitis vicibus urgente, en febris hectica cum reliquis phthiseos conclamatae indiciis. Nullibi enim decantatum istud medicorum adagium, *quod pus sequitur sanguinem*, magis confirmatur, quam

*) Cap. VII. §. XXVIII. N. 22 (66).

63) Vide §. LII. N. 6.

64) „Verum, ut rem ipsam loquar, rarissime, sin unquam phthisin pulmonalem veneream observavi, praeterquam ubi pulmones jam prius obstructi et ad phthisin dispositi fuerant." Morton l. c.

65) Cap. IX. §. XL. N. 19.

quam in pneumonorrhagia et phthisi a *mercurio*, praesertim *muriatico oxygenato.* Illi enim potissimum vis, glandulas pulmonum stimulandi, inflammandi, exulcerandi inesse videtur.

Prognosis. 9. *Phthisis syphilitica originalis*, etiamsi confirmata, dummodo aeger antea mercurio abusus non sit, miraculose interdum debellatur. *Phthises* vero alterius generis et *dumtaxat cum syphilide complicatae*, omnium difficillime sanantur, citiusve morte terminantur. Qui exitus et in phthisi mercuriali, nisi illico succurratur, timendus est.

Cura. 10. *Curam phthiseos syphiliticae originalis* in aegrotis de plethora suspectis, cum *phlebotomia* ordimur; alvumque ope *electuarii lenitivi* sollicitamus. Revulso sic sanguine nimio a pulmone, sine mora [66]), *unguentum hydrargyri griseum* extremitatibus illiniri curamus. Quo gracilior aegrotus, quo diuturnior morbus, quoque evidentior febricula eo minor laudati unguenti dosis [67]) quotidie, ad lenem salivationem usque [68]),

66) Tempus enim sine fructu cum quacunque alia methodo, nisi mercuriali, tereretur, unde sapienter Morton: „ad curationem hujus phthiseos perficiendam, omnia mere thoracica et pulmonaria medicamenta sine admixtione *antivenereorum* nequicquam valere.“ l. c. Cfr. Watson *traitement de la phthisie p. le mercure* in *Bulletin de sc. méd. T.* 2. p. 376.

67) c. c. scrupulus unus.

que [68]), administranda est. Simul quotidie mane, *decoctum radicis sarsaparillae cum lacte*, — alternis diebus vespere, *balneum tepidum*, et noctu lene *narcoticum* [69]) propinanda. Quorum auxiliorum vim, diaeta nutriente, inprimis gelatinis, temperatura modica, sustinenda. Quodsi de syphilidis diagnosi omnino non simus certi, morbi indoles, ope *muriatis hydrargyri mitis* [70]), in parva dosi porrecto [71]), primum exploranda. Pharmaco hoc, potissimum in phthisi scrophulosa cum *complicatione* venerea, utimur, quo in casu feliciter et minimas *sulphureti stibiati et hydrar-*

68) „Ideoque nil melius excogitari possit, quam ulcerum pulmonalium sanationem et crasis sanguinis a fermento venereo eversae restitutionem *mercuriali* aliqua *salivatione* tentare, priusquam vires a longa morbi protractione jam fractae fuerint, quo tam perpetuae et profusae evacuationi ferendae impares fiant." Morton l. c. Cfr. *Expériences sur l'avantage de la salivation mercurielle dans la phthisie.* (In *Annuaire de la soc. de méd. du Depart. de l'Eure a.* 1810. p. 90).

69) ℞. Massae pilularum de cynoglosso grana quinque. F. bolus. Capiat.

70) Connubium *Calomel* cum *lichene Islandico* (certe separatim) in phthisi cum fomite venereo commendat inprimis Tode (Coll. Soc. R. Havn. Vol. I. p. 74).

71) ℞. Pulveris Calomel gran. un. Pulv. gummi Arab. et Sacchari albi āā grana decem. M. D. S. Cap. ad vesperas.

hydrargyri doses [72]) adhibuimus. Cavendum ne aegroti phthisi syphilitica detenti, inceptam curam mercurialem interrumpant; repetita enim hujus generis conamina, illos certissime praecipitarent. *Phthisin mercurialem* ab initio antiphlogistice et eccoproticorum ope curamus. Dein ad *balnea tepida*, primum *simplicia*, dein leniter *sulphurea* devenimus. Tandem si febris id permittit, *decoctum radicis inulae Helenii*, cum speciebus sic dictis *pectoralibus*, exhibemus.

§. L.

De Phthisi pulmonali metastatica.

Definitio. 1. Phthisis, ex aliorum morborum praepostera fuga, aut ex evacuationum habitualium suppressione, orta, *metastatica* [73]) audit.

Exempla. 2. Visa enim est phthiseos evolutio post fugam et suppressionem blennorrhoeae [74]), fluoris

72) §. XLIV. N. 13 (35).

73) Ranoë obs. medico-practicae subcaesivae. Acta R. Soc. med. Havn. Vol. II. p. 9. Pelargus de morbis quibusdam consequentibus et in phthisin terminatis (Act. Acad. N. Cur. Vol. 5. p. 500).

74) Morton l. c. C. 8. — Acta med. Berol. Dec. II. Vol. 3. p. 77. Ritter *Darstellung d. scheinbaren Aehnlichkeit u. wesentl. Verschiedenheit, welche zwischen d. Schanker- u. Tripperseuche wahrgenommen wird.* Leipz. 1819. p. 58. 68. 302. 354.

ris albi [75]), fistulae ani [76]), ulcerum extremitatum inferiorum [77]), abscessus peritonaei [78]), herpetis [79]), tineae capitis et faciei [80]), erythematis

 guttae

75) Eph. N. C. Dec. I. An. 2. Obs. 26. Schol. an. 6 et 7. Obs. 103. RAULIN op. c. 1. *Th.* p. 205 — 210. VOGEL ib. in nota. Plurima exempla propria suppeditat praxis, feminarum scilicet fluore albo, praesertim indolis scrophulosae et arthriticae laborantium, quae cum a medicis, caussam fluoris albi in debilitate quaerentibus, injectionum adstringentium ope curatae fuissent, illico in phthisin pulmonalem inciderunt.

76) MORTON l. c. histor. HOFFMANN de affect. phthisica Obs. 3. Opp. T. III. p. 295. RAULIN l. c. p. 176. LOMBART in *Recueil périod. de la soc. de méd. de Paris. N.* 33. Interea vidi a. 1819. in viro nobili Gubernii *Minsk*, connubium fistulae ani cum phthisi pulmonali, unde morbi hujusmodi societatem inire possunt quin alter ab altero repetendus sit.

77) Jam HIPPOCRATES dixerat: „si habenti ulcus in una ex tibiis, sordium serosarum fluxu privetur, ac purum et aridum evadat, deinde lateris et pectoris dolor e directo tibiae affectae superveniat, letale." (De morb. popularibus. L. IV. in principio). Post sanatum ulcus pedum et tibiarum, sanguinis sputum supervenit apud RODIUM (Obs. Cent. II. Obs. 84.). Similia leguntur apud HILDANUM (Obs. med. chir. Cent. III. Obs. 39.), BAGLIVIUM (Prax. med. L. II. §. 5.) et REUSNERUM, phthisis pulmonalis ex ulcere tibiarum (Eph. N. C. Cent. 5 et 6. p. 27).

78) MUZELL *Wahrnehmungen.* 2. *B. N.* 4.

79) MORGAGNI op. c. Epist. XXII. Art. 31.

80) RAULIN l. c. p. 230.

guttae rosaceae [81]), ophthalmiae [82]), psorae [83]), lactis [84]), fonticulorum [85]), sudoris axillarum [86]) et pedum [87]).

Curriculum morbi.

3. Quod ex morbo quodam fugato, aut ex evacuatione quadam habituali suppressa, grave aliquod malum immineat, cognoscitur ex horrore, inquietudine artuum et pulsu irregulari. Malum sibi pulmones eligere, ex tussi, dyspnoea, dolore pectoris et decubitu impedito, patet. Hisce malis, nisi illico rite curentur, symptomata phthiseos pulmonalis confirmatae superveniunt.

Autopsiae cadaverum.

4. Cadavera ea ipsa phaenomena, quousque licet, in pulmonibus exhibent, quae in morbis fugatis in aliis locis animadvertebantur. Post blennorrhoeam suppressam pulmones tumores cerebri-

81) PELARGUS *Med. Jahrgänge* p. 98.

82) VALENTIN ex ophthalmia suppressa phthisis (Misc. N. C. Dec. II. An. 7. p. 114).

83) SPENER Diss. de aegro febre maligna phthisi complicata laborante. Giess. 1697. AUTENRIETH diss. de morbis ex scabie orientibus. Tub. 1807. p. 18. PELARGUS l. c. 6. *Jahrg.* p. 742. RAULIN l. c. p. 239. Multique alii (Cfr. P. I. Vol. II. Cap. XXX. §. CXV. 2.).

84) RAULIN l. c. p. 196—204. POUTEAU *Oeuvr. posth. T. III.* PASCAL in *Journ. de méd. T. LXXV.*

85) MORTON l. c. C. 8. GOHL compend. pract. p. 183.

86) PORTAL *Cours d'anatomie méd. Vol.* 5. p. 53.

87) LODER *Journ.* 2. *B.* p. 314. LENTIN memorabilia p. 114. PIDERIT *Prakt. Annal.* 2. *St.* p. 173.

briformes exhibuerunt, postque fugam lactis, si credere oportet, lac [88]).

5. Quo pacto *metastases*, de quibus loquimur, contingant, ignoramus. Utut sit, parenchyma pulmonis et membranae bronchiorum, vices textus cellulosi et membranarum mucosarum aliarum partium agere videntur. Quod vero fugata aegritudo pulmones aggrediatur, praeviam hujus visceris dispositionem morbosam denotat. Verisimile porro est, morbum in organo respirationis primum per *inflammationem* incipere ac dein tantum in *erosionem* transire.

Diagnosis.

6. Intelligitur hinc sanationis spem, solum in primo morbi limine affulgere, illamque, eadem ratione, qua morbus senescit, descrescere. Praeceps vero est periculosissimi hujus mali curriculum [89]).

Prognosis.

7. Cum

88) Ritter l. c. p. 68. „*Man machte eine Menge Einschnitte in die Lappen dieses Eingeweides (die Lungen); aus jedem flofs eine Quelle von Milch hervor, die ein ganz verändertes Ansehen hatte.*" Raulin l. c. p. 203. — Notum autem est, lympham coagulabilem saepe vix a lacte distingui posse. Porro casus allatus, utpote mortis repentinae, non omnino ad phthisin spectat.

89) „. . . . . Ut plurimum tamen acuta est (phthisis metastatica), imo non raro secundum genium, atque indolem ulceris pulmonaris eam efficientis, *peracuta*, fere semper etiam incurabilis et letalis." Morton l. c.

Cura.

7. Cum de praeceptis morbos, ex praepostera fuga blennorrhoeae urethralis, impetiginum et evacuationum habitualium, ortos, curandi, jam pluries locuti simus [90]); cumque iisdem plane praeceptis phthiseos metastaticae superstruatur therapia: de ista in specie disserere supervacaneum foret. Nunquam vero satis MORTONI monita inculcari possunt, quod: „in primo hujus phthiseos insultu, *venae sectio* celebrari, imo si opus fuerit repeti debet," — quod: „semper pulmonaribus medicamentis addenda sunt etiam illa, quae genium peculiarem ulceris, seu morbi primarii, respiciunt," — quodque: „priora jam consueta ulcera, quantum possibile est, revocanda sunt, quo humor a pulmonibus divertatur, et per solitas minus periculosas partes evacuetur, utut videatur molestum."

§. LI.

De Phthisi pulmonali ex vomica.

Definitio.

1. Abscessus pulmonum a peripneumoniis relicti, *phthisin ex vomica* [91]), constituunt.

2. No-

90) P. I. Vol. II. Cap. I. §. VI. N. 35. P. II. Vol. I. Sect. II. §. CI. N. 4.

91) Vomica ob id quod virulenti quid vomat (GALENUS). OCTAVIUS CAESAR AUGUSTUS quoties nefanda suaeque familiae indecora probra, quibus Agrippa et Juliae, filia nempe et neptis, contaminabantur, inter gemitus et suspiria ad vivum exprimere satagebat, illas tres *suas vomicas* nominare consuevit.

2. Notio phthiseos ex vomica omnium antiquissima est. Circa illam maxima pars laudatorum [92]) auctorum tum Graecorum, tum posteriorum versatur. Contra recentiores phthisin ex vomica aut silentio praeteriverunt [93]), aut saltem minus quam par fuisset aestimarunt [94]). Literatura.

3. Signa, quae transitum peripneumoniarum in vomicam indicant, jam descripsimus [95]). Communissimus est iste exitus in *pneumoniis* ex violentiis externis [96]) et ex *bronchitide* ortum ducenti- Origo.

92) §. XVIII. N. 2.

93) e. c. RAULIN op. c.

94) Cap. VIII. §. XXXII. N. 2 (71).

95) Cap. VIII. §. XXXV. N. 10.

96) Non satis commendare possum, ut in examine phthisicorum, praecipue si agatur de *vomica*, respiciatur ad *violentias externas*, quarum aegroti saepe aut non recordantur, aut recordari nequeunt. Haud rarae enim sunt, mihique pluries visae phthises ex contusione pectoris, fractura costarum, vulneribus pulmonis etc. ac casus similes describuntur a BORELLO Cent. II. Obs. 59. SALMUTHO Cent. II. Obs. 72. PLATERO Obs. L. III. p. 735. HALLERO opusc. pathol. 20. VIGNÉ v. *Journ. de méd. continué. Vol. VI.* p. 107. OBERKAMPIO Diss. idiopathia vomicae pulmonum lapsum excipientis. Heideb. 1759. WANGH *a consumption from a wound too hastly closed* (*med. Essays and obs. by a soc. in Edinb. Vol.* 2. p. 316. RAYGER de phthisi et morte ex vulnere pulmonum (Misc. Ac. N. C. Dec. I. A. 8. p. 102. Cent. I et II. Append. p. 208. BROUSSAIS *obs. d'une phthisie occasionnée p. une balle, qui a sejournée sept ans dans le poumon* (GRA-

centibus. Seculorum enim experientia comprobatum est, vomicas facillime gigni ex *coryza* et *affectionibus catarrhalibus* 97) (praesertim ex illis, quae

PERON *bulletin des sc. méd. T. II.* p. 4). Violentiis externis peculiarem caussam adscriberem ex qua pluries phthisin in hominibus, ad hunc morbum minime dispositis, ortam vidi. Loquor de more cellariorum *vinum ope syphonis ex dolio trahendi.* Periit ex hoc caussa a phthisi a. 1818. mense Martii vir athleticae constitutionis.

97) Ait HIPPOCRATES: „Prima quidem (phthisis) a pituita oritur, cum caput pituita plenum aegrotaverit et calor accesserit, in capite pituita computrescit, ut quae moveri nequeat, ut secedat. Deinde cum crassior evaserit et computruerit, et venulae supra modum impletae fuerint, *fluxio in pulmonem contingit*, quam ubi pulmo susceperit, statim morbo afficitur, cum a pituita salsa et putrida mordeatur." (De intern. affect. C. 2. CHARTER. T. VII. p. 645). Phthiseos caussam catarrhalem adhuc latius extendisse videtur GALENUS dum dicit: „duae namque sunt ejus differentiae maximae; una quidem ex capitis defluxionibus constat; altera vero quae ex ipsius pulmonis effectionibus ortum ducit, prorsus quidem ex cruentis sputis, maximeque rupto vase, saepius vero et *rheumate* affecto viscere, ob aliam quandam ex aliis partibus, non ex capite caussam." (Comment. in I. Lib. Epid. CHARTER. T. IX. p. 23). CAELIUS AURELIANUS de phthisi agens dicit: „Fit frequenter antecedente sanguinis fluore, aliquando etiam longi temporis tussicula, sive *catarrho*, quo thoracis altiora lacerantur; et primo levius; tunc ulcerata, facientia colle-

quae ab humiditate domuum recenter constru-
ctarum,

ctionem intrinsecus, quae cum siccata non fuerit, citius sumit passio initium." (De morb. chron. Lib. II. Cap. 14. p. 410). Et BENEDICTUS monet in *catarrho* delitescere antecedentem tabis caussam. (Tabid. theatr. p. 9). FOTERGILL (l. c. p. 305.) eloquenter ait: „*With what ease would many of the most incurable consumptive cases have been prevented, or cured, at their first commencement? a person whose emaciated figure strikes one with horror, his forehead covered with drops of sweat, his cheeks painted with a livid crimson, his eyes sunk, all the little fat that raised them in their orbits, and every where else being vasted; his pulse quick and tremulous, his nails bending over the ends of his fingers, and the palms of his hands as dry as they are painfully hot to the touch; his breath offensive, quick, and laborious; his cough incessant, scarce allowing him to tell us, that some months ago he got a cold, but he knew not, perhaps, how he got it; he neglected it for this very reason, and neglected every means of assistance, till the mischief was become incurable.*" Videatur et BÜCHNER Diss. de neglecta benigna febre catarrhali, frequenti morborum pulmonalium caussa. Hal. 1761. HAYES *Warnung f. d. gefahrl. Folgen vernachlässigter Catarrhe. Leipz.* 1787. HORN diss. de mutatione atque transitu catarrhi in phthisin pulmonalem ejusque prohibitionem. Goett. 1797. HUFELAND *u.* HIMLY *Journ.* 1810. *Febr.* p. 61. J. J. BUSCH *Ueber d. Natur u. Heilart d. Lungenschwindsucht u. d. gefahrvollen Katarrhfieber. Strasb.* 1806. Miror hinc *Cullenium* hanc frequentiam exitus catarrhi in phthisin negare, ex eo quod tussis sit affectus glandularum mucosarum bronchiorum, quae, uti

ctarum, vel cubiculorum haud dudum dealbatorum [98]) oriuntur), ex *morbillis* [99]), *variolis* [100]), *coqueluche* [1]) aliisque morbis bronchiis valde infensis. Neque hic silentio praetereunda sunt tum *corpora peregrina* bronchiis illapsa [2]) e. c. ossicula [3]), nuclei cerasorum [4]), pomorum, prunorum [6]), avellanae [7]), frustulum nucis myristicae [8]),

in coryza videmus, tam facile in suppurationem non abeunt. (*First lines* §. 859 — 871).

98) Medicus Nowo-grodekensis, Oehme, vir quadraginta octo annorum, semper optima fruebatur sanitate, donec vere a. 1821. in urbe Minsk, domum recenter constructam valdeque humidam inhabitaret. Incidit enim ex hoc in catarrhum, tam saevum, ut eo haud illico curato, statim phthisis et postea hydrops pectoris letalis supervenerit. Unde sapienter monuit Hoefer (Heracles medic. T. I. L. 2. C. 2. p. 100.): „propterea in conclavi nuper dealbato dormire aut habitare periculosum, cum halitus iste calcis pectori inimicissimus pulmones exulceret."

99) P. I. Vol. II. Cap. XII. §. LVIII. 2. 3.

100) ib. Cap. XIII. §. LXVIII. 3.

1) Cap. XV. §. LXIX.

2) Cap. VIII. §. XXXIII. N. 2 (19). Martin *an account of the case of an extraneous body forced into the lungs. Phil. trans.* 1765. p. 39.

3) Bang in Act. R. soc. med. Havn. Vol. I. p. 23. *Hamburger Magaz.* 15. *B.* 4. *St. N.* 4. *Journ. de med. T.* 75. *Edinb. Versuche.* 5. *B. N.* 57.

4) Eph. N. C. Dec. II. An. 10. Obs. 66. Dessault *Chir. Nachlaſs.* 2. *B.* 3. *Th.* p. 271.

6) Bouzel in Siebold *chir. Beobacht.* 3. *B.* p. 110.

cae [8]), semen faseolae minoris [9]), spica graminis [10]), frumenti [11]), acus [12]), globulus plumbeus [13]) clavus [14]); — tum *pulveres inspirati*, sicuti contingere solet in acutiatoribus forficum [15]), lapicidis [16]), textoribus [17]), et incolis urbium [18]) vel suburbium [19]) quarum plateae saxis

7) Eph. N. C. Dec. III. An. 3. Obs. 18.

8) Borellus Cent. IV. Obs. 63.

9) Sommer in Misc. Acad. N. C. Dec. 3. A. 5 et 6. p. 588.

10) *Histoire et mémoire de Toulouse. T.* 2.

11) Acta mea clin. T. I. p. 92. Hufeland's *Journ.* 1819. *May.* p. 74.

12) Salvadori op. c. Keraudren v. Tartra *Bulletin des sc. méd. T.* 5. p. 319.

13) J. M. Nooth in *Transact. of a soc. for the improvement of med. and chirurg. Knowledge. Vol.* 3. 1812.

14) Eggerdes in Misc. N. C. Dec. 2. A. 10. p. 124.

15) Kirkland *Treatise on child-bed fever (Grindersrot)*.

16) De Pré diss. de phthisi pulmonali samiatorum vulgo *von der Schleifferkrankheit. Erf.* 1719. Coschwiz Diss. de spadone Hippocratis lapicidarum Seebergensium haemoptoën et phthisin praecedente. Hal. 1721. *Mem. de Dijon. T.* 2. *Hist.* p. 60. Thilenius *med. chir. Bemerk.* p. 15.

17) Montjoye *Ueber d. Krankheiten d. Wollweber u. der Walkmüller.* v. Horn's *Archiv f. med. Erfahr.* 1814. p. 231. Schmidt in *Gesundheits-Taschenbuch v. einer Gesellch. Wiener Aerzte.* 1. *B.*

18) e. c. *Odessa.*

19) e. c. *Vindobona*, fodina phthisicorum, cujus tamen caussa non in solo pulvere arenae quaerenda est. Video enim jam ex Hoefero (Herc. med. L. II. C. I.)

saxis stratae non sunt [20]). Allatae enim caussae diuturnam in bronchiis irritationem excitant, quae tandem ad pulmones propagata, hujus visceris inflammationem et abscessum post se trahit. Et *pleuritidem*, quatenus in pneumoniam transit, vomicae pulmonum ansam porrigere posse, per se patet.

Signa vomicae.

4. Qualiscunque demum fuerit phthiseos ex vomica origo, illius praesentia cognoscitur tum ex signis praegressae peripneumoniae transitum in suppurationem designantibus [21]), tum „ex tussi pertinaci, sicca ad pastum, motumve aucta, ex respiratione parva anhelosa, strepente, febricula continua, periodica, a cibo, potu, motu exacerbata, cum rubore genarum et labiorum; ex appetitu prostrato, siti magna, sudore noctur-

quod et ejus tempore, in Austria praesertim inferiori, quotannis aliquot millia hominum phthisi, tanquam endemico et populari morbo interibant. Ejusdem rei caussam esse existimat vini generosioris abusum.

20) Cum ex Observationibus SAVARY (*Zustand d. alten u. neuen Aegypt.* p. 115), LUDOV. FRANK (*Collect. d'opusc. de méd. prat. Paris* 1812. p. 7.) et BROWNE (*Travels in Africa, Egypte and Syria* p. 331.) constet, phthisin pulmonalem in Aegypto rarissimam esse; constet vero etiam nullibi quam in Aegypto atmosphaeram magis arena abundare, dubitare adhuc liceret ait, Pater meus (in schedis relictis), num pulvis arenaceus adeo pulmonibus sit infensus, ut vulgo docetur.

21) Cap. VIII. §. XXXV. N. 10.

nocturno, macie circa jugulum et frontem, urina spumosa, debilitate summa [22]). " Praeterea si vomica in uno tantum pulmone haereat, isque pleurae non fuerit accretus, atque alter pulmo sanus sit, cavitasque thoracis illum continens ab extravasato libera, aegrotus facilius in latus affectum decumbit; decumbente enim illo in latere sano, premitur mediastinum versus alterum thoracis latus; adeoque angustatur locus in quo pulmo non affectus haeret, ergo et ille difficilius ab aëre inspirato dilatari potest [23]). Visa est dyspnoea in uno tantum thoracis latere, altero, pure repleto, quiescente [24]).

Terminus vomicae.

5. Nisi vomica aegrum *suffocet* antequam illa crepet, rumpitur aut in *bronchia*, aut in *parenchyma pulmonis*, aut in *partes* cum hoc viscere *concretas*, aut in *cavitatem pleurae*, aut in *plura loca simul.* Nec, rarissima licet, *puris absorptio* silentio praetereunda.

6. *Suf-*

22) Boerhaave Aph. §. 835.

23) Unde monuit Hippocrates: „Si vero suppuratio fuerit in alterutro latere tantum, et vertere (aegrum) et condiscere oportet in his, num aliquem habeat dolorem in altero latere, et an calidius sit alterum altero, et aegro in latus sanum decumbente interrogare, si quod ipsi pondus desupere impendere videatur. Si enim hoc fuerit, in altero latere suppuratio est, in quo pondus adfuerit." (In prognost. Charter. T. VIII. p. 650).

24) Wistar in *Transact. of the Americ. philos. society. Philadelphia* 1818. *Vol. I.*

Vomica non rupta.

6. *Suffocatur aeger* a vomica, si, pure plena, mole sua angustat cavum aëreum pulmonis impeditque ejusdem dilatationem. Praeviis enim tussi pertinaci, sicca, aut cum sputis mucosis; sapore oris depravato [25]), paralysi linguae vel artuum [26]), dyspnoea et summa anxietate (inprimis post pastum aut motum), stertor accedit et aeger moritur [27]).

Ruptura in bronchia.

7. Si in *cavum bronchiorum* rumpatur abscessus: tunc, vel parva ac per tracheam facile expellenda copia; — vel majori quam quae ejici queat, pus prorumpit. Ibi, aeger, saltem ab imminenti vitae periculo salvatur [28]); hic, impletis

25) Zimmermann *von der Erfahrung.* 1. *Th.* 3. *B.* 8. *St.* p. 406.

26) Vogel de cognoscendis et curandis morbis. §. 643.

27) „Si vero non possit multo tempore rumpi, neque sponte, neque a medicamentis, contabescit aeger a vehementissimis doloribus, et inedia, et tussi, et febribus, et plerumque perit.“ (Hippocrates de morbis. L. I. C. 8. Charter. T. VII. p. 541). „Vidit in cadavere hoc morbo defuncti Boerhaavius, unius lateris pulmonem in saccum pure plenum conversum adeo prodigiosae magnitudinis, ut non tantum cor ex situ suo dimoverit, et alterius lateris pulmonem in minimum spatium compresserit, verum etiam diaphragma in abdomen protruserit et prominere fecerit.“ Swieten Comment. § 836.

28) Plura exempla propria praxis offert, alia enarrantur a Rademacher in Loder's *Journ.* 4. *B.* 1. *St.* p. 66. Vogel *Samml. med. u. chir. Fälle.* 1. *B.* p. 125.

pletis bronchiis et aspera arteria [29]), ut nulla via supersit aëri inspirato, anxietas magna, vertigo, tremor, lipothymia, suffocatio ipsa, sequuntur [30]). Ruptura contingere potest, aut sponte, aut ex terrore [31]), ex pandiculatione [32]), ex certamine [33]), ex emetico [34]) atque ex lapsu [35]).

8. Si

29) Etiamsi vomica in *uno* tantum pulmonis lobo haereat, potest nihilominus et bronchia pulmonis sani inundare. Sic vidit Pater meus in cadavere filiae novemdecim annos natae Principis a H. Sch. F. Viennae 1802. defunctae. Latebat enim vomica in lobo superiori pulmonis sinistri, ac reliqui pulmonum lobi sani erant, sed illorum bronchia pure repleta. (Ex schedis ejus). Caeterum bronchia potuissent lympham coagulabilem continere, secretam per irritationem a vomica illis illatam. Talem rerum statum pluries ibi suspicatus sum, ubi copia sputorum ab aegris rejectorum, nullo pacto cum amplitudine vomicae in cadavere reperta, cohaerebat.

30) Notavit funestum hunc vomicae exitum Aretaeus, dicens: „si vero in pulmonem cum *impetu* pus prorumpat, sunt qui suffocentur, et ob confectam effusionem et rejectionis angustiam.“ (De caus. et signis morb. L. II. C. I. p. 11). Cfr. Bonet Sepulchr. L. II. Sect. 9. Obs. 29. et Horn's *Archiv f. med. Erfahr.* 2. *B.* p. 324.

31) Bohn de officio medici duplici p. 25.

32) Bartholinus hist. anat. Cent. VI. Hist. 12.

33) Bartholinus l. c. Obs. 14.

34) Stark *klinisches Institut* p. 85.

35) Vateri Diss. de pulmonum vomica. Thes. XIII.

Ruptura in parenchyma.

8. Si pus in *parenchyma pulmonum* effundatur: tunc praeter auctam mox respirandi difficultatem, sequuntur novae quasi ad pulmones inflammationis symptomata.

Ruptura in partes cum pulmonibus concretas.

9. Si vero vomica sibi viam in *partes cum pulmonibus concretas* parat, tunc mox, *ad pleuram* haerens, abscessum istius inter costas refert [36]); mox in *pericardii* cavum depleta, hydropis in eodem symptomata producit; mox per *diaphragma* ad hepar [37]), ventriculum, lienem, abdo-

36) Acrel *chirurg. Vorfälle.* 1. *B.* p. 302. Soemmerring *Anmerk.* 69. *zu* Baillie *über d. krankhaft. Bau* p. 34. Wrisberg Comment. Goetting. Vol. 6. N. 3. Pluries vidi, et nuperrime in phthisica foemina suburbium Zarzecz inhabitante. Abscessus in latere dextro thoracis inter costam octavam et nonam comparuit. Facta sectione a Dr. Wróblewski plurimae unciae puris exiere, et quidem cum magno levamine; sed nihilominus aegra serius periit. Felicior videtur fuisse Khernii casus, ubi materia purulenta per ulcus intra primam et secundam costam spuriam generatum excreta est. (Misc. Acad. N. C. Dec. III. A. 5 et 6. p. 103). Dubito autem veram latitasse phthisin pulmonalem.

37) Lichtenstein in Hufeland's *Journ.* 27. *B.* 2. *St.* p. 83. *Medical Essays. T. I.* p. 273. Bell *Zergliederung d. menschl. Körpers.* 1. *B.* p. 44. Vidi et ego bis in nosocomio civico Vindobonensi; aegrorum alter, praevio singultu, sputa amara, bilem exhibentia rejiciebat; unde diagnosis, communicationis morbosae inter lobum inferiorem pulmonis dextri et hepar, per

abdomenque pergit; mox vero ad *mediastini* anterius, posteriusque cavum penetrans, propria cuivis loco phaenomena excitat.

10. Si vomica in *cavitates pleurae* crepet, oritur *empyema* [38]. Pus tunc vel libere in cavitate

Empyema.

erosum diaphragma, et vitae tempore, instituere licuit.

38) Pulchre *Empyema* ab Aëtio definitur: „*Empyici*, hoc est pectore suppurati vocantur, quibus abscessus in succingente costas extrinsecus membrana, aut in aliqua alia pectoris pellicula, factus, acervatim ruptus est, ac in vacuum pectoris locum effusus, inter pulmones et membranam costas succingentem." (Serm. VIII. C. LXV. p. 85). De empyemate (neglecta saepe distinctione a hydrope purulento cavitatum pleurae) scripsere: (Worenius Diss. de empyemate et phthisi. Ros. 1603.), Arnisaeus (Diss. de empyemate. Leid. 1620.), Schaller (Diss. de empyemate. Viteb. 1622.), Slegelius (Diss. de empyemate. Jen. 1639.), Baldi (Diss. de empyemate. Leid. 1646.), Crampfer (Diss. de empyemate. Leid. 1647.), Aedes (Diss. de empyemate. Ultr. 1653.), Steinfels (Diss. de empyemate. Marb. 1662.), Florianus (Diss. de empyemate. Lugd. Bat. 1664.), Israel (Diss. de empyemate. Heidelb. 1665.), Kelner (Diss. de empyemate. Helmst. 1670.), Bartholomaeus (Diss. de empyemate. Leid. 1672.), Van Ruyman (Diss. de empyemate. Leid. 1674.), Kermann (Diss. de empyemate. Leid. 1674.), Harderus (Diss. de empyemate. Basil. 1675.), Hurter (Diss. de empyemate. Argent. 1679.), Drelincourt (Diss. de empyemate. Ultr. 1683.), Waldschmid (Diss. de empyemate. Marb. 1683.), Rivinus (Diss. de thoracis empyemate. Lips. 1686.),

tate fluctuat, vel inter subtensas pseudomembranas, pulmonem cum pleura jungentes, diffunditur.

Wedel (Diss. de empyemate. Jen. 1686. Diss. de peripneumonia, empyemate etc. Jen. 1717.), Sperling (Diss. de empyemate. Witeb. 1702.), Bollmann (Diss. de empyemate. Lugd. Bat. 1703.), Krausius (Diss. de empyemate. Leid. 1706.), De Lith (Diss. de empyemate. Lugd. Bat.), Holdthenius (Diss. de empyemate. Ultr. 1704.), Müller (Diss. de empyemate. Altd. 1707.), Vesti (Diss. de empyemate. Erf. 1707.), Van Eckhout (Diss. de empyemate. Lugd. Bat. 1709.), Hertogh (Diss. de empyemate. Lugd. Bat. 1719.), Van Leeuwen (Diss. de empyemate. Lugd. Bat. 1719.), Coschwiz (Diss. de empyemate spurio. Hal. 1725.), Fischer (Diss. de empyemate. Erf. 1728.), Van Overschver (Diss. de empyemate et paracentesi. Lugd. Bat. 1729.), Vater (Diss. febris tertiana ab empyemate vomica pulmonis rupta. Witeb. 1732. Diss. qua febris tertiana, ob empyema, e vomica pulmonis rupta, in cavitatem pectoris dextram effusum, indeque pulmonem ejusdem lateris compressum, penitusque ab officio remotum, mortem post se relinquens exponitur. Witeb. 1731.), Goelicke (Diss. de empyemate. Francf. 1732.), Charlevix (Diss. de empyemate. Ultraj. 1733.), Le Maire (Diss. de empyemate. Lugd. Bat. 1735.), Juch (Diss. de empyemate. Erf. 1748.), Garre (Diss. de empyemate. Paris. 1760.), Aselmayer (Diss. de empyemate singulari. Erl. 1765.), Keller (Diss. de empyematis singularis hist. et epicrisi. Argent. 1769.), Van Rossum (Diss. de empyemate. Lovan. 1783.), Groschke (Diss. de empyemate. Goett. 1784.), Koehler (Diss. de empyemate. Giess. 1789.), Zernentsch

tur. Id pondus undecim librarum adaequasse repertum est [39]). De *vomica ruptâ* testantur, ipsa aegri perceptio, praesertim illa fluctuationis, dum sese in lecto circumvertit [40]), levamen repentinum ast breve symptomatum [41]), a novis

Qq 2 malis

(Diss. de empyemate. Erf. 1796.), BOEHMER (Diss. de empyemate. Viteb. 1801.).

39) SOEMMERRING *Anmerk.* 71. ad BAILLIE *über den krankhaften Bau* p. 34.

40) Ob hanc rationem jussit HIPPOCRATES, ut aegri in firma sella collocati, alter humeros teneat, medicus vero aegrum concutiat, simul lateri aures prope admoveat et strepitum puris in alterutro thoracis cavo collecti audiat. Simul tamen monet, vel ob puris crassitiem, vel ob magnam copiam, nullus audiatur quandoque strepitus, quamvis thorax pure plenus sit: „quibus suppuratis dum concutiuntur humeri, multus fit strepitus, minus puris habent, quam illi, quibus paucus (strepitus), si difficilius spirent et minus colorati fuerint. Quibus autem strepitus quidem nullus fit, verum difficultas spirandi fortis, et ungues lividi, hi pleni sunt pure et perniciose habent.“ (Coac. praen. 877. CHARTER. T. VIII. p. 877).

41) Audiatur iterum HIPPOCRATES: „at si per infusum pus minime educatur, *id ex pulmone in thoracem erumpit;* postque ruptionem sanus videtur, quod pus ex angustia in ampliorem locum venerit, et spiritus, quem respiramus in pulmone sedem habeat. Sed procedente tempore, pure pectus impletur, tussis et febres aliique dolores omnes magis ipsum vexant, morbusque declaratur. (De morb. L. III. C. XV. CHARTER. T. VII. p. 592).

malis exceptum [42]), a tussi scilicet modo sicca modo cum sputis mucosis absoluta, a dolore lateris affecti, a sensu ponderis ad epigastrium et ad hypochondria (sub corporis erecta positione protrusa [43])), a dyspnoea per exspirationem et decubitum in latus oppositum adaucta [44]), a febre hectica de die in diem invalescente, et ab oedemate ad musculos dorsi, quadratum lumborum et ad brachia [45]), nec non ab aliis phthiseos conclamatae signis.

11. Posse

42) „.... a pure diaphragma deprimente, viscera thoracis alluente, macerante." Swieten l. c. §. 1187. p. 672.

43) Observavit Saviard evidentem fluctuationem sub cartilagine ensiformi; ad ejusdem latus tumor sentiebatur sat magnus, qui disparebat facta thoracis paracentesi. (*Obs. chirurgicales*).

44) „Quum longius tempus progressum fuerit, febris vehemens ac tussis prehendit, latus dolet, neque in sanam quidem partem decubitum ferre potest, sed in dolentem." Hippocrates de morb. L. II. C. XVI. Charter. T. VII. p. 568.

45) Pulchre hoc explicat Vincentius Onoffrio: „In pectoris, inquit, hydrope et *empyemate*, oedema observatur, interdum in uno tantum, interdum in utroque brachio, prout in una aut altera thoracis cavitate, morbifica aliqua substantia colligitur. Hoc enim in casu semper pulmo elevatur, quia in imo pectoris stagnans materia, inferiorem dilatationem impossibilem reddit, ideoque ob pulmonem sursum erectum, artuum superiorum oedema generatur, simulque rubicundus faciei color nunquam deficit: oritur enim (a

11. Posse verum pus, vomicam aut empyema constituens, absorberi et potissimum per mictionem evacuari [46], propria quoque experientia docere *videtur* [47]. Absorptio puris.

12. *Vi-*

compressâ per pulmonem elevatum vena subclavia illius lateris) a difficili transitu sanguinis ab arteriis superioribus in venas." (De narium haemorrh. Comm. 1779. p. 38).

46) Sic testantur observationes Langii (opp. T. II. Epist. 40.), Zacuti Lusitani (Prax. med. admirab. L. I. Obs. 118.), Diemerbroeckii (Anat. L. I. C. 18.). Cfr. et Acta N. C. Vol. II. Obs. 16.

47) Jacobus Worek, famulus octodecim annos natus, matre phthisi pulmonali demortua genitus, a. 1817. mense Aprilis, gravis pneumoniae inflammatorio-rheumaticae neglectae die quinto ad clinicum Vilnense deportatur. Prima phlebotomia malum exasperat; secunda, tertia atque cucurbitulae scarificantes thoraci applicitae simul cum reliquis auxiliis antiphlogisticis, levamen afferunt, sed morbum non tollunt. Quarta venae sectio vires frangit, pneumoniae symptomatibus ita recrudescentibus, ut aegrotus suffocationi fiat proximus. Praescribuntur vesicatorium ad pectus, infusum foliorum digitalis purpureae, calomel et inspiratio vaporum. Sub hac methodo evanescit quidem suffocationis periculum, atvero nulla sequitur crisis et aeger tertia morbi hebdomade elapsa, pomeridianis horis saepe horret, calet noctu sudatque mane, somno destituitur, marcescit, tussit continuo, sputa pauca mucosa rejicit ac maxime de oppressione pectoris, respirandi difficultate, dolore lateris dextri thoracis et decubitu impedito conqueritur. Viget interea ciborum desiderium; urina pauca, clara. Dia-

Diagnosis. 12. *Videtur*, inquam, nam nisi *diagnosis vomicae* per cadaveris autopsiam confirmetur, illam in dubium vocare [48]) semper licebit. Quamvis enim multa fuerint doctorum virorum conamina circa *distinctionem puris a lympha coagulabili* [49]), nihilominus criterium, cujus ope talis distinctio operari posset, adhuc desideratur. Nemo saltem nostris temporibus sputum suspectum pro pure ob id declarabit, quod aut in aqua salsa ad fundum tendat [50]), — aut prunis im-

gnosis vomicae instituitur, ordinatis diaeta lactea, aqua Selterana, seminibus phellandrii aquatici, lichene islandico et radice polygalae senegae. Vix praescripto hoc pharmaco (vigesima septima erat morbi dies) en urinam copiosam adeo puriformem ut pus ex abscessu te coram habere dixeris. Protrahitur haec evacuatio per hebdomadis circiter curriculum. Interea symptomata vomicae quotidie decrescunt, et tandem fugantur. Restauratis cinchonae et myrrhae ope viribus, juvenis, omnino sanitati restitutus, die quinquagesimo morbi clinico valedixit. Optima et nunc (1822) fruitur valetudine.

48) Tulpius dixerat: „vomicam pulmonum non multo difficilius cognoveris quam curaveris."

49) Praeter auctores allatos in P. I. Vol. I. §. XXXVIII. N. 8 (52—59). Commemorari meretur Titius diss. de diagnosi sputorum in phthisi. Rizzetti de phthisi pulmonali specimen chemico-medic, Fascic. secundus in *Mém. de l'ac. de Turin. A.* 1805—1808. *T.* 9. *scienc. phys. et mathem. Hist.* p. XXXII.

50) Dixerat Hippocrates: „Phthisicorum, in aquam salsam exspuentium sputa, si ad fundum tendant, cito

impositum male oleat [51]), — aut cum oleo tartari per deliquium in gelatinam coalescat [52]), — aut globulos annulis coloratis circumdatos contineat [53]), — aut adspectum purulentum habeat. Eo magis periculum, pus cum lympha coagulabili confundendi, urget, cum *phthisis ex vomica* similitudinem magnam cum nonnullis morbis alat, in quibus *secretio morbosa* lymphae coagulabilis aut *inflammationi chronicae bronchiorum et pleurae*, aut *vitiis cordis et aortae* ortum debet.

Distinctio vomicae a bronchitide chronica.

13. *Inflammatio chronica bronchiorum* interdum sub nomine *phthiseos pituitosae* [54]), seu *tabis*

pereunt." (Coac. praenot. N. 435. CHARTER. T. VIII. p. 877).

51) Inter letalia signa in phthisicis HIPPOCRATES, gravem sputorum odorem numerat (Aph. II. Sect. V. CHARTER. T. IX. p. 200).

52) GRASMEYER *Abhandl. v. d. Eiter u. v. d. Mitteln es v. allen ähnlich. Feuchtigkeiten zu unterscheiden. Gött.* 1790.

53) YOUNG *an introduct. to medical Literature. Lond.* 1813.

54) ROEDERER diss. de catarrho phthisin mentiente. Goett. 1758. WESTPHAL Pr. de symptomatibus tabis pulmonalis non semper ab exulceratione pulmonum oriundis. Gryphiswald. 1774. MURRAY Pr. de phthisi pituitosa. Goett. 1776. STOLL rat. medendi. Vol. II. p. 10. MAY diss. phthisis pituitosae constructio et medela. Jen. 1803. WICHELHAUSEN *Ueber d. Erkenntnifs, Verhütung u. Heilung d. schleimigten Lun-*

tabis spuriae[55]), descripta, jam dudum a legitima phthisi, utpote pulmonibus devastatis insignita [56]), distinguebatur. Quanta illius cum phthisi ex vomica sit similitudo, ex sequenti bronchitidis chronicae descriptione palam fiet. Praeviis catarrho, scarlatina, morbillis, variolis, coqueluche, aeger post pastum frigus, a calore, praesertim volarum manuum, et a profusis sudoribus nocturnis exceptum, patitur. Conqueritur simul de difficultate spiritum ducendi, de anxietate et tensione totius pectoris et maxime de dolore sub sterno atque de sensu titillationis ingratae, ex eo loco ad guttur ascendentis. Sunt qui raucedine rebelli laborant. Praeterea respiratio,

gensucht. Mannh. 1806. Chalmer *account of the weather and diseases of South-Carolina* 1776. Haen Rat. medendi. T. I. p. 116. Cfr. Cap. XII. §. LIX. N. 9.

55) Badham *an Essay on bronchitis with a suplement containing Remarks on simple pulmon. Abscess. Lond.* 1814.

56) Plurima cadavera, praesertim infantum, a bronchitide chronica demortuorum secavi, nihilque aliud in thorace invenire potueram, quam inflammationem membranae mucosae superficiem internam bronchiorum investientis et liquorem serosum in cavitates pleurae extravasatum. Bayle (l. c. p. 395.) de aegro narrat in quo sectio cadaveris nequidem *inflammationem bronchiorum* confirmabat, quamvis praesentia effectus illius, lymphae scilicet coagulabilis, de praegressa inflammatione dubium non reliquerit.

ratio, saepe determinatis diei aut noctis horis, est sanae velocior, et sibilo seu strepitu peculiari insignita. Tussis in recenti morbo noctu, in malo provecto, summo mane, maxime urget. Excitatur quocunque tempore a profunda inspiratione, simul dolorem augente. Decubitus in utraque latera concessus; supinus tamen haud raro mala adauget. Ad illa vix pertinet lateris dolor. Sputa ab initio nulla vel pauca sunt, sed sensim sensimque adeo copiosa evadunt, ut aeger inde non solum receptaculum illis excipiendis dicatum adimpleat, sed simul et strophiolum, mappas etc. conspurcet. Sunt autem sputa haec flava, flavo viridia, tenacia, ductilia, verbo, puri simillima, interdum pseudomembranis intermixta [57]). Utplurimum eadem materia, quam sputa referunt, simul e naribus emungitur, perstantibus capitis gravedine, lingua alba, anorexia, urina sedimento lateritio insignita, et succedente, nisi macie, saltem carnium flacciditate. Morbus a tribus hebdomadibus (praesertim tempore

57) Huc saltem *frustulum* illud *membranaceum* revocarem, quod aeger ex ore traxisse dicitur, quodque pro *cystide vomicae* habitum fuit a Revolat v. *Journ. de méd. T.* 33. 1808. *Nov.* p. 252. Cfr. Consbruch de membranosis concrementis cum purulentis sputis ejectis (Nova Acta Ac. N. Cur. Vol. VI. p. 165). Marcorelle, *Obs. sur un corps organisé ou ramifié, rendu par l'expectoration* (*Mém. de Paris a.* 1762. *Hist.* p. 53).

pore autumnali et hyemali) ad tres et ultra protrahitur menses. Hoc in casu distinctio a phthisi aliter fieri nequit, nisi ad trutinam vocatis constitutione aegri, morbis praegressis et praesertim curriculo praesentis aegritudinis [58]). Citius enim iste morbus decurrere solet ipsà phthisi ex vomica, hinc citius omni alia; immo in ea versamur opinione *phthises*, sic dictas, *cursus citati* [59]), nisi

58) Mense Septembr. 1815. domina C. W., ut phthisica, Vilnam delata est. Medicus senex Dr. VIRION morbum pro omnino conclamato declaraverat; quod judicium plurimi alii confirmaverant. Ego vero cum audiverim morbum duntaxat a tribus mensibus durasse, aegrotam antea omnino sanam, atque numquam morbis pectoris obnoxiam fuisse, cumque originem aegritudinis praesentis ex catarrho neglecto, calefacientibus remediis tractato perpenderim, atque viderim brachia illustris feminae necdum ita emaciata esse, uti sub tanta febre (pulsus enim 146 in sexagesima horae parte micabat), sub tantis sudoribus (plura scilicet indusia unius noctis curriculo mutare coacta erat) tantisque pectoris malis (continua nempe tussi cum sputis puriformibus excruciabatur) expectandum fuisset, me non solum morbum istum (bronchitidem chronicam) neutiquam pro conclamato habere, sed imo non parum recuperandae salutis spei alere declaravi. Ac re quidem vera, rejectis calefacientibus, adhibitisque digitali purpurea, nitro, aqua selterana et fonticulis, aegrota sex hebdomadum spatio, perfectae sanitati restituta est, atque adhuc, plurimorum infantum mater, sanissima vivit. Similes casus ultra decem numero.

59) GALL. *phthisie galopante*. GERM. *Gallopirende Lun-*

nisi ad phthisin tuberculosam, cui morbus aliquis acutus male curatus superveniat, pertinuerint, *bronchitides chronicas* stitisse. Praeterea hic morbus cum inconsueta phthisicis virium prostratione decurrit, saepe symptomatibus febris lentae typhoïdeae insignitur [60]), atque nonnunquam cum plica latente nexum habet [61]). Cum bronchitide chronica magnam affinitatem alit *catarrhus chronicus pulmonum*, aliis *asthma pituitosum*, nobis *blennorrhoea bronchiorum*, de quo morbo alio loco [62]) sermo instituitur.

14. Sicuti *pleuritis acuta* pseudo-abscessui ansam

Distinctio vomicae a

gensucht. Cfr. PORTAL *von d. Lungensucht*. 2. *Th.* p. 100. PERCIVAL in *Mem. of the medic. soc. of Lond. Vol.* 2. p. 288.

60) P. I. Vol. I. Cap. IV. §. LIII.

61) Mense Novembris a. 1819. Uxor civis Vilnensis, musicae operam navantis, post febrem catarrhalem neglectam, praecipua vomicae exhibuit signa. Horrores enim pomeridianos calor urens excipiebat (accedente delirio et tendinum subsultu), subsequentibus sudoribus copiosissimis nocturnis. Aegra emaciata, respirationis difficultate et crebra tussi cum sputis copiosissimis puriformibus vexabatur. Instituto consilio, medicorum unus de vomica haud dubitandum esse asseruit, alter vero mecum, fortasse vomicam latere posse, verisimiliter vero morbum ad *bronchitidem chronicam* pertinere asseruit. Sexta morbi hebdomade ad finem vergente en *trichoma*, quo evoluto, totus morbus cessavit.

62) Cap. XII. §. LIX. N. 9.

pleuritide chronica.

ansam praebet [63]), ita et *chronica.* Morbus iste (cujus exempla narrant BAYLE [64]), MANOURY [65]) et nonnulla ipsi observavimus) prae omni alio symptomate *dolore lateris cujusdam thoracis*, eoque constanti, insignitur; qui dolor ab omnibus rerum positionibus motum pectoris accelerantibus, nec non a decubitu in latus affectum, invalescit. Accedit tussis, utplurimum saeva, inanis, cum sputis mucosis, albumini ovi similibus, saepe admodum copiosis. Percussus lege artis thorax lateris affecti, obscure resonat. Evolvitur tandem febris veluti hectica, quin tamen corpus multum emacietur. Enarrata symptomata, praeter pectoris dolorem, pro tempore evanescere, ac concessis intervallis plus minus longis, redire solent. Morbus sic per plures annos trahitur, donec febris, macies, oedema brachii lateris affecti, vel etiam apparitio pseudo-abscessus inter unam et alteram costam, superveniunt, et aeger cum omnibus signis phthiseos pulmonalis conclamatae morietur. Secto cadavere, pulmones nec

63) Cap. VIII. §. XXXII. N. 2 (70).

64) Op. c. Sect. VII. *Obs. de pleurésies chroniques qu'on aurait pu prendre pour des phthisies* p. 355—364.

65) *Annuaire de la soc. de méd. du départem. de l'Eure.* 1807. p. 87. 161. Cfr. PERREYMOND *fils Reponses à ces questions I. Comparer le diagnostique de la phthisie pulmonaire avec ceux du catarrhe pulmonaire et de la pleurésie chronique.* v. SÉDILLOT *Rec. period. de la soc. de méd. de Paris. T.* 53. p. 345.

nec quidquam laesi inveniuntur [66]); ast aliquando deficere videntur. Apparens iste pulmonis defectus, pseudomembranae illum involventi atque in angustum interdum spatium comprimenti, ita ut parenchyma aëre orbatum firmumque sit, debetur. Alias pulmo, etiamsi nulla membrana obductus, cum superficie sua, pleurae costali [67]), mediastino, pericardio, diaphragmati adhaeret. Membranulae, hujusmodi adhaesiones efficientes, nonnunquam saccum lympha coagulabili repletum, constituunt, qui saccus, dum vicinum pulmonem comprimit, in illo foveam relinquit. Pleura costalis saepe crassa est. Cavum lateris thoracis affectum fere semper serum purulentum continet [68]).

66) „In cadavere hominis, cujus morbum non noveram, cum a vespillone furtim ablatum redemissem in usus anatomicos, inveni pulmonem sinistrum firmiter accretum pleurae lata admodum plaga, dum scalpello solvebam hanc, ut pulmonem educere possem, ingens copia puris effluxit: interim tamen patuit, examine instituto, *pulmonem non fuisse purulentum*, sed tantum accretum firmiter huic *sacco purulento* ex *suppurata pleuritide nato*." Swieten Comment. §. 893. Cfr. Bleuland: observatio, sacci pure repleti, qui prope pericardium ortum ducens inter pulmones usque ad columnam vertebralem descendebat. Pulmones erant sani, sed versus costas depressi. (Diss. de difficili aut impedita alimentorum depulsione. Lugd. Bat. 1780. et *Abh. f. pr. Aerzte*. 9. *B*. p. 732. Dolaeus. L. II. Prax. C. 4.).

67) Cfr. casus vix allatus Swietenii.

net [68]). Ex dictis abunde colligitur, pleuritidem chronicam, utpote pulmones non destruentem, ad phthisin, stricte loquendo neutiquam pertinere. Utinam aeque clare eluceret, quo pacto istiusmodi morbi a se invicem ad lectus aegrorum sint distinguendi! Talem distinctionem solum in primo morbi limine, habita ratione doloris pectoris fixi, reliqua symptomata obfuscantis, locum habere posse, credimus.

Monitum. 15. Atque hic praeterea monere juvat, aut *pseudo-abscessum pleurae*, qui inter costas comparet, aut *vomicam ipsam*, quae ex pulmone cum pleura concreto sibi extus viam parat, confundi posse, vel cum *abscessu musculorum thoracis*, vel cum *aneurysmate arteriarum intercostalium*, vel cum *hernia pulmonum*. *Abscessus musculorum thoracis* praegressi rheumatismi acuti [69]), aut, ut loquuntur, pleuritidis spuriae effectus non admodum rarus est. Cognoscitur ex morbo praegresso, ex fluctuatione superficiali, ex volumine tumoris ab inspiratione aut exspiratione haud mutato et ex dolore majori sub elevatione brachiorum aut conversione corporis in latus oppositum. Sedes puris inter musculos et pleuram. Haec cum interdum in cavitatem pectoris

68) Ob hanc rerum complicationem, coactus sum, partem doctrinae pleuritidis chronicae ad illam hydropis cavitatum pleurae remittere.

69) P. I. Vol. II. C. XLIV. §. CLXXXIV. N. 5.

ctoris promineat saccumque efformet, facta extus aut spontanea aut artificiali ruptura exploratoque vulnere ope specilli, contingere potest, ut medicus, illud ad ipsam thoracis cavitatem penetrasse credat, cum tamen reipsa nonnisi ad spatium inter musculos externos et pleuram relictum pervenerit. *Aneurysma arteriarum intercostalium* commune quidem non est, atvero casus memores sumus, ubi expertus caeterum chirurgus, illud pro abscessu habuerit, atque secavit, aegro extemplo demortuo. Juvabit hinc ex chirurgicis signa istiusmodi aneurysmatis ad memoriam revocare; item doctrinam *herniarum pulmonis* 70).

Distinctio vomicae a vitiis cordis et aortae.

16. *Vitia cordis* et longe adhuc magis illa *aortae*, per mechanicam in pulmones et tracheam, caeterum illaesas, actionem, cum haud raro dyspnoeam, pondus sub sterno, tussim cum sputis puriformibus gignant; facile cum phthisi ex vomica confundi possunt, quod memorabile argu-

70) Legatur de hoc argumento: PELARGUS *medicinische Jahrg.* 3. *B.* p. 85. BRUND's *Sendschreiben an* HENKEL. *Hann.* 1771. MICHAELIS in RICHTER's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 728. SABATIER *médecine opératoire. T.* 2. p. 301. RICHERAND *nosographie chirurgicale. T.* 3. p. 167. GRATELOUP in *Journ. de med.* (*ancien*). *T.* 33. p. 416. MERCIER in *Journ. gén. de méd. T.* 34. *Avr.* 1809. CHAUSSIER ib. 1814. VOIGTEL *Handb. d. path. Anatom.* 2. *B.* p. 169.

argumentum alio loco [71]) additis stupendis nostris observationibus, dilucidabimus.

Prognosis. 17. *Prognosis phthiseos ex vomica*, a via, quam haec ipsa init, pendet. Vomicâ in bronchia ita depletâ, ut aeger pus omne rejici possit, sique ipse aliunde sanus fuerit [72]), non desperandum est, unde ait HIPPOCRATES [73]): „quicunque ex peripneumonia aut pleuritide suppurati fiunt, minime moriuntur, sed sani fiunt." Et MEAD [74]): „is morbus, etsi gravis sit, et in tabem saepe desinat, haud tantum periculi affert, quam minores illae exulcerationes [75])." Posse enim ulcera pulmonum aliquando sanari et visceris substantia consolidari, ipsae cadaverum sectiones, hominum quondam phthisi affectorum, dein ex aliis morbis demortuorum, ac cicatrices in pulmonibus exhibentium, docere videntur [76]).

Majo-

71) Cap. de aneurysmate aortae.

72) Legisse non penitebit de hoc argumento SWIETENII comment. §. 1206. p. 64.

73) De locis in homine C. 7. CHARTER. T. VII. p. 386.

74) Monita et praecepta p. 53.

75) De tuberculis quaestio est. Et HIPPOCRATES, ubi non post validas inflammationes, sed ob alias causas vomica parva in pulmone nascebatur, pejora metuebat.

76) MUDGE *medical cure of the catarrhous cough* p. 76. VETTER *Aphor. aus d. pathol. Anatom.* p. 122. *Anmerk.* (Narrat exemplum medici primarii nosocomii Vindobonensis, quondam collegae mei SALLABA, qui primum symptomatibus phthiseos pulmonalis laborave-

Majorem adhuc salutis spem affert puris rejecti conditio laudabilis [77]) unde iterum HIPPOCRATES [78]): „oportet enim eum, qui probe liberari volet, facile sputum per tussim rejicere, et id esse album et aequale et ejusdem caloris absque pituita." — Et BENEDICTUS [79]): „si artis adminiculo sputum variegatum fit concolor, si a foedato optime depuratum, si ab inaequali optime subactum, si a salino insipidum, si a foetente inodorum, si denique facilius provenerit, sanitatis futurae indicium est." Addit adhuc: „Si interdiu sputa semper depurata proficiscantur, licet noctu male colorata et constituta videantur, nil desperandum: de die etenim sputa bene subacta et alba sanitatem reducem pollicentur. Cave vero ne in nimia spe sis, nisi facta rupturae vomicae illico omnia in melius mutentur." Aurea hic verba retulit HIPPOCRATES [80]), dicens: „superstites evadunt ex his potissimum, quos febris eodem post eruptionem die dimiserit, et qui cibos celeriter appetant, et siti liberati sint; et venter tum exigua tum compacta dejiciat, et pus album et laeve et ubique ejusdem coloris

rat, ac dein ex typho nosocomiali obiit. Pulmones plures cicatrices exhibebant, cum evidenti jactura substantiae).

77) P. I. Vol. I. Append.

78) Praedict. L. II. C. 6. CHARTER. T. VIII.

79) Tabid. theatr. p. 112.

80) in Prognosticis.

coloris sit, et a pituita liberum, et citra dolorem et vehementem tussim expurgetur. Sic quidem optime et celerrime liberantur: sin minus, hi, quibus proxima his contigerit. Intereunt vero, quos et febris eodem die non dimiserit, sed quum videtur dimisisse, iterum recalescens appareat; et sitim quidem habuerint, cibos vero non appetiverint, et alvus liquida fuerit, pusque ex viridi pallidum et lividum exspuerint, aut pituitosum et spumosum. Si haec omnia contigerint, intereunt. At quibus ex his quaedam accesserint, quaedam non, illorum quidam intereunt, quidam etiam multo post tempore superstites evadunt. Verum ex omnibus signis, quae adsunt, tum in his, tum in aliis morbis, conjecturam facere oportet." Cur vomicae sanatio tot prematur difficultatibus, haud arduum est intelligere. Enim vero, observantibus jam GALENO [81]) et ARETAEO [82]) ad vomicam deplendam requiritur tussis, haec vero altera ex parte consolidationi ulceris obstat. Interea cadaverum sectiones virum expertum [83]) edocuerunt, pulmonum

81) Method. med. L. V. C. 8. CHARTER. T. X. p. 116.

82) Lib. VIII. C. 67. p. 88. ait: „quasi in circulum revolvi mala, cum a tussi lancinatum pulmonis ulcus denuo inflammetur, inflammatum rursus maturatione opus habeat, maturum pus iterum per tussim repurgari debeat."

83) AUTENRIETH in *Tübing. Blätter f. Naturwissenschaft u. Arzneyk.* 1. *B.* 1. *St.*

monum ulcera non per cicatricem sanari, sed ab illis *cavum clausum* relinqui. Utut sit, experientia Galeni 84), Schenkii 85), Willisii 86), Swietenii 87), et nostra 88) compertum est, dari *ulcera*

84) „Quae vero in pulmone jam longo tempore remanserunt, quamvis aliquando curentur, relinquunt tamen in ipso *callosum quid* et fistulosum, quod tractu temporis levi occasione excoriatur.“ (De loc. affect. L. IV. C. 8. p. 467).

85) Observat. rar. p. 260.

86) „Accidit interdum foveam quandam aut forsan binas in pulmonibus efformari easque circum circa *parietes callosos* obtinere, ita ut materies ibi collecta in massam sanguineam minime transferatur, sed quotidie tota copia licet ingenti expectoretur. Taliter affecti, quasi tantummodo *fontanellam* in pulmone haberent, sputum etsi multum et crassum, immo flavum et purulentum quasi, omni mane, aliquantulum in toto die, rejiciunt, tamen alias satis sani degunt, bene respirant, comedunt et dormiunt.“ (De medicam. operat. Sect. I. C. 6. p. 16).

87) „Vidi per quadriennium ante mortem, virum qui septuagenario major obiit, quotidie mane uncias aliquot puris albi, cocti, exspuere cum magna facilitate, et deinde saepius per diem similia sputa educere, sancte asseverabat, se jam a triginta annis similem puris copiam ejicere.“ (Comment. §. 1206.).

88) Uxor praesidis L . . . . . a decem annis omni mane quatuor et ultra uncias sputorum purulentorum non dicam rejicit, sed sine omni vi effundit. Interdiu parum tussit cum sputis sibi consuetis. Caeterum sat

cera antiqua callosa pulmonis, quae sanitati magnum detrimentum non afferunt, sed veluti cauteria, quorum vices agunt, quodammodo conducunt. Nisi autem vomica ita depleatur, ut pus debito modo evacuari possit, aeger, ut diximus, extemplo suffocatur. Oportet igitur in prognosi eo cautiores esse, cum vomicae symptomata aliquando ita ambigua sint, ut aeger, quem solum catarrho, seu dyspnoea laborare dixeris, dum id minus expectaveris, e medio tollatur [89]). Si vomica conspicua in parenchyma pul-

bene valebat, donec anno elapso in scirrhum uteri inciderit.

89) Jam GALENUS (L. I. de locis affect.) conquestus est, malum hoc non raro prius se non prodere, quam aegrum interimat. Et FERNELIUS (L. V. Pathol. C. 10.) multos eorum observavit, qui omnia munia rite exercebant, rupta derepente vomica e medio sublati sunt, in quorum numero etiam duo medici reperiuntur, qui nullis signis impendens periculum praevidere potuerant. Unde SWIETEN ait (Comment. §. 1185.): „in historia medica numerosi casus leguntur illorum, qui subito extincti fuerunt catarrho suffocativo, uti credebatur, in quorum cadaveribus omnia vasa aërea pulmonis pure plena inventa fuerunt, quibus etiam per os et nares magna vi erupit." Cum Pater meus a. 1784. officio professoris praxeos medicae in Universitate Goettingensi fungi incepisset, ad comitissam a H.....G, in distantia nonnullarum milliarium ab illa urbe habitantem, vocatus est. Vix aegrotat uxor mea, ajebat Comes, teque solum ut familiaritatem pro temporibus futuris ineamus, accersiri curavimus.

pulmonum irruat, de vita actum est. Idem de *empyemate legitimo* dicendum: persuasi enim sumus,

Revera pater meus uxorem comitis prope examinans, invenit illam quidem de phthisi suspectam, caeterum vero vix aegrotantem. Datis nonnullis monitis, postridie jam veniam abeundi petebat, cum aegram plus praegresso die rubentem atque dyspnoea laborantem, pulsu simul tenso reddito, viderit. Haec perpendendo, venae sectionem suasit. Antequam vero chirurgus advenerit, en misera ejulatum edit, nonnullos rhonchos stertentes ducit, ac convulsa, sine pulsu et halitu, in latus conjicitur frigida. Maritus terribili huic scenae praesens, imprecationibus Patrem meum obruebat. Tu professor praxeos, exclamabat? Per nychthemerum aegrotae adstitisti, et periculum, in quo versabatur, neque ex longinquo suspicatus es .... Quibus injuriis Pater meus nonnisi diagnosin vomicae pulmonis inopinate ruptae opposuit, affirmans, sectionem cadaveris illum ab omni culpa liberaturam fore. Interea corpus jamjam exanime undique pannis laneis calefactis perfricare jussit. Post decem circiter minuta, ictus cordis percipiebatur, cui brevi post alter et tandem pulsus in carpis, irregularis licet atque exilis, subsequebantur. Tandem et respiratio, stertorosa quidem, locum obtinuit. Porrigam emeticum, exclamavit Pater meus, sed quod sub vomendi actu aegra non moriatur, haud spondeo. Age, respondit maritus, in genua procumbens jamque deprecatum pro se faciens. Exhibetur ipecacuanha, succedit vomitus, ac illius ope quatuor librae puris rejiciuntur. Quo vix facto, aegra subridens ait: „*je vous ai fait peur, n'est ce pas?*" — Decem adhuc circiter annos vixit ac dein lenta phthisi obiit.

sumus, exempla quotquot de sanatione perfecta empyematis exstant, aut ad abscessus musculorum thoracis, aut saltem ad pseudo-abscessus pleurae pertinuisse. Hisce abscessibus neglectis, *caries costarum* expectanda [90]).

Cura. 18. Quaenam cautelae in pneumoniis, obveniente suspicione vomicae, observandae sunt, dictum est [91]). Adde aegrotum diu noctuque custodiendum esse, ne, si ruptura contingat, auxilio tam necessario adstantium in corpore elevando et perfricando, orbatus sit. Esto in promptu et emeticum (ex *radice ipecacuanhae*), ut vomitus rejectionem puris adjuvet. Deficiente emetico pharmaceutico, emesis per faucium ope plumae oleo intinctae titillationem provocari potest. Possent quoque lenia vomitoria alternis diebus scopo vomicam maturandi illiusque rupturam accelerandi, exhiberi; — ast, cum certi non simus, num vomica bonam initura sit viam nec ne, hocque in casu artis conamen vitam breviorem redderet; rem potius naturae committere et patientia uti malimus. Propositum hoc non impedit, quominus ad vomicae in bronchia rupturam sollicitandam, *inspirationem vaporum* ope machinae *Mudges* suadeamus. *Subfumigia*, eodem

90) Heister Act. phys. med. T. I. Obs. 174. p. 394. Acta mea clin. T. II. p. 83. Lee in *med. Repository*. *Vol.* 4. *N.* 2. *Art.* 7.

91) Cap. VIII. §. XXVI. N. 18.

eodem fine adhibita [92]), utpote nimis irritantia [93]) solum in seniori hujus morbi periodo locum inveniunt. Si ante vomicae rupturam dyspnoea et angustiae maximae forent atque febris vehemens, *Venae sectio* modica indicatur. Verum si difficultas respirandi potius a liquore in cavitates pleurae extravasato, quam a vomica pendeat (quod arguimus inprimis si oedema extus compareat et urina pauca sit), phlebotomia parum boni praestare solet, ac maxime indicatio urinam promovendi coram oculis habenda est. Optima hac sub rerum positione diuretica sunt *nitras potassae*, *stipites dulcamarae*, *radices ononidis spinosae* et *polygalae senegae*. *Folia digitalis purpureae* tum maturationi abscessus, tum rejectioni puris obstare videntur. Caeterum si necessitas illa quatenus diureticum tentandi urgeret, effectus pravi per connubium cum parvis dosibus *radicis ipecacuanhae* [94]), aut *scillae marinae* [95]) corriguntur. At, diuturnum hujusmodi

92) Swieten Comment. §. 1210.

93) Cfr. (26.) infra.

94) §. XLIV. N. 16 (53). Monet Duncan (l. c. p. 91.): „*after a rupture of the apostema has taken place, whether spontaneously or by artificial means, emetics may be of great service, as promoting the evacuation.*"

95) R. Foliorum digitalis purpureae scrupulum un. Infunde c. s. q. aquae fervidae per quart. horae partem. Colat. librae unius adde Oxymel. scillae un-

modi pharmacorum usum, ventriculus, praesertim aegroti sensilis, haud sustinebit [96]). Quodsi *digitalis purpureae* usum in cura vomicae restringimus, contra illi amplum spatium in therapia *bronchitidis chronicae* (in quo morbo et *acidum hydrocyanicum* commendatum fuit [97])) concedimus. Mirifice sane hîc agere solet! Sustinemus digitalis virtutem; ope *aquae selteranae* cum *lacte* tepido epotae, et *fonticulorum* lateribus thoracis admotorum. Quod ultimum auxilium, neque in *vomica*, neque in *pseudo-abscessu pleurae*, neque in *hydrope acuto cavitatum pleurae* negligendum est. Primo enim in casu non nocet, et in reliquis, inprimis si aegrotus de dolore fixo ad aliquod thoracis latus conqueratur, quammaxime prodest [98]), quod et de *setaceo* eo magis

ciam un. M. D. S. Tertia hora quaque uncias duas capiat.

96) Sapienter Benedictus monuit: „medicamenta acria et stimulantia, torpidis, eaque de caussa congestionem nimis tolerantibus, solummodo concedenda, quae per intervalla quaedam tantum usurpanda. Exceptis enim quibusdam intervallis, in quibus acria et stimulantia conveniunt, medicamentis prius dictis (nutrientibus et demulcentibus) toto morbi decursu insistendum." (l. c.).

97) Cerutti apud Roch op. c. p. VII.

98) Mense Januario a. 1814. judaeam octodecim annor. curavi, quae vix absoluto puerperio, balneum frigidum adhibuit, ac inde in febrem catarrhalem (forte pneumoniam) incidit, quam neglexit. Tertia morbi

magis valet, quo firmior aegroti constitutio [99]). *Moxam* ad locum dolentem [100]) nunquam applicuimus. Dum aut ipsa vomica, aut pseudo-abscessus pleurae, inter costas in conspectum venit, ille secundum chirurgiae praecepta, sine mora aperiendus est. *Paracentesin thoracis*, in cura hydropis cavitatum pleurae suo loco commendandam, in illa genuini empyematis, rejicimus; enimvero educto feliciter e thoracis cavo alterutro pure, — quid cum ulcere pulmonis, nunc plus quam antea aëris contactui exposito, continget?

hebdomade advocatus, aegram cum omnibus symptomatibus empyematis (aut saltem hydropis acuti purulenti cavitatis pleurae dextrae) suffocationi proximam inveni. Digitalis purpurea incassum praescribebatur. Miraculi vero instar *cauterium* parti inferiori thoracis dextri applicitum, exhibito simul nitro cum emollientibus egit, aegra enim perfectae sanitati restituta est.

99) A. 1821. D. Bohdanowicz, qui, post febrem catarrhalem neglectam, empyematis signa exhibebat, setaceo lateri thoracis dextro admoto et lacte perfectae sanitati restitui. Cfr. Fabr. Hildanus. C. 2. Obs. 38. Meibomius Diss. de phthisi.

100) Vaidy *faits constatant l'efficacité du moxa, dans le traitement des phlegmasies chroniques des organes de la respiration.* v. *Journ. gén. de méd. franç. et étrangère.* 1820. *Juill.* p. 55. Saissy in *Annal. de la méd. prat. de Montp. T.* 32. p. 221. Schlegel *d. Brenncylinder, ein Rettungsmittel in d. eiternden Lungensucht.* in Hufeland's *Journ.* 1822. *Jan.* p. 3.

tinget? Inficias quidem non ibimus posse paracenteseos thoracis ope, suffocationis periculum pro tempore ab aegro empyemate laborante averti, ideoque ipse quodammodo sublevari; verum tale temporarium levamen, utpote brevi post a funere exceptum, in praxi quidem nosocomiali, vix unquam vero in civili, cujusdam ponderis est. Rupta quocunque demum modo vomicâ, nisi symptomata inflammatoria continuationem methodi antiphlogisticae exposcant, indicatio est, vires sustinendi, bonam suppurationem et facilem sputorum rejectionem obtinendi. Esto hinc *victus*, ut supra indicavimus [1]), *nutriens*. *Lactis* virtus hìc magis adhuc quam in phthisi scrophulosa, eminet. Inter alimenta laudem promeruerunt: *marmotta alpina* [2]), *helix limacea* [3]), *cancer astachus* [4]), *ostrea edulis* [5]) et *clupea haren-*

1) §. XLIV. N. 16.

2) Oken *Isis vom J.* 1819. p. 1310.

3) Serenus Samonicus cochleas contusas cum vino exhibebat:

„Si vero phthisis annoso sedet improba morbo
Intritas vino cochleas hausisse juvabit."

Paulini in Misc. Ac. N. C. Dec. II. An. 6. Append. p. 28. Rüde *pharmaceut. Erfahr. Leipz.* 1815. p. 113. *Gründl. Heilart d. Lungenschwindsucht. Wien* 1820. p. 159.

4) Cardanus jussit aegroto ut sola ptisanna pro cibo uteretur, aquaque cum saccharo confecta: acciperet autem singulo mane uncias quatuor *decocti caudarum*

harengus [6]), ipsaque *adeps* [7]). Ad pharmaca quod attinet, quondam virtus *herbae nicotianae tabaci* magni fiebat in cura vomicae [8]). Tandem virtus *corticis cinchonae officinalis* [9]) sub forma tum

et chelarum cancrorum in aqua hordei cum drachmis duabus sacchari (De curat. admir. Curat. 8. T. VII. p. 254).

5) Tulpius de femina narrat ex catarrho neglecto in phthisin conjecta, quae cum omnino desperata videretur, incepit *ostrea cruda* appetere, quae avide comedit tali cum effectu, ut convaluerit (Lib. II. Cap. 8.).

6) Jam Hippocrates in suppuratis, ut exscreationem promoveret, *cibos salsos* dari jussit. (De locis in homine Cap. 8. Charter. T. VII. p. 367).

7) *Die Lungenkrankheiten, insbesondere d. Lungenschwindsucht, aus physischen, patholog. u. therapeut. Gesichtspunkten betrachtet. Eine akad. Vorles. v.* Herholdt. *A. d. Dänisch. übers. Nürnb.* 1813. Cfr. *Salzburger med. chir. Zeit.* 1816. *N.* 494. Narratur quod Lentilius jam dudum adipem caninum adversus phthisin adhibuerit. (Eteodromus med. pract. a. 1709. Stutg. 1711. p. 195).

8) In expectoranda vomica inquit Etmüller (Comment. in Schroeder p. 68.) expertissima est *nicotiana* et ex eo paratus syrupus, de quo legi meretur Epiphan. Ferdinandus. Hist. 32 et 45.

9) Jaeger Diss. corticis peruviani in phthisi pulm. histor. et usum exhibens. Tub. 1779. v. Baldinger Sylloge opusc. Vol. 6. Machthoff Diss. annotationes circa usum corticis peruviani in phthisi pulmonali. Stutg. 1792.

tum decocti [10]), tum extracti [11]), plus [12]) minusve [13]), celebrata est. Anteponere illi solemus liche-

10) R. Corticis peruviani unciam semis. Radicis Salep scrupul. unum. Coque c. s. q. aquae per quartam horae partem. Colaturae librae un. adde syrupi althaeae unciam un. M. D. S. Cap. quatuor vicibus spatio nychthemeri.

11) R. Extracti chinae drachmas duas. Mucilaginis gummi Arab. Syrupi simplicis ââ unciam unam. Aquae fontis uncias sex. M. S. D. Vase probe agitato. Cap. omni tertia hora unciam un. Cfr. Metternich *Mém. sur les heureux resultats obtenus de l'extrait de quinquina administré à très hautes doses dans la phthisie pulmon.* v. Sédillot l. c.

12) Mortonus (l. c. Lib. II. p. 75.) cinchonam inprimis ad febrem hecticam temperandam maximi facit, monuitque se „aliquorum phthisicorum pro deploratis jam habitorum vitam frequenti ejus usu non tantum per plures menses, verum etiam annos protractam" vidisse. Sed alibi (l. c. C. 8.) ait: „libere tamen fateor me *non* observasse corticem aeque certo et perpetuo in febre phthisica intermittente scopum suum attigisse, ac in intermittente simplici a mera morbida sanguinis diathesi orta: ubi autem minus proficere perspexi, semper suspicatus sum jam laedi cerebrum et genus nervosum, atque aegrum deliriis et spasmis magis obnoxium fuisse quam antea fuerat." Cfr. Sédillot *Obs. sur le bons effets du quinquina dans la phthisie pulmon. Recueil périod. de la soc. de méd. de Paris. T.* 36.

13) Haud prodesse jure monent Fothergill (l. c. p. 310.): „*I have seen the bark given in almost every*

lichenem islandicum [14]), *radicem symphyti officinalis* [15]),

state of the phthisis pulmonalis... What was the consequence? frequently haemoptysis and all its worst attendants." Cfr. DESAULT (*sur la phthisie* p. 373.), DE MEZA (Act. R. soc. med. Havn. Vol. I. p. 40.), SIMMONS (*Pract. obs. on treatment of consumptions*) et SIGWART (Diss. histor. corticis peruviani et usus in phthisi limitandus. Tub. 1782).

14) EBELING Diss. de quassia et lichene island. TROMSDORFF Diss. de lichene island. Erf. 1778. CRAMER Diss. de lichene island. Erlang. 1780. STARING de viribus lichenis island. Harderov. 1791. Primum in phthisi commendavit lichenem LINNAEUS (Diss. de usu muscorum IV. Amoenit. acad. Vol. VIII. N. 145.); secutus est meus quondam in botanica Magister SCOPOLI (Hist. natur. An. I. 1769. p. 112. An. II. p. 141). Accesserunt STOLL (Rat. med. P. II. p. 324.), HERZ (*Briefe an Aerzte.* 2. *B.* p. 98.), CRICHTON (*Lond. med. Journ. Vol.* 10. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 13. *B.* p. 437.), REECE (*Obs. on the antiphthisic. properties of the lichen island. Lond.* 1804.), SCHÖNHEYDER Experimenta cum musco Islandico in phthisi et tussi purulenta (Soc. med. Havn. Collectanea. Vol. I. p. 120.) etc. Exhibeo lichenem islandicum aqua fervida repetitis vicibus ablutum (ut omne principium amarum, utpote nimis irritans extrahatur), coquendo dein unciam semis illius c. s. q. aquae ad colaturam librae unius. D. S. Cap. spatio nychthemeri quatuor vicibus, cum aequali lactis portione. Potest lichen ablutum quoque in *pultem* cum *lacte* coctum ad libras duas de die porrigi. Mutandi gratia et lichenis tum *gelatinae*, tum *pastae* (DEVILLIERS in *Journ. gén. de méd.* 1818. *Nov.*) locus est.

nalis [15]), et *viscum quercinum* [16]). *Corticem Alcornoque* [17]) sors omnium specificorum adversus phthisin commendatorum expectare videtur. A *balsamis* [18]), *oleo asphalti*, utpote nimis irritantibus [19])

15) R. Radicis consolidae majoris unciam semis. Coque c. s. q. aquae per quartam horae partem. Colaturae librae unius adde syrupi capillorum veneris unciam unam. M. D. S. Cap. quatuor vicibus nychthemeri spatio.

16) R. Visci quercini drachmas tres. Coque c. s. q. aquae per quartam horae partem. Colaturae librae unius adde syrupi althaeae unciam unam. M. D. S. Cap. omni tertia hora uncias duas. Pharmacum istud virtute peculiari in nervos pulmonum pollere, ex alio hujus libri loco (Cap. XIV. §. LXV. N. 7 (22.)) apparebit.

17) Diaria medica, ad nova pharmaca decantanda semper parata, corticis *alcornoque* virtutem, ut specificum contra phthisin, populis Americae notum, celebrare inceperunt. Minus promptus istiusmodi encomiis aurem praebendi, aegrosque meos pharmacis mihi non probe notis obruendi, hoc pharmacum haud praescripsi. Ex aliorum experimentis apparet, virtute quadam tonica non carere. Legatur: *Rapport fait à la soc. de méd. sur un remèd. nouvellem. proposé contre la phthisie pulmon.* in *Annal. de la soc. de méd. prat. de Montpell. T.* 37. p. 367. *T.* 38. p. 91.

18) LEUTHNER *Neue prakt. Versuche über d. besondern Heilkräfte d. Bergöls in d. Lungenschwindsucht. Augsb.* 1777. COURCELLES in *Haarlem. Verhandl.* 8. *B.* 1. *St. Abh. f. pr. Aerzte.* 1. *B.* 2. *St.* p. 151. SIEBOLD in *Museum d. Heilk.* 3. *B.* p. 219. BANG in Act. Soc.

tibus [19]) abstinemus. Item a *squilla* [20]). Illorum pharmacorum vices longe securius agunt gummi resinae, maxime *gummi ammoniacum* [21]) et *myrrha* [22]), cui celebrata mixtura *Griffithii* [23])

med. Havn. Vol. 2. p. 292. RANOË ib. p. 306. Dosis a gutta una ad duodecim bis terve de die.

19) „Fatebatur BOERHAAVE se quondam talia frequenter adhibuisse in pulmonis aliorumque viscerum vomicis curandis; usu tamen didicisse, *quod nocuerint potius quam profuerint*." (SWIETEN Comm. §. 858.). Ait summus FOTHERGILL: „*an idea that all balsams are heeling, and that in all ulcers, not excepting those of lungs, they are indicated, has so greatly prevailed, that to doubt of its propriety, would seem to betray a want of physical knowledge. Yet I cannot but suspect, nay, more than suspect, that this idea has been the means of precipitating too many of these unhappy invalids prematurely to their grave* (*Remarks of the use of balsams in the cure of consumptions.* v. *Med. obs. and Inquiries by a soc. of physic. in Lond. Vol.* 3. p. 231. *Vol.* 5. p. 345. *Works. Lond.* 1784. *Edit.* 4. p. 297).

20) Damnat usum hujus remedii jure FOTHERGILL (*Works* p. 320.) dicens: „*Under such circumstances, to give a medecine the most irritating of all others, seems highly improper.*"

21) R. Gummi ammoniaci drachmam unam. Mucilaginis gummi arabici, syrupi simplicis ââ unciam unam. M. triturando affunde aquae fontis uncias novem. M. D. S. Capiat omni tertia hora uncias duas.

22) *Extractum myrrhae aquosum, myrrhae in substantia* antepono. R. Extracti myrrhae aquosi drachmam semis. Mucilaginis gummi arabici, syrupi simplicis ââ

thii [23]) effectum suum praecipuum debere videtur. Omni alio vero pharmaco in cura phthiseos ex vomica palmam eripiunt *elixirium vitrioli Myn-*

unciam unam. Aquae hyssopi uncias octo. M. D. S. Cap. omni tertia hora unciam unam. Gaudeo DUNCANI (l. c p. 117.) experientiam relate ad usum myrrhae in phthisi, cum mea convenire, hocque pharmacum et FORDYCEI, SAUNDERSI, SIMMONSI suffragia obtinuisse. Ait DUNCAN (l. c. p. 119.): „*In more than one instance, if I have not been much deceived, it has contributed very considerably to bring about a complete recovery (of apostematous phthisis).*" Exhibere solet myrrham ter de die ad grana viginti cum aequali dosi nitri aut cremoris tartari; ne scilicet calefaciat. PERCIVAL myrrham cum minimis *camphorae* dosibus porrigit (*Mem. of the med. soc. of Lond. Vol.* 2. p. 54).

23) GRIFFITHS *Pract. obs. on the cure of hectic and slow fevers and the pulmonary consumption. Lond.* 1776. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 6. *B.* 4. *St.* p. 579. „En formulam: R. Myrrhae drachm. un. Solve terendo in mortario cum aquae Alexiteriae simplicis unciis sex cum semisse; aquae cujuslibet spirituosae drachm. sex vel uncia una. Dein adde salis absynthii drachm. dimidiam. Salis martis grana duodecim. Syrupi simplicis drachm. duas. Fiat mixtura in haustus quatuor distribuenda, quorum unum capiat mane, hora quinta post meridiem et hora decubitus. (Formula ista nimis complicata et calefaciens est. Porro, rite monente SIMMONS (*Pract. obs. on the treatment of consumptions. Lond.* 1780.) sal martis (quod aliunde a sale absynthii decomponitur) nocet.

Mynsichtii [24]) et *semina phellandrii aquatici* [25]), quorum scilicet illud saepe febrem hecticam, temperat, hoc vero utplurimum sputorum rejectiònem adjuvat viresque corporis quodammodo restaurat. Sunt porro aegroti qui usu *subfumigiorum* [26]) delectantur. Quae ex *pice navali* parantur

24) Ad guttas decem ter quaterve de die cum aquae cochleare. Aut R. Decocti radicis salep libr. unam. Elixirii vitrioli Mynsichtii a scrupulo ad drachm. semis. Syrupi aut violarum aut papaveris rhoeados unciam unam. M. D. S. Cap. omni tertia hora uncias duas.

25) Ernstringius Phellandrologia 1739. Lange *von Wasserfenchel* 1771. Berens Diss. de phellandrio aquat. ejusque in phthisi purulenta virtutibus. Francf. ad Viadr. 1802. Ebbinge Diss. de phellandrio aquat. Gröning 1802. Cfr. Hufeland's *Journ.* 2. *B.* 1. *St.* p. I. — 3. *B.* p. 187. — 6. *B.* p. 257. — 7. *B.* p. 35. — 8. *B.* 1. *St.* p. 173. — 9. *B.* 3. *St.* p. 125. — 12. *B.* 2. *St.* p. 184. 4. *St.* p. 55. — 25. *B.* 2. *St.* p. 82. — 26. *B.* 2. *St.* p. 161. *Reflex. sur les vertus du phellandre contre la phthisie pulmon.* (*Annal. de la soc. de méd. prat. de Montp.* *T.* 17. (*hist.* *T.* 5.) p. 33). Dosis *pulveris* a granis decem ad viginti, quater de die. *Infusum* ex drachmis duabus ad colaturam unciarum novem paratur. Plebs seminis contusi cochlear unum majus pani butyraceo non salito inspersum jejuno ventriculo ingurgitat.

26) Louis *Remarques et obs. sur l'usage des fumigations dans la phthisie pulmon.* (*Mém. de l'acad. de chirurg.* *T.* 5. *Mém.* p. 549). Galenus jam suo tempore tabidos ad Fabias oblegabat prope Vesuvium, ut ibi

rantur subfumigia [27]) aliis anteponimus, nam faci-

lacte uterentur, et aërem *vaporibus bituminosis* scatentem, inspirarent (Meth. med. L. V. C. 12. CHARTER. T. X. p. 122). Idem arte imitari conabatur BENEDICTUS aiens: „inter praesidia, *evaporationes et suffitus* tamquam nobiliora et quibus unice in extremis angustiis confidamus, pensitanda etc." (l. c. p. 76). Addit: „Cujuscunque sint generis suffumigationes et halitus, penitius viceque ipsius aëris in partes spirabiles suscipiantur, in conclavi aut cubiculo, clausis fenestris, ut vitetur omnis aëris frigidioris afflatus, ibique diu perduret aegrotus; secus enim incassum exercentur (l. c. p. 125). Commendarunt *subfumigia ex thure, styrace,* — MEAD (Monita et praec. med. p. 52.); ex *succino* et *benzoe;* — SWIETEN (Comment. §. 1210.); ex *resina* et *cera;* — BILLARD (in *Mém. de chirurg. T.* 5. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 2. *B.* 4. *St.* p. 107.) et MOSQUE (*chirurg. Novellen. N.* 5.). Propositi fuere et *vapores plumbei* (v. HUFELAND's *Journ.* 8. *B.* 4. *St.* p. 3.) et illi, securiores sane, *terrae recentis* (ibid. 1. *B.* p. 387). De his legisse non penitebit REAUMUR (*Acad. des sc. l'an* 1730. *Mém.* 403. etc.) et SWIETEN (Comment. §. 1210.). Atque hic recordor Dris. KUBICK, medici quondam primarii nosocomii Vindobonensis, qui, ut se honeste ab aegrotis phthisi conclamata laborantibus (tabulam suam mortuariam, aliunde jam limites excedentem, augentibus) liberaret, illis suadebat, ut rus peterent, ibique aratrum terram vertens sequerentur, vaporemque ex sulcis ascendentem inspirarent! Balneum terrae adversus phthisin adhibitum fuisse apud SWIETENIUM legitur ex SOLANO DE LUQUE (*Origen morboso.* C. II. p. 174. et Lapis Lydius Apollinis p. 231).

facilius saltem sine tussis augmento sustinentur. Inhalatio *aetheris sulphurici* [28]) aut *simplicis* aut cum *conio maculato* impraegnati [29]), interdum sputa segniter procedentia elicit [30]), saepe vero nimis irritat. Inhalationem *pulveris carbonum* [31]) illam-

Ss 2

27) Crichton *Rélation de quelques expériences faites avec la vapeur du goudron dans le traitement de la phthisie pulmon. Petersb.* 1717. Cfr. Hufeland's *Journ.* 50. *B.* 1820. 1. *St.* p. 90. Neumann *Bericht über d. zur Prüfung d. Wirkung d. Theerräucherungen bei d. Lungensucht angestellt. Versuche.* v. Hufeland's *Journ.* 1820. 1. *B.* p. 90. Fatetur Duncan (l. c. p. 124.): „*But I am inclined to think that they will seldom be attended with much advantage, and often with great inconvenience.*"

28) Haec methodus a Dr. Richard Pearson proposita fuit (*Edinb. Annals of med.* 1796.). Applicatur os aegri super vasculum aetherem continens, eousque donec cochlear coffeanum illius ope inspirationis in pulmones attractum sit.

29) R. Pulveris Conii maculati drachm. semis. Infunde per triduum in aetheris sulphurici uncia una. D. usui indicato.

30) „*I have found it particularly useful as promoting expectoration in those cases where viscid mucus, mixed with a large proportion of purulent matter, could not be discharged from the lungs without very distressing cough.*" Duncan l. c. p. 127.

31) Beddoës *a letter on a new method of treating pulmonary consumpt. Bristol.* 1793. Piepenbring's *Archiv.* 3. *B.* 1. *St.* p. 77. Lagena vitrea ostio ita amplo instructa, ut illi os adaptari possit, usque ad dimidium pulvere finissimo carbonum vegetabilium repletur, ac

illamque *gaz hydrogenii sulphurati* [32]) non tentavimus. Ab inspiratione variorum *gaz*, aut nihil aut damnum expectare licet [33]).

§. LII.

concutitur, ac pollen ab aegro attrahitur donec subsideat.

32) GEBHARD *Ueber die neuen Einrichtungen der Gasbäder bei den Schwefelquellen zu Eilsen.* v. HUFELAND'S *Journal.* 50. *B.* 1820. 2. *St.* p. 88—90.

33) *Gaz oxygenium* in phthisi inspirare jussit FERRO (*Ueber d. Wirkung d. Lebensluft. Wien* 1793.). Quanto cum damno id factum fuerit, demonstravit SCHERER (*Von d. Schädlichkeit d. Lebensluft in langwährenden Brustentzündungen. Wien* 1793.). Cum medici viderint gaz eminenter respirabile nocere, ad gaz indolis oppositae, pro respiratione scilicet non idonea confugere. *Gaz acidum carbonicum* adhibuerunt PERCIVAL (*Essays. Vol.* 2. p. 73. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 2. *B.* 1. *St.* p. 145.), SELLE (*Neue Beyträge.* 1. *B.* p. 220. 2. *B.* p. 7. 111.), GIRTANNER (HUFELAND'S *Journal.* 1. *B.* p. 199.), JUSTI (STARK'S *Archiv.* 1. *B.* 3. *St.* p. 123.) aliique. Nil autem juvare jure declararunt MUHRY (Diss. de aëris fixi inspirati usu in phthisi pulmon. Goett. 1795.) et OSIANDER *Denkwürdigkeiten.* 2. *B.* p. 503). Ad *gaz hydrogenium* aut magis adhuc ad *gaz acidum carbonicum* aëri atmosphaerico mixtum confugit BEDDOËS (*Med. Schriften.* 1. *B.*) atque BRISTOLII seu potius CLIFTONII huic scopo institutum, jam tempore itineris mei in Angliam, solutum, dicavit. Revera jure monitum fuit (in *Journ. d. Erfind.* 8. *St.* p. 22. 9. *St.* p. 129. 17. *St.* p. 55.) methodo hujusmodi plane nil expectandum esse, atque ipse valdopere doleo, quod ab a. 1797. usque ad 1799. cum experimentis inspirationem variorum gaz in phthisi re-

§. LII.

De Phthisi pulmonali conclamata.

1. Phthisis pulmonalis, qualiscunque demum generis, illum attingens gradum, in quo febris hectica omnibus numeris absoluta, potissimum macies summa et evacuationes colliquativae observantur, *conclamata* dicitur.

Definitio.

2. Ut phthisis pulmonalis *literatura* omnibus suis partibus expleatur, auctores quoque *de febre hectica*, super hac re consulendi sunt. Potioribus adnumerantur: CAESAR [34]), MONTANUS [35]), HAMBERGER [36]), LIDDEL [37]), VESALIUS [38]), VARUS [39]), RESCHULITE [40]), LORIS [41]), REHFELD [42]), KEST [43]),

Literatura.

spicientibus, multum temporis amiserim. Conabar medicinae limites in salutem generis humani extendere; ast juvenis adhuc medicus, tale negotium senioribus relinquere debuissem. — Conduxisset mihi tunc magis, tempus a praxi liberum, studio veterum impendere, ac ante omnia quid antecessores praestiterint, addiscere.

34) De hectica febre. Venet. 1517.

35) Tract. de febre hectica. Lugd. 1560.

36) Diss. de febre hectica. Tub. 1586.

37) Diss. de febre hectica. Helmst. 1602.

38) Consil. in exspuitione cruenta cum febre hect. Fr. 1605.

39) Diss. de febre hectica. Jenae 1610.

40) Diss. de febre hectica. Basil. 1614.

41) Assertiones et controversiae de hecticae febris definitione. Basil. 1617.

42) De hecticae cognitione et curatione. Erf. 1634.

KEST [43]), ROLFINCK [44]), CONRING [45]), BROTBECKIUS [46]), HIPPIUS [47]), BEYER [48]), FRANCUS [49]), FASCH [50]), PETRI AB HARTENFELS [51]), CRAUSIUS [52]), STAHL [53]), DE VILLA NOVA [54]), LUX [55]), WEDEL [56]), PLAUM [57]), CAMERARIUS [58]), SCHULZE [59]), MICHIEL [60]), BRENDEL [61]), LONGFIELD [62]), JOANIUS [63]), NIETZKI [64]), CURTIUS [65]), FOURNIER [66]),

43) Diss. de febre hectica. Basil. 1635.
44) Diss. de febre hectica etc. Jen. 1638.
45) Diss. de febre hectica. Helmst. 1659.
46) Diss. Commentarius in duas Galeni historias de febre hectica complicata. Tub. 1661.
47) Diss. de febre hectica. Lips. 1668.
48) Diss. de febre hectica. Leid. 1669.
49) Diss. Hectices natura et curatio. Heidelb. 1679.
50) Diss. de febre hectica. Jenae 1688. Diss. aegra, febre hectica laborans. Jen. 1678.
51) Diss. de febre hectica. Erf. 1690.
52) Diss. de febre hectica. Jen. 1695.
53) Diss. de febre hectica. Hal. 1699.
54) Consilium in febre hectica. v. Opp.
55) Diss. de febre hectica. Lugd. Bat. 1711.
56) Diss. de febre hectica. Jen. 1718.
57) Diss. de febre hectica. Duisb. 1732.
58) Diss. de hectica complicata. Tub. 1634.
59) Diss. de febre lenta et hectica. Hal. 1742.
60) Diss. de febre hectica. Duisb. 1753.
61) Diss. de phthiseos hecticaeque discrimine et setaceorum utrobique usu. Goett. 1754.
62) Diss. de febre hectica. Edinb. 1759.
63) Animadvers. med. pract. in febrem hectic. Lucca. 1764.

NIER [66]), TRNKA DE KRZOWIZ [67]), BENEFELD [68]), REID [69]), YOUNG [70]).

Symptomata.

3. Phthisi ad extremum perductà, *febris* quae prius veluti intermittebat, nunc *continua* fit: Agnoscit ea *exacerbationes*, quae utplurimum hora quinta pomeridiana, interdum et hora nona matutina, vel circa meridiem, ingruunt. Viget in illis *aestus* adeo, ut a thermometro confirmetur [71]). Solet ille praeterea id proprium habere, quod medico pulsum tangenti primo appareat lenis, sed si diutius tangendo moretur, tunc acer et mordax percipiatur [72]). Nonnunquam adstantes calorem ex aegro manantem, vel ex longinquo manum illi admovendo, percipiunt [73]). *Pulsus* est contractus, durus, obscurus,

64) Diss. de febris malignae et hecticae ortu, ejusque eventu. Hal. 1769.

65) Animadversiones in febrem hecticam. Dresd. 1781.

66) *Beobacht. über d. schleichende od. auszehrende Fieber. Leipz.* 1782.

67) Hist. febris hect. omnis aevi observationes continens. Vindob. 1783.

68) Diss. de origine et reditu febris. Jenae 1793.

69) Op. c. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 10. *B.* 4. *St.*

70) *Pract. and histor. treatise on consumtive diseases. Lond.* 1815. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 28. *B.* 1. *St.*

71) YOUNG l. c. Duo, tres, quatuor gradus Thermometri FAHRENHEITII normalem superare asserit.

72) De pulsibus ad tyrones. C. 12. CHARTER. T. VIII. p. 10.

73) in Judaea phthisica Vilnensi tantus erat aestus, ut,

rus, tensus et frequentissimus. Numeravimus illum in sexagesima horae parte ab ictibus centum viginti ad centum sexaginta. *Sitis*, praesertim horis vespertinis, inexplebilis. *Lingua* rubra, papillis prominentibus, cum marginibus coccineis, splendentibus, insignitur. Ingenium in nonnullis acuitur [74]), ita ut aegri se adstantibus adhuc cariores reddere sciant. Noctes sunt insomnes, et, si misero quaedam conceditur quies, illico *sudore*, saepe specifico odore instructo [75]), in guttas collecto, undique, sed praesertim circa jugulum et pectus, prorumpente, obtegitur. *Cutis* haud raro *pustulis rubris* [76]) (*hydroa sudamen*) obsidetur: Rubent etiam malae, veluti roseo fuco depictae, facie caeterum pallida, livida. *Urina* modo rubra pauca; modo spumosa cum sedimento furfuraceo. *Vires*, obvenientibus interdum pollutionibus nocturnis [77]), magis

sine metaphora, mihi potius me fornaci quam aegrotae adstare videretur (anno 1816).

74) Percival in *Mem. of the med. soc. of Lond. Vol.* 2.

75) „Odor corporis, maxime inter sudandum, a consueto mutatur." Benedictus op. c.

76) Jam Hippocrates dixerat: „pustularum eruptiones, velut unguibus lacerata cute, habitus tabem significant." Coac. praenot. N. 444. Charter. T. VIII. p. 878.

77) Quo scribo tempore tale exemplum in juvene centurione coram oculis habeo. Aristoteles (5. Problem. 35) hoc phaenomenon haud ignorabat.

magis magisque decrescunt. *Vox* fit rauca, aut extinguitur. Interdum sibilus sub opere respirationis in quadam thoracis parte non solum ab aegroto sed ab adstantibus auditur; imo manu loco affecto admota, ubi quoque crepitus percipitur *). *Fauces* leniter rubentes saepe *aphthis* obsessae, inprimis sub deglutitione, interdum tussim excitante [78]), dolent (*Angina phthisicorum*). Nec sphaceli oris desunt exempla [79]). *Sputa* rejiciuntur saporis ingrati, dulcia, salsa, globosa, flava, viridescentia, foetentia, muscarum examen allicientia [80]). Jam vero *crines* fere omnes defluunt, ungues incurvantur, et praecedente interdum pertinaci alvi obstructione, *diarrhoea* ingruit, febrem quidem utplurimum pro tempore temperans, sed anxietatem, debilitatem adaugens, sputaque supprimens. Tussi sicca reddita,

*) Explicarem hoc phaenomenon ex transitu aëris per foramen aliquod communicationem inter bronchia et vomicam alens.

78) Sic in egregia femina Dy —— ska initio a. 1822. ex phthisi scrophulosa demortua vidi. Medicamenta et potus accessum tussis, sicuti contingere solet, dum corpora deglutita ad tracheam perveniunt, excitabant.

79) Dissectio puellae phthisicae ex sphacelo oris mortuae. (In Eph. N. C. Cent. III. et IV. p. 274).

80) Dubito fidem habendam esse observationi Dominici Panaroli (Iatrologism. Pentecost. 2. Obs. 49.) quod phthisicus quidam tam acre sputum rejiciebat, quod si leviter muscae libabant statim moriebantur.

ditâ, tanti sunt interdum rejiciendi conatus, ut emphysema [81]) inde ortum sit, atque aeger varias corporis positiones pro rejectione sputorum magis idoneas quaerens [82]), antequam illas obtinere possit, vomat. Ne quid miseriae desit, aeger in latere, in quod respiratio decubitum concederet, ob id quod coxa ibi a decubitu exesa est, jacere nequit. Sedere hinc vellet, sed debilitas erecto corporis situi obstat! Corpus, ciborum desiderio saepe perstante, aliquando aucto [83]), exceptis extremitatibus inferioribus, utpote oedemate correptis, ita extenuatum, ut sceletri speciem referat [84]).

Facies

81) GRIMM descriptio emphysematis stupendae amplitudinis ex tussi phthisica obortae. (Nova Acta N. C. T. 3. p. 66). Vidi mense Augusti 1822. juvenem judaeum, praevia sanatione fistulae ani, phthisicum factum. Sedata diarrhoea colliquativa, en *emphysema* totius colli et brachii dextri, stupendam crepitationem exhibens. Tussis hujus aegri non erat adeo saeva ut inde emphysema derivare potuissem.

82) Vidimus aegrum, qui ex catarrho neglecto in vomicam inciderat, quique sputa aliter obtinere non poterat, quam supine decumbendo.

83) Vidi aegros cum frustulo carnis in ore animam reddidisse.

84) Dum famem depingere voluit OVIDIUS (Metamorph. L. VIII. V. 805.), ait SWIETEN (l. c. §. 1205.), videtur descripsisse consumtissimi phthisici tristem imaginem.

— — Cava lumina, pallor in ore;
Labra incana situ: scabrae rubigine fauces:

Facies fit Hippocratica [85]) atque aeger, raro [86]) de recuperanda sanitate desperans, itinera, negotia sibi proponens, praeviis interdum haemoptysi, delirio [87]), lipothymia, insultu asthmatico [88]),

Dura cutis, per quam spectari viscera possint:
Ossa sub incurvis exstabant arida lumbis:
Ventris erat pro ventre locus. Pendere putares
Pectus, et a spinae tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuumque rigabat
Orbis, et immodica prodibant tubera talo.

Cfr. imago phthisici conclamati a FOTHERGILLIO depicta. §. LI. N. 3 (97).

85) Notum est quod *facies* ideo dicitur HIPPOCRATICA, quia ab HIPPOCRATE in prognosticis graphice descripta fuit. Postquam enim monuerat, optimum signum esse in morbis, si facies aegrotantis sanorum faciei similis sit, et inprimis sibi similis manserit aeger, damnat quam maxime faciem penitus mutatam a naturali sua conditione, illamque sic describit. ,,Nasus acutus, oculi concavi, tempora collapsa, aures frigidae et contractae, lobi aurium inversi et cutis circa frontem dura, intenta, arida, colorque totius faciei pallidus, aut niger et plumbeus."

86) *Raro*, inquam, nam habui aegros, qui adeo mortis horam praedicebant. Ad hoc spectabat heroica femina D. KWINTA an. 1818. mense Martis, aetate 30. annorum ex phthisi defuncta; adstantibus deploratis praedixit, se non noctu sed adventante diluculo morituram. Per totum morbi curriculum de certa morte, serena mente, interjectis facetiis, loquebatur.

87) In aegra, de qua supra locutus sum (§. LI. N. 7

tico [88]), extremitatum marmoreo gelu et stertore, aut mentis plane compos miserrime suffocatur, aut soporosus extinguitur.

Autopsiae cadaverum.

4. Praeter phaenomena unicuique phthisi propria, *cadavera* [89]), pulmones cum pleura et illius propaginibus saepeque inter se ipsos concretos, exhibent. Pleurae cava interdum aërem [90]), utplurimum serum sincerum, purulentum,

(29.)) appropinquante morte, mania, cui pater quondam et duae avunculae subjectae fuerant, comparuit.

88) Mense Novembr. 1814. in consilium vocatus sum pro comitissa P . . . . . sexaginta annor. femina, jam dudum phthisica ac praeterea insultibus asthmaticis obnoxia. In gravissimum illorum modo inciderat, post quatuor horas vitae finem imponentem. Angustiae a potu calido augebantur.

89) Descriptiones sectionum phthisicorum inveniuntur in Miscell. N. C. Dec. I. An. 10. p. 62. Dec. I. An. 2. p. 325. An. 3. p. 190. An. 8. p. 102. Dec. II. An. 4. p. 90. Dec. III. An. 2. p. 23. An. 3. p. 316. An. 4. p. 226. An. 5 et 6. p. 471. p. 6227. An. 7. 8. p. 276. An. 9. 10. p. 425. Eph. Ac. N. C. Cent. VII et VIII. p. 201 — 231. Acta nat. Cur. Vol. V. p. 123. Nova acta nat. Cur. T. I. p. 141. *Hist. et mém. de la soc. R. de méd. An.* 1786. *hist.* p. 112. *Annal. de la soc. de méd. prat. de Montp. T.* 25. p. 379.

90) *Pneumo-Thorax* Gallorum. v. ITARD *Diss. sur le pneumo-thorax ou les congestions gazeuses qui se form. dans la poitrine. Paris* 1803. LAENNEC op. c. T. I. p. 432. Jam RIOLANUS empyematis operationem perficiendo de explosione aëris e thorace loquitur. (En-

tum, cruentum, continent. Saepe totus pulmo nonnisi ulcus est, ut quacunque parte pungas, pus erumpat. Alias pulmonum substantia adeo consumpta est, ut pulmonis lobi alterutrius solum pars [91]), aut vestigium [92]) supersit. Ulcera pulmones depascentia continent pus album, viride-

chirid. Anat. L. III. C. 11. POUTEAU, *oeuvr. posth. T. III.*). Bifariam esse hujus aëris indolem LAENNEC asserit; repetit nempe illud (dum hydrogenium sulphuratum redolet) a decompositione albuminis in pure contenti, alias (dum inodorum est) ab aëre atmosphaerico sibi per ulcera pulmonis ad cavum pleurae viam parante.

91) Exemplis numerosis a me collectis apprime respondent illa, quae descripserunt SCHACHER Pr. incisio cadaveris phthisici hominis. Lips. 1776. LIEUTAUD hist. anat. med. L. II. Sect. I. Obs. 356. T. II. p. 113. Obs. 357. p. 114. Obs. 359. p. 115. HALLER opusc. pathol. Obs. 20. LOESEKE Obs. anat. chir. med. p. 6. MARTEAU DE GRANVILLIERS in *Journ. de méd. T.* 9. p. 240. BÜCHNER in HUFELAND's *Journ.* 1. *B.* p. 246. FRITZE in EICKEN *Samml.* 1. *B.* p. 18. GILIBERT adversaria medico-pract. prima p. 298. WATSON *Phil. Transact. Y.* 1741. p. 623. (*a case wherein part of the lungs were coughed up*).

92) MORGAGNI Op. c. Epist. XXII. Art. 6. *Précis analyt. des travaux de la soc. académique de Nancy pendant le cours de l'an XI—XII.* p. 38. (*Les poumons étoient tellement détruits qu'on ne trouva à leur place qu'une substance gélatineuse dans laquelle se distinguoient à peine quelques débris des vaisseaux sanguins et aëriens*).

ridescens [93]), bruneum [94]), atramenti instar nigrum [95]). Vasa sanguifera utplurimum cruore vacua [96]). Encephalo adaperto nonnunquam serum copiosum in ventriculis cerebri detegitur [97]). Nec columna vertebralis semper liquore extravasato expers est.

Caussae. 5. *Caussam* phthiseos conclamatae in variis pulmonum morbis neglectis aut male curatis quaerendam esse, sponte elucet; verum tanta interdum illorum morborum vis et potestas observabatur, ut, etiamsi rite curentur, nihilominus transitus in statum conclamatum impediri neutiquam potest. Re huc perducta facile quidem intelligitur, quod, destructo plus minusve viscere ad vitam sustentandam adeo necessario ut pulmo, mors inevitabilis esse debeat. Difficilius intellectu est, quo pacto febris illa hectica, primam in conclamato phthiseos pulmonalis stadio scenam ludens, corpus depascat vitaeque insidias struat, num per puris absorptionem? num per interceptum vel auctum processum oxygena-

93) Göritz in Ephem. nat. Cur. Cent. VIII. Obs. 19. Haen *Heilungsmethode*. 14. *Th.* 6. *B.*

94) Daniel Hoffmann in Act. nat. Cur. Vol. II. Obs. 2.

95) Haller opuscul. pathol. Obs. 15. Cfr. Morgagni de sed. et caussis morb. Epist. XXII. N. 20.

96) Portal in *la médecine éclairée p. les scienc. physiq. T. I.* et *Abh. f. pr. Aerzte.* 15. *B.* 4. *St.* p. 597.

97) Vide infra. N. 7 (16).

genationis sanguinis et evolutionis caloris? num per plures caussas simul? Peculiarem sanguinis conditionem in phthisi locum habere, illumque a pure magis solutum [98]) minusve copiosum [99]) esse, docent.

Diagnosis. 6. Symptomata phthiseos conclamatae, quamvis omnia non semper in conspectum veniant [100]), atta-

98) Portal *Ueber die Lungenschwindsucht.* 2. *B.* p. 111. 120.

99) Idem in Fourcroy *médecine éclairée.* *T.* 3. *N.* 2.

100) Cellarius (§. LI. N. 3 (96.)) quin aut oedema crurum, aut diarrhoea, aut multi sudores in conspectum venerint, accedente haemoptysi obiit. Dna. Dy —— ska de qua supra (78) nec sudores, nec diarrhoeam, nec oedema pedum exhibuit. In schedis Patris mei invenio historiam morbi et sectionis cadaveris Principissae M.....ch, quindecim annos natae, ac Viennae mense Maji 1820. ex phthisi defunctae. Pulcherrima quondam haec virgo, ait, per quatuor menses et ultra febricitans, nullum sudorem nocturnum, nullamque diarrhoeam, ut vocant, colliquativam, experta est. Sputa modo pauca rejecerat paucis ante mortem hebdomadis; tussis antehac semper sicca, quasi spasmodica fuerat. Antequam vero sputa purulenta comparuerint, sedimentum non multum, simile in urinis apparuit; cum vero sputa prodire coepissent sedimentum illud album urinarum disparuit. Ulcera quamplura utrumque pulmonem corruperant: serum in utroque pectoris et pericardii cavo haerebat. Ubera nulla conspiciebantur, ac deerant alia pubertatis externa signa. Nihilominus utero, exterius rubescente, per medium dissecto, sanguinis tenuem grumum

attamen adeo evidentia sunt, ut morbum istum praetervidere plane impossibile videatur. Nihilominus fasti medici exempla haud pauca aegrorum pro phthisicis declaratorum continent, in quorum cadaveribus dein pulmones omnino sani reperti sunt [1]). Nullius generis erroris ex propria praxi memores sumus [2]). Caeterum si pus in visceribus abdominalibus e. c. in hepate generatum, sibi per diaphragma ad pulmones, viam pararet [3]), error diagnoseos eo magis condonandus

(prima menstrua) conspeximus, internae illius superficici adhaerentem." De phthisi pulmonali conclamata, sine evidenti febre hectica, legitur in *Mem. of the med. soc. of Lond. Vol.* 4. p. 133.

1) Lieutaud op. c. Obs. 404. T. 2. p. 129. Vater diss. de scirrhis viscerum occasione sectionis viri tympanitide defuncti. Vitemb. 1723. in Halleri Collect. disp. pr. Vol. 4. p. 23. Haen *Heilungsmethode.* 3. *Th. Kap.* 5. 1. *B.* p. 328. 9. *Th. Kap.* 1. §. 9. 4. *B.* p. 202. Stoll *Heilungsmethode.* 1. *B.* p. 214. Cfr. Lospichler de diagnosi ulceris ac phthiseos pulmonum dubia. (Acta nat. Cur. Vol. III. p. 311).

2) Recordor vero feminae in nosocomio Vindobonensi ex phthisi, ut tyronibus meis edixeram, demortuae, ubi facta, illis praesentibus, cadaveris sectione, pulmones sanissimos invenimus. Jam erubescebam, cum inopinate vespillones occurrerent, exclamantes, nobis per errorem cadaver aliud exhibitum fuisse. Ex similibus erroribus facile in magnis nosocomiis facta falsa in medicinam introduci possunt.

3) Morgagni op. c. Ep. XXXVI. Art. 4. Rotheau *Observ. sur un abcès au foie communiquant dans le pou-*

dus foret, cum talis casus, sine pulmonum majori minorive laesione locum invenire non possit. Frequentissime vero *peripneumoniae febris catarrhalis*, et aliae, in phthisicos fortuito incidentes, pro phthisi conclamata imponunt, dum scilicet ex anamnesticis apparet, aegrotum jam diu tussisse, haemoptoe et dyspnoea laborasse, nuncque febrem continuam, cum sputis purulentis exhibere. Ad morbos adventitios in phthisico, a phthisi conclamata distinguendos, maxime ad *maciem*, utpote acerbissimum hujus morbi comitem, respicere refert. Cum *raucedo* in ultimo phthiseos pulmonalis stadio compareat, atque phthiseos laryngeae et trachealis quoque sit symptoma; posset illa confusi ansam porrigere; ad quam evitandam sequens tabula juvabit.

Phthisis laryngea seu trachealis.	*Phthisis pulmonalis.*
1. Raucedo scenam aperit.	1. Raucedo scenam claudit.
2. Nec dolor, nec oppressio pectoris obveniunt.	2. Pectus plus minus, aut dolet, aut oppressum est.
3. Decubitus undique concessus.	3. Decubitus saepissime in alterutrum latus molestus.

4. Sputa

mon. (*Journ. de méd. chir. et pharm.* 1816. *Juillet. T.* 33.).

Phthisis laryngea seu trachealis.	*Phthisis pulmonalis.*
4. Sputa spumosa, serosa, cum frustulis puriformibus fundum vasis petentibus.	4. Sputa multifaria, vix tamen illis phthiseos trachealis similia.

Posse vero phthisin laryngis et tracheae cum illa pulmonum societatem inire, dictum est *). Utplurimum vero raucedo, ultimo phthiseos pulmonalis stadio superveniens, non ulceri laryngis, sed illius inflammationi, aut aphthis debetur.

Prognosis. 7. Ex ipsa phthiseos *conclamatae* denominatione, prognosis satis superque elucet. Tam parum ars in hoc morbo curando lucrata est, ut effata medicorum omnis aevi et nostris adhuc temporibus omnino valeant. En potissima: Si ephemera vel hectica, per vices inaequales phthisicum diutius exercuerint, fatalem indicant eventum [4]). — Phthisicis quibus materia pectus onerans labem febris putridae aut malignae contraxerit, omnes fere periere [5]). — Rubores circa nasum alvi humescentis signa sunt, doloribus circa hypochondria aut pulmonem mala [6]). — Phthisici, cibum avide appetentes et exinde robur neutiquam acquirentes, desperati [7]). — Pin-

*) Cap. IV. §. XVI. N. 2.

4) Benedictus l. c. p. 111.

5) Idem, ib. p. 112.

6) Hippocrates Coac. praenot. N. 216. 217.

7) Benedictus l. c. p. 11.

Pinnarum narium contractio, thoracis collapsi angustatio, si brevi spatio contigerint, moriturum aegrum denunciant [8]). — „Huic si jam capilli ex capite defluant, caputque veluti ex morbo jam nudetur, et super prunas exspuenti sputum graviter oleat, tunc intra breve tempus periturum asserito et quod enecet alvi profluvium fore [9]); si enim talibus aegris alvus perturbetur desperatum [10]). Pruriginosa corpora, post alvum oppressam, in tabidis malum [11]). In phthisi diuturniore tumor pedum oedematosus, funestus [12]). Phthisis improvisa fatigans, licet pectus minus gravet, cum extremarum partium, pedum praecipue, inevitabili infrigidatione periculosissima [13]). — Accedit vero interdum ut res accidentales e. c. graviditas, *curriculum* phthiseos conclamatae *suspendant*. Certissimum hinc temporis futurae mortis praesagium non datur. Vidimus phthisicos suffocationi proximos, dum inopinate multa ex abscessu quodam pulmonis feliciter rupto, rejecerint sputa, praeter omnem

 spem

8) Idem, ib. p. 111. 112.

9) Hippocrates de morbis. Lib. II. C. 17. Charter. T. VII. p. 569.

10) Aretaeus de caussis et signis morb. Lib. I. C. 8. p. 37.

11) Hippocrates Coac. praenot. N. 440. Charter. T. VIII. p. 878.

12) Benedictus l. c. p. 111.

13) Idem, ib. p. 110.

spem adhuc per mensem unum alterumve vixisse, vidimusque alios, quibus totidem temporis vitae adhuc promisissemus, qui vero ex abscessu infauste rupto, aut ex errore in diaeta [14]), dum id necdum expectavimus, e medio ablati fuerant [15]). Non ignorandum denique posse phthisicum ex morbo alio, quam illo pulmonis, mori. Accidit id non raro culpâ *hydrocephali accessorii* [16]). Anni tempora phthisicis perniciosissima sunt aequinoctia et solstitia, ita ut nobis interdum licuerit,

14) Ex errore in diaeta vidi phthisicos, qui adhuc per mensem et ultra vivere promittebant, spatio unius alteriusve nychthemeri obiisse.

15) Gerbez de phthisicis utrum diu vivant? (in Misc. nat. Cur. Dec. III. A. 3. p. 7). Fürstenau phthiseos incerta prognosis. (Acta acad. nat. Cur. Vol. VII. p. 398).

16) Vidi plus vice simplici in phthisi conclamata praevia inconsueta cephalaea et aliquando vomitu, pulsum frequentia decrescere et sensim sensimque lentum evadere, sedatis simul tussi aliisque pectoris malis. Accedebat lene delirium a sopore exceptum. Sectis cadaveribus, praeter pulmonis devastationem, extravasatum serosum in ventriculis cerebri anterioribus ac ad basin cranii et interdum cerebrum veluti gelatina coopertum reperii. Stupendum hujus generis exemplum in viro triginta annorum in clinico meo a. 1820. mense April. exhibui. Similes observationes collegernnt Lieutaud (hist. anat. med. Vol. II. L. 3. Obs. 380. 394. 1121.) et Percival (*Essays med. philos. and experimental. Vol.* 2. p. 339. 340. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 17. *B.* 2. *St.* p. 297).

cuerit, plurimos hujus generis aegrotos, quasi per miraculum diu in vita retinere, donec adventante tali epocha, ac si inter se convenissent, simul decederent.

Cura in genere.

8. In *phthisi conclamata curanda*, indicationes sunto: vitam procrastinandi, symptomata leniendi et ab omni sanandi conamine, illis indicationibus adversante, abstinendi. Phthisi enim ad extremum perducta, qualiscunque illius character primitivus fuerit, occasio fontem morbi aggrediendi jam diu praeteriit. Scrophulae, arthritidi, carcinomati, syphilidi medendo, exesum destructumque pulmonem non restaurabis: immo auxiliis intempestivis, ut itineribus [17]), ulceribus artificialibus, conio maculato, mercurio, corpus aliunde ruinae proximum citius praecipitabis, incassum excruciabis [18]), atque auxi-

17) Sunt inter medicos, qui, ut se ab importuno aegroto liberent, impediantque quominus ille sub illorum cura demortuus esse dicatur, phthisicum conclamatum ad alienas regiones mittant. Medici ejusmodi sane non perpendunt, nil terribilius pro aegro dari, quam patriam, affines et amicos derelinquere et corpus semi-exanime ad longinquas terras trahere, ibique inter exteros animam reddere.

18) Genus humanum jam multum lucratur, si medicus in cura phthiseos a pharmacis nocivis abstineat, unde Fothergill (l. c. 309.) pulchre ait: „*I take the liberty to lay before you some further remarks on the treatment of this disease; rather proposing to myself the*

auxiliorum, aliis aegrotantibus jure commendandorum, famam laedes [19]), ne dicamus de supervacaneis expensis, pharmacopolo solo gaudente, familiae egenae ultimum obolum extorquentibus. Visne aegrorum phthisi conclamata laborantium, ac affinium plorabilium, medico plus, numen videlicet tutelare esse? — Dic istis candide, de aegro actum esse, teque curam illius sine omni successus spe inchoare aut continuare; dic quod si mortalium quis morbo ad tale extremum perducto auxiliare sciret, ille jam Croeso ditior foret; dic te paratissimum esse cum omni alio medico aut consilium ineundi aut illum in cura socium habendi. Aegrotanti ipsi (quod hic aliunde facilius quam in omni alio morbo fieri licet) adde animum erigeque spem. Hyeme solatium expectatur a vere, vere ab aestate, et autumno a reditu dierum longiorum. Praeterea, quousque fieri potest, symptomata in meliorem partem interpretanda sunt. Sic dicitur tussis inservire ad pulmonem a pituita liberandum, febris ad sputum maturandum, diarrhoea ad febrem temperandam, sudor ad diarrhoeam mitigandam etc. Vana autem

prevention of harm, than contributing much to the cure of this dangerous malady."

19) Vixit quondam Vilnae medicus, ampliori praxi quam doctrina instructus. Iste nonnullis phthisicis, in mortis articulo degentibus, nutricem suasit. Factum inde est, ut inter Vilnenses aegroto nutricem commendare, aut mortis sententiam pronunciare, fere idem sit.

tem haec forent verba, nisi simul aegroti, qui talia patitur, prae omni alio sanabili curam haberes [20]), nisi illum variis diei noctisque horis visitares [21]), nisi visitationes tuas diutius, quam alias soles, protraheres [22]), nisi malorum narrationi attentas aures praeberes, nisi ipse, crescente quotidie sedulitate, in omnia symptomata inquireres, nisi te historiae totius morbi probe memorem ostenderes, nisique pharmaca quae, si non aliquod levamen, saltem nullum detrimentum afferunt, praescriberes. Haec pharmaca (ab actione musicae [23]), conspectu vegetabilium visum

20) Phthisicos conclamatos, antequam à visitatione aliorum aegrorum nimis sim defatigatus, visitare soleo.

21) Audies quâ hora aegrotus plus patitur; hoc tibi sufficiat ut quando visitandus sit, scias.

22) Firma quidem resolutio requiritur, ut potius prope aegrum de inefficacia pharmacorum nostrorum conquerentem, quam prope convalescentem opera nostra ad sidera extollentem, sedeamus, sed quam dulcis est persuasio quod propriis officiis satisfecimus!

23) Reid l. c. provocat ad Armstrongium (*Art of preserving health*) qui ait:

„*There is a charm, a power, that sways the breast,*
Bids every passion revel or be still;
Inspires with rage, or all our cares dissolves,
Can soothe distraction, and almost despair.
That power is Music: —
Music exalts each joy, allays each grief,
Expels diseases, softens every pain,
Subdues the rage of poison and the plague;

sum recreantium et modice suaveolentium, nec non a bonis parentum officiis [24]) suffulta) oportet, ut sint sensibus grata, diversae saepeque mutatae formae et molestissimis symptomatibus accommodata.

Contra tussim.

9. Ad *tussim leniendam* praesto sunt: *emul-*

And hence the wise of ancient days adored
One power of medecine, melody and song."

24) En luculentum exemplum: Quidam ex Marchionibus Choiseul, minime dives, cum ditissima femina matrimonium inivit; conditione positâ, quod si ista absque prole moriretur, non solum tota dos sed etiam gemmae aliaeque res pretiosae, quae apud illam invenirentur, familiae reverti debeant. Contigit ut elapso biennio uxor marchionis in phthisin conclamatam incideret. Ipsa in adspectu perterriti mariti suam futuram sortem perlegens, desperabunda evasit. Maritus ut consolationem afferret, persuaderetque aegrotae, ut de recuperanda salute certitudinem aleret, unicam quam possidebat propriam terram pignoratus est, scopo pretiosum collare emendi uxorique dono, additis sequentibus verbis, offerendi: „*mon amie voilà une emplette que je viens de faire pour toi; ce collier ne m'a couté que deux mille louis, il vaut d'avantage; c'est pourquoi je me suis pressé de l'acheter, quoique nous ne soyons qu'au mois de septembre, et que je sache que tu ne pourras t'en parer que cet hiver, car tu n'as plus maintenant que la foiblesse inséparable d'une longue maladie, mais dans deux mois, j'en suis certain, tu seras èn état de sortir, et ce collier sera une belle parure pour les bals de la cour.*" Rediit sic spes et gaudium aegrae, quae tertia inde hebdomade obiit.

emulsiones ex amygdalis dulcibus, ex seminibus tum quatuor frigidorum majorum et minorum, tum papaveris albi, — *decocta* hordei distichi, radicum althaeae officinalis, orchidis morionis, tritici repentis, herbae malvae rotundifoliae, rasurae cornu cervi, micae panis albi [25]), *linctus* ex mucilagine gummi mimosae niloticae, tragacanthae, oleo amygdalarum dulcium, — quarum singularum formularum color et sapor variantur, additis modo *melle*, tum puro, tum rosarum, modo radicis *glycyrrhizae glabrae* aut succo inspissato, aut infuso, modo *syrupo* althaeae, capillorum veneris, mororum, rubi idaei, berberis, fragarum, cerasorum nigrorum, rosarum, violarum, emulsivo, papaveris albi, rhoeados. Nec usus *pastae* althaeae, liquiritiae et lichenis, negligendus. Si aeger *oleum* non respuat, aut diarrhoea illius usui non obstet, illud vel *lini*, vel *olivarum*, vel *amygdalarum* aut purum, aut cum saccharo porrigitur. *Opium* ad tussim compescendam adhibere velle [26]), nisi forte de *pulvere Doveri* agatur, imprudens foret auxilium, de quo argumento infra [27]).

10. Emul-

25) *Decoctum album* Sydenhami.

26) Walker (*on pulmonary consumption* v. *the medical and physical Journal* 1814. *April. May*) tussim pro impedimento praecipuo sanationis phthiseos agnoscit, illamque per opium debellare vult!

27) N. 15.

Contra sitim.

10. Emulsiones tenues, decocta mucilaginosa, et succi vegetabiles aqua diluti (nisi istis obstet diarrhoea) ad *sitin extinguendam* exhibentur. Exposcenti aegro, *aqua*, concedenda. Maxime commendari merentur infusa parata ex floribus verbasci thapsus, papaveris rhoeados, aut decoctum ex speciebus pectoralibus cum fructibus pharmacopoeae Brandeburgensis.

Contra febrem.

11. *Febrem temperare* studemus, aut ope *emulsionum*, addito (nisi diarrhoea id impediat), *nitrate potassae;* aut ope *elixirii acidi* HALLERI cum aqua vel simplici, vel rubi idaei, vel cerasorum nigrorum, aut cum decocto quodam mucilaginoso, inprimis *amyli* [29]) et syrupo. Potest, MORTONI consilio, pulvis ex *nitrate potassae et saccharo* granis decem in cerevisia solutus porrigi [30]). *Cerevisia* etenim, quae sine lupulo paratur, ideoque dici solet *illupulata*, recens et defoecata, omnem utilitatem ptisanae habet [31]). Venae sectioni hic amplius locus non est, etiamsi illa a febre, a rubore faciei, et a difficultate respirandi indicari videatur [32]).

Contra sudores.

12. *Sudori* opponimus *foliorum salviae* vel infusum frigidum, vel pulverem [33]); *elixirium vitrioli* MYNSICHTII, maxime vero, illius cum *laudano*

29) Cap. IX. §. XLII. N. 8 (21).

30) l. c. Cap. X.

31) SWIETEN op. c. §. 1211.

32) Legatur PORTAL l. c. vide supra (96).

33) Ad scrupulum semis bis de die.

laudano liquido SYDENHAMI connubium [34]). Proposuere alii [35]) et *extractum ligni campechensis* [36]) pulverem *agarici albi* seu *boleti laricis* [37]). Consilio MORTONI [38]) „ut somni sint breves, et (si opus fuerit) aeger adstantium diligentia e somno excitetur, antequam vires a longis sudoribus nimis elanguescant" non adhaeremus, cum crudele foret, unicum quod misero restat solatium auferre, quodque vigiliae sudoribus magis adhuc debilitarent. Potius alia summi viri arrident monita, ut: „stragula etiam minorentur, nec non removeatur aeger in aërem tenuem, apricum et perflatilem; somnum semper capiat in cubiculo amplo et quoties vires languere incipiunt, sudores statim linteis aridis moderate calefactis abstergantur atque aeger in alteram lecti partem removeatur." Adde usum indusii ex gossypio, vel alterius, prius in decoctum corticis cinchonae tincti et exsiccati [39]).

13. Cum *diarrhoeam colliquativam* haud raro alvi

Contra diarrhoeam.

34) Partes aequales. Cap. hora somni a guttis decem ad triginta.

35) REIL *Fieberlehre.* 3. *B.* 12. *Kap.*

36) Grana quindecim cum aqua cinnammomi omni quarta hora.

37) Ad grana duo.

38) Op. c. Cap. XI.

39) PERCIVAL in *Memoirs of the medical Soc. of London. Vol.* 2. p. 288.

alvi obstructio praecedat[40]), cave ne istam purgantibus tollere tentes; vidimus enim a simplici eccoprotico, hac sub rerum positione porrecto, alvi profluvium amplius non cohibendum locum obtinuisse, omnemque culpam in medicum rejectam fuisse. In diarrhoea phthisicorum sponte oborta sananda, non festinamus: etiamsi nempe illa vires frangat, ex altera tamen parte plurima inde mitigari solent symptomata, ut febris, sudor, oedema. Sufficiat hinc primum ex victu omnia rejicere quae intestina nimis lubrica reddere possent e. c. fructus horaeos, cerevisiam[41]) et quandoque lac[42]). Contra suadenda sunt juscula avenacea, inprimis illa ex oryza. Ex oryza paratur et potus addito saccharo. Ad pharmaca quod spectat, sibi succedant sequenti circiter ordine *decoctum amyli cum syrupo diacodii*[43]), *infusum foliorum rosarum rubrarum cum syrupo ejusdem*, *decoctum radicum columbo*[44]), *pulvis radicis arnicae*[45]), *extractum mimosae*

40) N. 3.

41) „. . . aeger a cerevisia omnigena abstineat." MORTON l. c.

42) Lac sane non semper diarrhoeam phthisicorum auget, immo commendaretur cum aqua decoctum, ut auxilium contra eam a MORTONO l. c.

43) Vilnae, uncia una syrupi diacodii granum unum opii continet, hinc pro libra decocti amyli raro ultra unciam semis syrupi illius praescribo.

44) R. Radicis Columbo scrupulos duos. Salep scrupulum

mosae catechu [46]), *syrupus balsamicus cum laudano liquido* SYDENHAMI [47]), *pulvis* DOVERI [48]), *clysteres opiati* [49]), *ex terebinthina* [50]) aliique [51]), ne

un. Coque c. s. q. aquae per quartam horae partem colat. unc. novem. D. S. Capiat omni tertia hora unciam unam.

45) STOLL rat. medendi. T. II. p. 301. 311. 422. 423. (Ad drachmam omni secunda hora adhibuit; — minoribus dosibus at sine conspicuo successu usus sum).

46) DUNCAN l. c. p. 155. „*I have found nothing better than the extractum mimosae catechu, either under the form of electuary or in infusion adding such a proportion of the tincture of opium, as the circumstances of the case may admit or require.*"

47) R. Syrupi balsamici uncias duas. Laudani liquidi SYDENHAMI guttas duodecim. M. D. S. Capiat omni tertia hora cochlear coffeanum.

48) Grana duo ter de die cum pulvere gummoso.

49) R. Decocti amyli uncias quatuor. Vitelli ovi unum. Laudani liquidi SYDENHAMI a guttis decem ad viginti. M. D. S. clyster.

50) Ait SWIETEN (l. c. §. 1213.): „unicum fere quod tentare solent medici, ut ultimam hanc morbi, breve finiendi, molestiam leniant, est *clysma*, quod tali modo parari posset. Drachma purissimae terebinthinae vitello ovi, per trituram in mortario vitreo, miscetur intime; Additur uncia semis (nunquam ego tam magnam dosin praescribere ausus sum) theriacae Andromachi, deinde haec diluuntur unciis quatuor lactis recentis et in anum injiciuntur. Monendus est aeger ut clysma injectum retineat diu."

51) MORTON clysterem ex lacte, a frequenti extinctione

ne dicamus de *emplastris* et *unguentis aromaticis* et *narcoticis* abdomini imponendis.

Contra vomitum.

14. „Licet in hujus symptomatis extremitate multum ab arte non possit praestari, medicum tamen cautis consiliis, si non medicamentis, manum adjutricem porrigere decet. Primo igitur jubeatur aeger cibum (licet frequenter) admodum tamen parva quantitate, invicem sumere. Secundo, indulgeantur cibi ventriculo gratissimi, modo euchymi et coctioni apti fuerint. Tertio tussim (quantum in re est) et profundam phlegmatis exscreationem atque etiam somnum et decubitum a pastu devitet. Medicamenta vero vix aliquid opis in hoc deplorato statu afferre possunt [52]." In morbi stadio non plane conclamato, rebellem vomitum ope *foliorum atropae belladonnae* compescere potuimus [53]). Profuit nobis et *subcarbonas sodae* cum *succo citri* sub actu effervescentiae haustum.

Contra vigilias.

15. Somnum in phthisi conclamata narcoticorum ope promovendo, plerumque sputa supprimi [54])

candentis ferri chalybeati redditi, rosis rubris simul infusis, additoque scrupulo theriacae, commendat l. c.

52) Morton l. c.

53) An. 1815. phthisica Vilnam dilata est, a vomitu huicusque omni auxilio rebelli excruciata. Suasi atropam belladonnam et illico vomitus siluit. Attamen non ultra quartam partem grani pro dosi quater de die sumebat.

primi [54]) et vires dejici solent. Caro sic pretio quies horulae emitur. Interea veluti ad explorandum quid *massa pilularum de cynoglosso*, quid *extractum* aut *hyoscyami nigri* aut *humuli lupuli*, quid *lactucarum* [55]), quid *pulvis* Doveri valeant, prudenter tentare licet. Quodsi aeger (ut interdum accidit) ad paucos illos phthisicos, qui ab *opio* non solum nullum detrimentum accipiunt, sed potius inde recreantur, spectet; in hoc pharmaco unicum quaerendum foret auxilium. At vero non ignorandum, dari plurimos phthisicorum, qui per unam alteramve hebdomadem opium aliaque narcotica bene ferunt, serius autem, dum vires jam maxime fractae sunt, a parva istiusmodi pharmacorum dosi interficiuntur [55]).

16. *Do-*

54) „Plerumque enim ab ejus (opii) exhibitione, veluti pectus gravari solet, ita etiam respiratio et expectoratio difficiliores redduntur et ventriculus nausea afficitur.“ Morton l. c.

55) Coxe *Transact. of the american philos. soc. Vol: IV.* p. 387. Duncan *Obs. on the preparat. of soporific medecines from common Garden Lettuce.* Read in *the Caledonian Horticultular Society, and printed in the* 1. *Vol. of their mem.* p. 160. et op. c. p. 156. Aliquoties sine successu praescripsi.

55) Mense Junii 1819. virginem phthisi conclamata maximaque virium prostratione laborantem, cum aliis duobus medicis curaveram. Cum aegra maxime de vigiliis conquereretur, hi, bolum ex massa pilularum de cynoglosso ad grana quinque vespero sumen-

Contra pectoris dolorem et dyspnoeam.

16. *Dolori pectoris* (si debilitas et inanitio applicationi hirudinum obstarent) *unguentum* vel althaeae vel spermatis ceti, vel nervinum; — *oleum* hyoscyami nigri coctum, — *fotum* ex farina seminum lini et foenu graeci in aqua aut lacte decocta et post colaturam in vesica bubula, recenti, donec semiplena fuerit, suscepta, — *emplastra* cum opio, singula thoraci illiniendis applicandisque opponimus. *Dyspnoeâ* urgente interdum *vesicatorium* sterno admotum, saepe illius fortis compressio [56]), levamen affert. Juvat simul

dum, proposuerunt. Accessi proposito, quamvis non libenter; interea matri suasi, ut bolum istum solum in casu summae necessitatis exhiberet. Quod monitum effecerat, ut bolus, per tres noctes, prope lectum tantum manserit. Cum interea querelae de insomniis continuarent, socii medici veluti irati, cur bolus exhibitus non fuerit, objecerunt! Sumsit tandem; mane vero subsequente praeviis lipothymiis obiit. Haec aegra tamen vitam adhuc per nonnullas hebdomadas protrahere posse videbatur. Sapienter hinc Morton: „*Opium* tamen in languido hoc statu, caute manu parca, et debitis intervallis, exhibendum, neque quidem omnino absque urgente necessitate, *ne cum artis medicae opprobrio mors subita et inexpectata succedat.*" l. c. C. X.). Cfr. Scharff de opio in phthisi sinistre exhibito. (Misc. Acad. N. C. Dec. I. A. 9 et 10. p. 261).

56) Vidi plurimos phthisicos qui ultimis vitae horis adstantes enixe rogabant ut manus sterno admoverent illudque fortiter comprimerent.

simul urinae secretionem ope decocti radicum *apii petroselini* promovere. *Aphthae et angina* curantur *fotu faucium emolliente*, e. c. ex herba *malvae rotundifoliae* cum *lacte*, illinitione *mellis rosarum* cum *borace* 57), — panno laneo duplicato, collo circumdato, a quo plus levaminis quam a gargarismis et mucilaginosis expectare licet.

Contra debilitatem.

17. Ut *vires* sustineamus, praeter *juscula* carnea nutrientia (si febrem non augeant) et *posseta*, et *gelatinae* ex pedibus vitulinis 58), rasura cornu cervi, radice orchidis morionis, lichene islandico, porrigendae sunt. Cavendum ne forte ob *suppressionem menstruorum* hic potius proficuam, quam nocivam 59), ad evacuationes cruentas 60) aut ad emenagoga 61) confugi-

57) Drachma una pro uncia una cum semisse mellis.

58) „Et quidem in hoc deplorato statu, e culina magis quam e pharmacopolio petenda sunt remedia.“ MORTON l. c. C. X.

59) Ait FOTHERGILL (l. c. p. 319.): „*This deficiency is often of no real disadvantage in these cases: in many it would be injurious, by lessening the strength, which is already insufficient for the purpose of life.*“

60) FOTHERGILL monet (l. c.) aures praeberi non debere amicis aegrorum, quae dum menstrua in phthisica cessare observant, omnia mala ab hac suppressione repetunt, ac phlebotomias obstinate a medico exposcunt. Venae sectio solum a *subitanea* catameniorum suppressione in primis morbi stadiis indicata est.

61) Phthisica de qua supra (N. 3 (1.)) sese per id citis-

fugiamus. Re ad extremum perducta vina dulcia mitiora ut LUNEL, FRONTIGNAC, TINTILLIA DI ROTA, item cerevisia anglicana, vulgo PORTER cum saccharo, maxime vero *hydromel Lithuanicum* [62]) concedi possunt. Itali liquorem paradisiacum, *Alkermes;* ut morientium existentiam procrastinent, exhibere solent. Hac sub rerum positione inter pharmaca eligimus guttas nonnullas *aetheris acetici* cum aqua melissae et syrupo cinamomi, aut *spiritum nitri dulcem* cum aqua cerasorum nigrorum et syrupo alkermes, — aut *spiritum salis ammoniaci* anisatum cum aqua et syrupo foeniculi, — atque haec omnia quantitate quae circiter tempori vitae superstiti respondent.

CAPUT

sime praecipitavit, quod ingruente (sub sat tolerabili alias phthiseos provectae statu) menstruorum imminutione, illa vini et croci ope promovere tentaverit. Prius a suis tentaminibus non abstinuit, quam excitata suspicione posse graviditatem latere; qua cum consolatoria idea obiit.

62) Jam HOEFERUS (Hercul. med. L. II. C. 2.) monet, loco vini *hydromel Lithuanicum* ad phthisicos refocillandos usurpari posse, ac re quidem vera, iste potus melius omni alio forti, a phthisico sustinetur.

Caput XI.

De Hydrothorace in genere, de hydrope saccorum pleurae, mediastini, et oedemate pulmonum in specie.

§. LIII.

De Hydrothorace in genere.

1. Seri, modo sinceri, modo purulenti, modo cruenti, in cavo a costis, vertebrarum corporibus, sterno et a diaphragmate circumscripto, collectio, sociis dyspnoea (aucta sub incessu, decubitu, aut supino aut in alterutrum latus) tussi, interdum excitatione spontanea e somno cum suffocationis metu, urina pauca, signis oedematis externi et sonitu percussi thoracis obtusiore, *hydrothoracem* [1]) constituunt. Definitio.

2. De hoc morbo, praeter auctores de hydrope in genere *), scripsere: Coppenjager [2]), Literatura.

Uu 2 Be-

1) a Gr. ὕδωρ, aqua, et θώραξ, pectus. Lat. Hydrops pectoris. Gall. *Hydropisie de la poitrine.* Germ. *Brustwassersucht.* Angl. *Water in the chest; dropsy in the breast.* Ital. *Idropisia di petto.*

*) P. I. Vol. II. Cap. XLI. §. CLXVII. N. 2.

2) Diss. de hydrope pectoris. Patav. 1677.

Betholet [3]), Fürstenau [4]), Teichmeyer [5]), Schacher [6]), Berger [7]), Bergerau [8]), Schulze [9]), Bovillet [10]), Vogel [11]), Hiesinger [12]), Tiussi [13]), Ittner [14]), Mayer [15]), Hill [16]), Arntz [17]), Boehmer [18]), Gehler [19]), Gutberlat [20]), Haering [21]), Hargens [22]), Schünemann [23]), Zuccarini [24]), Johnston [25]), Knebel [26]),

3) Diss. dirus pectoris hydrops. Basil. 1705.
4) Diss. de hydrope pectoris. Rintel. 1721.
5) Diss. de hydrope pectoris. Jen. 1727.
6) Pr. de hydrothorace. Rostoch. 1730.
7) *Diss. sur la hydropisie de la poitrine. Paris* 1736.
8) *Diss. sur la hydropisie de la poitrine. Paris* 1736.
9) Diss. de hydrope pectoris. Hal. 1742.
10) *Sur l'hydropisie de poitrine, du péricarde, du mediastin et de la pleura. Besiers* 1758.
11) Diss. de hydrope pectoris. Goett. 1763.
12) Diss. historia hydropis pectoris cum aneurysmate cordis. Vien. 1770.
13) Diss. de hydrothorace. Vien. 1774.
14) Theses de hydrope pectoris. Mogunt. 1776.
15) Diss. exemplum hydropis pectoris, in femina 71. ann. etc. Francof. ad Viadr. 1780.
16) Diss. de hydrothorace. Edinb. 1783.
17) Diss. de hydrope pectoris. Hal. 1784.
18) Diss. de hydrope pectoris. Hal. 1784.
19) Diss. de hydrothorace. Lips. 1790.
20) De signis hydropis pectoris.
21) *Abhandl. v. d. Brustwassersucht.*
22) Diss. de hydrothorace. v. Vogel *kl. akad. Schriften.*
23) Diss. de hydrothorace. Goett. 1791.
24) Pr. de quodam laboriosissimo exspirationis exemplo. Heidelb. 1792.

BEL [26]), TITIUS [27]), JAENCKE [28]), CHARDEL [29]), OTTO [30]), KELLY [31]), BROWN [32]), DELBARRE [33]), GENARD [34]), DUCASSE [35]), TIPALDO XIDIAN [36]), LACROISADE [37]), POIRSON [38]), LEPREVOST [39]), BLÜMM [40]), DESMAROUX [41]), MACLEAN [42]), MERCIER [43]), MORICE [44]), MICHELOT [45]).

3. *Di-*

25) Diss. de hydrothorace. Edinb. 1794.
26) Diss. de hydrothorace. Edinb. 1794.
27) Diss. sistens hydrothoracem ejusque diagnosin. Vit. 1795.
28) Diss. de hydrothorace. Hal. 1797.
29) *Obs. sur l'hydropisie de poitrine, sur celle du péricarde, et sur le maladies organiques de coeur. Paris* 1799.
30) Diss. de hydrothorace. Francof. ad Viadr. 1800.
31) Diss. de hydrothorace. Edinb. 1801.
32) Diss. de hydrothorace. Edinb. 1802.
33) *Essai sur l'hydrothorax. Paris* 1802.
34) *Essai sur l'hydrothorax. Paris* 1802.
35) *Diss. sur l'hydropisie de poitrine. Paris* 1802.
36) *Essai sur l'hydrothorax. Paris* 1803.
37) *Dissert. sur l'hydrothorax. Paris* 1804.
38) Diss. de hydrothorace primario. Paris. 1804.
39) Diss. de hydrothorace. Paris. 1804.
40) Diss. de hydrothorace. Würceb. 1806.
41) *Diss. sur l'hydrothorax. Paris* 1810.
42) *Inquiry into the nature causes and cure of hydrothorax etc. Edinb.* 1810.
43) *Diss. sur l'hydrothorax. Paris* 1810.
44) *Diss. sur l'hydrothorax. Paris* 1813.
45) *Dissert. sur l'hydropisies en génér. et l'hydrothorax en particulier. Paris* 1815.

Divisio. 3. *Dividitur* hydrothorax I. quoad *sedem* — in *hydropem* a) *cavitatum pleurae*, b) *mediastini*, c) *pulmonum*, et d) *pericardii* II. quoad *conditionem liquoris extravasati* — a) in serosum, b) in purulentum, c) in cruentum. III. quoad *curriculum*, — in acutum et in chronicum.

Ordo nostro. 4. In tot paragraphis distinctis *pathologiam* hydropis tum cavitatum pleurae, tum mediastini, tum pulmonum trademus. Doctrinam autem hydropis pericardii pro tractatu de morbis cordis reservabimus. *Therapiam* singularum specierum hydropis pectoris, una amplectetur paragraphus.

§. LIV.

De Hydrope cavitatum pleurae.

Definitio. 1. Hydrothorax ad cavitates pleurae pulmones includentes, circumscriptus a sede sua nomen desumit.

Literatura. 2. Auctores hydrothoracem describentes, sub illo nomine, hydropem saccorum pleurae intellexerunt. Arrisit vero nobis nomen hydrothoracis pro morbi *genere* designando, illud vero hydropis saccorum pleurae, pro *specie* indicanda, in usum ducere.

Divisio. 3. Hydropem saccorum pleurae dividimus in *acutum*, utplurimum, *purulentum* aut *seroso-cruentum* et in *chronicum* fere semper *serosum*. De illo in tractatu de *peripneumonia* abunde

locuti

locuti sumus. Restat ut hujus tradamus doctrinam.

Symptomata hydropis saccorum pleurae chronici.

4. Praeviis fere semper signis morbi aut pulmonum, aut cordis vasorumque majorum, aut viscerum abdominalium et renum; rarissime sponte, *hydrops cavitatum pleurae chronicus*, sequentibus *symptomatibus* ingruere solet. Facies fit tumidula, aut saltem specifici quid exhibet verbis vix designandum, sed maxime ex oculorum, nasi et labiorum conditione cognoscendum. Sunt enim oculi languidi, protrusi, vasisque sanguineis varicosis notati. Apex nasi ex rubro livescit. Labia apparent subalbida primum, dein livida. Venae jugulares turgent. Percipitur simul (nisi aliunde praesto sit hydrops anasarca aut ascites), oedema aut scroti [46]), aut dorsi, aut extremitatum inferiorum, aut brachii (dum serum in uno tantum pleurae cavo continetur), lateris affecti, interdum torpentis, quin imo paralytici [47]). Hoc praeterea in casu in latere affecto

46) Animadverterunt medici Vratislavienses quod *scrotum* hac in hydropis specie attollatur in tumorem, antequam aliae partes intumescant. (Hist. morb. Vratisl. 1699. 1700. De hydrope pectoris. C. I. Sect. 8.). Monroo etiam *hydrops scroti solitarius*, magnum latentis in pectore aquae signum audit; interim saepius defuisse vidi.

47) Aliquoties *paralysin* unius aut alterius brachii observavit Carolus Piso. (De morb. a colluvie serosa. Sect. III. C. 7.).

affecto conspicua animadvertitur thoracis convexitas, ita ut si hîc filum a linea media sterni usque ad columnam vertebralem deducatur, major illius extensio demonstrari utplurimum possit. Ipsae costae aliquando a se invicem magis dehiscunt. Percussus lege artis thorax obscure resonat. Respirationis saepe sibilosae ingruit difficultas insolita, sub tempestate humida major, quam sub sicca. Dyspnoea haec utplurimum rationem inversam, cum oedemate partium inferiorum tenet [48]). Vox sub longiori, clariore quidquam locutione, intersecta, anhelosa veluti clangosa evadit. Tussis viget modo arida, modo cum sputo seroso, spumoso, purulento, interdum cruento [49]). Aeger decubitum supinum, vel in latus alterutrum respuit, situmque erectum quaerit. Urina copia de die in diem decrescens, brunea ex atro rubella est, et sedimento furfuraceo lateritio, saepe roseo, instructa. Pulsus saepe vibrans, plenus, durus [50]), utroque in brachio non semper sibi aequalis, sub majori pecto-

48) Vera observatio SIMSONI (*medic. Essays. Vol. 5. P. 2. p. 820*).

49) Tale sputum cruentum in hydrothorace deesse monuit HAEN; atvero QUARIN jure contrarium testatur (Animadv. pract. in divers. morbos p. 126).

50) Monuit et STOLL pulsum hic saepius durum vibrantem etiam esse; ut inflammationem aut saltem plethoram adesse existimet medicus, et male venam secet. (Praelect. in morb. chron.).

pectoris oppressione parvus, inaequalis ac haud raro intermittens. Progrediente morbo, liquidum morbosum in pleurae sacco reclusum (cujus fluctuationem interdum aegri ipsi et adstantes percipiunt [51])), pondere suo diaphragma deprimit. Oritur inde tumor epigastrii et hypochondriorum aut saltem hypochondrii lateri thoracis affecto respondentis. Pars tumens quandoque dolet [52]), atque interdum dolor ad lumbos [53]), scapulas, ad dorsum [54]) extenditur. Mala quot quot sunt versus noctem augentur, atque aeger sedili

51) Marcellus Donatus inquit: „Nos binos tractavimus pulmonum (thoracis) hydrope laborantes, in quorum thoracis cavitate, dum hinc inde moverentur, *aqua commota sonitum edebat*, quale in utre agitata fieri quotidie observamus." (Hist. med. mirabilis. L. III. C. XI.). Et apud Morgagni legimus, sonum ab aquis in pectore fluctuantem non ab aegris solummodo sed ab adstantibus quoque interdum audiri (Op. c. Epist. XVI. N. 32. 33. 37.).

52) Dolorem istum non constantem esse monet haud immerito Monro (*on dropsy*. §. 122.).

53) Ex lumborum dolore ad pectoris hydropem concludere solet Valsalva, monens: se praecipue in illa parte *dorsi*, in qua mediam et infimam corporis regionem dividit, immanem observasse; quem sensum attribuit sero in thorace collecto, et appendices septi transversi irritanti aut prementi. (Morgagni de sed. et caus. morb. Epist. XVI. Art. 41.). Videtur mihi tunc dolor aliquando posse oriri ex sero in ipso *cavo vertebrarum* collecto.

54) Vogelius diss. de hydrope pectoris. Goett. 1763.

sedili infixus et prae tumore monstroso hoc implens, saepe vix somno, pendente in pectus capite, frui incipit, cum sponte et derepente perterritus expergefiat, atque aëris liberioris cupidus, ad fenestras januasque confugiat, manus pedesque frigidos, quandoque sudore viscido irroratos, ungues lividos, pulsum vix perceptibilem irregularem, offerat, quae terribilis scena utplurimum ad diluculum protrahi solet. Illa pluries repetita, aeger, superveniente aliquando hydrope ascite, anasarca, aut pneumonorrhagia, quotidie viribus magis fractus, suffocatus perit.

Autopsia cadaverum.

5. Cadavera exhibent oedema textus cellulosi subcutanei, faciem et extremitates lividas, *cutem* huc illuc ecchymomatibus notatam; *cartilagines costarum* interdum ossificatas [55]); costas dimotas ut gibbus natus sit [56]); *pleuram* erosam [57]); *mediastinum* sinistrorsum pulsum [58]); *pulmones* phthisicos [59]), alias sanos, compressos [60]), e loco remo-

55) Haen rat. med. T. VI. p. 87.

56) Slevogt de infelici hydropis saccati curatione.

57) Bonet sepulchr. L. II. Sect. I. Obs. 75.

58) Morgagni op. c. Epist. XVI. N. 26.

59) Cap. X. §. LII. N. 4.

60) Camper pulmonem integrum ad tam parvam molem reductum vidit, ut placentam uterinam referret, et nullum aërem inter vesiculas reciperet, nam segmentum ejus, aquae immersum, fundum vasis petebat celerius, quam pulmo infantis qui nondum respiraverit. (Diss. XI. Opp. T. I. §. 3. p. 436).

remotos [61]); vitia *cordis* et *aortae*, frequentissime cordis dilatationem, illius cum pericardio concretionem, ossificationem valvularum et aortae, nec non polyposos tumores vasa majora comprimentes, ut steatoma [64]), sarcoma [65]); *diaphragma* depressum [66]); *hepatis* obstructiones [67]), tubercula, steatomata [68]) et abscessus [69]); *vesiculam felleam* degeneratam [70]); *renem* cum calculo [71]); et *serum* a libra una ad libras tres [72]), sex [73]), septem [74]), octo [75]), decem [76]), duodecim [77]) et ultra [78]).

61) Haen rat. med. T. VI. C. 3. §. 2.

64) Lettsom v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 12. *B.* p. 605. (Aortam et tracheam premens).

65) La Motte, *traité complet de chir.* (venam cavam inferiorem comprimens).

66) A seri copia, in sinistro thoracis cavo accumulata, diaphragma ex ea parte, qua oesophagus progreditur, instar sacci versus sinistrum renem protrusum fuisse, ut ventriculus hepati superjaceret, ex sepulchreto refert Morgagnius (op. c. Epist. XVI. Art. 27.).

67) Piso l. c. Obs. 55. Bartholinus Act. Havn. Vol. II. Obs. 118.

68) Act. med. Berol. Dec. I. Vol. 3. p. 36. Bader Obs. 45.

69) Eph. N. C. Dec. II. An. 6. Obs. 194.

70) Morgagni l. c. Epist. XVI. Art. 30.

71) Eph. N. C. Cent. I. Obs. 27.

72) Lieutaud hist. anat. med. L. I. Obs. 847. p. 275.

73) Morgagni l. c. Epist. XVI. Art. 8.

74) Hoffmann de hydrope. Obs. 7.

75) Lieutaud l. c. Obs. 854. p. 278.

76) Lieutaud l. c. Obs. 860. p. 281.

ultra [78]). Qualitas hujus seri, brunei subflavi, cum illa seri sanguinis convenire solet [79]). Visum tamen est illud limpidum [80]), flavum [81]), turbidum [82]), cruentum [83]), spumosum [84]), mucosum [85]), gelatinosum [86]), lacteum [87]), foetidum [88]),

77) LIEUTAUD l. c. Obs. 876. p. 287.

78) LARREY sexdecim seri pintas invenit (*mém. de la soc. méd. d'émul. T. VI.* p. 354).

79) BAILLIE *Anatomie d. krankhaft. Baues* p. 34.

80) MORGAGNI l. c. Epist. XVI. Art. 6. Epist. XVIII. Art. 2. Epist. XX. Art. 30. 32. Epist. XXXVIII. Art. 22. LIEUTAUD l. c. Obs. 849. p. 276. Obs. 856. p. 280. Vidi pluries.

81) MORGAGNI l. c. Epist. VII. Art. 11. Ep. XVI. Art. 12. 28. 38. Ep. XVII. Art. 25. Ep. XXIII. Art. 6. Ep. XXIV. Art. 34. Ep. XXVI. Art. 9. Ep. LVI. Art. 26. LIEUTAUD Lib. I. Obs. 847. p. 275. Obs. 856. p. 280.

82) MORGAGNI Epist. XX. Art. 47. Ep. XXI. Art. 24. 34. Ep. LIII. Art. 4. LIEUTAUD L. I. Obs. 878.

83) MORGAGNI Epist. IV. Art. 26. Ep. V. Art. 11. Ep. VI. Art. 12. Ep. XI. Art. 11. Ep. XIV. Art. 35. Ep. XVII. Art. 23. Ep. XVIII. Art. 18. Ep. XXI. Art. 15. Ep. XXVI. Art. 21. 33. 35. LIEUTAUD l. c. Obs. 858. p. 280. Obs. 862. p. 282.

84) LIEUTAUD l. c. Obs. 857. p. 280.

85) MORGAGNI l. c. Ep. XVI. Art. 25. Ep. XXI. Art. 34. Ep. XXXVIII. Art. 13. Ep. L. Art. 4. LIEUTAUD Obs. 872. p. 286.

86) MORGAGNI Ep. XVI. Art. 12. 17. 40. Ep. XX. Art. 30. Ep. XXII. Art. 8. Ep. XXV. Art. 12.

87) WILLIS Pharmaceutice rationalis. P. II. Sect. I. C. 13. p. 113.

dum [88]), salsum [89]), urinosum [90]). Nec exempla seri in sacco inclusi desiderantur [91]).

6. Sicuti hydropi cavitatum pleurae *acuto*, pleuritis, pleuro-pneumonia [92]) et bronchitis [93]) acuta ansam porrigit; ita *chronico*, inflammatio pleurae costalis et pulmonum lente decurrens. Porro ad hydropem cavitatum pleurae chronicum excitandum potissimum valent vitia pulmonum, cordis,

Caussae.

88) MORGAGNI Epist. XXI. Art. 32. Ep. LXX. Art. 7. LIEUTAUD. Obs. 854. p. 278. Obs. 868. p. 284.

89) MORGAGNI Ep. XVI. Art. 14.

90) MORGAGNI. Epist. LXIV. Art. 5.

91) SCHULZ de hydrope pectoris saccato. Hal. 1742. KALTSCHMIDT diss. de hydrope pectoris saccato. Jen. 1765. Talis saccus octo libras seri continebat (STÖRK. annus med. I. p. 154).

92) Cap. VIII. §. XXXV. N. 8. Ortus hujus hydrothoracis in peripneumoniis confirmatur observationibus enarratis in Act. med. Berol. Dec. I. Vol. III. p. 34. Vol. VI. p. 70. a MORGAGNIO Op. c. Ep. XVI. Art. 2. 4. 17. a STOLLIO Rat. med. P. II. p. 378. III. p. 55. VII. p. 216.

93) Jam monui bronchitidem saepe hydrothoracem acutum ut comitem et sequelam agnoscere (C. VIII. §. XXXIV. N. 15 (23)). Valet id praeprimis de bronchitide *morborum exanthematicorum* socia. Legi merentur observationes de ortu hydropis pleurae post *morbillos*, — in HUFELAND's *Journ.* 17. *B.* 1. *St.* p. 69. 2. post *scarlatinam;* — in J. P. FRANK de cur. hom. morb. Vol. III. p. 74. et in KÜHN *phys. med. Journ.* 1820. p. 416. et post *variolas*, — in Eph. N. C. Cent. IX. Obs. 620. Nec *Coqueluche* hic excludi debet.

cordis, aortae, hepatis [94]), renum [95]), violentiae externae [96]), nisus [97]), haemorrhagiae [98]), fuga et praepostera suppressio psorae [99]), ulcerum [100]), sudo-

94) Qui, imperium quod hepar in excitanda pneumonorrhagia (C. IX. §. XL. N. 16.) et phthisi haemorrhoidali (C. X. §. XLVII.) exercet, ad mentem revocat; ille ortum hydropis pleurae ex obstructione hepatis sibi facile explicabit. Duplex etenim hic est hepatis praemagni et obstructi agendi modus; 1° sanguinem ex arteria hepatica non rite admittendi et hinc plethorae thoracicae ansam porrigendi et 2° diaphragma altius in pectus pellendi pulmonesque comprimendi. Ac re quidem vera propria praxis docet inter caussas communissimas hydrothoracis morbos hepatis locandos esse; hincque rerum positiones istis morbis ansam porrigentes, v. c. abusus potus liquorum fermentatorum, ira (Act. med. Berol. Dec. I. Vol. 10. Obs. 34.).

95) Brückmann diss. de hydrope pectoris a renum calculo oriundo. Gies. 1724.

96) Act. med. Berol. Dec. I. Vol. 10. p. 8. *Edinb. Versuche.* 2. *B.* *N.* 22. (vulneratio thoracis). Eph. N. C. Dec. III. An. 4 et 5. Obs. 277. (fractura costarum). Cent. III. et V. Obs. 141. (percussio equi)). Cent. VII et VIII. Obs. 100. (allisiones in solo saxoso). Haen Rat. med. P. IX. p. 41. Morgagni Op. c. Epist. XVI. Art. 28.

97) Act. N. C. Vol. V. Obs. 34. (in elevatione ponderum).

98) Ex haemorrhoidibus nimiis hydrothoracem describit Haen rat. med. P. VI. C. 4.

99) Act. N. C. Vol. V. p. 147. Morgagni l. c. Epist. XVI. Art. 34.

sudoris [1]), oedematis externi [2]); refrigerium [3]) potusque liquorum fermentatorum [4]); haecque singula eo magis, quo magis agunt in homines, qui obesi, scrophulosi, gibbosi, aut thorace male constructo praediti sunt, aut hanc nobilissimam corpo-

100) Stoll praelect. p. 82. *Edinb. Versuche.* 2. *B. N.* 22. Archier in *Journ. de méd. T. LXVIII.* p. 280. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 12. *B.* p. 377.

1) Bang in *Auswahl aus d. Tagebüchern d. K. Krankenhauses in Kopenhagen.* 1. *B.* 1783. *Nov.* (in febre).

2) Stoll praelect. Vol. 1. p. 81. Ex nefando more in salutari saepe arthritico pedum oedemate mox fascias applicandi, aliquoties hydrothoracem conspexi. Quid podagra retrograda in hydrothorace excitando valeat legitur apud Hopf *Comm.* 3. *B.* et Stoll l. c. p. 82.

3) Morgagni Epist. XVI. Art. 40. 43. (ex potu frigido post hypercatharsin). Vidi saepius Vilnae hydropem cavitatum pleurae simul cum anasarca, apud homines vulgi, qui hyemali tempore cauponas noctu derelinquendo, ebrii in plateis concidunt, ibique noctes transigunt. Similia refert Swieten (Comment. T. IV. §. 1219. p. 130). „Moris est, inquit, apud Batavos, ut statutis horis, scaphae ab una urbe ad aliam tendant; cum autem ad ipsum campanae pulsum solvatur scapha: saepe veloci cursu peregrinantes illam jam jam abeuntem assequi conantur, et sudore madentes illam ingressi, per aliquot horas sedent quieti, si autem ventus validus, vel frigida hyemalis tempestas fuerit, tunc saepius contingit, ut a tali caussa asthmatici fiant, et copiam seri aquosi in pectoris cavis colligant."

4) Vide supra (94).

corporis partem fasciis constringere soliti erant, „aut qui exercendis flatu musicis instrumentis, aut vocis modulationibus vel cantui, vel concionatorum, oratorum officio, per annos maxime intenti, — qui noxiis fumis metallicis acidorumque mineralium nimis frequenter expositi fuerunt, — quorum guttur a strumis cingitur, opprimitur; quorum anima longa spiritus dejectione, curis, moerore, suspicionibus frequenter impedita est [5]).“ Fertur quod in *Catalonia* hydrops cavitatum pleurae morbum endemicum sistit [6]).

Diagnosis. 7. In *diagnosi* hydropis cavitatum pleurae instituenda, inquirendum, 1° num revera liquor extravasatus in cavitatibus pleurae locum obtinuerit? 2° Num forte morbi, symptomata hydropis cavitatum pleurae aemulantes, non lateant? 3° Num liquor extravasatus in sero, lympha coagulabili aut cruore consistat? 4° Num in alterutro cavo pleurae, num in utraque extravasatum contineatur? et 5° num hydrops sit effectus alterius morbi aut praegressi aut praesentis? num constituat morbum per se? cujusque demum indolis sit iste morbus? — 1° *Inquirendum num revera liquor extravasatus praesto sit,*

5) J. P. Frank Epit. de cur. hom. morbis. Lib. VI. P. I. p. 355.

6) Romero in *Journ. de méd. chirurg. et pharm.* 1815. *Mai.*

sit, propterea, nullo signo, quod aut hydrothoracis in genere, aut hydropis cavitatum pleurae in specie pathognomicum dici posset, gaudemus; unde nil diagnosi hujus morbi incertius 7). Visi enim sunt hydropes cavitatum pleurae sine difficultate respirationis 8), sine impotentia humili situ decumbendi 9), sine tussi et pedum oedemate 10), sine excitatione subitanea e somno 11), et quin thorax lege artis percussus, sonum

7) Legatur de hoc argumento Reinmann in Act. phys. med. Acad. N. C. Vol. I. Obs. 170. Placet inprimis ingenuitas quâ egregii in arte viri errores hoc sub respectu commissos fassi sunt, ut videre est apud Vieusseux (*Traitè du coeur. Chap. I.*), Stoll (prael. in morb. chron.), Wisemann (*Chirurg. Treatise. Vol. I. §. 4. p. 200.*) etc.

8) Ruffius de virgine narrat, quae ad mortem usque libere respirans, omnem thoracem sero viridescente repletum habuit.

9) Wepfer in adolescente (Sepulchret. Sect. VIII. Obs. 91. et in additamento. Obs. 48.). Morgagni lanionis exemplum adnotavit, qui humili capite et in utrumque latus assidue jacebat, neque ulla unquam difficultate spirandi laboravit, utrumque tamen pectoris cavum aquis impletum a morte exhibuit (Op. c. Epist. XVI. Art. 28.).

10) Morgagni l. c. Art. 33.

11) In sepulchreto Boneti habetur observatio adolescentulae nobilis cui somnus prolixus erat et in multam lucem protractus (L. II. Sect. 2. Obs. 3. in Schol.), — et senatoris Poloni, cui nulla erat somni, cum peri-

sonum solito obscuriorem ederet. Prima hujus percussionis idea HIPPOCRATI tribuenda, utpote qui jam jusserat aegros humeris prehensos concuti ac explorari, utrum strepitus aquarum discernatur [12]). Accuratius percussionis genus, AUENBRUGGER (medicus quondam Vindobonensis, quem octuagenarium adhuc cognovimus), excogitavit [13]). Ut adductis ad se mutuo et in rectum protensis digitorum apicibus, thorax lente atque leniter percutiatur, suadebat, atque sonum clarum (veluti dolium vacuum) statum hujus cavitatis normalem; obscurum vero (instar dolii pleni) latens extravasatum, aut aliud quoddam viscerum inclusorum malum indicare, contendebat. Germaniae medici, excepto STOLLIO, hocce inventum minoris fecerant momenti; secus autem Galli, ut testantur opera ROZIERE DE LA CHASSAGNE [14]),

culo suffocationis interruptio, et plurimum tamen aquae in utroque thorace inventum est (Commerc. liter. a. 1733. hebdom. 11.). Pluries hoc signum defuisse vidi, ac infra dicam quibusnam sub rerum positionibus id contigerit. Patet inde, RIVERIUM (Prax. med. L. VII. C. 5.) et CAROLUM PISONEM (Op. c. Sect. III. C. 7.) excitationem subitaneam e somno immerito pro certissimo hydrothoracis indicio habuisse.

12) De morbis. L. II. §. 45. edit. VAN DER LINDEN.

13) Inventum novum ex percussione thoracis ut signo, abstrusos interni pectoris morbos detegendi. Vindob. 1761.

SAGNE [14]), CORVISART [15]), DESSANS [16]), DOUBLE [17]) et MÉRAT [18]). Si perpendamus vero (rite animadvertente L'OEUILLART D'AVRIGNI [19])), quod obesitas major minorve aegrorum, quod mammae et scapulae plus minusve evolutae, quod ventriculus repletus aut vacuus, quod hepar aliaque viscera abdominalia voluminosa aut parva (quatenus diaphragma magis minusve sursum pellunt), quod tempus inspirationis aut exspirationis, quod praesentia vel absentia adhaesionum inter pleuram et pulmones, quodque ipsa thoracis percussio quatenus perpendiculariter potius quam oblique, super ipsas costas, vel super interstitia costarum, cum majori minorive vi, nocte silente vel die strepente peragitur; si perpendamus, in-

Xx 2 quam,

14) Jam an. 1770. AUENBRUGGERI opus in sermonem Gallicum converterat: *de la percussion de poitrine, à la suite du manuel des poulmoniques.*

15) *Nouvelle méthode pour connoitre les maladies intern. de la poitrine par la percussion de la cavité. Traduit* D'AUENBRUGGER *av. des commentair. Paris* 1808.

16) *Essai sur la percussion de la poitrine dans le diagnostic de quelques affections du thorax* (Dissertatio inauguralis). *Paris* 1813.

17) v. *Journ. général de méd. T. XXIX.* p. 241.

18) *Remarques sur l'écrit précédent inséré dans le même Tome* p. 252. et *Dict. des sc. de méd. T. XL.* p. 288. *Article percussion.*

19) *De la percussion dans les maladies de la poitrine* (*Mém. inséré dans le Tome LXVII. du Journ. génér. de méd.* p. 56).

quam, quod haec omnia in qualitatem soni ex percussione thoracis eliciti necessario imperium exercere debent, facile intelligimus, quot quantaeque difficultates judicium, ex qualitate soni percussi pectoris desumendum, circumdant.' *Stethoscopium* seu *pectoriloquium* [20]) necdum adeo saepe

20) A pectore, et verbo loqui — nomen a Dr. LAENNEC (*De l'auscultation mediate ou traité diagnostic des maladies des poumons et du coeur fondé sur ce nouv. moyen d'exploration. T. I. Paris* 1819.) instrumento quodam (op. c. tab. I.) impertito, quo ad varios rumores in cavo pectoris locum habentes scopo diagnosin morborum hujus cavi instituendi explorandos, utitur. Instrumentum auctor sequentibus describit verbis: „*Je me sers d'un cylindre de bois percé dans son centre d'un tube de trois lignes de diamètre, et brisé au milieu à l'aide d'une vis, afin de la rendre plus portatif. L'une des pièces est evasée à son extremité, à une profondeur d'environ un pouce et demi, en forme d'entonnoir. Le cylindre ainsi disposé est l'instrument qui convient pour l'exploration de la respiration et du rale. On le convertit en un simple tube à parois épaisses pour l'exploration de la voix et des battemens du coeur, en introduisant dans l'entonnoir ou pavillon un en-bout de même bois qui le remplit exactement, et qui se fixe à l'aide d'un petit tube de cuivre qui le traverse et entre dans la tubulure du cylindre jusqu'à une certaine profondeur.*" Extremitas haec, pectori aegrotantis, altera vero auri medici admovetur. „. . . . *en tous les cas, le cylindre doit être tenu comme une plume à écrire, et il faut placer la main très près de la poitrine du malade à fin de pouvoir s'assurer que l'instrument est bien appliqué.*"

saepe ut ad judicium ferendum opus foret, adhibuimus. Experti vero sumus, quod comprimendo sursum abdomen, si serum in cavitatibus pleurae jacet, inquietudo peculiaris oritur, quamobrem hoc criterium [21]) libenter admittimus. — 2° *Inquirendum num forte morbi, symptomata hydropis cavitatum pectoris aemulantes, non lateant?* Ad hos morbos spectant: a) *Collectio seri inter musculos intercostales et pleuram*, quâ saccus oritur, qui in cavitatem alterutram thoracis intrusus, pulmonem ejusdem lateris comprimit, magnamque respirationis difficultatem gignit. Quo pacto talis morbus [22]) a hydrope legi-

21) Ph. Jos. Roux v. *Mélanges de chir. et de physiol.* *Paris* 1809. p. 196—224. Et *Neue Samml. auserl. Abhandl.* 1. *B.* 1. *St.* p. 31. *Ueber den auf d. Erkennung der Brustkrankheiten angewendeten Druck auf d. Unterleib.*

22) *Hydrothorax spurius* J. P. Frank l. c. p. 225. Legi de hoc morbo merentur Bergerau *traité sur l'hydropisie de la poitrine.* Schulz l. c. et Haller (opusc. pathol. Obs. XIV. p. 15). Quorum ultimus narrat: „in cadavere pro hydropico habito . . . . . repertum est: aquam eam *inter musculos intercostales et pleuram* effusam fuisse, eamque membranam a costis avulsam, ut saccum, nihilo pectoris ipsius cavea minorem efficeret. Quare compressus, inter hunc saccum dextramque thoracis caveam, pulmo sinister ita elisus fuit, ut manus crassitie tenuior, neque id latus pectoris chirotheca amplius esset." Cfr. Morgagni (op. c. Epist. LIII. N. 32.). Et casus Chambon de Montaux

legitimo cavitatum pleurae distinguendus sit, determinare non audemus. b) *Hydrops ascites*, qui diaphragma sursum pellendo et costas inferiores plus justo elevando, plurima symptomata, alias hydropi cavorum pleurae propria, gignit [23]). c) *Collectio adipis in cavitate thoracis*, quae eo facilius in errorem ducit, cum obesi aliunde ad hydrothoracem dispositi sint [24]). d) *Asthma* *). e) *Empyema*, cujus distinctio a hydrope pleurae fere impossibilis evadit, si iste morbus phthiseos pulmonalis ex vomica socius sit. — 3° *Num liquor extravasatus, in sero, lympha coagulabili aut cruore consistat*, habita ratione morborum praegressorum et originis hydropis cavorum pleurae, arguitur. Si ista lente et sine signis praegressae inflammationis locum obtinuerit, de *indole serosa* liquoris vix dubitandum. Contra, origo acuta et inflammatoria morbi, signaque febris veluti suppuratoriae, *extravasatum puriforme* designant. *Extravasatum cruentum*, si illud in sanguine sincero consistat, potius ad *haemorrhagias internas thoracis* [25]), quam ad *hydro-*

(*Merkwürdige Krankengeschichten. Bemerk.* 13. p. 48.), seri inter lamellas pleurae crassitudinis octo linearum, collecti, commemoratione dignus est.

23) N. 6.

24) Camper Diss. X. T. II. §. 5. p. 440.

*) Cfr. Cap. XIII. §. LXII. N. 7.

25) Cap. IX. §. XL. N. 3.

hydropem cruentum spectat, qui hydrops plerumque ortum acutum agnoscit [26]). — 4° *Num hydrops alterutrum cavum pleurae, vel utramque cavitatem contineat*, cognoscitur inprimis ex decubitu in unum latus concesso, aut in ambo latera denegato. Quod aeger primo in casu in latus affectum decumbat vulgo docetur; interdum autem accidit, ut in sano tantum latere conquiescere et respirare possit. Id tunc potissimum contingit, dum cavitas pleurae, quae lateri ab aqua immuni respondet, vitium contraxerit, quod respirationem adhuc magis, quam ipse liquor extravasatus (pulmonem caeterum sanum includens), laedit. Porro, utut sit, aegro in latus ab aqua liberum decumbente, aqua maxima e parte versus mediastinum revolvitur, quo fit, ut pulmo aquae innatans minus prematur, ideoque commodius ad aërem inspirandum explicetur [27]). Et percussio thoracis, ad cavitatem pleurae, quae hydrope laborat, indicandam, valet; quamvis fieri posset, ut culpa alicujus vitii cordis, thorax sinister sonum adhuc obscuriorem ederet, quam thorax dexter serum revera continens. — 5° *Num hydrops cavorum pleurae sit effectus alterius morbi aut praegressi aut praesentis? numque constituat morbum per se? Cujus-*

26) Cap. VIII. §. XXXII. N. 2 (57).

27) Legantur LIEUTAUD synopsis univers. med. T. I. p. 218. BORSIERI Instit. T. IV. C. V. §. 168. p. 114.

Cujusque demum indolis sit iste morbus? Inter viginti hydropis cavitatum pleurae exempla, vix semel, morbum istum primarium invenies; enimvero fere semper ille effectum aliorum morborum sistit. Morbi hydropem cavitatum pleurae *chronicum* gignentes, ex aetiologia [28]) elucent. Ad illorum praesentiam detegendam exacta morbi historia requiritur. Porro saepius, per ipsas undas recondita morbi caussa translucet. Sic hydrops cavitatum pleurae, socius *phthiseos pulmonalis*, lente et post suppressionem diarrhoeae aut sudorum praevio oedemate pedum, ingruere solet. Aegri habitus tabem designat. Conspicitur rubor et livor nasi labiorumque, ac dilatatio vasorum oculi [29]). Pulsus praeter frequentiam magnam et debilitatem nil exhibet, urinaque puriformis est. Respirandi difficultas aequali circiter pacto perseverat, tussis continuo urget cum sputis segregatis, ac raro magni dyspnoeae nocturnae insultus obveniunt. Spectant enim hujusmodi dyspnoeae insultus, quam maxime ad hydropem cavitatum pleurae, qui *vitia cordis et aortae comitatur;* immo cl. Viri [30]) illos insultus,

28) N. 6.

29) Camper (Diss. X. T. II., §. 4. p. 438) ait: „hydrops ex asthmate, vel pedetentim ex adfectis pulmonibus ortus, cognoscitur certo certius ex rubore et livore nasi labiorumque atque ex vasorum oculi admirabili dilatatione.“

30) Corvisart, Portal etc.

tus, exclusive et directe a vitiis istis derivant, cui tamen opinioni omnino subscribere nequimus. Experti enim sumus, vitia cordis et aortae non facile *insultus nocturnos* exhibere, antequam oedema scroti aut pedum de evolutione hydrothoracis testentur. Oedemata haec praeterea in corpore caeterum firmo, saepe athletico, a nulla evacuatione colliquativa exhausto, sedem figunt; urina est profunde tincta cum sedimento lateritio. Pulsus plerumque fortis, durus, irregularis, intermittens, tremulus. Tussis per insultus, saepe cum sputis puriformibus, copiosis, confluentibus, redit, ne de generalibus morborum cordis et aortae signis, debito tempore explanandis loquamur. Hydrops cavitatum pleurae ex vitio *hepatis* pullulans, saepe ascitidem socium agnoscit. Aeger adspectum flavescentem exhibens, quondam febribus intermittentibus, ictero mulctatus, maxime de ciborum desiderio deleto, de vomitu aut diarrhoea conqueritur. Urina profunde tincta cum sedimento roseo. Notari meretur hydrothoracis speciem, de qua agitur, facillime a morbis hepatis produci, si haec cum vitiis cordis et aortae complicentur. Hydrops cavitatum pleurae *primarius* ex iisdem fontibus ac anasarca, sua sponte ortum [31]), pullulare solet. Quoties ille in hominibus caeterum sanis, potui liquorum fermentatorum deditis, aut post suppres-

31) P. I. Vol. II. Cap. XLI.

pressionem haemorrhoidum menstruorumque ingruat, *morbi indoles inflammatoria* admittenda. Nec complicatio *rheumatica*, inprimis si transpirationis opus simul laesum fuerit, praetervidenda. Ulcerum, impetiginum, evacuationum habitualium praepostera fuga et suppressio, plerumque de secretione morbosa seri, caussae *metastaticae* adscribenda, testantur. *Atonia* sibi solum locum in hydrope cavitatum pleurae ex jactura sanguinis, aut ex alia inanitionis specie vindicat.

Prognosis. 8. *Prognosis* hydropis cavitatum pleurae chronici, secundum rerum positiones plus minus anxia est. Si morbus phthisi pulmonali superveniat, cum id solum in statu conclamato hujus mali accidat [32]), mors brevi expectanda; arti nequidem concessum, notabile afferre levamen. Contra superveniente hydrope illo morbis aortae et organicis cordis (excepto visceris hujusmodi cum pericardio adhaesione universali et complicatione cum scirrho hepatis), illum, si oedema necdum manus [33]) detinuerit, saepe debellare licet, donec tandem redituro pluries eodem malo [34]), aeger succumbat. Hydrops cavitatum pleurae

32) Cap. X. §. LII. N. 3.

33) Quarinius inquit: „mali ominis sunt manus oedemate affectae, sputa cruenta, aut subcruenta; qui haec exscreant, etsi medicamentis interdum levari videantur, saepe inopinate pereunt." l. c.

34) J. P. Frank inquit: „uberior hydrothoracis reci-

rae *primarius* inflammatorius, rheumaticus et atonicus, interdum spem sanationis relinquit, quin ideo certi quid promittere liceat. Nec desiderantur exempla hydropis pectoris, ab ipsa natura sanati [35]).

§. LV.

De Hydrope mediastini.

Definitio.

1. Collectio fluidi morbosi in *cavitate mediastini* illius constituit *hydropem.*

Literatura.

2. Morbus iste, a SWIETENIO in dubium vocatus [36]), descriptus est a RIVERIO [37]), SCHENKIO [38]), COLUMBO [39]), HEISTERO [40]), BLANCARDIO [41]), MEADIO [42]), HALLERO [43]), LIEUTAUDIO [44]),

divi, atque citius tunc letalis, quam alterius hydropis proventus est." l. c. p. 378.

35) MAYER Diss. exemplum hydropis pectoris in femina 71. ann. per naturae vires sanati. Fr. ad Viadr. 1780. Cfr. ENGELHARD diss. de hydrope naturae beneficio sponte curato. Ingolst. 1780.

36) „Ille mediastini locus, ubi thymus haeret, parvus est, nec memini me legisse quod ibi hydrops inventus unquam fuerit; a posteriore vero parte inter dehiscentes mediastini lamellas si colligeretur aqua, per tunicam cellulosam facile diffunderetur." (Comment. T. IV. §. 1219. p. 135).

37) Observ. Cent. I. Obs. 60.

38) Observ. med. Lib. II. Obs. 254. p. 487.

39) Anatom. Lib. II. C. 3.

40) Anat. N. 39.

41) Anat. pract. rational. Cent. II. Obs. 58. p. 274.

DIO [44]), DONALDO MONRO [45]) et WRISBERGIO [46]).

Symptomata.

3. Cum nullum hydropis mediastini solitarii nobis obvenerit exemplum, hujusmet morbi descriptionem ab alio scriptore [47]) desumemus; qui ait „in hydrope mediastini anterioris, sub corporis positione erecta, ingratus ponderis sensus diaphragmati propior videbitur, in supina anhelitus erit difficilior; in ventrem conversa, anterior pars thoracis oppressa, pondus omne ferret; in latus unum vel alterum electa, in illud, quod inferius est, aquae declinare sentientur." Quod spectat hydropem mediastini posterioris, J. P. FRANK cum SWIETENO consentit, dicens quod aquae in illud depositae, et a quibus tum oesophagus, tum aspera arteria, tum aorta tandem comprimi deberent, non posse facile diutius in illo stagnare sed debere sibi viam aperire ad cellulosam musculorum dorsi [48]).

Caussae.

4. Caussa hydropis mediastini plerumque in inflammatione quaerenda est. Sic inprimis casus a RI-

42) Praecepta et monita med. Cap. 8.

43) Opusc. pathol. Obs. 12.

44) Hist. anat. med. Lib. II. Sect. I. Obs. 213. Tom. II. p. 71.

45) *Abhandl. von d. Wassersucht u. ihren besondern Gattungen. A. d. E. Leipz.* 1777. §. 177.

46) *Götting. gelehrte Anzeig.* 1784. 5. *St.* p. 44.

47) MONRO l. c.

48) l. c. p. 252. 255.

a RIVERIO [49]), MORGAGNI [50]) et WRISBERGIO descripti docere videntur. Interea et de chronica morbi origine observationes testantur [51]).

5. Quam ardua sit hydropis mediastini *diagnosis*, ex eo, quod haec cavitas plurimis aliis collectionibus morbosis, et vitiis (in vivente homine vix a lympha coagulabili et a sero distinguendis) obnoxia est, intelligitur. De collectionibus *adipis* [52]), *cruoris* [53]), *puris* [54]), *aëris* [55]), nec

Diagnosis.

49) Mulier refrigerio exposita, subito a dyspnoea, tussi, ponderis in medio pectoris gravis, ardoris interni, et doloris variis thoracis in locis sensu vexata fuit. Venae sectio haec symptomata mitigavit quamplurimum; vigesimo vero morbi die, cum optime se habere videretur, ac domestica negotia peragens in sellula sederet; ex improviso concidit exanimis. Aperto cadavere inventum est mediastinum plenum sero cruento." l. c.

50) Op. c. Epist. XXI. Art. 30.

51) BONET Sepulchr. Lib. II. Sect. I. Obs. 26. Sect. IV. Obs. 5. HALLER l. c.

52) VOIGTEL *Handb. d. path. Anatomie.* 2. *B.* p. 187. LIEUTAUD l. c. Obs. 753. p. 236. Obs. 754. p. 237. *Medic. Obs. and Inquiries. Vol. III.* p. 69. PORTAL in *Mém. de l'ac. R. des sc. Paris.* 1784. p. 51. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 2. *B.* p. 710.

53) MORGAGNI Epist. XXVI. Art. 39. (Acerbissimus ad sternum dolor exortus est, quem divulsivum aeger vocabat. Sanguis ex disrupta aliqua arteria in mediastinum effusus, cor urgebat et pulmones). LEPROTTI Bonon. Instit. Act. T. I. (De arteria bronchiali in mediastinum cavum disrupta agit).

nec non de conversione mediastini in massam tum *carneam* [56]), tum *osseam* [57]) loquimur.

Prognosis. 6. „Mediastini anterioris hydrops, modo certa sit ejusdem diagnosis, si aliis resistat, suppurationis hac in parte exemplo, a chirurgicis auxiliis levamen expectat [58]).“

§. LVI.

De Hydrope pulmonum.

Definitio. 1. Collectio seri in ipso *pulmonum* parenchymate [59]), aut in saccis illis annexis [60]), *hydropem pulmonum* constituit.

Literatura. 2. Dubium hujus morbi vestigium jam apud Hip-

54) Blancard apud Lieutaud l. c. Lib. II. Sect. V. Obs. 759. Tom. II. p. 239. Bartholinus Hist. anat. rara. Cent. II. Obs. 59. T. I. p. 275. *Lond. medical Journal* 1781. *Dec.* p. 405. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 7. B. p. 508. Fabrice diss. de empyemate mediastini anterioris ejusque curatione ope trepani. Altd. 1796. Portal *Cours d'anat. med. T. V.* p. 29.

55) Baillie l. c. p. 61.

56) Morgagni Epist. XVI. Art. 26.

57) Metzger Prolusio de spina ventosa in vertebris dorsi visa. Regiom. 1787.

58) J. P. Frank l. c. p. 378.

59) Oedema pulmonum. Anasarca pulmonum Darwinii. Hydrops pulmonum cellulosus J. P. Frank l. c. p. 258. *Hydropneumonia* Itard *Dict. des sc. méd. T.* 22. p. 456.

60) Hydrops pulmonum cysticus (J. P. Frank l. c.).

HIPPOCRATEM [61]) obvenit. Luculenter illum descripsere MALVET [62]), SCHENK [63]), ALBERTINI [64]), BARRERE [65]), BARTOLETTI [66]), TARGIONI TOZETTI [67]), TOZZIUS [68]), SWIETEN [69]), HAEN [70]), MAYER [71]), PERCIVAL [72]), DARWIN [73]), SACHTLEBEN [74]), LAENNEC [75]).

3. *Oe-*

61) De intern. affectibus. C. 24. CHARTER. T. VII. p. 696. et L. II. de morbis. Credit quidem SENNERTUS (Pract. med. L. II. p. 193.) tunc locum HIPPOCRATIS potius de thoracis quam de pulmonis hydrope intelligendum esse, quod autem revera de pulmonis hydrope divus senes loquatur, SWIETEN demonstrat (loco citando).

62) Comment. Acad. Scient. Paris. An. 1732. p. 17.

63) Obs. med. Lib. II. Obs. 62. 63. p. 120.

64) Comment. Bonon. T. I.

65) *Observations anatomiques. Perpignan.* 1753.

66) De hydrope pulmonum. Bonon. 1629.

67) *Prima Raccolta di osservazioni mediche* p. 83.

68) Medic. pract. in tract. de morbis pectoris.

69) Comment. T. IV. §. 1220.

70) Rat. medendi. P. XV. C. 3. p. 105.

71) Diss. de asthmate ejusque speciebus. Goett. 1779.

72) *Essays med. and Experiments. T. II.* p. 173. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 2. *B.* 1. *St.* p. 181.

73) *Experiments establishing a criterion between mucilaginous and purulent matter. Lichtfield.* 1780. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 6. *B.* p. 304.

74) *Klinik der Wassersucht.* p. 517.

75) l. c. T. II. p. 9. (ait: „*parmi les observations* ALBERTINI et BARRÈRE *sont les seuls* (sic?) *qui parois-*

Symptomata.

3. *Oedema pulmonum*, in tribus quos observavimus casibus [76], *symptomata* habebat sequentia; habitum scilicet corporis leucophlegmaticum [77]; faciem tumidulam [78], sublividam, angustiam et debilitatem magnam [79]; pondus ad pectus [80], respirationem, a motu licet minimo, sum-

sent avoir fait quelque attention à l'oedeme du poumon!").

76) In Nosocomio civico Vindobonensi an. 1800. dein non amplius. Edoctus per autopsiam cadaveris in primo exemplo, in reliquis aegrotis diagnosin, cum dilecto meo medico secundario Schmidt, facili negotio institui et sectione corporum demortuorum bis confirmavi.

77) Albertinus (l. c. p. 392.) inquit: „Oedema quod ineunte morbo partibus corporis externis cum difficili respiratione advenit, internis etiam et praesertim pulmonibus advenire comperii."

78) Simson (*medical Essays. T. V. P. II.* p. 627.) suspicatur pulmonis oedema, si vel facies turgida esset, vel circa malleolos etiam parum tumerent pedes et respiratio difficilis esset, praecipue si simul pulsus adeo suppressus esset ut vix tangi posset. Et Percival (l. c.) „Pulsus est parvus et exilis, facies tumida pallida, totumque corpus leucophlegmaticum." Et in Laennecii aegra secunda (l. c. p. 26.) tumor circa malleolos observabatur.

79) Addit Percival (l. c.): „Aeger de magna pectoris angustia conqueritur, et si profunde respirare conatur, impossibilem sentit ulteriorem pectoris dilatationem, sed quasi subito interrumpitur respiratio."

80) Observante Mauritio Hoffmann (Acta N. Curios.

summopere difficilem; decubitum supinum [81]); pulsum adeo oppressum et exilem, ut tactu percipi vix potuerit. Alii febrem [82]), aliique tussim parcam cum sputis spumosis [83]), symptomatibus hujus morbi addunt. *Hydrops pulmonum saccatus*, quem nunquam observavimus, in duabus aegrotis, de quibus TARGIONI TOZETTI loquitur [84]), primum dyspnoea, dein sensu rupturae

T. I. Obs. 213.) in oedemate pulmonis respiratio difficillima est, cum sensu angustiae et *ponderis a jugulo per medium thoracem deorsum porrecti.*

81) PERCIVAL (l. c.) „constans est, inquit, respirandi difficultas et a minimo motu augetur; *quin ex varia corporis positione differentia in respirationis difficultate oriatur.*" Aegroti mei nonnisi in dorsum decumbere potuerant.

82) HIPPOCRATES sic describit symptomata hydropis pulmonis: „febris et tussis tenet, et acervatim respirat, et pedes tument et ungues contrahuntur, et patiuntur talia qualia is, qui, suppuratus est, sed debilius et diuturnius. Etsi quid infundas, aut fotum aut suffitum adhibeas, pus non sequitur, atque ex hoc sane cognoveris, non pus sed aquam intus esse. Et si multo tempore aure ad latera adhibita audire tentaveris, ebullit intus veluti acetum, et hoc quidem aliquando patitur, postea erumpit ad alvum et statim quidem sanus esse videtur, ac a morbo liberatus. Verum progressu temporis alvus incenditur eademque illa patitur, et adhuc amplius. Aliqui etiam intumescunt ventre, scroto, facie." L. II. de morbis.

83) LAENNEC l. c. p. 13.

84) l. c. p. 83. Primus erat vir nobilis sexaginta anno-

rae in pectore et tandem rejectione fluidi plus minus tenacis per tussim stipabatur.

Autopsiae cadaverum.

4. Praesentia hydropis saccati pulmonum, cujus jam HIPPOCRATES suspicionem aluerat [85]), sectionibus cadaverum confirmata est a CAROLO PISONE [86]), BONETO [87]), BARRÈRE [88]) et MALVET [89]),

rum, qui dyspnoea laborans, subito sensum rupturae in pectore factae habuit, et immediate abhinc quatuor pintas materiae albumini ovorum similis, ejiciebat. Sed renascebatur malum, et denuo eandem scenam ludebat, quin tunc melius haberet, donec tandem extingueretur. Secundus erat vir juvenis, qui, dum per undecim dies pondus et anxietatem pectoris persensisset, sensum rupturae similem primo in hoc expertus est, atque post horam, quatuor quoque pintas fluidi clari et tenacis ejecit per tussim et reconvaluit.

85) Gignitur etiam, inquit HIPPOCRATES, ubi tubercula in pulmonibus exorta fuerint, et aqua repleta in pectus eruperint. Quod autem etiam a tuberculis oriatur hydrops, mihi argumento sunt boves, canes et sues. In his enim quadrupedibus maxime pulmonis tubercula oriuntur, quae aquam continent. Sectione namque facta citissime cognoveris, num aqua effluit. Talia autem multo magis etiam in homine, quam in pecoribus, fieri videntur, quanto morbosa magis etiam victus ratione utuntur." (De internis affect. C. 24. CHARTER. T. VII. p. 696).

86) De Colluvie serosa p. 216. „In juvene orthopnoea inveterata et febre funesta a multis annis adfecto, repente a vi morbi jugulato, praeter inflammatorium in hepate tumorem, repertus hydrops thoracis sed in uno duntaxat latere, et pulmo vesicis tumore con-

VET [89]). Sectis tribus cadaveribus feminarum oedemate pulmonis solitarii laborantium, adaperto thorace pulmones non subsidebant. Color illorum erat normali obscurior. Extracti una

Yy 2 cum

sistente lentoque et pellucido, instar albuminis ovi praegnantibus refertus."

87) Sepulchr. Obs. 33 et 36. Describuntur tubercula modo aqua distenta, modo humorem albumini ovi similem continentia.

88) l. c. p. 109. Aperto cadavere pulmones tumidi, pleurae agglutinati, maculis roseis hinc inde notati, a pressione digiti *fluctuatio*, remoto digito, fovea evanescebat illico, sectis diversis pulmonis locis *aqua copiosa* effluxit; nulla tamen erat in thorace effusa, nullum nuilibi vitium, nec in corde, nec in pulmone ulium tuberculum."

89) l. c. p. 350. „*J'ai trouvé dans les deux poulmons du même sujet, dans chacun un kyste rempli d'eau, dont le grand diamètre étoit d'environ trois pouces. Je n'ai trouvé aucun épanchement d'eau dans la cavité de la poitrine. La tumeur étoit ovale. Le malade étoit un invalide. Il étoit tourmenté d'une difficulté de respirer considérable, accompagnée de fièvre lente; il ne pouvait se tenir couche sur les côtés, ni à plat sur le dos, qu'avec beaucoup de peine ce qui l'obligeoit à être toujours sur son séant. Ses bras et ses mains étoient enflés, aussi bien que ses jambes et ses pieds. Les urines étoient briquetées. Il n'avoit aucune fluctuation dans la poitrine. Il mourut après avoir langui deux ans. Les deux tumeurs étoient d'une grandeur à peu-près égale· celle du poumon droit contenant plus d'un demi septier de sérosité clair et limpide. Aussi dans le foie l'on trouva un kyste de la même nature.*

cum trachea admodum erant ponderosi. Incisi undique serum effluebat, quod praeterea sub compressione parenchymatis, veluti e spongia aqua imbuta, manabat. LAENNECII observationes cum nostris plane conveniunt [90]). Minorem morbi gradum, aut morbum, vix ad oedema pulmonum revocandum, exhibebant cadavera, quorum sectiones descripserunt BONET [91]) et MORGAGNI [92]).

5. Tria

90) „*L'oedème du poumon présente les caractères suivans: lorsqu'il occupé la totalité du poumon, et qu'il a une date un peu ancienne, le tissu pulmonaire présente la couleur légèrement rosée qui lui est naturelle, ses vaisseaux paroissent contenir moins de sang que dans l'état ordinaire. Le poumon, plus dense et plus pésant que dans l'état naturel, ne s'affaisse nullement à l'ouverture de la poitrine. Il est cependant encore presqu'aussi crépitant que dans l'état naturel. L'impression du doigt y reste un peu plus fortement marquée que dans un poumon sain. Lorsqu'on l'incise, il en ruisselle une sérosité abondante, presqu'incolore ou très légèrement fauve, transparente et à peine spumeuse.*" l. c. p. 11.

91) Sepulchr. Anat. pract. L. II. Sect. I. Obs. 26. ex HILDANO Cent. I. Obs. 11. — „Filius dom. ab HALTZEVELT, a commotione cerebri post casum asthmaticus factus est. Tandem novo incidente catarrho in pulmonem decessit ex vivis. Cadavere inciso, pulmo ubique pituitosis et viscidis humoribus oppletus repertus."

92) Op. c. Epist. XXI. Art. 33. „Hominis pulmo dexter durus compactus ut jecur et aquae sanguinolentae non modicam habuit, thorace vacuo." Epist. XIII.

5. Tria quae observavimus oedematis pulmonum exempla, totidemque a LAENNECIO tradita [93]), in *foeminis* locum obtinuerunt. In nostris porro duabus aegrotantibus aliquid chlorotici latuit. Excitari videtur oedema pulmonum ab affectionibus catarrhalibus, a peripneumoniis [94]), a scarlatina [95]) et forte a morbillis [96]). Caussae.

6. Quon-

Art. 3. „Cardinalis Barbadicus, catarrhis obnoxius, febre catarrhali epidemica moritur. Graves erant ipsi pulmones, sed a catarrhali materia, quam continebant, multa passim a bronchiis, quacunque incideres, erumpente.“ — Ad verum oedema pulmonis tamen spectare videtur casus in Epist. XXII. Art. 19. enarratus: „Pulmones ubique multo sero referti, in homine qui per biennium anhelus respiravit, maxime ad motum corporis.“ Et ex HAENII (l. c. p. 117.) observationibus parum aliud elici potest, quam quod spumosa aquosa sputa aegri reddiderint.

93) l. c. p. 19. Obs. 32. — p. 26. Obs. 33. p. 32. Obs. 34.

94) „*La péripneumonie terminée par résolution parait aussi laisser après elle une grande disposition à l'infiltration du tissu pulmonaire, et les sujets chez lesquels j'ai rencontré les oedèmes du poumon les plus universels et les plus intenses étoient morts peu de temps après avoir éprouvé une péripneumonie grave et pour ainsi dire dans la convalescence de cette maladie. Le catarrhe chronique y prédispose également et beaucoup de sujets attaqués de cette maladie meurent suffoqués par le développement de l'oedème du poumon.*“ LAENNEC l. c. p. 10.

95) *Obs. on fever attended with ulcerated sore-throat,*

Diagnosis et Prognosis.

6. Quondam nomen *hydropis pulmonum* ad *hydropem thoracis* designandum adhibebatur [97]). Nos illo tantum pro *oedemate pulmonum solitario* (ex peculiari pulsuum exiguitate, orthopnoea et oedemate quodam externo maxime dignoscendo) et *pro saccis sero repletis pulmonibus annexis* utimur. Complicationem *oedematis pulmonum* cum *hydrope cavitatum pleurae* haud admodum raram [98]), vix autem ante cadaveris sectionem, nisi

as it appeared at Newcastle upon Tyne the year 1778. p. 210.

96) „*L'orthopnée suffocante qui emporte quelquefois les enfants à la suite de la* r o u g e o l e *n'est probablement autre chose qu'un oedème idiopathique du poumon. Je n'ai point eu occasion de vérifier cette conjecture, parce que j'ai été assès heureux pour n'avoir jamais perdu un malade parmi ceux que j'ai traité de la rougeole.*" Laennec p. 11. — Ego autem longe infelicior in triginta et quod excurrit hujusmodi cadaverum nec semel oedema pulmonis detexi.

97) Exemplum habetur apud Marcellum Donatum. De med. hist. mirabili. L. III. C. XI.

98) Exempla complicationis hydropis pulmonum cum illo cavitatum pleurae habentur inter alios apud Herculem Saxoniam (Pract. Part. I. C. 26.) et Cardanum (De caussis et signis morborum. v. Boneti Sepulchr. Lib. II. Sect. I. Obs. 77.), quorum ille ait: „hydrops pulmonis casus rarissimus est, cujus meminit Hippocrates (L. II. de morbis); et ego hunc hydropem vidi ante septem annos, in quodam clarissimo ex familia Marcella, cui post mortem dissecto,

nisi forte ex pulsu exilissimo cognoscenda, nomine generali *hydrothoracis* comprehendimus. Et *hydatides pulmonum* 99) ad hydropem hujus visceris revocari possent. *Bronchia* quoque sero seu lympha oppleri posse, non dubitamus, unicujuscunque vero arbitrio relinquimus talem casum pro *hydrope bronchiorum* 100) admittere nec

inventae sunt librae multae aquae spumosae in *capacitate thoracis* et in *pulmonibus*."

99) Cap. X. §. LIV. N. 9.

100) Quamvis in casu Cardinalis, quem MORGAGNI enarrat (Epist. XIII. Art. 13.) et de quo supra (92), dictum sit catarrhalem materiam multam e *bronchiis* incisis erupisse; nemo tamen ante patrem meum (Epitome de curand. hom. morb. L. VI. P. I. p. 255.) de *hydrope bronchiorum* loqui ausus est. Provocat ad exemplum, a se ipso Ticini observatum, ubi post cynanchen laryngeam, homini icterico letalem, liquidi serosi turbidi subflavi, cui pelliculae albescentes innatabant, *sex uncias et ultra, ex discisso ramo bronchiali majori* cum impetu effluxit atque addit: „quanta sit sputorum spumosorum, aquosorum, in permultis catarrhis, in asthmate quod *humorale* vocarunt, ubertas, quanta illorum, quae pneumoniae sub initiis, saepe sanguine tincta, per tracheam expelluntur, abundantia sit, nemini medicorum ignotum est." Memorabile hujus generis exemplum Dr. BAYNTON Bristoli in foemina observavit, quae post suffocationis insultum, tussis ope *quatuor ad quinque mensuras* (*pints*) seri spumosi rejecit (*Considerat. on the med. power of factitious airs by* Dr. BEDDOËS *and* M. WATT. *P. IV.* p. 53).

nec ne. *Prognosis* hydropis pulmonum ex ipsa morbi descriptione palam fit.

§. LVII.

De cura hydrothoracis.

Generatim.

1. Hydrothorax primarius, secundum regulas generales in tractatu de hydrope expositas [1]), curandus est. *Hydrothoracem* aliorum morborum *effectum*, habita ratione morbi primarii aggredimur.

C. hydrothoracis acuti.

2. Si morbus primarius fuerit *inflammatorius* et *acutus*, secundum principia in tractatu de peripneumonia tradita [2]) incedendum, atque nisi methodus antiphlogistica jam fuerit satis adhibita, quid illa adhuc valeat experiendum. Caute interea cum venae sectione incedere oportet, quae, nisi plane a peripneumonia latente indicata sit [3]), etiamsi pro tempore levamen afferre soleat, re tamen ipsa aegrum praecipitat [4]).

3. Nisi

1) P. I. Vol. II. Cap. XLI. §. CLXXII.

2) Cap. VIII. §. XXXVI. N. 2.

3) Lege STOLLIUM Rat. med. P. III. p. 315.

4) Ait QUARINIUS: „Nihil venae sectione perniciosius fieri potest. Vidi, cum sanguis, improbante me ac invito, extraheretur, aegrotos ad breve tempus levatos quidem, at iidem, ingravescente spirandi difficultate, paucos post dies extincti sunt.“ (Animadvers. pract. p. 130). Hicque effatum CELSI memoriae se exhibet: „sanguinem incisa vena mitti, novum non est, sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, hoc novum est.“

C. Hydrothoracis phthiseos pulmonalis socii.

3. Nisi pleuritis fortuito phthisicum invadat, ac in morbo etiamsi necdum valde provecto hydropem cavitatum pleurae excitet, hydrothorax dumtaxat in phthisi conclamata expectandus est. Hoc in casu, nisi forte *decocta stipitum solani dulcamarae*, *radicis ononidis spinosae*, *polygalae senegae* 5) et *specierum radicum quinque aperientium* atque *kermes* 6) quodammodo miserias imminuere valeant, omnia incassum adhibentur. Crudele hic est scillam marinam aut digitalem purpuream praescribere, quae urinae copiae nec guttam addunt et febrem, vomitum, diarrhoeam, ac debilitatem adaugent.

C. Hydrothoracis vitiorum cordis et aortae socii.

4. *Hydrops cavitatum pleurae*, *socius morborum cordis*, *aortae*, saepius pro tempore debellatur 7). Tale miraculum *diureticorum* 8) est opus. Inter haec excellunt: 1° *Nitras potassae* cum *infuso baccarum juniperi communis* et *oxymelle*

5) Milman valde commendat. Op. c. p. 120.

6) Fatetur Lieutaud (Synopsis univers. prax. med. P. I. p. 192.) sibi par remedium in hydrothorace non habere. Contra monet Quarin (Animadv. P. 131.) illud saepe spiritus angustias tussimque augere; itaque non convenire, nisi sputa purulenta simul pectus occupent.

7) §. LIV. N. 8.

8) Unicam fere in hydrope pectoris ad salutem viam in diuretica ponendam esse, experientia se edoctum esse testatur Quarin (l. c. p. 132).

melle scillae, 2° *Foliorum digitalis purpureae infusum* [9]), additis aut *nitrae potassae* aut *acetate potassae liquidae* [10]) et *syrupo scillae*. 3° *Subcarbonas potassae aceto scillae saturatus cum aqua destillata baccarum juniperi*, aut *radicum apii petroselini* [11]). 4° *Pulvis radicis scillae marinae* tum simplex [12]), tum, ad mentem FRI-

9) DARWIN loquitur non de drachmis sed de unciis foliorum digitalis purpureae et quidem minime infusis sed coctis. (*Abh. f. pr. Aerzte.* 6. *B.* 2. *St.* p. 303). Talis digitalem exhibendi modus incongruus est, nam citissime inde oriuntur effectus venefici remedii, quibus comparentibus, actio illius diuretica constanter cessat. Porro coctione principium amittitur digitalis narcoticum, et huic forte caussae doses magnae, quae indicantur, adscribi debent. Ego a scrupulo ad drachmam un. foliorum pro libra infusi adhibere soleo.

10) Ab uncia semis ad unciam unam pro libra infusi.

11) R. Salis tartari drachm. un. Aceti scillae q. s. ut saturetur. Aquae juniperi, aut Petroselini uncias octo. Syrupi simplicis unciam un. M. D. S. Omni bihorio unciam un. Formula haec Patri meo familiaris fuit, mihique hinc cura. Fateor tamen illam ob id minus idoneam esse, quod acetum scilliticum variae prorsus est vis in variis pharmaciis. Contingit hinc ut si fuerit debilis, unciae tres pro saturatione requirantur, quae nimiam tunc continent scillae dosin.

12) R. Pulv. radicis scillae granum un. (ad grana tria, quatuor) Sacchari albi grana sex. M. D. S. Ter de die dosin. (Potest loco pulveris extractum praescribi).

Friderici Hoffmanni, compositus [13]). 5° *Remedium* sic dictum *Seckingense* [14]). 6° *Gummi heraclei gummiferi* vel sub forma *emulsionis* [15]), vel aliis *diureticis nuptum* [16]). Pharmacis allatis utplurimum proclivitas ad vomitum et ad diarrhoeam obstant, ad quam imminuendam paucae *guttae tincturae* cujusdam *opiatae*, si revera opus sit, addi possunt; quale connubium aegri valde sensiles ac necdum viribus omnino fracti, per breve saltem tempus, nisi alvina evacuatio nimis inde cohibeatur, perbelle ferunt. Porro *opium*,

13) R. Pulv. radicis scillae marinae, radicis asclepiades vincetoxici ââ grana tria (ad grana sex) nitri grana octo. M.

14) R. Roob sambuci, ebuli, juniperi ââ drachmas sex, pulveris scillae compositi, radicis bryoniae, extracti elaterii ââ scrupulum unum (ad drachm. semis), theriacae Andromachi drachm. unam. M. f. c. s. q. Syrupi rosarum solutivi electuarium. D. S. Ter de die ad castaneae magnitudinem, superbibendo decoctum radicum aperientium uncias tres. (J. P. Frank Epitome de cur. hom. morb. l. c. p. 446).

15) R. Gummi ammoniaci drachmam un. Mucilaginis gummi Arabici, syrupi simplicis ââ unciam semis. Aquae fontis libram un. M. D. S. Omni bihorio unciam un. capiat.

16) R. Gummi ammoniaci drachm. un. Pulpae squillae marinae recentis grana viginti. Solve in liquore terrae foliatae tartari, adde aquae petroselini et juniperi ââ uncias tres, aetheris vitriolici, drachm. dimidiam. Syrupi cinnamomi unciam un. M. D. S. Omni bihorio cochlear unum (J. P. Frank l. c. p. 44).

opium, *spiritus nitri dulcis*, *aqua cinnamomi*, sub ipsis suffocationum paroxysmis nocturnis, levamen afferre solent. Aliorum experientia docere videtur, posse interdum evacuationem liquoris in cavitatibus pleurae retenti obtineri per *vesicatoria* [17]) et *purgantia* [18]).

C. Hydrothoracis ex morbo hepatis.

5. Non nisi purgantia, saltem *eccoprotica*, in hydrothorace, morborum hepatis effectu, indicantur. Atque hîc iterum *nitras potassae*, cum *supertartrate potassae*, *acetasque potassae liquida* sese commendant, non neglectis decoctis ex *radicibus quinque aperientibus*, *tritici repentis*, *cichorei intybi* et *leontodontis taraxaci*. Omnibus tamen hoc in hydrothorace auxiliis palmam praeripit *mercurius*, sive sub forma *unguenti* abdomini illinitus, sive sub illa *calomel* intus (potissimum cum *radice scillae marinae* [19])) porre-

17) Plura, curationis per vesicantia, tumori pedum manuumque oedematoso in hydrothorace applicata, obtentae exempla refert Dr. Archier (*Abh. f. pr. Aerzte.* 12. *B.* 2. *St.* p. 375.) quam tamen methodum nemini commendarem.

18) Dr. Percival purgans forte ex mercurio commendat, quo non tantum primae viae evacuantur, sed et resorptio aquae, in cellulas pulmonum extravasatae, promoveatur (*Essay Vol. II.*). Sed constat quoque plures ab importuno purgantium usu in letalem marasmum incidisse.

19) R. Pulv. Calomel grana sex. Radicis scillae marinae grana duodecim. Sacchari albi drachmam unam.

porrectus, qui calomel et in *oedemate pulmonum* (ubi et pediluvia commendata fuere [20])) profuisse legitur [21]).

Paracentesis thoracis.

6. Pharmacis in hydrope cavitatum pleurae incassum adhibitis, licetne ad thoracis *paracentesin* pervenire? — Quamvis in ea versemur opinione, quod casus, ubi antiquissima [22]) haec operatio profuit, potius ad *collectionem seri inter musculos intercostales et pleuram*, quam ad legitimum hydropem cavitatum pleurae pertinuerint [23]);

Divide in duodecim partes aequales Cap. ter de die pulverem unum.

20) Liberkühnius aquam in cellulari pulmonum congestam ad crura pediluviis descendere per cellulosam telam cogebat, deinde roborantia adhibebat. (Tissot Epit. Var. argum. p. 146).

21) Monuit Simson, quod ubi viderit ex facie turgida, ex tumore aliquo circa malleolos et respiratione difficili, praecipue vero cum pulsu adeo depresso, ut vix tangi potuerit, — *oedema pulmonis* adfuisse, se *calomel* dedisse. Sic mulierem feliciter sanavit, quae jam jam suffocanda videbatur.

22) Jam Hippocrati nota fuit paracentesis thoracis et oportet divo seni, in hac ipsa, magnam satis experientiam fuisse, cum prognosin pronunciet: „si quinto die (post operationem) linamentum pure obductum fuerit, plerumque evadit; sin vero hoc non contigerit: postquam aquam exhauseris, sitis corripit ac tussis et morietur." (De morb. L. II. C. 24. Charter. T. VII. p. 576). Videatur super his Swieten (Commentar. T. IV. §. 1219.).

rint [23]); — quamvis paucis illis exemplis curae radicalis, ope hujusmet operationis obtentae [24]), plurima morte terminata opponere possemus [25]); — quam-

23) Hujus opinionis me participem reddidit vir amicus FRANCISCUS PAJOLA, celebris quondam Venetorum chirurgus atque Lithotomus. Exemplis plurimis in diuturna atque ampla sua praxi collectis opinionem istam mihi confirmavit Vilnae a. 1807. Confirmare illam videtur et sequens SENACI casus (*Traité sur la structure du coeur. L. IV. Chap.* 5. p. 366): „Equarius curator regius curatus fuerat a pleuritide, sequebatur respirationis tanta oppressio, ut non nisi sedens potuerit animam ducere et ut vix quatuor horas supervicturus videretur. In tanto periculo pectus adapertum est. Effluebant sex pintae aquae clarae et flavae, quae per aliquot dies fluere continuabant. Post mensem demum integre curatus erat aeger, ut regem ipsum in venationibus institutis ultra duos annos sequi potuerit."

24) Memorabile exemplum hydropis cavitatis pleurae sinistrae ope paracenteseos sanatae refert MORAND (*Mém. de l'acad. R. de chir. T.* 2. p. 545). Aliud narratur a DUVERNEY *le jeune* (*Mem. de l'ac. R. des sc. a.* 1703. p. 225.), aliud a BÜTTER (*funfzig chir. Observat. aus eigenen Erfahrungen. Rost.* 1718. Obs. 35. p. 313.), aliud ab ARCHER (*Transact. of the associat. of the Queen College of Physicians in Ireland. Vol. II. Dublin.* 1818).

25) Duas thoracis paracenteses instituit FORDYCE: in utroque casu, vita per sex adhuc hebdomadas protrahebatur, sed evidenter ab aëre ingresso ad pectus plus mali, quam antehac a febre aut ab aqua, passi sunt aegri (Fragmenta chir. et med.). Etiam a MOHREN-

quamvis exempli memores simus, ubi vir expertus, postquam paracentesin thoracis (cum successu licet) instituit, se hancce operationem nunquam amplius repetiturum fassus est [26]); — quamvis non ignoremus expertissimos medicos illam plane reprobare [27]); — quamvis periculi in diagnosi morbi errandi recordemur [28]), et quamvis si pulmo pleurae adhaereat (quae res a nemini, quidquid dicant [29]), praevideri potest) illius laesio necessario sequi debeat; nihilominus paracentesin thoracis non omnino rejicimus, dummodo

HEIMIO instituta pectoris in hydrothorace paracentesis funestum tandem eventum impedire non potuit (*Beobachtungen* 1. *B.*).

26) BIANCHI historia hepatica. T. I. p. 662.

27) Celebris quondam chirurgus LA MOTTE (*Traité compl. de chir. T. II.* p. 189.) omnes pectoris hydropes absolute letales esse asserit, et paracentesin pectoris omnino rejicit, tanquam rationi et experientiae adversariam.

28) Aegra Nosocomii Vindobonensis, de qua alibi locutus sum (P. I. Vol. II. C. XXIX. §. CX. N. 3 (10.)) empyematis seu potius signa hydropis purulenti cavitatum pleurae tam evidentia exhibebat, ut tum Pater meus tum reliqui Nosocomii medici et chirurgi de diagnosi et de necessitate instituendae paracentesis thoracis, a me propositae, uno ore convenerint. Jam apparatus instrumentorum praeparabatur, cum aegra inopinate in vehementes convulsiones, evanescentibus simul extemplo singulis hydrothoracis signis, inciderit.

29) DUVERNEY l. c.

modo hydrops pleurae (ut post morbum acutum absentibus vomicae signis, interdum expectare licet) sit morbus per se, dummodo operatio vigentibus adhuc viribus aegri, eo annuente, et annuentibus plurimis expertis in arte nostra viris, non quidem tricuspide, sed cultro secundum regulas a chirurgia tradendas, suscipiatur.

Terebratio sterni.

7. *Ossis sterni* ob hydropem mediastini anterioris *perterebratio*, puris sub eo latentis educendi ratione jam diu celebrata [30]), si modo de diagnosi certi essemus, reformidanda non foret.

CAPUT

30) LINGUET Ergo in abscessu mediastini celebranda sterni terebratio. Paris. 1742. VICQ D'AZYR Ergo in abscessu mediastini celebranda sterni terebratio. Paris. 1774. FABRICE diss. cit. COLUMBUS v. SCHENK Observ. L. II. N. 254. JUSSIEU Ergo in abscessu mediastini celebranda terebratio. Paris. 1778. PETIT *Oeuvres posthum. T. II.* p. 27.

Caput XII.

De laesa respiratione generatim et de dyspnoeis.

§. LVIII.

De laesa respiratione generatim.

Doctrinae momentum.

1. *Laesa respiratio*, omnium malorum maxime intolerabile [1]), ipsique tyrannidi commiserationem eliciens [2]) tum ob multiplicem formam [3]), tum ob diversam originem [4]), objectum

1) Seneca ait: „Omnia corporis aut incommoda aut pericula per me transierunt, nullum mihi suspirio videtur molestius; aliud enim, quidquid est, aegrotare est; hoc animam reddere.“ (Epist. LIV.).

2) Asthmatici a quaestione criminali absolvebantur, testantibus Amman (med. crit. C. 19.) et Paulo Zacchia. (Quaest. medico-legales. L. II. T. 2.).

3) Cfr. N. 5. ubi modi respirationis laesae exponuntur.

4) Boerhaave (Praelect. ad Instit. §. 601.) monuit: „summam in morbis difficultatem facere magnum numerum organorum, quae ad actionem concurrunt, et quorum aliquod laesum totam functionem turbat, cum interim difficillimum sit scitu, quae ex toto numero proprie laesa sit.“

jectum pathologiae et therapiae aeque memorabile ac intricatum sistit.

Literatura. 2. Praeter auctores de morbis pectoris in genere, illustrarunt objectum istud ARETAEUS [5]), LUDOVICI *), CHAPELAIN [6]), PEUCER [7]), FABRI [8]), WILLEBROCH [9]), ARTOCOPHINUS [10]), FLACH [11]), HELTENBACH [12]), TRISCOV [13]), GRISCOVIUS [14]), RUBEUS [15]), PARCOVIUS [16]), WEICK [17]), HEURNIUS [18]), OPSOPOEUS [19]), VASCUS CASTELLUS [20]),

5) De caussis et signis morborum diuturnorum. Lib. I. Cap. 2.

*) Eroteinata de difficili spiratione. Olysipp. 1543.

6) Ergo pulmonum et thoracis affectum spirandi sequitur difficultas. Paris. 1565.

7) Diss. de asthmate. Viteb. 1572.

8) Diss. de dyspnoea vulgari ejusque gradibus. Witeb. 1585.

9) Diss. de asthmate. Witeb. 1586.

10) Diss. περὶ τοῦ ἄσθματος. Basil. 1595.

11) Diss. περὶ δυσπνοίας, ἄσθματος, καὶ ὀρθοπνοίας assertiones medicae. Jenae 1598.

12) De dyspnoea. Fr. ad Viadr. 1601.

13) Diss. de dyspnoea. Basil. 1606.

14) Diss. de dyspnoea. Basil. 1606.

15) Respons. pro asthmate ad tract. de melonibus. Ven. 1607.

16) Diss. de asthmate. Helmst. 1608.

17) Diss. de asthmate. Basil. 1608.

18) Diss. de respirationis vitiis, dyspnoea, orthopnoea et apnoea. Lugd. Bat. 1613.

19) Diss. de asthmate. Heidelb. 1615.

LUS [20]), CLETUS AETIUS [21]), SCHALLER [22]), WOLFF [23]), FABRICIUS [24]), SALZMANN [25]), HELMONT [26]), MICHAELIS [27]), CONRINGIUS [28]), BECKER [29]), CLADIUS [30]), TAPPIUS [31]), SCHOBINGER [32]), SCHRIZMEYER [33]), ACEVADO [34]), SEBIZ [35]), TSCHIENTSCHI [36]), FRIDERICI [37]), FABER [38]), MACASIUS [39]), HELLENIUS [40]), D'ORELL [41]), DORELLE [42]), RUPIZ [43]), AB HOOLWERF [44]), MEIBO-

 MIUS [45]),

20) Exercitationes ad omnes thorac. affect. Tolos. 1616.
21) Opus de morbo strangulatorio. Rom. 1620.
22) Diss. de asthmate. Viteb. 1622.
23) Diss. de asthmate. Helmst. 1622.
24) Diss. de asthmate. Rostoch. 1626.
25) Diss. de difficultate respirationis. Arg. 1631.
26) Ortus medicinae. Amstel. 1648. De asthmate et tussi p. 363.
27) Diss. de asthmate. Lipsiae 1636.
28) Diss. de difficili respiratione. Helmst. 1639.
29) Diss. de asthmate. Regiom. 1642.
30) Diss. de respiratione laesa. Opp. III. p. 176.
31) Diss. de asthmate. Helmst. 1649.
32) Diss. de morbo strangulatorio. Basil. 1650.
33) Diss. de asthmate. Lugd. Bat. 1662.
34) Diss. de asthmate. Lugd. Bat. 1662.
35) Diss. tres de respiratione. Argent. 1664.
36) Diss. de asthmate. Basil. 1664.
37) Diss. de asthmate. Jen. 1666.
38) Diss. de asthmate. Giess. 1667.
39) Diss. de asthmate. Lips. 1668.
40) Diss. de asthmate. Leid. 1668.
41) Diss. de asthmate. Lugd. Bat. 1669.
42) Diss. casus de asthmate. Leid. 1669.

MIUS [45]), COUSIN [46]), WEDEL [47]), MOEBIUS [48]), VESTI [49]), WALLICH [50]), BAUHINIUS [51]), HARDERUS [52]), CAESAR [53]), HOFFMANN [54]), CAMERARIUS [55]), ALMELOVEEN [56]), CRAUSIUS [57]), FASCH [58]), GEORGI [59]), PERTSCH [60]), RIVINUS [61]), VATER [62]), LOEW [63]), VLAKFELD [64]), BOHN [65]), WORMS [66]), KIS-

43) Diss. de asthmate. Lugd. Bat. 1670.

44) Diss. de asthmate convulsivo. Lugd. Bat. 1673.

45) Diss. de respiratione ejusque difficultate. Helmst. 1673.

46) Novum asthma, novis signis, novam caussam arguentibus detectum. Parisiis 1673.

47) Diss. de tussi, difficultate respirationis et pleuritide. Jen. 1674.

48) Diss. de asthmate. Lugd. Bat. 1674.

49) Diss. de asthmate. Erf. 1675.

50) Diss. de respiratione difficili. Leid. 1675.

51) Diss. de asthmate. Basil. 1676.

52) Diss. de asthmate. Basil. 1679.

53) Diss. de asthmate. Altd. 1680.

54) Diss. aeger asthmate laborans. Altd. 1681.

55) Diss. Histor. et cur. asthmatis rarioris. Tub. 1681.

56) Diss. de asthmate. Ultraj. 1681.

57) Diss. de asthmate. Jenae 1683.

58) Diss. de asthmate. Jenae 1684.

59) Diss. de asthmate. Witeb. 1684.

60) Diss. de asthmate. Lips. 1684.

61) Diss. de asthmate. Lips. 1684.

62) Diss. de dyspnoea. Viteb. 1684.

63) Diss. de pectoris tyranno asthmate. Paris. 1685.

64) Diss. de asthmate. Leid. 1685.

65) Diss. de dyspnoea. Lugd. 1686.

66) Diss. de asthmate. Lugd. Bat. 1687.

KISSELIUS [67]), SCHUILMANN [68]), AB HILDERNIS [69]), VAN THÄL [70]), UNGER [71]), SPERLING [72]), CROIZÉ [73]), LOENIUS [74]), DE BERGER [75]), VAN EE [76]), MICHEL [77]), FRANCKENAU [78]), SAUVAGE [79]), WAGNER [80]), ETTMÜLLER [81]), ZWINGER [82]), LAVATER [83]), LUDOLFF [84]), ALBERTI [85]), ARLUNI [86]), ZEIDLER [87]), BURMESTER [88]), GLOXIN [89]), SENDEL [90]), JUN-

67) Diss. de asthmate. Leid. 1688.
68) Diss. de asthmate. Fr. 1688.
69) Diss. de asthmate. Leid. 1692.
70) Diss. de asthmate. Harderov. 1692.
71) Diss. de asthmate. Leid. 1693.
72) Diss. de respiratione laesa. Witeb. 1694.
73) Diss. de asthmate. Leid. 1696.
74) Diss. de asthmate. Ultraj. 1696.
75) De difficultate respirationis. Witeb. 1700.
76) Diss. de asthmate. Ultraj. 1702.
77) Diss. de orthopnoea. Leid. 1702.
78) Diss. de asthmate. Regiom. 1706.
79) Diss. de asthmate. Leid. 1706.
80) Diss. de asthmate. Hafn. 1706.
81) Diss. de asthmate. Lips. 1710.
82) Diss. Nosographia anhelantium. Basil. 1714.
83) Diss. de dyspnoea. Basil. 1715.
84) Diss. Therapia anhelationis. Erf. 1721.
85) Diss. de spirandi difficultate. Hal. 1726.
86) De asthmate. v. HALLER Bibl. med. P. I. p. 535.
87) Diss. de asthmate. Lips. 1729.
88) Diss. de dyspnoea. Lugd. Bat. 1736.
89) Diss. Quaestiones medicae. Monspel. 1742.
90) Diss. de respiratione difficili. Erf. 1743.

JUNCKER [91]), CARTHEUSER [92]), DE SAUVAGES [93]), AURIVILLIUS [94]), STERN [95]), MILLAR [96]), BOEHMER [97]), BOST [98]), RIDLEY [99]), MEYER [100]), COOKSON [1]), FLOYER [2]), VAN ROSSUM [3]), RONSTORFF [4]), WITHERS [5]), DUBOURDIEU [6]), KENNEDY [7]), RYAN [8]), DICK [9]), SCHMIDT [10]), KREYSIG [11]),

91) Diss. de asthmatis vera pathologia et therapia. Hal. 1752.

92) Diss. de diversissima dyspnoeae origine et curatione. Franc. 1753.

93) Diss. de respiratione difficili. Monspel. 1757.

94) Diss. de asthmate. Upsal. 1763.

95) *Medical advise to the consumtive and asthmatic people of England. Lond.* 1767.

96) *Observ. on the asthma, and on the hooping cough. Lond.* 1769.

97) Diss. de asthmate. Hal. 1774.

98) Diss. sistens historiam asthmatis. Erf. 1774.

99) Observationes quaedam med. practicae et physiol. de asthmate et hydrophobia. Lugd. Bat. 1778.

100) Diss. de asthmate ejusque speciebus. Goett. 1779.

1) Diss. de asthmate infant. suffocativo. Edinb. 1780.

2) *Traité de l'asthme. Paris* 1782.

3) Diss. de asthmate. Lovan. 1782.

4) Diss. de asthmate. Duisb. 1783.

5) *Treatise on the asthma. Lond.* 1786.

6) Diss. de asthmate. Edinb. 1793.

7) Diss. de asthmate. Edinb. 1794.

8) *Observations on the history and cure of the asthma etc. Lond.* 1793.

9) Diss. de asthmate. Edinb. 1797.

10) Diss. sistens asthmatis pathologiam. Jen. 1797.

sig [11]), Bree [12]), Besnard [13]), Fleischer [14]), Lipscomb [15]), Pott [16]), Castell [17]), Laubender [18]), Aubert [19]), Zallony [20]), Hecker [21]), Hebert [22]). Quibus auctoribus grati animi tributum sincere persolvendo, reticere tamen nequimus, vix fieri posse, ut tyro in arte medica ex illorum operibus ideas claras de morbis cum laesa respiratione accipiat, quod inprimis sensu diverso vocabulis technicis alligato et defectui debiti ordinis adscribendum est. Conveniamus hinc primum de utrisque.

Vocabula technica.

3. *Dyspnoea* (a Graecis vocabulis *δὺς difficile* et *πνέω respiro*) nobis est, non ut multis aliis,

11) Diss. de tussi convulsiva et asthmate acuto infantum Millari. Viteb. 1798.

12) *Practical inquiry on disordered respiration — distinguishing convulsive asthma, its specific causes and proper indications of cure. Birmingh.* 1797.

13) Diss. de asthmate. Edinb. 1800.

14) Diss. de asthmate Millari. Marb. 1800.

15) *Obs. on the history and cause of asthma. Lond.* 1800.

16) Diss. notiones quaedam de asthmate. Jenae 1800.

17) Diss. de asthmate. Paris. 1803.

18) *Ueber die Erkenntniss u. Heilung der Engbrüstigkeit. Nürnb.* 1804.

19) *Dissert. de l'asthme. Paris* 1809.

20) *Traité de l'asthme. Paris* 1809.

21) *Von den Entzündungen im Halse — besonders dem Asthma Millari. Berlin* 1808.

22) *Diss. sur l'asthme convulsif. Paris* 1812.

aliis, minor respirationis laesae gradus [23]), sed potius, cum CULLENIO [24]), respirandi difficultas *continua*. *Asthma* (a Graeco vocabulo ἄω, vel ἄζω, flo, spiro) non habetur solum pro respiratione cum sibilo, sed exposcit, ut simul *periodice recurrat* atque nullius alterius evidentis morbi sit symptoma. Vocabulum *Orthopnoea* (a Graeco ὀρθὸς, erectus, et πνέω respiro) ad summum gradum [25]) tum dyspnoeae tum asthmatis designandum inservire posset; re ipsa superfluum est. *Apnoea* (a particula negativa α, et πνέω respiro) statum illum indicare potest, ubi respiratio *de-ficere*

23) CELSUS (L. IV. C. 4.) ubi agit de difficultate respirandi, ejus *triplicem* fecit differentiam, nempe, dum modica est, inquit, neque ex toto strangulat, *dyspnoea* appellatur. Quum vehementior est, ut spirare aeger sine sono et anhelatione non possit, *asthma*. Quum accessit id quoque, ne nisi recta cervice spiritus trahatur, *orthopnoea*. Poeta ait:

„Dyspnoea se celat, canit asthma malumque revelat."

24) Synopsis nosologiae method. Edit. J. P. FRANK. Ticin. 1787. Genus 56. Dyspnoea est *difficultas perpetua*, sine angustiae et potius cum repletionis et infarctus in pectore sensu; tussis per totum morbi decursum frequens."

25) BURSERIUS (Instit. med. pract. Vol. IV. Cap. 6. §. 196.) Orthopnoeam sic definit: „dum respiratio ita difficilis est, ut aeger non modo residere et magno conatu, erectaque cervice inspirare debeat, sed etiam rhonchos ducere et stertere."

ficere videtur. Nomen *catarrhi suffocativi* [26]) ob id, quod morbos, quotquot suffocatione terminari possunt, amplectitur [27]), ut absurdum rejicimus [28]). Ad laesam respirationem praeterea spectant

26) Germ. *Steckflufs.*

27) Sub nomine catarrhi suffocativi, apoplexiam (respirationem ferientem), croup, bronchitidem, pneumoniam, pneumonorrhagiam internam, rupturam cordis et aneurysmatum aortae etc. descripta fuisse intelliges, si auctores de illo morbo scribentes adeas. Potiores sunt: Roth (Diss. de caussis, signis, cura catarrhi suffocativi. Lips. 1548.), Michaelis (Diss. de catarrho in genere et in specie suffocativo. Lips. 1636.), Bardili (Diss. de catarrho suffocativo. Tub. 1645.), Hoppius (Diss. de catarrho suffocativo. Lips. 1655.), Rolfinck (Diss. de catarrho suffocativo. Jen. 1655.), Hert (Diss. de catarrho suffocativo. Giess. 1673.), Metzger (Diss. de catarrho suffocativo sciagraphia. Tub. 1675.), Bruno (Diss. de catarrho suffocativo. Altd. 1690.), Horlacher (*von d. Steckflüssen. Nürnb.* 1691.), Tulleni (Diss. de catarrho suffocativo. Leid. 1694.), Coschwiz (Diss. de differentiis asthmatis convulsivi et catarrhi suffocativi. Hal. 1721.), Duising (Diss. de catarrho suffocativo. Marb. 1734.), Juch (Diss. de catarrho suffocativo. Erf. 1734.), Stahl (Diss. de catarrho suffocativo. Erf. 1738.), Brendel (Diss. de catarrho suffocativo. Goett. 1746.), Gutslaff (Diss. de catarrho suffocativo in morbis acut. malign. Hal. 1760.), Kaltschmidt (Diss. de catarrho praefocante. Jen. 1763.), Nicolai (Diss. de catarrho suffocativo. Jen. 1763.), Mauclerc (*sur le catarrhe suffocant ou l'apoplexie pulmonaire. Monsp.* 1803.).

28) De scriptoribus doctrinam catarrhi suffocativi expo-

ctant *oscitatio* [29]) et *suspirium* [30]). Est enim *oscitatio*, inspiratio profunda et lenta, maxillis a se invicem valde diductis, instituta, quam sequitur exspiratio protracta, saepe obscure sonora. *Suspirium* est lenta inspiratio thorace dilatato et sursum deducto, cui exspiratio sua sponte collapso succedit, utrisque motibus sonoris redditis.

Ordo noster.

4. De dyspnoea *morborum acutorum symptomate* dumtaxat respectu *semiotico* loquimur. Dyspnoeae, in *morbis chronicis* obvenientis, aetiologiam ob id tradimus, ut hujus phaenomeni nexus cum morbis illud producentibus magis magisque elucescat. Praeterea *dyspnoeae* vocabulum ad *respirandi difficultatem* designandam requiritur, dum morbus primarius illam excitans, sine cadaveris sectione, certe determinari nequit. Praemissa

nentibus monet LIEUTAUD (Synopsis universae prax. med. Amstel. 1765. P. I. p. 166.): „vix quid certi ex libris eruere licet: cum de hoc argumento tradita lascivientis potius ingenii, quam sedulae observationis opus sapiant.“

29) GALL. *Baillement*. GERM. *Gähnen*. POL. *Poziewanie*. ROSS. Зѣванїе. LOSSIUS diss. de oscitatione. Lips. 1664. WALTHER diss. de oscitat. Lips. 1738. ROEDERER diss. de oscit. Goett. 1758. SAVARY *dict. des sc. méd. T.* 2. p. 518.

30) GALL. *Soupir*. GERM. *Seufzer*. POL. *Westchnienie*. ROSS. Вздохъ. VEHR diss. de suspirio et suspirioso. Fr. 1689. BERDOT diss. de suspirio. Basil. 1756.

missa dyspnoeae doctrina, nos ad asthma *periodicum* convertimus. Praecepta ad illud curandum, dyspnoeis quoque adaptari possunt *).

De respiratione ut signo.

5. Respiratio, boni ominis, si facilis, magna, plena, aequalis, nec interrupta est, si neque cum vi ac impetu quodam, stridore aut sibilo, dolore, anxietate, aëris reciprocatio fit, si paulo post, ubi nimis intenta est, lentior et pacatior deprehenditur. Peccare potest respiratio a) *ratione temporis* — quo peragitur — velox, celer, tarda [31]; b) *ratione spatii* seu dilatandi thoracis et pulmonis — magna, parva; c) *ratione vehementiae* — fortis, debilis; d) *ratione sensus* — facilis, indolens, difficilis, dolens, anxia, suspiriosa, luctuosa, suffocans; e) *ratione modi* — aequalis, inaequalis, interrupta, intercisa, intermittens; f) *ratione qualitatis aëris spirabilis* — calida, frigida, olens; quae formae mirifice inter se conjungi possunt, uti videre est apud GALENUM [32]), JUNCKERUM [33]) et GRUNERUM [34]). *Respiratio velox et magna* non timenda [35]); secus autem quae simul parva et brevis est, denique celerrima fit, nam mortem imminere docet. *Respira-*

*) Cap. XIII. §. LXIII. N. 7.

31) Homo sanus adultus quietus spatio sexagesimae horae partes circiter viginti duo respirationes absolvit.

32) Difficult. respirandi I. 20. p. 241. III.

33) Semiol. C. 3. §. 33. p. 457.

34) Semiotice physiol. et pathol. p. 173.

35) BOERHAAVE Instit. med. §. 976.

spiratio tarda s. lenta libera, nisi extrema frigeant, aeger debilis sit, bonum signum constituit. *Respiratio crebra et parva* index doloris et inflammationis pectoris itemque viscerum vitalium esse solet[36]. *Respiratio rara et laboriosa* vires prostratas denotat, et in hystericis animi defectionem[37]. Ab *respiratione magna et longo quasi intervallo interjecto revertente* delirium expectatur[38], a magna et *diu consistente*, delirium et convulsiones[39]. *Respiratio parva* est semper morbi mali testimonium, et exinde facile intelligitur, cur *exspiratio magna* et *inspiratio parva*, et vice versa, dicatur[40] mortem proximam designare, at *extendens*, *urgens*, *obscura* et *veluti duplicata* virium defectionem. Gravis morbi periculum est, ubi aeger *spiritum difficulter* ducit; si *delirium* simul adsit, febris eventus letalis praedicebatur[41]. *Respiratio suspiriosa*, nisi moerori aut consuetudini debetur et cum marcore ingruat, de futuro abortu testatur[42]. In acutis febribus ista *respiratio luctuosa* pessimum signum est[43]. *Spiratio stertendo peragenda*,

36) Hippocr. Progn. §. 4. et Coac. §. 2.

37) Zimmermann *von d. Erfahr. T. I. B.* 3. *C.* 6.

38) Hippocrates Progn. §. 4.

39) Hippocrates Coac. §. 2.

40) Coac. l. c.

41) Hipp. Coac. §. 3. et Aph. 4.

42) Hipp. Coac. l. c.

43) Hipp. Aph. VI. 54. I.

agenda, quo respiratio operiosior est, quo magis adulto morbo apparet (nam in principio minus metui debet [44])), quo vehementius urget cum aegri rebus desperatis, fervente quasi gutture, ingentique strepitu et oris spuma, — instantem suffocationem annunciat. Si *nil dolet* dum respirat, aeger in morbo pectoris non periclitatur [45]). *Respiratio inaequalis* pro malo morbi signo habetur. Item *respiratio frigida* [46]). Si *spiratio foetens* simul *cadaver olet*, eo certior propiorque mors [47]).

§. LIX.

De Dyspnoea.

1. A vertice ad talum, vix ulla corporis pars, quae dyspnoeae caussam continere non possit, invenitur [48]). — *Generatim.*

2. *Ex encephalo* respirationem saepe reddi difficilem, Willis [49]) et Morgagni [50]) jam docuerunt. — *D. ex encephalo.*

44) Hipp. Epid. VII. 7.

45) Gruner l. c. p. 185.

46) Hipp. Coac. §. 2. Progn. §. 4. Epid. I. Sect. 3. Aeger. I. 2. Epid. VI. Sect. 4.

47) Avicenna L. IV. Fen. I. Tr. 4. C. 2.

48) Boerhaave (Praelect. ad Institut. §. 601.) eo processit, ut scriberet, vix ullam in corpore toto particulam superesse, cujus non aliquae in negotio (respirationis) partes sint."

49) Op. c. Obs. de asthmate convulsivo.

50) De sed. et caus. morb. Ep. XV. Art. 4. Provocat

cuerunt. Confirmat id quotidiana experientia in hydrocephalo [51]), incubo [52]) et in apoplexia [53]). Apoplectici quid nonnullos catarrhos suffocativos habere jam dudum animadverterunt COSCHWITZ [54]), FR. HOFFMANN [55]), JUNCKER [56]), et SWIE-

illustris auctor ad observationes WILLISII, — quae spectant ad aegros, „qui nisi erectum semper, aut pronum caput servarent, *statim anheli* fiebant, ac *velut moribundi respirabant* cum retrorsum caput moverent, aut supini decumberent, idque non aliam ob causam, nisi quod seri acris colluvies ingens, quae intra eorum cerebrum dissecando inveniebatur, dum caput, ut diximus, reclinarent, *versus nervorum originem qui pulmoni inserviunt*, *relapsa*, illam vehementius urgebat, quemadmodum ex sectione hujus I. observatione CLXIV. cognosces.“ VALSALVA virum annorum quadraginta observavit cum respiratione adeo laesa, ut erecta cervice spirare debuerit, idque cum sibilo et magna elevatione abdominis. Secto cadavere viscera thoracis sana, sed in cranio gelatina et serum copiosum reperiebatur (l. c. Art. 6.).

51) P. II. Vol. I. Sect. I. C. IV. §. XXI. N. 3 (56). VESALIUS hydrocephalicam puellam vidit, quae, quoties caput ab adstantibus movebatur, et erigebatur, gravem illico tussim cum diffieili respiratione experiebatur. (BONET sepulchr. Sect. 16. Obs. 6.).

52) P. II. Vol. I. Sect. I. C. X. §. XLIV. N. 1.

53) ib. Cap. V. §. XXV. N. 2.

54) Diss. de differentiis asthmatis convulsivi et catarrhi suffocativi. Hal. 1721. §. 18. „Catarrhus suffocativus quoque, sicut haud raro praecipue in subjectis valde senibus, *apoplexiam* veram phlegmaticam conjunctam habet.“

SWIETEN [57]), atque nuper demonstravit HOHNBAUM [58]). Ac re quidem vera, apoplexiae causâ, circa origines nervorum paris vagi [59]) et intercostalis versante, aliter fieri nequit, quominus pulmones in paralysin [60]) incidant. Ipsa jam oscita-

55) l. c. §. IV. „discernere porro oportet asthma convulsivum a catarrho suffocativo, quippe qui cum vultus rubore, stertoreque stipatus, *paralytici quid* involvit."

56) Conspectus med. theoretico-practicae. Hal. 1718. p. 508.: „Differentiam catarrhi suffocativi ab *apoplexia serosa* anxie quaerere frustraneum, nec illius usus est; saepe enim concurrunt; hanc autem sinceram arguunt praegressa solum capitis mala, rubor et lippitudo oculorum, cephalaea obtusa, spumescentia ex ore."

57) „Docuerunt observationes, in sanis etiam hominibus quandoque, absque ullis signis morbi antecedentis, *subito impediri* deglutitionem vel *respirationem*, vel et utramque, atque mox mortem sequi, licet nullus tumor in faucibus, vel externis partibus, neque insolita earundem gracilitas et siccitas apparuerint antea. Catarrhum suffocativum vocaverunt plurimi auctores simile malum, quia a materiae eliquatae in fauces et pulmones subita destillatione natum putabant fere semper."

58) *Ueber den Lungenschlag, nebst einer Einleitung über Schlagflüsse überhaupt. Erlang.* 1817.

59) Experimenta LE GALLOIS docent, quod ablata portione medullae oblongatae, ex qua nervus vagus oritur, omnis respiratio extemplo cessat. (*Experiences sur le principe de la vie etc. Jan.* 1812.).

60) Nomen *apoplexiae pulmonalis* (*Lungenschlag*) a HOHNBAUM in usum deductum ob id reprobo, quod, si

oscitatio ipsumque *suspirium* saepe ex encephalo proficisci videntur [61]). Dyspnoeam ex capite provenire dignoscitur, habita ratione signorum cerebri affectionem indicantium. Signa haec, dyspnoeam modo praecedunt, modo concomitantur, modo illam sequuntur [62]): quod ultimum si accidat,

vellemus ex parte per apoplexiam paralytica redditâ, apoplexiae ipsi nomen impertire, tot efficerentur apoplexiae, quot corporis humani exstant partes.

61) Sunt comites familiares apoplexiae, hydrocephali, torporis cerebri, taedia etc. Fracto enim nervorum in pulmones imperio, quid mirum, si respiratio langueat, et circulus sanguinis per haec organa difficulter locum obtineat, sique tunc homo cogatur, diductis maxillis et elevato thorace inspirare? (Cfr. Le Gallois l. c. qui docet, caput a trunco resectum oscitare). Inter caussas tamen oscitationis et suspirii, et pulmonum cum ventriculo consensus praeteriri non debet. Item cum utero; constat enim aestum venereum sexu sequiori sese haud raro per oscitationem manifestare, quod tamen symptoma hoc in casu et cum affectione cerebelli, oestro venereo haud praesente, cohaerere posset.

62) Notum est paralysin interdum apoplexiam annuntiare (P. II. Vol. I. Sect. II. C. XII. §. LX. N. 1.), quod tunc contingere solet, dum origo nervi cujusdam antequam sensationes et facultates animi pereunt, laeditur. Errare hinc videtur Lieutaud (l. c.), dum ait: „Plures demum praedictum catarrhum (suffocativum) ab apoplexia haud differre sibi falso persuaserunt; cum suffocatio in hac catarrhi specie se prodat, priusquam aboleantur sensationes, uti constat ex relatu

cidat, cave ne effectum interceptae respirationis in encephalum [63]) pro caussa dyspnoeae habeas.

D. ex vitiis columnae vertebralis.

3. Imperium *columnae vertebralis* in respirationem [64]) jam HIPPOCRATES [65]), GALENUS [66]), PLATERUS [67]), MEIBOMIUS [68]), MORGAGNI [69]), SORBAIT [70]), ARNEMANN [71]) intellexere, ac recentiora

famulorum excubias agentium; dum apoplectici primo functionibus animalibus plane carent, dein vero respiratio laeditur."

63) Cap. X. §. XLIV. N. 3. C.

64) P. II. Vol. I. Sect. II. Cap. I. §. II. 4. Cap. II. §. VII. 2 (89) 3. (41. 44). Cap. XII. §. LXII. 4. p. 456. §. LXIII. I. Et praesentis libri Cap. VIII. §. XXXIV. N. 9.

65) Aph. L. VI. Aph. 46. „Qui gibbi fiunt *ex asthmate*, aut tussi, ante pubertatem moriuntur." Summum virum, effectum cum caussa confundisse, arguere licet.

66) L. III. de difficult. respir. C. 6. (Docet, illos, qui spinam supra septum transversum in posteriorem partem luxatam habent, difficulter spirantes et stertorosos fieri).

67) Prax. L. II. C. 4. (A diaphragmatis imbecillitate interdum asthma provenire sentit idque occultum vocat, „quod majores praesertim nervi septi, a dorsali medulla progressi, defluxionibus aut aliis morbis separatim et soli infestati, *dyspnoeam* quandam pariunt, qualem in asthmaticis nullis aliis pulmonum affectorum indiciis apparentibus, continuo aegros infestare observavimus.")

68) Diss. cit. §. XIX.

69) Epist. XV. Art. 4.

70) Med. pract. p. 1. 44. a luxatione vertebrarum colli (tracheam comprimente?).

tiora experimenta LE GALLOIS 72), CROSS 73) aliorumque confirmarunt. Laesa origine nervorum, qui musculis thoracis, abdominis, et diaphragmatis provident, necessario perturbatio respirationis sequi debet.

D. a vitiis nervorum. 4. *Laesionem paris nervorum vagi* nervorumque *diaphragmatis* respirationem offendere, experimenta GALENI 74), LOWERI 75), SWAMMERDAMII 76) aliorumque 77) demonstrant. *Dyspnoea*

71) *Versuche*. 1. *B*. p. 90. In vulneribus cerebri respirationem laedi observavit.

72) Op. c. Docent illius experimenta, quod ex sectione medullae spinalis sub septima vertebra cervicali potestas costas elevandi cessat. Ita contractio diaphragmatis a sectione medullae ejusdem sub prima vertebra cervicali.

73) *Annals of philos. by* THOMPSON. *Lond.* 1815. *Febr.*

74) Notum est elegans experimentum, quod in brutis tentaverat; ligatis scilicet aut resectis nervis diaphragmaticis, vidit ille dyspnoeam supervenire, cui dyspnoeae et hodiedum nomen GALENICAE impertiri solet. v. SAUVAGES Nosol. method. morb. Cl. II. Gen. 7. Spec. 16.

75) De motu sanguin. C. 2. p. 91. (Operoso experimento ostendit, nervis octavi paris in cervice arcte ligatis, aut penitus abscissis, animalis pectus suspiriosum fieri).

76) Tract. de respiratione. Sect. L. II. C. 2. §. 4. (Docuit, quod si nervi diaphragmatis, qui per thoracem et quidem mediastinum satis notabiles feruntur, quacunque de caussa sive igne sive scalpello irritentur,

pnoea a plumbo [78]) (morbus metallurgorum) an ex imperio hujus metalli in pulmonum nervos, paralysi organorum respirationis ansam praebente, derivanda?

D. ex vitio cavitatum nasalium et faucium.

5. Sat evidentes sunt caussae *dyspnoeae* ex *vitiis cavitatum nasalium*, e. c. excrescentiis [79]), polypis [80]), hydatidibus [81]), atque ex illis *faucium*, e. c. condylomatibus [82]), steatomate veli

Aaa 2 pala-

statim contractionem majorem minoremve septi transversi excitari).

77) Provençal, Blainville, Arnemann, Dupuytren, Emmert etc.

78) Stockhusius de affectu asthmatico montano, *die Bergsucht*. App. ad libellum de fumo lithargyrii noxio. Goslar. 1656. Michaelis diss. de morbis metallariorum. Scheffer *von d. Gesundheit d. Bergleute*. Leigh *natural history of Lancashire*. Ernst in *Museum d. Heilkunde*. 1. *B. N.* 11. Acta med. Berol. Dec. I. Vol. 6. p. 31. Plumbum organis respirationis non solum dum inspiratur, sed et ori assumptum nocere, docet dyspnoea a *vino lithargyrisato* orta (Eph. N. C. Dec. III. An. 4. Obs. 30.).

79) Quelmalz Pr. de narium earumque septi incurvatione. Lips. 1750. Haller. Coll. disput. pract. Vol. I. N. 24.

80) Sützelberger in Hufeland's *Journ.* 20. *B.* 3. *St.* p. 62. De *polypo sinus maxillaris*, dyspnoeam inducente, legitur in *Recueil périod. de la soc. de méd. de Paris. T. II. N.* 9. et Desault *Journ. de chir. Vol. I.*

81) Portal *Cours d'anatomie méd. Vol.* 4. p. 99.

82) Severinus de recondita abscessuum natura p. 191. Vogel in Loder's *Journ.* 2. *B.* p. 455.

palatini [83]), vulneribus musculorum mylo- et geniohyoideorum [84]) et struma [85]).

D. ex thorace.

6. Nec valde recondita est origo *dyspnoeae* ex deformitate *thoracis* [86]), inprimis sterni [87]), ex cartilaginis mucronatae incurvatione [88]), et illius [89]) non minus quam cartilaginum costarum osse-

83) Ploucquet Diss. sistens memorabile exemplum dyspnoeae. Tubing. 1797.

84) Hamberger in Act. acad. nat. cur. Vol. 3. p. 285.

85) Cap. VI. §. XXIII. N. 1. Muralt *chirurgische Geschichte. N.* 18.

86) Eleganter de hoc argumento scripsit Senguerdius in Osteol. p. 39. verbis Spigelii allegatis. V. praeterea: Lentillius Miscell. Vol. II. p. 465. Riedlin Lin. med. 1696. p. 478. Haen Opusc. inedita. Vol. I. p. 70. Et gibbum, praeter laesionem nervorum musculis thoracis providentium, modo plane mechanico dyspnoeam gignere posse sponte elucet. Cfr. Wichmann in Loder's *Journ.* 2. *B.* 1. *St.* p. 33.

87) Bonet Sepulchr. Obs. 117. Vater Diss. casus singular. asthmatis a pressione sterni, ex febre putrida cum orthópnoea affligente reportati, et sola thoracis artificiali constrictione curati. Viteb. 1730. Haller Diss. pract. Vol. 2. N. 48. Observavi in puellis, quae Vindobonae in officinis taeniis fabricandis operam navabant, quin tamen semper respirandi difficultas allato vitio responderet.

88) Sennert Prax. med. L. II. p. 2. (ex pugillatu).

89) Bonet l. c. Add. Obs. 11. ex Diemerbr. Schenk Lib. II. Obs. 264. ex Bauhino.

ossescentia [90]), ex qua ultima *dyspnoea senilis* [91]) immerito repetebatur [92]).

7. *A musculis thoracis, abdominis et a diaphragmate* cum respirationis opus dependeat; illorum musculorum vulnera [93]), aliaque [94]), tumque septi steatomata [95]), tumores cystici [96]) et obstacula motus *), illud opus laedere debent. Porro possunt hi musculi quoque *universalis corporis inertiae* participes esse, ex quo *dyspnoeam chloroticarum, scorbuticorum, convalescentium, obesorum* [97]) partim derivare licet. Interdum vasa sanguifera [98]) incusanda.

D. ex musculis.

8. *Ad*

90) Bonet l. c. L. II. Obs. 116. ex Platero. Vogel Progr. observ. binae de asthmate singulari ex cartilaginum costarum ossescentia. Goett. 1773.

91) Hippocrates difficultatem spirandi morbis senum adnumeravit. Sect. III. Aphor. 31.

92) De aliquali difficultate id forte concedi posse autumat Meibomius (l. c. §. XX), quoniam in respiratione, dum deorsum sternum trahitur, aliquem circa costarum cum cartilaginibus sterni conjunctionem motum observare licet.

93) Act. N. C. Vol. III. Obs. 86.

94) Diemerbroeck Observ. et curat. C. N. 86. Pelargus *med. Jahrg.* 3. p. 201.

95) Bonet l. c. Obs. 114. ex Veslingio.

96) Averos in *Hist. et mem. de Toulouse.* 2. *Vol.*

*) E. c. dum sursum premitur a ventriculo (Bonet l. c. Obs. 142. ex Pisone), a hepate (Hautesierk *Recueil Vol.* 2. p. 580).

97) De dyspnoea obesorum legantur Nova Acta N. C. Vol. I. Obs. 90. Eph. N. C. Dec. II. a. 10. Obs. 175.

D. ex vitiis cavitatum pleurae, mediastini, et oesophagi.

8. *Ad vitia cavitatum pleurae et mediastini* dyspnoeam excitantia spectant empyema [99]), hydrothorax [100]), aër inter pleuram et pulmonem collectus *), pleurae ossescentia [1]), sarcoma [2]), steatoma [3]), ejusdem cum partibus vicinis adhaesio morbosa [4]); porro mediastini inflammatio [5]),

Cent. X. Obs. 25. Hoepfer in Hercule med. L. III. C. I. Deodatus in valetudine p. 167.

98) Swammerdam ingeniosissimi Stenonis experimentum refert, de ligata in thorace arteria magna, cessante inde musculorum motu (l. c. Sect. I. C. 7. §. 3.).

99) Cap. X. §. LI. N. 10.

100) Cap. XI. §. LIII. N. 1.

*) Meckel in *Mem. de l'acad. de Berlin* 1759. p. 42. Kellie in *med. Comment. v. Edinb.* 2. *B.* p. 432. Cfr. C. XIII. §. LX. N. 3 (15). *Paracentesin* ad emphysema cavitatum pleurae sanandum proposuit Hewson (*med. obs. T.* 3. p. 372.) atque feliciter perfecerunt Gooch (*med. and chir. obs.*) et Kellie (*medical commentaries. P. II.* p. 425).

1) Schacher de ossificatione praeternaturali. Lips. 1726.

2) Eph. N. C. Dec. II. An. 4. Obs. 103.

3) Portal *Cours d'anatomie méd. Vol.* 5. p. 26.

4) Medici quidem nimium adhaesionibus morbosis pleurae cum pulmone et diaphragmate quondam tribuerunt, uti ex ipso Benedicto elucet (Theatr. tabid. Exerc. 26. p. 49.); ac pulchre Meibomius (l. c. §. XXXII.) illis, qui dyspnoeam ex hac caussa repetunt, respondit: „nec video, quomodo hujusmodi coalitus pulmonum motui possit obstare, quippe qui in inspiratione pe-

tio [5]), hydrops cruentus [6]), atque pinguedinis in eo collectio [7]), *morbi thymi* [8]), *oesophagi* e. c. illius obturatio [9]), suppuratio [10]).

9. Cre-

ctoris dilatati motum sequuntur, et cum eo quoque concidunt et coarctantur, ut in exspiratione." Ratiocinio adhuc plus observationes DIEMERBROECKII (Anat. L. II. C. 13.) valent, utpote qui in pluribus cadaveribus toto ambitui pleurae pulmonem adhaesisse vidit, quibus in vita nulla fuit dyspnoea. Idem observationes aliorum, ne dicam de propriis valent. Interea vidi tamen homines, qui peripneumonias quondam perpessi erant, et qui cursui indulgere haud poterant, quin anheli fierent et dolorem ad latus thoracis perciperent. Puto abdomine valde pleno et distento, diaphragmate sursum pulso, adhaesiones morbosas pleurae cum pulmonibus utique respirandi opus impedire posse.

5) PETRUS SALIUS DIVERSUS de curat. morb. particul. Cap. 6. BONET l. c. Obs. 125. RODERICUS À FONSECA T. II. Consult. 84.

6) RIVERIUS obs. med. Cent. I. VERDRIES de asthmate puerorum.

7) WALDE in *med. obs. and inquiries.* 3. *Vol. N.* 9.

8) LIEUTAUD Hist. anat. med. L. II. Obs. 448. HEINECKER in HUFELAND's *Journ.* 6. *B.* p. 74. MORGAGNI Epist. XV. Art. 16. qui observationes VORWALTNERI de sarcomate et illas VATERI de glandula thymi ingente, tophis cretaceis referta, ex Eph. N. C. Dec. III. A. 7. Obs. 144. et A. 9. Obs. 161. in medium adducit. VERDRIES l. c. p. 10.

9) MARCELLUS DONATUS Lib. III. C. 8.

10) CERVEAU in *Journal de méd. T.* 75.

D. ex vitiis laryngis, tracheae, et bronchiorum, speciatim de dyspnoea mucosa.

9. Crescit caussarum dyspnoeae copia, quo propius ad ipsum respirationis instrumentum accedimus. Sic *foetus* vix utero exclusus, a pituita circa epiglottidem et in bronchiis collecta (tum a materia corpusculum a nativitate obducente, tum a muco genitalium matris, tumque a secretione propriarum glandularum, vias aëreas investientium [11]), repetenda), nisi suffocetur [12]), saltem in dyspnoeam ad pluras horas protractam haud raro incidit. Interdum variolae, tracheam obstruendo, dyspnoeam relinquunt [13]). *Croup* imperfecte resolutum, interdum angustiam laryngis aut tracheae, dyspnoeam, sibilo stipatam, excitantem, relinquere, monuimus *). Idem accidit, dum hae partes angustantur comprimunturque [14]) a cartilaginibus arytaenoideis crassescentibus [15]),

11) „*Le volume de ces glandes est aussi fort considérable dans le foetus; et il y a une si grande quantité de mucosité dans les voies aëriennes, qu'elles en sont obstruées: les enfants ne peuvent s'en debarasser et ils périssent faute de pouvoir respirer.*" PORTAL l. c. T. V. p. 40.

12) Cfr. Cap. de Asphyxia.

13) MEIBOMIUS l. c. §. XXXIV. „Et hinc saepe post variolas satis diu adhuc pueros dyspnoea exercet."

*) Cap. III. §. XIII. 3 (87).

14) BEHRENDS de dyspnoea a tumoribus asperam arteriam coarctantibus (Miscell. N. C. Dec. III. A. 3. p. 205).

tibus [15]), a glandulis scirrhosis [16]), a variis tumoribus [17]), inprimis a steatomate [18]), cystide [19]), sacco hydatidoso [20]), ab arteria subclavia dextra inter tracheam et oesophagum transiente [21]), ab aorta [22]), aliisque caussis **), quibus adde laryngis et tracheae ulcera, concrementa [23]), corpora peregrina in illas aeque ac in *bronchia* illapsa [24]), istarum

15) FANTONUS Anat. corp. humani diss. 13. v. MORGAGNI Epist. XV. Art. 12.

16) FORLANI Observ. Dec. I. N. 3.

17) BARTOLETUS methodus in dyspnoeam. L. IV. Eph. N. C. Dec. III. A. 2. Obs. 115. A. 7. Obs. 144. SCHELHAMMER de re med. v. HALLER Bibl. chir. Vol. I. p. 460. RUSH *Comment. von Edinb.* 4. *B.* p. 194. DESGRANGES in *Journal de méd. continué. Vol.* 2. p. 507.

18) LODEMANN in LODER's *Journ.* 1. *B.* p. 196.

19) RUSH *Med. Bemerk. u. Untersuchungen.* 6. *B. N.* 9. (Inter cartilaginem cricoideam et oesophagum).

20) LIEUTAUD in *Histoire de l'académie R. de Paris.* 1754. *N.* 105. (In thyreoideo corpore erat inclusus et penetrabat in tracheam).

21) BAYFORD in *Mem. of the med. soc. of Lond. Vol.* 2.

22) Cap. de aneurysmate aortae.

**) Cap. de angore pectoris.

23) Cap. IV. §. XVI. N. 2.

24) C. III. §. XII. N. 6 (33). Exemplis allatis addi possunt et sequentia: BENEDICTUS de re med. L. VII. Prooemium p. 128 (pilula). *Bresl. Samml.* 1720. *II.* p. 107. (nucleus cerasorum devoratus); DESAULT *chir. Nachlaſs. II. B.* 3. *Th.* p. 271. (nucleus cerasi duos annos morans). Eph. N. C. Dec. I. A. II. Obs. 242.

rum ossescentiam[25]), angustiam[26]) et polypos[27]). Peculiari autem attentione digna est *affectio morbosa membranae pituitosae bronchia investientis*, quae tantam *muci* copiam largitur, ut, obliteratis canalibus aëreis, respirationis difficultas sequa-

A. III. Obs. 33. (nucleus pruni); LESCURE in *Mém. de l'ac. R. de chir. T. V.* p. 524. LENZ in STARK's *Archiv. IV. B.* p. 762. (faba), FONTANA in *Giorn. di Med.* v. *Auswahl f. Wundärzte* p. 105. (semen melonis), MARTIN in *Phil. Trans. Vol. LV.* p. 89. (frustum panis), DE LA MARTINIERE in *Mém. de l'ac. R. de chir. T. V.* p. 521. WAINWRIGHT v. KÜHN *phys. med. Journ.* 1800. p. 273 (acus).

25) BADER Obs. 33. HAEN rat. med. T. VII. C. 2. p. 90. 91. (Non solum annuli bronchiales ossificati fuere, sed et illi tracheae; nihilominus aeger respirationem nisi brevi ante mortem habuit facilem; tussiebat vero pertinaciter). MORGAGNI ossescentiam bronchiorum in aetate senili saepius invenit (L. II. Epist. anat. med. 15. et 18. p. 113).

26) Cap. VIII. §. XXXV. N. 7.

27) *Hist. de l'ac. R. des sc. à Paris* 1705. p. 32. NICHOLS *Account of a polypus ressembling a branch of pulmonqry vein, coughed up by an asthmat. person*, in *Philosoph. transact. Y.* 1731. p. 123. In medicorum Londinens. obs. (1. *B.* p. 317. 324.) post magnam dyspnoeam plures polypi, duos, tres aut quatuor pollices longi, multi etiam minores, per tussim expulsi fuerunt, quorum color albus et pellucidus quasi cremori lactis similis erat. Similia observarunt BAILLIE et SOEMMERRING (*v. krankhaften Bau* p. 46.), MURRAY (de polypis bronchialibus, opusc. Vol. I. p. 253.) et J. P. FRANK (Epit. L. VI. p. 180).

sequatur [28]), nominibus *dyspnoeae mucosae* [29]), *asthmatis pituitosi* [30]), *phthisis pituitosae* [31]), et *catarrhi chronici* [32]) insignita. Sane hoc malum gradu solum a *bronchitide chronica* [33]), quatenus scilicet ista non *mucum* sed *lympham coagulabilem* largiatur, differt. Prout in illius decursu inter reliqua signa eminebat aut *macies*, aut *tussis*, aut *respirandi difficultas*, nuncupabatur modo *phthisis pituitosa*, modo *catarrhus pulmonum*, modo *dyspnoea mucosa* [34]). Suademus, ut posteri morbum cum singulis suis symptomatibus sub nomine *blennorrhoeae bronchiorum* describant. Interea nos, de novis nominibus minus solliciti, dum de re ipsa, ut fas est, convenimus, morem antiquum sequimur, hujus blennorrhoeae illam formam describendo, quae potissimum respirationis difficultate insignitur, atque, ut diximus, *dyspnoea mucosa* salutatur. Aeger huic malo (caeterum salutem vix aut ne vix quidem laedenti)

28) Wolff de orthopnoea a spissitudine muci in bronchiis a frigore producta v. Acta Acad. N. C. Vol. 6. p. 276.

29) Apud Sauvages (Nosol. method. Cap. V. Gen. 7.) hoc nomine oedema pulmonis insignitur.

30) Kaltschmidt diss. de asthmate pituitoso. Jen. 1757.

31) Cfr. Cap. X. §. LI. N. 13.

32) Cfr. Cap. XIV. §. LXV. N. 5.

33) Cap. X. §. LI. N. 13.

34) Alii asthma pituitosum.

denti) obnoxius, matutinis praecipue horis, pectoris angustiam percipit, a qua, non nisi rejecta multa pituita tenaci, liberatur. Interdum haec dyspnoea mucosa gravius et quodammodo per paroxysmos affligit, quod si contingat, ea aut complicationem cum asthmate periodico exhibet, aut effectum vitii cordis, aut vasorum majorum sistit. Nullibi saltem copiosiorem muci in bronchiis secretionem vidimus, quam ibi, ubi haec vitia pulmonibus vim inferebant. Porro si perpendamus, dyspnoeam mucosam maxime in hominibus habitus laxioris, inprimis in foeminis, viris obesis, litteris deditis, vitam sedentariam ducentibus, obvenire ac cadaverum sectiones revera pulmonum laxitatem patefecisse [35]), caussam mali illius et in *atonia* quaerere licebit. Interea nec huic caussae plus quam par est adscribamus! Saepe enim secretio muci in bronchiis nobis magis effectus videbatur, stimuli cujusdam morbosi e. c. pulverum aut vaporum inspiratorum [36]), arthritici [37]), haemorrhoidalis [38]) aut

35) FRACASTORIUS Opp. P. I. L. 2. C. 9. p. 169. HALLER v. *Götting. gelehrte Anzeig.* 1777. p. 1196.

36) Visa est dyspnoea ab inspiratione pulveris farinae in molitoribus (Eph. N. C. Dec. III. A. 5 et 6. Obs. 63.), in pistoribus (BETHEDER in *Berliner Sammlung. IX.* p. 59.), lapidum (Act N. C. Vol. 5. Obs. 85. BONET l. c. add. Obs. 4. MEIBOM. l. c. §. XXXV.), plumarum (DIEMERBROECK Anat. L. II. C. 13.), ipecacuanhae (SCOTT in *med. Comment. von Edinb.* 4. *B.*

aut impetiginosi [39]). Posse enim membranam, bronchia investientem, cutis aliarumque membranarum mucosarum vices agere, copiosa exempla dyspnoeae mucosae a suppressione fluoris albi [40]) aut blennorrhoeae urethralis [41]) ortae, docent. Et morbi *glandularum bronchialium* [42]) ad dyspnoeae mucosae caussas spectant.

10. De dyspnoea a *pulmonum* scrophula [43]), hyda- D. ex vitiis paren-

p. 74. et in *Phil. Transact. Year* 1776. *N.* 9.); item ex vaporibus calcis (GEORG. HORSTIUS T. II. Obs. 4.), mercurii (TH. GROSSIUS de morb. capitis et thoracis p. 461. BARTHOLINUS Act. Hafn. Obs. 79. HORSTIUS L. VII. Obs. 25.).

37) KAEMPF Enchiridium med. p. 52.

38) Plura hujus generis exempla vidi.

39) LENTIN Memorabilia Clausthaliens. N. 106.

40) J. P. FRANK Epit. (l. c. p. 178) ait: „Nos ipsi quondam, cum foeminae juveni, blennorrhoea jam a septem annis laboranti, eo quod ob graves rationes citius hoc a morbo liberari, supplex rogaverit, per injectiones aluminosas hunc fluxum cohibuissemus, eandem in magnam dyspnoeam et anxietatem conjectam fuisse doluimus." Sic ex fluore albo male tractato hunc morbum venisse, MAJUS observavit. (*Briefe über d. schleimigte Lungensucht*, in *d. Pfalzbayerschen Beyträgen z. Gelehrsamkeit. Jahr* 1782. 2. *Heft.* p. 112).

41) Cfr. Cap. X. §. L. N. 2 (74).

42) VERDRIES de asthmate puerorum p. 10.

43) *Dyspnoea a tuberculis* SAUVAGES Nosol. method. Cl. Morb. V. Gen. 7. Spec. 2. Cfr. BONETI Sepulchret. Obs. 30. 40.

chymatis pulmonum.

hydatidibus [44]), calculis [45]), induratione fere cartilaginea [46]), scirrho [47]), steatomate [48]), infarctu cruento [49]), vomica [50]) tumoribusque varii generis [51]) in capite de phthisi pulmonali abunde locuti sumus, et de illorum emphysemate aliisque vitiis analogis in capite de asthmate periodico quaestio erit.

11. Ex

44) Bonet l. c. Obs. 33. Eph. N. Cur. Dec. III. Art. I. Obs. 80.

45) Bartholin. method. in dyspnoeam Lib. IV. Morgagni op. c. Epist. XV. Art. 19. 20. 21. 25. 26. Epist. LXIX. Art. 14.

46) Schreiber in Nov. Comment. Petrop. 3. Vol. p. 395. J. B. Sylvaticus Principis cujusdam ex dyspnoea defuncti pulmones adeo induratos invenit, ut vitri cocti instar frangerentur (?) (Wedel diss. de asthm. mechan.).

47) Heister Diss. de asthmate scirrhoso hactenus fere neglecto. Helmst. 1749.

48) Bang in Act. N. C. med. Havn. 2. Vol. p. 205. Corvisart et Leroux *Journ. de méd. contin.* 2. *Vol.* p. 3. (13. librarum). Fontanus obs. anat. med. select. (sarcoma).

49) Willisius Pharm. rat. Sect. 7. Cap. 2.

50) Schenk Obs. med. L. II. N. 58. 67. Bonet l. c. Obs. 31.

51) Eph. N. C. Dec. III. A. 7 et 8. (Sarcoma sub sterno). Meckel l. c. Fabricius Hildanus Cent. II. Obs. 44. Haen rat. med. cont. T. II. p. 14. Corden in *Mem. of the med. soc. of Lond. Vol.* 6. p. 122. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 23. *B.* p. 323. Mai in Hufeland's *Journ.* 19. *B.* 1. *St.* p. 132.

D. ex vitiis cordis vasorumque majorum.

11. Ex doctrina, quam expondituri sumus, de vitiis cordis vasorumque majorum, abunde intelligetur, illa communem dyspnoearum caussam sistere [52]). Interea valeant exempla ab aliis descripta, videlicet de dyspnoea a *pericardio* calloso [53]), osseo [54]), adiposo [55]), dilatato [56]), sanguine repleto [57]), cum corde concreto [58]); a *corde* praemagno [59]), extenuato [60]), plus minus osseo [61]), cum polypis [62]) aliisque vitiis [63]); ab *aorta* aneurysma-

52) ALBERTINI Animadv. super quibusdam difficilis respirationis vitiis a laesa cordis et praecordiorum structura pendentibus. (Commentarii Bononienses. T. I. p. 382).

53) AURIVILLIUS in Act. soc. Upsal. Vol. I. p. 101.

54) CHAVASSE in *Lond. med. Journ.* 1786. v. *Samml. auserl. Abhandl. f. pr. Aerzte.* 11. *B.* p. 692.

55) *Neue Samml. med. Wahrnehm.* 5. *B.* p. 222.

56) STARK's *klinische Bemerkungen.*

57) *Merkwürd. Abhandlungen v. London.* 1. *B. N.* 18.

58) BONET l. c. Obs. 94.

59) Eph. nat. Cur. Dec. III. A. 5 et 6. Obs. 134. BALLONIUS Cent. I. p. 108. BONET l. c. Obs. 91. Add 13. HUFELAND's *Journ.* 18. *B.* 3. *St.* p. 86. OGLE in *Mem. of the med. soc. of London. Vol. I.*

60) BURMESTER diss. super morbo spastico. Goett. 1791.

61) PORTAL *Hist. de l'ac. des sc. à Paris.* 1770. p. 51. CHAVASSE l. c. BORDENAVE *Mém. de Paris.* a. 1768. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 1. *B.* 2. *St.* p. 63. MICHAELIS v. RICHTER's *chir. Bibl.* 6. *B.* p. 113.

62) Eph. N. C. Dec. II. A. 10. Obs. 174. Dec. III. a. I. app. p. 104. A. 3. Obs. 24. A. 9 et 10. Obs. 161. Cent.

rysmatica [64]; ossificata [65], steatomate notata [66]; ab *arteria pulmonali*, aneurysmate [67], polypo [68], tuberculis [69] iisque lapideis [70] detenta; ab *arteria*

III. et IV. Obs. 115. Bartholinus l. c. Gohl *umständliche Relation e. extraordinairen Casus e. convulsivischen Engbrustigkeit, da man nach d. Tode gefunden seltsame grosse Herzgewächse. Berl.* 1710.

63) Mai diss. paradoxum asthma cum corde, a situ naturali deturbato. Heidelb. 1803. Morgagni op. c. Epist. XXIV. Art. 13. Lieutaud op. c. Obs. 433. (magnum cum polyposis concretionibus), Obs. 464. (adipe obrutum), Obs. 575. 579. (valvulae ossificatae), Obs. 583. 584. (valvulae degeneratae), Obs. 596. 597. (valvulae aortae connexae), Obs. 603. (auricularum stupenda dilatatio, — valvula auricularis transversim sita crassissima, durissima), Portal l. c. p. 70. (concrementum lapideum in auricula sinistra), Horn's *Archiv f. med. Erfahrung.* 2. *B.* p. 163. 3. *B.* p. 346. Pultney in *Arzneyk. Abh. v. London.* 3. *B.* p. 253. (canalis in utrumque ventriculum penetrans), Sandifort Obs. anat. pathol. C. I.

64) Bonet l. c. Obs. 7. Morgagni l. c. Epist. XVII. Art. 15. 17. 19. 21. 23. 25. Epist. XVIII. Art. 17. 22. 25. 28. 30. 34. Bader Obs. 12. 49.

65) Eph. N. Cur. Cent. I. Obs. 30. Schol. p. 20. Michaelis l. c. p. 733.

66) Stenzel diss. de steatomatibus in principio aortae repertis. Witeb. 1723.

67) Eisenschmid in Schmucker's *vermischte Schriften.* 2. *B.* p. 241.

68) Klaunig Nosocomium charitatis. N. 4.

69) Eph. nat. Cur. Dec. II. A. I. App. p. 95.

70) Chomel in *Histoire de l'ac. des sc.* 1707.

teria subclavia aneurysmatica [71]), a *vena pulmonali* angustata [72]) et verisimiliter ab affectione morbosa *venae azygos* [73]).

D ex vitiis viscerum abdominalium.

12. Nec ad *viscera abdominalia* nos convertendo caussas dyspnoeae fugimus. Sic docent observationes, dyspnoeas ortas a esse *mytilis* comestis [74]), a *ventriculo* tumente [75]), scirrhoso [76]); a *hepate* magno [77]), scirrhoso [78]), praeter normam sito [79]), a *bile* [80]), a vitiis *pancreatis* [81]); et *lienis* [82]), ab *intestinis* flatibus distentis [83]); per diaphragma in cavum thoracis penetrantibus [84]) aliisque herniis [85]), a taenia [86]), ascaridibus [87]);

71) Renaulme in *Mém. de l'ac. de Paris* 1699.

72) Willis Pharmac. ration. P. II. Sect. I. C. 2. (Cujus observatio et a Boneto l. c. Obs. 9. refertur).

73) Cfr. C. IV. §. XVIII. N. 6 (25). abunde intelligitur; vena azyga turgente, tracheam comprimi debere.

74) Act. nat. Cur. Vol. II. Obs. 25.

75) Zeller in Baldinger's *N. Mag.* 8. *B.* p. 177.

76) Commerc. Liter. Norimb. 1743.

77) Bonet l. c. Obs. 12. Lieutaud Hist. anat. Vol. I. Obs. 712. Bang in Act. R. Soc. med. Havn. Vol. I. p. 244.

78) Bonet l. c. Obs. 153. ex Pisone.

79) Act. nat. Cur. Vol. X. Obs. I.

80) Stoll Rat. med. P. VII. p. 296. Fink *Gallenkrankh.* p. 234.

81) Morgagni Epist. XV. Art. 11.

82) Riverius Observ. Communic. p. 661.

83) Bonet l. c. Obs. 148.

84) Andrée in *Philosoph. Transact. N.* 351. v. Leske *Auserl. Abhandl.* 1. *B.* p. 133.

dibus [87]), ab *omento* praepingui [88]), steatomatoso [89]); a morbis *mesenterii* [90]), ab *arteriae coeliacae* aneurysmate [91]).

D. ex vitiis renum, uteri.

13. Memorabilia tandem exstant exempla dyspnoearum a calculo *renum* [92]), *uteri* [93]), a con-

85) Bonet l. c. Obs. 144. 145. (Ventriculus, intestina in thoracem per diaphragma pertusa). Et hernias inguinales dyspnoeam gignere Meibomius (l. c. §. XXIX.) his verbis exposuit: „Experientia certe docet illos, quibus aqualiculus sesqui pede exstat, anhelare, et herniis magnis laborantibus difficilem fieri spirationem." Cfr. Laub Asthma grave cum hernia umbilicali. (Act. Ac. N. C. Vol. I. p. 321).

86) D'Apples in Act. Helvet. Vol. 6. p. 216.

87) Bang in Act. R. Soc. Havn. Vol. I. p. 290. Gabrieli de orthopnoea ex vermibus in Misc. N. Cur. Dec. III. A. 7 et 8. p. 307.

88) Rhodius Cent. II. Obs. 24.

89) Huxham Opp. Vol. 3. p. 9.

90) Rolfink diss. anat. L. I. C. 13. Rhodius l. c. Obs. 25.

91) Bonet l. c. Obs. 151.

92) Ruysch *Works T. I. Obs.* 56. Ballonius (Consiliorum medicinal. Lib. I. Consil. 46.) ait: „quidam *orthopnoea* laborare videbatur, unde gravissime haberet: nulla erat suspicio affecti pulmonis, non tamen certa erant argumenta, quibus appareret vitium in pulmonibus conceptum, tamen cum orthopnoicus et anhelosus maneret; quaesitum, quae illius difficultatis causa esset. Multis ad unguem pertractatis in eam ventum est tandem opinionem, ut nil tale in pulmonibus consistere crederetur, quod eam difficultatem inveheret: sed ut plerique sunt aliis oculatiores, di-

concrementis osseis in eo [94]), et matricis scirrho [95]).

ctum est, suspicionem magnam esse *calculi in renibus*. Consultum renibus est: 'deturbatus remediis convenientibus calculus, libertas respirationis est restituta. Causam autem hujus rei esse volunt, quod nervulus est a sexta conjugatione pervadens diaphragma et ad renes usque perreptans, qui oppressus ut in opposito femore stuporis sensum infert, ita in partibus superis difficultatem nonnullam respirationis afferre potest." Et praeter calculum *difficultates urinae* generatim valdopere in respirationis negotium influunt. Sic historiam suppeditat ZEECCHIUS BONONIENSIS (consult. 28. p. 168.) aegroti, urinae ardore et stillicidio cum spirandi difficultate laborantis; quoties prius illud supervenit, spirandi difficultas evidenter fuit imminuta, stranguriâ vero cessante, dyspnoea repetiit. Virginem quondam Vilnae curavi (Centurionis militum LEZERTI sororem), quae pertinaci dyspnoea, paroxysmis asthmatis sociis, simul cum singulis calculi renalis symptomatibus laborabat. Ex hydrope obiit; sectione cadaveris, quod doleo non institutâ.

93) BARTHOLINUS hist. anat. Cent. IV. hist. 64.

94) LESKE *Auserl. Abhandl.* 2. *B.* p. 364.

95) KNECHEL diss. de asthmate. Basil. 1704.

Caput XIII.

De Asthmate.

§. LX.

Definitio. Symptomata. Autopsia cadaverum.

Definitio. 1. *Asthma* pro respiratione laboriosa, utplurimum sibilosa, periodice recurrente, atque nullius alterius evidentis morbi symptomate, definivimus [1]).

Symptomata prodroma. 2. Sicuti asthmatis insultus primus, utplurimum extemplo ingruere; ita paroxysmorum subsequentium quivis sua *prodroma* agnoscere solet. Locum illa saepissime tertia a prandio hora obtinent. Experitur nempe aeger gravitatem pectoris, ventriculi inflationem, ructus, narium siccitatem [2]), oscitationes, excretionem salivae salsae [3]), viscosae [4]), tarditatemque ad opus solitum et ad aliud quodlibet gerendum. Sub-

1) Cap. XII. §. LVIII. N. 3.

2) Unicum hoc est signum, quod futurum asthmatis paroxysmum in praefecto militum Nasiekin (quem tempore, quo scribo, coram habeo) annunciare solet.

3) Van Helmont l. c. p. 366.

4) Floyer l. c. p. 112.

Subsequuntur dolor capitis gravativus, potissimum regionum supra-orbitalium, aestus molestus, mentis irritabilitas inconsueta, solitudinis desiderium, pruritus cutis, alvi segnities et somnolentia, quibus cum molestiis cubitus petitur. Circa mediam noctem aeger derepente e somno expergefactus, pondus super pectus, illiusque constrictionem insignem percipit, quae, quominus thoracem dilatare atque aëris portionem necessariam haurire possit, impediunt. Oritur inde magna angustia, qua vigente miser affines et famulos convocat, fenestras et portas aperit, „ac si domus ipsi ad trahendum spiritum parva et angusta esset" [5]). Interea respiratio crebrior reddita, cum tali nonnunquam sibilo strepente, ut in atrio percipi possit, absolvitur. Urget haud raro tussis brevis, inanis, sicca. Lotii copiosi, pallidi, frequentes experiuntur deponendi conatus. Facies pallet, livet, oculi prominent; lachrymis innatant, nares et os aëris cupiditatem manifestant [6]), cutis sicca est extremitatesque frigent. Thermometrum ori immissum caloris diminutionem confirmat [7]). Pulsus creber est, debilis, interdum intermittens. Quae cuncta symptomata per nonnullarum horarum spatium

5) Sunt verba Aretaei l. c.

6) „*Les lèvres sont disposés comme pour sucer quelque chose.*" Floyer l. c. p. 17.

7) Bree l. c. p. 133.

spatium saeviunt. Diluculum malorum dumtaxat affert levamen, tussi utplurimum plus minus humida reddita, elicitis nimirum sputis, modo nigricantibus, modo cruore notatis, nunc subdulcibus, nunc salsis, fere semper tenacibus et interdum adeo copiosis, ut plures nonnunquam pelves adimpleantur [8]). Pulsus jam plenior fit, ac urina minus copiosa, magis tincta, et jumentosa, deponitur. Sudor aequalis manat; ac somnus, sub cujus curriculo respiratio sibilum saepe retinet, conceditur. Eo absoluto aeger, praeter languorem, citam defatigationem, capitis obnubilationem, pulsum concitatum, et interdum dolores ad scapulas [9]), nil morbosi offert; immo et haec incommoda sumto jentaculo remittere solent. Atvero nocte proxima, ejusdem scenae, minori tamen cum vi, expectanda est repetitio; atque sic, concessa utplurimum interdiu quiete, tertia, quarta sextave nocte. Persoluto tali tributo pristina valetudo pro hebdomade *), mense, anno et ultra redit, quin tamen aeger semper perfecta gaudeat respirationis libertate sanique hominis adipiscatur aspectum [10]).

Quo

8) Asthma hoc in casu *humidum* dici solet.

9) J. P. Frank Epit. l. c. p. 169.

*) Schenk (Lib. II. Obs. 58.) de asthmate, omni die veneris recurrente, testatur.

10) Pulchre Aretaeus (l. c.): „in morbi cessationibus licet ipsi (aegri) non decumbentes obambulent, secum tamen illius signum circumferunt."

Quo fortior paroxysmus, eo longius liberum intervallum, et vice versa [11]).

Autopsia cadaverum.

3. Facultas cadaver asthmatici secandi nunquam nobis se obtulit. Teste BAILLIE [13]), aperto thorace pulmones (cavitates pleurae perfecte adimplentes), non collabuntur; illorum superficies magnam copiam vesicularum albarum exhibet, — cellulae parenchymatis aëre, et trachea cum bronchiis liquore spumoso repletae sunt. Confirmantur sic observationes de pulmonum asthmaticorum magnitudine [14]), statu emphysematico [15]) et oedematoso [16]).

§. LXI.

11) „*Plus les accès étoient longs, plus leurs intervalles l'etoient aussi . . . . . plus les acces étoient courts, plus leurs intervalles l'etoient aussi.*“ FLOYER l. c. p. 16.

13) *Morbid Anatomy* p. 50.

14) Ephem. N. C. Dec. I. A. I. Obs. 68. Dec. II. A. 10. Obs. 175. BONET l. c. Obs. 57. 58.

15) MORGAGNI Epist. IV. Art. 24. Epist. XVIII. Art. 14. RUYSCH Obs. 19. 21. STOERK Ann. medic. II. p. 239. WATSON in *Phil. Trans. Vol. LIV.* p. 239. v. LESKE *auserl. Abhandl.* 5. *B.* p. 305. LAËNNEC *de l'auscultation mediate. T. I.* p. 217. BAILLIE *Anatomie des krankh. Baues* p. 42.

16) FABR. HILDANUS Cent. Obs. 11. HOLLERIUS Prax. L. I. C. 25. in Scholiis. RUYSCH l. c. RIVERIUS Cent. I. Obs. 60. MORGAGNI Epist. XXII. Art. I. Epist. XVIII. Art. 19. Epist. XXI. Art. 30. BREE l. c. p. 77. („*The lungs were very heavy, and being pressed, a frothy liquor was made to issue from his mouth. The substance was then cut open, and the cells*

§. LXI.

C a u s s a e.

Caussae praedisponentes.

1. Facile asthma (morbum interdum haereditarium [18])) incurrunt, qui vel natura, vel otio, vel victus intemperantia redditi sunt obesiores [19]); porro viri [20]), concionatores [21]), praefecti militum [22]), aliique qui fumo nicotianae [23]) abutuntur.

C. morbum excitantes.

2. *Caussae* morbum in praedispositis *excitantes* sunt: frigus [24]), fulmen [25]), moeror [26]), ira [27]),

and bronchia were found full of serum, of a light colour, unmixed with blood").

18) Floyer l. c. p. 29. 141.

19) Scholz Cons. med. 92. p. 245.

20) Marium ad feminas *vero* asthmate laborantium, ratio mihi constat uti 6. ad 1; *vero*, inquam, nam de suffocatione hystericarum hic quaestio non est.

21) Frid. Hoffmannus, ubi de asthmate *sacerdotis* cujusdam loquitur, (De asthmate convulsivo §. 10.) monet: quod hominum hoc genus *propter crebriorem sermocinationem*, humorum congestioni ad pulmones, prae reliquis, obnoxium est."

22) Ob negotium exercitia militaria altissima voce dirigendi.

23) Diemerbroeck L. II. p. 444. Bree l. c. p. 165.

24) Frid. Hoffmann l. c. Obs. 2. p. 107. Rupitz diss. de asthmate (frigidus pileus capiti impositus). Fateor tamen, me asthma rarius in septentrione quam in regionibus meridionalibus invenisse.

25) Eph. N. C. Dec. III. A. 2. Obs. 175.

26) Floyer l. c. p. 23.

ira [27]), terror [28]), zelotypia [29]), venus [30]), cursus [31]), quies [32]), flatus [33]), vermes intestinales [34]), praematura tussis per opium cohibitio [35]), suppressio haemorrhoidum [36]), menstruorum [37]), sudoris [38]),

27) Van Helmont (l. c. p. 367.) ait: „civis quidam, vir cordatus ac prudens, a magnate opprobrio et publica injuria affectus: cui nec verbum respondere potuerat, absque timore ultimae minae: dissimulat atque tolerat contumeliam: sed mox abinde *asthma* oboritur." Cfr. Delius Amoen. Ac. Dec. I. N. 7. Fr. Hoffmann de asthm. convulsivo. Obs. 4.

28) Riedlin Millenarius. N. 805.

29) Observavi Ticini in juvene tunc Marchione B.....i.

30) Plater Obs. L. I. p. 171. Reil *Fieberlehre. 4. B.* p. 62. Terribile asthma a. 1814., in viro conspicuo ex hac caussa vidi.

31) Asthmaticus evasit, in concertatione principis Condaei, Camerarius ejus de Menzerelles, loco domini sui currendo (Itinerarium Hispanicum B. Ludovici).

32) „Vir nobilissimus adsuetus venationibus et motui corporis eximio, quamdiu liceret continuare, sanissimus degebat; a fracto vero pede exercitio pristino amisso, incidebat in asthma admodum pertinax." Wedel diss. de asthmatis mechanica p. 17.

33) Baldinger Pr. Aretaei asthma πνευμῶδες recentioribus non ignotum. Jen. 1772. Schroeder diss. medicina flatuum. Marb. 1776. Kirch asthma periodicum a nimia distensione flatulenta, tandem letale. Act. N. C. Vol. 7. p. 296).

34) Thonerus Lib. II. Obs. I.

35) Juncker Conspect. med. theoret. pract.

36) Lupin hist. morb. difficil. p. 117. Hufeland's *Journ. 14. B. 1. St.* p. 189. Luculentum exemplum

doris [38]), fonticulorum [39]), retropulsio herpetis [40]), psorae [41]), achorum [42]), erysipelatis [43]), miliarium [44]), aliorumque morborum cutis [45]), tandem fuga podagrae [46]), oedematis [47]), febrisque intermittentis [48]), et plumbum [49]).

3 *Ex-*

a. 1821. in matrona Lithuanica quadraginta octo annorum habui.

37) Zacutus Lusitanus de med. praxi hist. L. III. hist. 2. Heister *Wahrnehm.* 1. *B. N.* 330. 442.

38) Joerdens in Hufeland's *Journ.* 19. *B.* 3. *St.* p. 45. (pedum).

39) Riedlin lin. med. 1695. p. 91.

40) Vicat Delect. obs. pr. N. 36. Aaskow in Act. soc. R. Havn. Vol. I. N. 18.

41) Eph. N. C. Dec. II. A. 4. Obs. 16. Dec. III. A. 5 et 6. Obs. 117. App. p. 148. Fabricius Hildanus Cent. III. Obs. 39. Hufeland's *Journ.* 13. *B.* 2. *St.* p. 121. 15. *B.* 2. *St.* p. 53.

42) Pelargus *med. Jahrgänge V.* p. 49.

43) Bonet l. c. Obs. 120. Fr. Hoffmannus l. c. Obs. 8. Opp. T. III. p. 105.

44) Vater Casus singularis asthmatis ex febre purpurata. Viteb. 1730. *Breslauer Samml.* 1724. *May.* p. 553.

45) Riedlin Millenarius N. 150. (serpigo pone aures). Rivinus diss. de morbo retrogrado. In Coll. diss. Lips. 1710. (gutta rosea). Bryant diss. hist. asthm. spasmod. Erlang. 1783.

46) Benvenuti asthma gravissimum ex irregulari et intercepto podagrae haereditariae decursu obortum (Nov. Act. Acad. Nat. Cur. 7. 2. p. 1.).

47) Riedlin Lin. med. 1696. p. 483. Fr. Hoffmann de asthm. convulsivo. Obs. 3.

3. *Excitantur asthmatis singuli paroxysmi* ab atmosphaerae repentinis mutationibus[50]) illiusque humiditate frigida[51]), aliquando tamen et a frigore sicco[52]), a calore[53]), a lunae phasibus[54]),

C. paroxysmum excitantes.

48) Rau de asthm. spasmodico ex febre quartana incongrue suppressa. (Nova Acta Ac. N. Cur. T. 3. p. 242). Floyer l. c. p. 29.

49) A vino lithargyrio adulterato in multis hominibus excitatum asthma describitur in Ephem. Germ. Dec. III. A. 4.

50) „*Un changement de la gelée au dégel m'a souvent causé un accès avec douleur rheumatismale aux tempes .... un changement de vent qui se tournoit à l'est, produit souvent un acces.*" Floyer l. c. p. 17. de se ipso. Idem in meis aegrotis observavi.

51) Ryan l. c. „*Dans un tems pluvieux ou neigeux ou dans un tems de brouillards, j'éprouvais souvent une grande oppression d'estomac et ce tems la me disposait à avoir un acces, avant meme qu'il tombat de la pluie ou de la neige.*" Floyer l. c. p. 16.

52) „Die 22. Novembr. 1799. Viennae ad feminam 55. annorum vocatus sum asthmaticam. Haec, ab anno aetatis decimo quinto primum menstruata, modo ante annum hoc profluvio privata fuit. A tribus annis, cum nullum antehac morbum passa esset, ab asthmate humido corripitur sub coelo frigido et sicco; ubi vero pluviae cadunt ac sub coelo humido, bene se habebat. Ubi tempestas cum tonitru instat, asthma recrudescit." (Ex schedis Patris mei).

53) „*J'ai observé qu'en hiver j'avois jusqu'à seize accès et en été, vingt. Au mois d'Aout j'avois toujours les acces les plus facheux.* Van Helmont *observe aussi que les acces de l'asthme sont plus fréquens et plus*

bus [54]), ab aëre montano [55]), a fumo [56]), a gaz acido

violens en été qu'en hiver, ce qui est généralement vrai, quoique j'aie vu des asthmatiques qui souffroient plus en hiver." FLOYER l. c. p. 72. Praefectus militum, de quo supra, hyeme solum leves paroxysmos aestate fortissimos patitur. Matrona illa Lithuanica hyeme ab asthmate libera erat, ac, adventante vernali aequinoctio, illico paroxysmos patiebatur.

54) Monet VAN HELMONT: „Exacerbatur (asthma) *lunae stationibus* et aëris tempestatibus, quas ideo praesenti praesagit." HORSTIUS de juvene mentionem injicit, qui, *crescente luna*, in respirandi difficultatem incidit. Similia refert FRANSERI (*Obs. sur une difficulté périodique de respirer, qui prouve l'influence de la lune sur le corps humain.* v. 1. *Tome de l'acad. de Madrid et Bulletin de la soc. philomat. T. I.* p. 119. *et suite etc. T. II.* p. 72). FLOYER non consentit dicens: „*Je pense que comme les différentes phases de la lune causent des altérations dans l'air, elles en produisent aussi dans le corps des asthmatiques.*" l. c. p. 17. Ego nunquam lunae in asthmaticos imperium observare potui. Legi de hoc argumento merentur DARWIN Zoonomie. Vol. I. XXXII. 3.

55) VAN HELMONT de asthmatico dicit: „Montanis locis pejus se habebat, ideoque Bruxellis vix pernoctare audet." Scripsit asthmaticus ad FLOYER: „*j'ai trouvé que l'air de Londres et de la Hollande me convenoit le mieux; et dès que j'ai été dans un air vif, j'ai eu aussitôt une difficulté de respirer.*" l. c. p. 27.

56) „*Toutes les fumées offensent les esprits des asthmatiques. . . . L'odeur puante d'une chandelle éteinte, ou l'odeur de graisse fondue, produit souvent un accès*

acido carbonico [57]), ab odore rosae [58]), a potu sacchari [59]) et liquorum fermentatorum [60]), ab emeticis, purgantibus et jejunio [61]), a menstruatione [62]), nec non a repetitione caussarum morbum ipsum producentium [63]).

4. Caussa

d'asthme . . . . pendant l'asthme la fumée de tabac est nuisible." Floyer l. c. p. 76. Attamen impune fumo nicotianae utebatur praefectus militum Nasiekin.

57) „*I have known the inspiring of the vapour of fermenting substances in brewing, to be followed immediately by the paroxysm.*" Bree l. c. p. 166.

58) Van Helmont l. c. p. 365. Timaeus Cas. p. 216. Floyer l. c. p. 79.

59) Van Helmont l. c. p. 365. Ab esu rerum dulcium saltem suffocationem hystericam pluries observavi.

60) „*Toutes les liqueurs fortes sont très préjudiciables aux asthmatiques. . . . . Mais des toutes les liqueurs fortes la plus pernicieuse aux asthmatiques c'est l'eau de vie. . . . . Pour moi le punch me cause sur le champ une difficulté de respirer.*" Floyer l. c. p. 96. 97.

61) „*L'accès de l'asthme arrive souvent après une purgation, un vomissement ou un jeune.*" Floyer l. c. p. 11. A. 1799. Viennae centurionem militum ab asthmate violento remediorum antispasmodicorum ope liberavi. Sanus jam, ut illi purgans praescriberem, enixe rogavit; recusavi, at incassum, ita ut tandem obstinato viro cedere deberem. Vix vero alvo aliquoties libera redditâ, — en terribilis asthmatis paroxysmus. Redii ad pristinam medendi rationem, morbo radicitus excusso.

62) Wainwright *Mechanical account of the non-na-*

Caussa proxima.

4. Caussa proxima asthmatis quaesita est in splene [64]), in convulsione pulmonis [65]), aut musculorum thoracis [66]), in statu vitioso chyli, et rarefactione spirituum animalium [67]), in flatibus sanguini commixtis [68]), pulmones et vasa distendenti-

turals p. 14. (Omni mense paroxysmum experiebatur, atque sic, per septem annorum curriculum, serius morbus evanuit).

63) N. 1.

64) Van Helmont (l. c. p. 375.): „Unde certe conjeci .... quod in casu proposito duumviratus recta feriat pulmonem, praecipue robore inaequali pessumdatum, proritantem et radicalem asthmatis *causam in splene* esse."

65) Willis (de morbo convulsivo Cap. XII. p. 138.): „porro interdum observavi, graves asthmatis paroxysmos, sine quavis notabili pulmonum labe accidisse; revera ut putaverim, hunc *morbum* aliquando esse mere *convulsivum*, ejus insultus solummodo excitari, quoniam serosa colluvies, particulis explosivis referta, nervos pulmonum diastolen perficientes subiens, spiritibus ibidem scatentibus accrevit."

66) Galen. IV. de locis affectis C. 7.

67) Floyer (l. c. p. 51.): „*Et parceque les esprits coulent sans cesse dans les nerfs susdits* (*du coeur et les intercostaux*) *ils doivent etre plus ouverts et plus capables de recevoir les esprits flatueux qui viennent du sang: ce qui produit le gonflement asthmatique dans la poitrine asthmatique et les premières voies.*"

68) Heurnius de morbis pectoris. Cap. 4.

dentibus [69]), in spasmodica partium spirationi inservientium, maximeque membranarum cellulas pulmonum investientium constrictione [70]), quarum hypothesium numerus a nobis saltem non augebitur.

§. LXII.

Diagnosis. Prognosis.

Generatim de diagnosi.

1. Ut respirandi difficultas ad asthma revocari possit, oportet non solum ut illa periodice recurrat, sed etiam ut nullius alterius morbi evidentis sit symptoma. Morbi periodica respirandi difficultate insigniti, et ab asthmate probe distinguendi, sunt: *incubus*, *suffocatio spasmodica hystericarum* et *hypochondriacorum*, *croup*, *phthisis laryngea*, *trachealis et pulmonalis*, *hydrothorax*, et *vitia cordis vasorumque majorum*.

Distinctio incubi ab asthmate.

2. *Incubus* sequentibus notis ab *asthmate* differt:

Incubus.	*Asthma.*
1. Est morbus dormientium, qui illico cessat, dum aegrotus expergefit.	1. Est morbus vigilantium, a somno potius mitigatus.
2. Insignitur visione.	2. Mens sana.

3. Ae-

69) Fienus de flatib. C. 9. Bartholinus de pulmonib. C. 47. Obs. 48.

70) Fr. Hoffmann l. c. §. 12.

Incubus.	*Asthma.*
3. Aegrotus auxilium implorandi impotens.	3. Aeger auxilium implorandi capax.
4. Raro pectus agitatur.	4. Pectoris agitatio magna.

Distinctio suffocationis spasmodicae ab asthmate.

3. *Affectiones spasmodicae vagae* haud raro *asthmatis* scenam ludere, monuimus [71]). Talis vero *suffocatio hysterica* [72]) seu *hypochondriaca* [73]) a *legitimo asthmate* sequentibus differt:

Suffo-

71) P. II. Vol. I. Sect. II. C. XIV. §. LXX. N. 3. p. 555 (87).

72) Meurer Diss. de praefocatione hysterica. Lips. 1598. Yorden *of the disease called the suffocation of the mother*. 1603. Victor Diss. de praefocatione hysterica. Basil. 1610. Tandler Diss. de matricis praefocatione. Witteb. 1614. Lenk Diss. de uteri praefocatione. Basil. 1616. Geilbronner Diss. de suffocatione uteri. Basil. 1616. Von Hartenfels Diss. de suffocatione uterina. Basil. 1622. Kupitz Diss. de praefocatione uterina. Lips. 1623. Romateti de suffocatione ab utero. Argent. 1626. Strauss Diss. de suffocatione uterina. Giess. 1628. Neucranz Diss. de uteri suffocatione. Argent. 1632. Pauli Diss. de suffocatione uteri. Rostoch. 1635. Rolfinck Diss. de suffocatione uterina. Jen. 1644. Screvelius Diss. de uteri suffocatione. Leid. 1646. Walaeus Diss. de uteri suffocatione. Lips. 1648. Groeser Diss. de uteri suffocatione. Lips. 1650. Gesenius Diss. de suffocatione uterina. Leid. 1654. Moebius Diss. de suffocatione uterina. Jen. 1661. Selioer Diss. de suffocatione uteri. Leid. 1662. Gleswain Diss. de suffocatione uterina. Giess. 1665. Ammann Diss. de

Suffocatio spasmodica.	*Asthma.*
1. Accidentalis est.	1. Morbus constans.
2. Quocunque diei vel noctis tempore aggreditur.	2. Noctu tantum (paucissimis concessis exceptionibus) invadit.
3. Respirandi difficultas potius a constrictione laryngis pendet.	3. Respirandi difficultas ex pulmonis affectione [74].
4. Agitatio pectoris.	4. Interdum potius apnoea.

In-

suffocatione uterina. Jenae 1671. MORIS Diss. de suffocatione uterina. Leid. 1676. FASCH Diss. de suffocatione uterina. Jen. 1681. MEIBOM Diss. de suffocatione uterina. Helmst. 1684. VESTI Diss. de suffocatione uterina. Erf. 1685. HELWIG Diss. de suffocatione uterina. Gryph. 1687. SLEGEL Diss. de suffocat. uteri. Jen. 1688. DE JONGH Diss. de uteri suffocatione. Ultr. 1694. BUHREN Diss. aegra suffocatione uterina laborans. Erf. 1698. WEDEL Diss. aegram uteri strangulatione laborantem exhibens. Jen. 1717. GEHRING Diss. de uteri strangulatu. Kil. 1752.

73) VAN DYCK Diss. de suffocatione hypochondriaca. Lugd. Bat. 1665. VERMEIRERI Diss. de suffocat. hypochondr. Lugd. Bat. 1668. KISSNER Diss. de suffocat. hypochondr. Lugd. Bat. 1670. FASCH Diss. de respirationis laesionibus hypochondriaco-scorbuticis. Jen. 1677. BEN Diss. de suffocat. hypochondr. Leid. 1683. WALTER Diss. de suffocat. hypochondr. in viro. Lugd. Bat. 1688. WOLFF Diss. de asthmate hypochondr. Argent. 1754.

74) Pulchre FR. HOFFMANN l. c. §. 4.: „Hoc vero convulsivum asthma *differt omnino* a suffocatione hysteri-

Interea non negamus, posse etiam hystericas et hypochondriacos legitimo asthmati obnoxios esse.

Distinctio croup ab asthmate.

4. MILLAR [75]), croup a spasmo repetebat, illumque antecessoris exemplo [76]), *asthma* nuncupavit, et quidem ob praeceps curriculum *acutum*, obque aetatem, cui praeprimis infensum evadit, *infantile*. WICHMANN [77]) (in ipsis erroribus conspicuus [78])), MILLAR falso interpretatus est, asserendo, cl. Virum, morbum a croup diversum descripsisse, quod nemo antea somniaverat [79]). Nec satis, WICHMANN, ut imaginarium

carum, quae nonnisi spasmodica constrictione ac veluti strangulatione summarum faucium, laryngis et pharyngis nititur; et arctato laryngis canale, aëri sufficiens liberumque ad pulmones iter praescindit: cum in nostro affectu transitus per arteriam asperam satis liber sit, et vitium in ipsis potius haereat pulmonibus."

75) *Obs. on the asthma and on the hooping-cough. Lond.* 1769.

76) JAMES SIMPSON Diss. de asthmate infantum spasmodico. Edinb. 1761.

77) *Ideen zur Diagnostik. Hannov.* 1794.

78) Exemplo inserviat ingeniosa aeque ac erronea ejus doctrina de dentitione et de polypo cordis. v. op. c.

79) BENJ. RUSH (*Obs. on the spasmodic asthma of children, in a letter to* Dr. MILLAR. *Lond.* 1780.) ait: „Dr. HOME *is the first who has given us an accurate history of it. He calls it croup, or suffocatio stridula, a name by which it is known in Scotland.* Dr. MILLAR *likewise in a pamphlet lately published (obs. on the asthma or hooping-cough) describes it very accurately.*" CRAWFORD (Diss. de cynanche stridula. Edinb. 1777.)

rium inventum celebraret, morbo nomen auctoris addidit, unde denominatio *asthmatis acuti periodici* MILLARI. Addidit se ex propria praxi edoctum esse, morbos illos signa, quorum ope inter se distingui possint, habere, ac medendi rationem plane diversam exposcere. Describit nempe *asthma* MILLARI ut morbum ex paroxysmis et liberis intervallis compositum [80]), sine lymphae coagulabilis secretione obvenientem [81]), oppressione in pectore et voce profunda insignitum, ac raro vel nunquam tussi stipatum [82]). Quivis vero doctrinae croup memor [83]), recordabitur, nonnunquam et hunc morbum paroxysmos et remissiones habere, sine lymphae coagulabilis secretione obvenire, oppressionem pectoris et vocem profundam socios agnoscere ac cum tussi pauca incedere. Ad medendi rationem quod spectat, WICHMANN adversus croup *auxilia antiphlogistica*, adversus asthma suum, *moschum*, veluti specificum commendat. Moschum autem et in croup locum invenire posse dictum

 est [87]).

inquit: „morbus, de quo tractaturus sum, vulgo per vocabulum *croup* cognoscitur et nuperrime depictus fuit a Dr. MILLAR sub nomine *asthmatis infantum*. NOËLIUS (Disp. de angina tracheali. Edinb. 1794. §. 30.) monet: MILLARUM novum morbum describere noluisse.

80) l. c. p. 122. 123.

81) l. c. p. 118.

82) l. c. p. 102.

83) Cap. III.

est [87]). Quibus omnibus sedulo perpensis, medici, auctoritati WICHMANNI, qua seducti fuerant [88]), relate ad istam, de qua agitur, doctrinam, jam valedixerunt [89]), ac unanimi consensu *identitatem inter croup* et *asthma* MILLARI stabiliverunt. Hoc vero non impedit, quominus concedamus, infantes quoque, nisi asthmati proprie dicto, saltem dyspnoeis obnoxios esse. Inter has, quae ab opere dentitionis, a morbis cerebri, columnae vertebralis et abdominis pullulant, communissimae sunt.

Distinctio phthiseos laryngeae et trachealis ab asthmate.

5. Respirandi difficultas cum sibilo summisque angustiis *phthisi laryngeae et tracheali* provectae propria [91]) cum asthmate quodammodo convenit; inprimis si illa fortuito cum suffocatione hysterica complicetur [92]).

6. Cum

87) l. c. §. XIV. N. 6 (48).

88) Ad hos spectabat inprimis LÖBENSTEIN LOEBEL (*Erkenntnifs u. Heil. d. häutigen Bräune, des Millarschen Asthma u. d. Keichhustens. Leipz.* 1811.) qui strictissime WICHMANNUM secutus est.

89) Unanimis iste consensus adscribendus est tum doctis animadversionibus JOANNIS CHRIST. ALBERSI (Commentatio de diagnosi asthmatis MILLARI strictius definienda. Goetting. 1817.) tum argumentis ab avunculo suo, matura eheu! morte abrepto JOAN. ABRAH. ALBERSIO (Praefatio ad laudatum opusculum) allatis, tumque declarationi generali medicorum, asthma MILLARI sibi in praxi nunquam obvenisse.

91) Cap. IV. §. XVI. N. 1.

92) Tale exemplum in aegra de qua supra (Cap. IV. §.

Distinctio phthiseos pulmonalis ab asthmate.

6. Cum *phthisis pulmonalis*, nonnunquam veluti asthmate stipetur [93]), cave, ne respirationis istam difficultatem, laesioni cerebri [94]), vel plexuum nervorum pulmonalium adscribendam, mero spasmo tribuas. Habitus aegri, morbi praegressi, et regulae alibi traditae [95]) diagnosin adjuvabunt.

Dist. hydrothoracis ab asthmate.

7. *Hydrothorax* quoniam respirandi difficultate et paroxysmis, suffocationem, potissimum noctu, minitantibus, insignitus est, facile cum asthmate confundi posset; nisi urina ibi parca, hic copiosa, porro percussio thoracis, habitus aegri, praesentia aut absentia oedematis externi, morbique praegressi, diagnosin illustrarent. Caeterum hydrothoracem asthmati haud raro supervenire, sciendum est.

8. Quam-

XVIII. N. 1 (75).) habui. Quoties enim illa a gravi animi pathemate excruciabatur, toties in suffocationem hystericam incidebat, cujus circa laryngem symptomata cum illis ex ulcere tracheae pullulantibus societatem ineundo, horrendum spectaculum exhibebant. Oculi extra orbitas prominebant, facies coerulea fiebat, cor palpitabat, pulsus deficiebat, et misera, sudore frigido cooperta, sese undique anxie et desperabunda volutabat. Durabat haec scena interdum per horam.

93) Cap. X. §. XLIV. N. 5.

94) P. II. Vol. I. Sect. I. C. II. §. X. N. 9 (40). et Sect. II. C. XIV. §. LXXII. N. 9.

95) Cap. X. §. XLIV. N. 10.

Dist. vitiorum cordis et vasorum majorum ab asthmate.

8. Quamvis medico, symptomata asthmatis, inprimis in senibus, exclusive a vitiis cordis et vasorum majorum repetenti [96]), assentiri nequeamus, et quamvis DUCAMPIO hujus opinionis falsitatem patefacienti [97]) applaudamus; attamen *ossescentiam arteriarum coronariarum et valvularum cordis atque aneurysma arcus aortae* [98]), saepe orthopnoeam periodicam, cum asthmate magnam similitudinem alentem, gignere non inficiabimur [99]).

De varia asthmatis origine et indole.

9. Sicuti dyspnoeae, ita et asthmatis origo et indoles multiplex est. *Encephalum* hinc inde accusandum esse, docent imperium animi pathematum in asthma [100]), affectio capitis paroxysmos

96) ROSTAN in *Journ. gén. de médecine, chir. et pharm.* 1818. *Sept.*

97) Ibidem. 1819. *Octobre.*

98) Cfr. HUFELAND's *Journ.* 1820. *May.* p. I.

98) Cfr. Cap. de angore pectoris, et de aneurysmate aortae.

100) Auctor vetustissimi libri de *morbo sacro* (N. 16.) dixit: „ex nulla alia nobis parte voluptates contingere et laetitias et risus et lusus, quam ex cerebro, itemque moerores et anxietates, tristitiasque ac ejulatus et querelas.“ Adde MORGAGNI (Epist. XV. Art. 5.): „videtur sane ex his obvium medicis esse debuisse *quam potestatem habeat in respirationem cerebrum*, naturalibus duntaxat cogitationibus, sed quotidianis animi affectionibus nonnihil commotum, eandemque *multo majorem* habere posse, cum vi morbi vehementiore *irritatur*, aut *premitur.*“ „*J'ai souvent observé*

mos saepe annuntians et illius cum mania nexus [1]). Si porro agitationem musculorum thoracis sub asthmatis insultu consideremus, suspicio, *columnam vertebralem*, ex qua illi musculi nervos accipiunt, interdum non plane immunem esse, oritur. Adde, quod asthmatis paroxysmus, excalefacto a lecti tepore vertebrali specu, invadit; quod erecta corporis positio levamen affert; quod urina copiose secernitur [2]); quod venus saepe malum provocat, quodque scapulae dolent. *Originem abdominalem* asthmatis quoque admittendam esse, ille facile concedet, qui perpendit, quod debet irritatio plexui coeliaco a stimulis abdominalibus (e. c. a calculo bilioso [3]), a fla-

un asthme dans les personnes fort agées, après une legère attaque d'apoplexie ou de vertige, qui d'abord les fait tomber par terre." Floyer l. c. p. 146.

1) Withering *on the Foxglove. Case* 24. Bree l. c. p. 110. „*Asthma, likewise, is succeded occasionally by insanity.*"

2) Formey *vermischte med. Schriften.* 1. *B. Berl.* 1821. *Kap. Ueber d. Einwirkung d. Rückenmarkes u. d. Nervenknoten auf d. Erzeug. patholog. Zustände in d. Urinwegen.*

3) „*Instances of disorder in the first passages, or biliary ducts of asthmatics, have been remarked by many physicians; and I have no doubt, if more attention were paid to the subject, much additional evidence would be produced.*" Bree l. c. p. 193. Cfr. Ferriar med. hist. etc. Vol. II. p. 53. Millar l. c. Hoffmann de asthmate convulsivo. Obs. 24. p. 193.

a flatibus, a congestione in vena portarum) illata, necessario pulmonibus, utpote ab iisdem nervis gubernatis, communicari; — quod debet obstaculum, liberam influxus cruoris ex arteria coeliaca in ventriculum, hepar, et lienem impediens, plethoram aortae thoracicae, ventriculi sinistri cordis et venae pulmonalis excitare; — quodque debet ex mechanica extensione viscerum in sacco peritonaei contentorum, quatenus inde tum diaphragma sursum premitur, tum vasa majora comprimuntur, pulmonibus vis inferri. Adde asthma saepissime ab incommodis primarum viarum annuntiari. Ex vitio primario *pulmonum* asthma expectandum, dum membrana mucosa ductus aëreos investiens, a caussa catarrhali aut alia metastatica irritata, intumescit, illosque ductus, ut in coryza observatur, obliterat; dum contractio spasmodica bronchiorum idem efficit; dum ejusmodi canalium atonia, seu paresis, expulsionem aëris antiqui, hincque admissionem recentis, impedit, dum aër extra vias suas in parenchyma pulmonis migrat; dumque cruoris abundantia in aorta, arteria pulmonali, vena cava et praecipue in vena azyga [4]) pulmonem et tracheam comprimit. *Plethoram* arteriosam et venosam non solum pulmonibus directe nocere posse, sed et indirecte, origines scilicet nervorum, qui pulmones, musculos thoracis

4) Cap. IV. §. XVIII. N. 6 (25).

racis et diaphragma adeunt, in encephalo et specu vertebrali irritando, saltem ut hypothesin admittere licebit. Similis tandem irritatio cur non etiam a *caussa arthritica* gigni posset? Aetas, conditio, sexus hominum, praecipue asthmati obnoxiorum, periodicus hujus morbi decursus, imperium, quod mutationes atmosphaerae in illum exercent, urinae conditio post insultum, istam conjecturam verisimilem reddunt. Quae singula originem asthmati *ex sensibilitate morbosa* et imbecillitate universi systematis nervosi non excludunt; si enim haec exercitium reliquarum functionum perturbare et supervenire posse concedatur, cur idem relate ad opus respirationis, non admittendum foret? — Ex his colligitur, nos admittere asthmata originis encephalicae, spinalis, abdominalis et thoracicae; indolis inflammatoriae, catarrhalis, gastricae, arthriticae et nerveae. Huc forte asthma, febrium intermittentium larvatarum symptoma, revocari debet [5]).

Prognosis.

10. Theoria, quam de origine et indole asthmatis tradidimus, quaeque hunc morbum ex diathesibus imperio artis medicae satis subditis derivat, faustam magis prognosin promittere deberet, illâ

5) De asthmate hoc legi merentur Floyer l. c. p. 42. 45. et Nebel asthma gravissimum instar quartanae periodice recurrens, cortice peruviano curatum. (Act. N. C. Vol. 8. N. 409.).

illâ singulari, quae sic auditur: „vetus asthma mirabile phantasma, quod nullum curat cataplasma, quod sicut in juvenibus curatu est difficile, ita in senibus incurabile" [6]); — aut, „asthma fidus Achates usque ad urnam." Atvero hîc perpendere oportet, plures medicos asthmatis prognosin tam atro carbone notasse, propterea quod cum illo vitia cordis et vasorum majorum saepe confuderint [7]), ex qua etiam ratione plus, quam par est, de transitu asthmatis in hydrothoracem loquuntur. Caeterum quid miri, si morbus inveteratus, jam consuetudinis legibus obtemperans [8]), inprimis si perverse curetur, tandem rebellis evadat? Rebellis, sed et hoc in casu longaevitatem non impedit [9]), ac annorum curriculo interdum sponte evanescit [10]). Ob paroxysmi procrastinationem non illico triumphandum esse, per se patet. Tribuenda interdum est diu-

6) Hertodt in Crocologia p. 124.

7) Consentit Bree (l. c. p. 68.) dicens: „*uncomplicated asthma is so seldom fatal, that few opportunities have occurred of searching for its cause by dissection.*"

8) Legi meretur Bree (l. c. p. 201.) ubi reditum paroxysmorum per associationem idearum et motuum explicat.

9) *J'ai trouvé des asthmatiques qui m'ont dit l'avoir été pendant cinquante ans, et se sont néaumoins assez bien portés.*" Floyer l. c. p. 21.

10) Ducamp in *Journal général de médecine, françoise et étrangère.* 1820. *Juillet* p. 135.

diuturna intermissio paroxysmi morbo intercurrenti [11]).

§. LXIII.

C u r a.

Generatim.

1. *Cura* asthmatis, a veteribus addiscenda *), bifaria est: respicit enim altera *paroxysmum*, altera *liberum intervallum.* Ambae secundum *indolem* morbi ordinandae, ac empiricae administrationi pharmacorum, pro specificis decantatorum, quousque licet, valedicendum. Generatim apparentibus prodromis paroxysmi adhibeatur clysma. Paroxysmo evoluto, aeger illico lectum deserat [12]), degat in aëre frigidiusculo, sine magno adstantium numero; pectus esto denudatum ac abstineatur ab unctionibus et emplastris odoriferis [13]), item a frictionibus [14]), nisi forte ad

11) „*J'ai su que le Roi* Guillaume, *qui étoit attaqué de l'asthme, n'en avait été aucunement incommodé pendant la suppuration d'une plaie, causée par un boulet de canon qui lui avoit froissé l'épaule à la bataille de Boyne.*" Floyer l. c. p. 117.

*) „*J'ai lu la plupart des auteurs modernes, et jusqu'à present j'ai essayé inutilement leur méthode. . . . C'est pourquoi je me suis tourné vers les anciens, savoir* Galien, Paul d'Egine, Aetius etc. *J'y ai trouvé des idées plus raisonnables.*" Floyer l. c. p. 20.

12) „*Cela abrège l'accès, diminue l'oppression, et facilite la respiration.*" Floyer l. c. p. 161.

13) „*Il faut que la poitrine des asthmatiques soit tenue fraichement pendant l'accès, et ne point l'oindre avec*

ad spinam et ad hypochondria. Debitam corporis positionem aeger sibi eligat [15]). Et *ligaturae* extremitatum tum superiorum tum inferiorum celebratae sunt [16]). Interea demonstrandum adhuc est, num paroxysmum cohibendo revera quid boni producatur [17]). Quousque paroxysmus viget, abstineatur a carne [18]). Ova cum aceto optimum sistunt

des huiles qui aient de l'odeur, car cela est nuisible. Tout emplâtre sur la poitrine gène la respiration." Floyer l. c. p. 167.

14) „*Les frictions sur quelque partie que ce soit, incommodent beaucoup.*" Floyer l. c.

15) Wepfer observavit, paroxysmum asthmaticum citius sedari non potuisse, quam expansis alis et brachiis mensae impositis: alios quoque levamen sensisse, quando inclinato capite, *pectus concussum* fuit." Vater diss. cit. p. 31.

16) Jul. Caes. Claudini Tract. de ingress. ad infirm. L. II. C. 8. In asthmate (forte potius in suffocatione hysterica), qua Comitissa Kevenhuller Mediolani laborabat, paroxysmi illico cessabant institutis istis ligaturis. Idem praestabant maniluvia (Ex schedis Patris mei).

17) Semper memor sum verborum Whytt (*Sympathy of nerves* p. 72.): „*increased motion of the organs of respiration in the fit of an asthma, they are the efforts of nature to free the body of something hurtful.*"

18) „*Et pour engager les asthmatiques à ne pas manger de viande pendant l'accès, je dois leur dire, que plusieurs ont été étouffés pour en avoir mangés et que cela est cause que l'accès dure quatre ou cinq jours davantage.*" Floyer l. c. p. 162.

sistunt nutrimentum [19]). Et tempore libero, quo simplicior diaeta eo melior. Juscula ex *caulibus rubris* laudata fuere [20]). Item *succus rapae* [21]). Occasiones, tristia animi pathemata excitantes, fugiendae [22]). Thorax vero vestis ope ex tela cerata tenuissima et lana subtili [23]) tegendus est.

C. asthmatis inflammatorii praecipue haemorrhoidalis.

2. *Cura asthmatis inflammatorii* praecipue *haemorrhoidalis:*

a. *Sub paroxysmo.* Quo recentior morbus, quo fortior paroxysmus, eo certius *venae sectio*, in aegro haemorrhoidali e pede, levamen affert [24]). Abstinendum a remediis calefacientibus, et confugiendum ad *nitratem potassae* [25]).

b. *Sub*

19) „*Un oeuf on deux pochés pris à diner avec beaucoup de vinaigre, sont très bon.*" Floyer l. c.

20) Tullon Ergo asthmati juscula caulium rubrorum. Paris. 1632.

21) Act. N. C. Vol. I. Obs. 62.

22) „*Aussi remarque-t'-on que tous les asthmatiques, lorsqu'ils sont fâchés ou chagrins, ont plus souvent des accès que lorsqu'ils sont de bonne humeur.*" Floyer l. c. p. 182.

23) Ramsay in *the London medical and physical Journal by* Fothergill 1816. *February.*

24) „*La saignée facilite la circulation dans le poumon, et remedie à la pléthore; mais elle soulage très peu les vieux asthmatiques et ne doit être mise en usage que dans les plus violens accès.*" Floyer l. c. p. 156.

25) R. Aquae cerasorum nigrorum uncias sex. Nitri scrupulos duos. Syrupi papaveris rhoeados unciam semis. D. S. Omni quarta horae parte cochleare ma-

b. *Sub libero intervallo.* Nec *nitras potassae*, concessis debitis intervallis, derelinquendus. Valde *ptisanna* jam saepius laudata [26]) conducit. Porro si suppressio haemorrhagiae cujusdam ad morbum excitandum contulerit, illa hirudinum ope revocanda, quod inprimis de haemorrhoidibus valet [27]). Dolore ad columnam vertebralem urgente, multum prosunt *cucurbitulae scarificantes* lateribus spinae appositae [28]). Si pulsuum conditio irritationem systematis arteriosi denotaret, aut suspicio humoris extravasati in encephalo vigeret, quid *digitalis purpurea* valeat, tentandum [29]). Pro potu aqua simplex. Nil magis nocet quam coffea, thea, vinum etc. Praeterea

jus. Floyer praeterea et sal prunellae et sal ammoniacum commendat l. c. p. 158. Veteres, et inter hos Paulus Aegineta, aphronitrum cum hydromelite commendavere.

26) Cap. X. §. XLVII. N. 10 (28).

27) Matronam, de qua supra, sic sanitati restitui.

28) Sic ex propria experientia. Cfr. Harvaeus Exercit. III. De Circul. sangu. p. 233. (insimul cum affusione aquae gelidae sub ipso asthmatis paroxysmo, quod non suaderem).

29) Habet pro se auctoritatem Percival et Ferriar, neutiquam vero illam Bree, qui ait (l. c. p. 221.): „*but I have not seen benefit from the exhibition.*" Cum digitalis facile sputa supprimat, quae in asthmate promovere oportet, illam nonnisi in connubio cum ipecacuanha, quatenus corrigens, praescriberem.

terea omne exercitium corporis violentum, inprimis in atmosphaera calida, evitandum. Commendatur adeo *balneum frigidum* [30]), quod hucusque adhibere non sumus ausi.

3. *Cura asthmatis catarrhalis:*

Cura asthmatis catarrhalis.

a. *Sub paroxysmo.* Nisi prima nocte, saltem altera, aeger lecto decumbere et transpirationi studere tentet. Capiat saepe cochlear minus *loch* seu *julapii* ex oleo amygdalarum dulcium et syrupi diacodii uncia una et semis; oxymelitis scillae uncia semis, sacchari crystallisati drachmis duabus.

b. *Sub libero intervallo.* Confugiendum est ad *decocta* aut ex *ligno guajaci officinalis*, aut ex radicibus *smilacis sassaparillae* [31]), polygalae senegae [32]).

4. *Cura asthmatis arthritici:*

C. asthmatis arthritici.

a. *Sub paroxysmo.* Adhibeatur illico *balneum pedum*

30) „*The cold bath (during the absence of the paroxysm) has been judiciously recommended by* Dr. Ryan *in Asthma. I can assert this upon numerous trials of its efficacy* (Bree l. c. p. 243). Laudavit balnea frigida jam Caelius Aurelianus. Balnea salina commendantur a Tolberg in Hufeland's *Journal.* 26. *B.* 3. *St.* p. 26.

31) „*Les sudorifiques sont recommandés pour les fluxions catarrheuses .... ainsi ils peuvent être utiles lorsque l'asthma survient après un catarrhe.*" Floyer l. c. p. 175.

32) Sublevavit meos aegros aliosque. v. Ranoë in Act. soc. med. Havn. Vol. 3. p. 362.

pedum tepidum cum farina sinapis nigrae. Applicentur *sinapismi acriores*, aut alia irritantia[33]) ad crura et ad brachia. Caeterum in aegro plethorico, uti in asthmate inflammatorio; in exhausto, uti in asthmate nervoso[34]) incedendum.

b. *Sub libero intervallo.* *Ulcera artificialia*, pro re nata ad nucham, columnam vertebralem, pectus, maxime conducunt[35]). *Thermae*, in aliis affectionibus arthriticis tam proficuae, hic raro, saltem pro balneis, prosunt[36]). Nocent praecipue

33) „*J'ai appris d'une dame qu'un ail appliqué sur ses pieds, l'avoit guérie d'un accès d'asthme.*" Floyer l. c. p. 255. Cfr. Portal *Mém. sur la nature et le traitement de plusieurs maladies. T. II.* p. 70. *Abh. f. pr. Aerztê.* 20. *B.* p. 53. Vide etiam de cura asthmatis per tibialia sanie scabiosa infecta in Misc. N. C. Dec. III. A. 5 et 6. p. 243.

34) N. 6.

35) Aetius Tetrab. 2. Serm. 2. C. 57. (dorso medio vertebrarum et costarum). Zacut. Lusitanus Prax. mirab. L. II. C. 7. Obs. I. (Ad nucham). Fel. Plater Pract. T. I. L. II. C. 4. p. 386. (Vesicatorium post aures). Valisnieri in Eph. N. C. Cent. 7 et 8. p. 416. (Orthopnoea cerato ex cantharidibus et euphorbio constante supra capitis commissuram imposito, paucisque aliis tanquam miraculo sanata). Miror Floyer dixisse: „*Je n'ai jamais essayé de cautère sur la poitrine, ou sur le sommet de la tête, et je n'approuve ni l'un ni l'autre: je n'approuve pas non plus ceux du dos, parce qu'ils demandent un bandage qui serre la poitrine.*"

36) „*J'ai entendu un asthmatique, homme d'esprit, se*

cipue *aquae soteriae sulphuricae;* non ita *sulphur* intus e. c. in consueto pulvere antihaemorrhoidali porrectus 37). Supertartras potassae, hoc in pulvere contentus, ad *urinam promovendam* conducit, quod in omni asthmatis specie non est negligendum 38). Si vires deficerent, *hydromel* cum radicibus *ammomi zingiberis* potum salutarem constituit 39) et *vinum calidum* interdum asthma

plaindre, que son asthme n'avait jamais été violent avant qu'il eût bu les eaux de Bath. J'ai rencontré à Bath d'autres asthmatiques qui se sont bien trouvés d'avoir bu les eaux, mais qui n'ont pas été se baigner." FLOYER l. c. p. 178. Commendantur tamen aquae Neundorfenses. v. BALDINGER's *Neues Magazin.* 11. *B.* p. 218.

37) PANTHOT Ergo asthmaticis tabellae de sulphure. Monsp. 1653. Nescio hinc, quomodo FLOYER dicere potuerit: „*En général tous les remèdes sulphureux sont contraires aux asthmatiques.*" l. c. p. 179. et p. 258.

38) CELSUS ait (L. IV. C. 4.): „Prosunt etiam, quaecunque urinam movent." Et FR. HOFFMANNUS (T. III. Sect. II. C. 2.: „in statu cachectico, cui jungitur asthma, opem ferre deprehenduntur diuretica." Et FLOYER (l. c. p. 182.): „*Il faut entretenir le ventre libre, faire couler l'urine en suffisante quantité, et procurer par l'exercise une sueur modérée.*" BAGLIVIUS jam generatim monuit: „pluries adnotavimus in pectoris morbis semper ducendum esse ad vias urinales, natura id monstrante."

39) Libra mellis c. s. q. aquae coquitur ad remanentiam librarum quatuor; infundatur tunc radix zingiberis ad drachmas tres, filtratur et frigefacta tenetur

asthma miraculose debellavit [40]. Item *coffea* [41].

C. asthmatis gastrici.

5. *Cura asthmatis gastrici:*

a. *Sub paroxysmo.* Juvat vomitum leniter ope aut *aquae benedictae* RULANDI [42], aut *aceti scillitici*, aut ejusdem oxymelitis cum oleo amygdalarum dulcium movere, superbibendo quid

in lagena vitrea epistomio munita. D. S. pro potu. FLOYER p. 196.

40) J. BAPT. DAVINI tract. de potu vini calidi. „Illustris vir prope sexagenarius, a pueritia tantam spirandi difficultatem per intervalla passus erat, ut ob eandem per plures menses lectum deserere non potuerit, donec suasu et consilio hujus medici, *vinum calidum* in prandio et coena sumpsit, cujus solius usu continuato, tantas vires successive acquisivit, ut ab omni asthmatis insultu immunis, itinera aliaque negotia, etiam tempore frigido obire potuerit." Cfr. Diss. VATERI (l. c.).

41) „*Infusion of coffee may be considered as medicinal in every species of asthma, except (plethorical).* BREE l. c. p. 256. In ipso paroxysmo exhibebat PRINGLE. Laudatur a PERCIVAL *Essays. P. I.* p. 269. v. *Abh. f. pr. Aerzte.* 3. *B.* p. 720. ARETAEUS semina urticae, amygdalas amaras, grana piperis tosta commendaverat.

42) RULAND Obs. Cent. I. Obs. 56. Cent. III. Obs. 96. Cent. V. Obs. 95. Dosis a drachma ad unciam. Auctor vocat panaceam asthmaticorum. RIVERIUS (Prax. Cap. de asthmate) non raro hoc solo remedio paroxysmum solutum esse confirmat.

quid aquae tepidae [43]). Purgantibus locus non est [44]).

b. *Sub libero intervallo.* Nisi peculiaris obstat contraindicatio, *emesis*, semel bisve de mense aut anno [45]), ope aut radicis *cephaëlidis ipecacuanhae*, aut *oxymelitis scillae* excitanda [46]). Absoluto vomitu *alvus movenda*, pro varia aegrorum conditione modo *blande*, e. c. per oleum ricini communis, electuarium lenitivum, aquam salinam amaram, modo per *acriora* [47]), e. c. per folia cassiae sennae, radices convolvuli jalappae,

43) „*Il suffit de donner une once d'oxymel scillitique et autant d'huile d'amandes douces dans .... de l'eau chaude. . . J'ai coutume d'avaler peu à peu environ une demie once de vinaigre scillitique tout pur.*" FLOYER l. c. p. 156.

44) DE ST. YON Diss. non ergo in asthmatis paroxysmo purgandum. Paris. 1696.

45) „*On pourra réitérer ce vomitif une fois chaque mois dans les asthmes invéterés, lorsque les accès reviennent tous les dix jours ou environ, et une ou deux ou quatre fois par an dans les autres asthmes, dont les accès ne reviennent qu'une fois chaque année.*" FLOYER l. c. p. 170.

46) SCHULZE Diss. aeger asthmaticus usu radicis scillae sublevatur. Hal. 1735. WAGNER ad WERLHOF Obs. de admirandis quibusdam scillae in pulvere exhibitae virtutibus. Lubec. 1737.

47) „*Je me souviens d'un asthmatique qui prit des pillules d'un charlatan qui lui procuraient vingt ou trente selles, et cela le soulagea beaucoup parce qu'il étoit sujet à l'hydropisie.*" FLOYER l. c. p. 174.

succum cambogiae gummi guttae. Ad vires ventriculi instaurandas jam dudum commendata fuere *radices gentianae luteae*, *herbae cardui benedicti*, *erythreae centaurei*, *menianthes trifoliatae* et *semina sinapis nigrae* [48]). Utplurimum tamen plus a *resolventibus* quam a tonicis expectandum. Inter illa *murias ammoniae* antiquitus laude inclaruit [49]). Dum plexus nervorum abdominalium in asthmate scenam ludunt, valdopere efficacem invenimus *oxydum zinci* [50]). Et *oxydi bismuthi* virtus tentanda foret. Sub maxima ventriculi sensibilitate, aliis pharmacis incassum adhibitis, morbum debellavit *emulsio* sic dicta *arabica* [51]).

6. *Cura*

48) Floyer l. c. p. 227. — Dr. Helm narrat, ducem militum Brody a diuturno et rebelli asthmate ope seminum sinapis nigrae ruditer contusorum bis de die per mensem ad cochlear coffeanum sumptorum liberatum fuisse (*Salzb. med. chirurg. Zeit.* 1819. N. 34. p. 157).

49) „*Les anciens auteurs ordonnoient trois gros du sel ammoniac ordinaire dans trois verres d'hydromel.*" Floyer l. c. p. 189.

50) Cum floribus zinci et moscho sanavi aegrum, de quo supra (LXI. N. 3 (61)). Cfr. Withers *Abh. von d. Engbrüstigkeit u. d. Heilkräften d. Zinkblumen. Leipz.* 1787. Nunn Diss. sistens observ. clinic. quarum ope florum zinci vires in morbis asthm. examinantur. Erf. 1791.

51) Pater meus Mediolani uxorem comitis Khevenhüller, asthmate laborantem per annos plurimos, incassum curaverat, cum fortuito istam emulsionem praescripse-

6. *Cura asthmatis nervei:*

C. asthmatis nervei.

a. *Sub paroxysmo*, *opium* sacram constituit anchoram [52]); exhibetur *laudanum liquidum* Sydenham [53]) cum *acidis* *). Nocent antispasmodica calefacientia ut castoreum, asa foetida et ammonia [54]). Commendatur tamen *crocus* [55]) et *moschus* [56]). Inspirationem *gaz oxygenii* laudant Beddoes [57]) et Fourcroy [58]), illa autem *aceti radi-*

rit, quae morbum extemplo fugavit. En formulam. R. Gummi arabici unciam dimidiam. Amygdalarum dulcium excorticatarum Num. III. Sacchari albi drachmas duas. Terantur invicem et adde sub continua agitatione olei amygdalarum recenter expressi, quantum cum hac massa uniri potest. Posthinc affunde paulatim aquae uncias octo et cola.

52) Willis, Floyer et quotidiana experientia.

53) A guttis decem ad quindecim cum aqua florum chamomillae.

*) E. c. cum nonnullis guttis *acidi sulphurosi* (Spiritus sulphureus per campanam). Floyer l. c.

54) Floyer l. c. p. 159.

55) „Qui (asthmaticus) potest sperare nihil, desperat nihil ubi desperatum, adhuc crocus solabitur.“ Hertodt l. c.

56) „Lecchius *recommande pour les accès extrèmement violens, dix grains du safran et un grain de musc dans un petit verre de vin aromatique.*“ Floyer p. 167. Cfr. Hufeland's *Journ.* 1. *B.* p. 18. 9. *B.* 3. *St.* p. 113.

57) „*No sooner does it touch the lungs than the livid colour of the countenance disappears, the laborious respiration ceases.*“

radicalis suadetur apud DUNCAN [59]). *Subfumigia* (quae Arabes ex arsenico instituere ausi sunt [60])), nuper commendata fuere ex radicibus et petalis inferioribus *daturae stramonii* [61]), ex capitibus *papaveris albi* [62]), ex *siliqua pistaciae terepinthae* [63]). Attrahuntur per tubulos fictiles, alias fumo nicotianae dicatos. Proponuntur etiam *electricitas* [64]) et *galvanismus*, laminâ unâ metallicâ tenui diametri duorum pollicum nuchae, alterâ epigastrio appositis, quae filis metallicis ductilibus, continuo super laminas agitatis, junguntur [65]).

b. *Sub*

58) *Annales de chimie. T. IV.*

59) *Annals of med. T. III.* (Totus processus et vas describuntur).

60) AVICENNA teste.

61) *The Edinb. med. Journ.* 1811. *July. N.* 27. 1812. *Jul. N.* 31. et HUFELAND's *Journ.* 1813. *Febr.* p. 82. (Remedium in India orientali usitatum, ubi tamen, loco daturae stramonii, datura ferox et fastuosa adhibentur. Debet fumus et saliva inde imbuta deglutiri. Commendatur simul abstinentia a potu. Semel methodum hanc tentare volui, atvero aeger fatebatur, se nullum fumum tempore paroxysmi inspirare posse).

62) *The Edinb. med. and chir. Journ.* 1814. *January.*

63) Remedium populare Dalmaticum.

64) SIGAUD DE LA FOND *de l'électricité méd.* p. 250.

65) PHILIPP in *phil. Transact.* 1817. HUFELAND's *Journal.* 1819. *Novembr.* p. 67. *Bibl. univers.* 1819. *Mars* p. 182. Et ejusdem auctoris : *Experimental inquiry into the laws of the vital funct. Lond.* 1818.

b. *Sub libero intervallo:* sensibilitatis aegrorum ratio habenda. Si illa fuerit summa, quid *lac* valeat, tentandum [66]). Alias ab aquis *martialibus* levamen expectandum. Certior vero est virtus corticis *cinchonae officinalis* [67]), inprimis si asthma ad febres intermittentes spectet. Laudatur quoque tinctura *delphinii consolidae* [68]).

Sum-

66) Apud FLOYER hypotheses cum experientia dimicant, ubi ait (p. 177.): „*Le lait d'anesse et le lait ordinaire, rendent la lymphe trop visqueuse et ne peuvent convenir aux asthmatiques. Je connais cependant un asthmatique qui recommande l'eau laiteuse pour diminuer le gonflement au commencement de l'accès.*“

67) „. . . . *je remarque, qu'il diminue beaucoup les sueurs et les foiblesses qui accompagnent les accès, qu'il soulage beaucoup les maux de tête, et prolonge les intervalles des accès: mais il ne convient nullement le donner dans l'accès, car alors il gonfle prodigieusement l'estomac.* FLOYER l. c. p. 193. Cfr. et p. 26. „Mense Junii 1789. puellam nobilem Ticinens. filiam marchionis BELEREDI tractavi, quae singulis diebus ad vesperas ab asthmate violento corripi solebat. Huic igitur corticem peruvianum cum opio remistum porrexi, ac sanitatem perfectam restitui.“ (Ex schedis Patris mei). Laudatur cortex quoque in asthmate a HEBERDENO (Comm. de morborum historia et curatione. C. 11.), a BANG (Act. soc. R. Havn. Vol. I. p. 109.), a RANOË (ib. Vol. 4. p. 269).

68) BLANCHARD in *the London med. reposit.* 1815. *Vol.* 3. v. *Gazette de santé.* 1815. *Sept.* (Paratur ex uncia una seminum contusorum, in dimidia mensura alcohol in-

Summus *Monarcha* ab asthmate, ope tincturae anodynae dispensatorii Londinensis ad drachmas sex, tincturae squillae marinae et aetheris sulphurici ââ drachma una, dosi cochlearis coffeani, liberatus fuit [69]). Meretur tentari *viscum quercinum* [70]), ac, si morbus ex spina proficiscitur, *chenopodium ambrosioides* [71]).

Alia auxilia et adversus dyspnoeam commendata.

7. In omni asthmate, multisque dyspnoeis, absente plethora, egregie inservit *gummi heraclei gummiferi* *) cum *aceto* [72]) aut cum *mucila-*

fusorum. Dosis a guttis viginti ad triginta, ter de die).

69) Cfr. Schedae Patris mei. Auctor formulae Dr. Gripf.

70) Cfr. Cap. XIV. §. LXV.

71) Hufeland's *Journal.* 14. *B.* 2. *St.* p. 201.

*) „. . . *cette gomme . . . détruit les engorgemens du poumons, et rend la respiration plus libre, et dissipe les vents; elle produit de légères sueurs et fortifie les nerfs.*" Floyer l. c. p. 185. Cfr. Bang in Act. R. soc. Havn. Vol. I. p. 10.

72) „*Mais je trouve qu'il est nécessaire de suivre la méthode des anciens, qui consiste à corriger son amertume et son acreté par le* v i n a i g r e *et qui la rend moins échauffante.*" R. Rad. Ammomi Zedoariae unciam unam. Coque cum libris duabus aquae usque colatura quartae partis, ac adde aceti vini uncias quatuor, in quo soluta fuit uncia una gummi ammoniaci; coletur iterum addendo uncias quatuor mellis, quae singula invicem ebulliant, despumentur et colentur. Cap. mane et vespere cochlearia tria per mensis curriculum. Floyer l. c. p. 185.

cilagine gummi arabici porrectum [73]). Adhiberi quoque solent *asa foetida* [74]), *acidum benzoicum* [75]), *bellis major* [76]), *nicotiana* [77]), *veratrum album* [78]), *aqua picea* [79]), *boletus suaveolens* [80]), *faba* St. IGNATII [81]), *Strychnos nux*

73) R. Gummi ammoniaci drachmam un. Mucilaginis gummi arabici, syrupi simplicis ãã unciam un. M. assidue et affunde libram aquae. M. D. S. Omni tertia hora uncias duas. Hujus formulae ope inter alios judaeum ab orthopnoea liberavi, orthopnoea inquam, nam aeger jam secunda hebdomade, stare coactus erat, atque ut sese pedibus sustinere posset, funes duos parti superiori cubiculi firmaverat, illosque manibus amplectebatur.

74) Nil boni inde obtinui, quod et BREE (l. c. p. 227.) fatetur. Aliter sentit WOLFF in HUFELAND's *Journ. d. pr. Heilk.* 18. *B.* 1. *St.* p. 36.

75) Flores benzoes drachm. semis, aquae veronicae uncias quatuor. Mellis sinceri uncias duas. S. Omni secunda hora cochleare semis. v. WENDT *Annalen* p. 74.

76) MINDERER Medic. milit. (in forma acetarii). FLOYER l. c. p. 252.

77) FANOY Ergo asthmati humido nicotiana. Paris. 1700.

78) MÜLLER in HUFELAND's *Journ.* 12. *B.* 1. *St.* p. 161.

79) Cfr. Cap. X. §. XLVIII. N. 9 (52). Praesertim in dyspnoea mucosa in scorbuticis.

80) ENSLIN de boleto suaveolente. Mannh. 1785.

81) STEIN Diss. de faba St. Ignatii. Erl. 1795.

nux vomica [82]), *millepedes* [83]), *radix ari maculati* [84]).

CAPUT

82) HAHNEMANN in HUFELAND's *Journ.* 4. *B.* p. 75.

83) Panno laneo excepti in vinum immittantur et postea vinum illud bibatur. v. GALEN. L. VII. de comp. medicaminum. FELIX PLATER l. c. SCHENK L. II. Obs. DEODATUS in Pantheo hygiastico L. III. p. 140. LUDOV. MERCATUS de internorum morb. curat. L. II. C. 4. ROLFINCK Epit. p. 125.

84) DIOSCORIDES M. m. L. II. C. 197. GESSNER *Fränkische Samml. a. d. natürl. Arzneyk.* etc. 7. *B.* p. 315. (Extractum vinos. ex aequalibus partibus radicum et foliorum).

Caput XIV.

De tussi generatim et de catarrho pulmonum.

§. LXIV.

De tussi generatim.

1. Definiri solet *tussis* [1]) per sonoram [2]) plus minus vehementem et brevissimis intervallis iteratam aëris, praevia plerumque magna inspiratione, attracti, e pulmonibus explosionem, quâ aeger, quod sibi molestum, est excutere studet. Definitio.

2. De tussi in genere scripsere: Planer [3]), Hierovius [4]), Pavius [5]), Auchter [6]), Schoenfeld [7]), Literatura.

1) Gr. Βήξ et in plurali βῆχες (unde medicamenta adversus hanc affectionem vocantur bechica, βηχικά). Vocem latinam *tussis* nonnulli a sono, quem edunt tussientes, derivarunt, quatenus scilicet *u* sonum obtusiorem et *ss* sibilum exprimit. (Becmannus de origine latinae linguae). Germ. *Husten.* Gall. *La toux.* Angl. *Cough.* Ital. *Tosse.* Ross. Кашель. Pol. *Kaszel.*

2) Unde vulgare adagium; „quatuor celari non posse: ignem, scabiem, *tussim*, amorem."

3) Diss. de tussi morbosa. Tub. 1590.

4) Diss. de natura et curatione tussis. Witeb. 1595.

FELD [7]), WIDHOLZ [8]), FABRICIUS [9]), ZEIDLER [10]), MERLET [11]), LANGE [12]), VOGLER [13]), FRIESEN [14]), HEILAND [15]), LIMPRECHT [16]), METZGER [17]), WEDEL [18]), CRAUSIUS [19]), THILE [20]), EYSELIUS [21]), SPERLING [22]), GOLL [23]), HALLER [24]), BÜCHNER [25]), BEDEKIND [26]), STRACK [27]), FINCK [28]),

VAN

5) Diss. de tussi. Lugd. Bat. 1604.
6) Diss. de tussi. Basil. 1615.
7) Diss. de tussi. Lipsiae 1618.
8) Diss. de tussi. Basil. 1623.
9) Diss. de tussi. Rostoch. 1626.
10) Diss. de tussi. Lips. 1631.
11) Paradoxa de tussi. Paris. 1650.
12) Diss. de tussis natura et cura. Lips. 1655.
13) Diss. de tussi. Helmst. 1667.
14) Diss. de tussi. Lips. 1667.
15) Diss. de tussi. Giess. 1670.
16) Diss. de tussi. Lugd. Bat. 1675.
17) Diss. de tussi. Tub. 1676.
18) Diss. de tussi. Jenae 1678.
19) Diss. de tussi. Jenae 1678.
20) Diss. de tussi. Witeb. 1685.
21) Diss. de tussi. Erf. 1699.
22) Diss. de tussi. Witeb. 1708.
23) Diss. de tussi. Argent. 1710.
24) Diss. de tussi. Goett. 1749.
25) Diss. de tussi humida epidemica morb. praecavente. Hal. 1763.
26) Diss. de tussi in genere et epidemica illa, quae hoc anno saeviit. Rintel. 1766.
27) Diss. de tussi. Mogunt. 1771.
28) Diss. de eo, quod tussi proprium est et commune. Bamb. 1779.

van der Bilen [29]), Verveer [30]), Nürnberger [31]), Ittner [32]), Keck [33]), Tode [34]).

Divisio.

3. Ad memoriam revocare juvabit, pathologos dividere *tussim:* A) ex diversis, quibus ingruit, *temporibus* anni, — in vernalem, aestivam, autumnalem et hyemalem; — B) ex *duratione* et recursu paroxysmorum, — in recentem, habitualem, chronicam, periodicam, vagam; — C) ex *vi*, — in lenem, vehementem, suffocantem; — D) ex *exitu*, — in salutarem, noxiam, letalem; — E) ex *sputo* absente vel praesente — in siccam et humidam; hancque iterum pro varia *sputi qualitate* in sanguineam, purulentam, mixtam, serosam, mucosamve. Maximi vero momenti divisio tussis in illam, quae aliorum morborum *symptoma* est, et in illam, quae ut morbus *per se* occurrit.

De tussi aliorum morborum symptomate.

4. De tussi aliorum morborum *symptomate* locuti sumus in tractatu de febre intermittente [35]), typho-

29) Diss. de tussi in genere. Lovan. 1785.

30) Theses de tussium varietate. Duisb. 1783.

31) Diss. Observationes super tussi. Viteb. 1783.

32) Diss. de tussi. Mogunt. 1784.

33) Diss. super tussi. Mogunt. 1784.

34) *Ueber den Schnupfen und Husten. Kopenh.* 1804.

35) P. I. Vol. I. C. II. §. XXII. 2. p. 12. §. XXIII. 3. p. 16. In principe R. Vilnae observavi, ut Fr. Hoffmann (Diss. de tussi convulsiva §. 21.): „vidi virum tertiana exquisita laborantem, qui quamdiu horror febrilis durabat, immani tussi vexabatur.“

typhode [36]), gastrica [37]), catarrhali, tum sporadica, tum epidemica [38]), inflammatoria [39]), de morbillis [40]) aliisque exanthematibus, de affectionibus spasmodicis vagis [41]), de croup, phthisi laryngea, tracheali et pulmonali, peripneumoniis, pneumonorrhagia, hydrothorace, asthmate, atque doctrinam multorum aliorum morborum tradendo, adhuc quaestionem instituemus.

De tussi, morbum per se constituente.

5. *Tussis, morbum per se constituens*, aut *consensualis* est aut *idiopathica*.

De tussi consensuali.

6. *Tussis consensualis* a caussis, in encephalo, nervis ex illo proficiscentibus, corde, vasis majoribus, visceribus abdominalibus et pelvi latentibus, originem trahit.

Tussis ex encephalo.

7. Tussis caussa in cerebro quaerebatur ab ARISTOTELE [42]), HIPPOCRATE [43]), MONTANO [44]); sed erroneo plane modo [45]); quod VAN HELMONT

36) ib. Cap. IV. §. XL. §. 12. p. 156.

37) ibid. Cap. V. §. LX. §. 2. p. 236.

38) ibid. Cap. VI. §. LXV.

39) ibid. Cap. XII. §. LXIX. 2. p. 279.

40) P. I. Vol. II. Cap. XII.

41) P. II. Vol. I. Sect. II. C. XIV. §. LXX. 3 (86).

42) Lib. I. de generatione animalium. Cap. 3.

43) Lib. IV. de morbis.

44) Consil. 160. et 162.

45) Supponebatur nimirum, pituitam ex cerebro per carotides et jugulares ad venam cavam et cor defluere, aut roris instar per ossis cribriformis foramina ad nares, fauces, pulmones delabi.

MONT luculenter probavit [46]. Rem propius intellexerunt VESALIUS [47], HILDANUS [48], et MORGAGNI [49], consensum nervorum incusando, per par scilicet vagum, quatenus agitur de cerebro, et per nervum sympathicum maximum, quod spectat ad aures [51]. Nervorum actioni et vis, quam animi pathemata, potissimum ira [52] et moe-

46) Libro inscripto *catarrhi deliramenta.*

47) Lib. I. C. 3. de human. corporis fabrica (Testatur de puella hydrocephalica, quae, quoties moveretur caput, tussi tentabatur molestissima).

48) Cent. I. Obs. chir. 4. (Testatur de globulo vitreo in aure latente, ac tussiculam excitante, atque sic observationem ARISTOTELIS in Problem. Sect. 32. quaest. 6. enarratam confirmat, nempe titillationem in auribus tussim excitare).

49) Op. c. ait: „tussis caussam in capite esse posse, vel ex eo omnibus manifestum est, quod levem auditorii meatus ab auriscalpio irritationem saepius tussis sequitur. — Anatomicis quoque ea nota est, quae irritatis fit initiis nervorum, velut interdum in hydrocephalis."

50) Meatus auditorius externus nervum auricularem seu temporalem superficialem posteriorem accipit. Iste nervus ex ramo tertio quinti paris proficiscitur. Hujus paris ramus secundus, vidianus (ramus profundus), radicem nervi intercostalis seu sympathici magni largitur. Iste nervus ad plexum cardiacum, cum plexu pulmonali commercium alentem, formandum concurrit.

52) FORESTUS Lib. XXVIII. Obs. 13. SENNERT Lib. II. Part. 2. C. 2.

moeror [53]) in tussi excitanda exercent, tribuenda videtur. Quod tussis violenta subitaneam memoriae atque ratiocinii jacturam, nec non paralysin manuum et aliorum membrorum gignere valet [54]), quodque in phrenitide vehemens tussis superveniens saepe solvat malum [55]), nexum inter pulmones et cerebrum (certe non solis nervis adscribendus) magis magisque confirmat. Sic et effectus vesicatorii, atque ignis, cranio admotorum, adversus quasdam tusses rebelles [56]) notandus; ne dicamus de illis narcoticorum in genere.

8. Tus-

53) Novi juvenem feminam, quae, quoties moerore et zelotypia afficiebatur, in tussim, cum coqueluche multam similitudinem habentem, incidebat.

54) Baglivi Prax. med. L. I. §. I. de tussi praeeunte Boyle *Considerat. touching the usefulness of experimental natural philosophy. Oxford* 1663. *T. II.* p. 372. Spectat huc quoque casus, ab Illmero descriptus, (Misc. Ac. N. C. Dec. I. a. I. p. 67.) viri scilicet, qui praegressa tussi ferina in singularem capitis dolorem inciderat, ac, sine febre, spatio quatuordecim dierum obiit, in cujus post mortem aperto capite, repertae sunt venae et arteriae meningum sanguine nigro turgentes, sub osse occipitis ulcus magnum, inque anterioribus cerebri ventriculis seri limpidissimi unciae XII.

55) Boerhaave Aphor. 779.

56) Helidaeus a Paduanis (qui suo tempore omnibus Italis palmam in praxi praeripiebat) prius *vesicatorium* jubet fieri super sutura coronali, si hoc non succe-

8. Tussim *dentitioni* comitem illamque emicantibus dentibus sponte evanescentem, centies observavimus, observaruntque alii [57].

Tussis ex dentitione.

9. Commemorantur calculi in *tonsillis* nati, unde tussis continua [58].

Tussis ex tonsillis.

10. *Ex ventriculo tussim* ortum trahere, suspicamur; si ea post pastum aut fortior evadat aut sileat, si tussiendi stimulus ex epigastrio proficiscatur, si absoluto vomitu pro tempore saltem tussis evanescat, si aeger (ad infantes aut senes spectans) aliunde stomacho debili praeditus fuerit, vitamque otiosam duxerit, sique malum autumnali tempore obveniat. Nemo indolem tussis stomachicae melius intellexisse videtur Friderico Hoffmanno, ubi ait [59]): „atque hic affectus raro solus est, quin adjuncta habeat catarrhalia quaedam signa: unde aliqui a catarrhali

Tussis ex stomacho.

decu-

rit, fieri jubet *cauterium actuale* eodem loco, parte ferro candente ustâ usque ad pericranium. „Etsi autem videri possit (sunt verba Helidaei), abominandum medicamentum, tamen tutissimum est, et sine noxa adhibetur, *cum etiam plurimos catarrhos ad thoracem delabentes compescui.*" (Consil. 80. Apud Scholz).

57) Alberti Diss. de tussi infant. epidem. Hal. 1728. Cfr. P. III. Vol. I. Cap. de dentitione difficili.

58) Lang Epist. med. L. II., Epist. 58. (Vocat illum calculum gypseum, simillimum illis tophis, qui intra digitorum articulos chiragra laborantibus accidere solent). Cfr. etiam Marc. Donatus L. IV. C. 30.

59) Diss. de tussi convulsiva. §. 21.

decubitu in postremarum faucium tunica, per oesophagum potissimum continuata, orificium ventriculi sinistrum ipsique proximas glandulas dorsales, simul intumescere, nervosque paris vagi, oesophagum ibi circumplexos, irritari, hoc vero ad pulmones, diaphragma et laryngem abeuntes ramos, in consensum trahere, existimant." Colligitur inde in tussi stomachali caute cum *emeticis* et *stimulantibus* (quatenus ad irritamentum potius augendum, quam imminuendum idoneis) incedendum esse. His adnumerantur auxilia in tussi stomachica laudata, nimirum radix tum *cephaëlidis ipecacuanhae* (cui nonnulla grana subcarbonatis potassae addi solent), tum *ari maculati* [60]); *vinum* cubitum eunti ad cochlearia duo, tria sumendum [61]) et panis dissectus super prunis assatus, spiritu vini et aromatibus adspersus itidemque regioni epigastricae applicandus [62]).

T. ex intestinis.

11. Si perpendamus plexus nervorum mesentericos cum plexu coeliaco arctum commercium alere, ad huncque plexum formandum nervum pneumo-gastricum concurrere, tussim a *flatibus* [63]), *vermibus* [64]) *aliisque intestinorum* *irrita-*

60) Dosis a granis decem ad scrupulum. Huic pharmaco inprimis *pulvis stomachicus* BIRKMANNI suam virtutem debere videtur.

61) JUNKER Tabul. de tussi sub cautelis.

62) BAEUMSER *mitleidiger Arzt* p. 220.

63) FIENUS de flatibus. C. 9. HOLLERIUS de morbis internis.

irritationibus [65]) excitari posse non mirabimur. Talis tussis inprimis matutinis horis molestare solet. Fugatur carminativis, anthelminthicis, eccoproticis.

T. ex hepate.

12. *Hepar* ob molem suam pulmonibus infensum fieri posse, GALENUM [66]) haud latuit. Ipse, tussim ex hoc fonte (cui et nervorum consensus addi debet) provenientem, rite magis pro *tussiendi cupiditate*, quam pro tussi definivit [67]). Revera solet ea esse brevis et intersecta. Interea tussim ex hepate et ex cystide fellea [68]) pullu-

Eee 2

64) Exempla lege apud RONSEUM enarrat. in CELSI L. IV. C. 4. DONAT. ANT. AB ALTOMARE ex AETIO. MOEBIUM Epit. inst. med. FORESTUM L. XXI. Obs. 26. 36. MERCURIALEM de morbis puerorum. SENNERTUM tract. de infant. curat. part. 2. C. 23. MERCATUM L. II. de pueror. morb. C. 8. VAN DER BOSCH hist. constit. epid. verm. p. 243.

65) Refert HAENIUS tussim insuperabilem apud quosdam ortam esse, quibus intestina per annulum abdominalem egressa, suppurata et inguine aperto, excrementa cum pure dimittentia, aëri externo exponebantur. (Rat. med. T VII. C. 4. §. 23. p. 199).

66) „Jecinoris moles, ait, incidens praecordiis facit angustiam in praecordiis."

67) „Quae tussis magis tussiendi cupiditas est, quam vera tussicula."

68) Pluries calculum cysticum saevam tussim sociam habuisse vidi, descripseruntque WILLIS (de morb. convulsivis. C. XII. p. 14.), WILLICH (Diss. de frequenti catarrhor. ex primis viis origine. Goett. 1776.), et STOLL (Rat. med. T. II. p. 366).

pullulantem etiam ferocem observavimus. Occurrit ea utplurimum per intervalla praeprimis matutinis horis, atque cum sensu strangulationis. Elapso paroxysmo, nulla omnino respirandi difficultas relinqui solet. Obnoxii tali sunt praesertim homines laute viventes. Methodus medendi peculiari hepatis aut cystidis felleae morbo adaptanda. Saepe nobis radix tritici repentis, simul cum melle, addita parva salis cujusdam medii dosi, decocta profuit.

T. ex utero.

13. Amenorrhoea (forte rectius ea ipsa caussa a qua menstrua supprimuntur) tussim haud raro excitat [69]). Exemplum habetur mulieris, quae quotiescunque maritus rem cum ea haberet, incurrebat tussim; quiescente vero marito ab actu venereo, quiescebat tussis [70]). Multis consuetum est, quo tempore utero gerunt, donec pariunt, vehementer et continuo tussire. Formidabilis ista *gravidarum tussis*, modo ab altiori foetus situ, modo (et frequentissime quidem) a plethora, modo a sensibilitate uteri, a foetu calcitrati, derivari solet. Debellatur haec tussis, aut saltem mitigatur *venae sectione* e brachio instituta [71]), alvo ope *electuarii lenitivi* leniter laxata, exhibitoque,

69) Forestus L. XXVIII. Schol. Obs. 3. Rodericus a Castro P. II. L. 3. Sennert. L. IV. Part. 2. Sect. 5. C. 5.

70) Plater Lib. III. Obs. p. 738.

71) Stupendos inde vidi effectus.

toque, si opus fuerit, grano uno alterove *extracti hyoscyami nigri* ad noctem. Tussis nec puerperio parcet[72]).

14. Ex HIPPOCRATE [73]) intelligitur, quod tusses diuturnae aliquando cessent, superveniente testis tumore, vicissim vero testis tumor, exorta tussi levetur, quod recentiore etiam observatione [74]) confirmatur.

T. ex testibus.

15. WHYTT [75]) de ancilla narrat, quae, quoties extremitates inferiores extra lectum pendulos habebat, a saeva tussi corripiebatur, illico cessante, quoprimum crura in lectum retrahebat.

T. ab extremitatibus inferioribus.

16. Quodsi dissitae partes tantum in pulmones exerceant imperium, ut diuturnas et saevas tusses excitare possent, quid non a *vicino corde vasisque majoribus expectandum?* Tussis haec *cardiaca* seu *praecordialis*, senibus familiaris,

T. ex corde et vasis majoribus.

72) Observavit HAENIUS pertinacissimam tussim in puerpera, quae tussis illico cessavit, dum corpus oblongum, quasi callosum per genitalia fuisset ejectum. (Rat. med. T. VII. p. 200).

73) Epid. Lib. II. Sect. 4.

74) Act. N. C. Cent. III. Obs. 83.

75) *Works. edit. Edinb.* 1768. p. 603. „. . . *when she lay across the bed with her head supported by a pillow, and her legs hanging over, she was immediately attacked with the cough . . . . upon raising her legs, so as to bring them to a horizontal posture, the cough immediately ceased . . . . . as soon as her legs were allowed to hang down again, the cough retourned with its usual violence.*“ p. 608.

liaris, ubi modica est, cum aegrorum levamine contingere, et dyspnoeas, veluti ventus nubes, fugare solet. Ubi vero saevit, sociam agnoscit, faciem lividam, sensum suffocationis in gutture, aphoniam, cordis motum abnormem [76]), copiosam muci seu lymphae coagulabilis excretionem, aliaque symptomata alibi tradenda [77]).

T. ex pulmone.

17. Tussis directe ex pulmone ortum ducens, potest esse; A) *accidentalis*, v. gr. a mica panis, guttula aquae ridendo in tracheam illapsis, a risu, a clamore [78]), a motu [79]), ab acidis sumtis, a fumo, a pulvere tenui inspirato. B) *Simulata* [80]), videlicet ex libera determinatione et morali cujusdam impulsu. Sic tussiunt v. g. malitiosi homines coram iis, a quibus stipem rogant, ut misericordiam concitent, nec non comoedi, senis decrepiti personam agentes, aliique ut petum abscondant, vel ut sub larva tussis, diaetam et medicamenta blennorrhoeae urethrali propria adhibere, morbumque realem celare possint, qui ideo *rheuma* quibusdam vocatur. C) *Laryngea et trachealis* seu *gutturalis*, ut in rauce-

76) Jam apud Hollerium (de morbis intern. ad C. 29. L. I.) legitur de aegro, qui tussi corripiebatur, dum cordis palpitatione laborabat.

77) In capitibus de vitiis cordis et aneurysmate aortae.

78) In tragoedis Galenus L. VII. de loc. affect. C. 7.

79) Ex pilae lusu. Montanus Consil. 170.

80) Stein diss. de tussi stomachali. Sauvages Morb. Cl. V. Gen. V. Spec. 5.

raucedine, sub initio croup, in phthisi laryngea, tracheali. D) *Haemoptoica* et *phthisica* ex tuberculis scilicet pulmonum, ex concrementis phosphatem calcis continentibus, ex varicibus, ex metastasi, ex vomica atque E) *catarrhalis* et *coqueluche*, de quibus in specie.

§. LXV.

De catarrho pulmonum.

Definitio.

1. Tussis, sputa prius tenuia et mucosa, serius crassiora et viscida largiens, ex affectione apyrectica membranae mucosae bronchia investientis, orta, nobis est *catarrhus pulmonum*[81]).

Literatura.

2. Inter omnes de catarrhis scriptores excellit C. V. SCHNEIDER[82]). Laude praeterea plus minus digni sunt: ACORAMBONUS[83]), MEURER[84]), PAPARELLA[85]), FUMANELLUS[86]), BOTALLUS[87]), SCHWEN-

81) A GR. κάτω, deorsum, et ῥέω, fluo. (ex falsa idea quod pituita ex cerebro per foramina ossis ethmoidei ad nares, os, fauces vel pectus depluat). LAT. fluxus, defluxus, fluxio, destillatio. (CELSUS Medic. Lib. II. Cap. I.).

82) De catarrhis. Lib. VI. Witeb. 1660.

83) De catarrhis. Venet. 1536.

84) Diss. de catarrhis. Lips. 1549.

85) De catarrhis. L. II. Venet. 1556.

86) Sermo de rheumate seu distillatione. v. Opp. p. 184. Tig. 1557.

87) Comment. de catarrho. Lugd. 1565.

SCHWENZER 88), STUPANUS 89), MASBACHIUS 90), SEILLER 91), MOEGLING 92), BEHMANER 93), LUCHTENIUS 94), MOELLER 95), WOLFHART 96), LUCIUS 97), HARTMANN 98), JUNGERMANN 99), SCHALLER 100), CERRAT 1), ECKART 2), CLAUDINUS 3), HEGGI 4), PASCHETI 5), COCUS 6), SALZMANN 7), SCHOENLIN 8), VIGIER 9), BORDINGI 10), ETSCHER 11),

88) Diss. de catarrho. Basil. 1583.

89) Diss. de catarrho. Basil. 1588.

90) Diss. de catarrho. Bas. 1589.

91) Diss. de catarrho. Fr. 1595.

92) Diss. de catarrho. Tub. 1599.

93) Diss. de fluxionibus in genere. Basil. 1602.

94) Diss. de catarrho. Helmst. 1603.

95) Diss. de catarrho. Fr. 1603.

96) Diss. de catarrhi natura ejusque curatione. Basil. 1604.

97) Diss. de catarrhi nat. ejusque curat. Heidelb. 1608.

98) Diss. de natura catarrhi. Marb. 1610.

99) Diss. de catarrho. Giess. 1610.

100) Diss. de catarrho, broncho et coryza, morbis plerumque connexis. Bas. 1610.

1) Diss. de catarrhis. Basil. 1611.

2) Diss. de catarrhis. Basil. 1611.

3) Diss. de catarrhis. Bonon. 1612.

4) Diss. de catarrho. Basil. 1612.

5) Diss. de distillatione, catarrho vulgo dicta. Lib. III. Venet. 1615.

6) Diss. diagraphe catarrhi. Basil. 1616.

7) Diss. de catarrho. Argent. 1620.

8) De catarrho. Aug. V. 1620.

9) Tractatus de catarrho. Genev. 1620.

10) Diss. de catarrho. Rostoch. 1623.

SCHER [11]), FABRICIUS [12]), BRUNNEMANN [13]), LAURENTIUS [14]), VAN DER MYE [15]), HEINTZIUS [16]), SENNERT [17]), FEST [18]), MAJUS [19]), ROLFINK [20]), MICHAELIS [21]), BENZON [22]), PAULI [23]), COEPER [24]), MEYER [25]), WALAEUS [26]), WENDT [27]), TAPPIUS [28]), SCHAT [29]), MENJOTUS [30]), AVENIUS [31]), HAINTZEL [32]), LEPNER [33]), POCCHIUS [34]), FUHRSEN [35]), STRA-

11) Diss. de catarrho. Basil. 1623.
12) Diss. de catarrho. Rostoch. 1623.
13) Diss. de catarrho. Regiom. 1624.
14) Tractatus de catarrho. Genev. 1624.
15) Hist. medica de catarrho. Hagae 1624.
16) Diss. de catarrho. Lips. 1625.
17) Diss. de catarrho. Witeb. 1626.
18) Diss. de catarrho. Basil. 1628.
19) Diss. Catarrheumatismus. Viteb. 1630.
20) Diss. de catarrho narium. Jenae 1633.
21) Diss. de catarrho. Lips. 1634.
22) Diss. de catarrho. Basil. 1637.
23) Diss. de catarrho. Rostoch. 1637.
24) Diss. de catarrhis. Basil. 1643.
25) Diss. Catarrhologia. Argent. 1645.
26) Diss. de catarrho. Leidae 1646.
27) Diss. de catarrhis. Lugd. Bat. 1653.
28) Diss. de catarrho. Helmst. 1654.
29) Diss. de catarrho. Leid. 1660.
30) Diss. de catarrho. Paris. 1662.
31) Diss. de catarrho etc. Rostoch. 1663.
32) Diss. de catarrho. Argent. 1663.
33) Diss. de catarrho. Regiom. 1665.
34) Diss. de catarrho. Groning. 1665.
35) Diss. de catarrho. Leid. 1667.

STRACHELIN [36]), ALTHUSIUS [37]), HAMMERER [38]), DE WITTE [39]), BARNSTORF [40]), ARCHIBALD [41]), BECKER [42]), BOHN [43]), CRAANEN [44]), HEILAND [45]), ANDRÉE [46]), KEMBLE [47]), SCHELHASS [48]), ENGRING [49]), REESEN [50]), SCHWELENBERG [51]), FRANCK [52]), LEICHNER [53]); BRUNCK [54]), VATER [55]), WEDEL [56]), SCHEUNER [57]), MORASCH [58]), FISCHER [59]), MEISNER [60]),

36) Diss. de catarrho. Basil. 1668.
37) Diss. de gravedine et catarrho. Leid. 1669.
38) Diss. Catarrhologia. Argent. 1669.
39) Diss. de catarrhis. Leid. 1669.
40) Diss. de catarrho. Leid. 1672.
41) Diss. de catarrho. Leid. 1674.
42) Diss. de catarrhis. Leid. 1675.
43) Diss. de catarrhis in genere. Lips. 1676.
44) Diss. de catarrhis in genere. Lugd. Bat. 1676.
45) Diss. de catarrho. Giess. 1677.
46) Diss. de catarrhis. Fr. ad Viadr. 1678.
47) Diss. de catarrho. Ultraj. 1680.
48) Diss. aeger catarrhali defluxione laborans. Jen. 1680.
49) Diss. de catarrho. Leid. 1685.
50) Diss. de catarrho. Ultraj. 1686.
51) Diss. de catarrhis. Leid. 1689.
52) Diss. de catarrho. Altd. 1690.
53) Diss. de catarrho. Erf. 1690.
54) Diss. de catarrhis in genere. Basil. 1697.
55) Diss. de catarrhis sive morb. ex seri sanguinis motu et decubitu pr. ortis. Witeb. 1701.
56) Diss. de catarrho. Jen. 1701.
57) De catarrhis. Eisleben. 1705. 8.
58) Diss. de externis capit. morb. atque de catarrhis. Ingolst. 1719.

NER [60]), STENZEL [61]), JUNCKER [62]), FORDICE [63]), CHANDLER [64]), ADOLPH [65]), VOGEL [66]), NANKIVELL [67]), SARTORIUS [68]), GARDE [69]), SCHAZMAN [70]), BARROW [71]), CRAMPTON [72]), CONZEN [73]), VAN ROSSUM [74]), PINCKARD [75]), GRAF [76]), REIL [77]), ACREL [78]), SEUFFERHELD [79]), BOEHMER [80]), HAARTMANN [81]),

59) Diss. defluxionum catarrhalium cognitio et curatio. Erf. 1728.

60) Diss. de affectibus aut defluxionib. catarrhos. Prag. 1731.

61) Diss. de catarrhis, asylo ignorantiae. Witeb. 1735.

62) Diss. de congestionibus vulgo catarrhis et rheumatismis. Hal. 1748.

63) Diss. de catarrho. Edinb. 1758.

64) *Treatise on the disease called a cold. Lond.* 1761.

65) Diss. de morbis catarrhalibus. Helmst. 1764.

66) Diss. de catarrho pharyngis. Goett. 1765.

67) Diss. de catarrho. Edinb. 1778.

68) Diss. de catarrho. Viennae 1781.

69) Diss. de catarrho. Edinb. 1782.

70) Diss. de defluxionibus serosis. Giess. 1782.

71) Diss. de catarrho. Edinb. 1785.

72) Diss. de catarrho. Lugd. Bat. 1785.

73) Diss. de catarrho, ejusdem variis speciebus et cura. Colon. 1787.

74) Diss. de catarrho et febre catarrhali benigna. Lovan. 1787.

75) Diss. de catarrho. Edinb. 1792.

76) Diss. de catarrho. Duisb. 1795.

77) Diss. de catarrho. Hal. 1795.

78) Diss. de catarrho. Upsal. 1797.

79) Diss. de catarrhi cum rheumatismo affinitate. Erl. 1800.

MANN [81]), HEGENWALD [82]), LAROCHE [83]), MONNIER [84]), LEBEAU [85]) et egregii opusculi auctor F. X. AB HILDEBRAND [86]).

Symptomata.

3. Catarrhus bronchiorum vel a febre catarrhali exquisita relinquitur, vel per se orditur. Et tunc motus febriles, leves scilicet horrores, calores fugaces, dolores tum dorsi tum artuum tensivi, pungentes, et lassitudo, quin tamen pulsus aperto febrilis sit, scenam saepe aperiunt. Aegrotus de siccitate, titillatione, ardore vel in trachea vel in pectore conqueritur. Spiratio plus minus difficilis; tussis continua, initio sicca, dein cum sputo aquoso, salso, spumoso, striis hinc inde cruentis notato. Sub violento tussis conatu, interdum vomitus elicitur. Post aliquot dies, matutinis praesertim horis, sputa jam gradatim copiosiora, tenaciora, albescentia cum magno pectoris emolumento rejiciuntur; quo facto lenis transpiratio, aut sedimentum in urinis morbo finem imponunt. Alias malum ad mensem et ultra protrahitur, perseverantibus sputis tenaci-

80) Diss. de catarrho. Viteb. 1801.

81) Diss. aetiologiae catarrhi primae lineae. Abo. 1802.

82) Diss. de catarrho. Würzeb. 1809.

83) *Diss. sur le catarrhe pulmonaire.* *Paris* 1809.

84) *Recherches sur le catarrhe.* *Paris* 1809.

85) *Diss. sur le diagnostic du catarrhe pulmonaire.* *Paris* 1812.

86) Diss. de catarrhis iisque subdolis et perniciosis. Viennae 1812.

tenacibus, interdum in fila ductilibus. Nihilominus aeger neque dyspnoea laborat, neque emaciatur.

4. Pauci extant homines, qui in catarrhos non forent proclives. Maxime tamen illis subjiciuntur infantes, pueri, adolescentes, et senes [87]; porro feminae aliique vitam sedentariam ducentes, venere exhausti, mutilati [88], convalescentes, inprimis ex morbis exanthematicis. Favet catarrhis maxime ver et autumnus, ast et hyems et aestas [89]. Catarrhus sporadicus excitatur a frigore aestuante corpore suscepto, illoque humido pedibus aut capiti [90] admisso. Catarrhus epidemicus suspicionem principii cujusdam occulti in aëre, aut contagii movet. Caussam proximam catarrhi in irritatione membranae pituitariae bronchiorum, secretionem morbosam muci

Caussae.

87) Hippocrates Aphor. Sect. III. Aph. 31. „Senibus spirandi difficultates et defluxiones cum tussi frequenter accidunt.

88) De morb. quibusdam comment. Auct. Clift. Wintringham. Lond. 1782. N. 79.

89) Riedlin (Lin. med. a. 1669.) recenset de pistoris uxore, quae Sirio ardente semper vexata fuit a tussi, ingruente vero hyeme, tussis iterum remisit.“ Et mihi talia exempla obvenerunt.

90) Ait Carolus Piso: „Adeo magnum frigus externum vim habet in ciendis fluxionibus, ut nunquam hyeme verticem capitis et suturam coronalem detegam, quin extemplo tussis oriatur.“ l. c.

muci largiente, locamus. Sedes praecipua morbi in glandulis, quibus illae membranae scatent, esse contenditur; ast demonstrari nequit. Verisimiliter universa membrana patitur, magisque illud, ex quibus componitur, systema, quod pro varia aegrorum constitutione, aliunde ad morbum dispositum est; hinc glandulae in scrophulosis, arteriae et venae in plethoricis et haemorrhoidalibus, nervi in hominibus valde sensibilibus *).

Diagnosis. 5. *Catarrhus pulmonum* ob febris absentiam a *febribus catarrhalibus* differt. Repetivimus illum ex *irritatione* membranae mucosae bronchia investientis, sic a majori hujus irritationis gradu (*inflammatione*) a *bronchitide* scilicet tum *acuta* (peripneumonia notha), tum *chronica* (phthisis pituitosa) distinguitur. A *dyspnoea mucosa* catarrhus pulmonum, ob absentiam conspicuae respirationis difficultatis, discrepat. Catarrhus pulmonum ab *aliis catarrhis*, inprimis ab illo narium (coryza), et laryngis (*brancho*) ratione tantum sedis differt; quod duobus Scholae Salernitanae versiculis testatur:

„Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus,
Ad fauces branchus, ad nares esto coryza."

Catarrhus pulmonum *complicatur* saepe non solum

*) Induit hoc in casu catarrhus indolem *convulsivam*, uti ex historiis morborum, ad calcem hujus capitis tradendis, elucet.

lum cum coryza et brancho, sed etiam cum catarrho tubi intestinalis.

Prognosis.

6. Quamvis catarrhus pulmonum omni alio pessimus sit [92]), interdum per annos protrahatur et artis conaminibus, antequam maturitatem adipiscatur, minime obtemperare soleat [93]); attamen dummodo aeger aliunde sanus fuerit et vegetus [94]), debitoque regimini sese submittat, periculi ille plane expers est. Secus autem sub contraria rerum positione, uti tractatus de bronchitide, pneumonorrhagia et phthisi pulmonali abunde docent. Ex violenta tandem tussi gigni possunt abortus [98]), herniae [99]), dolor scroti [100]), urinaeque involuntarium profluvium *).

7. Ca-

92) „Si ex capite ad nares destillat humor, leve est; si in fauces pejus, si vero in pulmones pessimum est." Celsi med. Lib. IV.

93) Vulgus in Germania affirmat catarrhum, medico curante, mensem cum dimidio; sola natura operante, sex hebdomades durare.

94) Valescus de Taranta, epidemice a. 1387. Saeviente catarrho, omnes fere decrepitos succubuisse observavit. v. Hildebrand l. c. p. 4.

98) Mercatus Lib. III C. 15. de steril. et praegnant. affectibus. Rarius vero abortum a catarrhis ortum vidi, quam ex vehementia tussis expectassem.

99) Saltem in praedisposito.

100) Plater (Lib. I. Obs. p. 204.) de viro refert, qui quoties tussiret, lancinantem in scroto circa vasa seminalia dolorem sentiebat.

*) Praesertim in feminis, quae pluries pepererunt.

Cura. 7. Catarrhus ut febris catarrhalis, curatur [2]; tamen utpote febre destitutus, ille regimen minus severum exposcit. Tribus primis diebus exceptis, si aër temperatus sit, aeger neque domi manere, neque lecto se committere debet. Regimen enim refrigerans in catarrho recenti et in hominibus vegetis conducit [3]). Nec ut aeger a carne plane abstineat, requiritur. Alcohol tamen prohibendus, ita et vinum, nisi forte in provectiori malo [4]). Sermocinatio protracta, inprimis alta voce, evitanda. Evitanda et pharmaca. Multum vero favemus *auxiliis domesticis*. Spectant huc: vitellus ovorum, cum saccharo cando et infuso quodam theato [5]); — pomum excavatum et melle rosato repletum, supra prunas assatum et cochleatim commestum; — cepa elixa sub cineribus cum butyro et saccharo devorata; — ficus in aqua vitae madefactus, undique accensus,

ac

2) P. I. Vol. I. C. VI. §. LXVI.

3) Ne dicam de Celso L. I. C. 5. et Caelio Aureliano, quorum ille, perfusionem capitis frigidam, alter applicationem spongiae aqua frigida imbutae ad laryngem et thoracem suaserunt, legatur de Moneta *Abhandlung, daſs die Kalte u. das kalte Wasser in Catarrhalkrankheiten die besten Hülfsmittel sind. Warschau* 1776.

4) Asclepiades, Themison, aliique *vinum* in catarrho chronico non prohibebant, sed suadebant. v. Pallu non ergo vinum album catarrho nocet. Paris. 1644.

5) *Lait de poule*.

ac tostus commestus; — bolus ex butyro recenti et saccharo [6]); — decoctum raparum cum saccharo cando et butyro vel oleo amygdalarum dulcium; — radix althaeae ad uncias tres in libra floris lactis cocta, ut colaturae per cribrum addantur sacchari candidi unciae tres et tempore tussis vehementis cochleare sumatur; — amylum ad unciam unam cum lacte ad pultis formam coctum, additis butyri recentis et sacchari unciis tribus. Inter *pharmaca* praesto sunt: *linctus*, inprimis oleosi; — et *ptisana* ex hordeo mundato, melle virgineo et nitro parata. — Si *character* regnans morborum fuerit *inflammatorius*, aeger robustus, plethoricus, tussis vehemens, dolor pectoris aliquis, *phlebotomia* (ex pede, dum aeger est haemorrhoidarius) non negligenda. Obvenientibus *symptomatibus gastricis*, cave ne mature nimis ad emeticum aut ad purgantia confugias, ne membrana mucosa oesophagi, ventriculi et intestinorum magis adhuc irritetur. Leniunt tali in casu symptomata gastrica (ne dicamus de venae sectione, caeterum indicata), hirudines copiosae regioni epigastricae et abdomini applicitae. Sedata sic prius irritatione tubi alimentarii, dein mucus illum inundans, vel ope *radicis ipecacuanhae* sursum [7]),

6) Baglivi l. c. ait: „Boli ex butyro recenti cum saccharo mixti, et vespere sumti, vehementissimas tusses catarrhales demulcent.“

sum [7]), vel ope solutionis mannae, tartratis potassae et sodae deorsum, evacuari potest. Catarrho rebelli reddito, *emplastro de pice Burgundica* intra scapulas, aut illud *vesicatorii* ad pectus, nec non diapnoicum, ante cubitum porrectum [8]), conducunt. Tussi somnum impediente, versus noctem exhibetur aut *theriaca veneta* [9]), aut *pulvis Doveri* [10]), aut *extractum hyoscyami* [11]), quorum omnium virtutem antecellit saepius jam laudata *massa pilularum de cynoglosso.* Si usus istiusmodi narcoticorum sputorum rejectionem reprimeret, illa, ope *oxymelitis scillae* [12]), vel *sulphuris aurati antimonii* [13]), vel radicis *cephaëlidis ipecacuanhae* [14]) sollicitanda. Et

7) Ergo fluxioni a capite vomitus nonnunquam utilis. Paris. 1669.

8) Dum diaphoresin movere studeo, aegro prius lecto commisso, illi unica vice unciam liquoris acetatis ammoniae cum aequali portione roob sambuci in vasculo infusi cujusdam theati, exhibere soleo.

9) Adulto a scrupulo ad drachmam semis. Cfr. Afferty an catarrhis epidem. theriaca. Paris. 1733.

10) Adulto, ad grana quatuor, sex; aut, pulveris opii, radicis ipecacuanhae ââ granum unum. Sacchari grana quinque. M. D. Cap. hora somni.

11) Adulto a grano uno ad grana tria.

12) Oxymelitis scillae, mucilaginis gummi Arab. ââ unciam un. Capiat saepius cochlear coffeanum.

13) A grano semis ad granum integrum pro dosi.

14) A grano dimidio ad granum unum pro dosi.

Et *inhalatio vaporum*, ut alibi indicavimus [15]), locum obtinet. Quodsi catarrhus in corpore *arthritico* sedem figeret, non modo transpirationi, sed et urinae ope *decocti*, aut *stipitum solani dulcamarae*, aut radicum vel *smilacis sassaparillae* [16]), vel *polygalae senegae* [17]), vel *rubiae tinctorum* [18]) prospiciendum foret; non neglectis *pediluviis*, *maniluviis* [19]) aliisque irritamentis externis. *Tussi*, veluti *convulsiva* redditâ, prosunt *hyoscyamus*, *spiritus cornu cervi* [20]), *opium* inprimis *cum moscho* et *sulphure aurato antimonii* [21]) maxime vero *viscum quercinum* [22]).

Fff 2

15) Cap. VIII. §. XXXVI. N. 2.

16) RANOË in Act. soc. med. Havn. Vol. IV. p. 273.

17) RANOË l. c. Vol. III. p. 370.

18) MARX Obs. med. p. 23. Exhibere soleo aut decoctum ex radicis uncia semis ad libram un. aquae; aut R. Extracti radicis rubiae tinctorum drachm. unam. Mucilaginis gummi Arabici, syrupi papaveris rhoeados ââ unciam un. Aquae florum tiliae uncias sex. M. D. S. Capiat omni secunda hora cochlearia duo. Profuit inprimis in catarrhis neglectis feminarum, amenorrhoea simul laborantium.

19) CAMERARIUS memorab. Cent. XIII. N. 64.

20) Ait BAGLIVIUS l. c. „Spiritus cornu cervi contra tusses vehementissimas, mirabilis est." Cfr. „BAYLE de utilitate pharmacorum natur. f. 348."

21) R. pulveris sulphuris aurati antimonii grana octo. Moschi grana quatuor, opii grana duo. Sacchari drachm. un. Misce. Divide in sedecim part. aequ. S. Cap. omni tertia hora pulverem.

22) Die

12) Die 21. Januar. a. 1821. a D. Doct. BARANKIEWICZ pro ancilla sexdecim annorum, conspicuae cujusdam familiae Vilnensis famula, in consilium vocatus fui. Ancilla haec robusta, riteque menstruata, si excipias nonnullas affectiones catarrhales a. 1819. perpessas sanissimam vitam duxit, cum hac ipsa, quam indicavi, die horis matutinis in saevissimam, sonoram, ac adeo continuam tussim inciderit, ut nec verbum proferre nec guttam deglutire potuerit. Potus enim, vix ore ingestus, regurgitabatur. Erat praeterea respiratio anhelosa, brevis, anxia, suffocativa et aegra de pectoris dolore conquerebatur. Pulsus erat frequens, vix perceptibilis. Calor cutis normalis. Venae sectio, hirudines ad pectus, hyoscyamus, opium, et calomel, jam sine successu praescripta fuere. Cum discipulis meis tam rarum, mihi nunquam tali in gradu antea visum, tussis exemplum offerre voluerim; aegram illico ad clinicum suscepi, ubi mox emulsio ex seminibus hyoscyami, vesicatorium inter scapulas et pediluvium praescribebantur. Postridie praevio placido somno tussim plane sedatam, respirationem et pulsum normalem invenimus. Die 23 ad vesperas, en novum mali insultum priori similem, praeterquam quod tussis, quae prius dicrota erat, nunc triplex evadebat, nimirum quaevis aëris explosio veluti per triplicem nisum absolvebatur. Praeterea caput graviter dolebat. Continuavi in usu hyoscyami, repetii pediluvium et exhibui diapnoicum. Noctu sudavit, dormivit ac altero mane bene valebat. Expetiit tunc exitum, quem impedire non licuit. Vix domum redux morbus recruduit. Varia tunc pharmaca et anthelminthica, et antispasmodica, incassum adhibebantur. Interea Dr. LIBOSCHITZ, medicus expertus de hoc singulari morbo loqui audivit. „Recordor me, inquit, ante quadraginta

draginta circiter annos, similem habuisse casum. Per tres menses aegram sine successu curavi. Querelas tunc coram pharmacopola MÜLLER faciens, iste ajebat, et cur non praescribis viscum quercinum? Medicus Italus quondam Vilnae degens, rebelles tusses hujus pharmaci ope sanavit. Praescripsi et extemplo profligata fuit tussis. Suaderem hinc idem remedium aegrae, de qua agitur." Exhibetur a Dr. BARANKIEWICZ, et ecce, tussis illico cessat, non reditura. — Inquirens denique ego circa usum visci quercini in tussi inveni BAGLIVIUM dicentem (l. c.). „In tussi convulsiva infantum decoctio ex musco arboreo praesertim a quercu pendente, *omnium praestantissima est*, ut nos experti sumus monente WILLISIO: valet quoque in aliis morbis convulsivis." — Die 14. Octobr. coqua, viginti annorum nata, hysterica, post cursum sub temperie frigida humidaque exantlatum, sudoreque madida, cubiculum intrat, ac veluti exanimis humum prosternitur. Succurrunt adstantes ope aquae frigidae. Excitatur sic ancilla, atvero vix excitata, in febrem incidit catarrhalem. Tertio die morbi secatur vena. Mitigatur inde febris, sed tussis adeo invalescit, ut illi, supra descriptae, plane fiat similis. Suscipitur aegra die quinta morbi ad clinicum, praescribunturque emulsio ex seminibus hyoscyami, pediluvium et clyster. Noctu per unam alteramve horam quievit; sed mane tussis ferocior quam nunquam, recrudescit. Verba nonnisi intersecta proferuntur. Dum aegra profunde inspirare tentat, tussis acmen attingit, ac speciem sternutationis excitat. Difficulter quidem momentum pro deglutitione aegra invenit, sed deglutitio, quo primum locum habere potest, levamen affert, tussimque pro tempore lenit. Febris plane nulla. Pulsus normalis. Manus frigent. Decubitus undique conces-

concessus. Saevus autem dolor ab epigastrio secundum sterni medietatem decurrit, ac guttur attingit. Dolet quoque frons. Illico ad *pulverem visci quercini*, secunda quavis hora ad scrupulum exhibendum, superbibendo vasculum *decocti saturati ejusdem visci*, confugio, ac tali cum effectu, ut tussis illico veluti per incantamentum cessaverit, reliquaque mala remiserint, ita ut aegra post septem dies perfecte sanata domum redire potuerit.

CAPUT

Caput XV.

De Coqueluche.

§. LXVI.

Definitio. Nominis notio. Literatura.

Definitio.

1. Tussis, utplurimum epidemice inter infantes, regnans, contagiosa, instar febris catarrhalis incipiens, rediensque dein per paroxysmos, stipatos pertinaci ac repetito expirandi conatu, et inspiratione ad tempus longum protracta, cum peculiari eoque acuto ejulatu ac suffocationis periculo, facie lividâ redditâ vomituque saepe excitato, *coqueluche* dicitur.

Nominis ratio.

2. Vocem vulgarem *coqueluche*, quamvis sensu destitutam [1]), omni alii etsi docto nomini anteponimus, propterea quod universe recepta est [2]), et nulli ideae erroneae alligatur. In ea nempe

1) Vix enim putarem, nomen *coqueluche* provenire aut a *cuculionibus*, quibus dolentia aegrotulorum hac tussi laborantium capita involvi solebant (Schenk in praefat. et Lib. VI. p. 767.), aut a *syrupo papaveris rhoeados* (vulgo *coquelicot*), adversus hunc morbum cum fructu adhibitum (Paré *Livr. XXII. Ch.* 5. p. 530).

2) In dies saltem variae nationes magis magisque nomen

nempe versamur opinione, solum epitheton *convulsivae*, huic, de qua agitur, tussi impertitum, quatenus vulgus medicorum ad usum pharmacorum antispasmodicorum indistincte invitat, caussam interitus non unius infantis stitisse. Porro, si convulsiva illa dicenda est tussis, quae ex stimulo nervis illato ortum trahit, tale epitheton multis aliis tussis speciebus [3]) convenit. Sicuti autem nomen *tussis convulsivae* abusui antispasmodicorum viam sternit, ita nomen *tussis stomachicae* illi emeticorum. Nec aliorum nominum, quibus coqueluche insignita fuit, selectus felix dici potest. *Pertussis* enim nil aliud quam tussim diuturnam, rebellem significat, quarum praeter coqueluche plurima sane exstant exempla. *Clangosa* haec tussis non est, nam sonus peculiaris, de quo supra mentio injecta est, ad inspirationem non ad tussim spectat. Nomina *tussis strangulatoriae* seu *infanticidae*, terrorem incu-

coqueluche nominibus ex vernaculo idiomate desumtis substituere solent. Haec sunt: Germ. *Krampf-Husten*, *Brech-Husten*, *Blauer-Husten*, *Schaf-Husten*, *Keich-Husten*, *Kick-Husten*, *Stick-Husten*. Gall. *Coqueluche, toux quinteuse, architoux des enfans*. Ital. *Pertosse*, *mal del castrone*, *tosse fiera*, *asinina*, *canina*, *convulsiva*. Angl. *Chin-cough*, *Kink-cough*, *Hooping-cough*, *Whooping-cough*. Ross. Коклюшъ. Pol. *Koklusz*.

3) Cap. XIV. §. LXIV. N. 6.

incutiunt, illa *tussis ferinae* et *quintae* nimis metaphoram [4]) redolent.

3. Veteres sub nominibus tussis *delassantis* [5]), *suffocantis* [6]), *ferinae* [7]) saevas descripsisse tusses, concedimus; dubitamus autem hujusmodi tusses ad infantilem istam et epidemicam, quam coqueluche vocamus, pertinuisse [8]). Hujus prima vestigia in GALLIA initio seculi XVI. obvenisse, ex operibus MEZERAY [9]), COYTTARI [10]), PASQUIER [11]) et VALLERIOLAE [12]) demonstrat SPRENGELIUS [13]). Eodem seculo versus finem vergente eundem morbum et Italiam devastasse, ex MARCELLO DONATO [14]), SALIO DIVERSO [15]), WYERO [16]), CAPIVACCO [17]) idem doctus vir

Literatura.

4) *Tussis quinta*, „quia sicuti quinta essentia est erutu difficilis, ita haec tussis curatu difficillima." SCHENK Lib. II. p. 237.

5) κοπιώδης.

6) πνιγμώδης.

7) θηριώδης.

8) Haec quoque est opinio ASTRUC, WATT aliorumque.

9) *Abrégé chronologique de l'histoire de la France. Vol.* 2. p. 396. *Paris* 1690.

10) De febre purpura epidemica. C. 2. p. 6.

11) *Recherches de la France. L.* 4. *Ch.* 25. p. 635. *Paris* 1607.

12) Loc. comm. append. p. 50. 51. Lugd. 1604.

13) *Versuch e. pragmat. Geschichte d. Heilkunde.* 3. *Th.* p. 103—107.

14) De hist. mirab. med. Fol. 309. b.

15) De febr. pestil.. C. 11. p. 60. Frcf. 1586.

vir probare conatur. Atvero, si res ita se habet, mirum est duos egregios ejusdem aevi de morbis infantilibus scriptores MERCURIALEM [18]) videlicet et TRUNCONIUM [19]), de tussi quidem in genere, sed neutiquam de coqueluche locutos esse. Utut sit, seriores hujus morbi, in dies sese magis magisque se extendentis [20]), descriptiones inveniuntur apud ALBERTI [21]), HOFFMANN [22]),. SHICKARDT [23]), FORBES [24]), GELLER [25]), EBELING [26]), MELLIN [27]), HABLA [28]), KIRKLAND [29]), HOLDEFREIND [30]), STRACK [31]), GREST [32]), SAVOYE [33]), BUTTER [34]), NÜRNBERGER [35]), HABERLER [36]), KACHLER [37]),

16) Opp. edit. Amstel. 1660. Obs. L. II. C. 3. p. 978.
17) Opp. Venet. 1606. epistol. 3. p. 868.
18) De puerorum morbis. Lib. II.
19) De puerorum custodienda sanitate. Florent. 1593.
20) PENADA l. citando p. 6.
21) Diss. de tussi infantum epidemica. Hal. 1728.
22) Diss. de tussi convulsiva. Hal. 1732.
23) *Vom Keichhusten. Stuttg.* 1754.
24) Diss. de tussi convulsiva. Edinb. 1755.
25) Scrutinium physico-medicum de tussi infantum epidemica convulsiva. Rostoch. 1763.
26) Diss. de tussi infantum convulsiva. Goett. 1768.
27) *Von d. Keichhusten d. Kinder. Fr. u. Leipz.* 1770.
28) Diss. de tussi convulsiva infantum. Vindob. 1772.
29) Diss. de pertussi. Edinb. 1772.
30) *Vom epidem. Stickhusten d. Kinder. Helmst.* 1776.
31) Diss. de tussi convulsiva. Mogunt. 1777.
32) Diss. de tussi convulsiva. Argent. 1778.
33) Diss. de tussi convulsiva. Vienn. 1780.
34) *Abhandlung von dem Keichhusten. Stendal* 1782.

LER [37]), FAIRTLOUGH [38]), GALLAY [39]), KREVET [40]), TODE [41]), HARDING [42]), HASTER [43]), HARTMANN [44]), KLINGER [45]), WOOD [46]), MELZER [47]), VEIZHANS [48]), DANZ [49]), HALLS [50]), HARRISON [51]), DE HAGEN [52]), BOEHMER [53]), CALLENAU [54]), JONES [55]), ENGELHART [56]), FRANCKE [57]), KREYSIG [58]), BEI-

35) Diss. de pertussi. Witeb. 1783.

36) Diss. de tussi convulsiva epidemica. Marb. 1784.

37) Epist. adversaria de tussi convulsiva et variol. Erl. 1784.

38) Diss. de pertussi. Edinb. 1785.

39) Diss. de tussi convulsiva. Ediub. 1785.

40) Diss. de tussi convulsiva infantum. L. B. 1785.

41) Diss. de tussi convulsiva. Hafn. 1786.

42) Diss. de pertussi. Edinb. 1789.

43) *Abhandlung über d. Keichhusten. Landshut.* 1789.

44) Diss. de tussi convulsiva. Francof. 1790.

45) *Etwas über d. Keichhusten. Gött.* 1790.

46) Diss. de pertussi. Edinb. 1790.

47) *Abhandlung von d. Keichhusten. Petersb.* 1791.

48) Diss. de tussi convulsiva infantum. Stuttg. 1791.

49) *Versuch einer allgemeinen Geschichte d. Keichhustens. Marb.* 1791.

50) Diss. de pertussi. Edinb. 1793.

51) Diss. de pertussi. Goett. 1793.

52) Diss. de tussi convulsiva. Mogunt. 1794.

53) Diss. de tussi convulsiva. Viteb. 1795.

54) Diss. de tussi convulsiva. Edinb. 1795.

55) *Observat. on the hooping-cough. Lond.* 1755.

56) Diss. de pertussi. Lundae 1797.

57) Diss. de tussi convulsiva per totum fere an. 1796. Erfordiae grassante. Erford. 1797.

BEIREIS [59]), KÜNZEL [60]), MACARTAN [61]), KAPP [62]), PALDAMUS [63]), SACKENREUTER [64]), STOLLE [65]), WITTSTOCK [66]), JAHN [67]), LANDO [68]), SEILER [69]), BOURDET [70]), VAN DER HEYDEN [71]), GALLERAND [72]), CLOSSIUS *), WATT [73]), GARDIEN [74]), PENADA [75]), MAR-

58) Diss. de tussi convulsiva et asthmate acuto infantum Millari. Viteb. 1798.

59) Diss. de tussi convellente epidemica et contagiosa. Helmst. 1801.

60) Diss. de tussis convulsivae caussa. Goett. 1801.

61) *Diss. sur la coqueluche et le croup.* *Paris* 1804.

62) Diss. de tussi ferina. Erl. 1805.

63) *Der Stickhusten.* *Halle* 1805.

64) Diss. de tussi ferina. Erlang. 1805.

65) Diss. de tussi convulsiva. Wurceb. 1805.

66) Diss. de pertussis natura atque medendi methodo. Goett. 1805.

67) *Ueber den Keichhusten.* *Rudolst.* 1808.

68) *Memoria sulla tosse convolsiva che a regnata epidemica in Genova, nell' anno* 1806. *Genova* 1809.

69) Diss. de tussi convulsiva. Viteb. 1810.

70) *Diss. sur la coqueluche.* *Paris* 1812.

71) *Diss. sur la coqueluche.* *Paris* 1812.

72) *Essai sur la toux convulsive des enfans.* *Paris* 1812.

*) *Etwas über d. Quelle, d. Sitz, d. Eigenthümlichkeiten u. Heilmethode d. Keich- oder Blauenhustens d. Kinder.* *Hadamar* 1813.

73) *Treatise on the history, nature and treatment of chincough; including a variety of cas. and dissect.* *Lond.* 1813.

74) *Diction. des sc. méd. T.* 6. p. 313. *Paris* 1813.

75) *Mem. cui fu aggiudicato l'accessit dallà soc. Ital. delle sc. nel* 29. *Novembr.* 1814. *Verona* 1815.

Marcus [76]), Kochler [77]), ne dicamus de auctoribus morbos infantiles generatim illustrantibus [78]).

§. LXVII.

Symptomata. Autopsia cadaverum.

1. Coqueluche *tria stadia* exhibet, quorum quodvis propriis insignitur symptomatibus. Haec stadia sunt, *invasionis*, *acmes* et *declinationis*. *Stadium invasionis* refert febrem catarrhalem ideoque a multis *catarrhale* dicitur. Infans morosus, horret vicissim et calet. Pulsus fit frequens, duriusculus, oculi splendorem amittunt, lacrymis innatant, nares occluduntur, occurrunt sternutatio, vox rauca, tussis sicca, parum tamen molesta. Dejicitur simul ciborum desiderium, ac somnus irrequietus evadit. Septimo morbi die, raro citius, saepe tardius, febris, sine evidenti evacuatione, eadem ratione decrescit atque cessat, qua tussis invalescit ac peculiarem characterem induit. *Stadium acmes.* Praeviis enim ingrato ad epigastrium sensu, titillatione ad guttur, et angustia pectoris, tussiendi percipitur nisus, cui succedit illico exspiratio repetitis conami-

Symptomata.

76) *Der Keichhusten, über seine Erkenntnifs, Natur und Behandlung. Leipz.* 1816.

77) De sede et natura tussis convulsivae. Prag. 1818.

78) P. I. Vol. I. §. IX. N. 5. Praesertim relate ad coqueluche laude digni sunt Storch, Rosenstein et Henke.

naminibus singultim absoluta. Thorace sic vehementer contracto et diaphragmate sursum pulso, pulmones in angustum spatium premuntur. Deficit inde strepitus, quem aegrotulus ope inspirationis profundae diuque protractae, anxie haurire conatur. Ast huic inspirandi conamini tum impotentia pectus dilatandi, tum constrictio laryngis obstant. Infantes quidem majores, ut pectus facilius dilatare possint, fulcrum, seu punctum fixum quaerunt, ideoque caput muro, aut manus mensae innituntur, atque corpusculum calcitrando concutiunt; verum sine conspicuo levamine. Ex constrictione gutturis fit, ut aër, per angustam glottidis rimam attractus, sonum acutum, seu potius ejulatum sui generis excitet, qui falso cum voce asini, aut galli comparatus fuit. Aër vix tanta cum difficultate inspiratus, jam iterum repetitis conaminibus singultim expellitur; sicque exspirationes et inspirationes vicissim sibi sexies, octies, spatio duorum vel trium sexagesimarum horae partium et ultra succedunt. Durante hac terribili scena aegrotuli facies rubet, livet, frons sudore irroratur, oculi protruduntur, cruor e naribus, ore, interdum ex auribus, manat, cor vibrat, flatus expelluntur, atque vomitus, res in ventriculo contentas eliciens, sequitur. In nonnullis praeterea obveniunt ecchymoses ad palpebras et albugineam, sternutationes effrenae [79]), scissio

79) Quinquaginta sternutationes sub quovis paroxysmo

scissio labiorum cruorem fundentium, urinae et faecum involuntariae dejectiones, extremitatum frigus, pulsus parvus, contractus, duriusculus, lipothymiae et convulsiones; ne dicamus de suffocatione. Tussis ope nihil obtinetur, nisi frustula muci ex albo flavescentis, interdum coerulei, aut cruenti, ac adeo tenacis, ut nisi adstantes parvulis aegrotulis digito ori immisso succurrerent, sputum etiamsi extra os pendulum, per inspirationem iterum retraheretur. Terminato paroxysmo, infantes debiliores, animo et corpore concidunt, alii vero, etiamsi labefactati, paullo post, ac si nil plane contigisset, subridendo ad crepundia se convertunt. Plurimi tunc cibum, nonnulli potum appetunt. Secunda et tertia morbi hebdomade paroxysmi diu noctuque, praesertim mane et vespere, omni vel quarta vel dimidia horae parte, nonnunquam adeo regulariter revertuntur, ut temporis punctum futurae invasionis praedici possit [80]. Morbum alternis diebus

numeravi. In schedis Patris mei exemplum comitissae St...y invenio, quae in quovis insultu centies et ultra sternutabat.

80) Nescio quomodo expertus Henke (*Handbuch z. Erkenntniſs u. Heilung d. Kinderkrankh. 2. Aufl.* p. 186.) dicere potuerit: „*Eine strenge Regelmäſsigkeit in dem Eintritte der Anfälle findet nie statt. . . .*" Jam Storch (*Abh. v. d. Kinderkrankh. 2. B.* p. 360.) ajebat: „*Sie (die Anfälle) sind aber zuweilen so accurat, daſs sie fast gewisse Minuten halten: wie ich*

diebus gravius affligere [81]) non observavimus. — Tertia, quarta, quinta hebdomade, paroxysmi in dies rariores fiunt, liberis intervallis ad quinque sexve horas protractis. *Stadium declinationis* tunc ingrüit, quo progrediente inspiratio jam ejulatu illo specifico, de quo supra diximus, destituitur, donec tandem et tussis versus finem secundi mensis evanescat; nisi forte alieno superveniente morbo vita periclitetur.

Autopsia cadaverum.

2. Cadavera infantum ex coqueluche (seu potius ex morbis coqueluche supervenientibus) demortuorum, exhibuere serum in ventriculis lateralibus cerebri, venis illius cruore turgidis [82]), — tracheam lympha coagulabili repletam [83]), glandulas bronchiales praeter modum tumidas [84]), inflammationem pleurae [85]), bronchiorum [86]), pulmonum, illorumque cum pleura costali adhaesio-

dann einmals bei einem adlichen Kinde angemerket, daſs der Sturm justement sich alle fünfviertel Stunden geäuſsert."

81) Rosenstein l. c. Cfr. Blom et Faxe in *d. Berichten an d. königl. Coll. v. J.* 1769. p. 11. 250.

82) Vidi in puella octo annorum; vidit similia Manduzzato: in *Nuovi commentari di medicina e chirurgia. Padova* 1818. *I. Semestro.*

83) In plurimis infantibus reperi.

84) In infante quindecim mensium, die quadragesimo secundo morbi sub paroxysmo suffocato, inveni.

85) Watt l. c.

86) Watt, Marcus et ego in haud paucis observavi.

sionem [87]), phlogosin superficiei superioris diaphragmatis [88]), illius cum pericardio concretionem [89]), ruborem paris nervorum vagi in cavo thoracis decurrentis [90]), hepar normale quidem, sed ita in thoracis cavum propulsum, ut regionem mammae dextrae attingeret [91]), intestinum colon transversum enormiter dilatatum, contra vero illius pars descendens coarctata, ut nequidem digitum attingeret [92]). Sat constanter in glan-

87) In pueris duobus mihi obvenit.

88) Semel in puella octo annorum.

89) Memminger in Hufeland's *Journal d. pr. Heilk.* 13. *B.* 3. *St.* p. 188.

90) Autenrieth in *Tübing. Blättern f. Natur u. Arzneykunde.* 1. *B.* 1. *St.* Juvenis magnae spei, Dr. Herrmann Kilian sequentia mihi retulit: „*Ich fand bei funfzehn, an dem Keichhusten verstorbenen, Kindern, daſs das Neurolemma des nervi vagi, da wo er den plexus cardiacus posterior bildet, bis herunter zum Diaphragma entzündet war, und daſs nebstdem die Marksubstanz selbst eine merkwürdige Veränderung erlitten hatte. Sie sah nehmlich milchblau aus, war bei weitem dichter in ihrer Textur und fühlte sich fast cartilaginös hart an.*" Interea cl. Krukenberg neque in nervo vago, neque in sympathico magno, neque in phrenico infantum, ex coqueluche demortuorum, quid morbosi invenire potuit. (*Jahrbücher d. ambulatorischen Klinik zu Halle.* 1820).

91) In infante bienni contigit.

92) In quinque cadaveribus, ita ut hoc phaenomenon vix pro accidentali agnoscerem.

glandulis, tum pulmonum, tum mesenterii, vestigia scrophularum obvenerunt.

§. LXVIII.

Caussae. Diagnosis. Prognosis.

Caussae. 1. Aevo nostro coqueluche super universum globum late grassatur; conquerimur in regionibus septentrionalibus [93]), conqueruntur que in australibus [94]). Nullum quoque anni tempus illi adversatur; grassatur enim hyeme et vere, potissimum flante euro et borea, grassatur aestate, dum dies fervidissimi a frigidis humidisque excipiuntur, grassatur, et maxime quidem, autumno [95]). Subjiciuntur coqueluche praeprimis infantes a primo nativitatis anno usque ad septimum;

93) Watt (l. c.) asserit, coqueluche in regionibus septentrionalibus et frequentius, et majori vi saevire.

94) Ait Penada (l. c. p. 5.): „*e di più sembra provato ad evidenza, che nei popoli settentrionali la tosse convolsiva sia meno frequente né suoi ritorni, meno forte, e terribile nelle sue consequenze, che né paesi posti alla plaga più mite, e meridionale della Francia e dell' Italia.*"

95) Vilnae coqueluche grassabatur a. 1807. mens. Octobri et Novembr.; a. 1809. mens. Jan. Febr. Mart.; a. 1813. mense Decembri; a. 1814. mense Januario; a. 1815. a mense Septembr. ad Decembrem; a. 1816. a mense Jan. ad Martium; a. 1819. a mense Jan. usque ad Octobrem; a. 1820. mense Septembr. et Octobri; a. 1821. mense Aprili, a. 1822. mensibus Majo et Junio.

mum; serius morbus magis feminas, praeprimis gravidas et puerperas, adgreditur. Parcet nec divitibus, nec pauperibus. Caussa excitans procul dubio contagium [96]), ad cujus tamen, ne dicamus ortum, saltem propagationem, congrua requiritur annua constitutio, qua illius vis modo arcetur, modo sustinetur. Contagium facilius a natu majoribus ad juniores, quam a junioribus ad natu majores propagari videtur [97]). Viam illi sternunt frigus excalefacto corpore susceptum, et

Ggg 2 ani-

96) De natura contagiosa coqueluche suspicionem manifestans pulchre suo jam tempore dixit Storch (l. c. p. 366.): „*meiner wenigen Einsicht nach werden dermaleinst noch gar viele Krankheiten blos dem Anstecken zugeschrieben werden können, die wir jetzo noch von einer allgemeinen Ursache herleiten.*“ Ac re quidem vera nostro aevo nemo amplius de natura contagiosa coqueluche dubitat. Propagatur enim (saepe per ipsos medicos) morbus, de aegro ad aegrum, de domo ad domum, de pago ad pagum, ita ut via, quam sequitur, erui et demonstrari possit, eoque quodam in loco stabilito (in orphanotropheo, instituto, familia, urbe, provincia), vix antea, quin omnes infantes ad illum dispositi aegrotaverint, cessat. Vere hinc dicit Penada (l. c. p. 17.): „*La tosse convulsiva, qualora si sia in qualunque modo introdotta in una data popolazione, città, o provincia, non disparte, se non dopo un ben lungo giro di stagioni, e di annate intere.*“ Sciendum tamen, Stollium more suo et coqueluche contagium negasse. (Mohrenheim *Wiener. Beyträge zur pr. Arzneyk.* 2. *B.* p. 3).

97) Storch l. c. p. 356.

animi pathemata deprimentia [98]). Caussa proxima ignoratur. Quaerebatur incassum in insectis [99]), in rheumatica materia ad diaphragma deposita [100]), in stimulo subtili nervis pneumogastricis et phrenicis illato [1]) etc.

Diagnosis. 2. Est enim coqueluche morbus sui generis, neque a morbillis [2]), neque a bronchitide [3]) repeten-

98) Nemo nisi expertus id crederet, quantum moeror, timor, in infantum corpuscula imperium exerceant. Accedit hic quod fletus peculiari modo partes illas, quae in coqueluche maxime patiuntur, exercet.

99) Linnaeus Diss. exanthemata viva. Upsal. 1757. v. Amoenit. acad. Vol. 5. N. 82.

100) Stoll ratio medendi. P. V. p. 135.

1) Hufeland *Bemerk. über d. Keichhusten* (*in dessen Bemerk. über d. Blattern.* 2. *Ausg.* p. 484).

2) Pohl Pr. de analogia inter morbillos et tussim convulsivam. Lips. 1789. v. *Neue Samml. f. Wundärzte.* 4. *B. N.* 5.

3) Si opinio ista, a Watt et Marcus emissa, veritati consona foret; cur, quaeso, in coqueluche, loco vocis raucae, bronchitidi familiaris, sonorus ejulatus audiretur? Cur copiosa illa sputa, quae inflammatio membranae pituitariae bronchiorum largiri solet, in coqueluche non observarentur? Cur coqueluche inducias plurimarum horarum concedere solet, cum bronchitis continuo saeviat? Cur methodus antiphlogistica, quâ iste morbus, determinatus inter limites, rite debellari solet, simili pacto et coqueluche non fugaret? — Provocant ad cadaverum sectiones! Atvero hae nil aliud docent, praeterquam quod coqueluche saepe cum bronchitide societatem inire potest.

petendus. Proprium illi est, morborum exánthematicorum instar, praescriptum suum curriculum absolvere, cujus ante terminum aegrum quidem interficere, sed neutiquam sanare poteris [4]). Nec satis. Sicuti quaevis morborum exanthematicorum epidemia peculiarem solet agnoscere indolem, ita et coqueluche. Est enim iste morbus modo *simplex*, modo *complicatus*. *Coqueluche simplex* evolvi solet in infantibus caeterum optima sanitate gaudentibus et annua constitutione aliis morbis popularibus vix favente. Malum sua stadia regulariter decurrit. Nulla alieni morbi inveniuntur vestigia, quin immo paroxysmo absoluto, infans vix pro aegrotante haberetur. *Coqueluche complicatus* indolem refert *inflammatoriam*, *gastricam* et *spasmodicam*. *Indoles inflammatoria* induitur a coqueluche, vel mox a primo morbi initio, vel sub illius curriculo. Coqueluche ab initio est inflammatorius, in infantibus robustis, plethoricis, annuaque con-

Pulchre Watt et Marcus refutaretur a J. G. Köchler in diss. de sede et natura tussis convulsivae. Prag. 1818. et *in Allg. Literatur-Zeit. v. Jahr* 1818. 4. *B. Ergänzungsbl. N.* 130.

4) Non intelligo, virum expertum dicere potuisse: „*se si giunga a tempo della prima ingruenza del morbo, facile cosa ella è per quanto l'esperienza ci documenta, coi blandi purganti, e sopra tutto coi vomitori di troncar il corso alla sempre lunga e molèsta malattia.*“ Penada l. c. p. 20.

constitutione morbis phlogisticis favente, Primum morbi stadium non amplius febrem catarrhalem, sed potius bronchitidem refert. Si coqueluche sub decursu suo per errorem in regimine et maxime per malam medendi rationem fiat inflammatorius; en nova adoritur febris, libera a paroxysmis intervalla adumbrans, cum signis bronchitidis, pleuritidis, pneumoniae et encephalitidis. Nisi tunc illico succurratur, exitus illarum inflammationum, potissimum suffocatio, phthisis pulmonalis et hydrocephalus, evolvuntur. *Coqueluche gastricus* locum obtinet in infantibus voracibus, male nutritis, vermibus onustis, obstructioni alvi obnoxiis, vitam inertem ducentibus, inprimis si genius morborum regnantium fuerit biliosus. Aperitur scena febre catarrhali, notis gastricis insignita. Malo ad secundum stadium protracto, major solito invenitur virium jactura, morositas, anorexia, ne dicamus de facie flaviuscula, de lingua muco obsessa, de halitu oris ingrato, de alvo tarda, de faecibus valde foetentibus aliisque signis gastricis. Si vermes lateant, somnus quam maxime est inquietus, et aegrotuli motus convulsivos etiam extra paroxysmum, inprimis circa novilunium, experiuntur. Ne vero a saburris, aut a vermibus, symptomata derives, quae a statu inflammatorio membranae mucosae, tubum intestinalem investientis, derivanda sunt. Phaenomena, quae in cada-

cadaveribus deteximus [5]), talem intestinorum statum a coqueluche haud alienum esse demonstrant. Concludimus ad illum ex cruciatibus abdominis, praesertim sub attactu; ne dicamus de aliis signis enteritidis catarrhalis. *Coqueluche spasmodicus* sibi eligit infantes sensiles, quondam convulsionibus obnoxios, a diaeta severa, aut ab evacuationibus labefactatos et sub opere dentitionis constitutos. Ab isto coqueluche symptomata nervosa, quae ex affectione inflammatoria encephali et specus vertebralis pullulant, omnino distinguenda sunt. Distinguuntur utplurimum ob praesentiam febris et signorum, quae de liquore in cerebro aut in medullâ spinali extravasato testantur. Priusquam vero in variam coqueluche indolem inquiramus, morbus iste ab aliis aegritudinibus, cum illo, aut fortuito complicatis, aut similitudinem alentibus, discerni debet. Non desiderantur enim epidemiae coqueluche, cum variolis, morbillis, scarlatina et parotide [6]) societatem ineuntes. Porro coqueluche confundi potest cum *febre catarrhali*, *morbillis* et *croup*. A *febre catarrhali* distinguitur coqueluche ob tussim hic sat longis intervallis redeuntem, et interdum in primo morbi limine quid specifici habentem. Talis autem tussis conditio, et stadio inva-

5) Cfr. §. LXVII. N. 2 (92).

6) Legi de hoc argumento meretur PENADA l. c. p. 12. 38.

invasionis *morbillorum* propria est. Dubia hinc usque ad tempus eruptionis premere possunt. Quin immo et ultra, si febris morbillosa sine morbillis coram haberetur. Nisi *croup* cum stadio invasionis coqueluche complicetur, ob raucedinem et tussis conditionem facile a coqueluche distinguitur.

Prognosis.

3. Coqueluche (paucis concessis exceptionibus) semel tantum unum eundemque hominem invadere solet [7]). Sopitus tamen, at non plane extinctus, commisso in regimine errore, interdum is recidivam simulando de novo flagrare incipit [8]). Sistit coqueluche morbum magis molestum, rebellem, ac commiserationem excitantem, quam revera periculosum. Nostro saltem aevo pestilentiales illae epidemiae, quas historia narrat [9]), non obvenerunt, ac tabulis mortuariis, coque-

7) „*In den 38 Jahren, da ich Kranke besucht habe, ist mir Niemand vorgekommen, der mehr als einmal mit dem Keichhusten befallen gewesen wäre.*" ROSENSTEIN l. c. p. 391. Idem testatur HILLARY *on the air and diseases of Barbados* p. 45.

8) Tale exemplum et nuper in puero septenni vidi, qui dum a coqueluche levatus videretur, lavato pavimento, iterum eo extorqueri incepit. Et MORRIS narrat, quod infantes, qui coqueluche in autumno perpessi sunt, subsequente vere iterum in eundem morbum relabuntur. (*Med. Obs. and inquiries. T.* 3. p. 281).

9) SPRENGEL l. c.

coqueluche millena funera adscribentibus [10]), ob faciles in diagnosi errores, coecam fidem tribuere nequimus. Sunt interea variae rerum positiones, ab aegrotorum aetate et constitutione, a genio morbi epidemico, ab anni tempore, ab aliis aegritudinibus, ab symptomatibus quibusdam et a medendi ratione, provenientes, quae coqueluche periculosum reddere queunt. Ita, quo junior aegrotulus, eo periculosior morbus. Infantes ubera adhuc sugentes saepissime moriuntur. Infantes a parentibus valetudinariis ortum ducentes [11]), thorace deformi instructi [12]), et admodum graciles, quammaxime patiuntur. Epidemiae interdum (coqueluche simplicis) adeo benignae obveniunt, ut in ampla licet urbe ne unum funus numerari possit. Contra aliae (coqueluche cum complicatione inflammatoria, gastrica, spasmodica) plurimis infantibus infensae evadunt. Coqueluche in hyemem incidens plura pericula minari solet, ac raro ante reditum aestatis plane evanescit. Timendus praeprimis est coqueluche, qui cum dentitione, scrophulis [13]), rhachitide [14]), et morbis exan-

10) Referente Rosenstein (l. c. p. 396.), in Suecia ab a. 1749 ad a. 1764. a coqueluche 43, 393. infantes trucidati fuere; quod faceret omni anno 2712.

11) „*I fanciulli, che nascono da genitori tisici, o malaticci corrono sempre pericolo maggiore di rimanere vittima della tosse convulsiva.*“ Penada l. c. p. 19.

12) Cfr. Storch *Jahrg. V.* p. 167. 261.

13) Memor esto, fere in omnibus cadaveribus illorum

exanthematicis copulatur. Constat vero coqueluche a variolis nonnunquam tueri [15]), hocque exanthema interdum illius suspendere curriculum *). Et impetigines (tinea capitis, psora) quandoque vim coqueluche infringunt [16]). Epistaxis, sub paroxysmo mechanica vi expressa, indifferens est, secus autem, si extra paroxysmum accidat. Haemoptysis, paroxysmi effectus, vix mali quid portendit; contra vero si sub libero intervallo contingit, phthiseos enim minatur pericu-

qui cum coqueluche interiere, notas scrophulosas obvenisse.

14) „.... *wie denn insonderheit angemerkt, dafs die mit der Engellandischen Krankheit umgehende Kinder gar leicht daran sterben.*" STORCH l. c. p. 361.

15) GHILIANI (*Breslauer Samml.* in 8. *Versuch.* p. 671.) asserit: „*doch hatten die meisten den Vortheil, dafs sie von denen Pocken, welche zu der Zeit und forthin noch stark im Gange waren, und da fast kein Haus war, da nicht einige daran darnieder lagen, verschonet blieben.*"

*) „*Verfallen sie aber gleichwohl in die Blattern; so steht der Husten so lange stille, bis die Blattern ins Dorren gerathen, alsdann zeigt er sich mit desto gröfserer Heftigkeit und drohet auch Gefahr.*" STORCH l. c. p. 362.

16) LENTIN Memorab. p. 36. THILENIUS *med. Bemerk.* p. 294. Acta mea clin. a. 3. 6. p. 72. Et PENADA l. c. p. 18. „*Se nel tempo, in cui il fanciullo ovvero l'adulto è attaccato dallà tosse convulsiva, gli si manifestano alla pelle, o la crosta lattea, o pustule, o altre impetigini, è cosa utile.*" l. c. p. 18.

riculum. Convulsiones solius paroxysmi sociae, si infans fuerit robustus, morbum potius leniunt; alias mortem properant. Miliaria utplurimum levamen afferunt. Displicet status leucophlegmaticus aegri a morbi initio. Absentia vomitus morbum utplurimum magis rebellem reddit. Nocet tamen vomitus, dum post pastum urgens, aegrotulum necessario nutrimento defraudat. Lenis diarrhoea, quatenus vires non infringit, pro salutari habenda. Quaevis porro epidemia propriam semioticam agnoscit. Symptomata, quae ex statu inflammatorio viscerum nobilium et adhuc magis illa, quae ex reliquiis inflammationum emergunt, praeprimis timenda sunt; hinc symptomata bronchitidis, pneumoniae, encephalitidis, phthiseos, hydrothoracis, et hydrocephali. Haec symptomata cum perpetua esse soleant, patet, securitatem maxime ex laudabili aegrotuli extra paroxysmum statu proficisci [17]). Neminem, cui intervalla libera fuerunt, sub paroxysmo, etiamsi vehementissimo, unquam mori vidimus. Vidimus autem (veritatis amor confessionem extorquet) bene multos ab artis nostrae infau-

17) Pulchre, ut semper, STORCH (l. c. p. 363.): „*Wenn Kinder zwischen den Stürmen frey um die Brust sind, nicht röcheln, keinen kurzen Athem, kein Fieber, guten Appetit, ruhigen Schlaf, offenen Leib haben, so ist es eine Anzeige, daſs die Krankheit bald ihren Abschied nehmen werde.*"

infaustae conaminibus trucidatos, quod praeprimis usui insano specificorum tribuendum est.

§. LXIX.

C u r a.

Prophylaxis.

1. *Prophylaxis* consistit in fuga contagii [18]). Sani hinc ab aegrotantibus, et utrique a suspectis et a convalescentibus separandi sunt. Summa quoque supellectilis et vestium infectarum ratio habenda est [19]). Vigente coqueluche epidemico parentes et institutores cura duplici invigilent, ne infantes errores in diaeta committant, ne corpus exaestuent, ne frigori sese exponant, ne severis punitionibus subjiciantur [20]) etc. *Fumiga-*

18) „*Man verhütet diesen Husten leicht, wofern man nur zur Zeit, wo er herrscht, auf alle Weise der Ansteckung zu entkommen sucht.*" ROSENSTEIN l. c. p. 397.

19) „*Sappiamo in fatti, ne credo inopportuno di ripeterlo, che la sola promiscua stazione degli attaccati del morbo, coi sani, il solo mangiare, il bere nelli stessi vasi, sono altretanti motivi di communicare la tosse convulsiva da soggetto a soggetto; e lo stesso avviene dal decombere nello stesso letto, usare degli abiti, ed ustensili senza le debite precauzioni; io vorrei in somma che si usassero anco per la tosse convulsiva epidemica, tutti quei sanitari regolamenti, che furono attivati tanto providamente per avventura colti dal vajuolo naturale.*" PENADA l. c. p. 41.

20) Animi pathemata peculiare imperium in coqueluche exercere vel ex eo patet, quod terror pro auxilio hujus morbi habitus fuerit: „alterum, inquit WIL-

migationes ex pice navali aut ex *terebinthina*[21]), vias aëreas irritando, nocere possent. Idem de potu infusi *rosmarini sylvestris*[22]) expectandum. Vaccinam a coqueluche tueri illumque mitigare[23]), fabula est.

C. coqueluche simplicis.

2. *Coqueluche simplex*, secundum statum hodiernum scientiae nostrae, optime curatur, dum fere *naturae committitur*. Officium medici in eo consistere debet: a) ut *debitum regimen diaeteticum* praescribat; b) ut *symptomata*, quoadusque fieri licet, *leniat*; utque c) invigilet, ne *alienus morbus sese insinuet*.

A) *Re-*

LIS (l. c. p. 53.) pro tussi puerorum convulsiva remedium esse solet, ut *subito quodam timore afficiantur*, hinc cum medicamenta minus efficiunt, apud vulgus in praxi familiare est, ut pro terriculamento, dum molendinum ingens cum stridore, et rotarum adspectu horribili circumagitur, affectus grani sive frumenti receptaculo imponantur, indeque morbi hujus subita curatio nonnunquam contingit."

21) WATT l. c. (Vas pice repletum ope ferri candentis eousque circumagitur, donec usque fumus inde emergens cubiculum repleat).

22) „*Herr v.* LINNÉ *berichtet in seiner Westgothischen Reise, dafs der gemeine Mann ihn mit Vortheil bei seinen Kindern gegen den Keichhusten gebraucht habe.*" ROSENSTEIN l. c. p. 397.

23) CLEEVE in DÖRING *Journ. f. d. neueste Holländ. med. u. chir. Literatur.* 1. *B.* 4. *St. N. I.* OKES in *phys. and med. Journ.* 1802. *Novemb.* MOUTAN in SÉDILLOT *Journ. de méd.* 1812. p. 384.

A) *Regimen diaeteticum primi stadii* illi febris catarrhalis[24]) simile est. Aegrotulis lactantibus ubera rarius porrigenda, ac aqua saccharata pro potu exhibenda. Aetate provectiores a victu animali, cofea, thea fortiori abstineant, ac jusculis avenaceis, hordaceis, amygdalinis, prunis coctis, pomis assatis nutriantur. Temperatura cubiculi esto diu noctuque aequalis, ac modica, inter decimum quartum et decimum sextum gradum thermometri Reaumurii. Optandum, ut aegrotulus decumbat, scopo circa septimum diem lenem transpirationem, ope potus infusi florum sambuci nigrae vel tiliae Europeae, obtinendi. Ingruente *secundo stadio*, infans, quo junior, eo diligentius a custode experto, haud pusillanimi curandus, ut, scilicet adventante paroxysmo, corpusculo debita positio conciliëtur, lapsus impediatur atque pituita, suffocationem minitans, digiti ope ex ore extrahatur. Nec mora in lecto, nec, favente anni tempore, illa in cubiculo amplius requiritur. Jamque juscula ex gallinis parata, pinguedine expertia, cum oryza, et dum appetitus viget, pulmenta, cerebrum et glandula thymus vitulorum, cristae gallorum, ova sorbilia, concedi possint. Sit tamen coena semper levis. Quo magis aegrotulus nutrimenta vomitu rejicit, eo saepius victus porrigi debet. Quondam lac asininum pro specifico habeba-

24) P. I. Vol. I. Cap. VI. §. LXVI.

bebatur [26]); et generatim lac in *tertio morbi stadio* optimum nutrimentum sistit.

B) *Ad symptomatum quod spectat levamen*, multum fieri nequit. Interim in *primo morbi stadio* febris et tussis temperari possent, ope solutionis *nitratis potassae* vel in *decocto orchidis morionis*, *althaeae*, *seminum lini*, vel in *emulsione amygdalina*, additis syrupis consuetis. Conspicuas tamen nitratis potassae doses, ob suspicionem, quod febris quidam gradus, ad morbi solutionem requiri possit, non suademus. Cum obstructio alvi plerumque mala adaugeat, illi vel *clystere emolliente*, vel *solutione mannae* occurrendum. *Pediluvia* tussim saepe augent. Circa septimum diem transpirationis opus *diapnoico*, ob tussim mucilagini et oleo nupto [27]), sustinendum. *Stabilito stadio secundo* jam valedicendum

26) „*Ich habe oben erinnert, dafs man diesem Husten den Namen des Eselhustens beigelegt: in Absicht dieses Namens fand sich ein gewisser Eselstreiber ein, derselbe beredete die Leute, dafs die Mittel vom Esel in dieser Krankheit unvergleichliche Wirkung thäten. Er gab demnach den Kindern Eselsmilch zu trinken. . . . Das Lächerlichste dabei war, dafs auch die kranken Kinder den Esel küssen mufsten.*" STORCH l. c. p. 377.

27) R. Mucilaginis gummi Arabici unciam semis. Olei amygdalarum dulcium, syrupi althaeae ââ drachmas duas. Aquae flor. sambuci unciam un. et semis. D. S. saepe cochl. coffeanum. (Pro infante unius vel duorum annorum).

dum rebus mucilaginosis et oleosis, quatenus vires ventriculi infringunt. Conducunt potius acriora, dulcibus tamen mixta, e. c. *pulpa cepae assatae cum melle virgineo* [28]). Si stomachus languet, vermiumque latentium suspicio habetur, alvus ope radicis *rhei* [29]), vel *calomelane* [30]) leniter movenda. Rejectione muci aegre procedente, inprimis si natura in vomitu excitando segnis sit, *emesis*, bis terve de hebdomade excitata, levamen affert. Optime ad hunc scopum aut radicis *cephaëlidis ipecacuanhae* [31]), aut *vinum antimoniatum*

28) Penada l. c. p. 27.

29) Pro infante quatuor annorum: R. Rad. rhei scrupulum unum. Mellis virginei unciam semis. Ebulliant c. s. q. aquae communis per aliquot horae momenta. Colat. unciarum trium. D. S. Capiat omni tertia hora cochl. majus.

30) e. c. grana tria pro infante ejusdem ut supra aetatis, sed intelligitur pro unica vice, nam repetitae etiamsi minores calomelanos doses, ptyalismum et irritationem systematis vasorum lymphaticorum gignere possent.

31) Uno ore celebratur a Bassenville (quaestio medica an tussi puerorum clangosae, vulgo coqueluche, emesis? Paris. 1752.), a Millar (*Obs. on the asthma and hooping-cough*), a Rosenstein (l. c. p. 402.), a Penada (l. c. p. 25.) etc. qui ait: „*Esclusa per me adunque ogn' altra sorte di emetizzante sostanza, condotto da ben lunga sperienza, stabilisco fermamente che la sola radice di ipecacuanha polverizzata e data in sostanza è da preferirsi a qualunque altro emetico.*" (Dosis circiter granum un. pro quovis aetatis anno numeratur, nil vero nocet, vel parum excedere).

niatum Huxhami [32]), aut *sulphur auratum antimonii* [33]) inserviunt. Si aegrotulus ante coqueluche eruptionibus cutaneis fuerit obnoxius, si tales eruptiones ingruente coqueluche evanuerint, sique genius morborum regnantium sit rheumaticus, ad *vesicatorium* [34]) sterno vel inter scapulas applicando, aut ad unctionem regionis epigastricae ope *unguenti* ex *axungia porcina* et *tartrate stibii et potassae* parati [35]), confugere licet. Ne tamen credas tali unguento, virtutem speci-

32) R. Vini antimoniati Huxhami drachmam un. Syrupi althaeae unciam un. M. D. S. (pro infante duorum annorum) cochlear coffeanum ad vomitum usque repetitum.

33) R. Sulphuris aurati antimonii granum un. Mucilaginis gummi Arabici scrupulum un. Syrupi simplicis drachm. duas. Aquae destillatae unciam. M. D. S. (pro infante duorum annor.) cochlear coffeanum ad vomitum usque vase prius probe agitato.

34) Commendantur vesicatoria inter alios a de Meza, diatribe N. 3. Paldamo l. c. C. 5. et in Hufeland's *Journ.* 3. *B.* p. 171.

35) En formulam inventoris Cl. Authenriethii (*Leichte Heilart d. Krampf- oder Keichhustens d. Kinder.* v. auctoris ipsius *Versuche f. d. prakt. Heilkunde.* 1. *B.* 1. *Heft.* p. 127). R. Axungiae porcinae unciam unam, tartari emetici drachm. un. et dimidiam. M. terendo fiat unguentum, ter de die ad magnitudinem nucis avellanae illiniendum, donec non solum pustulae sed et exulceratio appareat. Pustularum illarum imago invenitur in Feiler's *Pädiatrik. Sulzb.* 1814.

specificam adversus coqueluche inesse[36]. Obstat praeterea illius usui, utpote saevos dolores excitanti, aegrotuli magna sensibilitas. Quamobrem inter auxilia externa potius arrident mitiora *unguenta*[37] columnae vertebrali illinita, *allium* plantis pedum admotum etc., et quidem maxime scopo, impatientiae parentum satisfiendi. In *tertio morbi stadio* si vires languerent, *infuso frigido cinchonae*[38], *gelatinâ lichenis islandici*[39], *ferro*[40],

36) Exceptis allatis indicationibus, ubi unguentum Autenriethii, sicuti quivis alius stimulus externus, conducit, nil peculiare inde observare potui; qua in re, excepto Nolde (v. Hufeland's *Journ.* 1811. *Oct.* p. 81.), verisimiliter omnes medici mecum conveniunt. Et virtus partes genitales utriusque sexus specifice aggrediendi, quae huic unguento ab auctore tribuitur, mihi suspecta est; quoties enim ad illas partes pustulas vidi, toties infantes regionem epigastricam unguento contaminatam scalpsisse ac dein manus conspurcatas pudendis admovisse verisimile erat.

37) e. c. unguentum nervinum, oleum macis expressum, Balsamus vitae Hoffmanni.

38) Quamvis Murray (Progr. de tempore corticis peruviani in tussi convulsiva exhibendi. Goett. 1776.) maturum cinchonae usum suadeat, attamen propria experientia edoctus sum, nos potius consilium illorum sequi debere, qui hoc pharmacum in declinatione morbi commendant. Loquor inprimis de Stollio (rat. med. P. II. p. 183.) et de Aaskowio (Act. Reg. soc. med. Havn. T. I. p. 284). Celebratur in Gallia syrupus adversus coqueluche (*sirop contre la coqueluche*), qui pa-

ro[40]), *decocto saturato radicis smilacis chinae cum lactis tertia parte*[41]), succurrere solent. *Aërem rusticanum* omni alii auxilio anteponimus.

C. coqueluche inflammatorii.

3. Quoties coqueluche *indolem inflammatoriam* manifestat, toties salus a *methodo antiphlogistica* pendet. Quae propositio de *omni stadio* morbi valet, et quidem, non ad morbum ipsum debellandum, sed ad complicationem abigendam. Quamobrem illico a methodo antiphlogistica desistendum, dum morbus ad simplicitatem reductus est. Symptomata bronchitidis *venae sectionem*[42]) (a qua aetas aegrotuli

Hhh 2 mini-

ratur ex cinchona, ipecacuanha et opio (*Dict. des sc. méd. T.* 6. p. 234).

39) Alii *lichenem pyxidatum* laudant. v. (*Hist. de la soc. R. de méd.* ad a. 1777 et 78. p. 294. ad a. 1779. p. 268.) Forbes l. c.

40) Stanger in *Med. chir. Abh. d. med. chir. Gesellsch. in London. A. d. Engl. übers. v.* Osann. *Berl.* 1811. (vitriolum martis). Roger's v. *med. Repository* 1816. et Hufeland's *Journ.* 1816. *Aug.* p. 110. (vinum chalybeatum, ad guttas quinque omni secunda hora).

41) Fatetur de hoc decocto Werlhoff (Commerc. litt. Norimb. 1733. p. 173.), illud vix unquam permittere ut aeger ex tussi moriatur.

42) Non provoco ad Watt et Marcus, quippe qui phlebotomiam ob proprias de coqueluche hypotheses proponunt, sed provoco ad Sydenhamum (Opp. p. 248. 394. 780.), ad Stollium (Rat. medendi. P. II.

minime absterrere debet) exposcunt. Post venae sectionem (si opus fuerit etiam repetitam) ad hirudines [43]), pectori applicandas, confugiendum. Et *nitras potassae* cum *regimine universali antiphlogistico* non negligenda; item *sinapismi* [44]) ad plantas pedum, suras, et brachia. Ab emeticis usque ad extinctionem status inflammatorii, abstinendum est [45]). Quodsi coqueluche inflammatorius neglectus fuerit, ac methodus antiphlogistica non solum amplius non conduceret, sed vires potius infringeret, de *exitu* seu *transitu inflammationis in alios morbos* haud dubitandum. Tunc auxilia, novis malis accommodata, quaeque in doctrina hydrocephali, hydropis pleurae, et phthiseos ex vomica recensentur, in usum ducenda. *Bronchitidem* vero *chronicam* saepe hujus phthiseos larvam induere, pluries edocti

p. 181.), ad Aaskowium (Act. soc. med. Havn. T. I. N. 24.) nec non ad propriam experientiam.

43) Cfr. Hufeland's *Journ.* 3. *B.* p. 171.

44) Pelargus (Storch) *med. Jahrgänge. P. III.* p. 287.

45) Grave damnum inde vidi, dum scilicet medici aegrotulis, quibus aliunde cruor ad caput aut ad thoracem, praetermodum ruebat, emetica ob id, quod generatim in coqueluche commendantur, exhibebant. Barbaria! Non deberent tamen ignorare, Storchium (l. c. p. 377.) jam dudum emeticorum usum limitasse dicendo: „*Wiewohl nun diese Art, durch Brechen zu kuriren,* n i c h t *überall glückliche Folgen hat, und zu befürchten ist, daſs die Wallungen nach der Brust dadurch möchten vermehrt werden . . . .*“

edocti sumus; atque tunc usu continuato *nitratis potassae* et *foliorum digitalis purpureae* 46) et interdum solâ *aquâ selteranâ* cum lacte tepido 47), infantes, a specificorum irritantium usu interitui proximos, ex orci faucibus eripuimus. Profuit nonnunquam et *decoctum radicis polygalae senegae.* A *calomelane* 48) nunquam obtinuimus effectum.

C. coqueluche gastrici.

4. *Cura coqueluche gastrici* a resolventibus incipitur. Alii muriatem ammoniae, oxymel scillae, polygalam senegam, sulphur auratum antimonii, adhibent; — nos solutionem *tartratis stibii et potassae* in minimis dosibus porrectam, omni alii resolventi anteponimus. Eodem dein pharmaco, dosin tantum augendo, ad vomitum eliciendum, et alvum sollicitandam utimur. Quodsi a remediis specifice in tubum intestinalem agentibus, hujus sequeretur irritatio, etiamsi haec, per augmentum symptomatum gastricorum, palam fieret, illico, ab emeticis et pur-

46) Commendatur a DRAKE in KÜHN's *phys. med. Journ.* 1800. p. 583. illamque sub rerum positione hic indicata interdum cum magno successu adhibui.

47) Miror non magis commendari, cum ALBERTI l. c. illius jam injecerit cum debita laude mentionem. Addo lac tepidum, ne frigus aquae injuriam inferat.

48) Laudatur in HUFELAND's *Journ.* 7. *B.* 2. *St.* p. 91. Alii laudant cum opio (STRÖM in Act. R. soc. med. Havn. Vol. IV. p. 329).

purgantibus abstinendum, et ad mucilaginosa et oleosa, nec non ad *hirudines* superficiei abdominis admovendas confugiendum. Debellatâ sic complicatione, morbus ut coqueluche simplex tractatur.

C. coqueluche spasmodici.

5. *Coqueluche spasmodicus* illa exposcit pharmaca, quae, ob hypothesin, omnem coqueluche esse convulsivum, cum tanto aegrorum damno generaliter usurpata fuere. In ipso enim coqueluche spasmodico illa remedia non indiscriminatim adhiberi possunt. Sic *opio* plane locus non datur, nam sputum supprimit, vomitum salutarem cohibet et vires imminuit [49]. Nec istis malis per sic dicta *corrigentia* obviam ire licet [50].

Hyo-

49) STORCH jam *theriacae* usum in coqueluche vituperavit (l. c. p. 372). Maxima pars optimorum de hoc morbo scriptorum opii haud meminit. Nec verbum de illo profert ROSENSTEIN. PENADA ait: „*pure avendo osservato in pratica che questo rimedio (l'oppio) sopprime in gran parte quella tanto benefica separazione per l'anacatarsi di questa tenacissima linfa nella tosse convulsiva, quindi singolarmente nè primi stadi di questo crucciose malore, fu quasi sempre da me escluso un tal remedio o almeno cautamente e parcamente adoperato*" p. 30. Nescio hinc, quid de contrariis observationibus HENKE (l. c. p. 203.), MATTHAEI (HUFELAND's *und* HIMLY's *Journ.* 1810. *Sept.* p. 113.) et MÜLLER (ibid. 1810. *Sept.* p. 113.) cogitandum sit.

50) Qui opium in coqueluche commendaverunt, illud fere semper conjungebant aut cum *gummi Senegal* (DEMACHY *Manuel de pharmac. Paris* 1788.), aut cum

Hyoscyamus a plurimis commendatus [51]), nunquam nobis satisfecit. *Atropam belladonnam* [52]) in una epidemia cum magno successu [53]), in sex aliis incassum [54]) adhibuimus. Ulterioribus experimentis *viscum quercinum* commendamus *).

Inte-

moscho et camphora (HAEN opusc. inedit. P. I. 1. N. 25.), aut cum *elixirio pectorali Ph. Danicae* et *Naphtha Nitri* (JACOBI in VOGEL *Bibl. I. B.* p. 279.), aut cum *radice ipecacuanhae* (HUFELAND's *Journ.* 3. *B.* p. 171). Quamvis pluries pulverem DOVERI in usum traxerim, attamen nunquam boni quid inde evenisse vidi.

51) v. HUFELAND's *Journ.* 4. *B.* p. 158. 645. 7. *B.* 2. *St.* p. 91. FISCHER *Klin. Annal. v. Jena* p. 81. SCHEIDER in *Annal. d. Heilk.* 1811. *Jun.* p. 506.

52) Radix commendata fuit a Cl. SCHAEFFER: *Beschr. u. Heilart d. gewöhnl. Kinderkrankheiten.* 25. *Abschn.* Cfr. ejusd. *Volkskrankh.* 1806. *Sept.* p. 32. et HUFELAND's *Journ.* 6. *B.* p. 260. Item volumina annorum 1811. *Aug.* p. 11. 48. 1812. *Jul.* p. 9. Dosis pro infante quatuor annor. granum dimidium bis de die. Suadet SCHAEFFER, ut longe major dosis usque ad obnubilationem visus et siccitatem faucium adhibeatur. Laudes ejusdem radicis atropae belladonnae cecinerunt WIDEMANN (HUFELAND's *Journal.* 11. *B.* 2. *St.* p. 169. 22. *B.* 2. *St.* p. 158.) et MICHAELIS (ibid. 1812. *Febr.* p. 22).

53) Acta mea clinica. Vol. 3. p. 16.

54) Isto major non datur testimonium de diversitate epidemiarum coqueluche.

*) Hoc pharmacum commendatum, ut dixi, a WILLISIO (Pharmac. rational. Vol. II. p. 62.) et a BAGLIVIO (Prax. med. Cap. de tussi) cum mihi tam egregie con-

Interea tutissimus est *moschi* [56]) usus, praesertim in infantibus valde sensibilibus, urinam copiosam excernentibus, et extremitates frigidas habentibus. Et *asa foetida*, sub clysterum forma, vigen-

tra tussim nerveam inserviisset (Cap. XIV. §. LXV.), illud et in coqueluche novis experimentis submittere statui. Semel solummodo id faciendi sese obtulit hucusque occasio. Puer septennis jam ultra dimidium annum coqueluche laborans, mihi eo magis phthiseos timorem incutiebat, cum jam semel bronchitide chronica laboraverit, nuncque sputa cruenta, febricula continua, sudores nocturni, macies et debilitas urgerent. Debellata prius per digitalem et aquam Selteranam febre, illico tussim cum *visco quercino*, quater de die ad grana quindecim, superbibendo decoctum ejusdem saturatum, aggressus sum, et quidem tanto cum successu, ut sumto per nonnullos dies hoc remedio, aeger laetus mihi obviam venerit, exclamando: gratias pro pulveribus! Revera spatio trium hebdomadum, perfecte sanus evasit.

56) *Julapium e moscho*, familiare est coqueluche in Anglia auxilium (ROSENSTEIN l. c. p. 399). Laudatur a FULLERO in pharmacopoea extemporanea p. 206. Item a HOMIO (KIRKLAND diss. de pertussi in WEBSTERI medicae prax. system. T. 2. p. 146). HUFELAND (*Bemerk. über d. Keichhusten.* l. c. p. 441.) et BERGER (Act. soc. med. Havn. 1. T. p. 315.) maximas doses (drachmam de die) exhibebant. Sequenti formula utor (pro infante duorum annorum) R. Moschi grana duo. Mucilaginis gummi Arabici, syrupi rosarum ââ drachmas duas. Aquae rosarum unciam un. M. D. S. Omni secunda hora cochlear coffeanum, agitato vase.

vigentibus convulsionibus non negligenda[57]). Ne vero credas convulsiones, et lipothymias, semper exposcere pharmaca excitantia. Interdum enim aura frigida[58]), et frigoris ad pectus applicatio[59]) terribilia haec symptomata debellant.

Alia pharmaca.

6. Et alia pharmaca adversus coqueluche adhuc commendata fuere, quae neque omnino ignorare, neque sine discrimine adhibere juvabit. Spectant huc: *saponaria officinalis*[60]), *conium maculatum*[61]), *narcissus pseudo-narcissus* *), *majorana*[62]), *mesembryanthemum crystallinum*[63]), *nicotiana*[64]), *guajacum officinale*[65]), *cardamine praten-*

57) Scrupulus pro dosi, cum vitello ovi et infuso flor. chamomillae.

58) Sicuti in variolis, ita in coqueluche infantes vidi, qui in cubiculo calido convulsiones patiebantur, quibus aura frigidiuscula auxilium fuit.

59) Vallée in *Journ. de méd. T.* 28. p. 336. (epithemata frigida sub sterno). Haec methodus et inter aethiopes in America in usu est (Valentin *Recherches historiques sur le croup* p. 129).

60) Thom *Erfahr. u. Bemerkungen* p. 196. (extractum).

61) Ranoë in Act. R. soc. med. Havn. T. I. p. 338. IV. p. 97. Butler l. c. Hufeland's *Journ.* 9. *B.* 3. *St.* p. 87.

*) Du Fresnoy *des propriétés du narcisse près, rhus radicans. Paris* 1788. (extractum).

62) Stern in Hufeland's *Journ.* 9. *B.* 3. *St.* p. 146.

63) Wendt in Hufeland's *Journ.* 9. *B.* 3. *St.* p. 29. Et *Annalen* etc. p. 72. (extractum).

64) Thilenius *med. u. chir. Bemerk.* p. 294. Gesner

pratensis [66]), *phellandrium aquaticum* [67]), *strychnos nux vomica* [68]), *crocus sativus* [69]), *ledum palustre* [70]), *lactuca virosa* [71]), *gelatina animalis* [72]), *fel tauri* [73]), *castoreum* [74]), *cantharides* [75]), *phosphorus* [76]), *acidum hydrocyanicum* [77]), et

Beobachtungen. 1. *B. N.* 20. HUFELAND's *Bemerkungen* p. 446.

65) VEIZHANZ l. c. HUFELAND's *Bemerk.* p. 426.

66) COMHAIRE in *Société d'émulation de Liège* 1812. de VEILLECHEZE in *Journ. de méd. continué. T.* 16. p. 427.

67) STERN l. c. p. 145.

68) HUFELAND *Bemerk.* p. 446. MICHAELIS in HUFELAND's *Journ.* 3. *B.* p. 190. (extractum).

69) HARGENS in HUFELAND's *Journ.* 7. *B.* 2. *St.* p. 91.

70) LINNAEUS Diss. Ledum palustre. Vide Amoenitates acad. T. VIII. N. 156.

71) GUMPRECHT v. HUFELAND's *Journ.* 1814. *Octbr.* p. 109. (Dosis tertia vel dimidia pars grani, ter quater de die). KRUKENBERGER *Jahrbücher d. ambulatorischen Klinik in Halle* 1820. (extractum).

72) HEINEKEN in *Allgem. med. Annalen. April.* p. 324.

73) *Allgemeine deutsche Biblioth.* 57. *B.* p. 434.

74) HORN's *Archiv.* 1810. *Jul.* p. 303. MORRIS *medical obs. and inquiries* p. 281.

75) HUFELAND *Bemerk.* p. 435. et *Journ.* 15. *B.* 3. *St.* p. 159. WOLFF ibid. 4. *B.* p. 644. HARGENS ibid. 7. *B.* 2. *St.* p. 92. PLOUCQUET Sylloge observatiuncularum mixtar. Tub. 1791. p. 13. FORBES l. c. Adhibent tincturam ad guttas quatuor — octo — quater in die. Si Clarissimi Viri scirent, quot aegri coqueluche laborantes per administrationem hujus pharmaci (aetati

et *muriaticum* **), *aether muriaticus* [78]), *murias barytes* [79]), *oxydum zinci* [80]), *plumbum* [81]), *sulphur* [82]), *sulphuretum potassae* [83]).

infantili neutiquam accommodati, semper periculosi et per hypothesin introducti) a medicis, praxin secundum praecepta diariorum exercentibus, necantur, poeniteret sane ipsos, illius publicam injecisse mentionem.

76) LOEBENSTEIN-LOEBEL *Erkenntnifs u. Heil. d. häut. Bräune.* — (Non satis fuit puerorum tubum alimentarem per cantharides erodere, — requirebatur aliquid, quod illum etiam adureret. Bone Deus!)

77) Fautores jam incipiunt et hoc venenum infantibus administrare. Vale conscientia!

**) THIEL v. *Salzburg. med. chir. Zeitung.* 1813. *N.* 30. p. 77.

78) WERLHOFFIUS (*Hannövr. Magaz.* 80. *St.* 1768.) cum successu adhibebat R. Syrupi corallorum uncias octo. Spiritûs salis dulcis unciam un. M. D. S. Cochlearia duo coffeana mane totidemque vespere.

79) HUFELAND *Bemerkungen* p. 430.

80) HUFELAND *Bemerk.* p. 441. DE MEZA in Act. R. soc. Havn. Vol. II. p. 36. 334. TODE *med. Bibl.* 7. *B.* p. 568. WINCKLER in HUFELAND's *Journal.* 2. *B.* p. 453.

81) FORBES l. c. SAUVAGES Nosolog. T. I. p. 651. (saccharum saturni).

82) QUARIN Animadv. in divers. morb. chron. p. 36. (parum vel nil praestat). Sic praescribebat: R. Florum sulphuris drachmam un. gummi arabici, tragacanthi ââ drachm. un. et semis. Extracti liquiritiae, Sacchari ââ drachm. duas. Kermetis grana duo (usque ad quatuor). M. f. pulvis.

83) CHAUS-

83) Chaussier *Remède spécifique contre le croup et la coqueluche. Annuaire de la soc. de méd. du departem. de l'Eure a.* 1810. p. 154. *Dict. des sc. méd. T.* 6. p. 321. Hinze in Hufeland's *Journ.* 1825. *Septbr.* p. 70. Bis de die a granis sex ad grana decem. (Quis misellos infantes cum tali merda excruciaret!).

ERRATA.

pag. 769. lin. 8. verba: agitatio pectoris transferenda sunt in secund. col. sub *Asthma*, et verba: interdum potius apnoea in prim. col. sub *Suffocatio spasmodica*

pag. 830. lin. 4. loco strepitus leg. spiritus